

36274

İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

NEV'İ-ZADE ATAYI DİVANI

Kısmi Tahlil-Metin

I

DOKTORA TEZİ

Saadet KARAKÖSE

Danışman: Yrd. Doç. Hasan KAVRUK

Malatya-1994

İÇİNDEKİLER

Önsöz	I
Kısaltmalar	IV
Transkripsiyon Hususiyetleri	V
GİRİŞ	
1-Nev'i-zade Atayı'nın Hayatı	1
2-Sanatı ve Eserleri	5
3-Eserleri	11
4-Atayı'nın Tesirinde Kaldığı Şairler	21
5-Atayı Divanı'nda Dil ve Üslup	38
a) Atasözleri	43
b) Deyimler	45
6-Atayı Divanı'ndaki Şekil Hususiyetleri	50
ATAYI DIVANI'NIN KISMI TAHLİLİ	
BİRİNCİ BÖLÜM: DİN-TASAVVUF53	
A-DİN	
1-ALLAH	53
II-MELEKLAR	54
III-KİTAPLAR	56
IV-AYET HADİS ve DUALAR	56
V-PEYGAMBERLER	59
VI-ÇEHAR-YAR-I GÜZİN	63
VII-DİĞER DİN BÜYÜKLERİ	64
VIII-KAZA VE KADER	66
IX-AHİRET İLE İLGİLİ MEFHURLAR	67
X-DİĞER İTİKADİ MEFHURLAR	70
XI-DİN İLE İLGİLİ DİĞER MEFHURLAR	72
XII-İBADETLE İLGİLİ MEFHURLAR	74

B-TASAVVUF

I-AŞIK	77
II-DÜNYA	78
III-TARİK	78
IV-DERViŞ KALENDER İŞİK	79
V-MÜRİD-MÜRŞİD	79
VI-TEKKE	80
VII-ASA	80
VIII-ZİKR UZLET ERBA'İN	81
IX-FENA BEKA	81
X-ESRAR HAYRET	82
XIKARAR TEVEKKÜL TESLİM Ü RIZA	83
XII-HİMMET	83
XIII-KERAMET	84
XIV-ARİF	84
XV-GÖNÜL	85
XVI-FEYZ	85
XVII-MASİVA (AB U GİL HAR U HAS ALAİK)	86
XVIII-RÜSVA, MELAMET	86
XIX-ZAHİD SUFİ VAİZ NASİH	87
İKİNCİ BÖLÜM : CEMİYET	

A-ŞAHİSLAR

I-TARİHİ ŞAHİSLAR	88
1-Sultan ve Şehzadeler	88
2-Diğer Devlet Adamları	90
3-Sanatçılar ve Filozoflar	94
II-TARİHİ-EFSANEVİ ŞAHSİYETLER	99
III-EFSANEVİ UNSURLAR	, 105
1-Efsane Kahramanları	105
2-Masal Varlıkları	106

B-KAVİMLER

I-MİLLETLER	109
II-TARİHİ OLAY VE İCTİMAİ TOPLULUKLAR . . .	111
III-TARİHİ KAVİMLER	112
C-COĞRAFİ BÖLGELER	
I-ÜLKELER ŞEHİRLER BELDELER	113
II-DENİZ NEHİR VE DAĞLAR	118
D-İCTİMAİ HAYAT	
I-SOSYAL SINIFLAR VE MESLEKLER	119
1-Padişah ve Çevresi	119
2-Resmî ve Gayrîresmî görevler ve Meslekler	120
3-Sanat ve İlimle İlgili Unsurlar	127
II-BAZI TİPLER STATÜ VE VAZİFELER	128
III-EĞLENCE HAYATI	131
IV-MUHTELİF İCTİMAİ HALLER	135
V-YİYECEK VE İÇECEK MADDELERİ	138
VI-EŞYALAR	142

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM : İNSAN

A-SEVGİLİ

I-UMUMİ OLARAK SEVGİLİ	144
II-SEVGİLİDE GÜZELLİK UNSURLARI	146
III-SEVGİLİ İLE İLGİLİ DİĞER UNSURLAR . . .	152

B-AŞIK

I-UMUMİ OLARAK AŞIK	155
II-AŞIK İLE İLGİLİ TASAVVURLAR	157
III-AŞIĞIN VÜCUT AKSAMI	160
IV-MADDİ VE MANEVİ HALLER	162
V-MAŞK	165

G-GÖNÜL

I-UMUMİ OLARAK GÖNÜL 166

II-GÖNÜLLE İLGİLİ TASAVVURLAR 168

D-RAKİB(GAYR ADU)

I-UMUMİ OLARAK RAKİB 171

II-RAKİBLE İLGİLİ TASAVVURLAR 172

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM : TABİAT

A-KOZMİK ALEM

I-FELEK 174

1-Umumi Olarak Felek 174

2-Felekle İlgili Tasavvurlar 176

3-Felekle İlgili Unsurlar 178

B-ZAMAN VE ZAMANLA İLGİLİ MEFHURLAR . . . 184

C-DÖRT UNSUR (ANASIR-I ERBAA) 190

I-SU İLE İLGİLİ UNSURLAR 191

II-TOPRAK İLE İLGİLİ UNSURLAR 195

III-ATEŞ VE ATEŞLE İLGİLİ UNSURLAR 197

IV-HAVA İLE İLGİLİ UNSURLAR 199

D-HAYVANLAR

I-KUŞLAR 201

II-DÖRT AYAKLI HAYVANLAR 204

III-BÖCEKLER 207

IV-BALIK VE SÜRÜNGENLER 209

E-BİTKİLER

I-AĞAÇLAR 210

11-ÇİÇEKLER 213

112-MEYVELER 216

IV-DİĞER BİTKİLER 217

V-BAĞ 218

SONUÇ 220

BİBLİYOGRAFYA 225

Metin 226

ÖNSÖZ

Nev'i-zade Atayi, 16.yy sonları ve 17.yy başlarında yaşamış büyük şahsiyetlerdendir. Şaka'ik Zeyli ve Hamse- siyle ün salmış olan şairin Divan'ı da incelenmeğe değer bir eserdir. Farklı konularda eserler vermiş olmanın yanı sıra, kadılık mesleği gibi bir mevkide bulunmuş olması Atayi'nin sanat, şahsiyet ve cemiyet açısından ehemmiyetini gösterir. Edebi eserlerin incelenmesi, tarihi vesikalardan daha objektif olarak devri aksettirir. Atayi ise devrinin başta gelen kişilerindendir.

Atayi Divanı üzerinde çalışmayı kararlaştırdıktan sonra yurtiçi kütüphane ve katalogları tarayarak divan nüshalarını tesbit ettik. Tesbit edilen 16 nüsha üzerinde yaptığımız çalışmaların sonucu, metin oluşturulmasında esas alınacak 5 nüsha seçtik. Bu nüshalar yardımıyla metin tesbitinden sonra geri kalan bütün nüshaları muhteva yönünden taradık. Bunun sonucu olarak farklı sadece iki gazel bulabildik. Bu arada okunmasında zorluk çekilen kısımları diğer nüshaların yardımıyla okumağa çalıştık. Nüsha farkla- rını, daha önceki metin neşrlerini de gözönüne alarak dip- notlarda belirttik. Tenkitli metni ortaya koyarken, mümkün olduğunca devrin dil ve gramer özelliklerini yansıtmaya çalıştık. Tenkitli metnin tesbitinin dışında, kısmi bir tahlili de çalışmaya eklemeyi faydalı bulduk. Tahlil yap- maktaki maksadımız, Atayi'nin maddi-manevi dünyasını tanı- mak ve tanıtmaktı.

Kısmi tahlil için metni tarayarak fişlediğimiz halde özel isimlerin tamamını fişlemeye dahil ettik. Tahlilde örnek teşkil edecek şekilde misaller vermeyi uygun bulduk. Fişleri, Din-Tasavvuf, Cemiyet, İnsan ve Tabiat olmak üzere dört ana bölümde tasnif ettik. Her ana bölümü kendi içerisinde alt bölüm ve kollara ayırmak suretiyle, kısmi de olsa, eserde temas etmediğimiz bir konu veya mazmun kalmamasına özen gösterdik. Böylece şairin, Din-Tasavvuf bölümünde Allah ile olan beraberliğini, Cemiyet bölümünde sosyal çevresi ve insanlarla olan münasebetlerini, İnsan bölümünde sevgiliye muhabbeti, rakiple rekabetini, Tabiat bölümünde cüz'iyet-külliyet açısından idrak, hayal gücü ve dünya görüşünü gözleyip yer yer fotoğraflarını çektik.

Şairin dünyasını tanımak için hayatı sanatı ve eserleri bahsinde bizzat Atayı'nın eseri olan Şaka'ik Zeyli ve Tunca Kortantamer'in hazırladığı Atayı ve Hamse'si adlı eserlerden istifade ettik. Diğer bütün kaynakların hem-fikir olduğu ve Şaka'ik Zeyli'nden bizzat müşahade ettiğimiz esas, Atayı'de ilmin sanattan önce geldiği ve şairin sanatta (Mes. Divan) bile ilmi ölçüler, gerçekçilik ve yenilikten uzak olmayışındır.

Üslup çalışmasında Atayı'nın yakınları olan kişilerin divanlarını inceleyip, tesirinde kaldığı şahısları tesbit ettik. Buna rağmen Atayı'nın kendisine mahsus orijinal üslubuna şahit olduk. Ancak bu üslup pek sanatkarane olmadığı için Atayı yeniliğin önderi kabul edilmiyor, olabilir. Kullandığı deyim ve atasözleri, divanın şekil hususiyetleri de üslup kısmına dahil edildi.

Sonuç bölümünde, elde ettiğimiz bilgilerin özetini, şair ve eser hakkındaki intibalarımızı belirttik.

Tamamlamış olduğumuz bu çalışmada, bu kadar emek ve çabaya rağmen, kusurlarımız, eksik ve hatalarımız olmuştur. Tez konusunun tesbitinden bütün teferruatına kadar, bana yardımcı olan, emeğini esirgemeyen çok kıymetli hocam sayın Yard.Doç.Dr.Hasan KAVRUK'a teşekkür etmeyi borç bilirim.

Saadet KARAKÖSE

Odak 1994

KISALTMALAR

- A :1.nüsha,Atıf Efendi No:2086
 B :2.nüsha,Cevdet Paşa (Veliyyüddin) No:137/1
 C :3.nüsha,İst.Ün.Ktb. No:35/5 Yk.231-320
 D :4.nüsha,Ahmet III,Topkapı Saray Müz.No:2650/5
 E :5.nüsha,Hamidiye(Süleymaniye) No:1080/5 Yk.250-349
 K :kaside
 G :gazel tk.şh.:Teklik şahıs
 M :musammat çk.şh.:Çokluk şahıs
 Mu:mukattaat Mes.:Mesela
 T :tarih Ör.:Örnek
 E :ebyat C :Cilt
 Ank. :Ankara s. :Sayfa
 İst.:İstanbul
 Küt.:Kütüphane
 Ktp.:Kitaplık
 Ün.:Üniversite
 Fak.:Fakülte
 Müz.:Müze
 Kat.:Katalog
 TDK :Türk Dil Kurumu
 TTK :Türk Tarih Kurumu
 Yay.:Yayın,yayını
 Kül.Bak.:Kültür Bakanlığı
 No:Numara
 age :Adı geçen eser
 vb.:Ve bunun gibi
 yk.:yaprak

TRANSKRİPSİYON HUSUSİYETLERİ

a)Transkripsiyon İşaretleri

اَ	: e
اَ	: ā
ث	: s
ح	: h
خ	: h
ز	: z
ص	: s
ض	: d, z
ع	: e
غ	: g
ق	: k
ء	: '

b)İmla Hususiyetleri

- 1-Bilinen geçmiş zaman eki -di,y yazılmamışsa yuvarlak vokalli okunmuştur.
- 2- -İp partisipi tamamen yuvarlak vokalli okunmuştur.
- 3-Kelime başında k sesi,Türkçe menşeli kelimelerde g işaretine rastlanmadığı için k okunmuştur.kendü,kişi vb. Farsça asıllı kelimelerde g okunmuştur. güşade,gird-ab
- 4-Kelime sonundaki vokallerin düz ve yuvarlak şekilleri mevcut olduğu için,standart şekli olmadığından,nüshalara göre yaygın olanı tercih edilmiştir.tolı-tolu,kendi-kendü

5-İstek kipinin 1.tk.şh.eki -yIn ve -Am şekilleriyle mev-
vut olup,yaygın olan -yIn şekli tercih edilmiştir.

6-Akuzatif(yapma hali) i'si bazen yazılmış bazen de hemze^ı
ile gösterilmiştir.Hemzeler i okunmuş ve imlası gösteril-
memiştir.

7-Bildirme eki -dır yuvarlak vokalli okunmuştur.

8-Genitif(İlgi hali) eki -(n)In yuvarlak vokalli okunmuştur.

9- ile ve -la eki karışıklık göstermektedir.Metinde her
halde bitişik yazılmış,vezin gereği ile okunması gereken
yerlerde ile okunup ayrı yazılmıştır.

10-Türkçe asıllı kelimelerde uzun vokal belirtilmemiştir.

Farsça ve Arapça asıllı kelimelerin imlası:

1- -sa,-asa,-veş,-manend ekleri hariç,diğer ekler bitişik
yazılmıştır. gülşen,kuhsar vb.

2-Birleşik kelimeler aralarına tire işareti konularak
yazılmıştır.civan-merd,gül-ruh vb.

3-Farsça vav-ı ma'duleli kelimeler,sözlük esas alınarak
uzun a ile okunmuştur. hacc,hac

4-Farsça ön edatlar ve bunların yerine geçen isimler
tire işaretiyle ayrılmıştır.ser-a-ser,der-kenar vb.

5-Klişeleşmiş birleşik kelimeler bitişik yazılmıştır.bimar

6-Atıf vavı ayrı yazılmıştır.u,ü,vü

7-Vasıf terkipleri tire işaretiyle ayrılmıştır.ser-keş

8-Metinde okunamayan kelimeler aynen yazılmıştır.

GİRİŞ

1-NEV'İ-ZADE ATAYI'NIN HAYATI

Atayı'nın dedesi Halveti tarikatı şeyhlerinden Pir Ali bin Nasuh Efendi, babası şair ve müderris Nev'i Yahya Efendidir. Pir Ali'nin anne tarafından dedesi Moğol istilası (Cengiz fetreti) zamanında İran'dan Anadolu'ya geçmiş, İstanbul çevresinde Rodosçuk civarında İncelik'e bağlı İvaz Fakih kasabasına yerleşmiş, orada bir mağara kazarak kendini zühd ü salaha vermiştir. Bu zatın bazı kerametlerine şahit olan Malkara kadısı Karpuz Yahya Efendi, kendisine intisap ederek müridi olur ve kızını da bu zata verir. Bu evlilikten üç kız çocuğu dünyaya gelir. Kızlar evlenme çağına geldiklerinde her birine kendi eliyle kaleme aldığı birer mushaf vererek evlendirir. Kızlardan birinin kocası, Ankara civarından gelerek Malkara'ya yerleşen zühd ü salah sahibi Hacı Kemal'in oğlu Nasuh'tur. Nasuh'un oğlu Pir Ali de zahiri ilimleri öğrendikten sonra Şeyh Bayezid-ı Rumi'ye intisap edip uzun süre O'nun hizmetinde bulunur. Şeyhinin ölümünden sonra memleketine dönüp Malkara'da Turhan Bey Camii'nde imamlık, sıbyan mektebinde öğretmenlik yapar. Pir Ali 1545 yılında vefat eder.

Atayı, Rodosçuk kadısı iken dedesinin köyünü ziyaret eder. Köyün harap olduğunu ve bir mağaranın önünde Emir Efendi mezarı diye bilinen bir ziyaretgah bulunduğunu kaydeder.¹

Atayı'nın babası Yahya Nev'i Efendi 1533(940) yılında Malkara'da doğmuştur. Karamani Ahmet ve Mehmet kardeşlerden

1. Nev'i-zade Atayı, Hada'ikü'l-Haka'ik fi Tekmilleti's-Şaka'ik
Çağrı Yayınları, İstanbul, 1989, s. 68

ders alan Nev'i, Sultan Murat'ın hocası Hoca Sadeddin, Baki, Valihi, Muhyiddin Karamani, Cevri, Mecdi gibi devrin ileri gelen şair ve alimleriyle beraber yetişmiştir. Nev'i, okumuş olduğu Hücrat medresesinden 1563(971) yılında icazet alıp mülazım olmuş, 1565(973)'te Gelibolu'da Balaban medresesine müderris tayin edilmiştir. Müderrislikte derece derece yükselen Nev'i Efendi 1590'da Bağdat kadılığına, III. Murat zamanında şehzade hocalığına tayin edilmiş ve Mustafa, Bayezid, Osman, Abdullah gibi şehzadelere hocalık etmiştir.¹

Atayi, IV. Murat'a sunduğu bir kasidede bu olaydan bahseder:

Peder Sultan Murad-ı Salis'ün olmuşdı manzuri

Niçe yıl hidmet-i ta lim-i şeh-zadeyle şan buldı K.20-89

Atayi (Ataullah) 1582(991) yılında, İstanbul Anadoluhisarı'nda doğmuştur. Önce babası Nev'i Efendi, sonra Kafzade Feyzullah ve Abdülhalim Efendi'den ders görmüştür. Çocukluğunda babasıyla beraber gezintilere çıkan, sanat ve edebiyat sohbetlerine katılan Atayi, Nev'i Efendinin 1599 yılında vefat etmesiyle onyediyedi yaşında yetim kalır. Nev'i'nin cenaze masrafları bile III. Mehmet tarafından karşılanır.²

İlim ve sanat çevresi tarafından himaye edilen Atayi'nin ilk resmi vazifesi, İstanbul Canbaziye Medresesinde Düvüm Mehmet Efendi yerine, 1605 yılında kırk akçe maaşla başladığı müderrisliktir. Aynı yıl oğlu Muhammet dünyaya gelir ve Atayi bu doğum için bir tarih düşer:

1.age.s.419

2.age.s.677

Seher gün gibi toğdı çün kim Muhammed

Kabül oldu sūz-ı dil şubhāhī

Mu.3-1

Atayı,1606 yılında Şeyhülislam Sunullah Efendi ve İstanbul kadısı olan Ganizade Nadiri Efendi'ye,1608 yılında Celali isyanını bastırıp İstanbul'a dönen Kuyucu Murat Paşa'ya birer kaside sunar.Hayatından memnun olmadığını belirterek yardım ister.İlim ve sanatının takdir edilmediğini,hatta bunun zararını gördüğünü ifade eder.

Hāce-i bāzār-ı 'irfān olmuş iken serverā

Sūret-i tahrīrümün çekdüm sevādından ziyān K.3-44

Atayı,Sunullah Efendi yerine şeyhülislam olan Mehmet Efendi'yi tebrik eden bir kaside sunar ve bunun üzerine Lofça kadılığına 1608 yılında tayin edilir.1610 yılında Abdülkerim Efendi yerine Babadağı(Babaeski) kadılığına tayin edilir.1612 yılında,Diyarbakır'da ölen Murat Paşa yerine sadrazam olan Nasuh Paşa'ya tebrik için bir kaside sunar ve halinden şikayet eder.

Niçe zamān idi kim devr-i çarh-ı kec-reftār

Ğubār-ı gam ile virdi baña perīşānī

K.4-49

1616 yılında Habbi monlası mahdumu Şems Efendi vasıtasıyla Varna kazasına,aynı yıl Rusçuk kazasına tayin olunur. Bu sırada Sultan I.Ahmet vefat etmiş,yerine geçen I.Mustafa deli olduğu için tahttan indirilmiş ve tahta II.Osman(Genç Osman) geçmiştir.Atayı,Leh kuvvetlerini hezimete uğratan İskender Paşa'yı bir kaside ile överek halini arz eder.

Fakat, diğer kasideleri gibi bunun da bir tesiri olmaz. 1621 yılında, Polonya seferine çıkan II.Osman ve Rumeli sadrı Kemal Efendi'ye birer kaside sunan Atayi'nin çabası, yine karşılıksız kalır.

Kemal Efendi Bağdat'ta ölünce yerine geçen Ali Efendi'nin vazifeye başlamasını bir tarihle yadeden Atayi, 1622'de tahttan indirilip katledilen II.Osman için yedi bentlik bir mersiye yazmıştır. 1624 yılında Bostanzade Yahya Efendi vasıtasıyla Rodosçuk(Ruşçuk) diye bilinen Tekfurdağı kazasında kadılığa başlar. Aynı yılın sonunda Hezar-gard kazasına tayin edilir, 1626 yılında da azl olunur.

Sultan II.Osman'ın katlinden sonra I.Mustafa yeniden tahta geçmiş, bir ay içerisinde de azl edilmiştir. Yedi yaşında, annesinin velayetiyle tahta çıkan IV.Murat'ın cülusu için bir kaside yazan Atayi, 1627 yılında Tırhala kadılığına tayin edilir. Burada Sohbetü'l-ebkar'ı tamamlar ve 1630'da buradan da azl edilip İstanbul'a döner. Heft-han İstanbul'da kaleme alınır. 1631 yılında Mezestre kazasına, 1635'te Abdülhalimzade Efendi yerine ikinci defa Tırhala kadılığına tayin edilir. Atayi'nin bu tayine düştüğü tarih:

Olup 'Abdülhalim-zāde yirine

Yine Tırhala 'abd-ı nā-murāda

'Atāyi bu'l-'aceb tārīh oldı

Oldı 'Abdülhalim Tırhala-zāde

Mu.18

Bir yıl sonra Üsküp kadılığına tayin edilen Atayi bu görev için de bir tarih düşmüştür:

Salındı hâkim-i Tırhala iken Üsküb'e

Kılup 'Atāyī'ye himmet gönülden ehl-i kulüb Mu.19-1

Şaka'ik zeyli'ni Üsküp'te yazan Atayı için Tırhala ve Üsküp kadılıkları, en önemli vazifelerdir.

Üsküp kadılığından 1634 yılında azledilip İstanbul'a dönen şair, bir yıl sonra İstanbul'da vefat etmiştir.¹ Şeyh Vefa türbesi avlusunda, babasının yanına defnedilen şairin, Pir Aziz Mahmut Hüdayi'ye müntesip olduğu kaynaklarda geçmektedir.²

2-SANATI VE ESERLERİ

Atayı, Divanının dibâçesinde söze Besmele ile başladıktan ve Bismelenin hikmetlerinden bahsettikten sonra sözü kendisine getirir. "Şair oğlu şair" olmakla övünürken bir süre babasının gölgesinde yaşadığını da ifade eder: "Nev i-zadeligin gencine-i suhana varis olmaga ba is zann idüp beni-nev i meyanında rüçhanı zahir şa ir oğlu şa ir olmagla bir zaman hum-hane-i nazmun cür a-nuşı ve bazar-ı suhanun gevher-furuşı olmuş idi..." s.17-20

Daha sonra kendi kabiliyetini fark edip kullanmağa başladığını söyleyen şair, Şeyhülislam Yahya Efendi hakkında tenkitlerde bulunur. O'nun nazmını överek kendi nazmını ham addeder, devlet adamlığını ve sanatını göklere çıkarırken, adeta Yahya'nın nazmını sanata örnek gösterir.

1.Şeyhi Mehmed Efendi, Vekayü'l-Fuzala, Çağrı Yay.İst.1989, s.4

2:Abdülkadir Karahan, "Nev'i-zade Atayı" İsl.Ans.C.IX, s.226

"..bir üstad-ı suhandur ki her matla -ı bi-misali
satr-ı ser-meşk-i debistan-ı hayal ve her ma ni-i ab-
darları tecella-yı cemal-i aşkla bir gevher-i seyyaldür" .43-

Şairin Yahya'nın tesirinde kaldığı bir gerçektir.

Divanı Şeyhülislam Yahya'ya ithaf eden Atayi, Yahya için
dört kaside yazmış ve iki gazelini tahmis etmiştir.

Kaynaklara göre Atayi'nin şöhreti şaka'ik zeyli ve
Hamsesinden gelir. Kaynaklar Atayi'nin nesrinin nazmından
daha güzel olduğunda birleşirler.

Her şair gibi Atayi de eserleriyle övünür. Kasidelerin
methiye bölümlerinde, dibacede ve gazellerinde Atayi'nin
şair hakkındaki görüşlerine rastlarız. Mübalağa sanatının
çok kullanıldığı kasidelerde şair, memduh karşısında hak,
mur-ı hakir, elem-zede vb. sıfatlar alırken, söz sanata ge-
lince en meşhur şairleri kapısında çirak yapar.

"Gazel" redifli gazelinde Atayi, gazelin sevgiliyi
aldatmak için, adet olduğu üzere yazıldığını açıkça söyler.
Aşıkane gazellerin aslında abartılmış yalanlar olduğunu
ifade eder. O'na göre gazel, sevgilinin güzelliğini anlat-
malı, açık dilli ve sanatkarane olmalıdır.

Devrin sanat anlayışının, sade söze itibar etmemek
olduğunu ifade eden şair, basitliğe kaçmadan şiirde sade-
liği savunur. Şiir maksadı doğrudan ifade etmelidir.

Bakmaz zürefâ sâde söze gerçi 'Atâyî

Amma görinen sen didüğüñ sâde degüldür

Atayı, şiir söylemenin bir kabiliyet işi olduğunu, geniş hayal gücü ve ifade kabiliyeti gerektirdiğini savunurken, tuti-i tâb'ı, hame-i hazır-cevabı, derun-ı havzı, ilm ü fazlını hatırlatır. Nazikane gazeller söylemenin ifade edilmez bir hüner olduğunu ileri süren şair,

Bir hünerdür 'Atāyi kim dinmez

Ėazeli böyle nāzūkāne demek G.130-5

derken, gerçekten nazikane bir eda kullanmıştır.

Kendisinin büyük bir şair olduğunu, kıymetinin bilinmediğini, kadılık ve müderrislik gibi büyük mevkilerde vazife yapmış olmasına rağmen, istediği makama bir türlü gelemediğini belirten şair, aslında anlaşılmamış olmanın sıkıntısını çeker. Zemaneden şikayeti de bu yüzdendir.

Bende-i pür-şan'atım amma bulunmaz müşteri

Neyleyin başumda devlet yok veli sanat keşir K.28-45

Atayı divanında devrinin maddi-manevi bütün değerlerini bulmak mümkündür.

Şeriatı bilen ve uygulayan bir kadı olan Atayı, tasavvufi unsurları kullanmasına rağmen, divanı tasavvufi hüviyet taşımaz. Ancak aldığı İslami terbiye divana yansır. Aşk çoğu zaman tasavvufi manadadır. Belki kendisini hal ehli saydığı için nasihat türünden mazmunlar kullanmamıştır. Aslında onun nasihati bu işi meslek edinmiş, çevresinde görmeğe tahammül edemediği tipler olan sufi, vaiz, nasih gibi kişilerdir.

Halkın itibar ettiği, gerçekte riyakar olan bu tipler, dillerinden düşürmedikleri nasihatlerine kendileri bile uymazlar. Sözleri ve hareketleri birbirine uymaz. Aba-asa gösterişle kötülüklerini gizlemeğe çalışırlar.

Sebūyī dāmenūmūz içre görse kim tokınurdu
Eger ki tende 'abā elde bir 'asāmuz olaydı G.277-6

Atayı, içkiyi bir mazmun olarak kullanmanın yanında, IV. Murat'ın içki ve tütün yasağını, sahne korkusunu, ehl-i keyfin içkiyi gizlice içişlerini de dile getirmiştir.

Cihāna lerze virdi şimdi bīm-i kahr-ı sultānī
'Aceb mi almasa kimse eline cām-ı rahşānı G.220-1

Gerçekçi bir şair olan Atayı, şiirin mistik havasına rağmen, "adam sen de.." kabilinden samimi duygu ve fikirlere de yer vermiştir. Olmayacak şeylerin peşinde koşmaz.

İzhār-ı zekā eyledi vuslat hevesinde
Dīvāne gönül şimdi o sevdāda degüldür G.48-3

Atayı şiirindeki aşık, bir taraftan klasik mazmun olan, bir türlü vaslına mazhar olamadığı sevgili yolunda kendini heba ederken, diğer taraftan "sen sağ ben selamet" diyebilecek kadar minnatsizdir.

Bīmār gözleründen irişdi cāna āfet
Şimdengeru efendi sen sağ biz selāmet G.15-1

Aşık da sevgili kadar mağrur, kendinden emin ve kolay kolay herkese kapılmayacak kadar seçici bir tiptir.

Koşılmam seg-şifat her bulduğum āhū-yı vahşīye
Salınmam bād-veş gayr ile şirket ihtiyār itmem G.149-4

Kendisini efsanevi kahramanlarla mukayese eden şair, efsanevi kahramanların hayal mahsulü olduklarını, kendisinin onlardan daha üstün olduğunu ileri sürer. Orijinalin peşinde olduğu için, eski hikaye ve kahramanlara rağbet etmemek gerektiğini düşünür. Devamlı yenilik peşindedir.

Eskimişdür güzelüm kıssa-ı Kays u Ferhād
Kendümüzden yeñi efsāneler icād idelüm G.165-2

Eserleriyle İran şairlerini geride bıraktığını iddia eden, Hamsede Nizami'yi geçtiğini, Cami ve Dehli'yi beğendiğini söyleyen şairin, övünmeğe hakkı yok değildir.

Nizāmī hamsesi kim pençe-i pūlād-ı nīrūmdür
Yorılmadı niçe Dehlī vü Cāmī'den emān buldı K.20-83

Şakā'ik zeylinin, en meşhur eseri olduğunu ve kalıcı olacağını da Atayı aynı kasidede kaydeder.

Şakā'ik zeyline bir vech ile oldum tırāzende
Gören didi tırāzın dāmen-i āhir-zamān buldı K.20-81

Atayı'nin eserlerinin her biri farklı türlerden olup, kendi tabiriyle afakı tutan nazmı ve nesri birbirinden güzeldir.

Nazmum āfākı tutar dirdūñ sözüñ çıkamaz mı gör
Ey Atāyī sen hele tertīb idüp divān çıkar G.71-5

Divanda sevgilinin civan, tıfl, şahid gibi sıfatlarının bulunması, kadınlardan aşağılayıcı bir ifadeyle bahsetmesi, Atayı'nin kadınları ilham kaynağı olarak kullanmanın dışında- pek sevmediği hissini uyandırıyor.

Kıyās eylemeñüz Yūsuf ile Kays'a beni
Ne zen beni sever aslā ne ben cihānda zeni G.237-1

Atayi divanında mahalli unsurlara da rastlanır. Şair,gezip gördüğü,görev yaptığı yerleri eserlerine aksettirmiştir.Bunların başında Rumeli gelir.

Görüşmek düşmediyse şāhum ögren Rüm ilidür bu
Öperler bunda 'āşıklar seni de merhabā dirler G.35-2

Divana,ara sıra insana ferahlık veren neşeli bir hava hakim olur.Cevr ü cefa çeken aşık bir hayalle bile olsa hayata bağlanıp yaşantısını devam ettirir.Sanki şair,aşığa nasihat edip hüznü kovmak için savaşıyor biridir.

Dilde cān gibi nihān eyle hayāl-i yāri
Vuşlat isterseñ eger yār ile tenhāda olur G.88-4

Atayi'nin bu hususiyetlerini,bilhassa vuslat konusundaki açık sözlülüğünü,neşeli havasını Nedim'e zemin hazırlayan unsurlar olarak değerlendirmek mümkündür.

Halinden şikayet ettiği de çok olmuştur ama Atayi, hiçbir zaman rindane havasını ve kendine olan güvenini kaybetmemiş,canlılığı ve hayata bağlılığını devamlı muhafaza etmiştir.Meclislerde sohbet eden,eğlenceyi seven ve sosyal faaliyetlerde bulunan,tok sözlü ve enerjik yapılı bir tablo çizen Atayi'nin gerçekte de mizacının mizaha müsait olduğu kaynaklarda zikredilmektedir.¹

Efsanevi kahramanlarla yarışan şair,gerçeğin ideal sayılabilecek bir şahsiyettir.

1:Vekayitü'l-fuzala,s.4

3-ESERLERİ

A-MANZUM ESERLER

1-Divan

İncelememizin konusu olan Atayi Divanı, Şeyhülislam Yahya-ya ithaf edilmiş olup İstanbul kütüphanelerinde 16 nüshası bulunur

Eser, mürettep bir divandır ve içerisinde 1 mensur dibace, 31 kaside, 9 musammat, 275 gazel, 71 tarih ve mukattat (15 rübai de dahil), 93 ebyat bulunmaktadır. Dibace, Besmele hakkında beş beyitle başladıktan sonra, Besmelenin hikmeti, şiir, Atayi'nin şairliği ve Şeyhülislam Yahya Efendi hakkındaki methiyeyi ihtiva eder. Kasidelerden ilki bir mîraciye olup Hz. Muhammed'in mîracını anlatmaktadır. Sultan II. Osman'a bir kaside ve bir mersiye, Sultan IV. Murat'a üç kaside, Şeyhülislam Yahya'ya 4 kaside ve devrin ileri gelen devlet adamları Murat Paşa, Nasuh Paşa, Ali Paşa, Sunullah Efendi, Hâcezade Mehmet Efendi, Şeyhülislam Kemal Efendi, Kadı Nadiri, İskender Paşa, Cafer Paşa, Hasan Paşa, Mustafa Paşa'ya yazılmış kasideler mevcuttur. Devrin ekabiri müseddes ve tarihlerde anılır.

Divan'da Nev'i, Şeyhülislam Yahya, Baki ve Nef'i tesirleri göze çarpmakla beraber, eser muhteva bakımından orijinal ve yeni sayılabilecek hüviyettedir. Zengin bir kelime hazinesi, sade bir dil ve orijinal bir üslupla ele alınmıştır. Pek sanatkarane sayılmasa da rengarenk bir eser olup devir ve sanat açısından ehemmiyet arz eder. Divan'da mantık ve realite ön plandadır.

Divan Yazmaları

- 1-Ahmet III.Topkapı Saray Müzesi No:2650/3 Yk.268-383
- 2-İst,Ün.Ktb.No.537/5 Yk.270-312
- 3-İst.Ün.Ktb.No:1772/1
- 4-Ali Emiri Efendi,Manzum Eserler(Millet Ktb.) No:302
- 5-Atıf Efendi No:2089
- 6-Lala İsmail Efendi(Süleymaniye Ktb.)No:466
- 7-İst.Ün.Ktb. T.469/2 Yk.70-76
- 8-İst.Ün.Ktb. T.1451/5 Yk.210-241
- 9-Cevdet Paşa Veliyyüddin(Beyazıt Umumi Ktb.)No:137/1
- 10-İst.Ün.Ktb.No:35/5 Yk.231-320
- 11-Esat Efendi(Süleymaniye Ktb.)No:2872/7 Yk.181-231
- 12-İst.Ün.Ktb.No:319/1
- 13-Lala İsmail Efendi(Süleymaniye Ktb.)No:432/3 Yk.66-84
- 14-Nurudsmaniye Ktb.No:3776/5 Yk.236-256
- 15-Hamidiye(Süleymaniye Ktb.)No:1080/5 Yk.250-349
- 16-Beyazıt Umumi Ktb.No:5712/5 Yk.296-333

Esas Alınan Nüshalar

- 1-Atıf Efendi No:2089
1 dibace,31 kaside,9 musammat,268 gazel,71 kıta,93 ebyat.
110 varak,19 satır,talik yazı
- 2-Cevdet Paşa Veliyyüddin (Beyazıt Um.Ktb.) No:137/1
1 dibace,31 kaside,9 musammat,273 gazel,71 kıta,93 ebyat
85 varak,25 satır,nesih yazı
- 3-Üst.Ün.Ktb.No:35/5 Yk.231-320
1 dibace,31 kaside,273 gazel,9 musammat,71 kıta,93 ebyat
sonunda hezliyat var.90 varak,25 satır,nesih yazı
- 4-Ahmet III.Topkapı Saray Müz.No:2650/5 Yk.268-383
1 dibace,31 kaside,9 musammat,273 gazel,71 kıta,93 ebyat,
hezliyyat,116 varak,19 satır,nesih yazı

5-Hamidiye(Süleymaniye Ktb. No:1080/5 Yk.250-349

1 dibace,31 kaside,270 gazel,9 musammat,65 kıta,90 ebyat
100 varak,23 satır,talik yazı

2-Hamse

Atayı'nın Taşlıcalı Yahya'ya özenip¹ kaleme aldığı söylenen Hamse'sinin bazı mesnevileri orijinal addedilir. Ankara,İstanbul,İzmir,Konya kütüphanelerinde 51,yurtdışında 14 olmak üzere 65 toplu yazması bulunan hamsenin tek mesnevilerden oluşan nüshaları oldukça fazladır.²

1-Süleymaniye Ktb.Esat Efendi,No:2872

2-Topkapı Saray Müz.Ktb.H.809

3-Harburg Staatsbibliothek,Ms.or.oct.983

4-Türk-İslam Eserleri Müz. 1969

5-Süleymaniye Ktb.Bağdatlı Vehbi,1586

6-Topkapı Saray Müz.Ktb.H.808

7-Arkeoloji Müz.(Asar-ı Atika) 208

8-Türk Tarih Kurumu Ktb.261

9-İst.Ün.Ktb. TY 319

10-Topkapı Saray Müz.Ktb.Ahmet III,2650

11-Arkeoloji Müz.(Asar-ı Atika) 181

12-İst.Ün.Ktb. TY 1451

13-Viyana Kral Ktb.Blügel Kat.nr.702

1 : Önder Göçgün,,Ziya Paşa'nın Hayatı Sanatı Eserleri

Edebi Şahsiyeti ve Bütün Şiirleri,Kül.Bak.

Ank.1987,s.88

2 Tunca Kortantamer ,Nev'i-zade Atayı ve Hamsesi

(Basılmamış Doçentlik tezi),İzmir,1982

- 14-Topkapı Saray Müz.Ktb.R.814
- 15-Nuruosmaniye Ktb.3776
- 16-Oxford Bodleian Library 2145
- 17-Türk Dil Kurumu Ktb.Yazma A 407
- 18-İst.Ün.Ktb.TY 35
- 19-Süleymaniye Hamidiye 1080
- 20-Bayezid Umumi Ktb.5712
- 21-İst.Ün.Ktb.TY 437
- 22-İst.Ün.Ktb.TY 9694
- 23-Paris,Bibliothèque Nationale(Blochek Katalogu 734)
- 24-Bayezid Umumi Ktb.Veliyyüddin Ef.Cevdet Paşa,137
- 25-Süleymaniye Ktb.Serez 2679
- 26-Konya Yusuf Ağa Ktb.455
- 27-İst.Ün.Ktb.1772
- 28-Süleymaniye Ktb.Esat Ef.2576
- 29-Süleymaniye Ktb.Yahya Tefvik 1593/293
- 30-Fatih,Millet Ktb.Ali Emiri Ef.Manzum Eserler 1002
- 31-Kahire,Dar al-kütüb val-vasaik al-kavmiyye,Edebun Türki15
- 32-Hamburg,Steatsbibliothek,ms.or.oct.2014
- 33-Topkapı Saray Müz.Ktb.R.817
- 34-Süleymaniye Ktb.Lala İsmail Ef.413
- 35-Topkapı Saray Müz.Ktb.H.807
- 36-Süleymaniye Ktb.Reşid Ef.733
- 37-Paris,Bibliothèque Nationale,(Blochet Katalogu S.1376)
- 38-Süleymaniye Ktb.Hasan Hüsnü Paşa 591
- 39-Süleymaniye Ktb.Fatih 3716
- 40-Fatih,Millet Ktb.Ali Emiri Ef.Manzum Eserler 1003
- 41-Berlin,Pertsch Katalogu 420
- 42-Topkapı Saray Müz.Ktb.R.815

- 43-Süleymaniye Ktb.Mihrişah Sultan 357
44-Köprülü Ktb.Hacı Ahmet II,K.262
45-Süleymaniye Ktb.Lala İsmail Ef.414
46-Atıf Efendi Ktb.2043
47-Süleymaniye Ktb.Laleli 1719
48-Süleymaniye Ktb.Hacı Mehmet Ef.3615
49-Harburg,Staatsbibliothek,Ms.or.oct.1629
50-Süleymaniye Ktb.Hacı Beşir Ağa 555
51-Kahire,Dar al-kütüb val-vasaik al-kavmiyye,Edebun Türki 14
52-Topkapı Saray Müz.Ktb.R.816
53-Ankara,Dil-Tarih ve Coğrafya Fak.Ktb.M.Con.A32
54-Süleymaniye Ktb.Serez 2657
55-Berlin,Pertsch Katalogu 421
56-Philadelphia,Irec Library of Philadelphia(Muhammed Ahmed
Simsar Katalogu,nr.97
57-İzmir,Milli Kütüphane,31/133
58-Süleymaniye Ktb.Esat Ef.2729
59-İst.Ün.Ktb.TY 4103
60-Süleymaniye Ktb.Esat Ef.2937
61-Ankara,Milli Kütüphane,Yz.A 534
62-Bratislava Universitatsbibliothek TI 130
63-Vatican Ktb.vat.Turco 158
64-Süleymaniye Ktb.İzmir 574
65-Fatih,Millet Ktb.Ali Emiri Ef.Manzum Eserler 1004

Bu 65 toplu yazmanın dışında kalan müstakil mesnevi yazmalarını,sayıları çok olduğu için burada vermeğe lüzum görmedik.¹

1 : Bilgi için bak.Kortantamer age,s.138

Bu bilgiler de aynı eserden alınmıştır.

Hamsedeki Mesneviler

a) Saki-name (Alem-nüma)

Saki-name, sakiye hitap ederek meclis, içki (şarap), aşk, kadeh, mutrib vb. unsurların övülmesini konu alan eserlere verilen isimdir. Umumiyetle tasavvufi manada yazılan bir türdür.

Atayi'nin Saki-name'si zaman zaman tasavvufi havaya bürünmesine rağmen, tasavvufi bir eser değildir. Diğer Saki-name'lere nazaran yerli ve orijinal bir eserdir. Sultan II. Osman'a ithaf edilen eser, Fa ulün/fa ulün/ fa ul vezniyle yazılmış, 41 küçük bahse ayrılmış olup 1561 beyitten oluşmaktadır. Üzerinde birkaç tezden başka müstakil çalışma yoktur.¹

b) Nefhatü'l-ezhar

Nefhatü'l-ezhar, Nizami'nin dini, tasavvufi, ahlaki mahiyette olan Mahzenü'l-esrar adlı mesnevisine cevap olarak yazılmış yerli ve orijinal bir eserdir. 1625 yılında Tırnovada tamamlanan mesnevi Müfte ilün/müfte ilün/fa ilün vezniyle yazılmış ve IV. Murat'a ithaf edilmiştir. Tasavvufi mahiyette olan eser, 20 nefhaya ayrılmış ve 3000 beyitten oluşmaktadır.

Nefhatü'l-ezhar hakkında da bir mezuniyet tezinden başka müstakil çalışma yoktur.²

1 : Mine Özoğlu, Nev'i-zade Atai'nin Alem-nüma (Saki-name)

Mesnevisi, İnceleme-Metin, DTCF Bitirme Tezi 1965

Mehmet Esen, Nev'i-zade Atai'nin Hayatı ve Saki-namesi,

Bitirme Tezi, İst. 1971

2 : Hayal Sirer, Nev'i-zade Atai'nin Nefhatü'l-ezhar Mesnevisi,

Metin, Bitirme Tezi, DTCF, 1965

c) Sohbetü'l-ebkar

Sohbetü'l-ebkar, Molla Cami'nin Sübhatü'l-ebkar'ı örnek alınarak, Fa ilatün/fa ilatün/fa ilün vezniyle yazılmış orijinal bir eserdir. Fazilet, himmet, kahramanlık gibi ictimai ve ahlaki muhtevaya sahip olan mesnevîde Nasreddin Hoca'dan da bahis vardır. 3200 beyit ve 40 sohbetten mürekkep olup 1626'da Tırhala'da tamamlanmıştır. IV. Murat ve Şeyhülislam Yahya'ya yazılmış methiyeler olduğu için kime sunulduğu belli değildir.¹

Sohbetü'l-ebkar üzerinde de müstakil tez çalışmaları vardır.²

d) Heft Han

Heft Han, Nizami'nin Heft Peyker'ine nazire olarak yazılmış, destan başlıklı 38 bölüm ve yedi hikayeden oluşmaktadır. Atayi'nin en güzel mesnevîsi sayılan bu eser, Fa ilatün/mefa ilün/fa ilün vezniyle yazılmış, 1627 yılında İstanbul'da tamamlanıp Ahizade Hüseyin Efendi'ye sunulmuş olması muhtemeldir. Eser 3000 beyitten oluşur ve tasavvufî mahiyet taşır.³ Heft Han, konuları ve işleniş tekniği bakımından Heft Peykerden tamamen farklı olduğu için yerli ve orijinal bir eserdir.⁴

1: Tunca Kortantamer, age, s. 214

2: Melek Günüşen, Sohbetü'l-ebkar'daki Dini, Felsefi ve Ahlaki Esaslar, İst. Ün. Bitirme Tezi, 1946

İnci Muslu, Nev'i-zade Atayi'nin Sohbetü'l-ebkar Mesnevîsi, İnceleme-Metin, DTCF, 1966, Bitirme Tezi.

3: Abdülkadir Karahan, "Nev'i-zade Atai, İslam Ans. CIX, s. 226

4: Tunca Kortantamer, age, s. 252

Heft Han üzerinde Turgut Karacan'ın çalışmasından başka mezuniyet tezleri de yapılmıştır.¹

e)Hilyetü'l-efkar

Atayı'nin mesnevileri,kaynaklarda hamse olarak geçmesine rağmen Hilyetü'l-efkar'ın tam metni henüz bulunmuş değildir.Bazı kaynaklar toplu yazmalarda beşinci mesnevinin divan olduğunu kaydederler.²Ancak Agah Sırrı Levend,toplu yazmaların bir çoğunda Hilyetü'l-efkar'ın baş taraftaki 110 beyitlik bir kısmını bulup neşretmiştir.³Neşredilen kısımda nat,münacaat gibi kısımlar yer alır.Buna rağmen bu mesnevinin varlığı kabul edilir.⁴

Hamse üzerinde en kapsamlı çalışma Tunca Kortantamer'indir.
3-Hezliyyat

Toplu yazmalarda ve bazı divan metinlerinin sonunda, divançe teşkil edecek kadar hezliyyat bulunmaktadır.

1 : Turgut Karacan,Nev'i-zade Atayı-Heft Han Mesnevisi

İnceleme-Metin,Ank.1974

Macit Yaşaroğlu,Heft Han Mesnevisi,İstinsah ve Tahlili

Mezuniyet Tezi,İst,1941

Gülten Elmas,Nev'i-zade Atayı'nin Edebi Kişiliği ve Heft Han

Mesnevisinin Transkripsiyonu,Ank.1968,Mez.Tezi

2 : Tunca Kortantamer,age,s.271

3 :Agah Sırrı Levend,Atayı'nin Hilyetü'l-Efkarı,Ank.1948

4 :Agah Sırrı Levend,Türk Edebiyatı Tarihi,I Giriş,Ank,1988,

B-MENSUR ESERLER

1-Hada'ikü'l-Haka'ik fi tekmileti'ş-şaka'ik

Kısaca Şaka'ik zeyli diye bilinen bu eser, Atayi'nin en değerli eseri olarak bilinir. Taşköpri-zade'nin Şaka'iku'nu maniye adını taşıyan, Osmanlı alim, şair ve şeyhlerinin biyografilerini ihtiva eden Arapça eser, Edirneli Mecdi Efendi tarafından Türkçeye tercüme edilmiştir. Hada'ikü'ş-şaka'ik adını taşıyan Mecdi tercümesine yapılan ilk zeyl Atayi'nindir. Taşköpri-zade'nin bıraktığı yerden (Kanuni Sultan Süleyman'ın son yılları), IV. Murat devrine kadar yetişen alim, sanatkar ve şeyhlerin hayatlarını konu alan zeyl 78 yılı içine alır ve bin kadar biyografiyi havidir.¹ Biyografilerden başka devrin önemli olaylarını, sosyal ve siyasal müesseselerin durumunu da işlemesi, uzun bir devreyi derli toplu vermesi bakımından önemlidir.² Şaka'ik-i numaniye, Atayi zeyli ile ihya olmuştur. 1634'te tamamlanan eser, Atayi'nin Üsküp kadılığı sırasında ve ömrünün son yıllarında bitirilmiştir.

Şaka'ik zeyli, Atayi'yi üne kavuşturan eserdir ve devrin en güzel ve en faydalı eseri sayılır. Atayi'nin nesrinin, nazından güzel olduğunu iddia edenler bu eseri örnek gösterirler.³

1. Şeyhi Mehmed Efendi, Vekayü'l-fuzala (Şaka'ik Zeyli), Çağrı Yay, C.III, İst. 1989, s. 4

2. Abdülkadir Özcan, Şaka'ik-i Nu'maniye ve Zeylleri, Çağrı Yay, C.II, İst. 1989, s. IV.

3. İsmail Hakkı Uzunçarşılı, Osmanlı Tarihi, C.III, T. Tarih Kur. Yay. Ank. 1982, s. 538

Zeyl-i Atayı, iki cilt halinde fakat ikisi bir arada 1268 yılında İstanbul'da neşredilmiştir. Ayrıca Çağrı Yayınları tarafından tercüme ve diğer zeyllerle beraber İstanbul'da faksimile halinde neşredilmiştir.¹

2-El-kavlü'l-hasen fi cevabi'l-kavli'l-limen

Fıkıh kitabı olan eser Arapça yazılmış ve 50 kısa bahisten oluşmaktadır.

3-Münşeât

Münşeât, Atayı'nın Silistre beylerbeyi İskender Paşa, Şeyhülislam Yahya, Ganizade Nadiri gibi devlet adamlarına yazdığı 8 mektuptan mürekkeptir. İst. Ün. Ktp. Mecmua TY 4097 numaralı macmuada bulunmaktadır.

4-Zeyl-i siyer-i Veysi

Veysi'nin Siyeri'ne Atayı'nın yazdığı zeyl, Uhud muharebesinden başlar. Ancak Atayı zeyli de tamamlanamamıştır.

5-Tuti-name Tercümesi

Tunca Kortantamer, Cahit Öztelli'den naklen, elimizde matbu nüshaları bulunan Tuti-name'nin Atayı tarafından Farsça'dan Türkçe'ye çevrildiğini kaydeder. Çerçeve masal külliyatından olan eser II. Osman'ın emriyle çevrilmiştir.²

1: Şaka'ik-i Numaniye ve Zeylleri, (Neşre hazırlayan: Abdülkadir Özcan), Çağrı Yay. V Cilt, İst. 1989

2: Tunca Kortantamer, age, s. 134

4-ATAYI'NİN TESİRİNDE KALDIĞI ŞAİRLER

Atayı, başta babası Nev'i Efendi olmak üzere devrin ileri gelen şairleri Şeyhülislam Yahya, Baki ve Nef'i'nin tesirinde kalmıştır. Üslup ve kelime hazinesi olarak Nev'i'nin tesiri açıkça göze çarpar. Şeyhülislam Yahya'ya ithaf edilen Atayı Divanı'nın büyük bir kısmını Yahya'nın şiirlerine yazılmış nazireler oluşturur. Baki ve Nef'i tesirleri kısmen göze çarpar.

a) Nev'i tesirine ait misaller:

Nev'i :

Böyle izhâr itdi gül şâh-ı bahâruñ 'adlini
Kim berâber bahş olına hisse-i leyl ü nehâr K.15-4

Atayı:

Mısr-ı gamda şamumuz rûz oldu şem'-i ah ile
Ey 'Atâyî böyle icrâ itdi hükmin şâh-ı 'aşk G.122-5

Nev'i:

Hevâ-yı tâc u kemer terkin eyleyüp düşmen
Zen-i felek gibi devründe bağlanur çenber K.16-31

Atayı:

Bu aña dek niçe baş ağrısı gören düşmen
Çıkardı miğferi zen gibi bağlanup çenber K.15-61

1. Nev'i Divanı'na ait misaller şu kitaptan alınmıştır:

Mertol Tulum, Ali Tanyeri, Nev'i Divanı İst. Ün. Yay. İst. 1977.

Nev'i:

Nür-ı hurşîd-i fazîletden irüp kesb-i kemâl

Giceler mâh-sıfat şubha dek olduñ bî-dâr K.23-18

Atayı:

Ruhlerüñ evsâfını yazar diyü ey mâh-rû

Giceler oldu benümle şubha dek bî-dâr şem^c G.118-3

Nev'i:

Biri biriyle kühsâr içinde kan yalaşup

Birâder olmuş idi şâh-bâz u kebg ü hamâm K.32-7

Atayı:

‘Aceb midür kanatsa süzen-i hâriyla engüştin

Biri biriyle şimdi kan yalaşdı gonca ebkârı K.8-10

Nev'i:

Süre-i feth okuyup üstine üfürse sabâ

Açılup dergâh-ı şâh itse kerâmet subh-dem K.36-2

Atayı:

Seher efsun okuyup üfürür bād-ı sabâ kim

Perî-veş göstere mir'at-i cûda 'aks-i envârı K.8-13

Nev'i:

Nesîm-i lutfı eger ire şahn-ı gülzâra

Bahâr cem'ini bozmaya ihtilâf-ı hazân K.38-12

Atayı:

Nesîm-i terbiyetüñ irse hâk-i gülzâra

Şitâya karşı soyunmazdı nahl-ı tâze müdâm K.10-12

Nev'i:

Ezelde kâ'ide-i 'aqluñun egerleridür
Nizâm-ı şeş-cihet ü ittifâk-ı çâr-ekrân K.38-14

Atayi:

Ezelde kevkebe-i bahtuñun egerleridür
Sipih-r-i kîne-veri var ise iden çenber K.15-59

Nev'i:

Kifâyet itmeye hergiz nevâl-i matbahuna
Boşansa kîse-i kan ile kâse-i 'ummân K.38-30

Atayi:

Matbah-ı cüd-ı nevâlüne kifâyet itmez
Ser-be-ser toñsa eger memlaħa mânend-i biħâr K.14-27

Nev'i:

Şafâ geldün semâ-yı devletün ey mäh-ı pür-nârı
Gubâr-ı makdemünle rüşen itdün çeşm-i a'yânı K.45-19

Atayi:

Şafâ geldün eyâ dūd-ı sipih-rün mäh-ı raşşanı
Gubâr-ı makdemünle rüşen itdün çeşm-i a'yânı M.4,I-3

Nev'i:

Esâs-ı dîn ü devlet şehriyâr-ı ma'ni vü sûret
Güzân-ı milk ü millet nür-ı hikmet şun'-ı Yezdânî K.47-6

Atayi:

Emîn-i dîn ü devlet sadr-ı 'âlî-kadr Cem-rütbet
Mu'în-i mülk ü millet mahz-ı luğf-ı Ĥazret-i Bârî K.5-23

Nev'i:

Revân'ı cān gibi hıfz itmege burc-ı beden yapdũ
İmāret eyleyüp Şirvān'ı vīrān itdũ Irān'ı K.48-16

Atayı:

Revân'ı cān gibi hıfz eyledũn bedenlerde
Kıyāmet olsa'aceb mi teceddüd-i ecsād K.20-85

Nev'i:

Bunca yıldur işũn her-cāylıkdur ey felek
Ol yüzi māhum gibi bir bī-vefā gördũn mi hiç G.40-5

Atayı:

Her-cāylıkda aşırısın sen dağı ey felek
Amma o şũhuñ itdũğini kande eyledũn G.135-4

Nev'i:

Geh cevr ü cefā gāh vefā itmeden ise
Hoşdur beni kim eylesesin derdüne mu'tād G.48-4

Atayı:

Geh mihr ü vefā gāh cefā vü sitem eyle
Rahm eyle dil-i'uşşāk-ı zāra kerem eyle G.214-1

Nev'i:

Tugra-nüvis şanma ki zerrin-nişān çeker
Ol şāha tuhfe bir saru tozlı kemān çeker G.94-1

Atayı:

Bī-çāre dil ki bār-ı gām-ı erguvān çeker
Bir pehlevān gibi şaga şola kemān çeker G.63-1

Nev'i:

Ehl-i dünyādan ider Nev'i ümid-i 'izz ü cāh
Eblehi gör kim gedādan himmet-i sultān umar G.96-6

Atayi:

Sūfi-i zerrākdan şūrīde dil dermān umar
Gör ne gāfildür bu kim şeytāndan imān umar G.41-1

Nev'i:

Sen güneş-ruhsār ile her kara yüzli yār olur
Sāye-veş yārüm benüm ancak der ü dīvār olur G.111-1

Atayi:

Şām-ı hicrān içre şem'üm ah-ı āteş-bār olur
Görünen yanumda ancak sāye-i dīvār olur M.5,I-3

Nev'i:

Dik fenā aynasına şeh-bāz-ı kalbün dīdesin
Himmet ile nice şayd eyler meges 'ankāyı gör G.113-4

Atayi:

'Aşıkla dil-beri didi gerdūnede gören
Bir murg-ı zāra hem-kafes olmuş hümāyı gör G.64-4

Nev'i:

Ol iki hasta çeşmüne def'-i gezend için
Efsūn okur müjeñ haṭ u hālün kitāb açar G.114-2

Atayi:

Ābda ahker söyündürdüm degül göz merdūmi
İtmek için hasta çeşmünden senün def'-i gezend G.25-3

Nev'i:

Dime fenā yolunuñ Nev'iyā nihāyeti yok
Gide gide ötesi şehir-i lā-mekāna çıkar G.117-6

Atayi:

Eylesen rāh-ı muhabbetde ne deñlü tek ü pū
Ey 'Atāyı ötesi vādi-i hicrāna çıkar G.86-7

Nev'i:

Zamān-ı hattı gelse yār lutfın bi-kerān eyler

Meṭāc-ın her kişi aḥṣāma karşı rāygān eyler G.123-1

Atayi:

Haṭ belürdi cān ümīd eyler cefā vü cevruñi

Mīzbān aḥṣāma karşı gūyiyā mihmān umar G.41-2

Nev'i:

Ele alup anı bir kez nūvāziş itseñ olmaz mı

Kebüter gibi gönüm niçe demdür şayd-ı dāmuñdur G.137-4

Atayi:

Ele alup ne var gāhī nūvāziş eylese gönüm

Biraz def eylese dil-ber gubār-ı kalb-i nā-şādum G.154-3

Nev'i:

Kāmetin veng itdi gamdan 'aşık-ı bī-çāreler

Devr usūlin tutdılar cevri itmede meh-pāreler G.141-1

Atayi:

Devr usūlin tutdılar cevri itmede dölāblar

Seyr idem diyü o māhı eylemez bir dem karar G.28-4

Nev'i:

Yağsa 'aceb mi ebr-i bahārī gibi eşküm

Ara görünür ol yüzi gün ara görünmez G.186-4

Atayi:

Ara görünür ara görünmez bize ol meh

Bilmem 'atāyī nic' olur amuñla aramız G.96-5

Nev'i:

Āsān olur mı gönline girmek güzellerün

Elbette kāfir illeri qılmaz hişārsız G.192-4

Atayi:

Āsān degüldi gönline girmek güzellerün

Sākī elinden oldu bize 'ākıbet fütüh G.23-2

Nev'i:

Mest-i 'aşkuñ olmasa ey ruḥleri gülnār şem'

Germ olup meclisde yakmazdı gice destār şem' G.211-1

Atayi:

Olalı abdāl-ı 'aşkuñ ey ruḥı gülnār şem'

Āteşin dağ urdı farkına kalender-vār şem' G.118-1

Nev'i:

Şeh-suvārüm bir selāmuñ görmedi üftādeler

Pāy-māl olanları çignetmedür yoluñ senün' G.264-2

Atayi:

Ol şeh-suvār gayrıları çignedür dirig

Görseydi ben fütādeyi nā-gāh 'inān çeker G.63-3

Nev'i:

Meddāh ide Nev'iyē eger ol şeh-i hūbān

Āfākı tuta defter ü dīvānı 'Ali'nün' G.266-7

Atayi:

Kayd eyle kulun defterüne tā ki disünler

Ben zāra 'Atāyi-i suhandānı 'Ali'nün' G.126-5

Nev'i:

Gözine kaşına meftün olma hūbuñ Nev'iyā

Vir gönül ol resm-i şirīn gösteren naḳkāşına G.458-1

Atayi:

Nā-mülāyim güzelün seyrine kā'il degülüz

Kara kaşına kara gözine mā'il degülüz G.101-1

Nev'i:

Nev-rüz irişüp hurrem olup 'ālem açıldı

Yüzi gözi güldi çementün bādem açıldı G.467-1

Atayi:

Gözi gönli açıldı 'ālemün faşl-ı bahār oldu

Güşāde gonca-ı ra'nā gül-i bādām-ı hurremdür G.87-4

Nev'i:

Bir dil bilür bulunmadı ki hālüm ağlayam

Biğāneler içinde zebānum bilinmedi

G.503-3

Atayi:

Söyleşürlerdi metâ'-ı vaslın ol muğ-peçenün

Neylesün bi-diller anuñ tercemānın bulmadı

G.268-4

Nev'i:

Koyup mestānesin Şirīn Pervīz ile yār oldu

'Acab mi küh-ken terk itse Nev'ī cān-ı şirīni

G.505-5

Atayi:

Tuyup Pervīz'e meylin küh-ken incindi Şirīn'e

Yine terk itmedi ol kārı var ise barışmışdur

G.56-2

Nev'i:

Güneş gökde hamel burcını teşrīf eyledi güyā

Mizāc-ı dehri kıldı mu'tedil nev-rüz sultānı

G.522-2

Atayi:

Burc-ı hamelde revzen-i hurşiddin saçıldı zer

Çıkd'adālet kasrına nev-rüz-ı sultānı meger

G.40-1

Nev'i:

Ne zātun gibi gösterdi felek mir'atı bir sūret

Ne Nev'ī gibi tütü gördi dehrün şekkeristānı

G.522-5

Atayi:

Ne vasfuna baña beñzer hüner-ver ide zuhūr

Ne medhe baña senün gibi bir hüner-perver

K.15-78

Nev'i:

Terahhüm eyleyüp silmez benüm ol bi-vefā yaşam

Anuñçün girye vü zārüm dem-ā-dem artar eksilmez

Mu.28-1

Atayi:

Dil-i mecrūha yārün añdurur la'l-i nemek-paşın

Anuñçün bāde gördükce tutar dünyāyı feryādum

G.155-2

b)Şeyhülislam Yahya tesirine ait misaller ¹

Yahyâ:

Şem'üne pervâne-veş bâl ü perüm yandı çün
Lâzım olan bir zamân şabr u sükündür baña G.8-3

Atayı:

Halka-i gird-âb-i eşk hey'et-i tavk-i cünün
Çarkageh-i bahr-i gam cây-ı sükündür baña G.3-2

Yahya:

Gerçi olur cāma ol maḥbûb-ı zibâ teşne-leb
La'line olmaz mı sâkî cām-ı şahbâ teşne-leb G.19-1

Atayı:

Ġanzeler mahmûr kana çeşm-i şehlâ teşne-leb
Hep anuñçün kâtlüme tîg-i mücellâ teşne-leb G.14-1

Yahya:

Var mı bir kîse tehî şimdi çemen mülkinde
Cümle ezhârı ganî eyledi ihsân-ı nesîm G.186-3

Atayı:

Cüy-ı dil-cûda habâb oldu nîgeh-bân-ı nesîm
Baş göz itse 'acéb mi anı ihsân-ı nesîm K.26-8

Yahya:

Mümkîn mi mest-i gamze-i cānâne olmayam
Mest olanı sevem yine mestâne olmayam G.188-1

Atayı:

Mümkîn mi 'aşık-ı ruh-ı cānâne olmayam
Kâbil midür bahâr ola divâne olmayam G.153-1

1.Yahya Divanı'na ait misaller şu eserden alınmıştır:
Divan-ı Yahya, İst.1334

Yahya:

Deşt ü kûha varalum nâle vü feryâd idelüm

Kays ile Kûh-ken'ün rûhların şâd idelüm G.192-1

Atayi:

Harem-i vaşlîna yol bulmağ için san'at ile

Dil-i ser-geştemüzi pey-rev-i Ferhâd idelüm G.165-3

Yahya:

Helâk oldum görince gerdenünde la'1 mengüşün

Niçün alursın ey rûh-ı revânüm boynuña kanum G.197-2

Atayi:

Şerhâlî kollarımı gerdenüne şalmayıcak

Öldürüp yok yire gel boynuña alma kanum G.145-4

Yahya:

Gösterdi sünbül ter-i zülf-i perişânı ucın

Goncanun kîse dañi görmedi dâmânı ucın G.201-1

Atayi:

Goncalar şöyle kavuşdurdı girîbânı ucın

Güllerün bülbüle göstermedi cüzdânı ucın K.29-1

Yahya:

Murı gör gendümle'ays eyler şikâyet eylemez

Ârzü-yı şehd ü şekkerdür zebâbı inleden G.216-3

Atayi:

Kayd-ı dünyâdur dil-i pür-ıztırâbı inleden

Târ-ı beyt-i'ankebütdür zebâbı inleden G.167-2

Yahya:

Seng-diller döymeye çarç-ı sitem-ger cevrine

Gussa-ı devrân degül mi âsiyâbı inleden G.167-4

Atayi:

Âşk degül mi nâle-i dil-süz-ı bülbül-mi'aceb

Bâğda giryân idüp dölâb-ı âbı inleden G.167-2

Yahya:

Güç degüldi yâri tenhâ eylemek ağıyardan
Tâli'üm olsun müsâ'id yâr yâr olsun hele G.253-2

Atayi:

Rûz-ı hicr-i yârde görmez cihânı gözlerüm
Neyleyin dünyâ müsâ'id olduğın yâr olsa yâr G.78-4

Yahya:

Ney gibi bir 'âşık-ı dem-sâz buldum kendüme
Sırr-ı 'aşkı söylerüm hem-râz buldum kendüme G.255-1

Atayi:

Sırr-ı meyden şîşe-i sahbâyı söyletdüm biraz
Ben dahi gönülümce bir hem-râz buldum kendüme G.208-2

Yahya:

'Aks-i ruhsâruñla mir'ât-ı Sikender didiler
Ben Halîlem âteş-i Nemrüd dirdüm bâdeye G.280-4

Atayi:

Dil-berün nerm eylese baña dil-i pülâdını
Şübhesiz ben mu'ciz-i Dâvüd dirdüm bâdeye G.211-3

Yahya:

Tolı piyâle belinde şarâb-ı nâb gözinde
Degül o meh-veşün çarḡ u âfitâb gözinde G.284-1

Atayi:

Gehi hevâ ile ser-geşte gâhi âb gözinde
Degül gamuñla bu hâkûn nüh-âfitâb gözinde G.188-1

Yahya:

Âh-ı şerer-nâk ider bâdeye püyân-ı 'aşk
Hep şerâr-ı âhdur rîg-i beyâbân-ı 'aşk G.146-1

Atayi:

Yağdı kûl itdi tenüm âteş-i süzân-ı 'aşk
Eyledi hâkisterüm rîg-i beyâbân-ı 'aşk G.122-1

Yahya:

Nā-geh tokındı gūşuma hayy-‘aleil-felāh-ı ‘aşk
Cām-ı subūhı eyledüm rātibe-ı sabāh-ı ‘aşk G.147-1

Atayi:

Gūşa pey-ā-pey irdi çün hayy-‘ale’l-felāh-ı ‘aşk
Kāmete gelse vaktidür mest-ı harāb rāh-ı ‘aşk G.123-1

Yahya:

Sūz-ı derūn-ı hāli geldi zebāna bir bir
Meclisde rūşen oldı yārana rāzı şem‘ūñ G.155-4

Atayi:

Dilde nihān olur mı esrār-ı ‘aşk-ı cān-sūz
Bir lem‘asın görince yayıldı rāzı şem‘ūñ G.132-4

Yahya:

Başlar hemān sūzilmege mānend-ı şāh-bāz
Kāsd eyledükce şayd-ı dib ü cāna gözlerūñ G.163-2

Atayi:

Āvāre şol kebūter-ı vahşī gibi hemān
Geldükce bezme bakmada yabane gözlerūñ G.131-2

Yahya:

Dil-berā her-cāyī sen āvāre olduñ ey gönül
Bir devāsız derd’ için bī-çāre olduñ ey gönül G.174-1

Atayi:

Çāk çāk tīg-ı gam-ı bī-çāre olduñ ey gönül
Dökme āb-ı eşküñi pür-yāre olduñ ey gönül G.139-1

Yahya:

Bezm-ı ‘aşka nitekim pervāne geldüñ ey gönül
Yan yakıl ol şem‘-ı hūsne yāne geldüñ ey gönül G.176-1

Atayi:

Var ise dergāh-ı şāha dāda geldüñ ey gönül
Cevr-ı devri yād idüp feryāda geldüñ ey gönül G.137-1

c)Baki tesirine ait misaller ¹

Baki:

Periřān itmedi devrinde hergiz kimseyi kimse

Meger meclisde yārān-ı şafā gül-berg-i handānı K.1-21

Atayi:

Zamān-ı ʿismetinde kimseyi ağlatmadı kimse

Meger zāhidleri pīr-i tarīkūn vazʿu tezkārı K.5-32

Baki:

Getūr cām-ı sürūr-encāmı ey sākī yiter çekdūn

Cefā-yı devr-i gerdūnı belā-yı çarh-ı gerdānı K.1-30

Atayi:

Nisār itseñ nola bārān-ı ihsānuñ yiter çekdūn

Cefā-yı dehr-i gaddārı belā-yı çarh-ı mekkārı K.8-47

Baki:

Aldanurdum gülbin-i ʿömrūn yüze güldüğine

Ahdine dursa zemāne dönmeşe devrān eger K.3-3

Atayi:

Aldanurduk kubbe-i nūh-tāk-ı çarhuñ nakşına

Sımyāda kıssa-ı gayrat-nümāyı görmesek G.133-4

Baki:

Dikti leşkergeh-i ezhāra sanavber tūğın

Haymeler kurdı yine sahn-ı çemende eşcār K.14-7

Atayi:

Sahn-ı gülzāra gelüp kondı yine şāh-ı bahār

Haymesin eyledi çadır çiçeğinden ezhār K.14-1

1.Baki Divanı'na ait misaller şu eserden alınmıştır:

Faruk K.Timurtaş, Baki Divanı'ndan Seçmeler, Kül.Tur.Bak.Yay.Ank.198

Baki:

Zîb ü fer wirmek için rüy-ı^carūs-ı çemene

Yâsemene şâne sabâ meşşâta âb âyinedân

K.4-15

Atayi:

Zülf-i nigâra var ise meşşâta^cdur bahâr

Bir la^cl şâne eyledi berg-i karanfili

G.267-4

Baki:

Eylemez kimse bugün kimse elinden nâle

Bezm-i 'işretde meger mu^ctrıb elinden evtâr

K.4-40

Atayi:

Zamân-ı devletinde kimseyi a^cglatmadı kimse

Meger kim mu^ctrıb-ı hoş-nagme u^cşşak-ı dil-efgâri

K.8-37

Baki:

Ṭurralar mülket-i Çîn nâfe-i mü^cşgîn ol hâl

Gözüm âhü-yı Hoten gamzelerü^cndür Tâtâr

K.4-45

Atayi:

Ol gamzelerle hâl ü ha^ctu^cñ ey yüzi güneş

Âşüb-ı Türk şür-ı Hoten fitne-i Habeş

G.108-1

Baki:

Nev-^carūs-ı çemene meşşâta^cdur fa^csl-ı bahâr

Ki anu^cñ hâme-i mü^cşgînine be^cñzer sünbül

K.5-12

Atayi:

Zülf-i nigâra var ise meşşâta^cdur bahâr

Bir la^cl şâne eyledi berg-i karanfili

G.267-4

Baki:

Gonçanu^cñ cânı mı var öyküne la^cl-ı lebüne

Zülfüne kaç başı var ola berâber sünbül

K.5-33

Atayi:

La^clüne gonca ru^chuña âfitâb olmaz şebih

Gonçanu^cñ de^cadânı yak be^cñzinde mihrün kanı yok

G.126-2

Baki:

Yansun yakılsun âteş-i hicrûñle âfitâb
Derdüñle kara çullara girsün sehâbdan M.1-38

Atayi:

Yansın yakılsun âteş-i hasretle ins ü cân
Perri yolıñsuñ anuñçüm âdem ağlasun M.1,VI-6

Baki:

Açıldı dağlar sînemde çâk itdüm giribânum
Muhabbet gülşeninde açılan gülnârı görsüñler G.8-3

Atayi:

Ne âteş saldugın seyr eylesüñler kişver-i cânâ
Yakam çâk ideyin sînemde yanan nârı görsüñler G.77-3

Baki:

Ten-i zârumda pehlüm üstühânı sayılur bir bir
Beni seyr itmeyen ahbâb mûsikârı görsüñler G.8-4

Atayi:

Tenümde nây olup her üstühânım nâleler eyler
Beni seyr itmeyen ahbâb mûsikârı görsüñler G.77-4

Baki:

Sâki zamân-ı 'ays u mey-i hoş-güvârdur
Birkaç piyâle nûş idelüm nev-bahârdur G.15-1

Atayi:

Sâkî bir iki cām-ı mey-i hoş-güvâr vir
Luţf eyle nây-ı nâleme bir dem karâr vir G.33-1

Baki:

İşret-i bezm-i vişâl-i yâr geldi yāduma
Gussa-i dehr ü gam-ı devri ferâmüş eyledüm G.31-2

Atayi:

Bir şeb vişâl-i yâri getürdüm hayâlüme
Ol gice subha dek gözüme hâb gelmedi G.253-3

Baki:

Zülfi sâhir turrası tarrâr şüh-i şive-kâr
Çeşmi cādū gamzesi mekkâr dirseñ işde sen G.38-4

Atayi:

Çamze kâfir turrası zünnâr şeklin gösterür
Çeşmi cādūdur saçından mâr şeklin gösterür G.69-1

Baki:

Biz dahî kâ'ilüz inşâfa dilâ būs u kenâr
Her gün olmazsa hele bâri her akşâm olsa G.45-2

Atayi:

Agyâr olup garķ-i ni'am'âşık çeke cevr ü sitem
Lâyık mı ey şâh-ı kerem inşâfa biz de kâ'ilüz G.97-2

Baki:

Bâgda dölâbı çok çekdi çevirdi bâğ-bân
Öykünür diyü gamuñda nâle vü efgânuma G.47-2

Atayi:

Anı çok çekdi çevirdi bâgda dölâblar
Var ise aralığa dil şokdılar mîz-âblar G.43-1

Baki:

Çeşm ü ebru hâl-i Hindü zülf-i cādū bulsa ger
Öykünürdi âfitâb ol âfet-i devrânuma G.47-3

Atayi:

Beñzerdi mäh-ı nev kaşuña olmasaydı zerd
Mihir öykünürdi rüyufña olsaydı lâle-veş G.108-2

Baki:

Ya terk-i nâm u neng it ya'aşkı ço gönül gel
Neng ile nâm sığmaz'aşk ile bir arada G.51-3

Atayi:

Sâkiyâ şun kadehi mest-i ser-endâz olalum
Nâm u neng adını yâd itmege'âr eyleyelüm G.147-4

d)Nef'i tesirine ait misaller¹

Nef i:

Ol kadar el verdi maña feyz-i evşâfiyla kim
Güyyâ miftâh-ı genc-i şâygânîdür sözüm K.1-21

Atayı:

Tünd-bād-ı aşk ile ey husrev-i mülk-i cemâl
Ayaguna geldi genc-i şâygânîdür gönül G.140-4

Nef i:

Bu iktidâr-ı tab' ile amana ne fâ'ide
Ser-mâye-i tasavvuruma gam ziyân virür K.4-11

Atayı:

Dil müşterî vişâline ammâ ki korkarın
Ser-mâye-i muhabbete tâ ki ziyân ola G.205-3

Nef'i:

Degüldür lâle yir yir zâhir oldu anda âteşler
Zemâne tutdı çarh-ı âfitâba tîg-i kühsârı K.16-5

Atayı:

Degüldür lâleler yir yir ulûvler eyledi zâhir
Sabâ buldı çıkardı şimdi hep hâk üzre meknûzı G.223-3

Nef i:

Bahâr irse yine seyr-i gülistân olduğın görsem
Güzel seyr eylemek uşşâka âsân olduğın görsem G.21-1

Atayı:

Hevâlar açılıp şahrâ gülistân olduğın görsem
Kenâr-ı cûda o servün hıramân olduğın görsem G.152-1

1.Nef'i Divanı misalleri şu kitaptan alınmıştır:

Abdülkadir Karahan.Nef'i Divanı'ndan Seçmeler,Kül.Tur.Bak.Yay.Ank.1

5- ATAYI DİVANI'NDA DİL VE ÜSLUP

Dil ve üslup çalışması için 85-135.gazelleri ihtiva eden 50 gazel esas alınmıştır.

Çokluk sırasına göre, kullanılan kelimeler şunlardır: İsim, fiil, sıfat, edat, zarf ve zamir. Metinde fiillerin çokluğu dikkati çeker. Haber kipleriyle kurulan cümleler (oldı, çıkar, tutmuş, gelmez, belürmedi vb.) açık olmanın yanında monoton sayılabilecek vasfı da taşırlar.

Paslanduğın bu gice bildürdi gamzesinden
Ol tîğ-i hün-feşâni zengâr-ı hâb tutmuş G.109-2

Bir beyitte ikiden fazla fiil ve fiil cinsli kelime (sıfat-fiil, zarf-fiil) kullanılmış olması, ahengi bozan bir unsurdur. Ayrıca fiiller kafiye ve redif olarak ele alınmıştır.

Hüblar ser-keş olur serv-veş âzâde olur
Döşenür sâye-sıfat ehl-i dil üftâde olur G.89-1

Emir kipleri, kesinlik arzettiği ve sık kullanıldığı için, şiirin estetiğini marş havasına döndürmüştür.

Yaşın alma başın al bir bülük üftâdelerün
Bâğ-ı aşkuñ bir iki kelle-i haşhâşın kes G.106-2

Gazellerde göze çarpan unsurlardan biri de mukayesedir. Mukayese insanlar arasında (aşık-sevgili, aşık-rakip), insan-tabiat (aşık-bülbül) ve tabiat içinde azlık-çokluk (güneş-zerre) nisbetiyle yapılmıştır. Mukayese için umumiyetle şart kipi (-sa) kullanılmıştır. Şart kipi ayrıca arzu, istek ve hayallerin ifadesinde ahengi sağlayan bir unsur olmuştur.

Dermān ide mi derd-i dile yār 'Atāyī

Söylesem eger müşkil olur tinmasam olmaz G.100-8

Atayı,manayı ön planda tuttuğu için,kelime ahengine fazla dikkat etmemiş,bilhassa fiillerde kalın ünlü ve ötümsüz sesli kelimelere çok yer vermiştir.

Ruhsārına okurken mutrıb kitāb tutmış

Naksım çikarmasuñlar diyü nikāb tutmış G.109-1

Soru eki manaya zenginlik katmak için,müsbet ve menfi zıtlıklarıyla oldukça güzel misallerde ele alınmıştır.

'Aşk-ı dil-berden 'Atāyī vaz gelmez gönümüz

Bülbül-i şeydā ider mi verd-i ra'nādan ferāğ G.119-3

Edatlar,fazla olmamakla beraber,yerinde ve başarılı olarak kullanılmıştır.

Mansıb-ı 'ālī hevāsından geçürdüm gönümü

Hātıra gelmez veli ol kadd-i bālādan ferāğ G.119-2

Terkiplere çok sık tesadüf edilir.Terkipler,maksadı en kısa şekilde ifade ettiği için kelime tasarrufuna fırsat vermiştir.Ancak üçlü dörtlü terkiplere de çok yer verilmiştir.Bu terkiplerle ahenk sağlanmış ama söz uzamış ve sadelik bozulmuştur.

Fikr-i gīsū-yı giriñ-gir ile pūyān olmuş

Merd-i zencir-keş-i küçe-i hırāmān idi Kays G.107-3

Eserde,Türkçe kelime ve terkiplere de çok tesadüf edilir.

Yüzi güneş, yarün ışığı taşı, dünya elemi, meh-parelerin yügrügi, ciger kanı, kul oğlu, taşkın sular, şeytan kazası, altun deger hokka, vb.

Cümleler, umumiyetle düz ve basit cümledir. Atayı, ifade açıklığına ön planda yer verdiği için düz cümle kullanmayı tercih etmiştir. Böylece, fiiller kafiye ve redif olarak kullanılmış, monotonluğa sebebiyet vermiştir.

Nev-bahâr oldı güzeller yine seyrâna çıkar
Tonanup her biri gül gibi gülistâna çıkar G.86-1

Fazla olmamakla beraber devrik ve içiçe cümleler de mevcuttur.

Cihâna şaldı âvâze dem-i pür-hâlet-i nev-rûz
Dönüp çarh-ı felek geldi irişdi sâ'at-i nev-rûz G.95-1

Tabiat tasvirlerinde renk ve ışık unsurları göze çarpar. Sarı ve kırmızı ışık ve parlaklık unsurlarıyla işlenmiş,, yeşil zemin ve kesret olarak düşünölmüş, sarı-siyah terkibi karanlık-mum, gece-ay, baht-ı siyeh-ruy-ı zerd gibi zıtlıklar için ele alınmıştır.

Bugün almış ele ol meh-likâ hursîd-veş sâgar
Kızarmış tâb-ı mülden ruh güneşden tâb-nâk olmuş G.111-4

Oldı hatt-ı rüy-ı dil-ber gibi cân-perver çemen
- Rûz-ı Hızr oldı şafâ-yı sebzezâr eyyâmıdur G.85-3

Asker-i zengî-i şâhı tărümâr idüp fitîl
Egnine giydürdi anuñ hil'at-i zer-kâr şemf G.118-4

Atayı, deyim ve atasözlerinden çok sık istifade etmiş, herkesçe bilinen mesellerle üslubuna tabililik kazandırmıştır.

Gelmez ten-i hâkiye o tîr-i müje bir kez
 'Âşıkları çok igne bıraksañ yire düşmez G.94-1

Deyimler sebebiyle mecaz, en çok kullanılan sanatlar-
 dan biridir.

Tebhâle degül cân ile hemşiredür ol leb
 Gördükde dil-i zârı hemân kaynadı kanı G.242-3

Hemen bütün edebi sanatlara tesadüf edilmesine rağmen en çok kullanılan sanatlar mecaz, teşhis, mübalaga, tezat, iham-ı tenasüp, kinaye ve hüsn-i talildir.

Teşhis:

Gonca-ı gül nakd-i cânın harc idüp bülbüllerün
 Yıldı bir kez hüsrev-i nev-rûza defter gösterür G.90-4

Mübalaga:

Sûr-ı 'aşkında seyr için o melek
 Nâr-ı ahum yakar hevâyî fişek G.129-1

Tezat:

Yakalar çâki iner lâle-sıfat dâmâna
 Gulğul-ı bezm-i şafâ gürbed-i gerdâna çıkar G.86-3

Iham-ı tenasüp:

Sahrâ ile kühsâra varup eyleme feryâd
 Kanûm-ı muhabbetde dilâ zir ü bem olmaz G.100-6

Kinaye:

Olma havâle üstine ol mâh-ı enverün

Ey mihr-i pür-fürüg ko germiyyeti tolaş G.108-4

Hüsn-i talil:

Şirin lebüni būs ideli dil-berā kabak

Bir boynı baġlu bende olupdur saña kabak G.125-1

Çok sık olmamakla beraber orijinal ifade ve farklı kullanımlara da tesadüf edilir. Gazeli seyret-, ıztırab tut-.

Tâbiş-i 'aşk ile seyr eyle 'Atâyî gazelin

Böyle olsa kişinün sözleri pür-süz olıcak G.121-5

Maḥmūr-ı mey sehergeh almış eline sāgar

Gör 'aksini felekde kim ıztırāb tutmuş G.109-4

Sade ve sanatkarane beyitlere divanda çok sık rastlamak mümkündür.

Duḡter-i rezden ḡarābāt ehlini ayırdılar

Şāhneler birkaç fakirün ḡanımānın yıkdılar G.91-4

Netice olarak Atayi Divanı'nın dili, konuşma diline yakın sade bir dildir. Üslubu, kısa ve düz cümleler, kesin ve doğrudan anlatım, fazla sanatkarane olmayan açık bir üsluptur. Eser muhteva olarak orijinal sayılır.

Atasözleri ve Deyimler

Atasözleri ve deyimler, doğrudan doğruya veya irsal-i mesel sanatıyla zikredilir. İfadeyi kuvvetlendirdiği gibi fikre yaygınlık da kazandırırılar.

a) Atasözleri

"Su testisi su yolunda kırılır."

Şikest olur ser-i 'uşşāk la^c1-i yār üzre

Niçe sebū kırılır gāhi çeşmesār üzre

G.198-1

"Ateşle barut bir arada olmaz"

İştihā germ ü nerm-i sīne-i yār

Od ile penbenūñ ne oyunu var

G.81-1

"Su üstünde nakış olmaz"

Ol 'izār-ı pakde olmak neden haṭṭ-ı gubār

Nev-civānum ābda nakş olmaz iken bir karar

G.80-1

"Deli gamsız olur".

Ġam çekmem eger yoklamasa ḥāṭır-ı zārı

Dīvāne-i bī-kaydda zīrā ki Ġam olmaz

G.100-5

"Deliden uslu haber"

Deli kraldan alsun naşihatı zīrā

Kadīmī dilde meşeldür delüden uslu haber

K.15-63

"Su kosañ bade olur"

Sāde Rūm ili ile cāna düşer āteş-i ḥāl

Ġām-ı Cem'dür dil-i 'āşık su kosañ bade olur

G.88-2

"Gönülden gönüle yol vardır."

İden te'sīr yāre dildeki tuġyān-ı āteşdür

Gönülden gönüle yol var o da sūzān-ı āteşdür

G.58-1

"Sen sağ biz selamet"

Bīmār gözlerüñden irişdi cāna āfet

Şimden geru efendi sen sağ biz selāmet

G.15-1

"Gönül yapmak Kabe yapmaktır"

Ka'be yapmakdur gönül yapmak bilürsin dōstum
Hayra girseñ hātır-ı virānı ābād eylesen̄ G.128-1

"İşte meydan işte tir"

Yiter hāmem 'arşa-i nazm içre buldı menzilin
Kim ki teslīm eylemezse işde meydān işde tīr K.28-43

"İyiliği yap suya sal, balık bilmezse Halık bilir."

Bu meseldür ki dinür eyliği eyle şuya şal
Lut̄f idüp bu meselün̄ hükmini itdi icrā K.22-10

"Akçe yüzü sıcaktır"

Saña elbetde yumşar akçe yüzi işşidur ey dil
Zer-i pür-tābı gün gibi görüp ol şem'-i bezm-ārā G.6-2

"Sarhoşun sözü mazurdur"

Temennā-yı vişāl eyleser 'āşık aña incinme
Efendi mest-i rüsvānuñ sözi ma'zūrdur dirler G.54-2

"Ne verdin de alamadın?" veya "Ne alıp vereceğin var?"

Sensin bu lu' b ile uçuran yardan anı
Yohsa ne virdi alımadı ebrden peleng M.1, I-4

"Er ol da baş yar"

Tiše urmuş küh-ken başa gam-ı şirîn ile
Ey 'Atāyī sen dahi sa'y it er ol baş yar hemān G.174-5

b-Deyimler

- afakı tut- Mu,6-1
- agzı altun deg- G.119-3
- agzı dadın vir- G.128-4
- agzı mühürlü ol- G.2-4
- agzına kira iste- G.55-3
- agzın sulandır- G.14-2
- agzını hayra aç- G.144-3
- agzını tut- G.125-4
- akçe itme- E.14
- akili divane eyle- G.92-4
- aklı sıçra- G.159-4
- aklın al- G.86-5
- aklın aldur-G.33-4
- aklını ugrıla- G.9-3
- akmasa da tamla- E.13
- alayı bir yire gel- K.31-39
- alem çeşmine teng ü tar ol- G.206-3
- aline aldanma- G.9-3
- altında kalma- G.83-2
- aman virme- G.49-3
- ar eyle- G.146-4
- araya vahşet bırak- M.1,I-5
- asumana iriş- K.31-37
- aşığı yukarı gez- G.94-4
- aşırı ol- G.134-4
- atdığı yire düşme- K.3-26
- ayag üstinde tur- G.22-5
- ayagı tozu ile ..geç- K.4-2
- ayagı üzengide ol- E.24
- ayagına gel- G.139-4
- ayagına serg tokın- M.1,I-5
- ayine düz- G.160-1
- bağrı piş- G.56-3
- bağrına bas- G.181-5
- bağrını kebab it- G.11-2
- bağrının başın bağla- G.17-2
- bahar u hazanı bir ol-G.99-3
- bahse gel- G.9-1
- baş eg- K.4-43
- baş egdür- G.193-2
- baş göster- G.86-4
- baş göz it- K,26-8
- baş üzre mekan it- K.7-18
- baş yar- G.173-5
- başdan çık- G.133-5
- başın göklere irgür- G.244-2
- başına gün tog- G.196-5
- başına.. .yık- G.91-3
- başında devlet olma- K.28-45
- başında etmek parele- G.79-2
- başıyla beraber ol- G.81-4
- bendini bendinden ayır-K.11-16
- benzinde kan kalma- K.4-3
- beri gel- G.68-3
- beş beş say- G.110-5

- bile el vir- G.149-1
 bili iki bükil- G.72-2
 bir dane sıçratma- G.11-5
 bir gömlek ile kal- G.31-1
 bir pula degme- G.60-3
 biri birine ko- K.31-49
 biri birine ur- G.260-3
 biri birini sat- K.4-53
 biri birini yi- M.1,I,5
 boyun vir- M.1,IV-4
 boyınca yire çal- M.1,IV-6
 boyınca yire düş- G.175-3
 boynı baglu kul ol- G.217-4
 boynı gör- K.31-70
 boyun eg- G.101-2
 can bul- G.28-5
 can cana ol- G.152-3
 cana geç- G.114-5
 canı yirine gel- G.41-4
 ceybinde yılan bul- K.20-44
 cigerde zahm aç- M.1,V-4
 cigerinde oyna- G.124-5
 çarha minnet it- K.28-49
 çenberden geç- E.5
 daman öp- K.23-14
 def -i humar eyle- G.146-3
 defterini tayy eyle- Mu.14-1
 dersini tekrar it- G.92-5
 dideden nihan ol- M.1,IV-5
 dike dike bak- G.130-3
 dil al- G.170-3
 dil bagla- G.48-1
 dil dök- G.42-4
 dil uzat- G.94-2
 diller düşür- G.134-5
 dillere ateş düş- G.113-1
 dilinde izhar it- G.22-1
 dirhem dirhem sat- G.150-1
 dirig itme- K.31-6
 divane ol- G.97-3
 döne döne git- G.137-5
 dünyaya sığma- G.250-4
 dünyayı tut- G.154-2
 el bagla- M.3,III-1
 el degme- G.49-1
 el üzerinde tut- K.6-37
 el vir- G.113-4
 el yu- G.182-2
 ele al- G.49-4
 eline bak- G.113-5
 eser eyle- G.254-3
 eski dağı tazele- G.43-3
 eyü nam koy- G.143-5
 farkına ateş yak- K.3-46
 fûru-nihade it- G.53-3
 gam çek- G.100-5

- gam yi- G.16-3
gazel bagla- G.140-4
geçmiş namazına tut-G.210-4
gına yak- G.209-2
gice rüyasında gör- G.212-2
giceyi gündüz it- G.61-3
gökde aradığın yirde bul-K.1-33
gökden inüp hakden bit- K.30-6
gönli düş- K.14-35
gönli yazıl- G.110-2
gönlin büyüt- K.8-18
gönline gir- G.85-6
gönül düşür- G.84-5
gönül geçür- G.119-2
gönül vir- G.72-5
gönül yık- G.54-5
gönülden çıkma- G.30-5
görmedüğe dön- G.244-7
göz açdurma- G.26-5
göz kulag ol- G.162-4
gözden geçür- K.15-36
gözden nihan ol- M.2,III-6
gözden tolan- G.15-5
gözi baglu gez- G.169-5
gözi gönli açıl- G.87-4
gözi tol- G.152-3
gözi toy- K.20-5
gözinden sakın-K.5-42
gözine kan görün- G.169-7
gözleri dört ol- K.28-9
gözleri segre- G.42-1
gözlerinden od çık-G.138-4
guş tut- G.45-2
guşına girme- G.128-5
guşına kurşun akıt-G.150-4
gül gül ol- G.21-2
gül ile urma- K.4-29
gülse gül açıl- K.30-2
güm it- G.241-2
gün gibi zahir ol- G.95-2
hake yüz sür- K.29-7
hançer çek- K.19-48
harf at- G.219-1
hatı derle- K.12-8
hatır yap- Mu.68-1
hatıra gubar vir- M.2,I-2
hatırı şikest ol- G.26-6
hatırından geçme- G.25-4
hazer kıl- G.25-2
hisabı dükenme- G.185-2
hükmin icra it- G.122-5
icazet virme- G.16-5
içi bazarlı ol- E.15
igne bıraksan yire düşme-
G.94-1
ihtimale vücud vir-G.26-1
ihtiyarı kalma- G.112-3
iki ucın beraber getürme-
E.21

- kalbi yıkıl- G.154-1
kam al- G.143-3
kan iç- G.81-5
kan kaşan- FK.15-67
kan yalaş- K.8-10
kana şerik ol- G.130-5
kanı kayna- G.242-3
kanın boynına al- G.144-4
kanın helal it- G.153-5
kapu aç- Mu.24-9
kara kaşına kara gözine ma'il olma- G.101-1
karar eyle- G.146-1
karar it- G.137-5
katreden kem ol-G.250-4
kef ur- K.6-56
kendi haline koma-G.249-5
kendi yağı ile kavrul-G.185-6
kendi yüzün karasın görme-G.104-7
kendini yirden yire çal-G.13-2
kendüye sığışma- K.12-14
kesüp biç- G.6-1
keşf-i sera'ir eyle-G.93-4
koltuğına gir- M.2,IV-2
koz kabına koy- K.4-36
kulagı dibi ter olma-E.18
kulagı kapuda ol- K.15-69
kulp tak- G.125-3
kümde oyna- G.76-4
kuşe kuşe gezdür-K.5-53
kürkini tersine giy-K.5-38
laf ur- K.31-67
mürüvvet gör- G.158-2
nakış çıkar- G.109-1
na l kes- G.67-2
namı bat- K.28-16
narı danele- K.8-35
naz it- K.28-46
neye ugradığını bil-G.144-2
nikab tut- G.109-1
ocagina su koy- K.1-37
okıyup üfür- Mu.25-1
ortada aracı ol-K.4-4
öy vir- K.26-15
özi bil- G.237-4
payine sarıl- G.151-5
pay-mal eyle-G.46-4
raks ur- G.128-3
raz aç- G.42-4
ruhu şad ol-M.1,VIII-8
saçın sakalın yol-G.70-5
sad-pare eyle- M.1,V-2
safa gel- K.31-66
safa vir- K.31-66
sagdan solı fark ideme-G.67-3
saman altından su yürüt-E.59
seccadesini suya sal-G.39-2
ser-füru it- G.II-8

- sır aç- G.88-2
 sırdan kadem kıl-G.62-3
 sinede can gibi sakla-G.67-3
 sinesin döğ- G.179-4
 sineye çek- G.157-5
 sitaresi barışma-G.69-1
 soyunup arsaya gir-K.15-68
 söze gel- G.92-2
 su üzre yüri- G.59-4
 suyu üfürüp iç-G.212-3
 şark u garbı tut-K.28-44
 şerha çek- M.2,II-5
 şeytana uy- G.200-3
 şeytandan iman um- G.41-1
 tabanı kaldur- G.46-6
 tacını göklere at-G.28-2
 tahammül eyleme- G.46-6
 taşa te'sir eyle- G.271-2
 taze can bul- K.20-7
 ten postın soy- G.155-1
 terk-i diyar eyle-G.248-2
 toz kopar- Mu.10,6
 ucunu ortasını bulma-K.29-7
 ucuz kurtul- G.70-1
 uğrıya yol göster- K.5-43
 ur tut- G.18-2
 uyhuyu haram it- G.152-5
 ümidin sebz eyle- E.37
 üstine düş- G.19-2
 üstine efsun üfür- G.21-4
 üstine havale ol- G.108-4
 üstine sür- G.122-2
 üstine yık- G.67-4
 vaz gel- G.119-5
 yabana at- G.37-5
 yabana bak- G.130-2
 yabana öt- G.223-9
 yad eyle- G.17-1
 yad illerde öl- G.223-9
 yadest tut- G.17-1
 yağmaya vir- K.31-68
 yağmurdan kaçarken toluya
 ugra- K.3-39
 yakasın çak it- G.77-3
 yalın kılıçla oyna-G.131-2
 yan bas- G.214-4
 yan başı gel- G.108-3
 yardan uçur- M.1,I-2
 yeksan it- G.112-2
 yelkeni suda ol- G.124-4
 yile vir- G.175-2
 yol bul- G.164-3
 yüz ur- G.113-1
 yüz yuma- K.14-7
 yüzün ele al- Mu.54-1
 zahm ur- G.156-1
 zahmete koy- K.29-9
 zarı kıl- E.92
 zir ü zeber kıl- M.2,V-5

6- ATAYİ DİVANI'NDAKİ ŞEKİL HUSUSİYETLERİ

1-Vezin

Atayı Divanı'nda kullanılan vezinler (rûbai ve ebya vezinleri hariç) şunlardır:

1-Bahr-i hezec

a-Mefâ'îlün/mefâ'îlün/mefâ'îlün/mefâ'îlün 66

b-Mefâ'îlün/mefâ'îlün/fe'ülün 7

c-Mef'ülü/mefâ'îlün/mef'ülü/mefâ'îlün 9

d-Mef'ülü/mefâ'îlü/mefâ'îlü/fe'ülün 33

2-Bahr-i recez

a-Müstef'îlün/müstef'îlün/müstef'îlün/müstef'îlün 3

b-Müfte'îlün/mefâ'îlün/müfte'îlün/mefâ'îlün 2

3-Bahr-i remel

a-Fa'îlâtün/fâ'îlâtün/fâ'îlâtün/fâ'îlün 86

b-Fe'îlâtün/fe'îlâtün/fe'îlâtün/fe'îlün 45

c-Fe'îlâtün/fe'îlâtün/fe'îlün 6

4-Bahr-i münserih

a-Müfte'îlün/fâ'îlün/müfte'îlün/fâ'îlün 2

5-Bahr-i muzari

a-Mef'ülü/fâ'îlätü/mefâ'îlü/fâ'îlün 58

b-mef'ülü/fâ'îlâtün/mef'ülü/fâ'îlâtün 9

6-Bahr-i müctes

a-Mefâ'îlün/fe'îlâtün/mefâ'îlün/fe'îlün 33

7-Bahr-i cedid

a-Fe'îlâtün/mefâ'îlün/fe'îlün 17

2-Aruz Hataları

a-İmale

İmale "çekme" demek olup aruzda açık heceyi uzatarak kapalı okumak manasına gelir. İmale çok yapılan bir aruz hatasıdır, umumiyetle Türkçe asıllı kelimelerde yapılır. Bunun sebebi Türkçedeki asli uzun ünlüler olabilir ki, gerçekte uzun olduğu için imale yoktur. Fakat, biz bu uzunlukları imlada göstermediğimiz için imale sayıyoruz. İkinci sebebi ise Farsçanın tesiriyle, Türkçe asıllı kelimelerde ahenk arayışı olabilir.

Bizden yüzi dönüp dil-i a^cdâyı çāk ider

Azsa 'aceb mi tîgûni gördükçe yaramuz G.96-4

Vişāl için sunar ol yāre her fütāde gazel

Dürüg-ı maşlahat-āmiz olur arada gazel G.141-1

b-Med

Med, uzatma demek olup iki kapalı hece arasında bir açık hece bulunması gereken durumlarda, sonu uzun ünlü ve ünsüz veya iki ünsüzle biten heceyi, bir kapalı bir açık (bir buçuk) okumaktır. Manayı kuvvetlendirmek için kelimeyi vurgulamak maksadıyla da med yapılır. Divanda dikkati çeken Türkçe asıllı kelimelerde de med yapılmasıdır.

Ma^cden-i la^cl-i nābdur çeşmüm

Maṭla^c-ı āfitābdur gönlüm G.164-4

Cüy-ı dil-cūda habāb oldı nigeḥ-bān-ı nesīm

Baş göz itse 'aceb mi anı ihsān-ı nesīm K.26-8

c-Zihaf

Zihaf, kısma demek olup uzun heceyi kısa okumak manasında kullanılır. Med ve imaleye göre daha büyük bir aruz hatası sayılır.

Şöyle bıraktun araya vahşet ki lüccede

Bulsaydı yirdi birbirini mähî vü neheng M.1,I-5

Ey 'Atâyî 'akıbet komaz alur cân naqdini

Bâzî-i 'aşk oldu güyâ ol kamer-ruhla kumâr G.79-5

3-Kafiye ve Redif

Divanda bütün kafiye çeşitlerine rastlamak mümkündür. Atayı en çok cinas ve redifi tercih etmiştir.

Hançerüñ gerçi dil-i zarı delüp göz göz ider

Navekün yine gelüp geçse dem-a-dem göz ider G.61-1

Cilâ vir câma sâki maṭla'ü'l-envârı görsünler

Dile bir cür'a feyz it mahzenü'l-esrârı görsünler G.77-1

ATAYI DIVANI'NIN KISMI TAHLİLİ

BİRİNCİ BÖLÜM

DİN-TASAVVUF

A-DİN

Atayi Divanı'nda din ve tasavvuf Divan şiiri ölçüleri içerisinde ele alınmış, dini-tasavvufi mazmunlar kullanılmıştır. Divanda tevhid, münacaat ve na t yoktur. Ancak ilk kaside bir mi'râciyedir. Atayi din ve tasavvufu ön plana çıkarmamasına rağmen mi'râciyede, kasidelerin du a bölümlerinde ve bazı gazellerde dini ve tasavvufi unsurlardan istifade etmiştir.

1-ALLAH

Eserde Allah ile ilgili doğrudan bir manzume yoktur. Gazel ve kasidelerde geçen Allah'ın isim ve sıfatları şunlardır: Allah, Bari, Hüda, Rab, Yazdan, Dadar, İzid, Bakı, Didar, Hayy-ı kadir, Hak, Hüdavend, Halık.

Allah, ybktan var eden, koruyan, bağışlayan, rızkı veren, kaza ve kaderi tayin edendir. Umumiyetle kasidelerin dua bölümlerinde Allah'tan bahsedilmiş, Allah'ın, memduhu yüceltmesi dilenmiştir. Her şey O'nun emriyledir. O isterse kulu padişah, padişahı kul eder. Allah'ın yeryüzündeki gölgesi padişaktır. Ölüm Allah'a ulaşmak olarak ifade edilir.

Çerâg-ı nûr-ı Yezdâni delîl-i feyz-i Rabbâni
Rumûz-âmûz-ı Kur'âni muhîr-i gevher-i takvâ K.1-24

Avn-i Bârî yâver oldı zât-ı 'âlî-şânuña
Akđ ü hal ser-riştesi geldi kef-i ihsânuna M.3,111-1

Bi-hamdi'llah idüp tahrik bād-ı lutf-ı Yezdâni
Hıram itdi sa'âdet bāginuñ serv-i hıramanı M.4,1-1

Göz yumdı bahtı gibi dahi nev-civân iken
Dîdârı özledi nazarı ber-devâm ola M.1,V11-4

II-MELEKLER

Melekler, sevgilinin benzetilene olarak, hur u melek şeklinde sık sık anılır. Ayrıca Mi racyede Refref ve Cebra'il (Sürüş)'den bahsedilir. Melaik ve kerrubiyân tabiat tasvirlerinde kullanılırken, Azra'il can alma özelliğiyle "Melekül-mevt" adıyla sevgiliye benzetilen olmuştur.

Bezm-i gam-ı aşkunla döner cām-ı felek
Ser-geştesidür ol kadehün hür u melek Mu.63-1

Ey Atâyi şem'-i nûr-efşân-ı aşk-ı pāk ile
Sûret-i fânûs-veş kerrübiyân devr eylesün G.181-5

Melâ'ik çarha zencir ile ejder çeker şandum
Kapuñda seyr idüp ol ejdehâ-dem rahş-ı zibâyı K.31-55

1-Cebra'il

Mi'rāciye'de Hz.Muhammed'in miracı ve savaşta kazanılan zaferi ifade etmek için müjdecî olarak tasvir edilmiştir

Per-i pür-nür Cibril ānā zerrin gāşiye oldu
Burāk'ınunñ öñince oldu ol dem ki felek-sīmā K.1-56

İrişdi gūş-ı Sürüş'a sarir-i bāb-ı fütūh
Açıldı dest-i zaferle kilid-i genc-i murād K.21-15

2-Refref

Refref makam olarak tahta benzetilen olmuştur.

Refrefü'ş-şerefdür ol taht-ı sa'ādet ki anı
Bulsa zer küngürelî tac idinürdi Nāhid K.19-2

3-Azra'il

Azra'il, can alıcı olma özelliğiyle sevgilinin hat-ı lebine benzetilen olmuştur.

Bāl-sebz Melekü'l-mevte döner hat-ı lebi
Kudret-i Hak ile cān almaga gelmiş gūyā Mu.53-2

Sāna hūner gelür gibi cān almak ey melek
Al nakd-i cānumı hūnerünñ göreyin hemān G.171-5

III-KİTAPLAR

Dini kitaplardan sadece Kur'an-ı Kerim'e divanda yer verilmiştir. Kur'an, Mushaf ve Kitap olarak birçok yerde geçmektedir.

Zebânından düşürmez muhtasıl âyat-ı Kur'an'ı
Kanı ol hâme-i Hindü'ya beñzer hâfız-ı carî K.8-32

Zihî sürür-ı dem-â-dem 'arûsî-i 'âlem
Kur'an-ı neyyir-i a'zam visâl-i ehl-i vedâd K.21-9

IV-AYET, HADİS ve DUALAR

1-Ayetler

Kur'an'dan çeşitli şekillerde faydalanılmıştır. Şair, bazı yerlerde surelerin isimlerini almakla yetinmiş, bazen ayet-metinlerini kullanmış, bazen de telmihen değinmiştir. Bunlardan tesbit edebildiklerimiz şunlardır:
a) Mekteb-i aşka viren tıfl-ı dili itmesün ah

Nüsha-i derdün olur Fatihası Besmelegah¹ E.70

b) Ayetü'l-kürsî-i câh olmuş aña Hızır-ı şerîf
Zer-kitâbe hat-ı pür-kürsî-i ta'viz-i müfid² K.19-14

1 : Kur'an, 1. sure

2 : Kur'an, Bakara suresi

- c) Hatı āyāt-ı rahmet rūyı müşaf nāmı Tāhā'durl
Misāl-i Besmele üstinde ol ebr-i felek-fersā K.1-14
- d) Nā-gehān bir kapudan çıkdı ki olmaz mānend
Matla^c-ı şubh-ı sa^cadetde āna Şems Duha² K.22-12
- e) Hidāyet nūrı ile güm-rehāne reh-nümā olsun
Be-hakk-ı sūre-i pür-nūr Sübhānellezi esrā³ K.1-83
- f) Cemāl-i tāb-nāki matla^cü'l-envār-ı kuddüsī
Derūn-ı saf-ı pāki mahzenü'l-esrār-ı mā-Evhā⁴ K.1-28
- g) Yüzi dermān-de-i şām-ı zalāle neyyir-i a^czām
Sözi üftāde-i şāh-ı günāha urve-i vüska⁵ K.1-30
- h) İbāretdür o dem eaynü'l-yakīnün iki nūnından
Makamı Kābe kavseyn olduğı ol hazretün güyā⁶ K.1-72
- ı) Kenār-ı kurb-ı Ev-ednā'ya varup güş-ı cān ile
Sadā-yı cüşiş-i deryā-yı nūrı eyledi ısgā⁷ K.1-73

1 :Kur'an,20.sure

2 : " 91.ve 93.sureler

3 : " 39.sure

4 : " 53. "

5 : " 2. "

6 : " 53. "

7 : " 53. "

2-Hadisler

İktibas ve mealen işlenen hadislerden tesbit edebildiklerim şunlardır:

- a) Cenāb-ı Hazret-i Levlāk tāc-ı tārık-i eflāk
Resūl-i Halik-i pāk āfitāb-ı evc-i istifā¹ K.1-25
- b) Pertev-i mihr-i sipihr-i Lā-fetāsın sendedür
Kuvvet-i haşsiyyet-i hurşid-i burc-ı evliyā² K.18-2
- c) Cem-ıktidār şehā hüsrevā cihān-girā
Eyā huçeste zılāl cenāb-ı Rabb-i 'ibād³ K.21-70
- d) Yegāne hāce-i kül ser-firāz-ı zümre-i kümmel
Ser-i ehl-i tevekkül mühr-dār-ı kenz-i lā-yafnā⁴
K.1-21

3-Dualar

Divandaki bütün kasidelerde ve bazı gazellerde oldukça fazla dua vardır. Bunların kalıplaşmış olanlarından birkaçını misal olarak aldım.

- a) İki kâzı-askerüñ ma'lûmidur hālüm benüm
Hamdü'lillah şāhidüm buldı 'adāletle nisāb K.2-64

1 :Sen olmasan felekleri yaratmazdım.

2 :Ali'den başka yiğit yoktur.

3 :Sultan Allah'ın yeryüzündeki gölgesidir.

4 :Ben gizli bir hazine idim. Bilinmek istedim ve alemleri yarattım.

- b) Barek'allah dāver-i Dārā der-i Cem-bārgāh
Levhaş'allah sadr-ı vālā kadr-i Keyhüsrev-nişān *
 K.3-16
- c) Bi-hamd'illah yine ikbāl ü devlet'izz ü şān buldı
 Zemīn ser-māye-i re'fet zamān emn ü emān buldı
 K.20-1
- d) Ne'üzübillah eger nā-gehāni bir yırde
 Birisi sebk-i lisāniyla itse tīgini yād K.21-44
- e) Añlasa ādem okurlar 'aleyke 'aynu'llāh
 Cevād-ı tab'uma dirler tebārek-allah ücād K.21-12

V-PEYGAMBERLER

Atayı, peygamberlere bariz özellikleri ve mucizeleriyle yer vermiştir. Hz. Muhammed, Hz. Yusuf, Hz. İsa, Hz. Süleyman, Hz. Nuh, Hz. Adem, Hz. Musa, Hz. İbrahim, Hz. Davud, ve Hz. Hızır divanda zikredilmektedir.

1-Hz. Muhammed

En çok sözü edilen peygamber Miraciye başta olmak üzere Hz. Muhammed'dir. Peygamber, Muhammed, Resul, Nebi ve Ahmed adlarıyla anılır.

O şeb geldi bir yed-i hoş-nüvid-i hazret-i 'izzet
 Getürdi hizmet-i peygambere bir rahş-ı bi-hemtā

K.1.43

Cenāb-ı müfti-i ʿālem Muhammed-nām ʿİsā-dem

Ki re'y sā'ibidür şer' ü kânūnuñ nıgeh-dârı K.8-22

2-Hz.Yusuf

En çok güzelliği ile sevgiliye benzetilen olarak ele alınmıştır.Hz.Yusuf'un kardeşleri tarafından kuyuya atılması,ağırlığınca pahaya satılması,Mısır'da başgösteren kıtlık ve Züleyha'nın aşkı dolayısıyla işlenmiştir

Bu gün o Yūsuf-ı şanı iner terāzūdan

Metā'-ı vasla anuñcūn ağır bahā ister G.55-2

Sātardı Yūsuf-ı Mısır olsa bir dilim nāna

Biri birini bu kaht-ı keremde ihvānı K.4-53

Züleyhā gibi devri Yūsuf-ı ʿahd eyledi tāze

Kemāl-i kuvvet ü kudret cemāl-i hüsn ü ān buldı K.20-8

3-Hz.İsa

Hz.İsa bir nefesle ölüleri diriltmesi mucizesiyle Mesih-enfas,İsa-dem olarak işlenmiş,bu vasfıyla Hz. Hızr'ın bulduğuna inanılan ab-ı hayatla ilgi kurularak Hızr u Mesiha beraber kullanılmıştır.Dördüncü gökte bulunması çarh ve dön- fiiliyle ilgili olarak ele alınmış,ihya,tabib,ruh-ı revan,ruh-bahş mihr v.b. unsurlarla birlikte zikredilmiştir.

Toyılır mı lutfūna ey kām-bahş-ı cān u dil

Çeşme-i cāndur āna Hızr u Mesihā teşne-leb G.14-4

Müjde ey pejmürde-dil geldi Mesîh-i rûh-baḥş
Şād ol ey dil-hasta cān geldi tabîb-i mihrîbān K.3-3

Mekānum çarḥ-ı çarum hem-demüm 'İsā olur gūyā
Gelürse yanuma ol evc-i ḥüsnüñ mihr-i envārı G.246-3

4-Hz.Süleyman

Hz.Süleyman insan ve hayvanlar aleminde sürdüğü muhteşem saltanat, kendisine güç veren bir yüzüğün olması, devleri esir etmesi gibi hususiyetleriyle işlenmiş, kasidelerde devlet adamları Hz.Süleyman'a benzetilmiştir

Seyr ider taht-ı Süleymāndur meger kim bād ile
Dīvlerdür gūyiyā zencîr-i kahr içre esîr K.28-10

Benān-ı dest-i güher-bārda retîme-sıfat
Gören o mühr-i Süleymān nigîni eyler yād K.21-75

Kazā kıldı delâlet yār olup tevfiḳ-i Rabbānî
Yeñiden ḥātem-i mülkin Süleymān-ı zamān buldı K.20-42

5-Hz.Adem

Hz.Adem ilk insan oluşu ve balçıktan yaratılmasıyla ele alınmıştır.

Dil kim reh-i kazāda cān ile hem-dem oldı
Ser-menzile gelince balçıkdan Ādem oldı G.251-1

6-Hz.Nuh

Hz.Nuh,uzun ömürlü oluşu,gemiciliği ve tufan hadisesiyle konu edilmiştir.

‘Ömr-i Nüh olsun müyesser devlet-i ikbāl ile
Çarka-i ihsānuñ olsun ger saġir ü ger kebīr K.28-53

Tūfān-ı ‘aşk-ı yār kaçan mevc-hīz olur
Başlar hemān tedārūke keştī-sūvār Nüh G.23-4

7-Hz.Musa

Hz.Musa Allah'ın cemalini görmek istemesi ve Tur dağının erimesi mucizesiyle işlenmiştir.

Q gül-ruhsār giymiş nāz ile bir sebz-i cüllāyı
Temāşā eyle nahl-ı Tūr ile nūr-ı tecellāyı K.31-57

8-Hz.İbrahim Halil

Hz.İbrahim,Nemrut tarafından ateşe atılması ve ateşin gülzar,odunların balık olmasıyla zikredilmiştir.

Gülistan olsa āhir sine gül gül taze daġıyla
Halil-āsā harik-i âteş-i sūzān-ı ‘aşk olsam G.156-2

9-Hz.Davud

Hz.Davud sesi ve demiri mum gibi yumuşatması mucizesiyle anılır.

Hüsn-i Yüsuf sadâ-yı Dāvûdî

Hulk-ı Ahmed hayâ-yı 'Osmâni

M.2 111-4

Dil-berûn nerm eylese baña dil pülâdını

Şubhesiz ben mu'ciz-i Dāvūd dirdüm bâdeye G.212-3

10-Hz.Hızır

Hızır'ın, elindeki yeşil kılıbacıyla tabiata canlılık vermesi, baharla birlikte anılır.Karanlıklar ülkesinde bulduğu ölümsüzlük suyunu içmiş olması ile de Hz.İsa ile beraber sözkonusu edilir.

Hızır'ın tokındı sanki yeşil tâziyânesi

Cûlar ki sür'at eyledi 'aks-i nihâl ile

K.16-4

Sevâd içre zülâl-i Hızrdur hatt-ı hümâyûnı

Cihânda ölmez ol kim böyle bir âb-ı revân buldı K.20-3

Oldı hat-ı rûy-ı dil-ber gibi cân-perver çemen

Rûz-ı Hızır oldı safâ-yı sebzâr eyyâmıdur

G.85-3

VI-ÇEHAR-YAR-I GÜZİN

Dört halifeden Hz.Ömer,Hz.Osman ve Hz.Ali zikredildi

1-Hz.Ömer

Heybeti ve şehid oluşuyla işlenmiştir.

'Osmân Hân ki düşmene haydar-ı hücüm idi

Oldı şehid dest-i kazada 'Ömer gibi

M.1,111-6

Nedür bu himmet-i Gür-efgeni-i Behrâmi

Nedür bu heybet-i Fârûk u şavvet-i Haydar K.15-3

2- Hz.Osman

Hz.Osman edep ve hayasıyla sözkonusu edilmiştir.

Hüsn-i Yüsuf sadâ-yı Dâvûdı

Hulk-ı Ahmed hayâ-yı 'Osmâni M.2,111-4

3- Hz.Ali

Meşhur kılıcı Zülfekar,hücumu,Haydar sıfatı,şehadet-i ve öldürüldüğü yer olan Necef'le ilgili olarak işlenmiştir.18.kaside Hz.Ali'ye yazılmış bir methiyedir.127.gazel (Alinün redifli)in de Ona yazılmış olması muhtemeldir.

Cân küştesi dil-bende-i fermâni 'Alinün

Oldum dil ü cândan kulı kurbâni 'Alinün G.127-1

Şalup şemşir-i âteş-tâbi dâ'im Zülfekâr-âsâ

Kim ide leşker-i a'dâyı deryâ-yı Necef-vâri K.5-59

VII-DİĞER DİN BÜYÜKLERİ

Divanda zikredilen din büyükleri İbrahim bin Edhem, Hallac-ı Mansur, Cafer-i Tayyar ve Bilal-i Habeşi'dir.

1-İbrahim bin Edhem

Tacını terkedip asayı tercih etmesiyle anılır, tacı hababa benzetilen olmuştur.

Pīrān-ı ʿaşka bāde-i gül-gün ile habāb

Besdür biri ʿasā birisi tāk-ı Edhemī

Mu.76-3

2-Hallac-ı Mansur

İlahî aşkının yanlış anlaşılıp şehit edilmesiyle işlenmiştir.

Gördi Mansūr-sıfat şehd-i şehādet zevkın

Kudret-i Hak ile hayrān iken ol ehl-i fenā

T.28-4

ʿAtāyī puhte kalmış āfitāb-ı ʿaşk Mansūrı

Meger bāg-ı belāda küşe-i engür tāk olmuş

G.112-5

3-Cafer-ı Tayyar

Uçma : kerametiyle ele alınmıştır.

Bahre sürʿatle salup dāver-i ferruh-fālın

Uçdı himmetle hemān Caʿfer-ı Tayyār-āsā

K.22-14

4-Bilal-ı Habeşi

Zenci ve Hz.Muhammed'in kölesi olmasıyla anılır.

Nühüset mi kalur hiç kevkeb-i keyvān-ı zengide

Çün irdi hidmetine hazretün ol şeb Bilāl-āsā

K.1-74

VIII-KAZA VE KADER

Atayı, divanda kaza ve kaderi İslami esaslar içerisinde ele almıştır. İlahi-takdir oldukları için insanlar tarafından değiştirilmeleri mümkün değildir.

Kaza alinyazısıyla aynı manada kullanılmış, kaza, dest-i kaza, reh-i kaza, kilk-i kaza v.b. terkiplerle ifade edilmiştir. Kaza umumiyetle ölüm gibi acı olayları anlatmak için seçilmiştir.

Her ne yazılsa başa ider anı rüzgâr

Kilk-i kazaya ya'ni o ser-i meşkdür

M.1,1V-7

Osman Hân ki düşmene Haydâr-ı hücûm idi

Oldı şehîd dest-i kazâda Ömer gibi

M.1,111-6

Kader ise çarh, baht, yıldız ve talih ile birlikte düşünülmüştür. Şairin devamlı hayatından şikayet etmesi kötü kaderindedir.

Sipihri sehl idi bahtum gibi zebûn itmek

Olaydı himmet-i şehden tılâye-i imdâd

K.21-121

Kader mütâbî-i fermân kaza muvâfık-ı hâl

Zemîn mutâvî-i hizmet zemâne bir misâk

K.6-61

Her sebûk-ser kadr ile irgürdi başın göklere

Tâli-i gör rıf'ate ser-mâye oldı hiffeti

G.245-3

IX-AHİRET İLE İLGİLİ MEFHUMLAR

1-Ahiret

İslami inanç içerisinde dünyanın fani, ahiretin baki oluşu işlenmiş, bazen dünya ve ukba birlikte ele alınmıştır.

O şâhen-şâh-ı a'zam ol medâr-ı hilkat-i Âdem
Ki anuñ müjde-i teşrîfidür dünyâ vü mâfihâ K.1-27

Hidmet-i hak-ı derûñ didâr-ı pâkûndür sentûñ
Pâdişâhum 'aşkına dünyâ vü 'ukbâdan garaz G.115-3

2-Kıyamet

Kıyamet (haşr, mahşer) karşılaşma ve hesaplaşma günü olarak ele alınmasının yanında, sevgilinin uzun boylu oluşu, yürüyüşü ve yüzündeki ayva tüylerinin çıkmasıyla ifade edilmiştir. Kelimenin kökü olan "kıyam" boyu, ayva tüyleri ise kıyamete yakın çıkacak olan fitneyi temsil eder. Uzun sürmesi istenen olaylar "haşre dek, kıyamete kadar" ibareleriyle ifade edilir.

Belürdi hatt-ı ruhı kad çeküp o serv-i revân
Kıyâmet oldı şanasın göge çekildi kitâb G.9-2

Yâr için cân u cihândan geçmez idi ehl-i 'aşk
Ârzü-yı haşr u ümmîd-i terâkî olmasa G.202-3

3-Ahir Zaman

Ahir zaman fitnesiyle, tabiattaki bozulmasıyla ve bu dönemde gelecek olan Mehdi ile birlikte işlenmiştir. Şairin şikayet ettiği zamane de çoğu zaman bu devirdir.

Gayret-i Hak zâhir oldu geldi çıktı cākıbet

Hâdi-i rāh-ı sa'âdet Mehdi-i ahir-zamân K.3-8

Bâzâra gelüp her yaña mestâne nigāh it

Birbirine ur kârgēh-i kevn ü fesâdı G.261-3

Ebnâ-yı zamân san'at idüp resm-i cefâyı

Takvīm-i kühen gibi fütüvvet unuduldı G.265-4

4-Cennetle ilgili mefhumlar

a) Cennet

Cennet ameli iyi olanların seyrine doyamayacağı bir bahçe olarak düşünülmüştür. Bunlar için ölüm cenneti özlemek veya cennet kokusu almaktır. Cennet naima, ravza-i İslam, ravza-i cennet, nefha-i cinan, gülşen-i cennet gibi isimlerle anılır.

Oldukda bunda şāhumuzuñ devleti ziyād

Ol şāhuñ ola ravza-i cennetde rûhı şād M.1,111-8

İtmege seyr-i gülşen-i cennet.

Girdi gūyā koltugına vebā

M.2, IV-2

b) Tuba, Sidre

Tuba sevgilinin boyuna ve güzelliğine teşbih edilmiş, sidre ise bazen gerçek manasında bazen de tuba ile birlikte kullanılmıştır.

Gül meyl ider cemālũñe tũbā nihālũñe

Baņa rakib gökden yağar hkden biter

K.30-6

alemin görse emen safha-ı evrk üzre

Ser-fr' ide felek sidre v tbsı ile

G.II-8

Kenr-ı sidre oldu mnteh-yı seyri Cibriln

O mh-ı bedre itdi hle gibi snesin me'v

K.1-67

c) Kevser

Kevser cennetle birlikte düşünülüp işlenmiştir.

şki-ı havz-ı kevser idüp luş ile nigh

D'ım naşibi cr'a-ı ke's'l-kirm ola

M.1, VI11-3

5-Cehennem

Cehennem başta savaş tasvirleri olmak üzere değetli manzaraları ifade ve düşmana beddua etmek için kullanılmıştır.

İbtid kffre řalduñ teř-i şemşirni

Maşer-ı ceng içre virdi nr-ı dzağdan nişn

K.3-28

Fişek çadırları gibi yandı niçe kal'aları

Guzta sr-ı srr oldu haşma nr-ı şakar

K.26-54

6-Bezm-i Elest

Şair elest ile meclis ve sahba arasında ilgi kurar, sarhoşluğun bezm-i elestten beri devam ettiğini savunur. Bezm-i elest, beli, bezm, ezel, sahba, ser-menzil kelimeleriyle ifade edilir.

Belî dirse ne 'aceb neşve-i merd-eifgenine
Ey 'Atâyî anı kim mest ide sahba-yr elest G.17-5

Çekmesen rıtl-ı girân-ı gussa-ı dehri nola
Sen ezelden mest-i cām-ı bāde geldün ey gönül G.137-4

X-DİĞER İTİKADİ MEFHURLAR

1-Mi'râc

Divanın ilk kasidesi bir miraciye olup Hz. Muhammed'in miracını anlatmaktadır.

Levhaş-allah zihî destgeh-i 'âlî kim
Sahre-i leyle-i mi'râc gibi karfi mezîd K.19-4

2-Ölüm ve Ölü

Şehitlik gibi bir merteye kastedildiğinde ölüm zevk olarak ifade edilmiştir. Aşk için ölmek aşık için şereftir. Ölüm hak ol-, hake gir-, zir-i hak ol- gibi deyimlerle ifade edilir. Umutsuzluk da ölümle açıklanır.

Düşmanın ölümü ise bahçelerde sopa üzerine dikilen eşek başı gibidir.

- Gördi Mansûr-şîfat şehd-i şehâdet zevkîn
 Kudret-i Hak ile hayrân iken ol ehl-i fenâ T.28-4
- Çıkamaz gönülden ol ruh u ol sîne hasreti
 Hâk olsa da o yirde gül ü yâsemên biter K.30-5
- Dikildi nîzeye Leh konsalarının başı
 Niteki çöplara büstânda kelle-i har K.15-51

3- Ruh

Ruh görünmezlik ve hareketliliği anlatmak için kullanılmıştır.Ölüye dua ederken "ruhu şad olsun" denir.Sevgilinin sessizce gelmesi ruh-ı revan olarak nitelendirilir.

- Oldukda bunda şâhumuzun devleti ziyâd
 Ol şâhuñ ola ravza-ı cennetde rûhı şâd M.1,Vlll-8
- Yine cân-perver nefesle çarhda Ğisâ gibi
 Halke-ı ihyâda ol rûh-ı revân devr eylesün G.182-3

4- Peri

Peri güzelliği ve görünmezliği ile sevgiliye benzetilen olmuştur.Perinin şişede çocuklara görünmesi inancı yaygındır.Divanda peri,peri-peyker,peri-ru v.b. isimleriyle kastedilen sevgilidir.

- Sâgarda görse dil nola ruhsârın ol mehûn
 Dirler ki tıfla zâhir olur şişede perî G.239-2

Bakmadan men' elye 'uṣṣākı eý cānā sīneñe
Ağzı egriler ko baksun ey parı āyineñe E.68

5-Şeytan

Şeytan insanları kötü amel işlemeğe teşvik eder. Kötülüğün temsilcisidir.Ga'ibden sır çalmağa giden şeytana,melekler tarafından sa'ikalar atılır.Bu halk arasında yıldız kayması diye bilinir.Rakip,sufi, adu şeytana teşbih edilir.

Ser-i kuyından atar sengi rakıbe o melek
Āsumāndan sanasın şā'ika şeytāna iner G.36-3

Kim bilür şeytān kazasıdur tokına nā-gehān
Olmaga sa'y eyle seng-i ta'n-ı nā-dāndan halās G.114-4

Sūfi-i zerrākdan şūrīde dil dermān umar
Gör ne gāfildür bu kim şeytāndan imān umar G.41-1

XI-DİN İLE İLGİLİ DİĞER MEFHURLAR

1-İman, Küfr, Kafir

İman Allah'a inanmak küfr ise inkar etmektir. Nasih, zahid, vaiz aşkı bilmedikleri için insanları imandan uzaklaştırırlar.Kafir,kasidelerde gerçek manasında kullanılmış, bazen de rakib kafire benzetilmiştir.Sevgilinin bakışları da kafir olarak ele alınmıştır.

Sūfī-i zerrakdan şūrīde dil dermān umār
Gör ne gāfildür bu kim şeytāndan imān umar G.41-1

Yanup künişt ü kütüb-hānesi harāb oldı
‘Aceb mi rāhib-i bed küfri okısa ezber K.15-55

Çeşmün beni gamzeñ kadar āzāde-hātır eylemez
Cāna ne zulm olur bu kim kāfirce kāfir eylemez G.93-1

2-Zünnar

Zünnar, papazların bellerine bağladıkları kuşaktır.
Kıvrımları ifade etmek için kullanılmıştır.

Tolanmış sebzezār içre görüp enhārı sandı kim
Bēlinden serv-i bāguñ salınurken düşdi zünnārı K.8-12

3-Rahib, Mug-peçe, Büt

Rahip, kasidelerde lügat mânasında kullanılmıştır.
Mug-peçe saki. büt sevgilinin sıfatı olarak ele alınmıştır

Ehl-i küfri rāhib-i murtaż-ves perrān ider
Nār-ı kahrı lağm idüp dīvār-ı hasma salsa tāb K.2-44

El mi virür ol mug-peçenün genc-i hüsnine
Hançer yılan dili ser-i zünnār ham-be-ham G.143-4

Mişāl-i zūlf-i bütān oldı deste deste esir
Kemend ile o şikar-efgānān-ı deşt-i zafer K.26-54

XII-İBADETLER İLGİLİ MEFHUMLAR

1-Namazla ilgili mefhumlar

Miraciyyede namazın Hz.Muhammed'in miracı sırasında farz kılındığı ifade edilmiştir.

Salât-ı hamse gibi tekbîrlenmiş tâc-ı devletdür

‘Atâ kıldı o gice kullarına Hazret-i Mevlâ K.1-75

a)Secde,Mihrab

Secde sevgilinin ayağı toprağı,mihrap ise ayakkabısının izi olarak düşünölmüştür.

Düşüp kalmış ‘Atâyı secdezâr-ı hâk-i pâyünde
Meger kim na‘lçeñ resmini mihrâb-ı niyâz itmiş G.112-4

b)Kible

Müslümanların kiblesi Ka be'dir.Aşğın kiblesi de
Ka be'ye teşbihle kuy-ı yarıdır.

Kible-i ‘uşşakı eylesen ‘Atâyî'den su'âl

O şeh-i hüsnün der-i devlet-me'âbın gösterür G.73-5

Bi-vakt tolaşma harem-i küyünü yârün

Her dem kişiyi Ka'be-i ‘ulyâya komazlar G.74-2

c)Ezan

Ezan,namaz vaktini bildiren ve herkesi etkileyen bir ses olarak işlenmiştir.

Gūşa pey-ā-pey irdi Ḥayye-‘ale'l-felāh-ı ‘aşk
Kāmete gelse vaktidür mest-i harāb rāh-ı ‘aşk G.124-2

2-Oruçla ilgili mefhumlar

Aya bakarak oruç tutulup aya bakarak bayram edilir.Hilal oruç ve bayramı temsil eder.Divanda daha çok bayram münasebetiyle ele alınmıştır.Şevval orucu da mühim hadiseleri ifade etmek için kullanılmıştır.

Görülmemişdür meh-i rûze içre ‘ıyd-ı sa‘id
Tekaddüm eyledi var ise girre-i şevvāl K.13-6

Reşk-i İskender degül mi devrün ey mäh-ı siyām
Oldı bir mīl üzre biñ āyine-i ‘ālem-nümā G,2-2

3-Ka be ile ilgili mefhumlar

Ka‘be,müslümanların kiblesidir.Bazen Mescid-i Akse ile beraber kullanılır(Ka beteyn).Seb‘a-i mu‘allaka (Ka‘be duvarına asılan yedi seçilmiş şiir),kitabe manasında alınmış,Ka‘betü'l-uşşak,sevgilinin kuyuları olarak düşünülmüştür.

Meger kitābeleri seb‘a-i mu‘allakadır
O kasr-ı hūba nola dinse Ka‘betü'l-‘uşşāk K.6-10

Takallüb eyleyicek Ka‘beteyn-i bīm ü ümīd
Yed-i mü‘eyyid-i takrīrden görildi güşād K.21-16

Ne Ka‘be Ka‘be-i vuşlat ne vuşlat ‘ālem-i vahdet
Muḥabbet nūri lāmi‘ ser-be-ser Beytü'l-harem tenhā

K.1-49

4-Haram, Günah, Tövbe

Haram, dinen yapılması yasaklanan şeylerdir. Günah haramın işlenmesi, tövbe ise günahdan sonra duyulan pişmanlık ve üzüntüyle bir daha işlemek şartıyla Allah'tan af dilemektir.

İnsan öldürmek ve kan içmek haramdır. Sevgilinin bakışları kan içicidir. İçki içmenin haram olmasına rağmen içki tövbe bozucudur. Aşık günahsız sevgili ise günahkardır.

Başlar helâllaşmağa ‘uşşāk-ı dil-figār

Çekse harāmī gözlerũn tīg-i hũn-feşān G.171-4

Rahşān olinca sāgar-ı İslām-süz-ı mey

Bir şu‘lesine döymeye biñ tövbe-i nāsũh G.23-3

Bī-günāh idi ‘Atāyī kuluñı redd itdũn

Kimherũn hem-demisin şimdi benũm sultānum G.145-5

B-TASAVVUF

Atayi divanında tasavvufi unsurları kullanmıştır. Ancak kendisi hiçbir surette bağlı olduğu bir tarikat veya gruptan bahsetmez. Mutasavvıfların kullandıkları aşk, aşık, maşuk, meyhane, şarap, mugan v.b. unsurları Atayi umumiyetle gerçek manalarında ele almakla beraber çoğu zaman da tasavvufi unsurları maddi unsur olarak işlemiştir.

Anuñla intisāb-ı dergah-i pīr-i mugān itdi
Onınca duhter-i rezden dil-i āvāre ayrılmaz G.103-3

Dil minnet ile hānkaḥ-ı pīre varur mı
Başına yıkılmadı ya eyvān-ı harābāt G.16-2

1-AŞIK

Tasavvufta aşk Allah aşkı, aşık ise Allah sevgisini her şeyden üstün tutan kişidir. Aşık varlığından soyunur, sadece sevginin kaynağına yönelir. Bunun için geda, uryan, bi-nam, bi-nişan gibi sıfatlar alır.

Ben gedāyı kūy-ı mihnet sīne-i hāk rāh-ı ‘aşk
Kalb-i pūr-gam kāse-i der-yūze-i dergāh-ı ‘aşk G.122-1

Nām-ı nigū dilerseñ bi-nām u bī-nişan ol
Şöhret murād idenler rüsvā-yı ‘ālem oldı G.250-5

Şoyup ten pōstin cāndan dilā ‘uryān-ı ‘aşk olsam
Muhabbet tekyegāhında bu gün kurbān-ı ‘aşk olsam

G.155-1

I-I-DÜNYA

Dünya ezelden ebede giden bir yolun başıdır. Burada devamlı kalmak mümkün olmadığı gibi "üç günlük" tabir edilecek kadar çabuk geçen bir sürenin konaklama yeridir. Altı kapısı olan bir kafestir. Dünya, harabat, virane, ser-menzil gibi isimlerle anılır.

Yir yir görinür sāgar-ı rahşān-ı harābāt

Döndi kafes-i zer-gere virān-ı harābāt G.16-1

Se-rūze menzil için minnet-i fülk-i nüh-belā

Bu tāb-hānede mümkün degül ikāmet ise G.196-3

I-II-TARİK

Tarik tasavvufta girilen Allah yoludur. Fakat divanda umumiyetle yol manasında kullanılmıştır.

Hemīşe tārik-i ikbāli mihre hem-ser ola

Nihāl-i kadri ola sidre ile hem-sāye K.12-14

Tuyar mı künc-i tārik-i belāda rūze vü'ıydı

Esir-i bend-i firkat ay olur meh-pāresin görmez

G.104-6

Zamān-ı 'ismetinde kimseyi ağlatmadı kimse

Meger zāhidleri p̄ir-i tarikūñ va'z u tezkārı

K.5-32

IV-DERViŞ, KALENDER, İŞIK

Derviş ve kalender aşığın tarik içerisinde aldığı isimlerdir. Bu isimler tasavvufta esas olan alçakgönüllülüğü temsil eder. Derviş hırka ve damen giyer, Kalender ise sakal, bıyık ve kaşlarını traş eder. İşık ve kalender aynı manada kullanılmış olup batını bir zümreyi temsil ederler.

Esas olan görüntü değil insanın özüdür.

Derviş ola mı hırka-ı dāmān ile ādem

Bin kerre didüm ben saña olmaz didüm olmaz G.100-7

Olmaz kalenderān-ı tarikat elem-zede

Reh-zenlük idemez hüsn ü haşak ārzū G.188-5

İşıklığı koyup ānsun cenāb-ı şeyhini

Ki oldı her birisi mürşid-i tarik-i şedād K.12-104

V-MÜRİD-MÜRŞİD

Tasavvufta mürit, Allah sevgisine talip olan kişi, mürşit ise bu yolda müridi eğiten kişidir. Bu eğitim hizmet ve zikirle başlar. Eğitimin sonunda mürşit icazet verir.

Tā kim mürīd-i pīr-i mugānuz ‘Atāyī biz

Rüsvā-yı şehre ü şöhre-i küy-ı melāmetüz G.88-5

Zāhir oldı dildeki tohm-ı muhabbet hāsılı

Üstine sürdi meger kim mürşid-i āgāh-ı ‘aşk G.122-2

Çok bekledün olmadı mı insāf 'Atāyī
Virmez mi icazēt dahi pīrān-ı harābāt G.16-5

VI-TEKKE

Tekke irşat yeridir. ve halka açıktır. Burada müritlerin eğitiminin yanı sıra halka da hizmet verilir. Hastalar tedavi edilir, sıkıntılar giderilir. Bunun için tekkede kurban kesmek adet olmuştur. Tekke dergah, hankah, savma a ve südde gibi isimlerle anılır.

'Uzlet-gede-i 'aşka dili cān ile gönder
Ol hān-kaha hastānı kurbān ile görder G.30-1

Hulūsumuz mihekk-i imtihāna 'arz iderüz
Varur o südde-i feyz-āşināya yüz sürerüz K.27-2

Soyup ten pōstın cāndan dilā 'uryān-ı 'aşk olsam
Muhabbet tekyegāhında bugün kurbān-ı 'aşk olsam
G.155-1

VII-ASA

Asa tac ile tezat yapılarak beraber kullanılmıştır.

Pīrān-ı 'aşka bāde-i gül-gün habāb
Besdür biri 'asā birisi tāt-ı Edhemī Mu.76-3

VIII-ZİKR, UZLET, ERBA İN

Zıkr, Allah'ı sürekli anmaktır. Halka şeklinde toplanılarak yapılan merasimin amacı geyz alışverişidir. Bu resme devran da denilir. Uzlet, kendini insanlardan tecrid ederek muhasebe ve murakabe yapmaktır. Erba in (çille) kırk gün süreyle kendini istek ve ihtiyaçlardan uzak tutarak ibadet ve zikirli meşgul olmaktır.

Zıkr divanda gerçek manasında, uzlet ve erba in gerçek manasının yanında beklenmesi gereken bir süre olarak da ele alınmıştır.

Biz halka-i zikri göricek yan virürüz
Küyuñ anıcak bir iki meydān virürüz Mu.64-1

Nola pergār-sıfat rāst-rev olsa 'uşşāk
Çünkü bu dā'ireye pāy-ı tevekkül kodılar G.52-5

'Uzlet-gede-i 'aşka dili cān ile gönder
Ol hān-kaha hastañı kurbān ile gönder G.30-1

İtmişsin erba'ine girüp bādeden ferāğ
Katlan 'Atāyī bir dahı gelmeye mi bahār G.31-7

IX-FENA, BEKA

Tasavvufta fena masivayı terk edip Allah'ta yok olmaktır. Bu manasının yanında bazı yerlerde dünya ve geçiciliği için kullanılmıştır. Beka ise Allah'ın sıfatı olarak yer almıştır.

Mahrem-i bezm-i fenâyuz dil ü cāndan geçdük
Harem-i sohbeta muhtāc-ı vesā'il degülüz G.101-4

Mahbus-ı tenden çıkanlar gamdan āzād oldılar
Nakd-i cān ile halās olup ucuz kurtuldılar G.70-1

Ruhunı pertev-i hurşidden a'la bilürüz
Hüsn-i Bākı dilerüz tālib-i zā'il degülüz G.101-3

X-ESRAR, HAYRET

Esrar, sır, raz, hayret, hayran gibi kelimelerle anlatılmak istenen salikin Allah yolunda karşılaştığı hakikat ve tabiatüstü olaylar karşısında yaşadıkları hislerdir. Bunlar tasavvufun dört derecesi (1. şeriat, 2. tarikat, 3. hakikat, 4. marifet)nden üçüncüsüdür. Bu hisler hiçbir şekilde söylenmez. Söylenirse esrarı bozular. Tahammül etmek de kolay değildir.

Lāl eylese 'aceb mi 'uşşākı hayret-i 'aşk
Hiç rāz açar mı ol kim sultāna mahrem oldı G.251-3

Gördi Mansūr-sıfat şehd-i şehādet zevkın
Kudret-i Hak ile hayrān iken ol ehl-i fenā T.28-4

Ey 'Atāyî niçe fāş olmaya esrār-ı derün
Dildeki şu'le-i nār-ı gama hā'il degülüz G.101-5

XI-KARAR, TEVEKKÜL, TESLİM Ü RIZA

Karar durmak demektir. Tasavvufta azmi temsil eder. Tevekkül mürşidi vekil olarak kabul etmek, teslim u rıza ise her şeyi itirazsız benimsemektir. Bu unsurlar umumiyetle tasavvufi manada kullanılmıştır.

Her makâmı niçe bir geşt ü güzâr eyleyelüm

Varalum menzil-i maksûda karâr eyleyelüm G.146-1

Nola pergâr-sıfat râst-rev olsa 'uşşâk

Çünkü bu dâ'ireye pây-ı tevekkül kodılar G.52-5

Bîñ dil ü cân ile göstersen de teslim ü rızâ

Bî-dil ü cân itmedür çün kim seni dil-hâh-ı aşk

G.122-4

XII-HİMMET

Himmet yardım demek olup tasavvufta müridin Allah'a ulaşması için mürşidin manevi desteği manasına gelir. Divanda himmet maddi, manevi yardım ve ihsan olarak ele alınmıştır.

Olsak nola gedâ-yı der-i pîr-i mey-furûş

Bir himmeti 'Atâyî bizi pâdişâh ider G.44-5

Sad-merhale dür olsa 'Atâyî der-i dil-dâr

Dil himmet ile tayy-ı mekân eyleyemez mi G.252-5

XIII-KERAMET

Keramet, salikin tarikatta gösterdiği ilerlemeler neticesinde kazandığı tabiatüstü haldir. Bunlar su üstünde yürümek, zaman ve mekanı aşmak (tayy-ı mekan bast-ı zaman) gibi normal bir insanın gösteremeyeceği hallerdir.

Çille çekdürdi kerāmāt ehli itdi erba^cin
Halk su üzre yürüy gūyā ki me'āli berdedür G.59-4

Lutfiyla irer maksada erbāb-ı münāsib
İtdükleri hep tayy-ı mekân bast-ı zamāndur K.11-32

Ham-ı zūlfünde gönül çille-i merdān çıkarur
Hat-ı 'arız aña āb üstine seccāde olur G.89-3

XIV-ARİF

Arif ilim ve irfan sahibi olan kişidir. Dünyanın iyisine kötüsüne bakmaz. İlmini Allah yolunda sarf eder ve en büyük serveti aşktır.

Dür-i şeh-vār-ı 'aşkı dilde pinhān eyleyen 'arif
Şadef-vār itseler de sīnesin pür-yāre ayrılmaz G.103-4

Bakmaya 'arif olan nīk ü bed-i dünyāya
Bula 'aşk ile gınayı yaka sīmīn-berine G.210-2

XV-GÖNÜL

Tasavvuf gönül üzerine kurulmuş bir sistemdir. Mutasavvıf her ne surette olursa olsun gönül yıkmaktan kaçıp gönül yapmağa çalışır.Çünkü gönül Allah'ın evidir.Yere göğe sığmayan Allah bir müminin gönlüne sığar.Allah'ın rızası kulların rızasındadır.

Divanda "gönlüm"redifli iki gazel vardır.Gönül yap-, gönül al-,gönüle gir-,gönül yık-,gönül ver- gibi deyimler sık sık kullanılmıştır.Aşığın tek serveti gönlüdür. Fakat çoğu zaman yıkılır.

Atâyâ gam degül halk-ı cihân gönlün yıkarlarsa
Bi-hamd'illah hele erbâb-ı dil ma'mûrdur dirler G.54-5

Tekyegâh-ı gumündür sinem
Bir söyünmez çerâğdur gönlüm G.163-2

Ka'be yapmağdur göñül yapmak bilürsin döstüm
Hayra girseñ hâtır-ı virâni âbâd eylesen G.129-2

XVI-FEYZ

Feyz tasavvufta aşkın bolluğudur.Feyzi veren aşk şarabıdır.Bu aşığın gıdasıdır.

Çün şerbet-i feyzi bañâ sunduñ yâ Rab
Anı içene lâzım olur hamd itmek Mu.63-2

Sâgar-ı zerrîn meyden feyz alur erbâb-ı hâl
Bedr olur ol âfitâbuñ pertevinden mâh-ı aşk G.122-3

XVII-MASİVA (AB U GİL, HAR U HAS, ALA'İK)

Bunlar tasavvufta salikin yoluna çıkan engellerdir. Aşığın bunlarla savaşması gerekir. Masiva Allah dışındaki herşeydir. Ab u gil, bedeni istek ve ihtiyaçlar, har u has kötü istek ve arzular, ala'ik ise dünyevi bağlardır.

‘Aşkdur sūzende-i hār-ı mugaylân-ı emel

‘Aşkdur şüyeñde-i nakş-ı rūsūm-ı māsivā G.1-4

Pāy-ı dilde ta ki vardur āb u gil ālāyişi

Hīç duhūl-i bezm-i aşka ruhsat olur mı saña G.1-6

‘Atāyī pāy-bend olmaz bize hār u has ümmidi

Misāl-i serv olup āzāde kurtulduk ‘alā'ikden G.185-5

XVIII-RÜSVA MELAMET

Mutasavvufla diğer insanların hakikat ve değer hükümleri farklıdır. Aşığın hal ve hareketlerini insanlar anlamayıp ayıplayabilirler. Nefsi terbiye için ayıplanmak da gereklidir. Rüsvalık ve melamet en çok aşk ve sarhoşluk sebebiyledir.

Tā kim mürīd-i pīr-i mugānuz ‘Atāyī biz

Rūsivā-yı şehr ü şöhre-i kūy-ı melāmetüz G.88-5

Bezm-i yārūñ vasfını itmeñ ‘Atāyīden su‘āl

Mümkün olur mı alınmak mest-i rūsivādan haber G.45-5

XIX-ZAHİD, SUFİ, VA'İZ, NASİH

Zahid, sufi, vaiz ve nasih din adına her şeyi yasaklayan, aşığı anlamayan olumsuz insanlardır. Aşıқта kınadıkları çok şeyi kendiler de gizli gizli yaparlar. Aşığa göre bunlar riyakarlardır. Kal ehli oldukları için hal ehlini istemezler. Nasihat için söyledikleri sözler insanı dinden çıkarıcıdır.

Safha-i ruhsāra bakmakda hatā egler gibi
Men^f ider 'āşıkları zāhid kitābın gösterür G.73-4

Zāhid-i şehri suyu üfürür iher amma
Üfürürmiş mey-i gül-günü da tenhāsında G.213-3

Pendün müdām sūret-i zerk ü riyāya serk
Şeytān ider sentün sözün ey sūfi ādemi K,24-4

Seheri dergeh-i mey-hāneye gelmiş sūfi
Bāde-i nāb mı görmüş gice ru'yāsında G.213-2

Vā'izā ta'ni gider 'āşık-ı dem-bestelere
Kısmet olmuş ezeli kāl saña hāl baña G.5-4

Beni gāmuñdan ayırmaga pend ider nāsih
O lutfı kendüye itsün dilā ne hālet ise G.196-2

İKİNCİ BÖLÜM

CEMİYET

A-ŞAHISLAR

I-TARİHİ ŞAHISLAR

1-Sultan ve Şehzadeler

a) Sultan Murad Han (IV. Murat)

Sultan Murad Han Atayi'nin yaşadığı devrin padişahıdır. Atayi sultan için üç kaside yazmıştır. Kasidelerinde padişahın zaferlerini ve şahsını över, kendi talihinden yakınır ve ihsan umar.

Şāh-ı kişversitān Sultān Murād-ı bende-perver kim
Zamān-ı re'fetinde çarhı herkes mihrībān buldı K.20-22

Āsumān-kevkebe Cem-mertebe Sultān Murād
Ki olur mürşid-i iclāline ikbāl mürīd K.19-25

b) Osman Han (II. Osman)

Osman Han'ın katline divanda iki tarih düşülmüştür.

Şāhen-şeh-ı yegāne 'Osmān-ı nev-civāne
Kıldı bugün zemāne nā-geh be-hük-m-i Yezdān T.15-1

Ya'ni hakān-ı zamān 'Osmān Hān
Ol ki na'1-i sümi reşk-i mehdür T.11-3

c) Süleyman Han Gazi

Süleyman Han, IV. Murad'a yazılan bir kasidede geçmiş zaferleri yad etmek için anılmıştır.

Süleymān Hān Gāzī baħr u berri eyledi teshīr
Harāc-ı maşrık u mağrib metā'-ı baħr u kān buldı K.20-55

d) Selim-i Kahir (Yavuz Sultan Selim)

Selim, Mısır ve Kahire seferiyle övülmüştür.

Selīm-i Kāhir itdi çün ki Mişr u Kāhire 'azmin
Fütūhı hem-rikāb u 'izz ü bahtı hem- 'inān buldı K.20-53

e) Murad-ı Salis

Atayi'nin babası Nev i'nin, III. Murat'a hocalık yapması dolayısıyla zikredilmiştir.

Peder Sultān Murād-ı Sālis'ün olmışdı manzūrı
Niçe yıl hidmet-i ta'līm-i şeh-zādeyle şān buldı

K.20-89

f) Bayezid

Atayi Sun ullah Efendi'ye yazdığı bir kasidede memduhu Bayezid'e benzettir.

Bāyezid-i 'asr Sun'ullah Efendi kim odur
Rūkn-i dīn sadrū's-sūdūr-ı Devlet-i 'Osmāniyān

K.7-12

g) Muhammed Han-ı Salis

Muhammed Han da zaferleriyle övülmüştür.

Muhammed Han-ı Sâlis Egri gibi bir kal'ayı aldı

Bozup tâbur-ı hasmı mülk ü mâlî râygân buldı K.20-60

2-Diğer Devlet Adamları

Devlet adamlarının çoğu sadrazam ve paşadır. Bir kısmı kasidelerle teşrif edilmiş, bir kısmı da tarihlerde anılmıştır.

a) Bayram Paşa

Bayram Paşa Egridere'nin imarı için yaptıklarıyla anılmıştır.

Güş idüp didi 'Atâyî tarih

Yapdı Bayrâm Pâşâ Egridere'yi

T, 20-17

b) İskender Paşa

İskender Paşa bir kaside ve Silistre'ye yaptırdığı çeşme sebebiyle üç ayrı tarihle methedilmiştir. İsim benzerliğiyle çeşme ve ab-ın hayat arasında ilgi kuru- larak Büyük İskender'e teşbih edilmiştir.

Tılısm-ın genc-i himem nakd-i Bîjen ü Rüstem

Vezîr-i şâh Süleymân cenâb-ı İskender

K.15-18

Du'â idüp didi târihin bu hayrâtun

Sikender buldı ihyâ itdi âb-ı heyvânı

T.5-10

c)Nasuh Paşa

Nasuh Paşa bir kasideyle anılmış dirayetiyle
övülmüştür.

Hidiv-i Giv-salâbet Nâsuh Pâşâ kim

Çeker massâfına gelse Peşin peşimânı

K.4-17

d)Ali Paşa

Atayı Ali Paşa'ya da bir kaside yazmıştır.

Cihân-güşâ-yı mü'eyyid-i himem 'Ali Pâşâ

Ki hâsdur ânâ mülk-i mekârim-i ahlâk

K.6-29

e)Mustafa Paşa

Mustafa Paşa zaferlerinden dolayı bir kasideyle
övülmüştür.

Sikender-menkabet Dârâ-dirâyet Mustafâ Pâşâ

Ki levh-i tîg-i pûladı güzel sedd itdi a' dâyı

K.31-24

f)Hasan Paşa

Kaptan Hasan Paşa da kasideyle teğrif edilenlerder
dir.

Âsaf-ı 'âdil Hasan Pâşâ-yı deryâ-dil k'odur

Hem kapûdân-ı memâlik hem vezîr-i dil-pezir

K.28-20

g)Kılıç Paşa

Divanda Kılıç Paşa'ya da bir kaside vardır.

Unudurlarsa nola halk Kılıç Pâşâ'yı

Ki anuñ gibi hezârân kılıç itdün peydâ

K.22-29

h)Ca fer Paşa

Ca fer Paşa devlet adamlığı bakımından bir kasideye konu olmuştur.

Mālik-i bahr-ı himem dāver-i ferhunde-şiyem
Bermekī lutf u kerem Hazret-i Ca'fer Pāşā K.22-17

ı)Sun ullah Efendi

Atayi Sun ullah Efendi'ye de bir kaside sunmuştur.
Bāyezid-i 'asr Sun'ullah Efendi kim odur
Rūkn-i din sadrū's-sūdūr-ı devlet-i 'Osmāniyān K.7-12

j)Es ad Efendi

Dokuzuncu kaside de Es ad Efendi adına yazılmıştır.

Es'ād Efendi hazreti kim rüy-ı bahtına
Tutar felekde mihr ü meh enver āyine K.9-12

k)Şeyhü'l-islam Mehmed Efendi

Şair Mehmed Efendiyi adaletiyle öven bir kaside yazmıştır.

Cenāb-ı müfti-i 'ālem Muhammed-nām 'İsā-dem
Ki re'y sā'ibidür şer' ü kânunuñ nigh-darı K.8-22

l)Kemal Efendi

Kemal Efendi iki kasideyle teşrif edilmiştir.

Güzide şadr-ı efāzıl Kemāl Efendi meger
Sipihri cāha şeref virdi āfitāb-misāl K.13-11

m) Seg-ban-zade Hüseyin Çelebi

Hüseyin Çelebi'nin ölümü için bir mersiye yazılmış, şahsı Hz.Hüseyin'e benzetilmiştir.

Kanı ol burc-ı hüsne mäh Hüseyin

Diyelüm haşr olinca ah Hüseyin

M.2,1-6

n) Muhammed bin Atayi

Atayi oğlu Muhammed'in doğumu için bir tarih düşmüştür.

Sehergeh gün gibi toğdı çün kim Muhammed

Kabül oldı süz-ı dil subhgâhı

T.3-1

o) Abdü'l-halim-zade

Yerine Tırhala kadılığına tayin oluşu sebebiyle düştüğü bir tarihte Abdü'l-halim-zade'yi zikreder.

Olup Abdü'l-halim-zade yirine

Yine Tırhala Abd-ı nâ-murâda

T.18-1

p) Tarihlerde yadedilen diğer kişiler: Salih Efendi, Refi Efendi, Kafzade Çelebi, Ali Efendi, Ebu Bekir Efendi,

3-Sanatçılar ve Filozoflar

a)Şair ve Yazarlar

1)Şeyhü'l-islam Yahya

Atayı Yahya Efendi'yi her fırsatta över.Gazellerine nazireler yazmış ve gazellerini tazmin etmiştir.Ayrıca Yahya Efendi'yi bir kaside ile de övmüştür.

Ser-defter-i küll hazret-i sadrú'l-‘ulemā kim
Nakkād-ı suhan cevherī-i fażl u beyāndur K.11-21

2) Nev‘i Efendi

Şair divanda babası Nev i Efendi'den sık sık söz eder.Dibaçe ve kasidelerde "şa ir oğlu şa ir"olmakla övünür.Babasının ölümü için bir de tarih düşmüştür.

Peder Sultān Murād-ı Sālis'ūñ olmışdı manzūrı
Niçe yıl hizmet-i ta‘līm-i şeh-zādeyle şān buldı
K.20-89

3) Gani-zade Nadiri

Nadiri bir kasideyle övülmüştür.

Āsumān-pāye Ganī-zāde Efendi kim odur
Hākim-i maḥkeme-i şer‘-i nebī-i muhtār K.14-16

4) Veysi Efendi

Veysi'nin ölümü için bir tarih düşülmüştür.

Veysī ki olmuş idi tegazzülde bī-bedel
Ta‘yīn-i sāl fevtine tārīhdür gazel T.16

5- İbn-i Kemal

İbn-i Kemal ilmiyle sözkonusu edilmiştir.

°Allâme-i zemâne ki olmaz aña bedel

İbn-i Kemâl fazl-ı muhîr iştimal ile K.16-10

6- Şeyh Sadi

Sadi güzel medhiye yazmasıyla zikredilmiştir.

Medîha-güylara anda Şeyh Sâdî-vâr

Tabakla nûr saçar âsumâne-i zer-tâk K.6-16

7- Ali Şir Nevai

Nevai devlet adamlığı yönüyle ele alınmıştır.

°Ali-Şîr-i zemâne Âsaf-ı mülk-i Süleymânî

Civân-baht-ı yegâne dâver-i iklim-i kübrâyî K.31-34

8- Firdevsi

Efsanevi eserleriyle anılır.

Tetebbu° eyleyüp âsârı Firdevsî gibi tab°um

Mücellâ tîgine efsânenen seng-i fesân buldı K.20-82

9- Nizami, Dehli, Cami

Bu şairler hamse yazarları olarak zikredilmişlerdir

Nizâmî hamsesi kim pençe-i pülâd-ı nîrümdür

Yorılmadı niçe Dehlî vü Câmî'den emân buldı K.20-83

10-Hatem

Yüzük kelimesiyle ilgi kurularak işlenmiştir.

Kanlar döküp bu mâteme cām-ı Cem aglasun
Derd ile çeşmi halkalanup Hâtem aglasun M.1,V-h

11- Beyzavi

Tefsir ve fıkıh yazarı olarak fazlıyla işlenmiştir.

Göreydi hâşiyenin Kâzî-ı İstanbül'ün
Olurdu kâzî-ı Beyzavî fazlına râzî T.28-1

12- Hakani

Hakani'den, şair kendisiyle mukayese için bahsetmiş

Hezār-hâce debistân-ı fazlumuñ tıflı
Tufeyl-zâde-i tab'um hezâr-ı Hâkânî K.4-44

13- Vassaf, Zahir, Mu in

Vassaf Zahir ve Mu in şairin Arap ve Acem şairle-
rine meydan okuması sebebiyle zikredilmiştir.

Şi'r ü inşâmı müselleme tutdı yârân-ı Acem
Nazm u nesrüm oldı reşk-endâz-ı Vassâf u Zahir K.28-36

Arz ide miskinliğin inşâmı seyr itse Mu'in

Nazmumuñ tuysa zuhûrın reşk ide rûh-ı Zahir K.28-42

b) Ressamlar

1-Mani

Mani güzel resim yapması ve cila kullanmasıyla divana konu olmuştur.

Nakşın çıkardı pāk cilāda güzellerūn

Mānī-misāl olalı sūret-ger-i āyine

K.9-9

2-Bihzad

Bihzād da güzel resim yapmasıyla zikredilmiştir.

Sen ol Tehem-ten-i sāhib-kırān-i ma' rekesin

Ki bozılır yed-i kahruñla sūret-i Bihzād

K.21-71

c) Filozoflar

1-Eflatun

Eflatun adaleti savunması sebebiyle devlet adamlarına benzetilen olmuştur.

Sikender-menkabet Dārā-dirāyet şāh-ı deryā-dil

Ki Eflatūn re'yi imtiyāz u imtihān buldı

K.20-21

2-Aristo

Teleskopu icat etmesi münasebetiyle ele alınmıştır.

O kim müneccim-i dergāhidür Aristō-vār

Sipihri-i pīre şuturlāb olup meh-i envār

K,15-20

d)Eserler

1-Şeh-nâme

Şeh-name sultanlara yazılan methiyeler olarak umumi manada ifade edilmiştir.

Şeh-nâme-güy olup hep bu feth için efâzıl

Vaşf-ı menâkıbında harc itdiler me'ânî

Mu.26-7

2-Hamse(Nizami)

Nizami Hamse'si,Atayi Hamse'siyle karşılaştırmak için misal verilmiştir.

Nizâmî Hamse'si kim pençe-i pülâd-ı nîrümdür

Yorılmadı niçe Dehlî vü Câmî'den emân buldı

K.20-83

3-Hamse(Atayi)

Atayi,kasidelerinin fahriye bölümlerinde eserlerinden sık sık bahseder.

Şâh-ı âlem nâmına ben itmişümdür beş kitâb

Penç beyti hamse erbâbına olur pençe-gîr

K.28-37

4-Tatar Haniyye

Kanun-name olan Tatar Haniyye şeyhü'l-islamın fetvalarıyla mukayese için işlenmiştir.

Nola fetvâsına reşk eylese Tâtâr Hâniyye

Varakda hattı oldu penbe içre müşg-i Tâtâri

K.8-30

5-Şaka'ik Zeyli

Şaka'ik Ziyli'ni şair kendisini övmek için misal vermiştir.

Şakâ'ik zeyline bir vech ile oldum tırâzende

Gören didi tırâzın dâmen-i âhir-zamân buldı

K.20-81

II-TARİHİ-EFSANEVİ ŞAHSİYETLER

Tarihi-efsanevi şahsiyetlere,Atayi divanında oldukça geniş yer verilmiştir.Türk ve İran mitolojisinin birçok kahramanı zikredilmiştir.Çoğu devlet adamlarına teşbih ve misal olarak ele alınmıştır.Bunlardan bir kısmı fonksiyon bakımından benzerlik göstermektedir.

1-İskender

Tarihte iki İskender vardır:Büyük İskender ve Makedonya kralının oğlu İskender.

a)Büyük İskender:Peygamber olup ikibin yıl yaşadığı için "Zülkarneyn" lakabıyla bilinir.Hz.Hızr ile zülumat ülkesine gidip ölümsüzlük suyunu aramıştır. Hızr'ın bulup içtiği ab-ı hayatı İskender içememiştir. İskender Hızr ve ab-ı hayatla birlikte ele alınmıştır.

Nâmı batdı fülk-i deryâ-sîr ile İskender'ün

Çünkü çıkdı ferr ü şevketle müşîr-i Cem-serîr K.26-16

Sikender-vâr idince mihr seyr-i bahr-ı zulmâtı

Çıkardı taşra vâfir şeb-çerâg-ı encüm-i zehrâ K.1-13

Râm idüp anı leşker-i deryâ-misâl ile

Kaydefâ-yı 'adüya Sikenderlük eyledün

T.30-3

b)Makedonyalı İskender ise Yunani lakabıyla bilinir ve Aristo'nun icat ettiği uzaktan gösteren ayna yani teleskopla birlikte anılır.

Kuru bir gösterişdür cām-ı Cem mir'at-ı İskender
Ruhın seyr eyle 'ālem bundadur ey dīde-i bīnā G.6-4

2-Cem, Cemşid

İran hükümdar sülalesinden gelen Cem, mucidi olduğu sarapla sözkonusu edilmiş, Cem ve Cemşid aynı şahıs olmalarına rağmen bazen farklı şahıslar gibi işlenmiştir

Çıkdı bir 'asker ki olmaz kemterin saffı anuñ
Gelse alay ile Cemşid ü Cem ü Efrāsiyāb K.2-12

Sāde Rūm ilī ile cāna düşer āteş-i hāl
Cām-ı Cem'dür dil-i 'āşık su kosañ bāde olur G.89-2

3-İsfendiyar, Peşeng, Efrasiyab, Dara-

İsfendiyar, İran hükümdarlarından büyük bir kahramandır. Ruyin-ten lakabıyla anılır. Peşeng, Turan eski hükümdarlarından olup Efrasiyab'ın babasıdır. Efrasiyab, Turan hükümdarlarından olup, İran'ı baştan başa feth etmiştir. Şehname'de İsfendiyar ve Efrasiyab'ın Rüstem ile savaşları anlatılır.

Beleng-i ma'roke İsfendiyār-ı kişver-gir

Peşeng-i menkabe Efrāsiyāb-ı Dārā-der K.15-16

4-Kâhraman, Giv

Kahraman meşhur bir pehlivan, Giv ise Rüstem'in damadıdır. Peşen, Giv'in savaştığı yerdir.

Kâhir-i Giv-i Peşen a^cdâ-küş-i düşmen-şiken

Kahramân-ı tîg-zen sâhib-kırân-ı kâm-yâb K.2-23

5-Bijen, Rüstem(Tehem-ten)

Rüstem, Zaloğlu ve Tehem-ten lakaplarıyla anılan meşhur bir pehlivandır. Şeh-name'de Rüstem'in kahramanlıkları anlatılır. Bijen, Rüstem'in kızkardeşinin oğludur.

Tılısm-ı genc-i himem nakd-i Bîjen ü Rüstem

Vezîr-i şâh Süleymân cenâb-ı İskender K.15-18

6-Neriman, Dahhak

Neriman, İran hükümdarlarından Feridun zamanında cihan pehlivani olan Sam'ın babasıdır. Dahhak zulmü ile meşhur bir hükümdardır. Öldürüldükten sonra yerine Feridun geçmiştir.

Çıkardı dahmeden güyâ Nerimân tîg-i Dahhâk'ı

Bulup sâhib-kırân tîgin kılıç sâhib-kırân buldı

K.20-14

7-Kubad

İran hükümdarlarından Nuşirevan'ın babasıdır.

Cem-i huçeste-siyer pâdişâh-ı her kişver

Serîr-bahş-ı Sikender harâc-gîr-i Kûbâd K.21-30

8-Behmen, Behram

Behmen, İsfendiyar'ın oğlu Erd-şir'in lakabıdır.
Behram, İran Sasani hükümdarlarındanıdır. Yaban eşiği
avına meraklı olduğundan Behram-ı Gur lakabıyla anılır.

Cihāna Behmen-i Rūyin-ten-i şitā gelicek
Görüp mehābetini gökde ditredi Behrām K.10-8

Sadr-ı haydar menkabet destūr-ı kisrā ma^cdelet
Sāhib-i Cem-menzilet reşk-i hezārān Erd-şir K.28-19

9-Keykubād

İran Keyaniyan sülalesinin ilk hükümdarıdır.

Köhne-çārüb-ı deri şeh-per-i fark-ı Keykubād
Kemterin firāşası tēc-ı ser-i Efrāsiyāb K.2-30

10-Asaf

Asaf Hz.Süleyman'ın veziridir.Devlet adamları
Asaf'a teşbih edilmiştir.

Vezir-i şāh-nazar Āsaf-ı Süleymān-fer
Müşir-i hūb-siyer dāver-i iklim-i kübrāyı K.31-34

11-Nizamülmülk

Nizamülmülk, Büyük Selçuklu hakanı Alp Arslan ve
oğlu Melik Şah'ın veziridir.

Nizāmülmülk āna hidmet yanaşdurmağa bulsaydı
Çekerdı piş-keş esbin olurdı gāşiye-dārı K.5-34

12-Nuşirevan

Adaleti ve zaferleriyle meşhur bir İran sultanıdır.

Kemine iltifât-ı pâdişâh-ı dâd-güsterle

Memâlik ferr ü 'adl-i devlet-i Nûşirevân buldı K.20-18

13-Feridun

Serveti ve edeletiyle meşhur İran hükümdarıdır.

Gevherli direfş itdi Ferîdûn-ı hizâne

Şeb-nem ki nihâl üzre olan berge çekândur K.11-5

14-Key-hüsrev

Keykavus'un torunu, Siyavuş'un oğlu olan hükümdar.

Ey şehen-şâh-ı kerem-güster hidiv-i dâd-ger

Şâh-ı Key-hüsrev güher-kân-ı mürüvvet iktisâb K.2-54

15-Tugrul u Sencer

Tugrul, Büyük Selçuklu Devletinin kurucusu ve ilk hakanıdır. Sencer ise Melik Şah'ın oğlu olup Büyük Selçuklu Devleti'nin son hükümdarıdır.

Gasâ mübârek ola ey mücâhid-i ekber

Bu rezmi görmedi hâbinda Tuğrül u Sencer K.15-1

16-Karun

Hz.Musa' zamanında yaşamış, zenginlik ve cimriliği ile meşhur, ilm-i simyaya malik bir şahıstır.

Māh-ı 'ālī-menziilet hākān-ı haydar-menkabet

Şāh-ı kisrā-ma'celet Dārā-yı Kārūn-ihtisāb K.2-21

17-Şeddad

Yemen'deki Ad kavminin hükümdarlarındanır.

Cenneti taklit etmek için Bag-ı İrem(Şedde-i Şeddad)ı yaptırmıştır.

Misāl-i hadde-i haddād safha-i bābı

Burūc-ı küngüresi resm-i Şedde-i Şeddād K.21-90

18-Nemrud

Nemrud.Hz.İbrahim'i ateşe attırması ile anılır.

Eger ki her birine kōnşa āteş-i Nemrūd

Hezār lağm ile bir hıştı olmaya ber-bād K.21-88

19-Camasb

Camasb,Danyal peygamberin torunudur.Çah-ı maranla birlikte anılır.

Resen-i zülfün ile dil o zenahdāna iner

Sanki Cāmasb-ı belā-keş çeh-i mārāna iner G.36-1

20-Haşim,Kasım

Amūd-ı kelle-şikāf ile Hāşim-i yek-darb

Sinān-ı sine-güdāz ile Kāsım-ı saf-der K.15-23

III-EFSANEVİ ÜNSURLAR

1-Efsane Kahramanları

Efsane kahramanları aşık ve sevgili için klasik birer semboldür. Atayâ bu sembolleri kıssadan hisse vasıtası ve alışlagelmiş hikayeler olarak değerlendiri

Eskimişdür güzelüm kıssa-ı Kaysü fêrhâd
Kendümüzden yeñi efsâneler icâd idelüm G.165-2

a) Leyla, Mecnun (Kays)

Divanda Leyla sevgili, Mecnun aşık için benzetilen olmuştur. Layla ve Mecnun bazı yerlerde kalıp olarak yer alır. Aşığın ifade etmek için Mecnun daha fazla işlenmiştir. Kays redifli bir de gazel vardır.

Vasf-ı hüsnüñdür senüñ şerh-i cünunumdur bentüm
Kıssa-ı pür-hisse-i Mecnün u Leylâ'dan garaz G.115-2

Reh-i 'aşkuñ ötesin sordı gönül Mecnün'a
Didi bu yolun ucu vâdi-i hicrâna inear G.36-2

b) Şirin, Ferhad, Perviz

Ferhad Mecnun'la birlikte aşığı temsil eder. Kuh-ken olarak da ifade edilir. ve Bi-sütunla birlikte geçer. Perviz, Hüsrev adıyla bilinir ve Ferhad'ın rakibi- bidir. Şirin ise kelimenin "tatlı" manasıyla alaka kurularak sevgili ve dudaklarını temsil eder.

Eyleyüp hicrûn benî hem-hâl-i Kays u Kûh-ken
 Gerçi olmuşdur yirûm peygüle-i derd ü mihen M.5,IV-1
 Tuyup Pervîz'e meylin Kûh-ken incindi Şîrîn'e
 Yine terk itmedi ol kârı var ise barışmışdur G.56-2
 Kuvvet-i bâzû-yı Ferhâd itmedi hârâyı çāk
 Âteş-i 'aşk-ı muhabbet taşa te'sîr eyledi G.272-2

c) Züleyha

Züleyha, Hz. Yusuf'a duyduğu aşktan dolayı aşkı temsil etmek için anılmış, Yusuf'la evlenirken gençleşmiş olmasıyla sözkokusu edilmiştir.

Züleyhâ gibi devri Yûsuf-ı 'ahd eyledi tâze
 Kemâl-i kuvvet ü kudret cemâl-i hüsn ü ân buldı
 K.20-8

2-Masal Varlıkları ve İlgili Unsurlar

a) Zülumat ve ab-ı hayat

Zülumat karanlıklar ülkesidir. Buraya deniz yoluyla gidilir. Hızr ve İskender büyük güçlüklerle bu ülkeye gitmişler, Hızr ab-ı hayatı içmiş, İskender içememiştir. Ab-ı hayat sevgilinin dudaklarına zülumat ise yüzündeki ayva tüylerine benzetilir.

Sikender-vâr idince mihr-i seyr-i bahr-i zülmâtı
 Çıkardı taşra vâfir şeb-çerâğ-ı encüm-i zehrâ K.1-13

b)Kaf Dağı

Kaf Dağı uzak mesafe olarak ele alınmıştır.

Musahhir-i kalemüm oldu Kāf'dan Kāf'a

Pfirī-vesān-ı me'āni çü murg-ı fermān-ber K.15-73

c)Genc-i Medfun,Genc-i Şaygan

Efsanelerde genc-i medfun üzerine tilism yapılar ve ejdehaya bekletilir.Tilismi bozmak için kurban verilir.Şaire göre sanduka,ilim ve hikmet genc-i medfundur.

Genc-i Şaygan Hüsrev'in hazinesinin adıdır.

Genc-i medfün üzre çün kurbān olınmak resmdür

Medfenünde nola kurbān itse erbāb-ı recā K.18-7

Ṭilism-ı siḥri ibtāl eyledi efsūn-ger-i hikmet

Gidüp ol şekl-i münker halk-genc-i şāygān buldı K?20-43

d)Ejdeha,Anka

Ejdeha yedi başlı canavar,anka da cismi olmayan bir kuştur.

Ejdehā-yı heft-serle şarılup ceng eyledün

Oldı piç-ā-piç ankā ile gūyā ejdehā K.18-3

e)Musikar

Musikar şarkı söyleyen kuştur.Aşığın feryadı musikarın şarkısına benzetilir.

Tenümde nây olup üstühānum nāleler eyler
Beni seyr itmeyen ahbāb-mūsikārı görsünler G.77-4

f)Hüma

Hüma devlet kuşu olarak bilinir.Güzellik de bir devlet olduğu için sevgili hümaya benzetilir.

Āşıkla dil-beri didi gerdūnede gören
Bir murg-ı zāra hem-nefes olmuş hümāyı gör G.64-3

g)Semender

Ateşte yaşadığına inanılır.Aşk için kullanılır.

Şakin deryā-yı aşka girme sen döymezsın ey zāhid
Semenderdür bunuñ mähīleri ummān-ı āteşdür G.58-5

h)Ehremen

Ehremen, karanlık ve kötülüğü temsil eden devdir.

Niçe reh-zen cigerdür ehremenler
Mekānı çāh-ı Pijen kendi ekvān T.23-8

ı)Şebdiz

Şebdiz Hüsrev'in atıdır.Şeble arasında ilgi kuru-
larak sevgilinin saçı ve karanlık için kullanılmıştır.

İrişdürmez beni bir menzil-i maksūduma gerdün
Koşarsa eşheb-i subh ile şebdiz-i şeb-i tārı G.246-2

ĵ)Bağ-ı İrem(Şedde-i Şeddad)

Şeddad'ın cenneti taklit için yaptırdığı bağıdır.

Meclisi reşk-i tarab-hāne-i cāvīd olsun
Çünkü adl ile cihān bağ-ı iremdür şimdi K.17-21

B-KAVİMLER

I-MİLLETLER

1-Türk

Divanda Türk boyları farklı milletler gibi işlenmiştir. Bir yerde Türk ismi geçmektedir.

Ol gânzelerle hâl ü hatûñ ey yüzi güneş
 Āşüb-ı Türk ü şür-ı Hoten fitne-i Habeş G.108-1

a)Osmanlı

Osmanlı, Osmanlı İmp. içinde kalan Türkler'e verilen isimdir. Millet olarak değil de devlet terkihiyle geçer.

Osmaniyâna olmuş idi on beşinci şâh

Ahşamladı bu şeb meh-i pür-nür u fer gibi M.1, III-7

b)Tatar

Tatar, müşğ ile ele alınmış, siyah rengiyle göze, yazıya saç ve yüzdeki tüylere, kokusuyla tabiata benzetilen olmuştur. Ayrıca yağmacı bir millet olarak ele alınmıştır.

Bir gânzesi Tātāra gönül virdi Atāyī

Dil kişverine var ise hân eylemek ister G.72-5

O sedd-i rāh gidince akın salup yir yir

Yürüdi seyl-i revān-veş Tātār-ı gâret-ger K.15-55

c) Kıpçak

Kıpçak, düşman kavim olarak düşünölmüştür.

Süyül-1 hayl ile geşt eyle deşt-i Kıpçâkı
Meyân-1 mülket-i a'câya var bırak lenger K.15-65

2-Acem

Acemler, haset, fesat ve korkaklıkla zikredilmiştir.

Müseccel oldu zamân-1 zafer Kur'ânında
Zemîn-i mülk-i 'Acemde hasâd-1 ehl-i fesâd K.21-55
Ne yüzle da'vî-i merdî ider ki şâh-1 'Acem
Virürdi sulh için olsa yedinde biñ cânı K.4-37

3-Arab

Araplar da düşman olarak ifade edilmiştir.

Şu'â'-1 berk-i tîgi gözlerin korkutdı A'câmuñ
'Arab gül-bang-1 tâbında kıyametden nişân buldı K.20-54

4-Ye'cuc

Ahir zaman fitnesini temsil eden kısa boylu bir kavim olarak bilinen Ye'cuc kavmi düşmanı ifade eder.

Emîn olmazdı ser-had fitneye Ye'cüc-1 a'sdâdan
Eger sed çekmeseydi âhen-i şemşir-i bürrânı T.5-3

5-Leh

Leh milleti inat ve aptallık ile anılmıştır

‘Azm-i rezm eyledi sultān-ı cihān

Leh ‘inād eyler ise eblehdür

T.11-1

6-Yunan

Yunanlılar dinlerinden dolayı düşman addedilmişlerdi
İderdi āyine vafında anı piş-nihād

Safā-yı tab‘umı görse hākīm-i Yūnānī

K.4-46

7-Habeş

Siyah renğiyle yüzdeki tüylere benzetilen olarak
işlenmiştir.

Ol gamzelerle hāl ü haṭuñ ey yüzi güneş

Āşüb-ı Türk ü şūr-ı Hoten fitne-i Habeş

G.108-1

II-TARİHİ OLAY VE İCTİMAİ TOPLULUKLAR

1-Celali

Celali, fitneyi temsil eden bir topluluktur. 16.yy'da
Yavuz Sultan Selim'e karşı ayaklanan Şeyh Celal ve
arkadaşlarına verilen isimdir. Sayıları yirmibin
civarında olan isyancılar öldürülmüş, isyan bastırılmış
olmasına rağmen "celali" fitneyi temsil eden bir isim
olmuştur. Divanda yüzdeki tüyler de celali olarak
nitelendirilmiştir.

Atañ geldi Celālī fitnesin def‘ itdi‘ālemden

Memālik gülşeni dest-i erāzilden emān buldı K.20-61

Hat-ı dil-ber gibi çıkmışdı Celâli her taraf
Yir yüzün pāk itdi anlardan o tīg-i zer-feşān K.3-31

2-Erdebili

İtikadi bir grup olan Erdebili, Safiyü'd-din-i
Erdebili'nin kurmuş olduğu Erdebiliyye tarikatının
mensuplarına verilen isimdir.

Çerâğı gerçi yakar şeyh-i Erdebilî'den
Ve lîk pertev-i nûrî şerâr-ı şerr ü fesād K.21-92

3-Revafız, Kızılbaş

Revafız, şii mezhebinin kollarından, Hz.Ebubekir
ve Hz.Ömer'in halifeliğini kabul etmeyen zümreye
verilen Rafızı isminin çokluğudur, Kızılbaş ise şii
mezhebine mensup olanlara Anadolu'da verilen isimdir.

Cüzür-ı tâc-ı serin toğradı Kızılbaşuñ
Revâfızuñ kökini kesdi tīg-i berk-i nihād K.21-81

III-TARİHİ KAVİMLER

1- Ad Kavmi

Ad kavmi, Hz.Hud'un kavmi olup yola gelmedikleri
için şiddetli rüzgarla helak edilmişlerdir.

Misāl-i sürme-i dîde kala kenarında
Eger o handeke toprak süreydi sarsar-ı Ad K.21-87

2-Sasaniler

Sasaniler, İnan'ın imparatorluk hanedanlarından biridir.

Şehen-şāhā şu nusretler ki buldı hasma ecdāduñ
Ne Sāsānileruñ geçdi eline ne keyān buldı K.20-49

C-COĞRAFI BÖLGELER

I-ÜLKELER, ŞEHİRLER VE BELDELER

1-Osmanlı Sahası

Osmanlı sahasında umumiyetle Rumeli'den bahis vardır. İstanbul ve bazı semtlerinin yanı sıra çevre iller ve Atayî'nin görev yaptığı yerler divanda geçmektedir.

a)Rumeli, İstanbul, Zincirlikuyu, Kızkulesi

İstanbul ve Remeli güzelleriyle övülmüş, Zincirlikuyu sevgilinin çene çukurunu, Kızkulesi ise hababı ifade etmek için zikredilmiştir.

Atāyî ben geçerdüm Rûm ilinüñ merhabāsından
İrağdan seyr idebilsem civānān-ı Sitanbül'ı G.244-6

Üzerine düşicek sille-i zülf-i siyāh
Oldı Zincirlikuyı çāh-ı zenahdān-ı nigār G.50-3

Rez duhteriyle pür olırcak sāgar-ı şarāb
Kızkullesi gibi görünür ortada habāb G.11-1

b)Üsküp, Tırhala

Üsküp ve Tırhala, Atayı'nın görev yaptığı yerler
olarak geçmektedir.

Şalındı hākim-i Tırhala iken Üsküb'e
Kılup 'Atāyī'ye himmet gönülden ehl-i kulüb T.19-1

c)Eğridere

Eğridere'nin imarı için üç tarih düşülmüştür.

Güş idüp Eğridere der-bendünñ ahvālını
Aña bir togrı kulıñ saldı hırāset eyledi T.22-6

d)Edirne

Edirne, halkıyla övülmüştür,

Bezm-i dārü'l-ins-i kudsünñ anlamazduk hāletin
Edirne şehrinde yārān-ı safāyı görmesek T.32-1

e)Bursa

Bursa, güzelleriyle anılmıştır.

Gihānuñ oldı bir hüsn ile şāh-ı hübānı
'Aceb mi Bursa'nunñ olsa emīr-i sultānı E.85

f) Silistre

Divanda Silistre için iki tarih vardır.

Silisre şehrine geldükde ta'mîr itdi bir hammâm
Ki oldı kubbe gerdûna hem-ser-i kubbe-i bâmî T.6-3

g) Boğdan, Bucak

Boğdan ve Bucak Lehistan seferiyle anılmıştır.

Lehûn siyeh dili Boğdân ile olup yek-dil
Ol eşkiyâ iki başdan yürüdiler yek-ser K.15-26

Bucak o ma'rekede yok hisâba sayılup
Vücûd-ı gâşperi hurd itdi darbet-i şeş-per K.15-40

2-İran Bölgesi

İran bölgesi, yapılan savaşlar ve kazanılan zaferlere örnek olarak işlenmiş, birçok bakımdan mukayese için ele alınmıştır. İran-zemin ve Acem mülki tabirlerinin yanında şehirlerden de bahis vardır. Bahsi geçen şehirler şunlardır: İsfahan, Revan, Şirvan, Çaldıran, Tebriz, Halep, Herat, Gazvin, Kasr-ı Şirin.

İrân-zeminden indi ser-hadd-i hâverâna
Tâb-ı şucâ'-ı kahri mânende-i talâyî T.25-5

Ümid odur ki şalup bir kuluñ Safâhân'a
Misâl-i rûh-ı Revân'da hükmi'âlem-tâb T.24-5

3-Arap Bölgesi

Arap bölgesinde Irak, umumiyetle halkının batıl inançları ve mukayese için işlenmiş, Kerbela ve Necef Hz. Ali ve şehitlik mertebesini anlatmak için anılmıştır.

Kabe, kible oluşuyla, dini bir unsur olarak ele alınmış, Mısır, Kahire, Bağdat, Bahreyn ve Cezayir savaşlarda kazanılan zaferlere örnek olarak kullandırılmıştır.

Neyler bu kâr u bârı sūfi-i Erdebilî

Hâk-i Irâk'ı itsün Hâkku'l-kudüm şanı T.26-5

Tirâşedür dil ü dest-i güher-feşânından

Harâc-ı hıttâ-ı Bahreyn ü tuhfe-i Bağdâd K.21-42

4-Türk Devletleri

Türk devletlerinden Azerbaycan, İran toprağı olarak ifade edilmiş, Nahcivan da Şirvan'la beraber kullanılmıştır. Türkistan ise umumi olarak Türk toprağı manasında ele alınmıştır. Hoten miskle anılmıştır.

Ser-â-ser mülk-i mevrûsî gibi zabt itdi âfâkı

Kılâ'-n mülk-i Azerbaycân buldı Revân buldı K.20-59

Eger kim nerm-i reftâr itse sahn-ı Türksitân'a

Uyarmaz hâb-ı nâzından o ra'câna çeşm-i şehläyı K.31-51

5-Çin

Çin, güzel kokuların üretildiği ve satıldığı
ülke olarak geçmektedir.

Çin'den geldi 'Atâyî yüki hep 'itr u 'abîr
Yaydı kâlâsını sūdâ-ger-i dükkân-ı nesîm K.26-7

6-Hindistan

Hindistan, savaşın fillerle yapıldığı yer olarak
geçmektedir.

Pîlinüñ güşı kulak süfre ola bağı kebâb
Gelse bezm-i rezmüne ger hâkim-i Hindüsitân K.3-22

7-Lehistan

Lehistan, Leh mülki olarak zikredilmiştir.

Sultânşî cihân eyledi çün 'azm-i cihân
Leh mülkini kıldı atınuñ cilvegehi T.10-1

II-DENİZ, NEHİR VE DAĞLAR

1-Akdeniz, Marmara

Akdeniz ve Marmara dalgalı oluşlarıyla işlenmiştir.

Mevc urup mermer-i pāk-i haremi

Āndurur Akdeniz'i Marmara'yı

T.20-16

2-Aden Denizi

Aden Denizi, dibiñden çıkarılan inciyle ele alınmıştır.

Bir tıfla mā'ilem ki dem-i sihr-sāz ile

Gülse gül açılır dürr-i pāk-i Aden biter

K.30-2

3-Nil Nehri

Nil, suyu tatlı mübarek bir nehir olarak zikredilir.

Zulāl-i dil-pezirī münşā'ib Nīl-i mübārekdür

Kıbāb-ı mürtefi güyā diyār-ı Mısr'un ibrāmı

T.6-4

4-Tur Dağı

Tur Dağı, Hz, Musa'nın mucizesi dolayısıyla ele alınmış, bazı yerlerde umumi olarak dağ manasında kullanılmıştır.

Yine tāb-ı temüzī zerd idüp evrāk u eşcārı

Dönüp her kūh-ı Tūr'a itdi peydā her şecer-bārı

K.5-1

D-İCTİMAİ HAYAT

I-SOSYAL SINIFLAR VE MESLEKLER

I-Padişah ve Çevresi

Pâdişâh,ülkenin sahibi ve yeryüzünde Allah'ın gölgesidir.Allah'tan sonra her konuda rey hakkı onundur.Mülk ona aittir,halk ona tabidir.İsterse,lütfıyla abad,hışmıyla berbad eder.Güç ve dirayetiyle olduğu gibi kahramanlıklarıyla da üstün bir şahsiyettir.Savaş ve av seferlerine çıkar.Kendisine muti asker ve köleleri vardır.

Padişah,adaletle hükmeder.Lütuf ve ihsan sahibidir. Alim ve sanatçıları himaye eder.Ferman,padişaha mahsustur Adına hutbe okutur ve sikke kestirir.

Olsa uşşâk nola kırtâsiyyeye mālîk

Kesdirür akceyi kâğıddan o şüh-ı mekkâr

G.50-4

Padişah,han,hakan,şah,şahensah,hüsrev,sultan gibi isimlerle anılır.Padişah,kasidelerde memduh,gazelerde ise umumiyetle sevgilidir.Padişahın adline mukabil güzellik mülkünün sultanı olan sevgininin zulmü vardır.

Agzı dâdın virseñ agyâre cevâb-ı telh ile

Pâdişâh-ı mülk-i behcetsin ne var dâd eylesen G.129-4

Padişahlık en yüce makamdır.Sevgili güzellik mülkünün sultanı,aşık ise kölesidir.Köle,kul,gulam bende aşığın sıfatlarıdır.Tasavvufi manada padişahlığa değışilmeyecek bir makamı ifade eder.Zira aşk,değme hazinede bulunmayan bir cevherdir.Bu da aşığın elem mülkünün sultanı yapar.

Bir gedā 'aşk ile 'ālemde Süleymānlık ider
Kendi göçmiş yine ahkāmın iderler icrā

T.28-3

Padişah ülkeler fetheder, esirler alır ve haraç toplar. Sevgili de gönüller fetheder, aşıkları esir alır ve gözyaşlarını (sim-i eşk) akıtır.

2-Resmi ve Gayriresmi Görevler ve Meslekler

a) Sadr-ı azam, Vezir, Nişancı

Sadrazam, padişahın baş danışmanıdır. Vezirler de idari işlerdeki yardımcılardır. Sadrazam ve vezirler padişahla birlikte veya padişahı temsilen sefere çıkarlar. Görevli olarak padişaha vekalet edebilirler.

Vekil-i mutlak-ı şāh-ı cihān kim dil uzatdıka

Virür tigi cevāb-ı da'vi-i hasm-ı tebehkārı K.5-24

Vezirler, umumiyetle Hz. Süleyman'ın veziri Asaf'a teşbih edilir. Vezirler arasında görev taksimi vardır. Denizcilikle uğraşan, deniz seferlerine çıkan vezirlere "kapudan" denir.

Asaf-ı 'ādil Hasan Pāşā-yı deryā-dil k'odur

Hem kapūdān-ı memālik hem vezir-i dil-pezir K.28-20

Nişancı, sarayın gelir, gider işlerine bakan, defter tutan ve defteri yılda bir defa padişaha gösteren kişidir

Gonca-ı gül makd-i cānın harc idüp bülbüllerün

Yılda bir kez hüsrev-i nev-rūza defter gösterür G.90-4

b)Asker

Asker, padişahın fütuhat ve müdafa gibi hallerde sefere çıktığı gücüdür. Asker denilince savaş akla gelir, güç ve kuvvet ifade eder. Çokluk ve topluluk manasındadır. Tug, liva, bayrak gibi mefhumlarla beraber ele alınır. Savaş münasebetiyle askerin yıkıcı, yıkıcı ve dağıtıcı özellikleri de ele alınmıştır.

Bunca ālāma 'Atāyī hīç tayansuñ mı gönül

Yıkılmamak yokdur hemān bir mülke 'asker gelmesün G.117-5

Asker, leşker, sipahi, timar gibi isimlerle anılır. Kesafet ifade ettiği için, gam askeri, leşker-i serma; karanlık için asker-i zengi-i şah terkipleri kullanılır.

Leşker-i sermā ider mi sahn-ı gülşende karar

Bayrak-ı gülgüm-ı lāle āşikār olsun hele G.191-3

c)Şeyhü'l-İslam, Kadı, Müdde i, Kadı-asker

Şeyhü'l-İslamlık, fetva makamıdır. Başta Yahya Efendi olmak üzere, Atayî'nin şeyhü'l-İslamlara yazdığı sekiz kaside vardır. Kadı, Nadiri Efendi'ye sunulan kasidede geçmektedir. Müdde i, söz yarıştıran manasında kullanılmış, kazı-asker de bir kasidede işlenmiştir.

Nüşadur fetvāları def'-i teb-i zulm itmege

Halk-ı 'ālem nola itse āña baş üzre mekân K.7-18

Āsumān-pāye Ganī-zāde Efendi kim odur

Hākim-i mahkeme-i şer'-i nebī-i muhtār K.14-16

Hiç yanuñda bentüm ile o berāber ola mı

Müdde'ī eyler ise faẓl u kemālüm inkār K.14-38

Kādū'l-kuzāt-ı'asker-i mansūr-ı şehri-yār

'Asruñ ferīdi 'arşa-ı nazmuñ müsellemi K.24-11

d)Şahne

Şahne, inzibat memurudur. İçki ve sigara yasağıyla sözkonusu edilmiştir.

Duhter-i rezden harābāt ehlini ayırdılar

Şahneler birkaç fakirün hānımānın yıkdılar G.91-4

e)Müneccim

Müneccim, usturlab adlı teleskopla gökyüzüne bakıp yıldızlardan hüküm çıkaran görevlidir.

O kim müneccim-i dergāhīdür Aritō-vār

Sipihr-i pīre şuturlāb olup meh-i envār K.15-20

f)Der-ban, Bag-ban, Seg-ban, Ferraş

Der-ban, sarayın kapıcısıdır. Tabiat tasvirlerinde kullanılır. Kasidelerde hilal memduhun kapıcısıdır.

Tutar turuşmaga nār-ı şafaqla dem-be-dem gerdün

Hilāli itmege der-bānına bir çöp-ı zer-kārı K.5-39

Bag-ban, bağ bekçisi ve bahçıvanıdır.

'Aceb degül mi bü kim bāg-bān-ı luţfı anuñ

Müdām sāyede besler gül ü gülistānı

K.4-13

Seg-ban, sarayın av köpeklerine bakan ve onları yetiştiren kimsedir. Sevgili, seg-sıfat rakibi yanından ayırmazsa o da seg-ban lakabını alır.

Kande itse bir dem ayrılmaz rakib-i seg-sıfat
Ol kul oğlu meyl ider var ise seg-bân olmağa G.199-4

Ferraş, döşemeci demektir ama çoğu yerde süpürgeci manasında kullanılmıştır. Daha çok tabiat tasvirlerinde kullanılır. Bad-ı saba, kuy-ı yari süpürür, Acem şahı, devlet adamlarının meydanını süpürmek için tuğunu süpürge eder.

Revâ budur ki gelüp ide tüğünü cārüb

Ola bu resm ile ferrâş-ı sahn-ı meydânî K.4-38

g) Gavvas

Gavvas, denizin dibine dalıp, inci ve mercan çıkaran kişi yani dalgıçtır. Gavvas, mananın ince derinliklerine inebilen şair için benzetilen olarak kullanılmıştır.

Tevārîh-i selefde çok nevânir eyledüm inşâ

Talup gavvâs-ı tab'um anda dürr-i bi-girân buldı K.20-80

h) Postacı (Yam-ger)

Postacı haber ve mektup götüren kişidir. Gül yaprağı rüzgar ve kuşlar da bu işi yaparlar.

Yâm-ger bir gird-bâd alup hazân evrâkını

Rakş ider şeb-tâ-seher menzilgehi evc-i hevâ G.2-4

1) Terzi

Terzi, atlas-ı al, suzen-i müje, düğme ve dik- fiiliyle ifade edilir. Terzilik, tabiat tasvirleriyle yapılan kelime oyunları ile tedai ettirilir.

‘Atāyī atlas-ı āl-i güli yitişdürdi
Açup sabā yakasın dikdi düğmeler jāle G.218-5

j) Attar, Sarraf

Attar, güzel kokulardan anlayan ve ticaretini yapan, sarraf ise kıymetli taşlardan anlayıp ticaretini yapan kimsedir. Attar ve sarraf umumiyetle şairin kendisidir.

Dürr-i dendānuñla ‘arz it zülf-i pür-çinüñ baña
Cevherüñ sarrāfa göster nāfeñi ‘attāra aç G.21-3

k) Mutrib, Muganni, Rakkas

Mutrib, muganni ve rakkas bezmin vazgeçilmez unsurlarındandır. Mutrib, çalgı çalar, muganni şarkı söyler, rakkas dans eder. Bu unsurlar tabiatı (bülbul, gül, cuy vb.) aşığı, bazen de sevgiliyi temsil eder.

Terennüm eyle uyup çeng ü‘üda ey mutrib
Gelürse şüfi biraz nagme it o nā-sāze G.194-3

Gird-āb-ı cüy raksa girüp tās-bāz-veş
Yir yir çıkardı taşraya tās habāb-ı āb G.11-4

Bir şeb ol tanbūrī dil-dār ile tenhā olsa dil
Zühre dañi gelse dirdüm çeşteci lāzım degül E.46

1) Tabib

Tabib, umumiyetle bir söz, bir bakış veya bir nabız tutuşla hastasını iyileştiren sevgilidir. Fakat, her hastaya deva kılmaz. Aşk hastalarının çoğunu görmezlikten gelir. Bunun sebebi de tabibin, aşk derdini tatmayışıdır.

Göregelmez tabībüm hastasın bilmez gam-ı aşkı
Anuñ da mübtelā-yı derd ü'aşk-ı hicrān olduğın görsem
G.152-2

m) Berber, Meşşata

Berber, tıraş eden, meşşata gelini süsleyen kişidir. Her ikisi de güzellik mefhumu, ayna ve tarakla birlikte mütala edilir.

İtdi nigār-ḥāne-i Çin 'aḳs-i ruḥları
Dükkāna cā-be-cā dizüp ol berber āyine K.9-3

Revnaḳ-ı ḥüsni yiter aña nidersin uzadup
Ḥatt-ı nev-hīze ne meşşata ne ḥod şāne gerek G.127-4

n) Mu allim,

Mu allim, mektepte çocukların eğitimiyle meşgul olan kişidir. Katı ve disiplinli bilinir.

İyd-ı vaşlıyla dil-i mahzūnumı şād eylesen
Ey mu'allim luḫ idüp ol servi āzād eylesen G.129-1

o) Can-baz

Can-baz, sevgilinin saçlarına tutunup yürümeye çalışsan aşıktır. Can-baz, denge sağlamak için terazi kullanır.

Şaçun selâsil-i havf ile ey büt-i tannâz
Resende şimdi terâzû ile yürür cân-bâz E.27

p)Gassal

Gassal, ölü yıkayan kimsedir. Sebuyla birlikte anılır.
Zahid, gassala teşbih edilir.

Zâhidden uman feyz-i safâ-yı aşkı
Gassâl sübüsünden umar bâde-i nâbı Mu.65-2

r)Dihkan

Dihkan, çiftçi demektir. Ek-, biç-, dane, harman, ruzgar
kelimeleri ve yele ver-, dane sıçrat- deyimleriyle bera-
ber kullanılır.

Sarsar-ı ahumla virsen hârmen-i mâhı yile
Bir dane sıçradur mı saña bu dihkân-ı zamân G.176-2

s)Nakkaş, Müzdur

Nakkaş, nakış çizen, güzel resim yapan manasındadır.
Mani, Bihzad ve Kuh-ken(Ferhad)'le alaka kurularak cila,
nakş, resm, taş gibi unsurlarla birlikte kullanılır.

Nigârın taşta kazmış Kûh-ken ben dilde nakş itdüm
‘Atâyiyem beni bu resme ta‘lîm itdi üstâdum G.155-5

Müzdur, ırgat, amele veya bedava çalışan işçi manasın-
dadır. Aşık, hem nakkaş, hem müzdurdur.

Bi-sütün-ı gamda kûh-endâz olan aşıkları
Kûh-ken-veş nakd-i vasluñ va‘d idüp müzdür tut G.18-3

3-Sanat ve İlimle İlgili Unsurlar

Divanda bilhassa şiirle ilgili tenkitlere rastlanır. Şair, sanat ve sanatçıya değer verilmediğinden şikayetçidir. Şikayeti umumiyetle gerdündandır. Fakat, dirayetli devlet adamları sayesinde gerdun da ehl-i irfana döner.

Yine fütādelerün üstine döndi gerdün

Zemīn el üzre tutar oldı ehl-i 'irfānı

K.4-50

a)Şi r

Zürefanın, sade söze itibar etmemesine rağmen, Atayı şiirde açıklığı ve sadeliği savunur. Fakat basitliğin karşısındadır. Şiir, sihir gibi okuyanı etkilemelidir. Şiir, sanat dalı olduğu için eğitimi de gereklidir.

Ey 'Atāyī okuyup eş'ār-ı hālet-bahşuñı

Tarz-ı şî'r öğren yürü üstād-ı sihr-āmūzdan G.166-5

Devlet adamlarına kaside, sevgiliye gazel sunma adeti vardır. Gazel, aşıkane olduğu için, aşığın sanat gücü yanında aşkını da dile getirir. Aşıklar, visal için sevgiliye gazel sunarlar ve gazel arada işbitirici yalan olur.

Vişāl için sunar ol yāre her fütāde gazel

Dürüg-ı maslahat-āmīz olur arada gazel

G.141-1

Gazel, maksadı açıkça ifade edebilecek vasıfta olmalı, sevgilinin güzelliği dile getirmeli, fakat sevgiliye sunulan gazel çok sade olmamalıdır. (Bak.s)

Simya, gümüşten altın yapma ilmidir. Tabiat tasvirlerinde kullanılmıştır.

Sımyā-gerdür felek bu köhne gülşende saña
Yıldı bir kez nahl-ı pür-ezhâr şeklin gösterür G.69-4

c)İlm-i Kırtasiyye

Kırtasiyye, kağıttan altın yapma ilmidir. Tabiat tasvirlerinde kullanılmıştır.

Meger bād-ı bahâri oldı kırtâsiyyeye mâlik
Sürer şehr-i çemende nukre-veş evrâk-ı ezhârı K.8-17

II-BAZI TIPLER, STATÜ VE VAZİFELER

1-Baba, Çocuk

Baba, çocuğunu gezdiren, meclise getiren büyük olarak işlenmiştir. Çocuk, divanda sevgili manasında kullanılmıştır. Çocuk beşiğe yatırılır. Aşkın sinesi sevgili için beşiktir. Çocuk, süt içer, buz kayar, okula gider, ve söz dinlemez. Çocuğun delikanlılık dönemi "hatı derle-" deyiimiyle ifade edilir. Aşkın canı ve gönlü de bazen çocuk olarak vasıflandırılmıştır.

Babası ile gelürse de gelsün civânumuz

Baş üzre yiri var o da babayî cânumuz G.99-1

Eglendürüp bu gice füsün-ı niyâz ile

Âşuk o tıfla eyledi gehvâre sînesin G.181-4

Vasl-ı yârûn çekilüp ıydda nâ-kâmlığı

Döndi ol tıfla gönül olmaya bayrâmlığı G.254-1

2-Gelin, Damad

Gelin, güzelliği bakımından ele alınmıştır. Gelinin yüzüne peçe tutulur. Yanında çeyiz götürür. Gelin, umumiyetle tabiat tasvirlerinde kullanılmış, gül geline benzetilmiştir. Damat, bir beyitte "seçkin" manasında kullanılmıştır.

Cihâzdur aña her günden kumâş-ı bahâr

Ârūs olup gül-i ter girdi âl-i vâlâya

K.12-11

Şu nakşı it aña kıl-k-i güher-nisâr ile kim

Bakan revâ göre dâmâd-ı himmete anı

K.4-62

3-Pir, Civan

Pir, yaşlı, civan ise genç demektir. Şeyh ü şab ve berqa vü pir olarak da geçer. Pir-i mugan meyhanecidir. Beşçe, meyhaneci çırağı olan çocuktur. Bazen aşıklar da pîran-ı aşk ibaresiyle ifade edilir. Felek de pir olarak anılır. Civan, müşterek kullanışların yanında, sevgili için de sıfat olmuştur.

Pir olası bir civândur tekye-i 'âlemde kim

Bir bölük abdâlı olmuş zümre-i Bektâşiyân

G.175-6

Bir 'işâret itse kemter bendesi vakt-i rahîl

Kaldırırdı tentesin fülk-i felekden çarh-ı pîr

K.28-27

Hân-ı cüd-ı ni'metün perverdesi bay u gedâ

Tâk-ı bâb-ı devletün efgendesî bernâ vü pîr

K.28-33

4-Mihman,Miz-ban

Mihman misafir,mizban evsahibi demektir.Cana dert, ve bela gelmesi,eve misafir gelmesi:mazmunuyla ifade edilir.Misafire ikramda bulunulur.Sohbet bu ikramın bir kısmıdır.Misafir,evde bulunan yabancidan rahatsız olur.

Hat belürdi dil ümîd eyler cefâ vü derdüñi

Mîz-bân ahşâma karşu gūyiyâ mihmân umar G.41-2

5-Saki,Mest

Saki,mecliste içki dağıtan kişidir.Mest,içki sarhoşudur.Bazen saki sevgili olur.Aşık umumiyetle sarhoştur. Aşığı mest eden içki,sevgilinin dudağı,dert ve aşktır. Mest,düzgün yürüyemez,elleri titrer ve ne yaptığını bilemez.

Cilâ vir cāma sâki matla'ü'l-envâri görsünler

Dile bir cür'a feyz it mahzenü'l-esrâri görsünler G.77-1

Bu meclisde'aceb mi cām-ı 'işret'aksine dönse

Kaçan mest olsa sâki fark ider mi sağdan solı G.244-4

6-Reh-zen,Harami

Rehzen,yol kesip soygun yapan,harami,haram yiyen adam öldüren ve hırsızlık yapandır.Rehzen,adu,edani ve rakip için,harami sevgilinin bakışları için kullanılmıştır.

Reh-zen mi olur baña edānī benem ol kim

Hayyâl-i suhan saf-der-i şemşîr-i zebândur K.11-66

III-EĞLENCE HAYATI

1-Bezm,Ayş

Bezm,içki içilen,sohbet edilen yerdir.Meyhane,meclis gibi isimlerle de anılır.Bezmi tertip eden,yöneten ve içki sunan sakidir.Saki,bazen sevgili,bazen de pîr-i mugandır.Beççe meyhaneci çırağıdır.Mutrib,muganni,çeng ü nay ve bazen rakkas bezmin önemli unsurlarıdır.Bezm bazen tasavvufi manada kullanılır.

Mecliste bir taraftan içki içilir,bir taraftan sohbet edilir.Müzik dinlemek ve şiir okumak da mecliste yer alan hâdiselerdir.

IV.Murat'ın içki ve tütünü yasak etmesine rağmen divandaki meclis manzarası bozulmamıştır.Ancak yasak ve şahne korkusu da sık sık dile getirilmiştir.

Cihāna lerze virdi şimdi bīm-i kahr-ı sultānī
Aceb mi almasa kimse eline cām-ı raḥşānı G.220-1

Elümde hāme vü kâgıd görüp gerdün cefā itdi
Elümde şahne güyā lüle vü berg-i duhān buldı K.20-76

Yasaga rağmen gizli gizli içki içildiği görülmektedir.

Alurlar yine başı örtülü rez duḥterin rindān
Virür pîr-i mugān ser-püş ile cām-ı dıraḥşānı G.220-4

2-Iyd

Iyd, bayram demektir. Gerçek manasının yanında sevinç ve heyecan ifade eden durumlar için de kullanılmıştır. Divanda işlenen bayram, ramazan bayramıdır. Kurban, adak olarak işlenmiştir. Hilal, ruze ve savm kelimeleriyle beraber, ele alınmıştır.

Savm-ı hicrân niçe bir dil-beri; da'vet kılalum
Gelünüz cem' olalum bir yire bayrām idelüm G.150-2

İrişse 'ıyd-ı vişâli şafâya el mi deger
Ayagına düşerüz merhabâya el mi deger G.49-1

3-Nev-rüz

Baharın gelmesiyle yapılan şenlikler ve tabiattaki değişiklikler nevrüza atfedilir. Nevruzda baharın tesiriyle her çeşit çılgınlığı yapmak mümkündür. Divanda, "nevrüz" redifli bir de gazel vardır.

Yine sultân-ı gül taht-ı zümürüd-fâmına geçdi
Nola ezhâr u eşcâra çıkarsa hil'at-i nev-rüz G.95-3

Safâ geldün küdüret gitdi 'âlem güldi açıldı
Peyâm-ı makdem-i nev-rüz ile eyyâm-ı hurremdür G.87-2

Burc-ı hamelde revzen-i hurşidden saçıldı zer
Çıkd'adâlet kasrına nev-rüz-ı sultânî meger G.40-1

4-Av(şikar, sayd)

Av, aşıkla sevgili arasında geçen bir hadisedir. Bazen aşık, sevgiliyi (kebg, ahu, hüma) avlamak için kemend kullanır. Bazen de sevgili, aşığın gönül murgunu avlamak için şahin bakışlarını süzer. Av için kemend, ok, kılıç ve dam kullanılır. Şahin, şahbaz ve seg avda kullanılan yardımcı unsurlardır. Dane ise tuzanın bir parçasıdır.

Varalum tîr-i nazar cezbe kemendin şalalum

Düşürüp bir gözi āhūyı şikār eyleyelüm G.147-2

Şağ kolda seyr idūñ ol Rūm ili şeh-bāzını

Her salındukca niçe cān murgını eyler şikār G.78-2

5-Güreş

Güreş, aşıkla sevgilinin, rakipleri ve birbirleriyle müsabakalarını temsil eder.

Küşt-gîr-i aşk-ı dil-berle çıkışmaz kimse hiç

Gerçi kim meydāna biñ Rūstem-i destān çıkar G.71-4

6-Guy u Çevgan

Guy u çevgan, top ve sopayla oynanan bir oyundur. Aşığın gönül bazen sevgilinin çevganı önünde guy, bazen de boyu eğilerek çevgan olur. Karşusunda boyun egsek nola çevgān gibiyüz. Mîve-i naḥl-ı ser-efrāzına nā'il degülüz G.101-2

7-Yarış (At yarışı)

Yarış hız üzerine yapılır. Birinci gelen ata ögdül (mükafat) verilir.

Ruh-ı gül-gün ile meh-pârelerün yügrüğine

Ey 'Atâyî dil-i âvâreyi ögdül kodılar

G.52-7

8-Satranç

Satranç, zekaya dayalı bir savaş oyunudur. Satrançta şah ele geçince oyun biter. Şah umumiyetle sevgilidir.

Tenhâ konuşur yâr ile agyâr 'Atâyî

Şatranç-ı vefâda seni araya komazlar

G.74-7

9-Çocuk Oyunları

Eserde işlenen çocuk oyunları şunlardır: Gölge oyunu, körebe, buz kaymak, kağıt uçurmak.

Gözi bağlı gezerin girmez ele dâmen-i yâr

İtdi gerdün beni bâziçe-i etfâl-i zamân

G.170-5

10-Diğer Oyunlar

Diğer oyunlar, ya dest (lades), kumar, bilmece (lügaz), hevayi fişek ve yüzme (şinaverlik) dir.

Ey 'Atâyî 'âkıbet komaz alur cân nakdini

Bâzi-i 'aşk oldu güyâ ol kamer-ruhla kumâr

G.79-5

IV-MUHTELİF İCTİMAİ HALLER

1-Sohbet

Sohbet, insanlar arasında bağlayıcı bir unsurdur. Sohbetin türü insanların mensup oldukları sınıflara göre değişir. Sohbet-i has, arifane sohbet gibi isimler alır. Sohbet, meclis içerisinde edilir.

Hüblar bādeye meyl eyledi nev-rüz irişüp

Yine sohbet göresin 'âşık-ı nālâna çıkar G.86-2

2-Haberleşme

Haberleşme mektupla yapılır. Tabiatıta, ruzgar postacı, hazan yaprağı mektup olarak tasavvur edilmiştir. Ayrıca şahıslarla haber göndermek suretiyle de iletişim sağlanır.

Hazān evrākı hasret-nāmelerdür kim revān itdüm

Ser-i kūyına yārūñ peyk idüp bād-ı çemenzārı K.5-45

3-Mekteb, İlm, Tullab

Mektep, öğrencilerin ilim öğrendikleri yerdir. Mektep debistan, öğrenciler tullab, tıfl-ı ebced-han, tıfl-ı sabak-han olarak geçer. Öğrencilerin başında muallim bulunur ve onları serbest bırakmaz.

Birbirin dinlemeyen tıfl-ı debistāna döner

Subh-dem gulgüle-i murg-ı nev-āmuz olıcak G.121-3

4-Alışveriş, Bazar

Alışveriş, pazar yerinde yapılır. Nakd, akce, sikke., kar, ziyan, ser-maye, sud, suda-ger, müşteri kelimeleri alışverişle ilgili olarak kullanılmıştır. Alışveriş metaı, kala, ıtr u abir vb. eşyalardır. Sevgili sözkonusu olunca meta vuslattır. Terazıyla tartılarak satıldığı için sevgili Hz. Yusuf'a benzetilir.

Dil müşteri vişaline amma ki korkarın

Ser-māye-i muhabbete tā ki ziyān ola

G.206-3

Varma bāzāra meded misk-i akīde alma

Korkarın kim sunalar destūne bir zer-kāgaz G.27-4

5-Devlet

Devlet, siyasi manasının yanısıra güç, kuvvet, kudret ifade eden bir mefhumdur. Devletin manası oldukça geniştir. Devir, şans, talih, baht, mevki, makam gibi manalara da gelir. Devlet, Allah vergisi olabilir, çalışarak kazanılabilir veya lütuf ve ihsan yoluyla elde edilebilir.

Bende-i pür-san'atım amma bulunmaz müşteri

Neyleyin başumda devlet yok veļi san'at keşir K.28-45

Ser-i kūyuña geldükde nola sırdan kadem kılsam

Nişān-ı sūmm-i yekrānuñ başumda tāt-ı devletdür G.62-3

6-Hammam

Hamam da insanların görüşüp konuştukları, dinlendikleri, eğlendikleri bir yerdir.

İltifāt itdi açıldı bize halvetde o yār

Hüb imiş bilmez idük hak bu ki hammāmlığı G.253-2

7-Zevrak, Derya, Yelken

Derya ve zevrakla ilgili çok fazla teşbih vardır. Derya bolluk ve bereketi temsil eder. Şairin hayal gücü de bir deryadır. Dünya deryaya, insan ise sandala teşbih edilmiştir. İnsan şanslı olunca "mübarek bad-ban" eser, yoksa açıklarda kaybolur. Bazen de içki derya, habab ise zevrak olarak düşünülmüştür. Yelken gönül, yelkeni şişiren rüzgarsa aşk veya hevadır.

Sāhil-i bezme gelmedi zevrak-ı pür-habāb-ı mey

Yelkeni suda hāsılı esmeyeli riyāh-ı aşk G.124-4

8-Hayme

Hayme, savaş ve av için çıkılan seferlerde kurulan çadırıdır. Gerdun da hayme olarak düşünülür.

Bir nefes kesb-i hevāya kâdir olmadı habāb

Başına ol hayme-i gerdün-nişānın yıkdılar G.91-3

9-Yagma

Yağma, eski bir adattir. Yağmaya ver- deyimi dağıtmak, saçmak manasında kullanılır.

Nizāmī gibi şekl-i hamsesi hams-ı mübārekdür

Sunup yağmaya virdüm hân-ı bî-pâyân-ı ma'nâyı K, 31-68

V-YIYECEK VE İÇECEK MADDELERİ

1-Yiyecekler

Yiyecekler,umumi olarak nan u pezirle ifade edilir. Nan u pezir,ekmek ve katık manasında ele alınır ve rızkı temsil eder.Eserde en fazla bahsi geçen yiyecek tatlıdır.

Hayf kim tab'um gibi tütī-i şekker-hālara

Çarh-ı dūn biñ nāz ider tā kim vire nān u pezīr K,28-46

a)Piyaz

Piyaz(soğan),acı bir sebzedir.Fakat acısı,başı kesilmediği sürece ortaya çıkmaz.Piyaz,acısı yönüyle aduya teşbih edilir.

Şemşīrūñ ile toğra dilerseñ başum dise

Aldanmasun o yār'adūnuñ piyāzına

G.210-3

b)Nukl

Nukl,içki yanında yenen çerez türü mezedir.Bir beyitte geçer.Ay ve güneş gümüş birer meze tabağı olarak tasvir edilir.

Bezmünde şehā nukle iki sīm-tabakdur

Ay ile güneş çarh-ı nūh-atbāk arasında

G.213-2

c)Kebab

Kebab,klasik bir mazmun olan,aşığın "yaşını şarap,bağrını kebab etmesi" fikriyle ele alınmıştır.

Ağyār ile yiyüp içer ol Őūh-ı bī-vefā

Ben yaşumı Őarāb iderin bağrumı kebāb

G.11-2

d)Tatlılar

Divanda geçen tatlılar, Őehd, Őekker, akide ve helvadır. Őirin, gūzel sōz, sevgilinin dudakları ve Őivesi için sıfat olarak kullanılmıŐtır.

Őehd(bal), Őehd-i latif, Őehd-i mūseddes-hane terkip-leriyle beraber ele alınır, sevgilinin dudakları ve içki tasvirlerinde kullanılır.

Feyz-i la'liyle olur Őehd-i mūseddes-hāne

Bāde-i nāb ile ol sāğar-ı Şeş-hāne-i zer

G.84-3

Őekker, sevgilinin gūlūŐu, konuŐması ve iŐvesindeki tatlılığı ifade etmek için kullanılmıŐtır. Tuti, Őekerle beslenen ve konuŐan bir kuŐ olarak aŐıđı ve sōzlerini temsil etmek için ele alınmıŐtır.

Őeker-handūnle gāhi nakl-i ihsāna nemek-pāŐ ol

Mezāk erbābı cānā lezzet-i gūftārı gōrsūnler

G.77-2

Akide, bir Şeker eŐidi olup, kelimenin "sōz, vad" manasıyla alaka kurularak tevriyeli olarak kullanılmıştır

Vārma bāzāra meded miski akide alma

Őorķarın kim Őunalar destūne bir zer kāğaz

G.27-4

Helva, piŐirilmıŐ tatlı olarak, sofraya en son tatlının gelmesi adetiyle ve Şairin sōzlerine sıfat olarak işlenmiştir.

Meyāna kōnsa nāzūk puhtedūr bu nazm-ı Őirinūm

Egerçi āhir-i hānda çekerler Şehd-i helvāyı

K.31-59

2-İçecekler

a)Şib(süt)

Çocuklar sütle beslendiği için,süt çocuk ieeği olarak geçer.

Müdām egler idūm tıfl-ı şīr-horde gibi

Nevā-yı medhūn ile medh-i sīnede cānı K.4-57

b)Kand

Kand,şeker kamışından alınan usaredir.Sevgilinin dudaklarına benzetilen olarak ele alınmıştır.

Ey ‘Atāyī pūr kılan fikr-i lebiyle gōnlūmi

Meclis-i rūhāniyāna eylemiş bir şīşe kand G.25-5

c)Kahve

Kahve,ehl-i keyfin ieeğidir.Mükeyyef olduğu ve alışkanlık yaptığı için vaizin ayıplamasına sebep olur.

Kahveden kesmedesin ta‘n ile ehl-i keyfi

Vā‘izā kādīr isēn mey-gede kallāşın kes G.106-4

d)Şarab

Şarap,en fazla bahsi geçen ieektir.Şarap,sakız şarabı,mūl,bade,tolu,engur ve duhter-i rez isimleriyle anılır.Şarapla,renji bakımından aşk,ateş,lal ve sevgilinin dudakları arasında ilgi kurulur.Sūrahi,sebu,hum ve kadeh şarapla birlikte anılan unsurlardır.Şarap,bezmin en önemli parçası olup,zahiri ve tasavvufi manada,yakıcı, coşturucu,iyileştirici ve hayat verici özelliklere sahiptir.

Şarāb-ı bezm-i şevkünden meger bir kâse kaldurdı
Neden düşdi bu deñlü mihr-i nūr-efşāna germiyyet G.19-3

e)Aarak(Rakı)

Rakı da şarap gibi şevk veren bir içecektir.Ancak şarap kadar bahsi geçmez.

Yandurdı 'arak her tarafa sâkî-i meclis
Pür-şevk yine küşe-nişinān-ı harābāt G.16-3

3-Diğer Maddeler

Diğer maddelerden ilaç olarak kullanılanlar,merhem, daru,şerbet;mükeyyef olarak kullanılanlar,zehr,esrar, beng ve duhandır.Bunlardan,en fazla duhan(tütün)a yer verilmiştir,

'Aklun var ise bāde ile bengden kesil
Olmaz cūnūn efendi cihānda yeşil kızıl E.44

Āh eylemege çāre mi var 'āşık-ı şeydā
Ol şāh-ı cihān şimdi yasağ itdi duhāna G.215-2

VII-EŞYALAR

1-Süs Eşyaları

Süs eşyaları umumiyetle kadınların kullandıkları eşyalardır. Bunlardan bazıları meta olarak da kullanılır: Zer, sim, dür vb. Süs eşyalarının çoğu tabiat ve içki tasvirlerinde zikredilir. Bunlar, gümüş, pul, leal, mürvarid, zer, cevher, elmas, sadef, dür, sim, tıla, fass, kupe, şomame, hınna, ayine, sürme, tutiya, şanedir.

Güzel kokular ise itr, abir, misk, müşg ve buhurdur,

Düzüpdür al cebñlik'arüs-ı duhter-i rez

Dizerse ana gümüş pulların aceb mi habab G.9-4

Leäl-i münşeátum görse ab-där-mürväríd

İderdi fırkasına gevherinden nokta pîrâyî K.31-69

2-Savaş ve Av Eşyaları

a)Hücum için kullanılan savaş aletleri şunlardır:

Ok(tir,navek,nevk)delici bir alettir.Ucuna peykan takılır ve yayla atılır.Yay (kepade,keman) eğriliği,ok sevgisizliği temsil eder.Sevgilinin bakış ve kirpikleri ok, aşığın beli yaydır.Tir-keş ok kabıdır.

Kılıç(pereng,şemşir,tig,hançer)kesici bir alettir.

Niyam,kılıç kını demektir.

b)Kazıcı aletler:Külüng,mitin,mıskab,dögdidir.

c)Giyecekler:Zirih-cebe,migfer,cevşen.

d)Denizcilikte kullanılan aletler:Lenger,zencir,dam

e)Av aletleri:Kemend,bend,dam,kullab

Pergelinüñ yirini tutdı nevk-i ser-tîzi

Külünge döğdisi ile delindi çün miğfer K.15-38

3-Bezm ve İçki Eşyaları

Bezmdede kullanılan eşyalar, musiki ve içki aletleridir. Musiki aletleri, tanbur, ud, kemançe, def, tas, nay, çeng, evtar, rebab ve kanundur. İçki koymak için sebu, sūrahi ve hum, içki içmek için kadeh isilmeri olarak kadeh, sagar, kase, sebu, şişe, ayak, devetabanı, kabak, rıtl-ı giran, cam, kedü ve tolu kullanılmıştır.

Niçe magmūm u hāmūs ola'āşık künc-i mihnetde

Kedū pūr-kahkaha humlar hurūşān cām hurremdür G.87-3

4-Ev Eşyaları

Divanda geçen ev eşyaları şunlardır: Hasır, cebinlik, elek, şem, delv, taşt, rişte, suzen, penbe, kufl, sūbha, seccade, fitil, pute, haridar, kumaş, gehvare, ve firaşedir.

Fitīl-i dağı yaksañ sīneñ üzre bāde şevkiyla

Yakar hurşide karşı penbeyi billürdür dirler G.54-3

5-Giyim Eşyaları

Hil at-ı zer-kar, came-i zer-beft, cūbbe vü destar, aba, damen, nikab, tutuk, tac ve efser eserde geçmektedir.

* Aşkı ne bilür cūbbe vü destar ehli

Āteş mi olur dükkān-ı bezzāzānda

Mu.67-2

6-Yazı ile İlgili Eşyalar

Yazı ile ilgili olarak hame, kagaz, lule, defter, cöng, kalem, tomar, hokka ve rigdan zikredilmektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM : İNSAN

A-SEVGİLİ

I-UMUMİ OLARAK SEVGİLİ

Divan edebiyatındaki sevgili, gerçek bir kişi dahi olsa, aşk platonik olduğu için sevgili hakkındaki tasavvurlara da sınır çizilemez. Sevgili, sevilen yani insanın kendisinden önce düşündüğü, kendi canından üstün tuttuğu kişidir. Bunun için bütün güzellikler sevgiliye atfedilir.

Sevgili, güzellik mülkünün sultanıdır. Onunla hiçbir konuda hiç kimse yarışamaz. Aşıkları o kadar çoktur ki, oluşturdukları kalabalıkta iğne bile yere düşmez. Sürekli cevr ü cefa eder. Sevgilinin cefası bile aşık için lütuftur, yeter ki sevgiliden gelsin.

Dermān ider idi derd ile ol tabīb-i cān

Amma ki yok ışigine varmaga çāremüz

G.96-2

Sevgiliden ne gelirse aşık zevkle karşılar. Aşk için ölmek aşkın gereğidir ama aşıkları onun gazabı öldürür,

İhsānına her biri virürdf dil ü cānı

‘Aşıkları öldüren ammā gazabıdır

G.60-2

Sevgili umumiyetle tasavvufi manada ele alınmıştır. Aşığın teslim ü rıza içinde olması, tercih ettiği sevgi ve sevgiliden emin olmasındandır. Bunun yanında, eserde sevgilinin vasıflarından bahsedilir. Rakipten şikayette sevgiliye sitem vardır.

Sevgili, bir şahıs olarak düşünülduğünde şairin aradığı vasıflar şunlardır:

Dil-berūn gamzesi hūnī gözi mestāne gerek
Kendi kız nakşı güzel cūnbişi merdāne gerek

Çeşmi gibi gönül avlayıcı şūh u şāh-bāz
Hāl-i ruhsārı gibi fitnede bir dāne gerek

Hāne-perver olıcağ hūr-ı cihān ise daği
Hiç görünmez gözüme yār levendāne gerek

Revnağ-ı hūsnı yite āna nitesin uzadup
Hatt-ı nev-hīze ne meşşāta ne hod şāne gerek G.128

Sevgili, bunca güzelliğe rağmen kendi kıymetini de bilmez. Seg-sıfat rakiple dolaşır, aşıkları cefasıyla öldürür, aşıkları köpeklere kovalatır.

Sevgili, şu isim ve sıfatlarla anılır: Sultan, şah, peri, civan, levend, tıfl, dilber, yar, melek, melekü'l-mevt, can, şeh-suvar, sipahi, şeh-i huban, afitab, meh, meh-lika, mah-tal at, tabib, Yusuf-ı sani vb.

Sevgilinin güzelliği aşıklar için mir'atü's-safadır. Güzelliği, ayine-i İskender'i, dudaklarının zevki, cam-ı Cem'i aratmaz.

Cemālūn seyr iden āyine-i İskender'e bakmaz

Lebūn zevkin tūyanlar eylemezler cām-ı Cem'den haz

G.117-3

Sevgili hızlı at sürer ve hızlı hareket eder. Aşıklarının çok olması da bu sür atle izah edilir.

II-SEVGİLİDE GÜZELLİK UNSURLARI

1-Kaş

Sevgilinin kaşı şu unsurlara teşbih edilmiştir:

Cadu, ya, keman, zevrak, mah-ı nev vb.

Kaşı cādū gözi sâhir hâl ü hatı fitne

Leşker-i şîve ile aldı gönül kişverini

G.248-4

2-Göz, Gamze

Sevgilinin gözü, aşığı baştan çıkarır, bakışı sözden daha tesirlidir. Göz umumiyetle yarı açıktır. Bu, naz ediş veya uykulu oluşla yorumlanır. Sevgilinin bakışı, aşığı öldürmek için atılan oklardır. Gamze, kafir olduğu için kan dökmek ve kan içmekten zevk alır. Gözlerin uykusuzluktan kanlanması, gamzenin kan içmesi şeklinde açıklanır. Gamze, süzülen şahin gibi hızlıdır.

Göze teşbih edilen unsurlar, nergis, sahir, hun-alud, kebuter, girye, mestane, harami vb. gamzeye teşbih edilen unsurlar, tir, navek, dil-duz, hadeng, hun-riz, peykan, kafir, ayyar, tig-i hun-feşan, şah-baz, şahin vb. dir.

Bir gün 'Atâyî bendeñi gamzeñ helâk ider

Âhir şerîk olur güzelüm kana gözlerün

G.131-5

Yâ Rab niçe 'ayyârdur gamze-i kâfir

İki göz arasında güm itdi dil ü cânı

G.242-2

3-Hal ü Hat

Hal, yüzdeki ben, hat ise ayva tüyleridir. Hal ü hat da baştan çıkarıcı unsurlardır. Ben, şekil yönünden daneye, rengi bakımından karabibere benzetilir.

Görenler dir dehân-ı tengî üzre hâl-i cānānı
Bütün bir dāne-i fūlfül de almazmış nemekdānı E.80

Hat, sebzezar olarak tasavvur edilir. Bahar mevsiminde çemenlerin bitmesi, sevgilinin hattının gelmesiyle, suların bulanık akması aşığın gözyaşlarıyla izah edilir. Hat, fitne, nüsha ve müşk-bardır,

Geldi basdı hat-ı ruhsārun o saçma beñleri
Dānelerden zāhir oldı güiyā bir sebzezār G.80-2

4-Zülf

Zülf, aşıkları çeken, bağlayan ve esir eden bir güzellik unsurudur. Uzun ve kıvrım kıvrım dalgalıdır. Siyah renkli ve umumiyetle dolaşıktır. Saç kıvrımlarıyla teşhis sanatı yapılmış ve saç tarrar, asker-i fitne olarak tavsif edilmiştir. Saç, anber, misk ve yasemen kokar. Saç için kullanılan isim ve sıfatlar şunlardır: Zülf, giysu, resen, risman, kullab, bend, pür-çin, sünbül, semen-sa, mar, mu anber, tarrar, fitne, vb.

Kakül, yüz üzerinde duran bir kıvrımdır.

Asker-i fitne dil almag için iki kol olur

iki yanına ki ol zülf-i mu'anber dökülür G.66-3

5-Dehan

Dehan ağız, fem, hokka, nemekdan ve gonca gibi isimlerle anılır. Ağız, kapalı olduğu zaman gonca veya nokta gibidir. Sevgili konuşmak veya gülmek için ağzını açtığı anda inciler dökülür.

Ağız açsa söze biñ nāz ile ol gonca-dehen

Hokka-ı teng feminden dürr ü gevher dökülür G.66-2

6-Yüz, Yanak

Arız, ruh, ruhsar, ruy, lika, meh-lika yüz için kullanılan isimlerdir. Gül, lale, mah-ı nev, kitab, safha, afitab güneş, yüz tavsifinde kullanılan unsurlardır. Yüz, umumiyetle yuvarlak ve yanak kırmızıdır. Yüz aynaya benzer.

Bu gün almış ele ol meh-likā hurşid-veş sāgar

Kızarmış tāb-ı mülden ruḥ güneşden tāb-nāk olmuş G.112-4

7-Diş

Diş, ağız içinde saklanan incidir. Sevgili incileri ökmek için ağız açmaz, bakışlarıyla konuşur. Diş, dendan, dür, dürr-i gevher, cevher kelimeleriyle ifade edilir.

Dürr-i dendānuñla 'arz it zülf-i pür-çinüñ baña

Cevherüñ şarrāfa göster tenüñi 'attāra aç G.21-3

8-Dudak

Dudak, la l ile ifade edilir, dişle birlikte güher addedilir. Renginden dolayı yakut, yakut-ı rümmani ve lāldir.

Dudak, ab-1 hayat çeşmesi gibi aşığa hayat verir. Kadehe dokunduğu zaman badeye parlaklık verir. Tasavvufta vahdet ve vuslatı ifade eder. Sevgili tabib olarak tasavvur edildiğinde, dudak ilaçtır.

Ağzuma alsam eger yākūt-1 rūmmānī gibi
Eyleye ben teşneyi sīr-āb o la^c1-1 āb-dār G.79-3

9-Çene, Çene Çukuru

Çene, zekan, gabgab, beyza, seftalu ve zenahdan kelimeleleriyle, çene çukuru sib, çah ve çah-1 zenahdan şeklinde ifade edilir. Çene şekil olarak yuvarlak, çukur ise kuyu gibidir. Çene, üzerinde tüyler olduğu için seftaliye benzetilir. Hat ve sib, aşığın vuslat yolu üzerindeki engellerdir. Hat asker, sib ise zindan olarak tasavvur edilir. Zülf de esirlerini sibe mahkum eder. Sib ile Hz. Yusuf ve Camasb arasında ilgi kurulur.

Nahl-1 kaddūñ üzre gūyā yazılır bir sīb olur
Gabgab-1 sīmīnūñe geldükde hatt-1 dilsitān G.175-2

Resen-1 zūlfūñ ile dil o zenahdāna iner
Sanki Cāmasb-1 belā-keş çeh-1 mārāna iner G.36-1

10. -Gerdan, Sine

Gerdan, sine içerisinde mütala edilmiştir. Sine yumuşak ve sıcaktır. Sine üzerinde ben varsa sine, kafur olur. İman sinede bulunduğu için kafur ile kafir arasında münasebet kurulur. Sine saf olduğunda iman kastedilir.

Sine, karanlıkta meclisi aydınlatacak kadar parlaktır.
Bu yüzden şem ve maha benzetilir.

Kıl nazar sîne-i dil-dâra bak o hâllere
Sanki kâfûr içine bir iki fûlfûl kodılar G.52-2

İştihâ germ ü nerm-i sîne-i yâr
Od ile penbenûn ne oyunu var G,81-1

11-Meyan

Sevgilinin beli kıl kadar incedir. Bu yüzden mu-meyan diye anılır. Bazen de yok olduğuna hükmedilir. Tanburanın telleri de kıldan yapıldığı için, bel ile şarkıların üçüncü mısraı meyan arasında münasebet kurulur.

Agyâra açılmaz bilürüz gerçi dehâni
Tanbûranun orta kılıdur müy-meyâni G.242-1

12-Ten, Beden

Ten, gümüş rengidir. Sim-ten, sim-ber, simin-beden terkipleriyle tenin rengi ve kıymeti anlatılır. Sim-tene visal için zer sunulur. Sevgili, bedeninin kıymetini bilmez ve agyare piş-keş çeker.

Çeker agyâra gâhi piş-keş pehlû-yı siminin
Diriğ ol Yûsuf-ı Mısr-ı melâhat kıymetin bilmez G.102-2

Ey 'Atâyî vaşl umar 'âşık yüzün alup ele
Ehl-i kudret dil-ber-i simin-tene zer gösterür G.90-5

13-Boy

Sevgilinin boyu çok uzundur.Bu yüzden serv,nahl, nahl-ı taze, nihâl,nev-nihal, sanavber,tuba,sidre gibi tabiat unsurlarına teşbih edilir.ve çemen,bağ vb.yerde sözkonusu edilir.Sevgilinin boyu bazen kıyameti hatırlatır.Kıyamette kitap(Kur'an) göğe çekilecektir.Yüz mushaf olunca,uzun boy üzerindeki yüz kıyameti hatırlatır.

Sevgili uzun boylu olduğu için aşığa tepeden bakar. Gözleri bunun için de yarı açıktır.

El üzre tutar iken bülbülü çemende çenâr

Nihâl-kaddüni tercih ider çenâr üzre G.198-4

Belürdi hatt-ı ruhu kad çeküp o serv-i revân

Kıyâmet oldı sanasın göğe çekildi kitâb G.9-2

14-Kulak

Sevgili naz mesti olduğu için kulakları duymaz. Aşğın feryadını ve şikayetini dinlemez.Gül de bülbülün feryadını duymadığı için sağır olarak tasavvur edilir. Sevgili bu yüzden güle teşbih edilir.

Ey 'Atâyî evc-i istignâdadur ol mest-i nâz

Güşına girmez eger biñ kerre feryâd eylesen 129-5

15-Engüşt

Parmak,pamuğu teşbih edilir.

Güyyâ penbe ile bağlar idi hummâyı

Tutsa engüşt ile nabzum o tabîb-i dil ü cân G.173-4

III-SEVGİLİ İLE İLGİLİ DİĞER UNSURLAR

1-Söz, İşve

Sevgili, aşığa cevabı nigahıyla verdiği için pek konuşmaz. Fakat, ara sıra, acı söz de olsa, bin naz ile de olsa birkaç kelime tekellüm eder. Onun konuşmaması işve-sindendir. İşve, hareketlerdeki mestane eda ve nazdır. Yürüyüş, bakış ve konuşmada daha belirgindir. İşve, sihir gibi tesirlidir. Sevgili, pek konuşmasa bile işveleriyle aşığın aklını başından alır. Bunun için şive-kar, işve-ger, işve-baz sıfatlarıyla anılır.

Tekellüm eylemez almayacak gönül nakdin

O gonca-leb var ise ağzına kirā ister

G.55-3

Alur füsün ile 'aklum nigāh-ı mesti o şuhūn

Garīb neşve komışdur Hak anuñ işvelerinde

G.193-5

2-Buse

Sevgilinin busesi o kadar tesirlidir ki, ölüleri diriltir, hastaları iyileştirir. Ab-î hayata teşbih edilir. Sevgili, İsa-nefes, İsa-dem, Mesih-enfās terkipleriyle birlikte anılır. Onun dudasının zevkini alanlar, içkiden bile haz almazlar. Aşıkları buse için can bile verirler.

Qemālūn seyr iden āyīne-i İskender'e bakmaz

Lebūn zevkin tıyanlar eylemezler cām-ı Cem'den haz

G.117-3

Şirīn lebūni būs ideli dil-berā kabak

Bir boynı bağlu kul olupdur saña kabak

G.125-1

3-Reftar

Sevgilinin yürüyüşünde de işve vardır.Servi gibi ,
ahenkle salınarak yürür.Çok hızlı ve sessizce hareket
eder.Peri ve ruh-ı revan addedilmesi bu yüzdendir.Yürü-
yüşünü seyredenin başı döner.

Şive-i reftâruna öykünmez ey serv-i bülend
Saña nisbet kebgdür bürkân ayaklı derd-mend G.25-1

Sağ kolda seyr idüñ ol Rüm ili şeh-bâzını
Her salındukca nice cân murgını eyler şikâr G.78-2

4-Ser-i kuy,Hak-i pay

Ser-i kuy,sevgilinin mahallesi,hak-i pay ise ayağı
toprağıdır.Sevgilinin kuyı,aşıkların kiblesi,ayağı
toprağı hasta gözlere şifa olan sürmedir.Sevgili,aşık-
ları kuyında gönürce bazen memnun olup güler,konuşur,
bazen de köpeklerine kovalatır.Bad-ı saba sevgilinin
kapısını süpürür.Sevgilinin kuyında ölmek aşık için
şereftir.Bazen,aşıkla rakip sevgilinin kuyında karşılaşır.

Her ne hâl ise seg-i künûnün öñince kaçup
Kendümüzden uluya izzet ü ikrām idelüm G.150-3

Çeşm-i alile devādur sürme-i hāk-i rehi
Nesne görmezdük eger ol tütüyâyı görmesek G.133-2

5-Saye

Sevgili çok uzun boylu olduğu için bazen gölgesi bile yere düşmez.Saye,hayal yerine de kullanılır.Sevgilinin uzun saçlarının gölgesi,saçın rengiyle de münasebet kurularak,karanlığa teşbih edilir.

Sāye-i zülfinde hatt-ı müşg-nābın gösterür
 Ālem-i hüsnūn zevāl-i āfitābın gösterür G.73-1

6-İltifat,Ihsan

Aşık için sevgilinin bir bakışı,kan dökücü bile olsa iltifattır.Bir iltifat aşığa dünyayı bağışlar.Sevgili de kolay kolay iltifat etmez.Aşığın,yaraların gösterip aldığı iltifat,onu rakibe karşı güçlü kılar.Fakat,daha fazla iltifatı rakip alır.İltifat,hande,gamze,güftar,vuslat dert ve sitem gibi sevgiliden gelen herşey,aşık için ihsandır.

Ey gül-i bāg-ı letāfet iltifāt itdükce sen
 Gülşen-i kūyūnda oldum çeşm-i a^cdāya diken M.7.T-1

7-Gönlü

Sevgilinin gönlü,girilemez bir kale gibidir.Gönlüle hisar birlikte kullanılır.Gönlüle girmek bazen saki sayesinde mümkün olur.

Leblerinden buseye sa^cy it kirāsuñ vaktidür
 Göñline gir dil-berūñ seyr-i hisār eyyāmıdır G.85-6

B-AŞIK

I-UMUMİ OLARAK AŞIK

Aşık, içine düştüğü karşılıksız aşk içinde kıvranıp duran, aşk için varını yoğunu, hatta canını bile vermekte tereddüt etmeyen, sevgiliden değil, kendi bahtı ve gönlünden şikayet eden, zavallı biridir. Aşık, sevgiliden cefa gördükçe mutlu olur. Gözyaşlarını tenhada döküp kimseye göstermek istemese de sevgilinin farketmesinden memnun olur.

Murassā kabzalı hañçerle bir zahm ursa cānānum

Bir avuç gevher ihsān eylemişçe hazz ider cānum G.157-1

Baharın gelişiyile aşığın aşkı ve gözyaşları artar. Gözyaşı ve yaralar aşkın delilidir. Aşık, gam mülkünün sultanıdır. Onun meclisi meyhanedir. Bu mecliste camın kan ağlaması, mumun yanıp erimesi sevgili içindir.

Hep yār için degül mi meclisde hep 'Atāyī

Hün-ı derūnı cāmun sūz-ı güdāzı şem'ūñ G.132-5

Aşığın bütün serveti, sevgiliden gördüğü cevr ü cefa sayesinde elde ettiği soluk benzi (zer), vücudundaki yaralar (pul) ve gözyaşıdır. Bu serveti, akl u huş ve can nakdini sevgili yolunda feda etmeğe hazırdır. Aşk konusunda Mecnun'la bile yarışır.

Virdi nigārı ugrına hep 'akl u hūşını

Mecnūn kadar da yok mıdur idrākümüz bizüm G.159-3

Aşığın aşk sırrını, gözyaşı faş eder. Sevgilinin zülfüne gönül bağladığı sürece azade, yolunda helak olduğu sürece üftadedir. Ahı geceyi gündüz eden bir meşaledir. Böylece güneşe gerek kalmaz.

Meş'al-i āh ile hācet mi kalur hurşīde
Müstedām ola gamuñ gicemüzi gündüz ider G.61-3

Ok şeklinde olan ah, bir türlü menzil-i maksuda ulaşmaz. Aşığın gözyaşı, aşk ateşini söndürmez, bilakis artırır. Aşık, aşk ızdırısıyla ölür. Aşığın da sevgilinin de istediği budur.

Aşık hakkındaki bu tasavvurlar umumiyetle tasavvufidir. Aşkı arttıkça aşık küçülür. Aşığın aldığı, hak, kem, zerre, saye gibi sıfatlar, Allah'ın büyüklüğü karşısında insanın hiçliği ve acizliğini ifade etmek içindir. Bu sıfatlar aslında, Allah'ta yok olma, nefisten sıyrılma payesidir.

Dem-ā-dem kaddin egüp hiçe satılmak gerek'āşık
Budur sūdı şu kim sūda-ger-i şehri-i melāmetdür G.62-1

II-AŞIK İLE İLGİLİ TASAVVURLAR

1-Bende, Bi-çare, Hak

Aşık, sevgilinin gönüllü kölesidir. Aşık olduğu için çaresiz ve köle olmağa mahkumdur. Çünkü, aşk da bir esaretir. Aşığın isteği, lütf u kerem veya derdine devadır. Vuslat mümkün olmasa da vadi bile aşığı mutlu eder.

Cüdā olmaz 'Atāyī hizmetūñden eski bendeñdür
Tutupdur dāmen-i ihsānuñ ol bī-çāre ayrılmaz. G.103-5

2-Geda, Rüsve

Aşık, çıplak ayakla dolaşan, çul veya aba farkı gözetmeyen bir gedadır. Gerek kıyafeti, gerek hareketleriyle halkın tepkisine maruz kalır. Aşık bazen de rüsvalığın arkasına sığınır. Bu sayede sevgiliden visal istemeğe bile cüret eder.

Görüp rüsvalığın düşnām iderse rāzıyuz itsün

Dehān-ı dil-berūñ tek gevher-efşān olduğın görsem

G.152-3

3-Bi-günah, Na-murad

Aşık, zavallı olduğu için günahsızdır. Sevgilinin hatları onda dirlik bırakmaz. Aşık, günahsız bile olsa sevgili tarafından reddedildiği için muradına eremez. Aşık, muradına eremeyenler içinde, dert ve mihnet alemidir.

Aglañ o nā-murāda ki şām u seher firāk

Şem^c-i cemāl-i yāre irakdan nigāh ider

G.44-2

4-Ayyaş, Merd, Kamil

Aşık, daima bade içer. Bade aşkı artırır, gönlü yakar ve parlatır. Aynı zamanda mert ve kamil olduğu için mescide de gider. Mescit akli, meyhane gönlü ifade eder. Aşksız ibadet kuru gelir. Mescitte vaaz dinleyenler meyhaneye uğrayıp aşkı tadarlar.

Mey-hâne vü mescid gezen 'ayyâş u merd ü kâmilüz
Sâgar-sıfat sâfî-derûn kandîl-veş rûşen-dilüz G.97-1

5-Ser-geşte, Bi-karar

Aşık, başı dönmüş ve kararsızdır. Parvane gibi döner durur. Aşk, dayanılmaz bir dert olduğu için sabr u kararı alır. Aşık sevgilinin mahallesinde pervane gibi döner.

Dâmen-i sabrı tutuşmuş 'aşık-ı bî-çârenûn
Bî-karâr olsa 'aceb mi 'aşk ile pervâne-vâr G.79-4

6-Bimar

Aşık, aşk hastası, sevgili tabiptir. Tabip bir türlü hastasını görüp ilaç vermez. Aşık, aşk derdinden, sevgilinin mahmur gözlerinden, hicran derdinden, badeden hasta olur. Şifası, tabibin (sevgili) bir bakışı, lutf u ihsanı, dudakları veya vuslatıdır.

Göregelmez tabībüm hastasın bilmez gam-ı 'aşkı
Anuñ da mübtelâ-yı derd ü hicrân olduğın görsem

G.152-2

7-Bülbül

Aşık, bağ-ı aşkın bülbülü, sevgili gülüdür. Bülbülün tek isteği gülün açtığını görmektir. Bülbül, güle olan aşkı ve dikenlerin derdinden feryat figan eder. Gül mevsimi geçince bülbül hastalanır ve bad-ı saba onun iyileşmesi için efsun okuyup üfürür. Bülbül de sabırsız ve kararsızdır, nağmesi dinlenmeyince derdi daha çok artar.

Derdi dârf^c olsun okuyup üstine efsün üfür
Gül kitâbın ey sabâ gel bülbül-i bîmare aç G.21-4

8-Pervane

Sevgili, meclisin mumu, aşık da mumun pervanesidir. Pervanenin ömrü bir gecedir ve mumun etrafında dönerken sona erer. Onun maksadı da sevgili uğrunda ölmektir.

Niçün hiddetle âteş-pâre oldu şem^c-i bezm-ârâ
Ne var pervâne de bir gicelik mihmân-ı âteşdür G.58-3

9-Bi-dar

Aşık, sabırsız ve kararsız olduğu için bir türlü eve giremez, sabaha kadar ah ederek dolaşır. Mah, sevgili olarak düşünülünce, aşık onu seyretmek için de bi-dar olur, sevgilinin mahallesinde dolaşır.

Ruğların evsâfını yazar diyü ey mâh-rû
Giceler oldu benümle şubha dek bî-dâr şem^c G.119-3

III-AŞIĞIN VÜCUT AKSAMI

1-Göz

Aşığın gözleri ağlamaktan ve uykusuzluktan hastadır. Gözyaşları kanlı aktığı için gözleri kırmızıdır. Aşığın gözleri sandala, gözyaşı deryaya, gözkapakları yelkene benzetilir. Göz için, revzen-i çeşm, zevrak-ı çeşm, çeşm-i pür-hun gibi terkipler kullanılır.

Zevrak-ı çeşm-i ter açup yine çenber yelken
Kapanıyazdı yem-i eşk-i firāvanumda hemān G.170-4

2-Vücut

Aşığın vücudu, iplik gibi zayıf ve benzi sarıdır. Sarı beniz, rengi münasebetiyle altın kadar kıymetlidir. Aşık, aşkı için vücudunu ortadan kaldırmayı göze alır. Zaten vücudunu, aşk kül etmiş, sadece içinde kor alan can kalmıştır. Bedeni yaşatan aşktır.

Can kılca kalup rişteye dönmişdi vücüdüm
Bir Yūsuf-ı sāniye haridār idi gönlüm G.148-2

3-Boy

Aşığın boyu lam (J) şeklindedir. Aşık, kendi varlığından sıyrılmak ve sevgilinin ayağını öpmek için yerlere kadar eğilir. Bu sebepten saye sıfatını alır.

Kademin öpmek için kaddümüzi lām idelüm
El viRELüm bile şāyed hele ikdām idelüm G.150-1

4-Bel

Aşığın belini büken, vuslat hevesi ve hicran derdiden çektiği eziyetlerdir. Aşığın beli, sevgilinin saçlarının kıvrımları gibi ikiye katlanmıştır (dü-ta).

Bükdi hayâl-i zülfi 'Atâyî meyânımı

Pîçîde râh-ı vuslat u efkâr ham-be-ham G.143-7

5-Sine

Aşığın sinesi, yaralarla doludur. Yaralar elif ve heşeklindedir. Bir araya gelince ah (o)ı oluşturur. Yaralar, sevgilinin bakışından, aşığın sinesini dövmesi ve tırnaklarıyla çizmesinden oluşur.

İman ve aşk sinede bulunur. Heyecanlar sinede cereyan eder. Sine, aşk ile yanan ateştir, sevgilinin güzelliğini aksettiren aynadır. Sinedeki yaralar (dag, elif) aşkın isbatıdır.

Gam-ı aşkuñla cānā sīne kim sūzān-ı āteşdür

Şerār-ı āh ile dil kūrre-i cūşān-ı āteşdür G.57-1

6-Baş

Aşığın başı, aşk, bela ve seng-i cefadan hali değildir. Aşk, yüzünden başına seng-i cefa, ta ne taşı, cevr ü sitem ökları yağar. Baş, ateş dağı ve dert, bela menbaıdır.

'Atâyî aşkdan hāli degül dā'im ser ü sīne

Birisi küh-ı āteşdür birisi kân-ı āteşdür G,57-5

IV-MADDİ VE MANEVİ HALLER

1-Ah, Feryat

Aşık, sabahlara kadar ah ve figan eder. Aşığın ah ve feryat etmesi, aşkını sevgiliye ilan etmesi, ve sevgiliden ayrı kalışı yüzündendir. Sevgili, bu hali farketmez, etse de aldırış etmez. Aşığın sabaha kadar çektiği ah, göklere yükselir ve güneşi oluşturur. Aşığın gönlü yandığı için, ahı ateş saçar. Ateş renginden dolayı ah, seherle beraber anılır. Sevgilinin gamzesinin oku aşığın yüreğine saplanır aşığın ateş saçan ahı da bu oka karşılık olur.

Ol yāre iden hālūmi i^lām Atāyī

Āh-ı seher ü sūz-ı dil-i nīm-şebīdür

G.60-5

2-Yara

Aşığın sinesi yaralarla doludur. Yaralar yuvarlak ve elif şeklindedir. Yuvarlak olanlar ateş, elif şeklinde olanlar ise oktur. Yaralar, gönlüde olan aşk ateşinin şiddetinden, ayrılık ateşinden, sevgilinin acı bir bakışından çıkar veya aşık sinesini tırnaklarıyla çizerek yara açar. Yaralar aşkın isbatıdır ve aşık onu derdine derman sanarak, korur ve saklar.

Hasta diller sinede cān gibi saklar dāğın

Anı bir derdine derman sanur ol divaneler

G.67-3

Sinem üzre çāklerden āteş-i sūzān çıkar

Hākden gūyā ki yir yir lāle-i nu^lmān çıkar

G.71-1

3-Gam, Elem

Aşık, dünyanın en bedbaht insanıdır. Gam, keder her an onunladır. Sevgilinin cevri ü cefası, aşığı dertlere gark eder. Fakat aşık bu dert ve elemde hoşnuttur. Gamın daim olmasını diler. Aşık, bazen gamdan kaçmak için tekke ve meyhaneye sığınır, diyar diyar gezer. Ama, aşkı kendisiyle beraber olduğu için dert ve elem de onunladır.

Bir nefes yanumdan ayrılmaz gam u endüh u derd
Hep dil-i bî-çâreye bunca cefâyı yâr ider G.92-4

4-Cevr, Cefa

Aşık, felek, sevgili, agyar ve gönlünden cefa görür. Eleğin işi zaten cefa etmektir. Sevgili de cefayı adet etmiştir. Bazen gönül de sevgiliye uyarak aşığı mihnete sokar. Aşığın işleri bir türlü rast gitmez. Felek her işini tersine çevirir. Agyar sevgiliyle safa sürerken aşık cevri ü cefa çeker.

Sen de bize cevri itmede hem-reng-i feleksin
Avâre gönül turra-ı tarrâre mi uydun G.134-2

5-Hasret

Hasret, sevgiliden uzak kalma halidir. Aşık için en zor olan şey budur. Aşığı ağlatan, inleten, hasta eden, yüreğini yakan, ciğerini kebab eden sevgilinin hasretidir. Aşık, geceleri aya ve muma bakarak sevgiliyi hayal eder, gözleri sevgilinin hayalinden başka birşey görmez.

Aşık,rah-ı muhabbette ne kadar yol alırsa alsın,yolun ötesi vadi-i hicrana çıkar.Hasta olan aşığın gönlünden yanak ve sine hasreti çıkmaz,kalbi hicran eleminden kañ dolar,aşk ve hasret gönlünü kor gibi yakar.

Rüz-ı hicr-i yārde görmez cihānı gözlerüm
Neyleyin dünyā müsā'id olduğın yār olsa yār G.78-4

6-Vuslat

Bunca sıkıntıyı çeken aşığın tek arzusu vuslattır. Hasta olan aşığın nabzını,tabib(sevgili)in parmaklarıyla tutması bile vuslat sayılır.Aşığın gözyaşı,vuslat için sayılan simdir.Divanda meta karşılığı vuslat,fazlaca yer almaktadır.Bu konuda en çok işlenen mazmun,sevgilinin Hz.Yusuf'a benzetilmesi ve Hz.Yusuf'un teraziyle tartılarak satılmasıdır.

Metā'ı vasl-ı yāre tālib olup nakd-i nazm ile
Atāyī saydum ol Yūsuf-cemāle ben anı beş beş G.110-5

Aşık,sevgiliye visal için gazel sunar ve gazel dürug-ı maslahat-amiz olur.Yani aşık,vuslat için sanattan gözyaşına kadar bütün yolları dener.Aşık bazen de sevgiliyi kandırmağa,vuslatı bedava almağa çalışır.Eserde böyle samimiyetsiz beyitlere de rastlanır.

Aşık Atāyī söyleşür ol tıfl-ı şüh ile
Nev-bāve-i visāli kaçan rāygān ola G.206-5

Vuslat arzusu bazen hayalde,bazen rüyada, bazen de günlük hayatta gerçekleşir.

Aşığın bütün düşüncesi vuslat hayalidir. Bunun için aşık hayalindeki vuslatı sık sık dile getirir.

Hicâbı kaldurup mest olsa dil-ber sîne-çāk olsa *
Meyânın kucmağa fi'l-cümle imkân olduğın görsem G.152-4

Bazen vuslat hayali, aşığın uykusunu bile kaçıırır.

Bir şeb visāl-i yāri getürdüm hayālüme
Ol gice subha dek gözüme hāb gelmedi G.253-3

Aşık, uyuduğu zaman da rüyasında sevgiliyle vuslat görür. Bu, aşığa maksuda ulaşmış hissi verir.

Çekem gibi 'Atāyī şahid-i maksūdı āgūşa
Düşümde gice zīrā sīneye bir meh-līkā çekdüm G.158-5

Divanda günlük hayatta vuslatın gerçekleştiğine dair beyitler de vardır. Gerçekle yüzyüze gelmek aşığa korku, heyecan ve hayranlık hisleri verir.

Eglendürüp bu gice füsün-ı niyāz ile
'Aşık o tıfla eyledi gehvāre sīnesin G.181-4

IV-AŞK

Divanda aşk redifli üç gazel vardır. Aşk, aşığı zaman zaman ağlatan, inleten, coşturan ve yaşama sevinci veren bir histir. Aşık ne kadar rıza gösterirse aşk da o kadar aşığı eritir. Gönül aşk peşinde, aşık da gönlünün peşinde koşar. Aşığın, aşkı ihtiyar etmekten başka çaresi yoktur.

Bin dil ü cān ile göstersen de teslīm ü rızā
Bī-dil ü cān itmedür çün kim seni dil-hāh-ı 'aşk G.122-4

C-GÖNÜL

I-UMUMİ OLARAK GÖNÜL

Gönül, aşk sözkonusu olunca başta zikredilen unsurdur. Gönül, aşkın meskenidir. Can ve akılla birlikte mütalaa edilir ama onlardan tamamen farklıdır. Gönül, olmayacak şeyler ister, kırılır, yıkılır, viran olur ama yine de uslanmaz. Aşıktan tamamen farklı biri olarak tasavvur edilir, teşhis ve intak sanatlarıyla gönüle nasihat edilir.

Gönül, coştığı zaman dünyaya sığmaz, sevgilinin yanında da bir zerreten kem olur. Sular gibi çağlar, kendine sığmaz, bir kuhsarda bir sahrada dolaşır, feryat eder.

Cüş eyledükce gâhi dünyâyâ sığmayan dil
Yârün yanında şimdi bir katreden kem oldı G.251-4

Gönül akılla tezat teşkil eder. Çoğu zaman akılı yener kendine ve cana eziyet eder. Aşığın başını belaya sokan hep odur. Aşığın şikayeti çoğu zaman sevgiliden değil, gönüldendir. Gönül, dünya kaydından, örümcek ağındaki sinek gibi inler. Ayrılık gecesinde can şehit, gönül onun nişanı olan mumdur. Gönül, yanmak ve feryat etmekten hoşnuttur. Aşık ölse dahi gönlündeki ateş topraktan gül olarak biter. Aşk ateş, gönül onun şamdanıdır, aşk yolunda kırılan bir tastidir. Gönül, sevgilinin zülfünün peşinde giden kârarsız bir guy, aşığı sergeşte eden bir avaredir. Taş gönüllü sevgilinin elinde bin parça olur, çarhın sillesini yiyince taş kesilir. Gönül, dünyaya mest olarak gelmiştir. Aşık mest olunca kendisi bi-çare olur.

Sevgili, güzellik mülkünün hsrevi, gönül, genc-i
 Őaygandır. Gönül, ehl-i aşkın yar-ı canı, yarın aşk Őahba-
 zının yuvası, aŐıĝın kan saĝan gözleridir.

Tamlamışdur ana gy ktre-i hn-i Őikr
 Őh-bz-ı 'aşk-ı yrn aŐiynidur gönül G.140-6

Gönül, ezelden beri mesttir. Nadana baş eĝmez, servi
 gibi azadedir. Fakat, huzuru olmayan köhne bir dünyaya
 gelmiştir. Kendine uymadıĝı iĝin, ne ĝarhla, ne dünya ile
 uyulaabilir. Harap dünyanın köhne ĝatısından, gönlün üstüne
 bela yaĝmuru yaĝar, virane kalbini keder tozları bürür.

Kalb-i virn-ı 'Aty-veş gubr eksük deĝl
 Pr-keder bir kaşr-ı b-bnyda geldn ey gönül G.137-5

Gönül, avaredir ama herkese meyletmez. Bi-karardır, su
 gibi ĝaĝlar, fakat istikametinden ŐaŐmaz. Gerekirse safadan,
 "izhar-ı zeka" eylediĝi vuslat hevesinden bile el ĝeker. En
 büyük arzularından, istek ve hevalarından geĝer ama sevgi-
 liden vazgeĝmeyi aklına bile getirmez.

Mansb-ı 'l hevsından geĝrdm gnlmi
 Htira gelmez vel ol kdd-i bldan ferĝ G.119-2

Gönül, dŐ- fiiliyle beraber mütala edilir. Dane (ben),
 zülf, ĝah-ı zenahdan gönlün dŐtĝ unsurlardır. Eserde
 "gönül" redifli ĝ, "dil" redifli iki, "gönlüm" redifli ĝ
 gazel vardır. Gönül düşür-, dil baĝla-, gönül ver-, deyimleri
 gönlün yceliĝini, gönül yık-, gönül kır- deyimleri ise
 inceliĝini ifade etmek iĝin kullanılmıştır.

II-GÖNÜLLE İLGİLİ TASAVVURLAR

1-Aşyan, Hane, Mekan, Ocak, Şemdan, Kan

Gönlün mekan ve sığınak olarak ele alınması, içerisinde aşkı muhafaza etmesindedir. Gönül, yarın aşk şahbazını saklayan aşyan, gam, neşe ve aşkı misafir eden hanedir. Aşk, ateşe benzetilince gönül, ocak, şamdan; aşk, cevher olarak düşünülünce gönül kan(maden ocağı)dır.

Tamlamışdur ana güya katre-i hün-ı şikâr

Şah-bâz-ı aşk-ı yârün âşiyânıdur gönül

G.140-6

Ne deñlü gam gelürse hâne-i hâtır müheyyâdur

Sakın havf eyleme ey cân-ı şeydâ saña bâr itmem G.149-3

2-Murg, Kumrı, Dik

Gönül, uçarı ve havayı vasfından dolayı murga benzetilmiştir. Gönlün kumruya teşbihi, sevgilinin yusufoçuk kuşuna benzetilmesindedir. Gönül, feryat edici vasfıyla horoza teşbih edilir.

Atâyî murg-ı dil görünmez oldu âşiyânında

Meger şehrûn yine bir tıfl-ı zîbâsı yitişmişdür G.56-5

Var ise dil-ber-ı güm-geştesini yâd ider

Kumrı-ı dil turma yusufoçuk diyü feryâd ider

E.6

Tahte-i sînem yakar yareleyüp dest-ı gam

Dik-ı dil-ı zâr meger olmasa cüşân-ı aşk

G.123-6

3-Tıfl

Çocuk gibi, söz dinlememesi, bildiğini yapması bakımından gönül tıfla benzetilmiştir.

Güyyiā tıfl-ı dilūñ başında etmek pāreler
Zahm-ı sīnem üzre kurs-ı dagımı çāk itse yār G.79-2

4-Tur, Seng-i hare

Gönül, neşe ve sevincin neşet etmemesi, aşkı ateş olarak saklaması bakımından dağa, ateş saçması bakımından demir veya mermere benzetilir.

Olur mı tūr-ı dilden hīç peydā sebze vü şādī
Tarāvet bulmaz ol sūzān-ı tābistān-ı āteşdür G.57-4

Çarh bir sille urınca gözlerūñden od çıkar
Tutalum āhen ya seng-i hāre olduñ ey gönül G.139-4

5-Mecruh, Hasta, Bi-çare

Gönül, gam yarası ve aşk derdinden hastadır. Sevgili, gönülde açtığı yaraları sarmadığı için gönül bi-çaredir. Gönülün yarası, sevgilinin dudakları gibidir. Yaralarını derde derman sanarak saklar.

Çāk çāk tīg-i gam-ı bī-çāre olduñ ey gönül
Dökme āb-ı eşküñi pūr-yāre olduñ ey gönül G.139-1

Hasta diller sīnede cān gibi saklar dağını
Anı bir derdine dermān şanur ol dīvāneler G.67-3

6-Cam

Gönlün cama teşbihi, şeffaf ve berraklığındandır.,
Cam içindeki erguvani şarap gönüldeki aşk ateşini andırır. Şarap da aşk gibi yakıcı ve mest edicidir.

Bezm-i 'aşkūñ tōlī cām-ı erguvānidur gönül
Şem^c-i zevkūñ hākdan bir şem^cdānidur gönül G.140-1

7-Divane, Avare

Gönlün divaneliği akıl ve zekayla tezat teşkil etmesindedir. Gönül, zeka yardımıyla vuslatı bile reddeder. Aşk, gönlü divane eder. Gönül, divanelikte Mecnun'la yarışır, herkese çok kolay uyması yönünden avareye teşbih edilir. Avarelikten başı sık sık belaya girer.

İzhār-ı zekā eyledi vuslat hevesinde
Dīvāne gönül şimdi o sevdāda degüldür G.48-3

Başdan çıka sen gibi bu sevdā ile āhır
Āvāre gönül turra-ı tarrāra mı uyduñ G.134-3

8-Gonca

Gönül, şansı yaver gidince, baharda goncanın açılması gibi açılır. Kapalı oluşu sıkıntı ve suskunluğa delalettir.

Gonca-ı dil açılır gerçi ki nev-rüz olıcak
Āna hācet mi kalur tāli^ci fīrüz olıcak G.121-1

D-RAKİB (GAYR, ADU)

I-UMUMİ OLARAK RAKİB

Rakip, sevgilinin aşığa aldırış etmeden gezip dolaştığı kişidir. Aşığa göre bu kişi sevgiliye layık değildir. Sevgilinin yanında gülün dikenini gibidir. Köpek gibi yüzsüz, diken gibi batıcıdır. Sevgilinin rakiple dolaşması, aşığı kışkandırır, rakibin maksadı da budur.

Karşumuzda şalınur gayr ile ol serv-i revân
Kendümi reşk ile ber-dâr ideyin Mansûr-vâr G.28-3

Aşıkla rakip bir meclis içindedirler ve her zaman birbirlerini kollayıp yarış ederler. Bazen aşık da rakibe galebe eder. Rakibin duyacağı şekilde, sevgiliden bahseder ve onun haliyle alay eder.

Güyâ çeküp ider gülünü hârdan cüdâ
Aşık kaçan rakībün elinden civân çeker G.63-2

Aşık-rakip yarışı bazen aşık, bazen rakip lehine sonuçlanır. Rakip, sevgiliyi aşığın yanında görünce yıkılıp gider veya rakip, aşığın sevgiliyle olan sevincini mateme dönderir.

Yâr ile bezmümüz görüp öldürdi ta'n ile
Geldi rakīb sūrumuzı mâtem eyledi G.262-2

Sevgili, rakiple sefere çıktığı zaman, aşığın diyarı bile kendine gurbet olur ve o da terk-i diyar eyler. Sevgili, defterde rakibin adını arar. Oysa onun ne bir kıymeti ne de bir adı vardır.

Defterde 'adū nāmını bilmem niye yoklar

Anuñ dahi ey şāh-ı cihān var mıdur adı G.261-2

Aşık, rakibin adını deftere ters yazar. Felek her işi tersine dönderdiği zaman rakibin işleri düzelir ve sevgili rakibe iltifatlar eder. Rakip, sevgiliye karşı da küstahlık eder, onu incitir. Bu yüzden aşıkla rakibin yıldızları bir türlü barışmaz.

İncindi seg-rakibe yine mäh-pāremüz

Barışmasa 'aceb mi anuñla sitāremüz G.96-1

II-RAKİBLE İLGİLİ TASAVVURLAR

1-Seg

Rakip, av köpeği gibi her zaman sevgilinin peşinde koşar. Köpek kadar liyakatsiz ve samimiyetsizdir.

Kaldurmağ için seg gibi agyār ararken

'Aşık bulup ol kebgı şikār eylemesün mi G.249-4

2-Har

Rakibin bütün hali batıcı ve rahatsız edicidir. Aşık, ona dokunmağa tenezzül etmediğini söylese de tamamen kayıtsız kalamaz.

Rakibi ellemege dil tenezzül mi eyler

Meger ki ol hār-ı bī-dest ü pāya el mi deger G.49-7

3-Na-bekar

Rakip işsiz güçsüz gezer.Nerede sevgiliye yaklaşma fırsatı ve ondan bahis varsa rakip oradadır.

Vasf eyledüm rakibe ser-i kûy-ı dil-beri
Gördüm ki öteden beri geldi o nâ-bekâr G.68-3

4-Şeytan

Sevgili bazen rakibi mahallesinden kovmak için taşlar.Rakibin taşlanması,gaipten sır çalmağa giden şeytan üzerine melekler tarafından atılan taş benzetilir.

Ser-i kûyından atar sengi rakibe o melek
Âsumândan şanasın sâ'ika şeytâna iner G.36-3

5-Yalancı

Rakip,aşk ve sadakat efsaneleriyle sevgiliye yaklaşıp.Kendisini aşık-ı sadık gösterir ama aslında yalancıdır.

Girmesün cânâ 'adü efsâne ile koynuña
'Aşık-ı 'sâdik geçer amma sakın yalan çıkar G.71-3

6-Münafık

Rakip,menfaati için yalan söyleyen,kendisinde olmayan vasıfları varmış gibi gösteren,ikiyüzlü ve münafıktır.

Mey ü mahbûb bezminde ne zâhid ne rakib olsun
Hüdâyâ sen bizi sakla mürâyiden,münâfıktan G.185-2

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM : TABİAT

A-KOZMİK ALEM

I-FELEK(ÇARH, GERDUN, GERDAN, GÜNBED)

1-Umumi Olarak Felek

Felek, görebildiğimiz, bilebildiğimiz, hissedebildiğimiz kozmik unsurların tamamını teşmildir. Güneş, yıldızlar, ay ve dünya felek içerisinde yer alır. Bazen felek atmosfer manasında da kullanılır. Feleğin dokuz kat olduğuna inanılır. Bünyesinde bulunan yıldızlarla burçlar arasında münasebet kurularak her türlü şanssızlık, bahtsızlık ve mutsuzluk feleğe maledilir. Bu biraz da bilinemez (idrak edilemez) ve erişilemez oluşundandır. Hiçbir zaman da şans ve talih feleğe maledilmez.

Pāye-i rıf'at umarken pāy-māl eyler felek

Cevr ider gerdüne senden nerdbānı kaldırur G.46-4

Felek hareket halindedir. Dokuz kat ve altı cihet (köşe) tir. Her kat farklı hız ve farklı istikametlerde döner. İnsanın zor bela yoluna koyduğu işler, feleğin hareketiyle yeniden karışır. Bu hal insana öyle bir sıkıntı verir ki insan da felek gibi kararsız olur ve sabırsızlaşır. Kararsızlık ve sabırsızlık, huzursuzluğun alametidir. İnsanlar bu huzursuzluğu feleğin cefası addederler.

Veli ne çare cefa-yı felekle ehl-i dilün

Yiriyle kalmadı sabr u karara dermanı

K.4-47

Felek insanların şikayetlerine aldırış bile etmez. Bazen, insanın yüzüne gülüp sofrasını doldursa bile, dost düşman cevri feleğin cevrini aratmaz. Sevgili de feleğin gidişine ayak uydurur. Dostlarla değil de hilekar düşmanlarla düşüp kalkar.

Ey meh revîş-i gerdiş-i gaddâre mi uydun

Ahbâbı kodun düşmen-i mekkâre mi uydun G.134-1

Aşğın sabahlara kadar çektiği ah, feleğin mavi atlasından geçen iğne gibidir. Ah ateşli olduğu için feleği yakar, arkasından güneş doğar. Fakat ne feleğin oyununa akıl erdirebilir, ne de gidişatını durdurabilir.

Felekteki şekiller kubbevi ve dairevidir. İçki içindeki kabarcıklar bile havaya doğru ayaklanarak çarhın inkılabından haber verir.

Her habâb-ı bade kim olur hevâya münkalib

Kubbe-i minâ-yı çarhun inkılâbın gösterür G.73-2

Felek, ne kadar değerli insan varsa pa-mal eder, ne kadar sıkıcı insan varsa elinden tutup yar eder. Oyununa kimse akıl erdiremez.

Bir sakîli yâr idersin ey felek tutup elin

Sûr'at ile devr idüp bâri götürseñ sıkleti G.245-3

Felek ve kozmik unsurlar umumiyetle kasidelerde mübalaga sanatıyla birlikte kullanılmıştır.

2-Felekle İlgili Tasavvurlar

a)Hercayı

Felek, hareketinden dolayı çok gezen ve herkese mey-
leden sevgiliye teşbih edilir. İkisi de vefasız ve şuttur.

Hercâyılıkda aşırısın sen de ey felek

Amma o şūhuñ itdügini kande eyledün

G.135-4

b)Kine-cu

Felek, cevri ü cefasıyla, öç almağa çalışan, gözünü kin
bürümüş insafsız bir kişiye benzetilir.

Ey çarh-ı kine-cū gele insāf eyleye

Kaşd itdügün senün olıcak müdde^{cā} mıdur

M.1.IV-5

c)Gerdun-ı dūn

Felek hiç kimsenin feryadını, şikayetini duymaz. Aşağı-
lık olduğu için karşılıklı konuşmak bile mümkün değildir.

Bu cevri şöyleşirdük tālīb olayduk amma

Gerdūn-ı dūn ^{cā}Atāyī sālīh degül hitābe

K.25-7

d)Kec-rev, Kec-reftar, Ser-keş

İnsanlara nisbet edercesine eğri ve ters yolları
takip eden felek, asiliğiyle çok kimseye şans getirir.

^{cā}Äleme bast itdi yoluyla bisāt-ı re'feti

^{cā}Çarh-ı kec-rev nola ser-keşlikden itse ihtisāb K.2-35

e)Günbed-i şeş-hane

Felek,altı cihetle sanki altı köşeli bir ev gibidir.Bu yüzden bal peteğine benzetilir.Rüzgarın bal peteğini dağıttığı gibi felek de dünyayı insana dar eder.

Çünkü āhir başuñā teng eyler anı rüzgār
Günbed-i şeş-hāne birdür hāne-i zenbur ile G.190-3

f)Elek

Karın yağması,feleğin eleğinden geçen parçalar olaraı düşünülür.Felek,un eleyen kimseye benzetilir.

Bir elek çarh-ı müşebbek berf ise şekl-i dakik
Altına turmaz geçer üstinde ol kim hurdedür G.59-3

g)Günbed-i çarh-ı berin

Açık hava ve geniş afakı ifade etmek için günbed-i çarh-ı berin ibaresi kullanılmıştır.

Şahn-ı sahrā-yı fenāda günbed-i çarh-ı berin
Şāh-ı aşkum reh-güzārumda yapılmış tūdedür G.82-4

h)Atlas-ı gerdun

Gökyüzündeki yıldızların kayması,feleğin gidışatını değiştirir.

Rāst gelmez atlas-ı gerdün kad-ı ikbālūne
Gerçi her şeb çerpiler anı şihāb-ı āsumān K.3-18

3-Felekle İlgili Unsurlar:

a)Gökyüzü

Gökyüzü, bam-ı eflak, mühre-baz asuman, gökce asuman, nüh-kasr-ı asuman terkipleriyle ifade edilir ve çoğu zaman felekle karıştırılır. Güneş ay ve yıldızlar gökyüzünde addedilir. Gökyüzü bir çadır veya kubbe gibidir. Rengi umumiyetle mavidir. Gece tasvirlerinde renge yer verilmez, ay ve yıldızlar ön plandadır.

Mühre-bâz âsumân izhâr-ı san'at eyleyüp

Beyza-ı necmi kebûdî kisede kıldı nihân K.7-2

b)Yıldızlar

Yıldızlar, burçlarla alaka kurularak talihin göstergesi gibi görülür. Yıldızı barışma- bahtsızlığı ifade eden bir deyimdir. Yıldızlar hareketsiz oldukları için, yıldıza bakılarak yol bulunur.

Dil şevk-i cām-ı meyle varmış der-i muğāna

Necm-i hüdāya uymış rāh-ı savāb tutmuş G.109-3

aa)Keh-keşan(Samanyolu)

Kehkeşan, savrulmuş saman tozları gibi görünen yıldız kümesidir. Felekle Samanyolu arasında münasebet kurularak, saman altından su yürütme deyimini kullanılır.

Keh-keşān ile anı çeşme-i mihr añlama sen

Yüridür şuyı felek sarı saman altından E.59

bb)Pervin(Süreyya, Ülker)

Yedi yıldızdan oluşan bir yıldız kümesi olan Pervin, parlak yıldızlardan oluştuğu için kandil ve muma benzetilmiştir.

Tekye-i 'ālemdə Pervin şanma haşmın kahr için
Ser-nigün yakdı yedi şem'-i münevver āsumāna K.7-26

c)Burçlar

Baharın gelişiyle tabiattaki uyanış ve bereketi ifade etmek için Burc-ı Hamel (19 Mart, Koç burcundan Boğa burcuna geçiş) işlenmiştir.

Burc-ı hamelde revzen-i hürşiddən açıldı zer
Çıkd 'adalet kasrına nev-rüz-ı sultāni meger G.140-1

Burçlar, yıldızlarla ilgili olarak umumi manada kullanılmış, iyi hadiseleri ifade etmek için, burc-ı saadet, burc-ı şerefe tabirlerine yer verilmiştir.

O mihr-i burc-ı sa'ādet ki itdi bir demde
Fürüg-ı 'adl-i zemīn ü zamānı māl-ā-māl K.13-12

Hürşid-sıfat oldı şeh-i leşker-i encüm
Burc-ı şerefe oldı ana taht-ı münakkaş G.113-2

d)Gezegenler

Gezegenlerden bahsi geçenler, Zühal, Müşteri, Zühre, Ay, Güneş ve Dünya'dır. Bu unsurlar çok zaman mecazi manalarıyla kullanılmış, belirgin hususiyetleriyle de teşbih yapılmıştır.

aa) Zühal (Satürn)

Zühal, gam, kaygı verici bir gezegen olarak tanınmasına rağmen ulvi makam manasında da kullanılmıştır.

Hurşîd-i zühal-mertebe kim hânı dökülse

Nân rîzeleri tam^a-ı hüt u seretândur K.11-24

bb) Müşteri (Mars, Jüpiter)

Müşteri, ümit ifadesi ve kelimenin talip, alıcı, istekli manalarıyla birlikte kullanılmıştır.

Olşa eger gidermege bir çäre gussayı

Rez duhterine olur idük biz de müşteri G.240-3

cc) Zühre (Venüs, Çobanyıldızı, Kervankıran, Nahid)

Bazı mevsimlerde Sabahyıldızı, bazılarında Akşam yıldızı (Çobanyıldızı) diye adlandırılan, ilkaşamdan ve sabaha doğru doğan parlak yıldıza birçok isim verilmiştir. Baht, talih, neşe, muhabbet gibi mefhumların yanında, musiki aletleriyle birlikte kullanılmıştır. Eski Yunanlıların "aşk tanrıçası" ismini verdikleri Eros, Zühre olsa gerektir.

Bir şeb ol tanbürî dil-dâr ile tenhâ olsa dil

Zühre dahi gelse dirdüm çeşteci lâzım degül E.46

Harf atar tîr-i müjeñ Nâhid'e

Nokta kor hâl-i ruhuñ hurşîde G.220-1

dd) Dünya

Dünya, feleğin bir parçası olarak düşünülmüştür. Kozmik unsur oluşundan çok, insanın maddi-manevi bütün çevresi ve yapısını ifade etmektedir.

Bir insanın kendi iç dünyası, bir de dış dünya vardır. Dış dünyada feleğin kanunları cereyan eder ve iç dünya ile tezat oluşturur.

Görenler cünbiş-i emvâc ile keştîlerün dirler
Hazîzi evc ider evci hazîz eyler bu dünyâdır. G.76-3

Dünya, ahiretin zıddı olarak da ele alınmıştır. Devam-
lı hevesi kırılan insanın dünyadan beklentisi kalmaz.
Arif olan, dünyanın iyisine kötüsüne bakmaz.

Āsâyiş-i dil rāhat-ı cān didüğün ey dil .
Fi'l-cümle eger var ise bu dünyâda degüldür G.48-4

ee)Güneş

Güneş, bolluk, ihsan, baht, talih, büyüklük gibi mefhum-
ları ifade etmek için kullanılmış, aydınlık, ışık, sevgi-
linin yüzü ve memduhun makamı için benzetilen olarak
ele alınmıştır.

Āsitānuña gelüp hîdmetin etmezse güneş
Ola her şa^cşa^cası başına kızmış mismâr K.14-25

Yakıcı ve parlaklık vasıflarıyla meclisin güneşi
dolu kadeh, ayı sevgilidir. Sevgili, güneşi elinde tutan
devletli kişidir.

Bu gün almış ele ol meh-likâ hurşîd-veş sâgar
Kızarmış tâb-ı mülden ruḥ güneşden tâb-nâk olmuş G.111-4

Güneş, hayatın menbaı ve kerem sahibinin sıfatıdır.
Onun, yerlere düşmesi, kapıları beklemesi tevazuundandır.

Çekildi hân-ı ihsânı kurs-ı germ-i âfitâb-âsâ
Gözi toydı nücûmun mâh-ı nev bir parça nân buldı K.20-5

ff)Ay(Mah,Meh)

Ay, parlaklığı yönünden sevgilinin yüzüne benzetilen olmuştur. Saçlar karanlığı, yüz ise karanlığı aydınlatan ışığı temsil eder. Bazen de sevgilinin sinesi mehe teşbih edilir. Çarh, gözyaşı denizi içinde yüzen kişi, ay ve güneş de yanına taktığı kabaktır. Aşık, ahının rüzgarıyla hirmen-i mahı yele verir.

Sarsar-ı âhumla virseñ hirmen-i mâhı yile
Dâne sıçratmaz yine saña bu dihkân-ı zamân G.176-2

gg)Hilal(Mah-ı nev)

Hilal, oruç ve bayram zamanını gösterir. Şekil olarak, nal ve kaşa benzer. Hilal, sarı renkli olmasa sevgilinin kaşına öykündür. Hilal, kadehin küpesi olarak düşünülür. Zayıf olduğu için, ihsan dilencisine benzetilir.

Mâh-ı nev kâse-i der-yüzesin almış eline
Şehr içinde bula tâ küçe-i ihsânı ucın K.29-8

Beñzerdi mâh-ı nev kaşuña olmasaydı zerd
Mihr öykünürdi rüyuña olsaydı lâle-ves G.108-2

hh)Dolunay(Mah-ı bedr)

Dolunay, sevgili ve içki kadehi için benzetilen olarak kullanılmıştır.

Cām-ı şarāb ile etine tölü goncalar

Bezmüñ o mäh-ı bedri o nūr-ı mücessemi

K.24-5

e)Işık

Işık,maddi ve manevi huzur,rahatlık için kullanılmıştır

Gam göz açdurmazdı yārān-ı safā-yı görmesek

Şehrümüzde āşinā-yı rüşenāyı görmesek

G.133-1

f)Karanlık

Karanlık zulmet,zengi,leyla,şeb,şeb-i tar ibareleriyle ifade edilir.Gam,keder,sıkıntı ve zulm için kullanılır.

Zulmet-i ebr-i siyeh mānī olur mı seyre

Bāgda her gül-i ter meş'ale-efrūz olıcak

G.221-2

g)Gölge(Sāye)

Gölge,sevgilinin hayali olarak düşünülür.Cansız ve hareketli olduğu için sevgilinin peşinden ayrılmayan aşık ve rakip de gölgeye benzetilir.

Sāye gibi kendümi yirden yire çaldum hemān

Pertev-i mihr-i ruhuñ serv-i hıramānuñ görüp

G.13-2

Gölge,güneşli havada oluşur.Güneşe teşbih edilen sevgili veya devlet adamının himayesi de gölgedir.

‘Acēb mi sāye-sıfat zā'il olsa zulmet-i gam

Sa'ādet ile tulū' itdi neyyir-i ikbāl

K.13-8

h)Gökgürültüsü,Sa ika

Aşığın figanı gökgürültüsüne teşbih edilir.Saika (yıldırım),şeytana atılan taş olarak nitelendirilir.

Felek gümler figānum sadmesinden kühsār inler
O mest-i fitne-engīzūn degül mi hep bu gavgâlar

G.34-4

Ser-i kūyından atar sengi rakībe o melek

Āsumāndan şanasın sā'ika şeytāna iner

G.26-3

ı)Yönler

Yönleri ifade etmek için umumiyetle şes-cihet tabiri kullanılır.Genişlik ve büyük mesafeler için şark u garb birlikte kullanılır.

Şark u garbı tutdı āsārum velī bī-fā'ide

Hāme haybet-kāra āmil tab'-ı bī-ücret ecir K.28-44

B-ZAMAN VE ZAMANLA İLGİLİ MEFHUMLAR

Zaman,umumi olarak hali(içinde bulunulan zaman) ifade eder.Zaman feleği,zemane devrin hadiseleri ve şahısları tedayi ettirir.Zaman ve zemin birlikte çok sık kullanılır.Zaman hiç iyiye doğru gitmez.Zamandan şikayet,yolunda gitmeyen işleri kasteder.

Bāg-ı emeli itmedi sīr-āb 'Atāyī

Delvini düşürdi gibi dölāb-ı zemāne

G.215-5

1-Ay,Yıl

Ay,ayın dünya etrafında bir defa dönüş süresidir. Ay ve yıl sıkıntı içinde geçen uzun bir süreyi ifade eder.Mutlu günler yılda bir kez yaşanır ancak.

Tuyar mı künc-i târik-i belâda rûze vü'ıydı
Esîr-i bend-i firkat ay olur meh-pâresin görmez G.104-6

Sîmyâ-gerdür felek bu köhne gülşende saña
Yılda bir kez nañl-ı pür-ezhâr şeklin gösterür G.69-4

Bayram ve Ramazan ayları en çok işlenen aylardır. Şevval Ramazandan sonraki altı oruçların tutulduğu aydır.

Görülmemişdi meh-i rûze içre'ıyd-ı sa'îd
Tekaddüm eyledi var ise girre-i şevvâl K.13-6

Beşinci kaside bir temuziye olup,yaz mevsimini tasvir etmektedir.Ayrıca nisan ayı baharı temsil eder ve ebr-i nisan terkibiyle işlenir.

Yîter zemîne sehâb-ı kef-i kerîmi nola
Dökerse dürrini deryâyâ ebr-i nîsânî K.4-40

2-Mevsimler

Dört mevsim,gerek zaman dilimi,gerek mecazi olarak divanda işlenmiştir.En çok işlenen mevsim bahardır.

a)Bahar

Bahar mevsimi,şah-ı bahar,nev-ruz-ı sultani gibi güzel sıfatlarla anılır.Sevinç,hareket ve coşku için de bahar tablosu çizilir.

Bahar mevsiminde havalar ısınmağa başlar ve tabiatta canlılık, hareketlilik görülür. Karların erimesiyle sular çağlar, çiçekler açar, sabah rüzgarı adalet-nameler dağıtır, bülbül şarkı söyler, insanlar sandallarla seyre çıkarlar... Baharın tesiriyle her türlü çılgınlık yapılabilir.

Mevsim-i gül irdi gül-bang-ı hezār eyyāmıdur
Devr-i cām u na'ra-ı bî-ihtiyār eyyāmıdur G.85-1

Baharda bulutlar bereket taşır. Hz. Hızır yeşil kırba-
cıyla tabiatı yeşile boyar. Her taraf bayram yeri gibidir.

Oldı hatt-ı rüy-ı dil-ber gibi cān-perver çemen
Rûz-ı Hızır oldı safā-yı sebzezār eyyāmıdur G.85-3

Bahar, dostları biraraya getiren, insanları kaynaştı-
ran içki ve sohbet mevsimidir. Bu mevsimde bahçelerde
sevgiliyle görüşmek de mümkündür. Hatta baharın tesiriyle
sevgili de aşığı meyleder.

Hüblar bādeye meyl eyledi nev-rûz irişüp
Yine sohbet göresin'âşık-ı nālâne çıkar G.86-2

b)Yaz

Yaz mevsimi, suları kurutan yakıcı sıcakla tasvir
edilir. Temuziye(5.kaside)de çemeni kibrite dönderen,
bülbülleri yakıp kaçırان, güneşin yalın kılıçla tabiatın
üstüne yürüdüğü şiddetli sıcak anlatılır.

Yine táb-ı temüzi zerd idüp evrāk u eşcārı
Dönüp her küh-ı Tūr'a itdi peydā her şecer-bārı K.5-1

c) Sonbahar

Sonbahar mevsiminden hazan evraki terkihiyle bahis vardır. Hazan evraki rüzgar ve akan su önünde sürüklerip gider. Renk yönünden altına benzer. Gülün bülbüle yazdığı, rüzgarla gönderdiği hasretnamedir. Rüzgar hazan evrakını sağa sola dağıtarak postacılık yapar. Yaprakların maksadı da sevgilinin kuyuna ulaşmaktır. Bülbül hüzünlü ve suskundur. Bağ, savaşta mağlup olmuş gibi yelkenlerini suya indirmiştir. İlkbahardaki tabiatın hareketi yerini rüzgar ve suya bırakmıştır.

Maksûdı bu kim düşe kalka kûyuna vara

Evrāk-ı hazan her yaña hayretle revāndur K.11-50

Hazan mevsimi insanın gönlünde cereyan eder. Çizilen suskun bülbül tasviri, aşığın kendisini anlatır.

Evrāk-ı hazandan vü hüzn-i murğ-ı çemenden

Maksûd hemân hâl-i dil-i zârı beyāndur K.11-51

d) Kış

Kış, şiddetli soğukla bütün canlılığı ve hayat emarelerini donduran (sanki erteleyen) bir mevsimdir. 31. gazel bir şitaiyye olup tabiattaki kışı tasvir eder.

Kış mevsiminde karlar ve buz kütleleri insanın içini karartır. İnsanlar bu mevsimde kendilerini erbain (çille) e girmiş gibi hissederler. Saçaklardan buzlar sarkar, şarap kadehi bile lal gibi donar. İnsanlar üşütüp hastalanırlar.

Ol deñlü soydı düzd-i şitâ yolda anı kim

Bir gömlek ile kaldı reh-i bāğda çenār G.31-2

3-Gün ve Günle İlgili Mefhumlar

Gün, leyl ü nehar terkihiyle ifade edilir. Başına gün doğ- deyimi, devlete kavuşmak manasında kullanılır.

Başına gün toğdı aḥbābuñ 'Atāyī zerre-vār

Raks iderler dāver-i ferhunde-aḥter şevkına G.197-5

a) Seher, Subh

Seher, güneşin doğmaya başladığı zamandır, sabahın erken saatleri manasındadır. Maddi-manevi sıkıntılardan kurtulmayı ifade eder. Seher, matla -ı afitab, tulu , şafak gibi unsurlarla anlatılır.

Seher, renk bakımından ateşe benzer. Seher, bülbül için önemlidir. Bülbül, serer vakti öter ve seherle anılır. Aşık için de ah u feryadın sona erdiği bir uyanış ve yeniden doğuş vaktidir. Aşığın bütün ızdırabı sabaha kadardır.

Şafakda mihre benzer kim libası surḥ-ı tābīdür

Kabā-yı lāle-gün açmış yine ol verd-i ra'nāyı K.31-61

Çiçekler seher vakti açar. Şafak rengi, gül ve mül rengidir. Baharın gelişi de seher olarak düşünülür.

Seher ki tācir-i nev-rüz kondı sahrāya

Kumaşın açdı gülün 'andelīb-i şeydāya K.12-1

b) Akşam ve Gece

Akşam, hicran ve hasreti temsil eder. Aşığın gönlündeki keder, sabahı olmayan bir gecedir.

Aşık, gece boyunca figan eder. Ay da geceleyin çıkar. Sevgilinin yüzü aya benzediği için aşık sevgilisini hayal etmekten uyuyamaz. Sevgilinin hayalini tasvir etmeğe çalışır, mum da ona arkadaşlık eder.

Ruhtarun̄ evsāfını yazar diyü ey mäh-rū

Giceler oldı benümle subha dek bî-dār şem^c G.119-3

Akşam, şam-ı hicran terkibiyle ifade edilir ama bu terkipten kastedilen gecedir. Aşığın çektiği ateşli ah, geceyi aydınlatan bir meşale olur. Bu meşale ışığında görünen tek şey de duvarların gölgesidir.

Meş^c-al-i āh ile hācet mi kalur hurşīde

Müstedām ola gamūn̄ gicemüzi gündüz ider G.61-3

c) Zeval

Zeval, öğle sonundan güneşin batışına kadar olan zamanı ihtiva eder. Ancak, eserde gurup vakti olarak işlenmiştir. Zeval, koyu gölgeyle beraber işlenir ve kaygı, burukluk gibi hisleri ifade eder. Zeval, bir bakıma umutların tükenişi manasına gelir.

Sevgilinin saçlarınının, güneşe benzetilen yüzünü kapatması da zevali hatırlatır.

Sāye-i zülfinde hatt-ı müşg-nābın gösterür.

Ālem-i hüsnün̄ zevāl-i āfitābın̄ gösterür G.73-1

C-DÖRT UNSUR (ANASIR-I ERBA'Ä)

Tabiat dört unsurdan meydana gelmiştir: Toprak, su, ateş, hava. Bu dört unsur insan vücudunda da mevcuttur. Bunlardan ikisi maddi olan kısmı oluşturur ki buna ab u gil (su ve toprak) denir. Beden topraktır, öldükten sonra da toprağa gider. Hem toprak kadar alçak (mütevazı) hem toprak kadar münbittir. Su, canlılık alametidir.

Toprak ten, su can, ateş aşk, heva ise nefsi oluşturur. Ateş suya, toprak havaya gelemezken, insan vücudunda ateşi su besler, toprağı hava süsler. Dört unsurun özeti şudur:

Turmaz yakar seng-i cefā taşmakda seyl-âb-ı belā
Dīvâne-i ser-der-hevâ üftâde-i pâ-der-gilüz G.97-3

Baharın gelişi ve tabiattaki canlılık "cemre" düşmesiyle izah edilir. Cemre ateş manasına gelip hava, su ve toprağa düştükten sonra tabiat tamamen ısınır, canlanır.

Varınca bâda düşdi 'aksî âba sâyesi hâke
Anâsîr üzre düşmiş cemre şandum verd-i gülzârı K.8-5

İnsanın yaratılışı da dört unsurla izah edilir. Hz. Adem balçıktan yaratılmıştır. Balçık, su ve topraktan mürrekkeptir. Sonra can üflenmiştir. Üfle- fiili, nefes, nefis ve havayla alakalıdır. Aşk ise daha sonraları ortaya çıkmıştır.

Tâb-ı dilde tâ ki vardur âb u gil âlâyişi
Hiç duhûl-i bezm-i 'aşka ruhsat olur mı saña G.1-6

I-SU İLE İLGİLİ UNSURLAR

Su, hareketli bir unsurdur. Dalgalanır, coşar, akar, çağlar, taşar... Kararsız ve sabırsızdır. Bunun için gönül suyu ifade eder. Suyun besleyici ve hayat verici hususiyeti vardır. Bitkileri yeşerten büyüten yağmur ve nehir suyudur. Aşkı besleyen de gözyaşıdır.

Büyütcüler suya bakarak sırları keşfederler. Cin ve perilerin pınarbaşlarında meken edindiklerine inanılır.

Eşk-i revânından bilür hâl-i dil-i 'uşşâkı yâr
Suya bakanlar bu kadar keşf-i serâ'ir eylemez G.93-4

1-Gözyaşı (Eşk, Sırışk)

Gözyaşı, akarak çağlayarak hal diliyle macerasını anlatmak ister. Eğer yukarı doğru akabilse, sevgilinin eşğine gider. Gözyaşı, kanlı aktığı zaman kırmızı, sade olduğunda sarı renklidir. Kırmızı renk aşkı ifade eder. Sarı renk ise altın(zer)dır. Her iki halde de aşğın sermayesidir. Su canlılığı ifade ettiği için gözyaşı döken aşğın canı yoktur. Canını sevgili uğruna feda etmiştir.

Sırışk-i dîde saña mâcerayı itmege'arz

Varurdı işigüne su akaydı bâlâya K.12-3

Çâk çâk tîg-i gâm-ı bî-çâre olduñ ey gönül

Dökme âb-ı eşküñi pür-yâre olduñ ey gönül G.139-1

Sîm-i eşküm gördüğince hande eyler ol nigâr

Yine bizden harcanur turmaz o şüh-ı şîve-kâr G.79-1

2-Deniz, Dalga, Girdap, Umman

Genişliği bakımından aşkı, cefayı, minnet ve insanı ifade etmek için deniz, derya, umman, girdap, dalga gibi unsurlar, umumiyetle mübalaga sanatıyla ele alınır. Düz ve genişliği mahşer yerini hatırlatır. Derya üzerindeki sandallar, kıyamet gününde dirilecek olan ölülerdir.

Kıyāmet ‘arşasıdır sanma zevraklarla deryādur
Sütünü bād-bān ile kefen-ber-düş-ı mevtādur G.76-1

Dalga (mevc) insan muhayyilesindeki çalkantıları, kararsızlıkları ifade eder. Seyir için mani olan dalga, kendisini meydana getiren rüzgarla birlikte anılır. Dalganın maksadı da memduhun (kuhsar) eteğini öpüp çekilmek ve kapısının eşiğine yüz sürmektir.

Oldı redif-i bahr-ı gazel tā bu semt ile
Yüzler süre varup der-i devlet-medāra mevc K.23-16

Girdap, gam denizinde aşğın içine düştüğü çaresizliği ifade eder. Girdap bir düğüm gibidir.

Bu ‘ukde açılır elbetde bir gün rüzgār ile
Dilā gird-āb-ı mihnetden çıkar ‘ummānda kalmazsın G.177-3

Derya, içinde inci, mercan gibi değerli taşlarla canlı balıkları muhafaza eder. Bu yönüyle şairin muhayyilesi ve memduhun himayesine benzetilen olur.

Sakin deryā-yı ‘aşka girme sen döymezsın ey zāhid
Semenderdür bunun mähileri ‘ummān-ı āteşdür G.58-4

3-Akarsu(Nehir)

Akarsu,umumiyetle aşğın gönlü ve gözyaşını ifade eder.Baharda gülzara akar,çiçeklere hayat verir,hazan mevsiminde ise tacir gibi,altın renkli yaprakları sürükleyip götürür.Baharda sularla beraber aşğın gönlü de gülzara akar.Hazan vakti,nehirle yarışarak akan gözyaşdır

Gülşene mâ'il idüp tab'umuzı bād-ı sabā

Gönlümüz sahn-ı çemenzāra akıtdı enhār

K.14-10

4-Bulut(Ebr)

Ebr-i nisan,bahar tasvirinin önemli bir parçasıdır. Bereket yüklü bu bulutlar bahara kavuşmanın sevinciyle ağlarlar.Ebr-i cefa,ebr-i siyeh sıkıntı ve mihnet için benzetilen olarak kullanılır.

Seyl-i revān ebr-i cefā şöyle geldi kim

Sad-çāk kıldı dāmen-i küh-ı tahammüli

G.270-4

5-Yağmur(Baran)

Yağmur,baran-ı cefa,tir-i baran gibi terkiplerle üst üste gelen cefayı ifade etmek için kullanılmıştır.Yağmur, aşğa göz açtırmaz ama aşık ona karşı sinisini açar.

Ey 'Atāyī tīr-i bārān eyledükce gül gibi

Nāvek-i dil-dāre karşı sīne-i sad-pāre aç

G.21-5

Nisan yağmuru,istiridyenin ağzına düştüğü zaman istiridyenin içinde inci oluşur.

Zahmumuñ ağzın sulandursa nola peykānlaruñ

Katreye olur şadef ey dürr-i şeh-vār teşne-leb G.14-2

6-Şeb-nem(Jale)

Şebnem, gece soğukluğundan sonra sabahın ilk ışıklarıyla meydana gelen ıslaklıktır. Umumiyetle gül, bülbül, yaprak ve çemenle birlikte, teşhis sanatıyla kullanılır. Şebnem, gülün kulağına kurşun akıttığı için gülün kulağı sağır olmuştur. Bu yüzden bülbülün feryadını duymaz.

Diñlemez bülbül-i şürîdelerün feryâdın

Güllerün güşına kurşun mı akıtdı şeb-nem G.151-4

Şebnem, güle bülbülden haber getirir, güllerin yakasına sedef düğmeler diker, çemene inciler saçar ve tazelik verir

Koymasa şeb-nem peyâmın güşına bād-ı şabâ

Andelîbe yüz yumazlardı gül-i sîr-âblar G.43-3

7-Kar, Buz (Berf, Yah)

Kar ve buz yolları kapatarak ulaşımı engellerler. Kış mevsiminde hayat da buz gibi donar. Kar ve buz mihnet ve çaresizliği ifade eder. İnsana sıkıntı verir.

Cûlarda berf levh-i yah üzre olup nisâr

Bakdıkça geldi âyine-i hâtıra gubâr G.31-1

8-Katre

Katre, aşığın gözyaşına benzetilen olmuştur. Kan damlayımı, gönül için kullanılır. Katre inciye teşbih edilir.

Çokluk manada sūbha ve asker olarak düşünülür.

Katre-bâr itdi geçüp yâr hayâli gözden

Şâh sür'at idicek yollara asker dökülür G.66-4

II-TOPRAK İLE İLGİLİ UNSURLAR

1-Toprak(Hak, Tutiya)

Toprak,ölümle beraber zikredilir.Aşık kendisini hak, hak-i mezar,hak ol- gibi ibarelerle tavsif eder.Bu,sevgilinin uğruna ölmek manasına geldiği gibi,aşığın sevgili nezdindeki kıymetini de ifade eder.Aşığın toprak olması, üzerine basan sevgilinin ayağını veya eteğini öpmek içindir.Aşık öldüğü zaman,aşkı mezarı üstünde gül olarak bite

Olup ben hâkden dâmen-keşân ol serv nâz itmiş
Meger hün-ı eşk-i çeşm-i terden ihtizâz itmiş G.112-1

Sevgilinin mahallesinin toprağı tutiya gibidir.Bu sürme olarak kullanıldığında kör gözleri iyileştirir.Tutiyadan Kerbela toprağı da kastedilir.

Çeşm-i ma' lüle devâdur sürme-i hâk-i rehi
Nesne görmezdük eger ol tütüyâyı görmesek G.133-2

2-Toz(Gubar,Zerre)

Toz,dert ve kederi ifade etmek için kullanılır.Gönül aynadır ve tozlarını çekilen mihnet oluşturur.Gubar,rakip için sözkonusu olduğunda kötü niyeti ifade eder.Güneş sevgiliye,güneş ışığında rakseden zerreler aşıklara teşbih edilerek sevgili-aşık nisbeti yapılır.Sevgilinin iltifatı gubarı giderir,azarlaması,kaş çatması ve yüzünde tüylerin belinmesi gubarı artırır.

Mir'at-i cānı tutsa 'aceb mi gubār-ı gam
Gördüm 'Atâyî 'arız-ı dil-berde var hat G.116-5

Toz çıkmaması için kuru toprağı süpürürken sulamak gerekir.Rüzgar sevgilinin kapısını süpürürken toz çıkar-
masın diye aşık gözyaşını serper.

Hâk-rûb-ı derûn olmiş güzelüm bād-ı sabā
Niçe ağlamayayın kim ser-i kûyûn toz ider G.61-2

3-Dağ, Taş, Mermer

Dağ, sert taşlardan oluşmuş, üzerinde bitki örtüsü bu-
lunmayan çetin engeller olarak tasvir edilir.Bu yönüyle
yanan bir gönüle de teşbih edilir.Tur, kuh olarak zikre-
dilir.'Tur Hz.Musa'ya, kuh ise Mecnun'a telmihle kullanılır.

Kûhı bir âh ile deşt it resm-i Ferhâdî budur
Söyle ol Mecnûn-ı sahrâ-girde kim vâdî budur G.83-1

Taş, taşla- fiili, yarin eşiği taşı, seng-i mezar, seng-
kalb terkipleri ve taşbüzlerine resim yapmak adetiyle
zikredilir.Taş, katı gönül için de benzetilen olmuştur.

Yârûn ışığı taşını levh-i mezâr idûn
Tâ kim 'Aţâyî söylene nâm u nişânumuz G.99-5

Mermer, kolay aşınmayan bir taş olarak ele alınmış,
sevgili veya aşığın gönlüne benzetilen olarak işlenmiştir.
Mermer sert olduğu için, sert bir maddeye sürtülünce
kivircim çıkarır.Bunun için ateşle beraber zikredilir.

Çarh bir sille urınca gözlerûnden od çıkar
Tatalum âhen ya seng-i hâre olduñ ey gönül G.139-4

4-Çöl, Sahra, Vadi

Çöl, genişliği bakımından, sıkıntıya düşen aşığın gönlünü ferahlatmak için gittiği yer olarak düşünülmüştür. Aşık, çölde aşk denizinde boğulmuş gibidir. Çölde, gök de yer kadar geniş olduğu için insan ruhu ferahlar. Aşığın mekanı kuy-ı yar değilse sahra veya kunsardır.

Sahrâ ile kuhsâra varup eyleme feryâd

Kanûn-ı muhabbetde dilâ zir ü bem olmaz G.100-6

III-ATEŞ VE ATEŞLE İLGİLİ UNSURLAR

1-Ateş(Od)

Ateş, yakıcı ve parlak bir maddedir. Renk olarak kanı hatırlattığı için aşığın kalbini, sıcaklık olarak aşkı ifade eder. Aşığın sinesi aşk ateşine dayanamadığı için aşık kararsızdır. Ah ettikçe ağzından, ağladıkça gözünden ateş çıkan aşığın başı ateş dağı, sinesi ocak gibidir.

'Atâyî 'aşkdan hâlî degül dâ'im ser ü sîne

Birisi küh-ı âteşdür birisi kân-ı âteşdür G.57-5

Ateş, aşığın kalbi gözleri, sevgilinin dudak ve yanakları, gül, mül, gurup vakti vb. unsurlara benzetilen olmuştur. "Od ile penbenün oyunu olmaz", "gönülden gönüle yol vardır" atasözleri ateşle beraber dile getirilir. Aşk denizinin balıkları semenderdir. Ateş tabiatta yok olmaz. Aşık ölünce sinesindeki ateş, mezarın üstünde gül olarak biter. Oda yan-, aşka düşmek manasında kullanılır ki sevgiliye edilen tek beddua budur.

İden te'sîr yâre dildeki tuğyân-ı âteşdür
Göñülden göñüle yol var o da sūzân-ı âteşdür G.58-1

2-Duman

Duman, aşığın ahını ifade eder, gökyüzüne çıkmasıyla gözyaşı ile tezat oluşturur.

Dūd-ı āhum giceler 'aşkuñ ile çarha çıkar
Ağlamaktan gözümün yaşları dāmāna iner G.36-4

3-Kül

Sinedeki aşk, bedeni yakıp kül eder. Ancak beden kül olduğu halde sinedeki aşkı muhafaza eder. Kül rengi, soluk benzi andırır. Kül rüzgarla uçup gider. Böylece aşık, aşk yolunda kendini feda etmiş olur. Aynı zamanda rüzgar külün içindeki kuru parlatarak ateşi harekete geçirir. Kül, ateşi koruduğu için mühimdir.

Hāk-i mezārum döner tūde-i hākistere
Sīnede bākī olup âteş-i pinhān-ı 'aşk G.123-1

4-Ahker

Yangın çıkmasın diye ocağı toprak atarak söndürmek adettir. Toprak, korun havayla temasını keser, fakat kuru muhafaza eder. Ocağı su ile söndürmek uğursuzluk sayılır. Aşığın aşk ateşini, mezar toprağı söndüremez.

Söyünmez âteşi 'aşk ehlinin hāk-i mezār ile
Dil-i zārı gömülmüş ahker-i pinhān-ı âteşdür G.58-2

IV-HAVA İLE İLGİLİ UNSURLAR

Hava, nefsi arzuları, aşk ve hevesi ifade eder. Hava, yön olarak yukarı manasındadır. Havalan-, havalarda uç- ibareleri sevinç ve nefsi olarak kendine kıymet biçmek manalarında kullanılır. Havanın can manası da vardır. Hava bedeni beslediği için insanın maddi yönünü oluşturur.

Serde aşk olsa hevālanmañdadur zahm-ı derūñ
 Āşık-ı zāruñ başından bir hevā eksük degül G.136-2

1-Rüzgar

Rüzgar, bad, bad-ı saba, bad-ı bahar, bad-ı hazan, bad-ı şita, sarsar, nesim, rüzgar, riyah, semum gibi ibarelerle ifade edilir.

Bad, bad-ı bahar, nesim, bad-ı saba tabiata can üfleyen Mesih gibidirler. Güllerin ve yaprakların açılması işini sabah rüzgarı yapar. Haberleşme, gül kokularının her yana yayılması rüzgar tarafından yapılır. Bad-ı saba bülbülün derdini def etmek için efsun okuyup üfürür.

Derdi def olsun okuyup üstine efsün üfür
 Gül kitābın ey şabā gel bülbül-i bīmāra aç G.21-4

Hazan rüzgarı, yaprakları sağa sola dağıtan bir postacı, bad-ı şita içki kadehini çatlatacak derecede şiddetli ve ağaçları soyan bir hırsız gibidir. Semum, estiği yerde iz bırakan, riyah, romatizma hastalığına sebep olan yeldir.

Sāgar-ı bāde şikest olacağı bellü idi
 Bezm-i meyde anı çatlatmış idi bād-ı şitā G.8-3

Sarsar, felaketlere sebep olan şiddetli fırtınadır. Umumiyetle derya ile beraber zikredilir. Memduhun kahrı aşığın ahı sarsara teşbih edilir. Yile vir- deyimi, dağıt- mak, saçmak manasına gelir. Aşık, dağları delmek için balta bile kullanmaz. Bunun için kendini Ferhat'tan üstün görür. Aşık, ahının rüzgarıyla kayaları kırar.

Denizin dalgalanması rüzgarla mümkündür. Aşk deniz, rüzgar arzu ve heves, dalga ise aşkın dışa vuruşudur. Aşk rüzgarı esmeyince beden sandalı yol almaz.

Sāhil-i bezme gelmedi zevrak-ı pür-habāb-ı mey
Yelkeni suda hāsılı esmeyeli riyāh-ı aşk G.124-4

2-Habab

Habab, su içindeki hava kabarcıklarıdır. Deryaya ulaş- mak isteyen akarsular gibi havaya ulaşmak için süratle hareket ederler. Habab, yuvarlak şekillidir ve hareketiyle tezat oluşturur. Büyüklük bakımından derya ve rüzgara nisbet edilir.

Cūy-ı dil-cūda habāb oldu nıgeh-bān-ı nesīm
Baş gözitse aceb mi anı ihsān-ı nesīm K.26-8

Şalan dil zevrakın deryā-yı aşka karasın görmez

Habāb-āsā şikest olur gider bir pāresin görmez G.104-1

D-HAYVANLAR

I-KUŞLAR

Umumi olarak kuşlar, güzel öten, hareketi, canlılığı dile getiren varlıklardır. Murg, murg-ı nev-amuz, murgan gibi isimlerle geçen kuşlar, subh-dem, gülşen, gül, çemen, gulgule, neva, avaze, nale vb. unsurlarla beraber anılır. Bazı kuşlar sesiyle, bazıları görünüşüyle sözkonusu edilmişlerdir.

Birbirin dinlemeyen tıfl-ı debistāna döner
Subh-dem gulgule-i murg-ı nev-āmūz olıcak G.121-3

1-Bülbül

Klasik edebiyatımızın mutad mazmunlarından olan gül-bülbül, sevgili ve aşığı temsil eder. Bülbül, güzel öten kuşlardan biridir. Seher vakti gülün dalına konup, açıldığını görmek için öter. Bülbülün ötüşü sevgiliye yalvaran (Allah'a niyaz eden) aşığı ifade eder. Gülün dikenleri bülbülü yaralar, bunun üzerine feryadı daha da artar.

Hār derdinden ider bülbül-i şeydā nāle
Yohsa urmaz gül ile anı nihāl-i gülzār G.47-2

Bülbül, aynı zamanda güzel şiir söyleyen şair için de benzetilen olmuştur. O kadar ki, bülbülün ötüşü şiir ezberleme talimidir.

Ezber eyler var ise bülbül 'Atāyī şirini
Subha dek gülşende tırmaz dersini tekrār ider G.92-5

2-Tuti

Dudu ve papağan olarak bilinen tutinin en büyük hususiyeti, konuşan ve şekerle beslenen bir kuş olmasıdır. Tuti, ayna karşısında konuşur ve bu yönüyle aşık ve şaire benzetilen olur.

Şol dem ki ola tütî-i cān ebkem ü vālā

‘Arz ide ‘āleme ‘ārız-ı āyīne-misāl

Mu.58-1

3-Keklik(kebg)

Güzelliği ve yürüyüşüyle sevgiliye teşbih edilen keklik bir av hayvanıdır.

Eger seyr-i çemenzār itmege hem-rāh isterseñ

Yüri ey kebg der-i murg-ı dili yanuñā alup eş C.110,4

4-Tavus

Tavus, kanat ve kuyruğunun güzelliğiyle sevgiliye benzetilen olmanın yanında tabiat tasvirleri için de kullanılır.

‘Aks-i gülbünle şular perde-kiş-i zıll-ı hayāl

Düm-i tāvūsı āyān eyledi cevher-i nesīm

K.25-3

5-Mihre(Ordek)

Mihre, aşıkların gönülleri için benzetilen olarak kullanılmıştır.

‘Uşşākuñ aldı dillerin ol gonca-fem yine

Bir hokka içre eyledi biñ mihreyi nihān

G.171-3

6-Şah-baz(Şahin)

Şahin,hızlı ve süzülerek uçması,avda kullanılmak üzere eğitilmiş olmasıyla işlenmiş,sevgilinin göz ve bakışları için benzetilen olarak ele alınmıştır.

Bakmadı murg-ı dile ol çeşmi mestün nâzi var

Neylesün bir uyhusı alınmaduk şeh-bâzi var G.32-1

İki şâhîni süzildiler ol şâh-ı hüsnün

Ey Atâyî var ise murg-ı dil ü cāna iner G.36-5

7-Dik(Horoz)

Horoz,ötüşüyle aşığın gönlüne benzetilen olmuştur.

Tahta-ı sînem yakar yareleyüp dest-i gam

Dik-i dil-i zâr eger olmasa cûşân-ı aşk G.123-6

8-Güncişk(Serçe)

Serçe,pratikliğiyle sözkonusu edilmiş,küçüklüğüyle diğer kuşlara nisbet olarak kullanılmıştır.

Güncişk aldı tu^cmesini^câr kalmadı

Şâh-bâz-ı tîz-per bu kadar yâl ü bâl ile K.16-16

9-Kebuter(Hamame,Güvercin)

Kebuter,posta güvercini diye bilinir ve haberleşmeyle alaka kurularak işlenir.

Gelmege bezme ol perî şalmış idi kebūteri

İrmedi sît-i şeh-peri hîç haber belürmedi G.258-4

Güvercinin bakışları şaşı gibidir. Sevgilinin bakışları bu yüzden güvercine teşbih edilir.

Āvāre şol kebūter-i vahşī gibi hemān

Geldükce bezme bakmada yābane gözlerūn G.131-2

Güvercinler sürü halinde gezdikleri zaman hamame fevci adını alırlar.

Tagıldı cünbiş-i rāyāt ihtişāmuñdan

Hamāme fevci gibi rūh-ı düşmen-i bī-fer K,15-6

10-Kumrı, Yusufcuk

Kumrı aşığı, Yusufcuk sevgiliyi temsil etmektedir.

Var ise ol dil-ber-i güm-geştesini yād ider

Kumrı-ı dil tırma yūsufcuk diyü feryād ider E.6

II-DÖRT AYAKLI HAYVANLAR

1-At(Burak, Esb, Eşheb, Tusen, Şeb-diz)

Atın en önemli hususiyeti, hızlı koşan, dayanıklı ve sadık bir hayvan oluşudur. Eskiden savaşlar at üzerinde yapılır, av seferleri ve seyahate atla gidilirdi. At sür-, fetih yapmak, sefere çıkmak manasında kullanılır. Atın emanet edilemez oluşu, ehemmiyetini ifade etmektedir.

At, rezmin önemli bir parçasıdır ve kasidelerde atla ilgili tasvirler de vardır. At, rüzgardan hızlı koşar ama ne goncaları uykudun uyandırır, ne hababı şikest eder.

Ol sabā-cünbiş-semend-i ma^cdelet-terkīb kim

Bassa çeşm-i gonca-ı ezhārı itmez def^c-i hāb K.2-48

a)Burak

Burak,Miraç gecesi Hz.Muhammed'in bindiği attır.
Miraciyede bahsi geçmektedir.

Niçe rahş ol Burāk-ı berk-i seyr-i nāzenīn-cünbiş
Ferişte-hū perī-rū 'anberīn-gīsū melek-sīmā K.1-44

b)Şeb-diz

Şeb-diz,Perviz(Hüsrev)'in Şirin'e hediye ettiği
tasavvur edilen siyah renkli attır.Rengi münasebetiyle
geceyle bereber anılır.

İrişdürmez beni bir menzil-i maksūduma gerdün
Koşınca eşheb-i şubh ile şeb-diz-i şeb-i tārī G.146-2

c)Tusen

Tusen,yarış için eğitilmiş attır.Hızlı oluşu yönüyle
rüzgara teşbih edilir.

Bir mu'alleml tūsene beñzer ki yirden tīg ala
Berg-i bīdi her kaçan bād-ı hazānī kaldurur G.45-3

d)Eşheb

Eşheb,kır,beyaz atlara verilen isimdir.Rengi bakımın-
dan güzel ve mücerret mefhumları ifade etmek için kulla-
nılır.Eşheb,fırtına gibi hızlı hareket eder.

Nev-bahār-ı 'adl ü re'fetdür nola münkād ise
Emrine bād-ı sabā-veş eşheb-i sarsar-şitāb K.2-47

2-Şir, Bebr, Peleng, Fil

Şir, bebr, peleng ve fil vahşi, yırtıcı hayvan oluşlarıyla, güç ve kuvvetin temsilcisi olarak işlenmişlerdir. Bilhassa savaş tasvirlerinde ele alınmış, devlet adamlarına benzetilen olmuşlardır.

Yedekler kim olupdur pūşişi bebr ü pelengine

Gören şanur atılmış kūha bebr-i şīr-sīmāy K.31-53

Virdi haqqā kim Süleymān bārgāhından nişān

Fīl-i çengīlerle bebr-i ser-keş ü sīrān-ı gāb K.2-10

3-Ahu (Gazal), Bere (Kuzu)

Ahu, ürkekliği ve yabaniliği bakımından sevgiliye benzetilen olarak işlenmiştir.

Tutmasun āhum hazer kıl kaçma ey vahşī gazāl

Halka halka dūd-ı sīne oldı bir müşgīn-kemend G.25-2

Bere, korkaklığı ve vahşi hayvanlar karşısındaki çaresizliği yönünden düşman askerine benzetilen olmuştur.

Vakt-i rezm olsa olur her bendesi bir şīr-i ner

Haşm-ı mekkār olur ol dem bere-i āhū-şitāb K.2-40

4-Rubeh (Tilki), Harguş (Tavşan)

Tilki, kurnazlığıyla, tavşan uykusuyla düşmana benzetilen olarak ele alınmıştır.

Rūbeh gibi çok hileler itdi düşmen

Harguş-sıfat yatdı tuyup'azm-i şehi T.10-7

5-Kilab(Köpek,Seg)

Köpek,aşağılık insanları ve bilhassa rakibi ifade etmek için sıfat olarak kullanılmıştır.

Koşılmam seg-sıfat her bulduğum āhū-yı vahşīye

Salınmam bād-veş gayr ile şirket ihtiyār itmem G.149-4

III-BÜCEKLER

1-Pervane

Pervane,geceleri ışığın etrafında durmadan dönen küçük sineklere verilen isimdir.Sevgili meclisin mumuna, aşık mum ışığına gelen ve çevresinde dans eden pervaneye teşbih edilir.Pervane saman çöpü kadar güçsüz ve çaresizdir.Devamlı hareket halinde oluşu sabırsızlıktan bi-karar olmuş aşığın haline benzetilir.

Dāmen-i sabrı tutuşmuş aşık-ı ser-geştenin

Bī-karār olsa aceb mi aşk ile pervāne-vār G.79-4

Pervanenin ömrü bir gecedir ve ışık etrafında sona erer.Mum sanki pervaneyi yakmak için alevlenir.

Niçün hiddetle āteş-pāre oldı şem'-i bezm-ārā

Ne var pervāne de bir gicelik mihmān-ı āteşdür G.58-3

2-Ankebut(Örümcek)

Örümcek,ördüğü ağlarla,insanı saran nefsi arzuları ifade etmek için kullanılmıştır.Gönüldeki gam ve kederin kalıcı olması da örümcek ağıyla ifade edilir.

Zahm-ı gam ile dil k'ola fevvāre-i hūn

Bend ide mi dām-ı 'ankebūt-ı āmāl

Mu.59-2

3-Zebab(Karasinek)

Dünya kaydındaki insanın gönlündeki fırtınalar, örümcek ağında inleyen karasineğe teşbih edilir.

Kayd-ı dünyādur dil-i pür-ıztırābı iñleden

Tār-ı beyt-i 'ankebūtdur zebābı iñleden

G.167-1

4-Zenbur(Arı)

Sevgilinin dudakları bal ve şekere, aşık ise bu tada gelen arıya teşbih edilir.

İder şehd-i lebünden ayru dil zenbūr-veş zārı

Dirīgā almaduk gitdi o yār-ı gonca-femden haz G.117-2

5-Melah(Çekirge)

Çekirge, sürü halinde gezen ve ekin tarlalarına zarar veren bir haşarattır. Bu yönüyle düşman, çekirgeye benzetilir.

Melah gibi 'adūyı kiştzār-ı mülk ü milletden

Güzel def'eyledi sâz-ı hadeng-i tîz-i minkârı K.5-36

6-Mur(Karınca)

Aciz ve zavallı insanlar, küçüklük yönüyle karıncaya teşbih edilirler.

Minnet Allah'a benüm gibi niçe mūr-ı za'îf

Şehd-i ihsânı ile gark-ı ni'amdur şimdi

K.17-11

IV-BALIK VE SÜRÜNGENLER

1-Hut u Seretan(Büyük balık ve Yengeç)

Hut u seretan, kırıntı yiyen hayvanlar olarak düşünülmüş, ihsan bolluğunu ifade etmek için kullanılmıştır.

Hurşid-i Zühal-mertebe kim hânı dökülse

Nân rîzeleri tam'a-ı hüt u seretândur K.11-24

2-Mahi vü Neheng(Balık ve Timsah)

Balık denizde, timsah bataklıkta yaşayan hayvanlardır. Her ikisi de vahşi olup, geçimsizliği ifade etmek için ele alınmışlardır.

Şöyle bırakduñ araya vahşet ki lüccede

Bulsaydı yirdi birbirini mâhî vü neheng M.1.I-5

3-Mar(Yılan)

Yılan sürüngen olduğu için, aşığa göre rakibi, liyakatsizliği yönüyle temsil eder. Yılanın başı taşla ezilir.

Hâsîd göricek mâr-sıfat dil uzadursa

Luţf eyle anuñ seng-i sitemle başını ez G.94-2

4-Keşef(Kaplumbağa)

Kaplumbağa, tehlike sezdiği zaman başını kabuğunun içine çekmesiyle, korkaklığı yönüyle düşmana benzetilir.

Keşef gibi nice baş göstere zamânında

Ki koydı koz kabına ehl-i zulm ü tuğyanı K.4-36

E-BİTKİLER

I-AĞAÇLAR (NAHL, BİD)

Ağaç, umumiyetle bağ, bahçe içerisinde, çemenle beraber ele alınmıştır. Ağaç, çoğu zaman insanı ve bilhassa sevgiliyi temsil etmektedir. Ağaç, baharda gülzarın bekçisidir. Koyu gölgesi, yazın sıcağından insanları korur. Sonbaharda su ve rüzgarın önünde sürüklenen ağaç yaprağıdır. Kış rüzgarları tarafından tamamen soyulan ağaç yolda kalır. Ağaç ekseriyetle teşhis sanatıyla ele alınmıştır.

Kuşlar yuvalarını ağaç üzerine yaparlar. Ağacın devlet erkanını ifade etmesi, büyüklüğü ve gölgesinde canlıları barındırmasındandır. Budakları ve gölgesi kol kanat germişçesine yayılır.

Meyve ağaçlarının, koruyucu vasıflarının yanında besleyici vasıfları da vardır. Meyveli ağaca teşbih edilen, sevgili ve ihsan umulan memduhtur.

Dâ'im riyâz-ı kadri ser-sebz-i hurrem olsun

Eşcârı ta'ne kılsun bu sebz-gün kıbâbe K.25-11

Baharda ağaçların yeşermesi, yelken aç-, sonbaharda yapraklarını dökmesi yelkenleri suya indir- deyimleriyle ifade edilir. Bu şekilde ağaçlar da neşe ve hüznü yaşarlar.

Yelken açdı şâhlar yaprak açan eyyemîdur

Yürüsin zevrak muvâfık rûzgâr oldı yine G.206-2

Dökilmiş berg-i ezhâr-ı dirâhta kıl nazâr cûda

Bahâr eyyâmı geçdi şimdi bâğuñ yelkeni suda G.200-1

1-Serv

Serv, serv-i revan, serv-i hıraman, zencirli serv terkipleriyle zikredilir. Serv, sevgiliyi tasvir etmek için ele alınan bir ağaçtır. Sevgilinin boyu serv, yürüyüşü hıraman ve revan, saçları yapraklar, gölgesi lütuf ve ihsan olarak tasavvur edilir.

Şarılmış kaddine başdan ayaga zülf-i ham-der-ham
Hemân zencirli serve dönmiş ol nahl-ı hıramânım G.157-4

Serkeşlik ve azadelik vasıfları, servin yukarı doğru büyümesiyle alakalıdır. Azadelik, dünyevi bağlardan kurtulma manasına da geldiği için tasavvufi olarak doğruluğu ve Hak yolu da ifade eder.

‘Atâyî pây-bend olmaz bize hâr u haş ümmîdi
Misâl-i serv olup azade kurtulduk ‘alâ’ikden G.185-5

2-Şimşad

Şimşad, kılıç yapımında kullanılan bir ağaçtır. Sevgili hizmetinde bulunmayan kişiyi ifade eder.

Özi bilür eger hidmetin itmezse şimşād
Yirine diksün o nahl-ı ümîd-i nârveni G.238-4

3-Narven(Karaağaç)

Çalı türünden bir ağaç olan narven, her yerde bitmesi hususiyetiyle verimlilik ifade etmek için kullanılmıştır.

Bir ehl-i himmet açdı yine ber-zemin kim
Tohm-ı giyâh ekilse eger nârven biter K.30-8

4-Çenar

Çenar, devleti temsil eden bir ağaç olarak ele alınmış, himaye için benzetilen olmuştur. Sonbaharda yapraklarını döken bir ağaçtır. Yapraklarının büyük oluşu, uzun ömürlü oluşuyla bahsi geçen ağaç, kış tasvirlerinde de kullanılır. Rüzgar tarafından soyulan çenar bağ yolunda çaresiz kalır.

Gülşen-i luṭfuña şeb-nem gibi düşdi gön̄lüm

Keremünden nola alsañ ele m̄anend-i çenār

K.14-35

5-Ud(Öd)

Ud ağacı, çalgı yapımında kullanılan bir ağaç olması sebebiyle ele alınmıştır.

Nefesde olmaz eşer nār-i 'aşka düşmeyicek

Yanup yakılmayıcak büy-ı hūb vire mi 'ūd

G.26-3

6-Sumak

Sert olan ve direk yapımında kullanılan sumak ağacı, aşığın ahına benzetilen olarak kullanılmıştır.

Oldı bu dūd-ı āh-ı pür-şererüm

Cāmi' -i 'aşka bir sumākī direk

G.130-2

7-Mugaylan

Mugaylan, çalı türünden bir ağaç olup, tasavvufi olarak Allah'a yönelmeyi engelleyen istekleri temsil etmektedir.

'Aşkdur sūzende-i hār-ı mugaylān-ı emel

'Aşkdur şūyende-i naķş-ı rūsūm-ı māsivā

G.1-4

II-ÇİÇEKLER

Çiçekler,bağ içerisinde ve bahar mevsimiyle ele alınır.Çiçeklerin herbiri şekil ve renk olarak sevgisinin uzuv ve vasıflarını temsil ederler.Çiçekler seher vakti rüzgarın nefesiyle açarlar.Kesret ifade ettikleri için askere teşbih edilirler.

Şükûfe askerî nev-rûza karşı çıkmaya mı

Çemen diyârına şâh-ı bahâr gelmeye mi G,224-2

1-Gül,Gonca

Diğer çiçekler,sevgilinin sadece bir uzvunu temsil ettiği halde gül sevgilinin kendisi için benzetilen olmuştur.Gül,çiçeklerin şahı addedilir.Bu yüzden peygamberler içinde Hz.Muhammed de çiçekler içinde güle teşbih edilir.Gül denilince doğrudan akla gelen sevgilidir.

Yine sultân-ı gül taht-ı zümürüd-fâmına geçdi

Nola ezhâr u eşcâra çıkarsa hilâat-ı nev-rûz G,95-3

Gonca,gülün tomurcuğudur.Sevgilinin ağzına ve yeni yetişmiş sevgiliye benzetilen olur.Gonca,kapalı olduğu için umut,şans,talih vb. mübhem olan her şeyi ihtiva eder.Gonca üzerinde şansın açılması umudu vardır.

Gonca-ı dil açılır gerçi ki nev-rûz olıcak

Aña hâcet mi kalur tâlî i fîrûz olıcak G.121-1

Bülbül,açılmasını görmek için goncanın dalında öter. Gonca da bülbüle karşı işveler eder ama kulağı sağır olduğu için,bülbülün feryadını bir türlü duymaz.

Ne jīve bardağıdur gonca-ı pür-jāleyi gör

Bülbüle karşı nice 'ışveler ider her-bār K.14-5

Gülün dikenleri muhafız gibidir.Gülün yanında dikēn, nimetin külfeti addedilir.Bu diken bazen aşık,bazen de rakip olur.

Ey gül-i bāğ-ı letāfet iltifāt itdükce sen

Gülşen-i kuyunda oldum çeşm-i afdāya diken M,7.I-1

2-Nergis

Nergis,şekil olarak sevgilinin yarı açık gözlerine benzer.Gözle beraber zikredilir,yol gözleyen birini andırır

Gözi yollarda muntazır ancak nergis

Seyr-i gülzara gelür var ise ol fahr-ı kibār K.14-14

3-Lale

Lale,sevgilinin yanağına,aşığın sinesindeki yaralara ve Cem'in altıgen kadehine benzetilen olur.

Sīnem üzre çāklerden âteş-i sūzān çıkar

Hakden güyā ki yir yir lāle-i nu'mān çıkar G.71-1

4-Zanbak

Zanbağın tomurcuğu kağıt tomarına ve parmakla yol gösteren birisine benzetilir.

Zanbakañ goncası yol gösterür engüştü ile

Demidür gelse eger gülşene eşrāf-ı diyār K.14-13

5-Sümbül

Sümbül, sevgilinin kıvrımlı saçları için benzetilendir.

Sümbülün zülfinde gördi çeşm-i bülbül nakşını

Bülbülün çeşmine 'âlem teng ü tār oldu yine G.207-3

6-Reyhan, Nesteren

Reyhan, küçük tomurcuklardan oluşan çiçektir. Nesteren dağ çiçeği olup verimlilik ifadesi için ele alınmışlardır.

Bu hâkdanı kâse-i reyhân ider hemân

Kande teveccüh itse gül ü nesteren biter G.30-11

7-Karanfil

Karanfilin yaprakları ince ve tel tel olduğu için, tarağa teşbih edilir. Ayrıca kokusuyla ele alınmıştır.

Zülf-i nigâra var ise meşşâdur bahâr

Bir la'1-şâne eyledi berg-i karanfili G.267-3

8-Yasemen

Renk olarak sevgilinin sinesi, koku olarak saçları yasemene teşbih edilir.

Çıkamaz gönülden aslâ ol ruh u ol sine hasreti

Hâk olsa da o yirde gül ü yâsemen biter K.30-5

9-Çadır Çiçeği

Çadır çiçeği, adı yüzünden bahar şahının çadırı olarak işlenmiştir.

Şahn-ı gülzara gelüp kondı yine şah-ı bahār
Haymesin eyledi çadır çiçeginden ezhār K.14-1

10-Susen

Susen,yapraklarının pul pul oluşuyla ele alınmıştır.

Çemen bahrinde döndi berg-i süsen pullı mähîye
Şu denlü saçdı bād-ı nev-bahārī aña ezhārı K.8-6

III-MEYVELER

Meyve ağaçları arzu ve muradı ifade eder.Meyvelerin ham oluşu erişilemeyen arzuların timsalidir.

Bāğ-ı emelde mīve-i vuşlat hayāl-i ham
Ol hām mīveler bizi itmekde telh-kām G.153-1

1-Kiras

Kiras,sevgilinin dudaklarına benzetilen olmuştur.

Leblerinden buseye şa'y it kirāsun faşlıdur
Göñline gir dilberün seyr-i hisār eyyāmıdur G.85-6

2-Şeftalu

Şeftalu,renği,şekli ve üzerindeki tüylerle sevgili-
nin çenesini ifade etmek için ele alınmıştır.

Şeftālū ricā itdüm idi yolda 'Atāyī
Ol nahl-ı revān didi degül şimdi zamānı G.242-5

3-Engur

Engur,şarap münasebetiyle ele alınmıştır.

Beni bîmâr iderse gözlerün mahmûrdur dirler
Şafâ virse lebün mest-i mey-i engûrdur dirler G.54-1

4-Badam

Badam,sevgilinin gözleri için benzetilendir.Magz-1
badam,sevgili ve aşığın bedenleri için kullanılmıştır.

O dil-ber kendi gibi bir semen-berle olup pehlû
Döner bir mağz-ı bādāma iki meh-pāre ayrılmaz G.103-2

IV-DİĞER BITKİLER

1-Kabak

Bahsi geçen kabak süs kabağı olup kase olarak kul-
lanılır.Yüzerken batmamak için bele kabak takılır.

Şirin lebüni būs ideli dil-berā kabak
Bir boynı bağılu bende olupdur saña kabak G.125-1

2-Haşhaş

Haşhaş,aşıkların aşktan uyuşmuş başlarını temsil eder.

Yaşın alma başın al bir bölük üftâdelerün
Mağ-ı aşkun bir iki kelle-i haşhâşın kes G.106-2

3-Piyaz(Soğan)

Piyaz,acılığıyla düşmanın sözlerini ifade eder.

Şemşîrün ile togra dilersen başum dise
Aldanmasun o yâr 'adūnuñ piyāzına G.211-3

V-BAĞ

Bağ, bağı, bustan, çemen, çemenzar, sebzezar, gülşen, gülzar, gülistan kelimeleriyle ifade edilir.

Bağ denilince akla, tam bir bahar manzarası gelir:

Bağda renk olarak yeşil zemin hakimdir. Yeşilin canlı ve taze manalarından da yola çıkarak, tabiata canlılık veren Hz. Hızır zikredilir. Bağda ağaçlar, çiçekler vardır. Bütün unsurlar, küçük yapraklardan oluşmuş birer kümedir. Yapraklar, umumiyetle yeşeren umutların herbirini oluşturur.

Yeşil zemin üzerinde hemen her renkten oluşmuş çiçekler vardır. Gülün sadece kırmızı rengi ele alınmıştır. Lale ve karanfil kırmızı, pembe, yasemen beyaz, zanbak mor, vb. renklerle tabiat tablosu çizilir. Çiçeklerin her biri, sevgilinin bir uzvunu ifade eder.

Bağı sulayan, besleyen unsurlara yağmur, nehir, pınar, şebnem yanısıra aşığın gözyaşları da dahil edilir. Yağmur bir anda bütün bağı sular. Nehir akarsuyu, pınar kaynak suyunu, şebnem günün ilk ışıklarıyla her yaprağı adilce sulayan rutubetli oluşturur.

Bağdaki sesi, ötüşen, dövüşen, şarkı söyleyen kuşların çığlıkları meydana getirir. Bunların başında bülbül gelir. Kuşlar ses ve hareketleriyle baharın gelişini kutlar gibidirler. Çalgı sesleri, kadeh sesleri, insanların sohbet ve naraları, aşıkların ah u feryatları bağdaki sesleri tamamlarlar.

Güneş ve ay gece gündüz bağıın manzarasını değiş-tirirler. Her ikisinde de ışık ön plandadır. Güneş aydınlatır, besler, büyütür; ay dinlendirir örter ve uyutur.

Bağda serinlik ağaçlar ve rüzgar tarafından sağla-nır. Ağaçlar, dalları ve yapraklarıyla sallanarak, gölge ederek serinliği sağlarlar.

Rüzgar, bağıın hareketi sağlamakla vazifeli unsuru-dur. Çiçeklerin açması, çiçek kokularının yayılması, ağaç-ların salınması, insanların ferahlaması rüzgara bağlıdır. Rüzgar, ferahlık saçan bir attar veya haberleşmeyi sağ-layan bir postacı gibi sağı sola koşturur.

Bağda sun'i olarak dolap vardır ki nehir suyundan istifade etmek için yapılmıştır. Dolap şans talih vesile-siyle çarhı ifade eder ve sanki onun bir maketidir.

İnsanlar grup grup ve fert fert safa arayışı içinde bağı seyre çıkarlar. Sevgililer (hublar), aşıklar burada görüşürler. Sanki, havada insanları aşka iten bir sihir vardır. Bağda içki içmek, aşık olmak, sevinçten çılgılık atmak insan iradesi dahilinde değildir. Sevgilinin aşığı meyli de bu hava içerisinde mümkündür.

Bağıın, sonbahar ve kış tasvirleri de vardır. Bu mevsim-lerde bağı hayati fonksiyonunu kaybetmiş durumdadır. Tam bir hüznün havası yaşanır. Bağı, iflas etmiş bir tacir gibi, hüznü dönüşen sevincin hatıralarıyla başbaşa kalmıştır. Çenar altınlarını yele vermiş, rüzgar bağıın süpürgecisi olmuştur. Bülbülün sürudu, aşığın vuslatı başka bahara kalmıştır.

SONUÇ

Nev'i-zade Atayı Divanı Üzerinde yapmış olduğumuz doktora çalışması neticesinde, gerek divanın incelenmesi gerekse Atayı hakkındaki kaynakların taranmasıyla ortaya çıkan kanaat, Atayı'nin değerli bir alim ve iyi bir şair oluşudur. Kaynaklar şairin şöhretinin Şaka'ik Zeyli ve Hamsé'sinden geldiğini belirtmelerine mukabil, Divan'ı da küçümsenemeyecek yapıda bir eserdir.

İstanbul kütüphanelerinde 16 nüshasını tesbit ettiğimiz divanın 5 nüshası esas alınarak oluşturulan tenkitli metin ve kısmi incelemesi neticesinde elde edilen malzeme şöyledir: 1 mensur dibece, 31 kaside, 9 musammat, 273 gazel, 71 mukattât ve 93 ebyat. Diğer nüshalar üzerinde yapılan metin taraması sonucu 2 gazel daha tesbit edilip divana dahil edilmiş, böylece gazel sayısı 275'e çıkmıştır.

Atayı Divanı, şekil olarak monotonluk arz etmez. Değişik vezinler ve her çeşit kafiye kullanılmış, daha çok redif tercih edilmiştir. Eserde Türkçe söyleyiş ve sadelik göze çarpar. Atasözleri ve deyimler çok sık kullanılmış, cemiyet, sosyal hayat ve ferdi ilişkiler cemiyetin diliyle ifade edilmiştir. Düz ve basit cümlelerle fiillerin çok kullanılmış olması yer yer monotonluk oluşturur ama eserin estetik bütünlüğünü bozmaz.

Eserde Nev'i, Şeyhülislam Yahya, Baki ve Nef'i tesirleri göze çarpmasına rağmen, Atayı'nin yenilikçi ve orijinal üslubu hakimdir. Şair, realiteyi şiirin mistik havası içinde bile kaybetmez. Belki de Atayı'yi birinci sınıf alim, ikinci sınıf şair yapan hususiyet budur.

Nev'i-zade Atayı,16.yy.sonu ve 17.yy. başlarında yaşamış şair,alim ve devlet adamıdır.İyi bir eğitim görmüş,Arap,Fars ve Türk edebiyatlarının yanında İslami ilmi almış olduğuna eserlerinde şahit olmaktadır.

Eserde dini-tasavvufi unsurlara oldukça fazla tesadüf edilir.Hatta mazmunların batını ve tasavvufi manalarını o derece içiçe gizlemiştir ki bunları birbirinden ayırt etmek zorlaşır.Allah'ın isim ve sıfatlarını çok yerde kullanmış,ayet,hadis ve dualarla ifadelerini süslemiştir.Peygamberler,Dört Halife ve diğer din büyüklerini,gerek doğrudan doğruya,gerekse telmihen anmış;geniş İslami bilgisini İslami çerçeve içerisinde sunmuştur.Eser,tasavvufi mahiyet taşımamasına rağmen,tasavvufun mütevazı havasını muhafaza eder.Atayı'nin şahsı,içi dışı bir dürüst insandır.Bu yüzden kusurlarını da dışa vurmaktan çekinmez.Riyakarlığın şiddetle karşısında olup,dinin aba ve asadan ibaret olmadığını savunur.Sufi-i zerraktan,seg-sıfat raptikten,riyakar adu ve fırsatçı agyardan şiddetle kaçışının sebebi budur.Atayı gösterişe itibar etmez.

Atayı'nin cemiyetinde her tip insanı bulmak mümkündür.Başta padişah olmak üzere,vezir-i azam,şeyhü'l-islam,kadı ve vezirlerden,resmi ve gayr-ı resmi hemen her çeşit meslek erbabına rastlanır.Bunların çoğu Atayı'nin çağdaşı ve hemdemi olan kişilerdir.Yaşadığı,vazife yaptığı,bildiği yerlerin coğrafyası ve burakarla ilgili tarihi ve efsanevi şahsiyetlerden geniş bir şahıs kadrosu kurmuştur.Divanda geçen "sohbet-i has"ibaresi,Atayı'nin mensup olduğu sosyal sınıf hakkında ipucu verir.

Atayı, eserinde tarihi olaylara yer vermiş, tarihi vesika addedebileceğimiz malzemeler bırakmıştır. Bilhassa kasidelerinde mitolojik İran kahramanlarının yanında Türk tarihinden de misaller vermiş, devrinden önceki padişahları kahramanlıklarıyla zikretmiştir. Bazı şahısların isimlerini kelime oyunları ile gizlemiştir.

Eserde aşık, şairin kendisidir. Atayı, gelmiş geçmiş bütün şairlere meydan okuduğu gibi, aşıkları da muhatap kabul etmez. Mecnun ile Ferhat'a aşkı kendisinin öğrettiğini söyler. Klasik sevgili tipinin yanında, orijinal sayılabilecek unsurlar da hakimdir. Bir taraftan sevgili, çevre cefa eden, aşıklara tepeden bakan, ele geçmeyen bir peri iken, diğer taraftan sevgili aşıkla beraberdir. Hatta, aşık sevgiliye meydan bile okur. Fakat hiç değişmeyen tip rakiptir. Rakip girdiği her meclisi dağıtır.

Tabiatta, feleğin dokuz katından güneşin bir şaşasına kadar, cüziyet ve külliyyet arz eden her şeyi bulmak mümkündür. Güzellik ve his ifadesi için tabii unsurlar misaldir. Kozmik unsurlar, anasır-ı erbaa, hayvanlar ve bitkilerden her biri teşbih yoluyla ve teşhis sanatıyla ele alınmıştır. Tabiatta da klasik tasavvurun dışında tesbit ve yorumlar vardır: Bülbülün çalak oluşu, gülün damen-i ismetinin yırtılmış olması, feleğin ettiğine pişmanlık duyması vb. Atayı'nın tabiat tasvirleri, hayal gücünü zorlayacak derecede ince ve derindir.

Divan'da insanlar müsbet-menfi olarak sınıflandırılmış tiplerdir.Şahsiyete pek rastmanmaz.İyi çok iyi;kötü, çok kötüdür.Rakip başta olmak üzere,sufi,vaiz,zahit,a'da,nasih,menfi tipleri oluşturur.Bunların dışında kalanlar müsbet tiplerdir.Ancak,sevgili dışında bu müsbet tiplerin (kasidelerdeki memduh hariç) hususiyetlerine dair ipucu yoktur.Cemiyet manzarası içinde bile bir tip ele alınmış, diğerleri tavsif edilmemiştir.Buna rağmen menfi tipler diğerlerinden daha az yer tutar.Bu da Atayi'nin,dostane ilişkiler içerisinde veya iyimser bir şahsiyet olduğunu gösterir.

Atayi'nin,konuşma diline yakın bir dille kaleme aldığı eser,üslup olarak pek sanatkarane bulunmaz.Ancak tema bakımından klasik şiire nazaran farklılıklar vardır.Devrin sosyal yapısı,adet ve geleneklerini eserde bulmak mümkündür:İnsanların gruplar halinde seyre çıkması,içki meclisleri,sandal gezintileri,gazel okuyup nara atmaları,kadın ve erkeklerin mesire yerlerinde görüşmeleri,misafirlikler,ikramlar,alışveriş,rekabet,savaş,barış vb.

Dikkati çeken bir nokta da sevincin topluluk halinde,hüzünün yalnız yaşanmasıdır.Hüzün,belki yalnızlıktan kaynaklanıyor,belki de yalnızken ortaya çıkıyor olmalı ki,hüzünün paylaşıldığı cemiyet şekli yoktur.

Tabiat unsurları ve insanlar arasında mukayeseler göze çarpar.Tabiat-tabiat,tabiat-insan,insan-insan arasında yapılan bu mukayese,zıtlıklar ve benzerlikler yönündendir.Tabiat,ayrıca teşbih unsuru olarak işlenmiştir.

Atayi Divanı'nda Nev'i,Şeyhülislam Yahya,Baki ve Nef'i'nin tesirlerini bulmak mümkündür.Divan,bu şairlerin divanlarıyla mukayese edilince,Atayi'nin sanatkarane klasik şiir yönü ortaya çıkıyor.Geri kalan tarafı ise,kuru bir üslupla dahi olsa yenilik arzeden ciheti oluşturuyor.Burada marazi aşk yerine realite,hüzün yerine sevinç,sebepe-sonuç ilişkisi içerisinde cemiyet ve insan,günlük hayat hakimdir.

Atayi hakkında hüküm vermek için,şairlik vasfı yanında kadılık ve alimliğini de hesaba katmak gerekir.Devrin en önemli ilmi eseri sayılan Şaka'ik Zeyli ve kadılık mesleğinin şartlarını düşünecek olursak,Divandaki gerçekçiliği anlamamız daha kolay olur.

Netice olarak,Atayi Divanı pek sanatkarane sayılmasa bile,orijinalite,yenilik ve gerçekçilik hususiyetlerine sahip üstün bir eserdir.

BİBLİYOGRAFYA

- Banarlı, Nihat Sami, Resimli Türk Edebiyatı Tarihi, C.II, İst. 1971
- Çavuşoğlu, Mehmet; Tanyeri, Ali, Hayreti Divan (Tenkitli Basım) •
İst. Ün. Yay. 1981
- Devellioğlu, Ferit, Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat, Ank. 1980
- Dilçin, Cem, Örnekleriyle Türk Şiir Bilgisi, TDK, Ank. 1983
- Göçgün, Önder, Ziya Paşa'nın Hayatı, Eserleri ve Bütün Şiirleri
Kültür Bak. Yay. Ank. 1987
- Gölpınarlı, Abdülbaki, Nedim Divanı, İnkilap ve Aka Kit. İst.
- Karacan, Turgut, Nev'izade Atayı, Heft Han Mesnevisi, (İnceleme-
Metin), Ank. 1974
- Karahan, Abdülkadir, "Nev'i-zade Atai", İslam Ans. C. 9, s. 226-228
- Karahan, Abdülkadir, Nef'i Divanı'ndan Seçmeler, Kül. Bak. Ank. 1985
- Kortantamer, Tunca, Nev'izade Atayı ve Hamsesi, İzmir, 1982
(Basılmamış Doçentlik Tezi)
- Kurnaz, Cemal, Hayali Beg Divanı Tahlili, Kül. Bak. Yay. Ank. 1987
- Levend, Agah Sırrı, Divan Edebiyatı, Kelimeler ve Remizler,
Mazmunlar ve Mefhumlar, İst. 1980
- Levend, Agah Sırrı, Türk Edebiyatı Tarihi, C. I, Giriş, TTKY, Ank. 1988
- Mehmed Tahir (Bursalı), Osmanlı Müellifleri, C. 3, İst. 1985
- Nev'i-zade Atayı, Hada'ikü'l-haka'ik fi tekmileti's-şaka'ik,
Çağrı Yay, C. II, İst, 1989
- Sefercioğlu, Nejat, Nev'i Divanı'nın Tahlili, Kül. Bak. Ank. 1990
- Sir James W, A Turkish and English Lexicon, Beirut, 1987
- Şaka'ik-ı Numaniye ve Zeylleri, (Neşre Hazırlayan: Abdülkadir
Özcan), Çağrı Yay. V Cilt, İst. 1989
- Şemseddin Sami, Kamus-ı Türki, Çağrı Yay. İst. 1978
- Şeyhi Mehmed, Vekayü'l-fuzala, Çağrı Yay. C. III-IV, İst, 1989

Tarlan, Ali Nihad, Şeyhi Divanı'nı Tedkik, İst. 1964

Tarlan, Ali Nihad, Edebiyat Meseleleri, İst. 1981

Timurtaş, Faruk Kadri, Baki Divanı'ndan Seçmeler, Kül. Bak. Ank. 1987

Tolasa, Harun, Ahmet Paşa'nın Şiir Dünyası, Ank. 1973

Tulum Mertol, Tanyeri, Ali, Nev'i Divan, (Tenkitli Basım) İst. 1977

Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, Osmanlı Tarihi, T. Tarih Kur. Bas.

C. III, Ank. 1982

Üzgör, Tahir, Türkçe Divan Dibaceleri, Kül. Bak. Yay. Ank. 1990

Yeni Tarama Sözlüğü, T. Dil Kur. Ank. 1983

بسرین بسطی نقش بر آوا
 کو کسرا و جواج زین
 بر بنام یاد کشیده و کویا
 کسرا ترا زنده طور بر درون
 اوستی در آن کسوز قرآن
 ما دانکه نقش کنی بکتاب رسم بسطی لید زینر بولیده ابر
 او کاسی سفره در حینه که فتح باب محمود اشکین زبانه
 دستیار خلفه بنیم همدر او لید قرب قبول و صول بکسرت
 در و دایره که بسطه جواهر انظام کردن بندت پروا
 کوسر حمد خدا و در علامت واسطه العقد سجده نظریه کلام
 اوله که سرشته ازل ازال و بیوز اید الامین عباد
 اهدینه مشقی در و جواهر زو کبر صلوات ناکر زید
 مخلوقات قینه که سکک تهور و کسین در خطیما
 سر برین لید بهی در و در و بکتاب سزا و ابریدت

ال

ال و اصوات کورید که اعلا کلمه آینه ای چون سیم سیم از کور
 سخا قبه آسمان اید در سنجک محمدین برین
 و صلا ترخوس نوسدن تمیید بعد از آن کوه جزوه
 ظم و دریا و بوستان فضل و علم اولان کلان شمشیر
 بسته دوان نصی بر نوز در نقش مجس جان اولدی
 جندن بو حقیه شکسته ضمیر سحر و لاهم بر شکست کلام
 یعنی که عطایه افکار و نوعی زام لکن کجاست سخن
 و ارب اولف با عفت خلق به رب نبی نوعی با بند
 در می خلی هر شاد و غنی شاد و اولفله بزمان غمان
 نظمت چو عهد نبوت و بار ز شکت کسره فردین کسیر
 اول با عتد که کوشه خوانه حافظه هر بولون جوان بر بار
 سکک شکستین سطور به چکلکه تعلیق کردن ز در کار
 قندسر و اول کل کلزار دل و جان ولان اولان
 رکنه شیرانه لیدسته قندوب مانند کده کسینه
 ارقن الی و کاه اولفله کسرا و اکر کور کور
 جهات من فصل شکیبایر و سنجت املها در دل
 بس انگاه بود روان مرتب سدرینه بر صدر اید
 حایب ان اسم شریف عنوان ظنفته شک و از اولوم
 اهو و اولسته که شگفت خور کینه فضیلتی پر کار

و نظم بر سوزش آتش به مشهوره سال مجرب را خاک و جان غمناک
 سب بپزند بوی محبت آتشکار دارد و وصفه او را می
 برکشند که از آنرا زلف سیاهی پیدا میکنند و زلف
 خنجر آید است از در ده و فغان بپزند برشت خط کشیدند
 سطله در آب آتش کرده جدا است اما عاقلان و فاضل
 هستند که اسرار محبت را می بینند او را طبعه بر سطر است
 مهر و برگی از زین در آن عاقلان کشیدند و فلک را در جهت
 حقیقت از آمدن مومند کشیدند که آید و خاک را که در حش
 که خدای بچو بر دست آتش را پیدا بود طبعی لاد که
 حلال نیست مذموب کتاب و حصار نه سوزن کنایت طبع
 و در واقع زلف از زین خط یکا آید و زنی بلوب
 شیراز شمع مهر عالم را آید بر سفینه زین آید
 ایضا حق محمد در مکن و طبع هموار جام جاما بر سر
 حالیکه که قندیل او ان همدان در رنگا که در آت زین
 یکجا و جوانمیزات له هونیدون زین و مکن اولوب
 بسیار صیب آتق عشق لجه استوز آید لبرزه و کترین
 ریحون سوزن آتق زین آتق فیض طبع استوزی لوزد
 آید استوزی کثیر او لغون خالی و طبعه آتق کجسته
 سید المرسلین الزوف طبع و قد و فنع انوب

آید بهر کمال و در تو مهر کز حق ز بود محابف آیم و این
 دست قیافه ز شاد کسجه عبادت در بر ز بود و در مهر
 صدف که کز زدن و نقل مستقیق قستی فرس بجای از طاعت
 کلوزن و فدا کند سر و سب آتق سوزن و جویب کجسته
 مهر و مهر و محبت محله و آتق ز دل بیغلی او را عشق آتق
 محله و در کجایان الهی بچشم جمهرن سوزن
 سینه آتق ما المفقین ما عاقلان طبع هر حق کجا
 گفته آید بیس و فخر آتق آتق جناب نصیب آتق باه بند
 بر آید بر صدر عالم قدر یکین آتق حضرت کر که در حق علم
 طبع تا آید آتق عجز آتق سبزه زوق و در طبع خلق شکبار
 بر آتق جان رشک بوستان آتق در عو نظرت آتق
 و کجسته بو فاکر آن استغناک منقلب عالمی لکه در مکن
 عبارات او را در دست خود و نسر اول در جودن عالم در
 خسرو سیر جابین جاب و سب شمع بر آب و سفینه کجا
 آید فاشی او لغت و حضرت بلوب آتق آتق آتق
 مطلع سیاهی سطر سرتق و بستان خیال و در مکن
 آتق کجسته آتق عشق آتق بر کجسته آتق بر خنجر و مکن
 آتق فخر که ما تکه استکندر و طبع کجسته آتق آتق
 سطر او را در و بیاض بین استکندر آتق آتق آتق

چو شاه بر سر علم عالم است کز آن کز قوت برده بر سبوی سر ارادت قلع علم اگر کورست که با طاهر سایه کسب کز کوه کز آن کز کلمه دشمن او چه جمله بیارند نزدان او کس که نزلان بر شوق عاقبت بر رخا فرشته بعد سکون غوا غمخیزد بر شوق شادان آشف بر خلق خوشتر از او کز آن	جله ملک از سر در صحنه مهر ماه آید بر بخت که از غم علم او قوت قبیله بر در رخا صدا غنچه سدا دل غم کسب کلمه بر آنکه کز آن کز آن طوبه را اولاد غم در آن کز آن شود به غم نظر غم کز آن سر قضا شده کرد از غم خاد کسب کز آن کز آن
استخفاف خانه کلمه بر طایف کلمه کی در دو کلمه بر طایف	کلمه کی در دو کلمه بر طایف کلمه کی در دو کلمه بر طایف
خون خور از برغان غم کسب بر در کوسته بر آفرین شمشیر کار با از آفرین غم کسب بر در بسیام جام از کسب جان بر مد سر است غم کسب بر آفرین از آفرین غم کسب بر آفرین	کلمه کی در دو کلمه بر طایف کلمه کی در دو کلمه بر طایف
قوت بر سر شمشیر غم کسب بر در قوت بر سر شمشیر غم کسب بر در	کلمه کی در دو کلمه بر طایف کلمه کی در دو کلمه بر طایف

استخفاف خانه کلمه بر طایف کلمه کی در دو کلمه بر طایف	کلمه کی در دو کلمه بر طایف کلمه کی در دو کلمه بر طایف
خون خور از برغان غم کسب بر در کوسته بر آفرین شمشیر کار با	کلمه کی در دو کلمه بر طایف کلمه کی در دو کلمه بر طایف
از آفرین غم کسب بر در بسیام جام از کسب جان بر مد	کلمه کی در دو کلمه بر طایف کلمه کی در دو کلمه بر طایف
سر است غم کسب بر آفرین از آفرین غم کسب بر آفرین	کلمه کی در دو کلمه بر طایف کلمه کی در دو کلمه بر طایف
قوت بر سر شمشیر غم کسب بر در قوت بر سر شمشیر غم کسب بر در	کلمه کی در دو کلمه بر طایف کلمه کی در دو کلمه بر طایف

کار صفا در کل...
دولت خجانه...
چشم نه...
قبا...
حرم...
دخان...
سبیل...
سوار...
دولت...
ای...
فان...
فط...
کمال...
کمال...
عق...
کج...
سند...
اول...
فقد...

کار...
باز...
سوار...
ای...
کمال...
عق...
کج...
سند...
اول...
فقد...

مقام اولیٰ حضرت محمد صلی الله علیه و آله	مقام اولیٰ حضرت محمد صلی الله علیه و آله
مقام دوم حضرت علی مرتضیٰ علیه السلام	مقام دوم حضرت علی مرتضیٰ علیه السلام
مقام سوم حضرت فاطمه زهرا علیها السلام	مقام سوم حضرت فاطمه زهرا علیها السلام
مقام چهارم حضرت حسین علیهما السلام	مقام چهارم حضرت حسین علیهما السلام
مقام پنجم حضرت سید الشهدا علیه السلام	مقام پنجم حضرت سید الشهدا علیه السلام
مقام ششم حضرت امام رضا علیه السلام	مقام ششم حضرت امام رضا علیه السلام
مقام هفتم حضرت امام محمد باقر علیه السلام	مقام هفتم حضرت امام محمد باقر علیه السلام
مقام هشتم حضرت امام جعفر صادق علیه السلام	مقام هشتم حضرت امام جعفر صادق علیه السلام
مقام نهم حضرت امام موسیٰ کاظم علیه السلام	مقام نهم حضرت امام موسیٰ کاظم علیه السلام
مقام دهم حضرت امام رضا علیه السلام	مقام دهم حضرت امام رضا علیه السلام
مقام یازدهم حضرت امام مهدی علیه السلام	مقام یازدهم حضرت امام مهدی علیه السلام

مقام اولیٰ حضرت محمد صلی الله علیه و آله	مقام اولیٰ حضرت محمد صلی الله علیه و آله
مقام دوم حضرت علی مرتضیٰ علیه السلام	مقام دوم حضرت علی مرتضیٰ علیه السلام
مقام سوم حضرت فاطمه زهرا علیها السلام	مقام سوم حضرت فاطمه زهرا علیها السلام
مقام چهارم حضرت حسین علیهما السلام	مقام چهارم حضرت حسین علیهما السلام
مقام پنجم حضرت سید الشهدا علیه السلام	مقام پنجم حضرت سید الشهدا علیه السلام
مقام ششم حضرت امام رضا علیه السلام	مقام ششم حضرت امام رضا علیه السلام
مقام هفتم حضرت امام محمد باقر علیه السلام	مقام هفتم حضرت امام محمد باقر علیه السلام
مقام هشتم حضرت امام جعفر صادق علیه السلام	مقام هشتم حضرت امام جعفر صادق علیه السلام
مقام نهم حضرت امام موسیٰ کاظم علیه السلام	مقام نهم حضرت امام موسیٰ کاظم علیه السلام
مقام دهم حضرت امام رضا علیه السلام	مقام دهم حضرت امام رضا علیه السلام
مقام یازدهم حضرت امام مهدی علیه السلام	مقام یازدهم حضرت امام مهدی علیه السلام

<p>مکتبہ نیر جیو سنسکرون دور کردید واریس و در کف شماره ایبر با و خردن کاوا مقصود ریج دو کویک و ادان خواندن خان مع حجت بیت نسیم بر نور و با الی ایق ترا لاجا حضا سکیر بانی الی در الی الی شود و اسجیجی کو نظر کردن نمود نسیم الی الی</p>	<p>دیکت تجبر ادوات فکته ترکتی خوار اسه اما او نسیم الی دایم کف ایست کف سرتیاب الی الی بادارک جوکر الی الی آست نسیم الی الی عقلی نقل نسیم الی موسول الی الی</p>	<p>مدخله زمان نسیم الی عکس نسیم الی دو چمن نسیم الی اوق خوان نسیم الی مقصود نسیم الی کویا نسیم الی عقد نسیم الی غیر نسیم الی کوردالی نسیم الی کوردوم نسیم الی</p>	<p>مکتبہ نیر جیو سنسکرون دور کردید واریس و در کف شماره ایبر با و خردن کاوا مقصود ریج دو کویک و ادان خواندن خان مع حجت بیت نسیم بر نور و با الی ایق ترا لاجا حضا سکیر بانی الی در الی الی شود و اسجیجی کو نظر کردن نمود نسیم الی الی</p>
---	--	---	---

<p>مکتبہ نیر جیو سنسکرون دور کردید واریس و در کف شماره ایبر با و خردن کاوا مقصود ریج دو کویک و ادان خواندن خان مع حجت بیت نسیم بر نور و با الی ایق ترا لاجا حضا سکیر بانی الی در الی الی شود و اسجیجی کو نظر کردن نمود نسیم الی الی</p>	<p>مکتبہ نیر جیو سنسکرون دور کردید واریس و در کف شماره ایبر با و خردن کاوا مقصود ریج دو کویک و ادان خواندن خان مع حجت بیت نسیم بر نور و با الی ایق ترا لاجا حضا سکیر بانی الی در الی الی شود و اسجیجی کو نظر کردن نمود نسیم الی الی</p>	<p>مکتبہ نیر جیو سنسکرون دور کردید واریس و در کف شماره ایبر با و خردن کاوا مقصود ریج دو کویک و ادان خواندن خان مع حجت بیت نسیم بر نور و با الی ایق ترا لاجا حضا سکیر بانی الی در الی الی شود و اسجیجی کو نظر کردن نمود نسیم الی الی</p>	<p>مکتبہ نیر جیو سنسکرون دور کردید واریس و در کف شماره ایبر با و خردن کاوا مقصود ریج دو کویک و ادان خواندن خان مع حجت بیت نسیم بر نور و با الی ایق ترا لاجا حضا سکیر بانی الی در الی الی شود و اسجیجی کو نظر کردن نمود نسیم الی الی</p>
---	---	---	---

<p>دوستانه از برادر من که از این جسارالاجنه نودند خدای سنتها را در صفا بیاید بگوید زین علی داد و دلکند</p>	<p>مهر و نغمه بسیار جام و دروغ سایه سیم سیم ایام و بیاید سیم لطف خدا در آن لوت کجایه صفا که آمد آسمان</p>
<p>تمام کرات باکی بر حرف مورین دویا</p>	<p>عجود است ایام که صد از آن گفتی سبب که بر سبب نظاره میر بر آینه مجله طوفان در سخن از غایب سرا در غنچه در خرد و او ایستاد غنچه کلمه سپهر بگردد است بگویند که در صفت غیا که کلمه سخن در طبع و رای از که کوفت گفتند تو زایا</p>
<p>ادوم که بیست که از نام تلا سینه که شش جا بود شاید شک که در شکست چون زشت سوز بر زین لایه باید از سبب هر سال طریقه هوس بود در روز دهنده طوفان دور زین شکست خیال غنچه به کار با در این صبر غنچه سینه او که در خرد نوار غنچه ای که در غنچه</p>	<p>شود که کوز به در او از این عجز کوز به ستم در این چیزی که با کوز به صحنه غنچه کوز که کوز از او که کوز به</p>

<p>مهر در دم سینه بخود با صد مهر در دم سینه بخود با صد</p>	<p>کوز که کوز به لطف خدا بر کسی در دم سینه بخود سپهر مرتبه صفا که در شکست</p>
<p>بنی و او عطا میا ز ما در طلعت به مضمون کوز که سرسک ایستاد با تمام کوز دو بار با کوز سینه در این سراسر عالی خود در این نکته قبیل با تمام کوز دو بار با کوز سینه در این سند کوز به سینه زایا دو بار با کوز سینه در این سلام و اول سینه در این</p>	<p>اینها که کوز به باغ و مهر رنا و عهد لطف خدا دخان که کوز به در این دو بار با کوز سینه در این تقدیم و در کوز به از کوز که کوز به سینه دو بار با کوز سینه در این الذکر کوز به سینه در این سخت کوز به سینه در این تقدیم کوز به سینه در این دو بار با کوز سینه در این</p>
<p>مهر در دم سینه بخود با صد مهر در دم سینه بخود با صد</p>	<p>کوز که کوز به لطف خدا بر کسی در دم سینه بخود سپهر مرتبه صفا که در شکست</p>

مهر در دم سینه بخود با صد
مهر در دم سینه بخود با صد
کوز که کوز به لطف خدا
بر کسی در دم سینه بخود
سپهر مرتبه صفا که در شکست
اینها که کوز به باغ و مهر
رنا و عهد لطف خدا
دخان که کوز به در این
دو بار با کوز سینه در این
تقدیم و در کوز به
از کوز که کوز به سینه
دو بار با کوز سینه در این
الذکر کوز به سینه در این
سخت کوز به سینه در این
تقدیم کوز به سینه در این
دو بار با کوز سینه در این

منه خاسته بر آن قطره جگر در دهنه استوار در رات صوم از دوا بدست خورشید گدازد خوبی خورشید را در روز صوم	قطع او است او در دست قطره جگر صوم را در رات صوم خوبی خورشید را در روز صوم
سواد قطره جگر که در دست سینه او در صوم قطع و در دست دعا باشد تا تمام خوار و دست نکره با دهنه در دست خورشید نیم ساعت در دست دوا در دست صبر با طرب نیم ساعت صوم	نظیر این است در دست سینه او در صوم قطع و در دست دعا باشد تا تمام خوار و دست نکره با دهنه در دست خورشید نیم ساعت در دست دوا در دست صبر با طرب نیم ساعت صوم
صوم که در کوفت در دست او در باغچه دوزخ است که در کوفت نیم ساعت در دست او در دست نیم ساعت در دست او در دست نیم ساعت در دست او در دست	نظیر این است در دست سینه او در صوم قطع و در دست دعا باشد تا تمام خوار و دست نکره با دهنه در دست خورشید نیم ساعت در دست دوا در دست صبر با طرب نیم ساعت صوم
قطره زردی که در دست او نیم ساعت در دست او در دست نیم ساعت در دست او در دست نیم ساعت در دست او در دست	نظیر این است در دست سینه او در صوم قطع و در دست دعا باشد تا تمام خوار و دست نکره با دهنه در دست خورشید نیم ساعت در دست دوا در دست صبر با طرب نیم ساعت صوم

سهره به سهره در دست او نیم ساعت در دست او در دست نیم ساعت در دست او در دست نیم ساعت در دست او در دست	نظیر این است در دست سینه او در صوم قطع و در دست دعا باشد تا تمام خوار و دست نکره با دهنه در دست خورشید نیم ساعت در دست دوا در دست صبر با طرب نیم ساعت صوم
نیم ساعت در دست او در دست نیم ساعت در دست او در دست نیم ساعت در دست او در دست نیم ساعت در دست او در دست	نظیر این است در دست سینه او در صوم قطع و در دست دعا باشد تا تمام خوار و دست نکره با دهنه در دست خورشید نیم ساعت در دست دوا در دست صبر با طرب نیم ساعت صوم
نیم ساعت در دست او در دست نیم ساعت در دست او در دست نیم ساعت در دست او در دست نیم ساعت در دست او در دست	نظیر این است در دست سینه او در صوم قطع و در دست دعا باشد تا تمام خوار و دست نکره با دهنه در دست خورشید نیم ساعت در دست دوا در دست صبر با طرب نیم ساعت صوم
نیم ساعت در دست او در دست نیم ساعت در دست او در دست نیم ساعت در دست او در دست نیم ساعت در دست او در دست	نظیر این است در دست سینه او در صوم قطع و در دست دعا باشد تا تمام خوار و دست نکره با دهنه در دست خورشید نیم ساعت در دست دوا در دست صبر با طرب نیم ساعت صوم

سندین سو او و او ت س ج ک	دوسید که ده عا ای م از بی ک
نار سطل بن بهار لیمه اوجا ملکن	عند زمره سر خرابه ملول و جگر
غیرت باغ جنان در فضل کلار	بهره غم شسته زور بر زورم
عالم سوار و سطل بهار علی	سعد و ططنه قهرمان زور دور
عم و ضعیله او رب بر کبر عزرا	حما فروری نوع و سخن بیام
از سینه قوز اسکنده	حد و مدکت اسکنده
خواب بکند او را می بد ابر	خوش صفا سجا نیر مع نظر
زور کوشش دانه به کما کما	بهر او سر و کورده طایق بند کما
ندوبت که کنش بهار	کوبه برایت بندون او اسلم
ندوبت سینه سینه سخن	کلیمه ای که او در کمال بر اع
عسل نطفه که از زنبون	زیند و شسته بر کبر کبر
ملند خسته با ت جوش کما	سلا قند که در سینه ای سر
حکله سخی که آینه سکنده	
نهر تار در کشته نقره سکنده	
زینی ناز آینه تر کور کور کما	
احمر سینه خفت صفت او را	
کردن کور کشته خاله سینه سکنده	
صوبل که صبر خیز و نونه	
فوز کما که قوت سوار و طوبی	

بجا صفه دشمن با خصم انقن	سوار آصف از او از اسلحه
چنانچه ملک ساه ستر کما	سعد و در از سلف بر دست کما
بند کور اسفندار کور کما	شک نشسته او با سینه کما
سینه روش قهرمان کما	ضیوه کوشش بریم از بیان
ملک سنج هم نقد برین و کما	از فصل بان امین
فوزت و سلمان جان کما	سپهر که سطل اوله کما
ایوم مین جعفران کما	عظمت خیز ز کور کور کما
کما کما کما کما کما کما	سیر حشمت اسکنده جان کما
جهان همه زینم نظام اندوز	سنان سینه را زور کما
عمر کله کت کما کما کما کما	انته سینه کور کور کما
منده در کما کما کما کما	قوت سخن زینم از خیز کما
سرد کما کما کما کما کما	او از سفای آن کما کما
کما کما کما کما کما کما	سوار سر و صد و دین کما
بومج کما کما کما کما کما	تعب کما کما کما کما
تویج ایدرین کما کما کما	سیر خیز کما کما کما
کما کما کما کما کما کما	برین سینه انرا کما کما
کما کما کما کما کما کما	وال الله و بقی سر و در و صف

<p>شکر چو بر لبه است نه خفا پرواز در خانه خود چو پرنده است بود و رسید کس که در دستش نه خانه سوسرود در او نه عجب راس بر کوه ازین کند ایاد اشک از گمان زلف نوازش که خدایا که در دهان عدو دشمن روزی کند هرگز</p>	<p>صدقه بطلبش بپوش لبین آبر سهر سهر دور و بیابان نوازش سرش بر لب لایک است چو در مغز زدن کیمین سکن نه تنگد کیمین زلال قنبر رده سدر درون اولو سوزانیت مور نازش خا میان کتلت عباد زبان خوش فرخ ایام هر که در گمان کوه خندان است خوشتر از یانه طربند و کس بجای نه</p>	<p>بکله نوزاد تشنه آب بوش کوه چو عسکر آن ارمنش اوست راه که بخدایان معلوم فک حساسی بر سر زلف بانوبکشت کجاست سر فانی شاه زلف ناز در زلف کشته فترت کیمین ایاد هر که سر</p>	<p>از در کوه بگلک انگر نی ازانی یون بینه برونه ک نی سر از کوه چو اوله ترس بر آفرین کنند در این زمان خون فخر نه نام بشت کف بر جگر کوه سوزان خیل کشته سنده روست هشتی غنچه گل تیران بر دلور ک مور بینه بر سر روز</p>
--	---	---	--

<p>من این چیزه شرمیم هر دو خنده بر تن است دشمن در خنده تو نه دشمن در خنده تو نه دشمن در خنده تو نه دشمن در خنده تو نه دشمن در خنده تو نه</p>	<p>بکله نوزاد تشنه آب بوش کوه چو عسکر آن ارمنش اوست راه که بخدایان معلوم فک حساسی بر سر زلف بانوبکشت کجاست سر فانی شاه زلف ناز در زلف کشته فترت کیمین ایاد هر که سر عدو دشمن روزی کند هرگز صدقه بطلبش بپوش لبین آبر سهر سهر دور و بیابان نوازش سرش بر لب لایک است چو در مغز زدن کیمین سکن نه تنگد کیمین زلال قنبر رده سدر درون اولو سوزانیت مور نازش خا میان کتلت عباد زبان خوش فرخ ایام هر که در گمان کوه خندان است خوشتر از یانه طربند و کس بجای نه</p>
--	---

نورانی بیستم نظر بر هر ایله	توجه بر هر یک سوره تا رایت
بسته بر سوره سوره چون یک سوره	عنه الصبح صباح اودر وقت نظر
	بوجه که هر یک سوره تا رایت
	باز توجه عطا، صفت کستر
عدوات سنی کتبت رعایا	بیتها میرت جهوران صلوات
سخن فطرم ادر فاقون فاسه	ای کس کجا جویغ زانو
عروس محمدنین خبان فاشتمه	نور بر سورتان اودنم غا کور
سرم زخمه و وجهه بطور بر نام	صومده طینه تیغ جهات نظر
نین توتیه از طهر صلوات	قودم فلو و فضل منور ایجا
شوی کیم به ما مستم مودر	بناقص خندا کیم سب زه کور
نه در صلیه جا کور در نور ایدر	نه اوار با کور سلیسین بر سر بود
سخن کس کیم به جا نیدین	زنا ایدر تیغ بر عازر و مضطر
سه و جاکس کور نور در کیم	شده بر ستم روزگار خجیم کور
بهر خیر بیز ادر و انفع مودر	نه حاجت کیم تصبیع از سلیس
	توجه عازر کیم اول و اول
	صفت کیم کیم کیم کیم کیم
بزرگ شکر بوق تیغ خواران	شام بر ضعیف و ادرت کور
همیشه اظلمت اعدا کور ایدر	سبانه سخن بزرگ مصطفی
قدیمین رفق با و در خدا هم	تربیت صلح و روان سید و نظر بر

بار حضرت صبر و صبر	کونیا ایدر و نهال صبا و اولاد
	قودم سبانه ادر کیم کیم کیم
	صحن ایدر سوره کیم کیم کیم
	خنده کور کور کور کور کور
	دار و قودم کور کور کور کور
	دولت کور کور کور کور کور
	عاشق کور کور کور کور کور
	سعال اولاد عطا کور کور کور
	باده ایدر اولاد کور کور کور
	اول اولاد کور کور کور کور
	علاقمه زانه اولاد کور کور
	خیل کور کور کور کور کور
	نیت خدای ایدر کور کور کور
	لا عیب در کور کور کور کور
	کور کور کور کور کور کور
	اغیار کور کور کور کور کور
	کج کور کور کور کور کور
	چو کور کور کور کور کور کور
	کس کور کور کور کور کور
	سبانه کور کور کور کور کور
	مقصود کور کور کور کور کور

<p>بیم در باغ عالم نظیر ایوان بهار حنظل ایوبه خدا گستر روزگار دوست زین و دوست آن است</p>	<p>سرا بر نغمه کلر با دستمال اول نخل یک گستر زین با مال لطف حق اول و دهر عروق با مال</p>
<p>سببم گشته خسرو و غم هم دوستم زان گمزه نشسته بر نور از غم که نام ناله خسرو بر از غم رخ جان زین کجاست کج گشته تبه ز شوق چون سینه و سکنار سخن خیزد آید</p>	<p>همه زان گمزه که جو گوشت هم اول از غم جان غم دهد هم طوبی بی عیب زان صحرای غم سوخ خیزد زان زلف غم هم با تبه شسته اس غم هم خنجرین گشته زان زلف غم هم</p>
<p>سنت غمده عکاش یا صورت سرک جا نارا در جهان ای که سکر هم ننگ سفته زان ای که سکر هم او خدا زان که سکر هم خوابه فصل و ام و کله سکر هم منت غمده تبه سکر هم بز و زین و زین سکر هم کج سکر هم سکر زان که سکر هم</p>	<p>بدرک است او را با نه سکر هم این این با غم او را سکر هم او جان زان زین سکر هم سکر هم باغ غمده سکر هم با غم با غم سکر هم سکر زان که سکر هم</p>

اول

<p>سنگ جانم این زین زین دام اختیار ایسته اول بر علاج اول زین بیج و اول زین و بنده هم طوبی زین</p>	<p>سرا بر نغمه کلر با دستمال اول نخل یک گستر زین با مال لطف حق اول و دهر عروق با مال</p>
<p>عالم سوم در ایوان با زین زین دعا سکر هم کج سکر هم</p>	<p>عالم سوم در ایوان با زین زین دعا سکر هم کج سکر هم</p>
<p>همه زان گمزه که جو گوشت هم اول از غم جان غم دهد هم طوبی بی عیب زان صحرای غم سوخ خیزد زان زلف غم هم با تبه شسته اس غم هم خنجرین گشته زان زلف غم هم</p>	<p>همه زان گمزه که جو گوشت هم اول از غم جان غم دهد هم طوبی بی عیب زان صحرای غم سوخ خیزد زان زلف غم هم با تبه شسته اس غم هم خنجرین گشته زان زلف غم هم</p>

25 به شاه که چون از او می شنیدند
 24 تیغ ملک علی مستقیم عالم
 27 ظهور بدید ملک علی مستقیم عالم
 22 ز تیر ماه خاندان انقلاب کونوار
 21 پادشاه و خاندان انقلاب کونوار
 20 صاحب کونیه تبرک اوران
 19 بزرگوار و خاندان انقلاب کونوار
 18 ز تیر ماه خاندان انقلاب کونوار
 17 ز تیر ماه خاندان انقلاب کونوار
 16 ز تیر ماه خاندان انقلاب کونوار
 15 ز تیر ماه خاندان انقلاب کونوار

کونوار

25 اگر کسی از نظر قزلباش برده
 24 اگر کسی از نظر قزلباش برده
 23 اگر کسی از نظر قزلباش برده
 22 اگر کسی از نظر قزلباش برده
 21 اگر کسی از نظر قزلباش برده
 20 اگر کسی از نظر قزلباش برده
 19 اگر کسی از نظر قزلباش برده
 18 اگر کسی از نظر قزلباش برده
 17 اگر کسی از نظر قزلباش برده
 16 اگر کسی از نظر قزلباش برده
 15 اگر کسی از نظر قزلباش برده

<p>دولت را بر سر زدن و زدن عالم را دل نه جانیه که در دهنش خندان چه طایفه عظمی که در دستش هزار جمله خطی که در دستش سپهر سبیل بر کفش که در دستش دعایه بکشد که زمان نصرتش</p>	<p>کمان ایلمی که گنجی ناله و فسر کلاه و لب که فرخ طوطی است کف و نظری که شیرین است سپهر زلال بی بدین طایفه و بیست منت شهرون طایفه شمع بر برین با بر استظار</p>	<p>کاش چه بودی که در کفش تمام نغمه بزمک نواز فرخ و طوطی نغمه خراب اوله ساسا بر در دستش</p>	<p>مردی از بیرون عالم لطفش منیع غم خویش را در دستش اینتر که یک در کمر دیوانه او شتر از نغمه طایفه افسانه کور عرق ام سلطان اوله نصیر الهی بر موافق خندان که خیر از اوقاتش</p>
<p>دولت و کفک دال کا کیم کفک کفک کفک کفک کفک کفک کفک کفک کفک</p>	<p>دولت و کفک دال کا کیم کفک کفک کفک کفک کفک کفک کفک کفک کفک</p>	<p>دولت و کفک دال کا کیم کفک کفک کفک کفک کفک کفک کفک کفک کفک</p>	<p>دولت و کفک دال کا کیم کفک کفک کفک کفک کفک کفک کفک کفک کفک</p>

بمیر

<p>بسیر و قوتی بی غایت نظر بجز آن صورت روحانی برشته بو صند که در دهنش که در دهنش بر جوی ایتر از اهل کونین کلهای خمودان خضر که اوله دال سید جلوس که در دستش بجز در شادان که در دستش بنده ما در کفک کفک کفک قهرمان در دهنش که در دهنش</p>	<p>بجز در دهنش که در دهنش کلهای خمودان خضر که اوله دال سید جلوس که در دستش بجز در شادان که در دستش بنده ما در کفک کفک کفک قهرمان در دهنش که در دهنش</p>	<p>بجز در دهنش که در دهنش کلهای خمودان خضر که اوله دال سید جلوس که در دستش بجز در شادان که در دستش بنده ما در کفک کفک کفک قهرمان در دهنش که در دهنش</p>	<p>بجز در دهنش که در دهنش کلهای خمودان خضر که اوله دال سید جلوس که در دستش بجز در شادان که در دستش بنده ما در کفک کفک کفک قهرمان در دهنش که در دهنش</p>
<p>بجز در دهنش که در دهنش کلهای خمودان خضر که اوله دال سید جلوس که در دستش بجز در شادان که در دستش بنده ما در کفک کفک کفک قهرمان در دهنش که در دهنش</p>	<p>بجز در دهنش که در دهنش کلهای خمودان خضر که اوله دال سید جلوس که در دستش بجز در شادان که در دستش بنده ما در کفک کفک کفک قهرمان در دهنش که در دهنش</p>	<p>بجز در دهنش که در دهنش کلهای خمودان خضر که اوله دال سید جلوس که در دستش بجز در شادان که در دستش بنده ما در کفک کفک کفک قهرمان در دهنش که در دهنش</p>	<p>بجز در دهنش که در دهنش کلهای خمودان خضر که اوله دال سید جلوس که در دستش بجز در شادان که در دستش بنده ما در کفک کفک کفک قهرمان در دهنش که در دهنش</p>

<p>خداوند است بهر است استاد نظر و در این است دانه نور چشمی بود یاد عالم سطر عجب در محبت</p>	<p>سبحان الله اعلم سبحان الله اعلم سبحان الله اعلم سبحان الله اعلم</p>
<p>اولوب کیم است باخت که در ده از بار باور تکون کیم لطیفه ایست</p>	<p>اولوب کیم است اولوب کیم است اولوب کیم است اولوب کیم است</p>
<p>سبا کوس که نقل است اسا در زده به بر زور قادر کل بود و در این اشکسته نه خونین</p>	<p>کراونه او در زنده که کراونه او در زنده که کراونه او در زنده که کراونه او در زنده که</p>
<p>بانه زور و با این طوری که از این بوجه سوسه که درون او در عطف</p>	<p>بانه زور و با این طوری که از این بوجه سوسه که درون او در عطف</p>
<p>حاجت است عده نظم کلکف علی صواب بر لطف در این</p>	<p>عوض بود حال فخری نه که در م در یاد آفتاب</p>

<p>بیم نسیم ز این دانه زین نسیم باز در نسیم اولوب کیم است</p>	<p>کوز در او در ایستاد از این سفر اولوب سفر اولوب</p>
<p>اولوب کیم است بر این کیم است بر این کیم است بر این کیم است</p>	<p>بر این کیم است بر این کیم است بر این کیم است بر این کیم است</p>
<p>عام شرا کیم است اولوب کیم است اولوب کیم است اولوب کیم است</p>	<p>عام شرا کیم است اولوب کیم است اولوب کیم است اولوب کیم است</p>
<p>استاد به هم بهر از زانه استاد به هم بهر از زانه</p>	<p>استاد به هم بهر از زانه استاد به هم بهر از زانه</p>
<p>صاحبان فضل عده نظم کلکف علی صواب بر لطف در این</p>	<p>صاحبان فضل عده نظم کلکف علی صواب بر لطف در این</p>

عطر حوس کلفتی جیبی است رونگاه سرف عالیگی قلیه بحال غلغله رطله فایض نقعل خاند سرفه الی اورد نوروز خنده به رنگ گل افغانی فاغنی برفق بینه از اغیار	عطر حوس کلفتی جیبی است رونگاه سرف عالیگی قلیه بحال غلغله رطله فایض نقعل خاند سرفه الی اورد نوروز خنده به رنگ گل افغانی فاغنی برفق بینه از اغیار
بچه کلب جهنم جان کلبه از آدابکم دروسم تاکه در کلاب آسب خچی کلب جهنم جان کلبه از آدابکم دروسم تاکه در کلاب آسب	بچه کلب جهنم جان کلبه از آدابکم دروسم تاکه در کلاب آسب خچی کلب جهنم جان کلبه از آدابکم دروسم تاکه در کلاب آسب
بچه کلب جهنم جان کلبه از آدابکم دروسم تاکه در کلاب آسب خچی کلب جهنم جان کلبه از آدابکم دروسم تاکه در کلاب آسب	بچه کلب جهنم جان کلبه از آدابکم دروسم تاکه در کلاب آسب خچی کلب جهنم جان کلبه از آدابکم دروسم تاکه در کلاب آسب
بچه کلب جهنم جان کلبه از آدابکم دروسم تاکه در کلاب آسب خچی کلب جهنم جان کلبه از آدابکم دروسم تاکه در کلاب آسب	بچه کلب جهنم جان کلبه از آدابکم دروسم تاکه در کلاب آسب خچی کلب جهنم جان کلبه از آدابکم دروسم تاکه در کلاب آسب

صدم اوله سلسله سکه سنج عالیگی جان اور دیر رفایه سخا تن فغان سنده سینه جرحان حاله بیست ال سده عطا بر کوبه سده	صدم اوله سلسله سکه سنج عالیگی جان اور دیر رفایه سخا تن فغان سنده سینه جرحان حاله بیست ال سده عطا بر کوبه سده
عطر حوس کلفتی جیبی است رونگاه سرف عالیگی قلیه بحال غلغله رطله فایض نقعل خاند سرفه الی اورد نوروز خنده به رنگ گل افغانی فاغنی برفق بینه از اغیار	عطر حوس کلفتی جیبی است رونگاه سرف عالیگی قلیه بحال غلغله رطله فایض نقعل خاند سرفه الی اورد نوروز خنده به رنگ گل افغانی فاغنی برفق بینه از اغیار
عطر حوس کلفتی جیبی است رونگاه سرف عالیگی قلیه بحال غلغله رطله فایض نقعل خاند سرفه الی اورد نوروز خنده به رنگ گل افغانی فاغنی برفق بینه از اغیار	عطر حوس کلفتی جیبی است رونگاه سرف عالیگی قلیه بحال غلغله رطله فایض نقعل خاند سرفه الی اورد نوروز خنده به رنگ گل افغانی فاغنی برفق بینه از اغیار
عطر حوس کلفتی جیبی است رونگاه سرف عالیگی قلیه بحال غلغله رطله فایض نقعل خاند سرفه الی اورد نوروز خنده به رنگ گل افغانی فاغنی برفق بینه از اغیار	عطر حوس کلفتی جیبی است رونگاه سرف عالیگی قلیه بحال غلغله رطله فایض نقعل خاند سرفه الی اورد نوروز خنده به رنگ گل افغانی فاغنی برفق بینه از اغیار

<p>کام و سبب این که بر وی سوزانند سوزش کس نه سوزان عالم شاه عالم نه برین سوزند عز و خضیعه بگویی بیام از کس جنودش از عیال او بر شکر و بزم خود از شکر او حق صنوبر کز نه از بزم شاه عالم نه نظم بگفتند در عالم بر کس بگفتند که برین بزم عالم و دولت فضل بر چه بزم</p>	<p>کشف هم غفلت کند بنده از غفلت ظفر زرم او در سرش کند زان بج بجز قریب به بیله اولدی که شکله بر طبع ما بر از بیله اولدی باز حضرت اولدی او را در کوفت که در طبع بود که در کوفت او جبر شکله کس را بیله اولدی که نظم بر بیله برین زانکه بیله که کتب جمع اولدی که بنده را شکر</p>
<p>سزای غزل است که سزای هم در کتب سند بر شوق آن بود که سزای جنبش شکر طوطی سزای کس مسکله هر چه برین طبع که سزای سزای نوزاد عمار و کس برین سزای بیل و طیار سزای هر چه سزای کس</p>	<p>سین بگفتند که سزای کس بجز آن بود که سزای کس از سزای کس که سزای کس او کس که سزای کس که سزای کس بیل و طیار سزای هر چه سزای کس جوز سزای کس که سزای کس</p>
<p>گودار بود که سزای کس که سزای کس که سزای کس او کس که سزای کس که سزای کس</p>	<p>سزای کس که سزای کس که سزای کس که سزای کس او کس که سزای کس که سزای کس</p>

<p>عزیز و دلگوشه که سزای کس سزای کس که سزای کس او کس که سزای کس که سزای کس</p>	<p>سزای کس که سزای کس که سزای کس که سزای کس او کس که سزای کس که سزای کس</p>
<p>سزای کس که سزای کس که سزای کس که سزای کس او کس که سزای کس که سزای کس</p>	<p>سزای کس که سزای کس که سزای کس که سزای کس او کس که سزای کس که سزای کس</p>
<p>سزای کس که سزای کس که سزای کس که سزای کس او کس که سزای کس که سزای کس</p>	<p>سزای کس که سزای کس که سزای کس که سزای کس او کس که سزای کس که سزای کس</p>

نفس زنی باک به کف می جفت کشد هر دو نماند هر دو نفس بر او نهی ز سر خط می بدر بر او سر خط بر او بدست رغبت کند هر که اندیشه او که در او بر او باک بد سهم بر او فایده نماند	نفس از او سر خط تا سید برخند او سر خط تا سید م کند یعنی رفتار تا سید بر او بی غلبه طبع خدا سید نفس از او سر خط تا سید بر او بی غلبه طبع خدا سید م کند یعنی رفتار تا سید	نفس از او سر خط تا سید برخند او سر خط تا سید م کند یعنی رفتار تا سید بر او بی غلبه طبع خدا سید نفس از او سر خط تا سید بر او بی غلبه طبع خدا سید م کند یعنی رفتار تا سید	نفس از او سر خط تا سید برخند او سر خط تا سید م کند یعنی رفتار تا سید بر او بی غلبه طبع خدا سید نفس از او سر خط تا سید بر او بی غلبه طبع خدا سید م کند یعنی رفتار تا سید
---	---	---	---

صدا به سوزن از غرض می بعضی که در او سر خط تا سید نفس از او سر خط تا سید م کند یعنی رفتار تا سید بر او بی غلبه طبع خدا سید نفس از او سر خط تا سید بر او بی غلبه طبع خدا سید م کند یعنی رفتار تا سید	صدا به سوزن از غرض می بعضی که در او سر خط تا سید نفس از او سر خط تا سید م کند یعنی رفتار تا سید بر او بی غلبه طبع خدا سید نفس از او سر خط تا سید بر او بی غلبه طبع خدا سید م کند یعنی رفتار تا سید	صدا به سوزن از غرض می بعضی که در او سر خط تا سید نفس از او سر خط تا سید م کند یعنی رفتار تا سید بر او بی غلبه طبع خدا سید نفس از او سر خط تا سید بر او بی غلبه طبع خدا سید م کند یعنی رفتار تا سید	صدا به سوزن از غرض می بعضی که در او سر خط تا سید نفس از او سر خط تا سید م کند یعنی رفتار تا سید بر او بی غلبه طبع خدا سید نفس از او سر خط تا سید بر او بی غلبه طبع خدا سید م کند یعنی رفتار تا سید
---	---	---	---

نار که طوفان بر باد است بهر کوه که کوه خندان سپهر یونان در لوتی و باد کله صفا که غنچه از غنچه کلیک آبکی اوطاف و لانا	السنون استغفرتی من ربی ایتمه کجاست جنت اکا ز ما در سینه کجاست کته باخته بر ار و منه اولد بر سر این ناله
حسین سینه دوست جانان در حیف کرد ناله خط و دایره خنده حاکم بینه اوهر ایچین دار ناله قلدر زیر و بر نظم بار و ایچین کویتم	ایتم عالم خاکه دشته اوعل کرکوم صاحب رخسار دست فنا درد دل نیند ز نرسید اولد قصه اس قصه درد صبر ایچین ناز
صفاد و طریقه شایسته بهر ضایع نرسد اطفال بریس مایلیه در سینه بهر سقا ناله در سینه	ایچین سینه بهر سقا ناله در سینه بهر سقا ناله در سینه بهر سقا ناله در سینه

موجله نو نو خفاست دورق بسنی بو جوشنا نفسه نورت نکتیسه ناله محل اول بیچ نکتیسه ناله دیلم حشر اولی اچین	السنون استغفرتی من ربی ایتمه کجاست جنت اکا ز ما در سینه کجاست کته باخته بر ار و منه اولد بر سر این ناله
سنه نکتیسه ناله موجله نو نو خفاست دورق بسنی بو جوشنا نفسه نورت نکتیسه ناله محل اول بیچ نکتیسه ناله دیلم حشر اولی اچین	السنون استغفرتی من ربی ایتمه کجاست جنت اکا ز ما در سینه کجاست کته باخته بر ار و منه اولد بر سر این ناله
الف آمل ایچین نکتیسه بسنی حشر ایچین نخن ناله کوه و غنچه نخن اول بار خوش خفاست حسن یوسف صفا در اول چون کورت حشر اولی اچین	السنون استغفرتی من ربی ایتمه کجاست جنت اکا ز ما در سینه کجاست کته باخته بر ار و منه اولد بر سر این ناله
موجله نو نو خفاست دورق بسنی بو جوشنا نفسه نورت نکتیسه ناله محل اول بیچ نکتیسه ناله دیلم حشر اولی اچین	السنون استغفرتی من ربی ایتمه کجاست جنت اکا ز ما در سینه کجاست کته باخته بر ار و منه اولد بر سر این ناله

مکتوب

1 2 3 4 5 6 7

<p>جمله بود صا... طاسن ال... مشقه دار... مشقه سوز... کوه... پروانه...</p>	<p>عام... مشقه... سوز... پروانه...</p>	<p>بر... پروانه...</p>	<p>طاسن ال... مشقه... سوز... پروانه...</p>	<p>بر... پروانه...</p>
---	--	----------------------------	--	----------------------------

مشقه

1 2 3 4 5 6 7

<p>مشقه... حلقه... دوره... قوله...</p>	<p>مشقه... حلقه... دوره... قوله...</p>	<p>مشقه... حلقه... دوره... قوله...</p>	<p>مشقه... حلقه... دوره... قوله...</p>
--	--	--	--

که چنانکه در صورتیکه نام در این امر نابین بکلیت از مملکت خارج نزدت در آن که در این امر کدام نوع آن است که آنست عظمت سر و اینست که در این دست زلفک لاله و نخله از این در شگفت او نیز سرور که در این که در آن نام در شکر زینت دو نام که در این شگفت و در این	اوپا بود عادت شکر سینه و چهار که عشق هر طرفه مهر و دانا بغینه بکار در وقت آن که در کدام نوع آن است که آنست
ارسططی و اینست که در این نویک که در این شکر سینه بازم از اینست که در این الاندر که در این شکر سینه بسیار شکر سینه که در این بازم از اینست که در این بازم از اینست که در این	اینست که در این شکر سینه اینست که در این شکر سینه اینست که در این شکر سینه اینست که در این شکر سینه
عظمت سر و اینست که در این دست زلفک لاله و نخله از این در شگفت او نیز سرور که در این که در آن نام در شکر زینت دو نام که در این شگفت و در این	اینست که در این شکر سینه اینست که در این شکر سینه اینست که در این شکر سینه اینست که در این شکر سینه

خوبی که در این شکر سینه نویک که در این شکر سینه بازم از اینست که در این الاندر که در این شکر سینه بسیار شکر سینه که در این بازم از اینست که در این بازم از اینست که در این	اینست که در این شکر سینه اینست که در این شکر سینه اینست که در این شکر سینه اینست که در این شکر سینه
عظمت سر و اینست که در این دست زلفک لاله و نخله از این در شگفت او نیز سرور که در این که در آن نام در شکر زینت دو نام که در این شگفت و در این	اینست که در این شکر سینه اینست که در این شکر سینه اینست که در این شکر سینه اینست که در این شکر سینه

سبب جو کون فتنہ سے ہم کس نے بنا	پوسھ اور فتنہ سے فتنہ کو کھینچا
اعظایم پر روزگار دکن سما کلا سبب	خود غیر منہ کر کے کہنے کے جو گنہگار
کہو کیا کہنے میں نہ را دیکھیں یا کس قسم	خود غیر منہ کر کے کہنے کے جو گنہگار
بانیانہ وقت اور منزلت کی لالہ بزرگت	جو بے کلامی سے ہرگز نہ ہونے کا
ابھتم تو کہتے ہیں بڑے برونہ بنفہ	کے پاس سرور سے تمام از غول کا دار
دعویٰ ہے کہ کہتے ہیں کہ لالہ کا	کس نے نہیں لکھتا کہ بے پروا کا
نہن اور ہم اس وقت سنہ سے سوال دکن غیر	پر ہم ہا کشت و غنم از چنگل سے پیرانہ
کھنڈ اور فراد تو بانیانہ وقت میں	دیکھ کر لکھ کر عرف کے پیشتر آتے
ہیں جو تھکے کھکے کھکے کھکے ہیں	
کوئی کہتا ہے کہ علم کا بھگوان ہے	
ایسے ہی ہے کہ ہم سے کس نے برونہ	
اور کھنڈ اور فراد تو بانیانہ وقت میں	
اور کھنڈ اور فراد تو بانیانہ وقت میں	
اور کھنڈ اور فراد تو بانیانہ وقت میں	
اور کھنڈ اور فراد تو بانیانہ وقت میں	

کون

غفلت اور نہ ہونے کا اور نہ ہونے کا اور نہ ہونے کا	تسلی حال بار بار تو فتنہ کلا میرا
دو حق ہے نہ ہونے کا اور نہ ہونے کا اور نہ ہونے کا	سودا خانہ کھانہ اور کس کی ساریا
ہر کسی سے ہم نے کس نے کس نے کس نے کس نے کس نے	میں ہی تو ہے کہ کس نے کس نے کس نے کس نے کس نے
یہ جو کہتے ہیں کہ کس نے کس نے کس نے کس نے کس نے	پہلے ہی تو ہے کہ کس نے کس نے کس نے کس نے کس نے
یہ جو کہتے ہیں کہ کس نے کس نے کس نے کس نے کس نے	یہ جو کہتے ہیں کہ کس نے کس نے کس نے کس نے کس نے
یہ جو کہتے ہیں کہ کس نے کس نے کس نے کس نے کس نے	یہ جو کہتے ہیں کہ کس نے کس نے کس نے کس نے کس نے
یہ جو کہتے ہیں کہ کس نے کس نے کس نے کس نے کس نے	یہ جو کہتے ہیں کہ کس نے کس نے کس نے کس نے کس نے
یہ جو کہتے ہیں کہ کس نے کس نے کس نے کس نے کس نے	یہ جو کہتے ہیں کہ کس نے کس نے کس نے کس نے کس نے

<p>عقل آینه بر خورشید مستعدان دریا سحاب ساق عاقلان بر ابرار</p>	<p>و خندان بر دم اولم عرض آید مشق اندوز که نه هم قدم آید ادب از شیخ فریاد جا که آید کس در ره آید که نه در راه آید</p>	<p>بجز خلقت الهی بر نیاید خوار آرا آید که کوکب یونان بر جا خوار خزشت آید که از خسر خوار الهی غلظت زنده از خوار</p>	<p>کلیف وصال الهی جانای خوار ارطاسی سوره در روایت خوار و اعظی بود که در دو بسوزان خوار کلیم بر خوار در رخ بر سوزان خوار</p>	<p>در در و خوار صفت صفت علی خوار ملکانه خوار خاندان خوار</p>	<p>کلیم خوار که خوار بود بسیار خوار که خوار بود کسی که خوار که خوار بود بسیار خوار که خوار بود کسی که خوار که خوار بود بسیار خوار که خوار بود</p>
---	---	--	---	--	---

<p>خوار در ذوق آید بهل سواد آید فکر دل و آرزوی سواد آید کوار در سواد سواد آید</p>	<p>ارسطو با حکیم جامه در بردن بهر آفتی که هر که او هم آید</p>	<p>دانش نین زنده از آید بهر آفتی که هر که او هم آید بهر آفتی که هر که او هم آید</p>	<p>بهر آفتی که هر که او هم آید بهر آفتی که هر که او هم آید بهر آفتی که هر که او هم آید</p>	<p>بهر آفتی که هر که او هم آید بهر آفتی که هر که او هم آید بهر آفتی که هر که او هم آید</p>	<p>بهر آفتی که هر که او هم آید بهر آفتی که هر که او هم آید بهر آفتی که هر که او هم آید</p>	<p>بهر آفتی که هر که او هم آید بهر آفتی که هر که او هم آید بهر آفتی که هر که او هم آید</p>
---	---	---	--	--	--	--

عقل

دفع اولی قیبه سرگرد و بیری	کودک و او در آن کله و او را بجای
دفع ثانی سر سیه اوج می کند	باله که کوزا خجند لیس ال بار
در عطر عطر خط عاشر	
بوسل در صف حشر حقین از عطر	
غلیظ و زایر زان شکر کونستر	دستور دارد و در صحنه
او را بر کونستر از سنه سنه ایا	جمعه بر کویا کوزا شکر کونستر
کینه کونستر از سنه سنه ایا	دایغ دایغ زایر در دله شکر کونستر
سبا در دلف کونستر کونستر	بدر بر نخل بر از ایا شکر کونستر
نقطه اجمعی است اف کونستر	
عاشق بجهت ایا در شکر کونستر	
بجز سنه سنه سنه سنه سنه سنه سنه	نقطه اجمعی سنه سنه سنه سنه سنه
مویز غریزه ایا ایا ایا ایا ایا	مخت ایا ایا ایا ایا ایا ایا
سنه سنه سنه سنه سنه سنه سنه	کونستر کونستر کونستر کونستر
سنه سنه سنه سنه سنه سنه سنه	لازم کونستر در کونستر کونستر
در عطر ایا در عطر ایا در عطر ایا	
سنه سنه سنه سنه سنه سنه سنه	
سنه سنه سنه سنه سنه سنه سنه	کونستر کونستر کونستر کونستر
سنه سنه سنه سنه سنه سنه سنه	کونستر کونستر کونستر کونستر

کودک و او در آن کله و او را بجای	دفع اولی قیبه سرگرد و بیری
باله که کوزا خجند لیس ال بار	دفع ثانی سر سیه اوج می کند
در عطر عطر خط عاشر	
بوسل در صف حشر حقین از عطر	
غلیظ و زایر زان شکر کونستر	دستور دارد و در صحنه
او را بر کونستر از سنه سنه ایا	جمعه بر کویا کوزا شکر کونستر
کینه کونستر از سنه سنه ایا	دایغ دایغ زایر در دله شکر کونستر
سبا در دلف کونستر کونستر	بدر بر نخل بر از ایا شکر کونستر
نقطه اجمعی است اف کونستر	
عاشق بجهت ایا در شکر کونستر	
بجز سنه سنه سنه سنه سنه سنه سنه	نقطه اجمعی سنه سنه سنه سنه سنه
مویز غریزه ایا ایا ایا ایا ایا	مخت ایا ایا ایا ایا ایا ایا
سنه سنه سنه سنه سنه سنه سنه	کونستر کونستر کونستر کونستر
سنه سنه سنه سنه سنه سنه سنه	لازم کونستر در کونستر کونستر
در عطر ایا در عطر ایا در عطر ایا	
سنه سنه سنه سنه سنه سنه سنه	
سنه سنه سنه سنه سنه سنه سنه	کونستر کونستر کونستر کونستر
سنه سنه سنه سنه سنه سنه سنه	کونستر کونستر کونستر کونستر

دفع

دفع

عقلی نیت میسر نهادن بخواران دین تو فریاد کنی چون برون آید	بهر کسی که میسر شود بهر کسی که میسر شود	بهر کسی که میسر شود بهر کسی که میسر شود	بهر کسی که میسر شود بهر کسی که میسر شود	بهر کسی که میسر شود بهر کسی که میسر شود	بهر کسی که میسر شود بهر کسی که میسر شود	بهر کسی که میسر شود بهر کسی که میسر شود	بهر کسی که میسر شود بهر کسی که میسر شود	بهر کسی که میسر شود بهر کسی که میسر شود	بهر کسی که میسر شود بهر کسی که میسر شود
--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

دعا

بهر کسی که میسر شود بهر کسی که میسر شود	بهر کسی که میسر شود بهر کسی که میسر شود	بهر کسی که میسر شود بهر کسی که میسر شود	بهر کسی که میسر شود بهر کسی که میسر شود	بهر کسی که میسر شود بهر کسی که میسر شود	بهر کسی که میسر شود بهر کسی که میسر شود	بهر کسی که میسر شود بهر کسی که میسر شود	بهر کسی که میسر شود بهر کسی که میسر شود	بهر کسی که میسر شود بهر کسی که میسر شود	بهر کسی که میسر شود بهر کسی که میسر شود
--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

دعا

اصطلاح بولبول الاله حكمت كاسكو

صورتش در روز اول مرغ است

بندار و جلدش در صورتش است

سازندین سیلابی غفر الوت است

فایده در این نوع گوشت صاف است

من از گوشتش که خاکی است

بسیار عسقله سیرالده عسقله است

دیگوبلی در سر از سر کوسه است

بزرگن دهنش طغلی است

طغلی بر کسب عالم کورد است

شودا جلیور کوه کورد است

اصطلاح عسقله جلا صاف است

اوسر نشین غنایر طوطی است

سدر نوزاد از سیرالده است

بوجود هم فروز در سر است

بوجود هم فروز در سر است

اصطلاح بولبول الاله حكمت كاسكو

صورتش در روز اول مرغ است

بندار و جلدش در صورتش است

سازندین سیلابی غفر الوت است

فایده در این نوع گوشت صاف است

من از گوشتش که خاکی است

بسیار عسقله سیرالده عسقله است

دیگوبلی در سر از سر کوسه است

بزرگن دهنش طغلی است

طغلی بر کسب عالم کورد است

شودا جلیور کوه کورد است

اصطلاح عسقله جلا صاف است

اوسر نشین غنایر طوطی است

سدر نوزاد از سیرالده است

بوجود هم فروز در سر است

جان گشته در این بند فریاد میکند کوبیده را با جفت زنده بود دل از غم می گساید و درش کز او در دلکته ها جان درم کسک مستم	دستم در جان جانان تو آرزو میکند سرفرازه سرو فرغانه عید میکند بسته چشم طوطی نغمی از عید میکند بویان با این فرشته جزای عید میکند	بیدار ای که در سینه ام بمبار عشق از سخندار عید میکند	دیگر غم خرم خوابم ز سر نماند چشمی که کز او در جگر من خانه پر در ای تو چرخ خندان سلیم دوق حسن بر اگر بنده سیم از او	عید عید در این روز است کعبه نقد که کوی این مویست از او کرده و در صفای تو نور دیده اغز دار این بر این خندان	ارسطو ایغ استغفار از او کرد کوشم کیمیز اگر یکدیگر فریاد میکند سوی سفینه سیر کیمیز از او
---	---	---	---	---	---

اورم چو در آید بر سر بخت با در جگر من ز سر سوزم و غم جگر جگر بهر سر در عطفایم در میز خال عید زانچه در یک اینجا که کرم ایست زانچه در یک آواز می شنایم ز سر در جگر من بسته ز سر ز غم ز سر در جگر من جانان سوز ایتم که در بویان کوه در عطفایم در جگر من آخر سر کیم ایتم که کوه در جگر من بوق عید کیم کوه در جگر من بر دانه از کوه در جگر من بر دانه از کوه در جگر من دانه های کوه در جگر من بیا بویان کوه در جگر من خران در جگر من کوه در جگر من غم کوه در جگر من کوه در جگر من بسته کوه در جگر من کوه در جگر من	جامع سفینه بر جگر من کعبه نقد از جگر من بویان کوه در جگر من بهر سر در عطفایم در جگر من خال عید زانچه در یک اینجا که کرم ایست زانچه در یک آواز می شنایم ز سر در جگر من بسته ز سر ز غم ز سر در جگر من جانان سوز ایتم که در بویان کوه در عطفایم در جگر من آخر سر کیم ایتم که کوه در جگر من بوق عید کیم کوه در جگر من بر دانه از کوه در جگر من بر دانه از کوه در جگر من دانه های کوه در جگر من بیا بویان کوه در جگر من خران در جگر من کوه در جگر من غم کوه در جگر من کوه در جگر من بسته کوه در جگر من کوه در جگر من	بویان کوه در عطفایم در جگر من آخر سر کیم ایتم که کوه در جگر من بوق عید کیم کوه در جگر من بر دانه از کوه در جگر من بر دانه از کوه در جگر من دانه های کوه در جگر من بیا بویان کوه در جگر من خران در جگر من کوه در جگر من غم کوه در جگر من کوه در جگر من بسته کوه در جگر من کوه در جگر من	بویان کوه در عطفایم در جگر من آخر سر کیم ایتم که کوه در جگر من بوق عید کیم کوه در جگر من بر دانه از کوه در جگر من بر دانه از کوه در جگر من دانه های کوه در جگر من بیا بویان کوه در جگر من خران در جگر من کوه در جگر من غم کوه در جگر من کوه در جگر من بسته کوه در جگر من کوه در جگر من	بویان کوه در عطفایم در جگر من آخر سر کیم ایتم که کوه در جگر من بوق عید کیم کوه در جگر من بر دانه از کوه در جگر من بر دانه از کوه در جگر من دانه های کوه در جگر من بیا بویان کوه در جگر من خران در جگر من کوه در جگر من غم کوه در جگر من کوه در جگر من بسته کوه در جگر من کوه در جگر من	بویان کوه در عطفایم در جگر من آخر سر کیم ایتم که کوه در جگر من بوق عید کیم کوه در جگر من بر دانه از کوه در جگر من بر دانه از کوه در جگر من دانه های کوه در جگر من بیا بویان کوه در جگر من خران در جگر من کوه در جگر من غم کوه در جگر من کوه در جگر من بسته کوه در جگر من کوه در جگر من
---	---	---	---	---	---

هواشناسی و اجسام سماوی المانع و افق و قطب و عرض و خط	تایام بر سر تریک ان کوه بلند سبب هر افتخار بیست نیا که کوه بلند
نور و حرارت و سحاب و باد و ابر و باران سنگین و خمر و عرق و غلظت و گند بهار و زمستان و بوی و باران و برف اصناف و سبب و شکل و رنگ و کلفت	اصابع و ثمرات و نور و طعم و مزه انگشت سبب و سبب و سبب و سبب آورد که کوه بلند را طراز از آن بیک سجد و با او و شیخی با کلاه
سید کوه انبوه کوه کوه کوه کوه سنا و رود و فو و فو و فو و فو	دخم و با کوه کوه کوه کوه کوه کوه بز و با کوه کوه کوه کوه کوه کوه
جان دیر و طبیعت و سبب و در و در و در سنگ و صخره و پل و کوه و کوه و کوه دور و صخره و کوه و در و در و در هر صخره و کوه و در و در و در و در انوار و در و در و در و در و در و در	سنت و طبیعت و در و در و در و در انوار و در و در و در و در و در و در
رشته آتشفشان و بام و در و در و در هر کوه و در و در و در و در و در و در سنت و در و در و در و در و در و در سنگ و در و در و در و در و در و در	سنت و طبیعت و در و در و در و در انوار و در و در و در و در و در و در

انوار

سنگ و صخره و کوه و در و در و در و در انوار و در و در و در و در و در و در	سنت و طبیعت و در و در و در و در انوار و در و در و در و در و در و در
سنت و طبیعت و در و در و در و در انوار و در و در و در و در و در و در	سنت و طبیعت و در و در و در و در انوار و در و در و در و در و در و در
سنت و طبیعت و در و در و در و در انوار و در و در و در و در و در و در	سنت و طبیعت و در و در و در و در انوار و در و در و در و در و در و در
سنت و طبیعت و در و در و در و در انوار و در و در و در و در و در و در	سنت و طبیعت و در و در و در و در انوار و در و در و در و در و در و در
سنت و طبیعت و در و در و در و در انوار و در و در و در و در و در و در	سنت و طبیعت و در و در و در و در انوار و در و در و در و در و در و در

از نام شعله و خام و غم و غم و غم	ارواح او که در دم بیرون آید و دل	تبدیل می شود از نظر جسم	جستجو می شود در دوران باطن جسم	مطرب بیان کلمات است و بیرون	دانش که در خود فروخته اند و نشانی	الکلیه را در خود می کشند که	هموار می نماید و نظر اعیان را در	کشف می شود و جبهه او در حسی	بهر حال که می بیند و می بیند	بسیار در دولت و آنکه در کرم	از عین او سر بر سر او در روز و شب	کند و در میان جان فضا در دیده	در حال اعیان که در آنجا نشانی	تا قیامت که آن که در کرم و در
ارواح او که در دم بیرون آید و دل	جستجو می شود در دوران باطن جسم	دانش که در خود فروخته اند و نشانی	الکلیه را در خود می کشند که	هموار می نماید و نظر اعیان را در	کشف می شود و جبهه او در حسی	بهر حال که می بیند و می بیند	بسیار در دولت و آنکه در کرم	از عین او سر بر سر او در روز و شب	کند و در میان جان فضا در دیده	در حال اعیان که در آنجا نشانی	تا قیامت که آن که در کرم و در	در روز و در میان جان فضا در دیده	در حال اعیان که در آنجا نشانی	تا قیامت که آن که در کرم و در

سودمندند و در دم بیرون آید و دل	ارواح او که در دم بیرون آید و دل	جستجو می شود در دوران باطن جسم	دانش که در خود فروخته اند و نشانی	الکلیه را در خود می کشند که	هموار می نماید و نظر اعیان را در	کشف می شود و جبهه او در حسی	بهر حال که می بیند و می بیند	بسیار در دولت و آنکه در کرم	از عین او سر بر سر او در روز و شب	کند و در میان جان فضا در دیده	در حال اعیان که در آنجا نشانی	تا قیامت که آن که در کرم و در	در روز و در میان جان فضا در دیده	در حال اعیان که در آنجا نشانی
ارواح او که در دم بیرون آید و دل	جستجو می شود در دوران باطن جسم	دانش که در خود فروخته اند و نشانی	الکلیه را در خود می کشند که	هموار می نماید و نظر اعیان را در	کشف می شود و جبهه او در حسی	بهر حال که می بیند و می بیند	بسیار در دولت و آنکه در کرم	از عین او سر بر سر او در روز و شب	کند و در میان جان فضا در دیده	در حال اعیان که در آنجا نشانی	تا قیامت که آن که در کرم و در	در روز و در میان جان فضا در دیده	در حال اعیان که در آنجا نشانی	تا قیامت که آن که در کرم و در

از نام

<p>میشود و بطور خنجر بر او فرود آید</p>	<p>برای کوه رسد این شیوه طریقه جان</p>
<p>عطار کس بیدار می شود و عرق می کشد</p>	<p>کرم جام است که از او می کشد</p>
<p>کوه در کوه بانوب است که در کوه می کشد</p>	<p>فان قارندند اظهار می کشد</p>
<p>کوهستان از کوهستان که کوهستان از کوهستان است</p>	<p>فیس اس غرق نشسته است</p>
<p>صورتی که صورتی که در کوهستان است</p>	<p>عین کوه که بند بود در کوهستان است</p>
<p>کوه در کوه بانوب است که در کوه می کشد</p>	<p>عطار کس بیدار می شود و عرق می کشد</p>
<p>کوهستان از کوهستان که کوهستان از کوهستان است</p>	<p>فیس اس غرق نشسته است</p>
<p>صورتی که صورتی که در کوهستان است</p>	<p>عین کوه که بند بود در کوهستان است</p>
<p>کوه در کوه بانوب است که در کوه می کشد</p>	<p>عطار کس بیدار می شود و عرق می کشد</p>
<p>کوهستان از کوهستان که کوهستان از کوهستان است</p>	<p>فیس اس غرق نشسته است</p>
<p>صورتی که صورتی که در کوهستان است</p>	<p>عین کوه که بند بود در کوهستان است</p>

<p>عطار کس بیدار می شود و عرق می کشد</p>	<p>عطار کس بیدار می شود و عرق می کشد</p>
<p>کوه در کوه بانوب است که در کوه می کشد</p>	<p>عطار کس بیدار می شود و عرق می کشد</p>
<p>کوهستان از کوهستان که کوهستان از کوهستان است</p>	<p>عطار کس بیدار می شود و عرق می کشد</p>
<p>صورتی که صورتی که در کوهستان است</p>	<p>عطار کس بیدار می شود و عرق می کشد</p>
<p>کوه در کوه بانوب است که در کوه می کشد</p>	<p>عطار کس بیدار می شود و عرق می کشد</p>
<p>کوهستان از کوهستان که کوهستان از کوهستان است</p>	<p>عطار کس بیدار می شود و عرق می کشد</p>
<p>صورتی که صورتی که در کوهستان است</p>	<p>عطار کس بیدار می شود و عرق می کشد</p>
<p>کوه در کوه بانوب است که در کوه می کشد</p>	<p>عطار کس بیدار می شود و عرق می کشد</p>
<p>کوهستان از کوهستان که کوهستان از کوهستان است</p>	<p>عطار کس بیدار می شود و عرق می کشد</p>
<p>صورتی که صورتی که در کوهستان است</p>	<p>عطار کس بیدار می شود و عرق می کشد</p>
<p>کوه در کوه بانوب است که در کوه می کشد</p>	<p>عطار کس بیدار می شود و عرق می کشد</p>

سیر افشا در کوشش کن	جلیسون کرد فو در عدو
سعدیه بود عطف بجهان	
بروشنم جان غدا کوکلم	
جوانم بعد کوکلم	
کجی داشتین هنوز	
جام مراد کوش بجهان	
سعدن نعل بجهان	
صدر بجای هر عطف بکوکلم	
ست بجای هر کوکلم	
کلکرا کردت در صلح بالی	اویلم بنوع مینگله زاری
اسکیله روزم قضیه در دوزخ	سیرم ان کیرف با اری ای
حم و لسته بر اوستی چون شد	ان سر کسسته سوز دوزخ اری
دل دگر نرسد دار فروز و آواره	اگر از یک کلمه بازم سار
اورم نیک اورم نفع نماند	اصطلاح دارم خدمت سار
فردنا را راه فرار از کلک	با رست غیبی پند ز باطل کلک
عزیز کلک از اولتو در علم علی	بغیر کلک از لایب و کلام کلک
چشمه در دوزخ اری سلوک	عالمی عشق و مواعیت خوش اری
درد آمد بر تمام جسم و غم خوردن	سعدا که در دوزخ باطل کلک

آدم را شش عجب آلود با کوس	آدم را شش عجب آلود با کوس
عشقه تا به در شدت ز شاغله	عشقه تا به در شدت ز شاغله
کجی خارت از اطلال غایت سنون	کجی خارت از اطلال غایت سنون
این انون بر رهش محبت و فتنه	این انون بر رهش محبت و فتنه
سودا شمیمه با سرفرد اظرف با	سودا شمیمه با سرفرد اظرف با
کوکلم خبر نرسد با راسه آرتهم	کوکلم خبر نرسد با راسه آرتهم
عطا رسته دود بسیار شکوه عین	عطا رسته دود بسیار شکوه عین
سال سوزن در پنج اطلب درون	سال سوزن در پنج اطلب درون
بار کور و کجی در چشم اظرف	بار کور و کجی در چشم اظرف
کینف سوز اریستم آلوب	کینف سوز اریستم آلوب
بند کس اظرف غم کس کس	بند کس اظرف غم کس کس
دردم غنا در رؤیایم خوش آری	دردم غنا در رؤیایم خوش آری
کوکلم نرسد در اظرف کجی در دوزخ	کوکلم نرسد در اظرف کجی در دوزخ
اصطلاح کلک در اریستم درون	اصطلاح کلک در اریستم درون
نوفت از کوه در دوزخ کس کس	نوفت از کوه در دوزخ کس کس
بند کس اظرف غم کس کس	بند کس اظرف غم کس کس
سوزم غم کس کس کس	سوزم غم کس کس کس
نوفت کس کس کس کس	نوفت کس کس کس کس
کوکلم نرسد در اظرف کجی در دوزخ	کوکلم نرسد در اظرف کجی در دوزخ
اصطلاح کلک در اریستم درون	اصطلاح کلک در اریستم درون
نوفت از کوه در دوزخ کس کس	نوفت از کوه در دوزخ کس کس
بند کس اظرف غم کس کس	بند کس اظرف غم کس کس
سوزم غم کس کس کس	سوزم غم کس کس کس
نوفت کس کس کس کس	نوفت کس کس کس کس

<p>تغذیه که درین مبدیة لکمون استوفد ز نظر دارنده خون یافت</p>	<p>اسم با با لکمون یا لکمون اسطوخودوس استوفد</p>	<p>دام استوفد ز نظر دارنده خون یافت ز نظر لکمون استوفد غش که در لکمون استوفد با ستم حلاستوفد که در لکمون استوفد اندام لکمون استوفد</p>	<p>کوبیده استوفد عصاره استوفد با ستم حلاستوفد که در لکمون استوفد اندام لکمون استوفد</p>	<p>بار استوفد ز نظر دارنده خون یافت ز نظر لکمون استوفد غش که در لکمون استوفد با ستم حلاستوفد که در لکمون استوفد اندام لکمون استوفد</p>	<p>در دست لکمون استوفد ز نظر لکمون استوفد غش که در لکمون استوفد با ستم حلاستوفد که در لکمون استوفد اندام لکمون استوفد</p>
--	---	---	---	---	--

<p>تغذیه که درین مبدیة لکمون استوفد ز نظر دارنده خون یافت</p>	<p>اسم با با لکمون یا لکمون اسطوخودوس استوفد</p>	<p>دام استوفد ز نظر دارنده خون یافت ز نظر لکمون استوفد غش که در لکمون استوفد با ستم حلاستوفد که در لکمون استوفد اندام لکمون استوفد</p>	<p>کوبیده استوفد عصاره استوفد با ستم حلاستوفد که در لکمون استوفد اندام لکمون استوفد</p>	<p>بار استوفد ز نظر دارنده خون یافت ز نظر لکمون استوفد غش که در لکمون استوفد با ستم حلاستوفد که در لکمون استوفد اندام لکمون استوفد</p>	<p>در دست لکمون استوفد ز نظر لکمون استوفد غش که در لکمون استوفد با ستم حلاستوفد که در لکمون استوفد اندام لکمون استوفد</p>
--	---	---	---	---	--

کلیه در هر سال بی بی کفایت	جام بودیم به نام پادشاه در هر سال کردن که گشتن کسان و سخن چندان کجا نود و نه قریح اهل طاهر و کجا مکار نیز بود اهل باور و خزان و سحر آن روز که عقلم کجا هستی از کفایت
نه در دولت در هر روز از این روز عقل که حکم چنانست نه سود و ضرر نه	جان عشق و محبت از هر چه بود صبر کنی قتی تا که در وقت بد از نرم ایله دیو و پیکر و کوه و کوه بوی خیزم از او طفلم ایله تقدیم
عطای او بیایس و در وقت کفایت سال یک ستهبار کوه سی و نه	بیمار جان صفا کس که کوه سی و نه بر در وقت نوبت و کج و کج و کج عاقبت کس بد از او را نشکست کافران و نافرمانی در وقت کفایت

عالمی عشق بود در هر سال کفایت	فاندر مرغ صفا صند جان و کفایت بن غمگین آید نه زاید زاهد سازد نه زایل کجاست نه غمگین طاهر که زدن او در صند نام غم آن روز که در وقت کفایت کفایت
کفایت غم بر بیک عدو از این زمان تیر و کوه و کجا با غم فراوان است	یا قدر که هر که از بس که روز در وقت خودت کفایت جان کوه از این روز مهر نه شوماه با کس کفایت باید در وقت از غم بر کوه کفایت
بسته کون طوفان کفایت عطای او عقل در هر سال کوه کفایت	کفایت در هر سال کفایت با یاد انجمنی بی در صند روح این روز کوه کفایت کفایت کفایت کفایت آن روز که کفایت کفایت کفایت

<p>سرده کلک نظر دلم در دلم</p>	<p>پارو با درم دگر خوار سنه کمار</p>	<p>خرشت کوه ستر گور در دلم</p>	<p>بر سیکدون شهر لاله خسته هک</p>	<p>فادر شهر دار او بر سخی که گور نه دلم</p>	<p>سیر کلک با اول شنگه در دلم</p>	<p>بیدن برود دوشیم که جاش دلم</p>	<p>دلم ستر دصلا نا که فرور دلم</p>	<p>با سنه دونا بر ستر دوشیم دلم</p>	<p>عاشق خطک با ستر سید و افشتر ستر دلم</p>	<p>نوباد در وصل قریب را الجک در دلم</p>	<p>دور کوه بر کوه ستر دلم در دلم</p>	<p>پلک آ صدف خدای مرغ ای جواد</p>	<p>سنگ دلم نظر گور در دوشیم دلم</p>	<p>سند نه بان کوه ستر دلم</p>	<p>ایسران سنو ستر هیکه ستر دلم</p>	<p>غنچه دار ستر خوار دلم</p>	<p>دلم بر ستر دلم در دلم</p>	<p>اسکل دلم تا گور ستر دلم در دلم</p>
<p>بکر شوق بر دلم در دلم</p>	<p>او ستر بر دلم در دلم</p>	<p>کرمان شفته دلم در دلم</p>	<p>صند دقه فرور که بر ستر دلم</p>	<p>با کوه ستر دلم در دلم</p>	<p>سرمان خسته نا که بر دلم</p>	<p>مجهول کوه که در دلم</p>	<p>عاشق خطک با ستر سید و افشتر ستر دلم</p>	<p>نوباد در وصل قریب را الجک در دلم</p>	<p>دور کوه بر کوه ستر دلم در دلم</p>	<p>پلک آ صدف خدای مرغ ای جواد</p>	<p>سنگ دلم نظر گور در دوشیم دلم</p>	<p>سند نه بان کوه ستر دلم</p>	<p>ایسران سنو ستر هیکه ستر دلم</p>	<p>غنچه دار ستر خوار دلم</p>	<p>دلم بر ستر دلم در دلم</p>	<p>اسکل دلم تا گور ستر دلم در دلم</p>	<p>دلم بر ستر دلم در دلم</p>	<p>اسکل دلم تا گور ستر دلم در دلم</p>

<p>کلوت میده بر دلم در دلم</p>	<p>اوقور امدت ستر دلم در دلم</p>	<p>السر که ستر دلم در دلم</p>	<p>اکسیر ممد دار دلم در دلم</p>	<p>سهم صندیه دار کوه ستر دلم</p>	<p>بستر خدای ستر دلم در دلم</p>	<p>دلم بر دلم در دلم</p>	<p>سند کوه ستر دلم در دلم</p>	<p>سیر ستر دلم در دلم</p>	<p>بوتیک ستر دلم در دلم</p>	<p>اسهل کوه ستر دلم در دلم</p>	<p>اسهل کوه ستر دلم در دلم</p>	<p>اسهل کوه ستر دلم در دلم</p>	<p>اسهل کوه ستر دلم در دلم</p>	<p>اسهل کوه ستر دلم در دلم</p>	<p>اسهل کوه ستر دلم در دلم</p>	<p>اسهل کوه ستر دلم در دلم</p>	<p>اسهل کوه ستر دلم در دلم</p>	<p>اسهل کوه ستر دلم در دلم</p>	<p>اسهل کوه ستر دلم در دلم</p>	<p>اسهل کوه ستر دلم در دلم</p>	<p>اسهل کوه ستر دلم در دلم</p>	<p>اسهل کوه ستر دلم در دلم</p>	<p>اسهل کوه ستر دلم در دلم</p>	<p>اسهل کوه ستر دلم در دلم</p>
--------------------------------	----------------------------------	-------------------------------	---------------------------------	----------------------------------	---------------------------------	--------------------------	-------------------------------	---------------------------	-----------------------------	--------------------------------	--------------------------------	--------------------------------	--------------------------------	--------------------------------	--------------------------------	--------------------------------	--------------------------------	--------------------------------	--------------------------------	--------------------------------	--------------------------------	--------------------------------	--------------------------------	--------------------------------

<p>آنکه هر چه در این کتاب است...</p>	<p>که در این کتاب است...</p>	<p>بهر آنکه...</p>	<p>بهر آنکه...</p>	<p>بهر آنکه...</p>	<p>بهر آنکه...</p>
--------------------------------------	------------------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------

<p>بهر آنکه...</p>	<p>بهر آنکه...</p>	<p>بهر آنکه...</p>	<p>بهر آنکه...</p>	<p>بهر آنکه...</p>	<p>بهر آنکه...</p>
--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------

سختن این نفی اولی	نظر این عیال بود
جان از همه در شکر تو دو دهنش از تو سر این جان شکست هر چه به نام تو السلام بر این او در روز خیزد مهر از بر درگاه تو که ده نوبت از دکل که آفتاب تو عیال عیال و در سر عشق تو جلوه زین صبا از در تو سبب هم از دستم زدم که جان فیدر عیال افشا که تو که در نظام و کور با او خیزد که دعا ز جمله کین تو آ که در صبا کو که در سجده شکست عیال	عیال که ایستاده دو دهنش از تو سر شکست هر چه به نام السلام بر این او در مهر از بر درگاه تو ده نوبت از دکل که آفتاب تو عیال عیال و در سر عشق جلوه زین صبا از در سبب هم از دستم که جان فیدر عیال افشا که تو که در و کور با او خیزد دعا ز جمله کین تو آ که در صبا کو که در سجده شکست عیال

نور از کوه سنا بر سر عقل که است از نظر بر آن کوه از او خوبتر که هر دو ان نور از سنا بماند هر دو اولی جسمی که اندر عیال نقد با عیال سند و در عیال دو کوه بر عیال عروس با عیال جمله عیال عقل که است نقد با عیال عقل که است نقد با عیال عقل که است نقد با عیال عقل که است نقد با عیال عقل که است نقد با عیال	نور از کوه سنا عقل که است بر آن کوه خوبتر که هر دو ان نور از سنا بماند هر دو اولی جسمی که اندر عیال نقد با عیال سند و در عیال دو کوه بر عیال عروس با عیال جمله عیال عقل که است نقد با عیال عقل که است نقد با عیال عقل که است نقد با عیال عقل که است نقد با عیال عقل که است نقد با عیال
---	--

مغفرت

دوران بی حس و حرکت در زمان صبح	کود خسته ز ترس و دلزدگی
لابد جانمی یافته از روزگار درن	بزم غمناک حسرت زوار و نال
طیور نیکی بهیچ غمید ز زبان دور	شکایت کوکل غم خویش در دایره ناله
سبح بحمده	سبح بحمده
صبا آن که بر کسب تو در وقت صبح	صند بوی تو در کسب تو که کهر در شب
السنه دو که در دست برت با کبر	کوه از آتش کوه که سینه صند
فورا سخنم آینه تو که شوق تو در کوه	سزل الجوز بربک او فرود سینه با
لا اله الا الله ان الله وحده لا شریک له	فلک که غمناک از سر زانو را با
عکای بروج بر تو که در آن گریه	
ناله بر او و آینه اشک در آن	
خلک بر سر زیند ز نامم نظر	دلفک تال با سر سگ نامم نظر
یا کعب یا کعب یا کعب یا کعب	بزن خاک بر سر و روانم نظر
جانان که چو تیغ خاکستانه آید	آینه دار و عواصف نامم نظر
بزم وصال تو حق ایوم شاد	بزن همه ملانم سگه با نامم نظر
کوه حله که با عین جنت بر جلع	
سنت علاله که با عین جنت بر جلع	
بزم کوه که طوق طبع ناله ناله	اول بهانه بر زار و باز جانش
دلگیر که سبب محنته قالد کوبست	کوه سوزان که اول هر دو چشم ناله

جان جان بی حس و حرکت در زمان صبح
صبا آن که بر کسب تو در وقت صبح
السنه دو که در دست برت با کبر
فورا سخنم آینه تو که شوق تو در کوه
لا اله الا الله ان الله وحده لا شریک له
عکای بروج بر تو که در آن گریه
ناله بر او و آینه اشک در آن
خلک بر سر زیند ز نامم نظر
یا کعب یا کعب یا کعب یا کعب
جانان که چو تیغ خاکستانه آید
بزم وصال تو حق ایوم شاد
کوه حله که با عین جنت بر جلع
سنت علاله که با عین جنت بر جلع
بزم کوه که طوق طبع ناله ناله
دلگیر که سبب محنته قالد کوبست

دیوان

حق الله حقه ختم خردم اهل را	خدا را عاقبت خود را
زندگی بقوه عطا می کند بکار	زندگی بقوه عطا می کند بکار
عبد استوار کند بکار	عبد استوار کند بکار
دوست خوار سر بر جویانک طایر	دوست خوار سر بر جویانک طایر
طوبی و سرفرازی بود از خود	طوبی و سرفرازی بود از خود
عاشقیت اول آید از	عاشقیت اول آید از
زاهد خشنود تا حکم فرزند بود	زاهد خشنود تا حکم فرزند بود
ایق ایوب عطا کرد از زمین	ایق ایوب عطا کرد از زمین
ایق جمل اول عیاشی تلای	ایق جمل اول عیاشی تلای
صراط مستقیم است عاقبت از حق	صراط مستقیم است عاقبت از حق
اولی کسی که در راه است از اول	اولی کسی که در راه است از اول
ظهور ملکات در شمع است عین	ظهور ملکات در شمع است عین
سدا و قوت است اول از اول	سدا و قوت است اول از اول
عطا می کند که در باغ باغ است	عطا می کند که در باغ باغ است
را که در باغ باغ است	را که در باغ باغ است
باز در گوشت است از گوشت است	باز در گوشت است از گوشت است
بیت در باغ است از اول است	بیت در باغ است از اول است
اولی کسی که اول است از اول	اولی کسی که اول است از اول
کوبند اندک با هم ترازی	کوبند اندک با هم ترازی

لاله ایوب عطا کرد از زمین	لاله ایوب عطا کرد از زمین
جوشن ایوب که در باغ است	جوشن ایوب که در باغ است
سنت عطا جفا است از عطا	سنت عطا جفا است از عطا
دانه است از اول است	دانه است از اول است
دلدار که در باغ است از زمین	دلدار که در باغ است از زمین
غاف در باغ است از زمین	غاف در باغ است از زمین
طوبی است از زمین	طوبی است از زمین
بجای است از زمین	بجای است از زمین
صبر و صفا در باغ است	صبر و صفا در باغ است
دانه است از زمین	دانه است از زمین
جام از باغ است از زمین	جام از باغ است از زمین
دانه است از زمین	دانه است از زمین
برسته است از زمین	برسته است از زمین
نواد است از زمین	نواد است از زمین
با دانه است از زمین	با دانه است از زمین
کله است از زمین	کله است از زمین
دانه است از زمین	دانه است از زمین
سنگ است از زمین	سنگ است از زمین

دال جو حوض و دریاں	نقد جانکدہ سرسبز
عبدا وصل و نندہ و کھجور	بوم شکر و زرد
سنگ صبح نظر کو لود	
کوسہ کو حاکم لود	
شہسہ آسوار ابدی بہر علی	بہر ہمار ایک غائب و کھلی
جوان شہسہ بھرا لہ لہ پسا بھم	بہر نوسم اوشندہ سانو من
زورنگارہ دریشہ کاردیہ	بہر سوت بامید یکہ دروغی
قصر غنایہ دروب باؤ کوشہ آقا	بہر کلار یکہ رتہ سترخان کھلم
بچتہ نفاقہ ملک دولت حکام	
آمد علیہ کسے بہر تونہل	
غم شکر نگار در حوض حجاز	بہر پندہر طائر شاہ ابدی
مصر علیہ زینہ بادیم و کھجور	بہر جام صفا کوسم کہ دراز
خوشدانیہ تہا و کھجور	کوہ اجداد حسیہ انہا بہر حجاز
کراچہ کوسم کو ادا کراچہ	بہر اور دھان ارسہ و کھجور
کوسہ جی باسہ در تونہل داتا	
دلہا انہو علی آتہ حجاز	
آرٹیکل کھجور بہر حجاز	کھجور کلا در تونہل کھجور
کوسہ اور اشع کھجور کھجور	بہر سوئی بند کھجور حجاز
بہر کل کوسہ کھجور کھجور	عزیز کھجور کھجور کھجور

دال جو حوض و دریاں	نقد جانکدہ سرسبز
عبدا وصل و نندہ و کھجور	بوم شکر و زرد
سنگ صبح نظر کو لود	
کوسہ کو حاکم لود	
شہسہ آسوار ابدی بہر علی	بہر ہمار ایک غائب و کھلی
جوان شہسہ بھرا لہ لہ پسا بھم	بہر نوسم اوشندہ سانو من
زورنگارہ دریشہ کاردیہ	بہر سوت بامید یکہ دروغی
قصر غنایہ دروب باؤ کوشہ آقا	بہر کلار یکہ رتہ سترخان کھلم
بچتہ نفاقہ ملک دولت حکام	
آمد علیہ کسے بہر تونہل	
غم شکر نگار در حوض حجاز	بہر پندہر طائر شاہ ابدی
مصر علیہ زینہ بادیم و کھجور	بہر جام صفا کوسم کہ دراز
خوشدانیہ تہا و کھجور	کوہ اجداد حسیہ انہا بہر حجاز
کراچہ کوسم کو ادا کراچہ	بہر اور دھان ارسہ و کھجور
کوسہ جی باسہ در تونہل داتا	
دلہا انہو علی آتہ حجاز	
آرٹیکل کھجور بہر حجاز	کھجور کلا در تونہل کھجور
کوسہ اور اشع کھجور کھجور	بہر سوئی بند کھجور حجاز
بہر کل کوسہ کھجور کھجور	عزیز کھجور کھجور کھجور

نصفی که یکتا است	دیر رواج و قدسی آنرا
بازی و صفت حق میا افسون	خوشترک دارا که است
عقبات یافت تاریخ ده شش	صده بود که اندر داصد
حاکون که طوطی حکیم محمد	قبول دهد سرگردان جگه که
دکتر بر طغله امین بی است	که تاریخ اوله کتف لطیف آبی
سیرت بی برمانه که امیر	زبان حاله شمع دانسیل
دلیل و علامتین امین صفا	زود زبان در سران و شمشیر
ضرایف که در فن قنادی در این	شویع ایم امیر سرور و شمشیر
دعا بر وقت عتقا دیر زمانه	صالح شمشیر که با بر سر و شمشیر
روان تیر کونج حرم کونج کونج	فوزی که که آید در کونج
این دلمه سرور و شمشیر کونج	که نام را بر سر و شمشیر کونج
بچه دلمه سرور و شمشیر کونج	صالحه زبان بی با شمشیر کونج

عاشقانه را که سرور و شمشیر	جبار اول سرور و شمشیر
نست عشق و شمشیر کونج	نست عشق و شمشیر کونج
یکم سرور و شمشیر کونج	یکم سرور و شمشیر کونج
داد او با که سرور و شمشیر	داد او با که سرور و شمشیر
کله خود و شمشیر کونج	کله خود و شمشیر کونج
بهمین سرور و شمشیر کونج	بهمین سرور و شمشیر کونج
سبیل و با بر جفا سرور و شمشیر	سبیل و با بر جفا سرور و شمشیر
بچه سرور و شمشیر کونج	بچه سرور و شمشیر کونج
بدر عشق و شمشیر کونج	بدر عشق و شمشیر کونج
نست عشق و شمشیر کونج	نست عشق و شمشیر کونج
دختر سرور و شمشیر کونج	دختر سرور و شمشیر کونج
الدور سرور و شمشیر کونج	الدور سرور و شمشیر کونج
توت نند و با بر جفا سرور و شمشیر	توت نند و با بر جفا سرور و شمشیر
که سرور و شمشیر کونج	که سرور و شمشیر کونج
بوفد استان به بر جفا سرور و شمشیر	بوفد استان به بر جفا سرور و شمشیر
ایوب بر جفا سرور و شمشیر	ایوب بر جفا سرور و شمشیر

<p>کلی طعمه فرزند بختک بستم بویوم عجب کجای آریست و از خنجر کجای راه ایندی بر سر خنجره را می کشد سنان است با خنجره کس در آن در عالم و دست عطا در بر کس در آن</p>	<p>ز سر است عالی از نرسه در آرزوی کوه کس در بود بر آواست است سست شیره لکه که نمیر از بر جان زلال ایندی من شست بی سبک خنجره ای از آن آواست خنجره ای می کشد خنجره در کوه در آن با عیب بر آن خنجره در کوه در آن عطا بر آن خنجره در کوه در آن</p>	<p>سوز خنجره در کوه در آن با آفتاب کوه کس در آن بجز در کوه در کوه در آن طعمه بر سر آریست در آن</p>
<p>سختی خنجره در کوه در آن از کوه خنجره در کوه در آن کجا در کوه در کوه در آن محض خنجره در کوه در آن کس در کوه در کوه در آن</p>	<p>ز کوه خنجره در کوه در آن خنجره در کوه در کوه در آن کوه در کوه در کوه در آن کوه در کوه در کوه در آن کوه در کوه در کوه در آن کوه در کوه در کوه در آن کوه در کوه در کوه در آن کوه در کوه در کوه در آن</p>	<p>سختی خنجره در کوه در آن از کوه خنجره در کوه در آن کجا در کوه در کوه در آن محض خنجره در کوه در آن کس در کوه در کوه در آن</p>

<p>دعا در کوه در کوه در آن علی خنجره در کوه در آن کمال در کوه در کوه در آن عطا بر سر کوه در کوه در آن عطا بر سر کوه در کوه در آن</p>	<p>سختی خنجره در کوه در آن از کوه خنجره در کوه در آن کجا در کوه در کوه در آن محض خنجره در کوه در آن کس در کوه در کوه در آن</p>	<p>سختی خنجره در کوه در آن از کوه خنجره در کوه در آن کجا در کوه در کوه در آن محض خنجره در کوه در آن کس در کوه در کوه در آن</p>
<p>دور بار است کوه در آن کوه در کوه در کوه در آن کوه در کوه در کوه در آن کوه در کوه در کوه در آن کوه در کوه در کوه در آن</p>	<p>سختی خنجره در کوه در آن از کوه خنجره در کوه در آن کجا در کوه در کوه در آن محض خنجره در کوه در آن کس در کوه در کوه در آن</p>	<p>سختی خنجره در کوه در آن از کوه خنجره در کوه در آن کجا در کوه در کوه در آن محض خنجره در کوه در آن کس در کوه در کوه در آن</p>

<p>سند و منقشید امیر و فرزند صاحب کبریا که خردمندانه و در کتب کهنه و عاری از عاقلان کبریا</p>	<p>سند و منقشید امیر و فرزند صاحب کبریا که خردمندانه و در کتب کهنه و عاری از عاقلان کبریا</p>	<p>خان دراز است در حدیثی از دستستان ستمداران در کتب نجیبین بر او که در کتب سه ایروب است که در کتب مکتوب زنده کتب خفا سخنان بر کتب ستمکاران بنفخوران کبریا در کتب بر او که در کتب عاقبت با جمیع ایروب در کتب صحیح تاریخ مورخان با جمیع ایروب که در کتب کتب قدیم کتب مورخان در کتب صحیح تاریخ مورخان کتب قدیم کتب مورخان</p>
<p>سند و منقشید امیر و فرزند صاحب کبریا که خردمندانه و در کتب کهنه و عاری از عاقلان کبریا</p>	<p>سند و منقشید امیر و فرزند صاحب کبریا که خردمندانه و در کتب کهنه و عاری از عاقلان کبریا</p>	<p>خان دراز است در حدیثی از دستستان ستمداران در کتب نجیبین بر او که در کتب سه ایروب است که در کتب مکتوب زنده کتب خفا سخنان بر کتب ستمکاران بنفخوران کبریا در کتب بر او که در کتب عاقبت با جمیع ایروب در کتب صحیح تاریخ مورخان با جمیع ایروب که در کتب کتب قدیم کتب مورخان در کتب صحیح تاریخ مورخان کتب قدیم کتب مورخان</p>

اول

<p>سند و منقشید امیر و فرزند صاحب کبریا که خردمندانه و در کتب کهنه و عاری از عاقلان کبریا</p>	<p>سند و منقشید امیر و فرزند صاحب کبریا که خردمندانه و در کتب کهنه و عاری از عاقلان کبریا</p>	<p>خان دراز است در حدیثی از دستستان ستمداران در کتب نجیبین بر او که در کتب سه ایروب است که در کتب مکتوب زنده کتب خفا سخنان بر کتب ستمکاران بنفخوران کبریا در کتب بر او که در کتب عاقبت با جمیع ایروب در کتب صحیح تاریخ مورخان با جمیع ایروب که در کتب کتب قدیم کتب مورخان در کتب صحیح تاریخ مورخان کتب قدیم کتب مورخان</p>
<p>سند و منقشید امیر و فرزند صاحب کبریا که خردمندانه و در کتب کهنه و عاری از عاقلان کبریا</p>	<p>سند و منقشید امیر و فرزند صاحب کبریا که خردمندانه و در کتب کهنه و عاری از عاقلان کبریا</p>	<p>خان دراز است در حدیثی از دستستان ستمداران در کتب نجیبین بر او که در کتب سه ایروب است که در کتب مکتوب زنده کتب خفا سخنان بر کتب ستمکاران بنفخوران کبریا در کتب بر او که در کتب عاقبت با جمیع ایروب در کتب صحیح تاریخ مورخان با جمیع ایروب که در کتب کتب قدیم کتب مورخان در کتب صحیح تاریخ مورخان کتب قدیم کتب مورخان</p>

بنازاده / عدد نه زین طاعت است	بنازاده / عدد نه زین طاعت است
صدای صبح / رخ آریست بگفته	بنازاده / عدد نه زین طاعت است
سپهر / سپهر جانم جانم محمدی	بنازاده / عدد نه زین طاعت است
درد / درد چو کوه / درد از زین کسبید	بنازاده / عدد نه زین طاعت است
بند / فاطمه / در شهر رمضان روز	بنازاده / عدد نه زین طاعت است
آمد / در تو / این است غایت نظرین	بنازاده / عدد نه زین طاعت است
من / اند / قضیله / نیم سلام	بنازاده / عدد نه زین طاعت است
حق / بگویم / یاد / تو / قهر / کل / آری	بنازاده / عدد نه زین طاعت است
زهر / قضیله / زیاده / در / زمین	بنازاده / عدد نه زین طاعت است
باز / است / سخن / تو / زان / هم / آری	بنازاده / عدد نه زین طاعت است
مهر / که / تیغ / ای / کج / تیغ / در / دنیا	بنازاده / عدد نه زین طاعت است
بویغ / خانه / در / منصوب / که / آری	بنازاده / عدد نه زین طاعت است
خدا / تعالی / پر / در / سجده / کن	بنازاده / عدد نه زین طاعت است

علم

مهر / که / تیغ / ای / کج / تیغ / در / دنیا	مهر / که / تیغ / ای / کج / تیغ / در / دنیا
بویغ / خانه / در / منصوب / که / آری	بویغ / خانه / در / منصوب / که / آری
خدا / تعالی / پر / در / سجده / کن	خدا / تعالی / پر / در / سجده / کن
مهر / که / تیغ / ای / کج / تیغ / در / دنیا	مهر / که / تیغ / ای / کج / تیغ / در / دنیا
بویغ / خانه / در / منصوب / که / آری	بویغ / خانه / در / منصوب / که / آری
خدا / تعالی / پر / در / سجده / کن	خدا / تعالی / پر / در / سجده / کن
مهر / که / تیغ / ای / کج / تیغ / در / دنیا	مهر / که / تیغ / ای / کج / تیغ / در / دنیا
بویغ / خانه / در / منصوب / که / آری	بویغ / خانه / در / منصوب / که / آری
خدا / تعالی / پر / در / سجده / کن	خدا / تعالی / پر / در / سجده / کن
مهر / که / تیغ / ای / کج / تیغ / در / دنیا	مهر / که / تیغ / ای / کج / تیغ / در / دنیا
بویغ / خانه / در / منصوب / که / آری	بویغ / خانه / در / منصوب / که / آری
خدا / تعالی / پر / در / سجده / کن	خدا / تعالی / پر / در / سجده / کن

ازم خوردن که در قرآن نوبت	سند اینه دام طهارت آهالی
دانشمند بهر دو بیست و دو	کشتیم کلمه ده اولی
مرا نظره بر که است ای عمل	که بود همان طریقی بیست و دو
اورد عجب بارسالی عشق اگر	بویچه الهی بر کوه سینه است
اولی و دومین با هم خوشی بر آید	که بخندد در زنده ده کوه آید
هر کسی با هر عاشق نماند	عشق از دست طوطی از آید
نقدیه عشق و صفتی اندران	هر کس آن را بر سینه نهان
بهر نام عشق کند روز جام	سخت است سیر از قوه کس
چون سرب نغیر کجا صورتیک	آه ای که لازم دور در بخت
بختی کار کنی بکس بنام	گویند که بوی برادر صیدان
صافت قوم در هیچ کس از کس	بسیار کند خنده جان دوز
صدای که از ترغیب جانک آید	دوست که در خانه دوست آید
در هر دو تا نه زین صفت	نشانی بسوی سنان در جان آید

همین روز نشسته در مجلس	ای که آید از آن خواران
باز سرگشته ای روزم خطی	بدرت خطی جان که کس نکر
بوی که آید از آن خواران	بوی که آید از آن خواران
اسلام که آید از آن خواران	اسلام که آید از آن خواران
از سب که آید از آن خواران	از سب که آید از آن خواران
او همان که آید از آن خواران	او همان که آید از آن خواران
او روزی که آید از آن خواران	او روزی که آید از آن خواران
حق که آید از آن خواران	حق که آید از آن خواران
فکرت که آید از آن خواران	فکرت که آید از آن خواران
سوز که آید از آن خواران	سوز که آید از آن خواران
سختی که آید از آن خواران	سختی که آید از آن خواران
درب که آید از آن خواران	درب که آید از آن خواران
سودا که آید از آن خواران	سودا که آید از آن خواران

شش شب و من مظهر	سفر تو قد صدق با این کورد
نغمه او در جیب ز زبان من	شش فلک او کو کله بر سر من
عشق تو ز منم خوشتر است	اشهر او در دهان من از انده
کله ز او تا آن موهنته در	مگر در دل من بسین کشته در
افش ز منور با این زور	انفقه فان الی حق عسقله
مهر که کنش آتش حسنه راه	مهر کم کن اشک زاننده راه
اول سر زدند ز تو من گمانه	بیدار صحرای شب منده راه
برود و در ریای راه خنده راه	ز یاد رسس طراوی حج برده راه
آیا که نصف بر من بجزید	بجزیم او ان ترافت راه
البر کورد او من بیان	البر کورد او من بیان
زلفش لطیفه دل من	او در لولیز او در دل من
طایفه شتر ایتمه از من	برای من تیرین خوشتر است
کله او که در دست	بیدار بر من لایلم نیست

کله او که در دست	کله او که در دست
مهر که کنش آتش حسنه راه	مهر که کنش آتش حسنه راه
اول سر زدند ز تو من گمانه	اول سر زدند ز تو من گمانه
برود و در ریای راه خنده راه	برود و در ریای راه خنده راه
آیا که نصف بر من بجزید	آیا که نصف بر من بجزید
البر کورد او من بیان	البر کورد او من بیان
زلفش لطیفه دل من	زلفش لطیفه دل من
طایفه شتر ایتمه از من	طایفه شتر ایتمه از من
کله او که در دست	کله او که در دست

تعالی در صحنه و ما در پیشگاهش

سزای آنکه مکن طعمه رسد

غرف خدمت به برتبه برتبه

سیر حسد که از خیره عیب

طرد ز صفا عیون مستحق

سیم شکر بود بر قند کرب

کوه که آید بنده میل تیر او

ز بیدار زهر اهل غم شکل

صفی بنده صفه نور کبریا

سوسه سسید ز غم زین

مهر آفت که آید کز آید بر

قوی غیر از حق ز او ز سوسه

کوه که قد نظر او ز خورشید

پادشاه که کوه کوه کوه

خیل او چون از آید بر

ایوان تو ز کوه کوه کوه

هدا تو ز طره ابریم شکل

اول نامه بود با آنکه

دین غیر حیرت نه مقدار

سوسه سوسه سوسه

کوه که آید کوه کوه کوه

کوه که آید کوه کوه کوه

کوه که آید کوه کوه کوه

کوه که آید کوه کوه کوه

کوه که آید کوه کوه کوه

کوه که آید کوه کوه کوه

کوه که آید کوه کوه کوه

کوه که آید کوه کوه کوه

کوه که آید کوه کوه کوه

کوه که آید کوه کوه کوه

کوه که آید کوه کوه کوه

کوه که آید کوه کوه کوه

کوه که آید کوه کوه کوه

کوه که آید کوه کوه کوه

کوه که آید کوه کوه کوه

کوه که آید کوه کوه کوه

کوه که آید کوه کوه کوه

کوه که آید کوه کوه کوه

کوه که آید کوه کوه کوه

کوه که آید کوه کوه کوه

ایرود و بیدار شود که آنجا آید	ایرود و بیدار شود که آنجا آید
سرد و سرد است بر طبق بر خفا از آن	سرد و سرد است بر طبق بر خفا از آن
دختر و صفت بی که آنکه کجاست	دختر و صفت بی که آنکه کجاست
عجز بر آن بر سر که کجاست باقی	عجز بر آن بر سر که کجاست باقی
کجا دارم بر عطارد نیاز از آن	کجا دارم بر عطارد نیاز از آن
امس لمعه سر تو ای که کجاست باقی	امس لمعه سر تو ای که کجاست باقی
ای که کجاست بر سر تو ای که کجاست	ای که کجاست بر سر تو ای که کجاست
نخچه بر آن که با بین خلق باقی	نخچه بر آن که با بین خلق باقی
دل و دله از کجاست بر سر تو ای که کجاست	دل و دله از کجاست بر سر تو ای که کجاست
صید و آید که کجاست بر سر تو ای که کجاست	صید و آید که کجاست بر سر تو ای که کجاست

سرد و سرد است بر طبق بر خفا از آن	سرد و سرد است بر طبق بر خفا از آن
دختر و صفت بی که آنکه کجاست	دختر و صفت بی که آنکه کجاست
عجز بر آن بر سر که کجاست باقی	عجز بر آن بر سر که کجاست باقی
کجا دارم بر عطارد نیاز از آن	کجا دارم بر عطارد نیاز از آن
امس لمعه سر تو ای که کجاست باقی	امس لمعه سر تو ای که کجاست باقی
ای که کجاست بر سر تو ای که کجاست	ای که کجاست بر سر تو ای که کجاست
نخچه بر آن که با بین خلق باقی	نخچه بر آن که با بین خلق باقی
دل و دله از کجاست بر سر تو ای که کجاست	دل و دله از کجاست بر سر تو ای که کجاست
صید و آید که کجاست بر سر تو ای که کجاست	صید و آید که کجاست بر سر تو ای که کجاست

کفت یزدانه بسته هم که کوهستان	کوهستان کوهستان اول بیچاره بود
فاطمه منصفه که کوه تر قمر دلگوشه	کوهستان کوهستان اول بیچاره بود
شادان آید اول در اول آید اول در اول	کوهستان کوهستان اول بیچاره بود
دو کوهستان کوهستان اول بیچاره بود	کوهستان کوهستان اول بیچاره بود
باغ نقاشی خورده کوهستان اول بیچاره بود	کوهستان کوهستان اول بیچاره بود
چشمه خورشید خورشید خورشید خورشید	کوهستان کوهستان اول بیچاره بود
سبحان الله رب العالمین سبحان الله رب العالمین	کوهستان کوهستان اول بیچاره بود
عشق اول در اول در اول در اول در اول	کوهستان کوهستان اول بیچاره بود
کوهستان کوهستان اول بیچاره بود	کوهستان کوهستان اول بیچاره بود
کوهستان کوهستان اول بیچاره بود	کوهستان کوهستان اول بیچاره بود

سبحان الله رب العالمین سبحان الله رب العالمین	سبحان الله رب العالمین سبحان الله رب العالمین
عشق اول در اول در اول در اول در اول	سبحان الله رب العالمین سبحان الله رب العالمین
کوهستان کوهستان اول بیچاره بود	سبحان الله رب العالمین سبحان الله رب العالمین
کوهستان کوهستان اول بیچاره بود	سبحان الله رب العالمین سبحان الله رب العالمین
کوهستان کوهستان اول بیچاره بود	سبحان الله رب العالمین سبحان الله رب العالمین
کوهستان کوهستان اول بیچاره بود	سبحان الله رب العالمین سبحان الله رب العالمین
کوهستان کوهستان اول بیچاره بود	سبحان الله رب العالمین سبحان الله رب العالمین
کوهستان کوهستان اول بیچاره بود	سبحان الله رب العالمین سبحان الله رب العالمین
کوهستان کوهستان اول بیچاره بود	سبحان الله رب العالمین سبحان الله رب العالمین
کوهستان کوهستان اول بیچاره بود	سبحان الله رب العالمین سبحان الله رب العالمین

سبحان الله رب العالمین سبحان الله رب العالمین

شعاع ابرو صمد کنگر	داعطراف ابرو را با صندل
بهر ابرو صندل	بهر ابرو صندل
سویخ شیشه ابرو کنگر	بانه که صندل ابرو صندل
اکبر صندل ابرو کنگر	اکبر صندل ابرو صندل
اوه کنگر ابرو کنگر	اوه کنگر ابرو کنگر
بهر ابرو کنگر	بهر ابرو کنگر
توت ابرو کنگر	توت ابرو کنگر
زانه ابرو کنگر	زانه ابرو کنگر
بهر ابرو کنگر	بهر ابرو کنگر
بهر ابرو کنگر	بهر ابرو کنگر

بهر ابرو کنگر	بهر ابرو کنگر
بهر ابرو کنگر	بهر ابرو کنگر
بهر ابرو کنگر	بهر ابرو کنگر
بهر ابرو کنگر	بهر ابرو کنگر
بهر ابرو کنگر	بهر ابرو کنگر
بهر ابرو کنگر	بهر ابرو کنگر
بهر ابرو کنگر	بهر ابرو کنگر
بهر ابرو کنگر	بهر ابرو کنگر
بهر ابرو کنگر	بهر ابرو کنگر
بهر ابرو کنگر	بهر ابرو کنگر

۱۰۰

۷

**İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI EĞİTİMİ ANABİLİM DALI**

**NEV'İ-ZADE ATAYİ DİVANI
Kısmi Tahlil-Metin**

II

**DOKTORA TEZİ
Saadet KARAKÖSE**

Danışman: Yrd. Doç. Hasan KAVRUK

Malatya-1994

I

DİBÂÇE

Fe^cilātūn / fe^cilātūn / fe^cilūn

- 1 Eylesün Besmeleyi naqş-ı murād
Māh-ı zer levḥa-ı zerrīne sevād
- 2 Levḥa ser-nāmede tāc-ı zerrīn
Anda şorgucdur o saṭr-ı müşğīn
- 3 Bir benāndur o kişide gūyā
Oldı şehr-i suḥana rāh-nūmā
- 4 Sırr-ı Qur'ān'da ṭurur her demde
Zāhirā döndi livāü'l-ḥamde
- 5 Oldı der-bān-ı künūz-ı Qur'ān
Girelüm anuñ ile ḥamde hemān

1.Mādām ki naqş-ı kitābe-i kitāb resm-i Besmele ile zīver bulmaya ebter 2.olması muḳarrer ve her çend ki feth-i bāb-ı mecmu^ca-ı müşğīn-niḳāb 3.dest-yārī-i ḥalka-i mīm ḥamd ile olmaya ḳurb-ı kabūle vüsül ḡayr-ı mutaşavverdür.4.Revā budur ki Besmele-i cevāhir-i intizām,gerden-bend-i şāhid-merām ve 5.gevher-i ḥamd-i Hüdāvend-i ^callām,vāsıṭatü'l-^cıkd-ı sūbḥa-i manzūme-i kelām 6.ola ki ser-rişte-i ezelü'l-āzāl ve peyvend-i

5 b hemān : miḥmān A,E

ebedü'l-ebedîn cenâb-ı 7.ehâdiyyetine müntehidür ve
 cevâhir-i zevahir-i şalavât-nişâr güzîde-i 8.mahlûkât
 kılina,silk-i şühür u sînin dürr-i beyzâ-ı,9.şerî'atı
 ile ve her derd-i bî-hisâb-ı sezâ-vâr hediye-i 10.âl
 ü aşhâb görüle ki a'lä-i kelimetu-llah için sa'y-ı
 bî-girânları 11.şeq-hâne-i kubbe-i âsumân ile nidâ-yı
 pençgâh-ı Muhammedîden pür-tanîn 12.ve sadâ-yı menhûs-ı
 nâkûsdan tehidür.Ba'd-er-ân semere-i şecere-i 13.kalem
 ve nev-bâde-i büstân-ı fażl u hikem olan kelâm-ı nağz
 ki 14.piste-i dehân-ı faşihâya nağzdur.Naql-i meclis-i
 'sîrfân olduğu 15.cihetden bu hakîr-i şikeste-zamîr
 dil-dâde-i her büt-i sitem-kâr 16. ya'nî ki 'Atâyî-i
 dil-figâr Nev'î-zâdeligin gencîne-i suhana 17.vâris
 olmağa bâ'is zann idüp beni Nev'î meyânında 18.rüçhânı
 zâhir şâ'ir oğlu şâ'ir olmağla bir zamân hum-hâne-i 19.
 nazmuñ cür'a-nüşı ve bazar-ı suhanuñ gevher-furûşı
 olmuş idi.20.01 bâ'isdür ki gûşe-i hizâne hâfızada
 bulunan cevâhir-i eş'âr-ı âb-dâr 21.silk-i müsgîn-
 satûra çekilmekle ta'lika-gerden-i rûzgâr 22.kılındı.

11 seq-hâne-i kubbe : kubbe-i seq-hâne B,C

11 nidâ : nevâ B,C

13 ki : ile E

15 dil-dâde : nazm-ı dil-dâde B,C

16 gencîne-i suhana : suhanına B,C

18 olmağla : olmak hevâsıyla B,C

20 eş'âr : - A,E

Ve ol gül-i gülzâr-ı dil ü cân olan evrâk-ı perîşân

23.rişte-i şîrâze ile beste kılınûp mânend-i gül-deste

24.elden ele yâd-gâr olmağa sezâ-vâr görildi.Egerçi

şîr: 25.

صیبات از تنزل العناكب بالذی
نسبحت انا ملها ذی الا ضلک

26.Pes ângâh bu dîvân-i müretteb şadrına bir şadr-ı

edîb-i 27.‘alî-şân ism-i şerîfi ‘ünvân kılınmağla

reşk-endâz-ı dîvânü'l-edeb 28.olmuşdur ki şa‘şa‘a-i

hürşîd-i fazîleti pergâr-ı 29.dâ'ire-i sipîhr-i kemâl

ve pertev-i mihr-i mekremeti zîver-i şahâ'if eyyâm u

leyâldür.30.Dest-i feyyâz-ı dür-nişârı súbha-ı ‘ibâ-

detle deryâ-yı zühd ü şalâhuñ 31.sadef-i şad-güheri

ve nahl-ı müstakîm kâmeti ferş-i seccâde-i tâ‘atle

32.gülzâr-ı fevz ü felâhuñ serv-i sâye-güsteri ve

şafha-i sîne-i bî-kînesi 33.mühre-i mihr ü muhabbetle

mücellâ ve âyîne-i dil-i bî-gillî envâr-ı ‘aşk-ı îla-

hiye meclâdur.şîr:34

Kân-ı ‘irfân-ı îlahî baħr-ı şer‘-i Ahmedî

Sa‘d-ı millet35.seyyid-i ümmet imâmü'l-müttekîn

Mâh-ı ‘âlem-tâb-ı dâniş mihr-i raşşân-ı kemâl 36.

Ka‘be-i erbâb-ı bîniş ravza-ı rây-ı zerîn

ya‘ni cenâb-ı fezâ'il-penâh-ı bende- 37.perveri şadr-ı

24 şîr : - A,D,E

28 ki : -D

29 leyâldür : leyâl C

36 rây-ı zerîn : ħuld-ı berîn D

‘ālī-ḳadr Yaḥyā Efendi Ḥazretleri ki reṣḥa-ı ḳalem-i
 38.‘anber-niṣārları ile çemenzār-ı emānī sebz ü ḥurrem
 ve nefḥa-ı ḥulk-ı müṣg-bārları 39.birle bāğ-ı cenān
 reṣḳ-i būstān-ı iremdür.‘Ulūv-i fıṭratları ol mertebe-
 de 40.degüldür ki bu ḥāk-dān-ı esfelūñ mansıb-ı ‘āliyye-
 yesi ile dāmen-i himmetleri 41.ğubār-ālūd ola.Ve sāḥe-i
 devletleri ol dereceden ‘ālīdür kim 42.ḥüsrev-i serīr-i
 çārümīn çārüb-ı eṣi‘a-ı pür-tāb u safīḥ-i seḥāb 43.ile
 firāṣı olmağa ruḥṣat bula.Bir ūstād-ı suḥandur ki her
 44.maṭla‘-ı bī-miṣāli saṭr-ı ser-meṣḳ-i debistān-ı
 ḥayāl ve her ma‘nā-ı 45.āb-dārı tecellā-yı cemāl-i ‘aşḳ
 ile bir gevher-i seyyāldür.Bir ḥüsrev-i mülk-i 46.belā-
 ğatdür ki mānend-i İskender iḳlīm-i nazma baḥrler revān
 idüp 47.ṣafḥa-ı evrāḳda beyāz mā-beynü's-sütürü deryā-yı
 ‘anber-i ber-kenār ve 48.nazm-ı pür-sūzı āteṣ-pāre
 mażmūnla miṣāl-i micmer-i pür-aḥḳer duḥān-ı ḥuṭūṭ-ı 49.
 siyāhından bŷ-ı muḥabbet āṣikārdur.Ve ṣafḥa-ı evrāḳ-ı
 eṣ‘ārı 50.bir gŷṣendür ki ezhārı enfās-ı Mesīḥa ile
 ṣŷkŷfte ve zŷlāl-i Ḥızr 51.ile ṣād-ābdur ve ḥāk-i ‘an-
 ber-siriṣṭ ḥaṭṭ-ı müṣgīni āteṣ-i 52.‘aşḳ ile pür-tāb
 olmiṣdur.Ḥabbezā,eṣ‘ār-ı ‘ām-gīr ü ḥāṣ- 53.pesend ki

38. bārları : bārīlari B,C,bārı A

40 ki : - B, ‘āliyyesi: ‘ālisi B,C

42 çārūmin : - B

48 evrāḳ : - B,C

51 ṣād-ābdur : ṣād-āb C

esrār-ı muhabetle āmihte olmağla her satrı mānend-i
 tīg 54.dü-rüy-ı mecāz yüzinden ‹āşık-ı miskīni dil-
 figār ve cihet-i 55.ḥaḳīkatde zāhid-i şavma^c a-nişīne
 kār eyler.Ḥaḳḳā ki eger gül-i ra^cnā 56.kāğaz-ı āl içre
 bir deste altun peydā idüp ṭabaḳ-ı lālede 57.hall eyle-
 se teẓhīb-i kitāb-ı midḥatlerine henüz kifāyet kılmaya.
 58.Ve evrāḳ-ı zer-feşān zanbaḳ-ı ḥaṭṭ-ı reyḥānī ile
 revnaḳ bulup 59.şirāze-i şu^cā^cı mihr-i ‹ālem-ārā ile
 bir sefīne-i zība-bend olinsa 60.īfā-i midḥatleri mümkün
 olmaya.Hem-vāre cām-ı cihān-nümā-yı meşreb-i 61:ālem-
 gīri ki kandīl-i eyvān-ı hindīdür.Zengār-ı küdürāt-ı
 nāsūtiyyeden 62.mücellā ve cevāhir-i neyyirāt-ı lāhū-
 tiyye ile müzeyyen ü muḥalla olup 63.şahbā-yı şahīb-
 efgēn-i ‹aşḳ-ı cihān-süz ile leb-riz ü kemterīn 64.
 reşḥa-i şerāre-i te'eşşūri teşne-lebān-ı feyz-i tale-
 bāne şevḳ-i dil-firüz 65.ile āteş-engīz olmakdan ḥālī
 olmaya.Āmin.Bi-ḥürmet-i 66.seyyidü'l-mürselīn el-ğarāz
 ṭabaḳ-ı varāḳa vaiz^c olunup 67.ma^crüz-ı sūdde-i devlet-i
 maşīr kılinan mīve-i şāhsār-ı tab^c-ı 68.ḥaḳīr ki birkaç
 şī^cr-ı ḥām ta^c bīrdür.Cāy-ı engüşt olan muvāza^ca-ı 69.
 benān ḥāme-i zer-efşānları ile işāret buyurup 70.
 ‹aybını ḡayb ideler.

54 dü-rüy : meh-rüy E

55 eger : her B,C

56 lālede : varakda C,D,E

57 eylese : itse D, henüz : - B

61 ‹ālem-gīri : ‹ālīleri B,C,zengār : jengār B,C,E

II KASİDELER

1.

Dürretü't-tâc fi Şifati'l-mi'râc¹

Mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün

- 1 Şebāngeh kim irüp hengām-ı luṭf-ı Ḥāzret-i Mevlā
Ferah-baḥş u neşāt-engīz idi şām-ı vişāl-āsā
- 2 Meger baḥr-ı sefīd rüz-ı cezr ü medd 'ayān itdi
Güherler zāhir oldı huşk olup ol baḥr-ı gevher-zā
- 3 Giderdi cevşen-i sīmīn ile şemşir-i zerrīnin
Zemāne giydi altun tügmeli telli siyeh ḥārā
- 4 Şihāb ögine zencīrün çeküp leşkergeh-i çarḥuñ
Fitilin yakdı funduḫ ḥāzır itdi encüm-i garrā
- 5 Kırıldı rişte-i tesbīhi şandum pīr-i gerdünüñ
Şihāb olduḫca encüm arasında nā-gehān peydā
- 6 Varaklanmış gidādur hokka-ı çarḥ içre **güyā** kim
Nola te'sīr iderse ḥāke necm-i āsumān-pīrā

1 A 3b, B 3b, C 3b, D 3b, E 3a

1 : - B, E

2 a 'ayān : 'inān B

3 b ḥārā : ḥāre A

- 7 Degül encüm beyāz-ı rûz-kecdür zâ'il olduĝda
Görindi kâh-ı zerdiyle binâ-yı köhne-i dünyâ
- 8 Nola hammâm-ı nüh-tâk-ı sipihr olursa pür-zulmet
Mu'allâ kubbesine hurredür ol câmlar zîrâ
- 9 Felek târ-ı şu'â'ından fitile бүkdi hurşidûn
Uyardı şâm irince şad-hezârân şem'-i bezm-ârâ
- 10 Ğazâle gitdi sür'atle sipihrûn sebzezarından
Degül encüm nişân-ı pâyî kıldı câ-be-câ ammâ
- 11 Güm oldu Yüsuf-ı Mışr-ı sipihrûn şâ'-ı zerrîni
Tolınca gendüm encüm ile zarf-ı târem-i vâlâ
- 12 Murâşşâ' câmı destinden düşüp mihrûn şikest oldu
Taĝıldı şafha-ı çarh üzre nice gevher-i yektâ
- 13 Sikender-vâr idince mihr-i seyr-i baĝr-ı zulmâtı
Çıkardı taşra vâfir şeb-çerâĝ-ı encüm-i zehrâ
- 14 Musahĝir eyledi şâh-ı kevâkib mülket-i şâmı
Sipâhından pür oldu yine gök meydânı ser-tâ-pâ
- 15 Niyâmına kodı zâl-ı felek şemşir-i hurşidi
Görinen kabza-ı sîmînidür anuñ hilâl-âsâ

13 a mihr : mâh D

15 b sîmînidür : sîmîndür C

- 16 Hilālūñ şandalın aldı içine keşti-i gerdün
Temevvüc eyleyüp çün kim kararđı lücce-i hađrā
- 17 Dönüp cerm-i kamer çarh üzre kandil-i firüzāna
Fitil itmiş hilāli aña şun^c-ı kudret-i Mevlā
- 18 Ya hod bir şem^cdür yanmış soñı bir şu^cle kalmışdur
Vücüdın hān-kāh-ı ʿaşk içre eylemiş ifnā
- 19 Semā içre feleklerden düşer bī-hüş olup encüm
Meger kim leyle-i mi^crācı gerdün eyledi ihyā
- 20 Bu şebdür naqş-ı encümle zer-efşān sünbül-i müşgīn
Bu şebdür dürr ü gevherle müzeyyen turra-ı havrā
- 21 Bu şeb olındı da^cvet mahrem-i esrār-ı hamıyyet
Bu şeb oldı o hażret zayf-ı mihmān-hāne-i esrā
- 22 Yegāne hāce-i küll ser-firāz-ı zümre-i kümmel
Sir-ı ehl-i tevekkül mühr-dār-ı künz-i lā-yafnā
- 23 Şeh-i Yūsuf-cemāl-i tahtgāh-ı mülk-i maħbūbı
Cem-i gerdün-celāl-i bārgāh-ı kurb-ı Ev-ednā

16 b kararđı : kızardı E

18 : - A,B,E

19 a semā : sema^c C,D,E

19 a feleklerden : feleklerde D

22 b lā-yafnā : lā -yuhsā A

- 24 Meh-i burc-i risālet āfitāb-ı 'ālem-i şūret
Dür-i dürc-i nübüvvet pâdişāh-ı kişver-i ma' nā
- 25 Çerāğ-ı nūr-ı Yezdānī delīl-i feyz-i Rabbānī
Rumūz-āmūz-ı Qur'ānī muhīṭ-i gevher-i takvā
- 26 Cenāb-ı Hāzret-i Levlāk tād-ı tārık-i eflāk
Resūl-i Hālık-ı pāk āfitāb-ı evc-i isti' lā
- 27 Nebiyy-i müctebā Ahmed mu' allā-pāye ced-ber-ced
Delīl-i devlet-i sermed habīb-i kādır-i yektā
- 28 O şāhen-şāh-ı a' zam ol medār-ı hilkat-i ādem
Ki anuñ müjde-i teqrīfidür dünyā vü māfihā
- 29 Cemāl-i tāb-nāki maṭla' ū'l-envār-ı kuddūsi
Derūn-ı sāf u pāki mahzen ū'l-esrār-ı mā-evhā
- 30 Nem-i rüy-ı mutarrāsı huçeste kevkeb-i dürri
Ham-ı ebrū-yı zibāsı mübārek gurre-i garrā
- 31 Yūzi dermānde-i şām-ı zalāle neyyir-i a' zam
Sözi ūftāde-i çāh-ı günāha 'urve-i vuşkā
- 32 Felek hān-ı nevālinde kemine kāse-i Çīn'i
Kamer rāh-ı celālinde şikeste sāgar-ı mīnā

25 a feyz : faẓl C

26 a hāzret : mazhār B,C

28 a hilkat : hil'at B,C b,ki : kim B,C

29 b derūn : dūn B

- 33 Biri gird-âbdur biri cezîre baħr-ı faẓlında
Bu Nîlî kubbe-i gerdân ile bu tûde-i ğabrâ
- 34 ‘Aceb mi ümmetinden olmağ için nâzil olursa
Ki gökde aradığın yirde bulur Ĥazret-i ‘İsâ
- 35 Meh-i bedr ol habîbün mübtelâ-yı sîne-çâkidür
Siyâh itse nola göğsin döğüp ‘aşk ile bî-pervâ
- 36 Bu baħr-ı Nîl-gûnda şeb-çerâğ-ı mâhı şaħk itdi
Dü-nîm itmişdi deryâyı egerçi mu‘ciz-i Mûsâ
- 37 Der-i ğâr üzre dâm-ı ‘ankebûtı kıldı Ĥaħ peydâ
O bir deryâ-yı rahmet üzre konmuş ağ idi güyâ
- 38 Oluğına şı koydı ehl-i küfrün geldigi sâ‘at
Mecûsün âteşin tûfân-ı kahrı eyledi itfâ
- 39 Yağup bîrân-ı rahmet seyl-i himmet şöyle geldi kim
Pul-i na-pây-dârâ döndi tāk-ı ğurfe-i kisrâ
- 40 Nola naħl-i vücûd-ı pâki ħâke sâye şalmazsa
Olur mı şafâ-ı ‘âlemde mişli bir daħi peydâ
Görürdi her taraıdan dîde idi cism-i pür-nûrı
Süveydâ-yı dil-i âğâhı oldu merdüm-i bînâ

33 a birî : berâ-yı B,C

35 b göğsin : kevkeb A,B

37 a der : ser C,D peydâ : perde B,C

41 a cism : çeşm A b oldu : olup B,C

- 42 Hatı āyāt-ı rahmet rüyü muşhaf nāmı Tāhādur
Mişāl-ı Besmele üstinde ol ebr-i felek-fersā
- 43 Beyān-ı mu'cizātı mu'ciz-i ehl-i belāgatdür
Revādur olsañ ey dil kıssa-ı mi'rac ile güyā
- 44 O şeb geldi berīd-i hoş-nüvid-i hazret-i 'izzet
Getürdi hizmet-i peygambere bir raḡş-ı bī-hemtā
- 45 Niçe raḡş ol Burāk-ı berk-i seyr-i nāzenin cünbiş
Feriştah-hü perī-rū 'anberīn-gīsū melek-simā
- 46 Şabāhū'l-ḡayr-ı garrāsı mişāl-ı matla'ı hurşid
Sevād-ı çeşm-i sehlāsı süveydā-yı dil-i havrā
- 47 Nesīm-āsā varur bir lahẓada etbāk-ı eflāka
Butūn-ı seb'a-ı Kur'ān'da güyā kim dil-i dānā
- 48 Şu deñlü tīz-rev kim varmadın saḡf-ı ḡababa bād
Bunuñ olur en ednā cilvegāhı günbed-i ḡadrā
- 49 Nola itsem anı şeb-dīz-i āh-ı 'āşıka teşbīh
Ki varur bir nefesde ḡubbe-i gerdūna bī-pervā
- 50 Binüp āñā idince 'azm-i rah-ı menzil-i maḡşūd
Olur bir dem ikāmetgāhı saḡn-ı Mescid-i Akşā
- 51 İmām olup şufūf-ı enbiyāya kıldı çün tekbīr
O gül-bang ile maḡhūr oldu ḡaçdı düşmen-i havrā

- 52 İmāmetde vücūdı bir güherdür der-kenār olmuş
Namāz içre o saflar oldu mevc-engīz bir deryā
- 53 Namāzı çünki itmām eyledi anlarla mescidde
Virüp ol dem selām itdi ‘urūc-ı ‘ālem-i bālā
- 54 Müşerref eyleyüp yirden götürdi anı luṭfından
Ayagına sürüp yüz buldı şahre rütbe-i vālā
- 55 O demde tāk-ı ‘arşa nürdan bir reh-güzār oldu
Şu‘ā‘ın nerdübān itdi meger mihr-i cihān-ārā
- 56 Alup ol baḥr-ı ihsānı çıkardı evc-i a‘lāya
Burāk-ı berk-rū deryāya inmiş ebr idi gūyā
- 57 Per-i pūr-nūr Cibrīl ānā zerrīn gāşiye oldu
Burākınınñ öñince oldu şol dem kim felek-simā
- 58 Çıkup eflāke ol çeşm-i çerāğ-ı ‘ālem ü ādem
Zücācī perdede çün merdüm-i çeşm eyledi me’vā
- 59 Hilāl ol dem kenār-ı māha geldi itdi istikbāl
Seḥāb-ı fażlına mīzāb-ı zerrīn eyledi peydā
- 60 İdüp altun varaqlar ḥall o şāhuñ yazdı tāriḥin
‘Amūd-ı tāk-ı ‘arşa kātib-i divān-ı istīfā

53 : - B, b anlarla mescidde : mescidde anlarla C

54 vālā : ‘ulyā B,C

58 a çeşm-i çerāğ : çeşm ü çerāğ B

58 b merdüm-i çeşm : çeşm-i merdüm A,E

60 b tāk : sāk C,D

- 61 İrince feyz-i irşâdı kemânçe tārını kırdı
Okın atdı kemânın yaşdı ya^cni zehre-i zehrâ
- 62 Çerâğ-ı tekve-i çārūmdan alup nakd-i envārı
Degül encüm nişâr itdi yolına Hazret-i ^cİsâ
- 63 Çalışdı bir başıyla düşmeni kahr itmege Behrâm
Bu meydânda kılıcı ile buldı rütbe-i ^culyâ
- 64 Kılup dârü'l-emân-ı çarğa sa^cd-ı ekberi hâkim
Nizâmın buldı yümn-i tâli^c iyle ^câlem-i bâlâ
- 65 Nuhüset mi kalur hiç kevkeb-i keyvân-ı zengîde
Çün irdi hizmetine hazretün ol şeb Bilâl-âsâ
- 66 Başup kürsiye pây-ı himmeti devletle ^cizzetle
^cUruc itdi firâz-ı ^carşa sultân-ı şeb-i isrâ
- 67 Süm-i esbinden ol dem urdı tamga atlas-ı çarğa
Şeref virdi ^caceb mi olsa kadri cümleden a^clâ
- 68 Kenâr-ı sidre oldı müntehâ-yı seyri Cibrîl'ün
O mâh-ı bedre itdi hâle gibi sînesin me'vâ
- 69 Turup rahşı o mevķifde yüz urdı pâyine Refref
O bâlâ hurmetiyle kaldı anda vâlih ü şeydâ

63 a düşmeni : düşmenin C

65 a zengîde : zengînde D

67 b virdi ^caceb mi olsa : virse ^caceb mi oldı A,E

68 a sidre : sūdde A,B, b 69b ile yer deġiştirmiş C

69 a mevķif : mevķi^c E

- 70 Meger kim hacc-ı ekber itmege taht-ı revān oldu
Harīm-i ʿizzete anuñla vardı hāce-i Bathā
- 71 İrişüp Kaʿbe-i maksūda çıkdı bahr-i keşretten
Cüdā oldu o dem Refref k'ola beytü'l-harem tenhā
- 72 Ne Kaʿbe Kaʿbe-i vuşlat ne vuşlat ʿālem-i vahdet
Muḥabbet nūrı lāmiʿ ser-be-ser beytü'l-harem tenhā
- 73 ʿİbāretdür o dem ʿaynü'l-yakīnūñ iki nūnından
Makāmı Kābe Kavseyñ olduğu ol ḥazretūñ güyā
- 74 Kenār-ı kurb-ı Ev-ednā'ya varup güş-ı cāniyla
Sadā-yı cūşiş-i deryā-yı nūrı eyledi işgā
- 75 Tekellüm her tarafdan anda bī-şavt u ḥurūf oldu
Maşūn oldu megesden yaʿni şehd-i maʿnā-yı zibā
- 76 Şalāt-ı ḥamse kim terkīblenmiş tāt-ı devletdür
ʿAtā kıldı o gice kullarına Ḥazret-i Mevlā
- 77 Olup maksūdına vāşıl murādı oldu çün ḥāşıl
Nüzül itdi mişāl-i pertev-i mihr-i cihān-ārā
- 78 Bu ḥāli görmemişdür sebʿa-ı seyyāre seyrinde
Ki bir demde cihānı devr ide bir neyyir-i vālā

71. b k'ola beytü'l-harem tenhā : mişāl-i keşti-i deryāB,C
76 b,77 b ile yer değıştirmiş B,C

- 79 Delā'il var iken mi'rāc-ı rūhānī diyen kimdür
Meger diye ser-ā-pā rūh idi ol zāt-ı bī-hemtā
- 80 'Atāyi ola mı vaṣṣāf-ı ḥazret olmağa lāyık
Varur mı rütbe-i nazm-ı kerīme şi'r ile inṣā
- 81 Ğarāz 'arz eylemekdür ḥālüm ol dergāha sultānum
Kerīm olandan istimdād idüp şā'ir olur gūyā
- 82 Siyeh-rūz-ı günāhum bu ümīdüm feyz-i luṭfuñdan
Ki ola zulmet-i āb-ı hayāt ol leyle-i zulmā
- 83 Hemīşe tā yaka baḥr-ı siyāh-ı zulmet-i şebde
Delīl olmağ için fānūs-ı zerrīn-ı meh-i garrā
- 84 Hidāyet nūrı ile güm-rehāna reh-nümā olsun
Be-ḥaḳḳ-ı sūre-i pür-nūr Sübhāncellezi esrā
- 85 Ola dā'im şalāt ile selām ol şāha Mevlā'dan
Şalāt ile selām oldukça kāmil tā dem-i ferdā

80 b varur : vara A,B

84 a güm-rehāna reh-nümā : reh-nümā-yı güm-rehān C,D

85 b şalāt ile selām : selām ile şalāt C,D

Sa'âdetlü Padişâh-ı 'Âlem-penâh Hâzretleri Sefere
Gitdükte Virilmişdür¹

Fâ'îlâtün / fâ'îlâtün / fâ'îlâtün / fâ'îlün

- 1 'Azm-i rezm idüp şeh-i kişver-güşâ-yı kâmyâb
Şarşar-ı kahriyla şaldı cân-ı haşma ıztırâb
- 2 Geldi ol demler ki enfâs-ı du'â-yı ehl-i hâl
Hükmin izhâr eyleyüp ola felekden feth-i bâb
- 3 Esdi ol bād-ı sehergâhî ki dest-i luṭf ile
Eyleye ruḥsâre-i maḫsûddan ref'-i niḫâb
- 4 İrdi ol günler ki sūr-ı pür-sürür idüp guzât
Nev-'arūs-ı fetḫe hün-ı ḫaşm ola gül-gün ḫizâb
- 5 İtdi a'câ-yı zaḡan girdâra ḫaşd-ı intikâm
Her dil-âver şeh-per-i terkeşle mânend-i 'îḫâb
- 6 Kürre-nây-ı rezme âheng oldu kūs-ı heft-cüş
Kâse-i ṭanbûra döndi yanḫılandı nüh-ḫibâb
- 7 Deprenüp ḡarḫ-ı şecâ'at merd-i rezmün sînesi
Ceng-i ḫarbîden ḫurûşân oldu mânend-i rebâb

2. A 6a, B 5a, C 5a, D 5b, E 5a

1 : - E, virilmişdür : virildi B, C

1 b şaldı cân-ı haşma : cân-ı haşma şaldı B, C

5 b terkeş : tîr-keş D

- 8 Nizeler süzen-veş itdi çarç-ı atlasdan güzār
 Āsterdür şukka gūyā riştedür tār-ı şihāb
- 9 Nevk-i rümh itdi kalem-kārı sipihrūñ safhasın
 Hatlarıyla levh-i uşurlāba döndi āfitāb
- 10 Virdi haqqā kim Süleymān bārgāhından nişān
 Fīl-i çengīlerle bebr-i ser-keş ü şīrān-ı gāb
- 11 Kūh-ı kūhān uştūr-i ser-mest kim tutdı yükin
 Virdi germiyyet-i zer surç āna çün şahbā-yı tāb
- 12 Çıkdı bir asker ki olmaz kemterīn şaffı anuñ
 Gelse ālāy ile Cemşīd ü Cem ü Efrāsiyāb
- 13 Kıldı ol deryā gibi askerle azm-i haymegāh
 İtdi bürrān içre baħr-ı sebzezārı pūr-ħabāb
- 14 Döndi şemc-i şuleye altun alemle ol sūtūn
 Şīşe fānūs oldı şāhuñ haymesi bī-irtiyāb
- 15 Oldı dest-i nuşrete altun göbeklü bir siper
 Hayme-i zengār-ı zerrīn felek-i simīn-tınāb
- 16 Hargeh-i gerdūn-nişān öninde gūyā tuğlar
 Oldı kapmağa hamām-ı cān-ı acdāyı şehāb
- 17 İtdi orduyı ihāta top-ı gerdūn-kūblar
 Haq bu kim özge tılısm oldı o genc-i pūr-kıbāb

- 18 Cān bulur kazdıķca gūyā ejder-i efsurdedür
Utına degseñ ider her biri bir şehri ħarāb
- 19 Ħasma karşı dā'imā atlamaġa durur hemān
Zabt için zencire çekmiş ħüsrev-i mālîk-rikāb
- 20 Şaff-ı āhen-pūş-ı ceşsin sedd-i İslām eyledi
Bāreka'llah dāver-i Cem-ķadr İskender-cenāb
- 21 Māh-ı 'ālî-menziilet ħākān-ı ħaydar-menķabet
Şāh-ı kisrā-ma' delet Dārā-yı Kārūn-iġtisāb
- 22 Pādişāh-ı baħr u ber kişver-güşā-yı dād-ger
Ħüsrev-i 'ālî-nazar fermān-revā-yı şeyħ ü şāb
- 23 Kāħir-ı Giv ü Peşen a' dā-ķüş-ı düşmen-şiken
Kāħramān-ı tiġ-zen şāhib-ķırān-ı kām-yāb
- 24 Ħazret-i Sultān 'Osmān Ħān-gāzî kim virür
Gerā-i sümm-i eşhebi çeşm-i nücūma ferr ü tāb
- 25 Ol şehen-şāh-ı felek ħargāh-ı 'ālî-cāħ kim
Tiġ-i āteş-tābı eyler zümre -i bed-ħāħı āb
- 26 Ol şehen-şeh kim şalup tībūra top-ı ħaşmeti
Kabr-i kāfir-veş ider ħandekleri cāy-ı 'azāb

18 b şehri : dehri A

19 a durur : тұrur D

20 a ceşsin : ceş C,D

25 b zümre : zehre C

- 27 Ol şehen-şeh kim ider deryāda hūn-ı haşm ile
Zevrakın cām-ı şarāb u güllesin yir yir hibāb
- 28 Ol şehen-şeh kim kılur şahrāda nūr-ı kahr ile
Hayme-i haşmı fişek çadırları gibi harāb
- 29 Berķ-i āteş teff-i kahrı harmen-i a^cdāya nār
Baħr-ı gevher keff-i tīgi ravza-ı islāma āb
- 30 Köhne çarūb-ı deri şeh-per-i fark-ı Keykubād
Kemterin ferrāşesi tāk-ı ser-i Efrāsiyāb
- 31 Virdi sıyt-ı top-ı gerdun-kūpı çarħa zelzele
Şaldı reşk-i tab^c-ı gevher-rīzi bahre iztīrāb
- 32 Pençe-i kahrı ile hoķķā oldı nevk-i hāmesi
Fitne-bend ü dehr-i dūn müşkil-güşā-yı şeyħ ü şāb
- 33 Bend-i kahrı ger mesīl-i fitneyi sedd itmese
Yürimez kalurđı devrinden bu köhne āsiyāb
- 34 Bezm-āsā pençe-gīr olurđı gāh idmān için
Līk yokdur pençe-i hürşīdde ol deñlü tāb
- 35 Āleme bast itdi yoluyla bisāṭ-ı re'feti
Çarħ-ı keĵ-rū nola ser-keşlikden itse ihtisāb

32 : 33 ile yer deĵiştirmiş A,B

35 b keĵ-rū nola ser-keş : ser-keş nola keĵ-rū B,D

- 36 Kimseden hiç kimse bir kişverde incinmiş degül
 Kat^c-ı Nîl-i Mışr'da ola meger kim şekker-âb
- 37 İrse şahñ-ı bāga bûy-ı luţfinuñ bir nefhası
 Penbe-i verd-i sefîdi eyleye pür-müşg-i nâb
- 38 Berg-i gül-bün mastar-ı pür-rişte olsa yaraşur
 Yazsalar gül şafhasına midhatinden bir kitâb
- 39 Maţbah-ı incâminuñ bir süfre şahñı şanurın
 Birbiri üzre göründükce sipihr-i nüh-kıbâb
- 40 Vakt-i rezm olsa olur her bendesi bir şîr-i ner
 Haşm-ı mekkâr olur ol dem berre-i âhû-şitâb
- 41 Baĥş idem dirse başın yir düşmen-i ĥayvân-şifat
 Kulları ĥasma şunar mânende-i şîrân-ı ģâb
- 42 Birbirine urup a^cdâyı ider kanın revân
 Nitekim ģavgâ-yı mestânda sebûlarla şarâb
- 43 Dâne-rîz olur şecerde yarılup güyâ enâr
 Tamladıķca nîzede fark-i †adûdan hûn-ı nâb
- 44 Ehl-i küfri râhib-i murtâz-veş perrân ider
 Nâr-ı kahrı laģm idüp dîvâr-ı ĥasma şalsa tâb
- 45 Kâlib-i düşmen nişân olmiş seped gibi olur
 Karşu korsa tîrine meydânda hengâm-ı †itâb

36 b şekker : sükker B

39 a şanurın : şanuram D,E

42 b sebûlarla : sebûlardan D

- 46 Tığ-i cevher-dâr ile ol dest-i gevher-bâr ile
Düşmeni nâ-yâb iden dünyâyı eyler behre-yâb
- 47 Nev-bahâr-ı 'adl ü re'fetdür nola münkâd ise
Emrine bâd-ı şabâ-veş eşheb-i şarşar-şitâb
- 48 Ol şabâ-cünbiş-semend-i ma'celet-tertîb kim
Başsa çeşm-i gonca-ı ezhârı itmez def'-i hâb
- 49 'Aksini şanur görenler cilve kılsa âbda
Şöyle nâzûk cünbiş eyler kim şikest olmaz habâb
- 50 Na'1 hârâya tokınsa nitekim âteş zene
Her yaña odlar şaçar ol ablağ-ı zerrîn-rikâb
- 51 Bir naheng-i ejdehâ-demdür çerâgâh:ıçre kim
Sebzezarı mevc urur deryâ iken eyler serâb
- 52 Mülhem ol dem 'azm-i şâhîde bu beyt-i hûb ile
İki mışra'ı iki târîh olur itdüm hisâb
- 53 Eyledi Sultân 'Osmân yine âheng-i cihâd
Açıla mülkini olup 'avn-i Hâk'dan feth-i bâb
- 54 Ey şehen-şâh-ı kerem-güster hidîv-i dâd-ger
Şâh-ı Keyhüsrev güher-hân-ı mürüvvet-iktisâb
55. Nûr-ı re'yünden münevver dîde-i baht-ı cihân
Devr-i 'adlûn oldı çarh-ı pîr için 'ahd-i şebâb

55 b 'ahd-i şebâb : 'add-i şihâb A,E

- 56 Devletüñde ber-ter oldı kadr-i şîr ü şâcîri
Mülket-i nazm olalı mensüb-ı şâh-ı kâm-yâb
- 57 Ma'rifet ahkâmını tecdîde himmet eyledün
Nazm u neşr erbâbına in'âmuñ oldı bi-hisâb
- 58 'Arz-ı hâl itsem nola dünyâya ihsânun görüp
Dergehün erbâb-ı istiḥkâka olmışdur me'âb
- 59 Pâdişâhum faẓl ile akrânumun mümtâziyam
'ilme ḥidmet eyleyüp her fenne itdüm intisâb
- 60 Mülk-i ma'nâda kanı nazmum gibi şâhib-zuhûr
Meclis-i faẓl içre yok ḥâmem gibi ḥâzır-cevâb
- 61 Sûz-ı şîrümle yaķar pür-tâb olup nevk-i kalem
Hep siyâh olsa nola erkâm-ı müşgîn-i kitâb
- 62 Surḥ ile yazsam idüp enfâs-ı müşgînüm eser
Hün-ı müşg-âsâ midâd-ı surḥ olur hep müşgîn-âb
- 63 Gevher-i ma'nâyı gâhi yaraşur neşr eylesem
Vezn olunmaz şâh-vâr olinca zîrâ dürr-i nâb
- 64 İki kâzî-'askerün ma'lûmidur ḥâlüm benüm
Ḥamdü'lillah şâhidüm buldı 'adâletle nişâb
- 65 Vâlidüm ḥidmet idüp ecdâd-ı 'âlî-şânuña
Eyledi te'lîf anlar nâmına birkaç kitâb

59 b intisâb : intihâb E

62 b hün : çün A

- 66 Hâzret-i Sultân Murâd ihsânı bî-pâyân idüp
Hidmet-i ta'lim-i şeh-zâdeyle oldı kâm-yâb
- 67 Emr olinsa baña da bu kilik-i gevher-bâr ile
Nazm iderdüm silk-i taḥrîre dūr-i elmâs-tâb
- 68 Niçe gevherler bulurdum baḥr-i vaşf-ı şâhda
Gavṭagâh olsa baña ol kulzüm-i nâ-ka'c-r-ı yâb
- 69 Mû-şikâf olurdı nazm içre 'Atâyî hüsrevâ
Cûy-bâr-ı himmetün şemşîr-i ṭab'ca virse âb
- 70 İtme taṭvîl-i kelâm ey dil tazarru' vaḫtidür
İtsün eflâka güzer tîr-i du'â-yı müstecâb
- 71 Tâ ki sultân-ı büleñd eyvân-ı mihr-i ḥâveri
Bu teveccühle şala iklîm-i garba inkılâb
- 72 Feth idüp her kişveri şemşîr-i âteş-tâb ile
'Âlemi zîr-nigîn itsün mişâl-i âfitâb
- 73 Nân u ni'met der-yemîn esbâb-ı şevket der-yesâr
Feth ü nuşret hem-'inân ikbâl-i devlet hem-rikâb

66 b oldı : itdi B,C,D

68 a şâhda : şâhına A,D

73 a nân : nâz A,C,D,E

Mü'eyyidü'd-dîn Müşeyyidü'd-devle Şadr-ı a'zam Murād
Pāşā'ya Haleb'den Geldükde Virilmişdür¹

Fā'ilātün / fā'ilātün / fā'ilātün / fā'ilün

1 Müjde ey keştî-nişîn-i baħr-ı hicr-i bî-girān
Oldı maqşûda muvâfıq rûzgār-ı bî-emān

2 Müjde ey güm-kerde-rāh-ı vādî-i cevr ü sitem
İrişüp Hızr-ı hidāyet itdi kalbün şād-mān

3 Müjde ey pejmürde-dil geldi Mesih-i rûh-baħş
Şād ol ey dil-hasta-cān irdi tabīb-i mihr-bān

4 Bînde birin idemez bu müjdegānınuñ edā
Haşra dek olsa şabāya ebr-i nisān dūr-feşān

5 Bu peyāmı gūşına irgürse bād-ı şubh-dem
Bir tabak altün nişār eylerdi verd-i gülsitān

6 Nakd-i cāndur böyle peygāmuñ muħaşşal müjdesi
Niçeler şimdi sürürından 'aceb mi virse cān

7 Hayli demdür olmayup düzd-i havādiseden emīn
Çār-sūy-ı dīn ü devlet bulmadı emn ü emān

8 Gayret-i Hāk zāhir oldı geldi çıkdı 'ākıbet
Hādi-i rāh-ı sa'ādet Mehdī-i āhir-zamān

3 A 8a, B 6b, C 6b, D 7b, E 6b

1 : - E, virilmişdür : virildi B, C, D

2 a cevr ü : cevr-i E

3 a mihr-bān : mihr-cān A, D

- 9 Neyyirüm kişver-güşā a^cdā-küş-i efser-rübā
Behmen-i zerrin-ķabā şāhib-ķirān-ı kār-dān
- 10 Āsaf-ı Cem-menķabet destūr-ı ‘ālī-menziilet
Hamletü'l-mülk-i fütüvvet dāver-i kişversitān
- 11 Kaht-rān-rezm ü Nerīmān-‘azm Behrām-intiķām
Kahramān-ķahr Sikender-ķadr ü Dārā-āsitān
- 12 Ya^cni serdār-ı cihān sālār-ı haydar gīr ü dār
Şadr-ı a^czam server-i‘ālem vezīr-i kām-rān
- 13 Ol süvār-ı ‘arşa-ı iķbāl-ı devlet kim olur
Gerd-i raķşı rüşenāyī baķş-ı çeşm-i aķterān
- 14 Nīze-ı hārā-güzārı ejder-ı merdüm-rübā
Nāvek-ı a^cdā-şikārı şāh-bāz-ı bī-emān
- 15 Āb-ı tīg-ı bī-dirīgi cüy-bār-ı bāğ-ı dīn
Tāb-ı rüy-ı meh-fürügi āfitāb-ı ‘izz ü şān
- 16 Bārek-allah dāver-ı Dārā der-ı Cem-bārgāh
Levķaş-allah şadr-ı vālā-ķadr-ı Keyķüsrev-nişān
- 17 Oldı yümni-ı himmetünle tīg-ı fitne der-niyām
Eyledün ķün kim hūsām-ı ihtimāmı der-miyān
- 18 Rāst gelmez atlas-ı gerdün ķad-ı iķbālüne
Gerçi her şeb çırpılar anı şihāb-ı āsumān

10 b hamletü'l-mülk : cümletü'l-mülk A

17 b miyān : benān D

- 19 Kāse-i zerrīn-māhı çenber-i çarha koyup
Döndürür bezmünde lü'bet-bāz gerdün her zamān
- 20 Şāh-rāh-ı devletünde mäh-ı bedr ile felek
Sā'il-ı cūduñ olup güyā tutar destinde nān
- 21 Sürmese toprak-sevād-ı şāmdan re'lūñle ger
Almaz idi kal'a-i eflāki şāh-ı ahterān
- 22 Pīlinūñ gūşı kulak süfre ola bağı kebāb
Gelse bezm-i rezmüne ger hākim-i Hindūsitān
- 23 Keşti-i hāki yürüdür bād-bān-ı hargehūñ
'Azm-i rāh itdükce eylerseñ nola tayy-ı mekān
- 24 Āşiyān-ı murg-ı nuşretdür kolunda her siper
Şāhī-ı gülşān-ı himmetdür elünde ol sinān
- 25 Gāh yaprak geh kalem işler fezā-yı cengde
Nahl-ı cism-i gülşene ol tīg-i tiz cānsitān
- 26 Atduğıñ düşmez yire murg-ı hümādur nāvektūñ
Bu 'acebdür kim dil-ı a'dāda eyler āşiyān
- 27 Eyleyüp tīrin şihāb u yāyını kavv-ı kuzah
Yaraşur kavvāsūñ olursa o gökce āsumān

21 a şāmdan : şāndan D

24 b şāhī-ı gülşān : şāh-ı gülsitān B,C

24 b işler : aşlar E

25 b tīg-i tiz : tīg ü tiz B,C

- 28 İbtidā küffāre şaldūñ āteş-i şemsīrūñi
Maḥşer-i ceng içre virdi nār-ı dūzahdan nişān
- 29 Güllesi seng-i siyeh ḥarrākdur oldu külāh
Başına od yakdı āteş-berk-i tīg-i ḥūn-feşān
- 30 Darbet-i şemsīr ki gördi taḥammül idemez
Virdi şulḥ üzre ḥarāc āḫir kral-ı bed-gümān
- 31 Ḥatt-ı dil-ber gibi çıkmışdı Celālī her taraf
Yir yüzün pāk itdi anlardan o tīg-i zer-fesān
- 32 Şafḥa-i ʿālemden itdi ser-te-ser tīgūñ tırāş
Beñzedi yañlış yazılmış saṭra şaff-ı düşmenān
- 33 Kāse-bāz olmuşdı meydānda siper-dārān-ı ceng
Anlara aʿdā nişār itse ʿaceb mi naqd-i cān
- 34 Çarḥa irdi ser ʿalem üstinde anuñ beñzeri
Cildi ḥalkārī müdevver muşḥafa mihr-i cihān
- 35 Kollarıyla bir sebū idi seri üstinde sīb
Akıdup tīgūñ şarābın ḥūn-ı ḥaşm oldu revān
- 36 Kālb-i ʿaskerde görüp sen Ḳahramān-ı ʿālemi
Kuvvet-i kalbiyle eylerdi hücümü ḡāziyān

29 a ḥarrākdur : ḥarrāka oldu D,E

29 a seng-i siyeh : seng-i siyeh ü B,C

29 b berk-i tīg : berke tīg A, tīg : - D

32 b yañlış yazılmış : bir ḥakk olınmış A

35 b akıdup : akturup B,C

- 37 Sāye gibi gūşe gūşe gezinürdi haşm-ı şom
Saldığınca şu^cle ol hürşid-i tīg-i zer-feşān
- 38 Kelle-i düşmen öper cümle piyāz-ı lāledür
Cengde her düşdügi yir lālezār oldu hemān
- 39 Tīrden olup gürizān eyledi fendin helāk
Tolıya uğradı yağmurdan kaçarken düşmenān
- 40 ‘Ākıbet buldı gubār-ı fitne-i a^cdā sükün
Şöyle yağdı katre-i peykān-ı tīr-i cānsitān
- 41 Ğarba teshīr eyledi tīgüñ mişāl-i mäh-ı nev
Şarka şal şimdengerü mänend-i tīg-i häverān
- 42 Āsaf-ı meh-ṭal^catā hürşid-i gerdün-kuḍretā
Ey müşīr-i şīr-dil İskender-i şāhib-kırān
- 43 Āsitānuñ hākine geldi ‘Aṭāyī çākerüñ
Çekdügi derd ü belāyı itmege bir bir beyān
- 44 Hāce-i bāzār-ı ‘irfān olmuş iken serverā
Şūret-i tahrīrümüñ çekdüm sevādından ziyān
- 45 Gösterür ya hārmēn-i āteş ya gird-āb-ı belā
İstese dehr-i denīden murg-ı dil bir āşiyān
- 46 Farkuma āteş yakup itsem şikāyet çarḥdan
Şem^c gibi başuma kaşd eyler ebnā-yı zamān

39 a fendin : funduk D,E

41 a ğarba : ğarba A

- 47 Bî-dil ü cānum düşelden cāy-ı derd ü miḥnete
 Kalmadı gitdi yiriyle şabr-ı dil ārām-ı cān
- 48 Şerbet-i luṭfuñla sir-āb it bu ben dil-teşneyi
 Olsuñ evşāf-ı şerifüñle yine raṭbü'l-lisān
- 49 Āhir oldı şām-ı ğam şubḥ-ı sa'ādetdür dilā
 Vaktidür eyle du'ā-yı devletin vird-i zebān
- 50 Kande 'azm itse ola Hızr-ı hidāyet reh-beri
 Kande ṭursa hem-nişānı luṭf-ı Rabb-i müste'ān
- 51 Cāh u şevket ber-devām u 'ömr-i devlet müstedām
 Baht u 'izzet hem-rikāb u feth ü nuşret hem-'inān

-
- 47 a bî-dil ü : bî-dilüm A,E
 47 b yiriyle : periyle A,B,C
 50 a rehberi : rāh-ber B,C

Berā-yı Tehniyet-Kudüm-ı Hazret-i Sadr-ı a'zam
Naşüh Pāşā'ya Virilmişdür¹

Mefā'ilün / fe'ilātün / mefā'ilün / fe'ilün

- 1 Sehergeh Āsaf-ı şāhib-kırān-ı 'Osmānī
Müşerref itdi kudümüyla sadr-ı dīvānı
- 2 Ayığı tozu ile geçdi mesned-i cāha
Münever eyledi haḡḡa ki çeşm-i a'yānı
- 3 Görince şavlet-i merdānesini şir-i felek
Şarardı havf ile beñzinde kalmadı kanı
'Acem mi şulha beyün virse haşm-ı gerden-keş
Dün oldı aracı ortada tığ-i bürrānı
- 5 Derā-yı üstür-i 'azmi münebbih öldi meger
Uyardı dīde-i pür-hāb-ı baht-ı erkānı
- 6 Uşūle uydu 'acem tutdı eski kânūnı
Şalınca 'āleme āvāze şevket ü şānı
- 7 Metā'vü mülki ile germ-i pile-veş āhir
Musahḡhar eyledi tedbir-i şāh-ı Īrān'ı
- 8 Zamān-ı emn ü emān irdi ahd-i 'adlinde
İder bu ahd ü amān şād ehl-i imānı

4 A 9b,B 8a,C 8a,D 9a,E 8a

1 : - E virilmişdür : - B,C,D

5 : - C

- 9 Gül-i nev-âmede-i gülsitân-ı devletdür
Dil ehli olsa nola ʿandelîb-i hoş-hânî
- 10 Çemende muṭrib-ı bülbül nevâ-yı medḥih okur
Gülün defin nola pür kılsa ebr-i nîsânı
- 11 Olurdu atlas-ı gerdün sezâ-yı pây-endâz
Urılsa ger aña tamğa-yı naʿl-i yekânî
- 12 Gül-i murâd biter kânde kim şala sâye
Nihâl-i bâr-ver-i kâmet-i ḥirâmânî
- 13 ʿAceb degül mi bu kim bâğ-bân-ı luṭfı anuñ
Müdâm sâyede besler gül-i gülistânı
- 14 Saʿâdet ol şeh-i devlet-~~karîne~~ kim baḥtı
Mukârin eyledi şâhib-kırân-ı devrânı
- 15 Vezîr-i şâh-nazar Âşaf-ı Süleymân-fer
Müşîr-i hûb-siyer lâyrık-ı cihâniyânı
- 16 Her ne bir küh-ı vegâ şîr-i bîşe-i heycâ
Dilîr-i maʿreke-ârâ Tehem-ten-i sâni
- 17 Hidîv-i Gîv-salâbet Naşûh Pâşâ kim
Çeker massâfına gelse Peşin peşîmânî
- 18 Ol âfitâb-ı cihân tâb-ı nuşret kim
Şuʿâʿ-ı nîzesi âfâkı itdi nûrânî

10 b defin : zevkîn D

16 a bîşe : pîşe D

- 19 Hıyām-ı zerkeş ile tuğı āsumān-ı sehāb
Sihām-ı terkeş ile tīgi berk-i bārānī
- 20 Kībāb-ı zer-‘alem-i çetri cāmī^c -i şevket
Münādīdür iki yanında tuğ-ı sultānī
- 21 Harīm-ı bezmine çārüb ināka-i hüsrev
‘Acēb mi eylese ferrāşe tār-ı hākānī
- 22 Vegāda zer ‘alemin çüp-nīze üzre gören
Şanur ki nīze kadar çıkdı mihr-i raşşānı
- 23 Şahīl-ı esbini nā-geh işitse ma^crekede
Bırağa havf ile teb-lerze şīr-i gurrānī
- 24 Musahhar olsa nola hükmine rikāb-ı umūr
Dü-şāha urdı aña gülün ‘anber-efşānı
- 25 Olurdu mühresi nāfe şikeste pāresi ‘ūd
Tokınsa serv-i revāna nesīm-i ihsānı
- 26 İderdi zevrak-ı nüh-bād-bān-ı çarhı şikest
Getürse şarşar-ı kahrı hurūşa ‘ummānı
- 27 Kalurdu hāme-şifat haşr olup tekellümden
Dil itse vaşf vekārında menkabet-hānī
- 28 Kaţār-ı ebr-i bahār u şihāb ile keyvān
Revā budur ola hargāhınun şütür-bānı
- 29 Gül ile urmadı devrinde kimseyi kimse
Meger ki gülbün-i gül ‘andelīb-i nālānı

19 b terkeş : tırkeş D, berk-i : berk ü B,C

29 b gül : - D

- 30 Nigāh-ı merhamet ümmîd ider zamânında
Gazâl-i bâdiyeden nerre şîr-i gurrânı
- 31 'Ulûvv-i süllem-i kaşr-ı celâline nisbet
Kemîne pāyesidür kürsi-i Nerîmânî
- 32 Geçerdi cânına tâb-ı eşî'a-ı tîgi
'Adû göreydi vegâda o mihr-i rahşânı
- 33 Semendintûn ayağı mîl-i hâlgâh oldu
Ser-i 'adû-yı bed-endîş gûy-ı gâltânı
- 34 Urıldı edhem-i şâha hilâlden tamğa
Meger tavîle-i kadrinde oldu yekrânî
- 35 Konursa levh-i zer-i mihre şeb-çerâğ kamer
Licâmına şafak olmağa olmaz erzânî
- 36 Keşef gibi nice baş göstere zamânında
Ki koydı koz kabına ehl-i zulm ü tuğyânı
- 37 Ne yüzlâ da'vî-i merdi ider ki şâh-ı 'Acem
Virürdi şulh için olsa yedinde biñ cânı
- 38 Revâ budur ki gelüp idi tuğını cārüb
Ola bu resm ile ferrâş-ı sahn-ı meydânı
- 39 Sahâda niçe berâber tutar anuñla felek
Ki başdı pençe-i kahrı kef-i zer-efşânı

32 a tîgi : mihri A,E,tîri C

39 a tutar : tartar A

- 40 Yiter zemîne şehâb-ı kef-i zer-efşânı
Dökerse dürrini deryâya ebr-i nisânı
- 41 Müşîr-i şîr-dilâ Âsaf-ı Hüdâvendâ
Eyâ vezîr-i cihân-gîr-i mülk-i ‘Osmânî
- 42 ‘Atâyî bende-i dirîne-i kemîneñdür
Muhaldür âna idersen nigâh-ı ihsânî
- 43 Zemânede benem ol şâ‘ir oğlı şâ‘ir kim
Baş egdi nazmuma dünyânun ehl-i ‘irfânı
- 44 Hezâr-hâce debistân-ı fażlumun tıflı
Tufeyl-zâde-i tab‘um hezâr-ı Hâkânî
- 45 Hizâne-hâne-i nazm oldı mülk-i mevrûsum
Musahhir-i kalemüm hıttâ-i suhandânî
- 46 İderdi âyine vaz‘ında anı piş-nihâd
Şafâ-yı tab‘umı görse hakîm-i Yünânî
- 47 Veliy ne çâre cefâ-yı felekle ehl-i dilün
Yiriyle kalmadı şabr u karâra dermânı
- 48 Nevâ-yı nâle vü savt-ı figânım ile benem
Riyâz-ı ma‘rifetün ‘andelîb-i nâlânı

40 a zer-efşânı : kerîmi nola B-C

41 a Âsaf-ı : Âsafâ B,C

43 b dünyânun : dünyâ B

44 a hâce : hâce-i D

46 a va‘zında : vaşfında B,D,E

- 49 Niçe zamān idi kim devr-i çarḡ-ı keĵ-reftār
Ġubār-ı ġam ile virdi baña perişānī
- 50 Zemānde resm-i cefāda zemāne olmiş idi
Olurdi geçdüġi naġsuñ dil ehl-i ḡayrānı
- 51 Yed-i cefā ile der-beste idi genc-i murād
Zemāne tiġ-i tılısm itmiş idi ḡarmānı
- 52 Elinden almaġa sa‘y eyler idiler yolda
Recā-yı luṭf ile cerrār tutduġı nānı
- 53 Şatardı Yūsuf-ı Mışr olsa bir dilim nāna
Biri birini bu kaḡt-ı keremde iḡvānı
- 54 Bu demde ġonca-ı dil dest-i rüzġāra düşüp
Bir olmiş idi ġirībānı ile dāmānı
- 55 Ḥüdā bilür ki ümīd-i bahār-ı luṭfuñ idi
Tutup tıran o dil-efġār-ı ḡār-ı hicrānı
- 56 Ġudumuñ ile olurđum dile tesellī-baḡş
Sevindürüp bu hoş-āmedle cān-ı nālānı
- 57 Müdām egler idüm tıfl-ı şīr-ḡorde gibi
Nevā-yı medhūñ ile mehd-i sīnede cānı
- 58 Hezār şükr-i Ḥüdā kim emān-ı ‘adlūñ ile
Alındı çarḡuñ elinden bu ġün ġirībānı

49 a keĵ : kec D

49 b ġam ile virdi : ġamla virirdi D

- 59 Koyup cefāyı felek i^ctizāra yüz tutdı
Ezelden itdügine gösterüp peşimānī
- 60 Yine fütādelerün döndi üstine gerdüne
Zemīn el üzre tutar oldu ehl-i ‘irfānī
- 61 Dilā çün eyleyesin bikr-i pāk-fikri ‘arūs
Sevād-ı ha^çtt-ı suhandur anuñ şebistānī
- 62 Şu na^çşı it aña kilik-i güher-nişār ile
Ba^çan revā göre dāmād-ı himmete anı
- 63 Simāt-ı şafhada hān-ı suhan çeküp andan
Du^cāya başla budur ‘ādet-i suhandānī
- 64 Hemīşe tā ki çıkup āfitāb-ı ‘ālem-süz
Cihānī ‘ārız-ı ra^çşānī ide nūrānī
- 65 Hemīşe tā ki nesīm-i bahār-ı ferruh-dem
Gelüp nūvāziş ile güldüre gülistānī
- 66 Fūrüg-ı ‘adli ile tolsun āsumān u zemīn
Nesīm-i lu^çftı pür itsün sipihr-i gerdānī
- 67 Nehār-ı devleti ma^çsūd-ı sā‘at-ı nev-rüz
Bahār-ı ‘izzeti reşk-i riyāz-ı rızvānī

63 b ‘ādet-i suhandānī : şīve-i suhandānī B,
şīve-i şenā-hānī C,D

65 b nūvāziş : nūvāş E

66 a āsumān u : āsumān B

Berā-yı Hāzret-i Şadr-a^czam Naşūh Pāşā¹Mefā^cilün / mefā^cilün / mefā^cilün / mefā^cilün

- 1 Yine tāb-ı temūzı zerd idüp evrāk u eşcārı
Dönüp her kühāı Tur'a itdi peydā her şecer-bārı
- 2 Tokındı levh-i billūr-ı felekden pertev-i hürşid
Mişāl-i penbe sūzān eyledi gülşende ezhārı
- 3 Şuyın aldı bu demde āteş-i sūzānı hürşidün[~]
Şehāb itmışdi gerçi āb-dāde tīg-i kühsārı
- 4 Tuyup anı hemān şehr-i çemenden kaçdı bülbüller
Ruh-ı zerd-i varakda gördi çün āsar-ı bīmārı
- 5 Leb-i cū huşk olup yarılmasun mı havf ile şimdi
Yürür üstine hürşid elde yalıñ tīg-i zer-kārı
- 6 Harāretle biraz yanup yakılsa vechi var zīrā
^cAceb od virdi gülzāra temūzuñ nār-ı āzārı
- 7 Yanup şah-ı şecer bir dīk-i cūşān oldı her lāne
Meger büryān ider tāb-ı temūzı bülbül-i zārı
- 8 Şararmış kāhlar döndi çemende nār-ı kibrīte
Temūz āteş kodı yakmağa güyā şehr-i gülzārı

5 A 11a,B 9a,C 9a,D 11a,E 9b

1 ; - E

1 a evrāk u : evrāk C,D

1 b dönüp : dutup B,C

1 b şecer-bār : seher-bār B,D

- 9 Yanup büstân ocagı ser-be-ser güller küll olmuşdur
Nihâl-i gül dibinde seyr idüñ hâkister-i nârı
- 10 Tokındukca mişâl-i âb-ı kibrît eyledi ifnâ
Şu'â'-ı mihr-i enver atlas-ı sebz-i çemenzârı
- 11 Cihân-süz olacağıñ 'ilm-i kef erbâbı söylerdi
Huṭṭıyla görelden pençe-i mihr-i pür-envârı
- 12 Bu za'f ile bizi germi-i gerdün öldürür bir gün
Belî bî-hüş ider pür-tâb olan germâye bîmârı
- 13 Defin yakdı tutarken nâr-ı mihre pâresi kaldı
Hilâl olmuş degül bezm-i sipihrûñ mâh-ı nûrânı
- 14 Meger sür'at idüp gerdüne-i gerdün tutuşmuşdur
Koşınca eşheb-i şubhıyla şeb-dîz-i şeb-i târı
- 15 Mişâl-i naḳş-ı ber-âb ola zâ'il tâb-ı germâdan
Bu demle itselerdi levḥ-i sîm üzre kalem-kârı
- 16 Sikender şimdi vaz' itse gerekdür mîl-i mir'âtı
Olup mihr ile pür-âteş olurdı nûr-ı ebşârı
- 17 Beyâz-ı şubḥ-ı kefdür kaynamakdan eyledi zâhir
Düşüp tâb-ı temûzuñ lücce-i ḥadrâya âşârı

-
- 12 b germâye : germâbe D
15 b demle : demde C,D,E
16 a gerekdür : eger kim B,C,D
16 a mîl-i mir'ât : mil ü mevât

- 18 Gelince murg-ı zerrin-bâl-i mihr ol âb-ı germ içre
Dökildi per ü bâli şanma düsdi hâke envârı
19. Yine te'sîr idüp tâb-ı temûzı ham-be-ham kıldı
‘Aceb mi kûteh itse zülf-i müşgîn-i şeb-i târı
- 20 Bu demde şeb meger iksîre mâlik mağribîdür kim
Eritdi pûte-i gerdûnda kûrş-ı mâh-ı nevvârı
- 21 Kelef şanma o kûrş-ı kem-‘ayârı eyledi altun
Komişdur cevher-i hâk-i der-i şadr-ı kerem-dârı
- 22 Ser-efrâz-ı yegâne mesned-efrûz-ı ‘atâ-bağşı
Nesak-sâz-ı zemâne hânımân-ı sûz sitem-kârı
- 23 Emîn-i dîn ü devlet şadr-ı ‘âlî-kadr Cem-rütbet
Mu‘în-i mülk ü millet mağz-ı luğf-ı Hazret-i Bârî
- 24 Vekîl-i muṭlak-ı şâh-ı cihân kim dil uzatdukca
Virür tîgi cevâb-ı da‘vî-i haşm-ı tebeh-kârı
- 25 O kûh-ı pür-şalâbet kim kemergâhında şemşîri
Şu gibi sürdi bâğ-ı memleketden hâr-ı âzârı
- 26 Rikâb-ı eşheb-i ‘azmi hilâl-i ‘âlem-i nuşret
Tınâb-ı hayme-i kadri şihâb-ı çarğ-ı sâlârı
- 27 Hatıyla nâme-i luğfı yem-i ‘anber kef-i ihsân
Zülâl-i şârim-i kahrı zevâl-i nağş-ı gaddârı

21 a eyledi : itmege B,C,D

23 a dîn ü devlet : dîn-i devlet B

- 28 Nişân-ı baht u 'izzetdür maḥall-i na'1-i yekrânî
Haṭ-ı menşür-ı devletdür gubâr-ı sümm-i reh-vârı
- 29 Güneş gibi cihân-efrüz 'âlem-süz olur bir gün
Cemâliyle celâl izhâr idüp hurşîd-i ruḥsârı
- 30 Vezân olsa nesîm-i luṭfı nüzhetgâh-ı dünyâya
Virirdi bûy-i verd-i âteşîni 'unşur-ı nârı
- 31 Olurdu her şadef bir micmer-i sîmîn-i pür-aḥker
Semûm-ı kahrı âteş-bâr iderse ebr-i âzârı
- 32 Zamân-ı 'işmetinde kimseyi ağlatmadı kimse
Meger zâhidleri pîr-i tarîkûn va'z u tezkârı
- 33 Tutar toğrıتماğa nâr-ı şafaḳla dem-be-dem gerdün
Hilâli itmege der-bânına bir çöp-i zer-kârı
- 34 Nizâmü'l-mülk ana hizmet yanaşdurmağa bulsaydı
Çekerdi piş-keş esbin olurdu gâşiye-dârı
- 35 Yanında hoş geçüp dâ'im olurdu ğark zer ü zîver
Dil-âverler mişâli hañcer-i tîz-i güher-bârı
- 36 Melah gibi 'adüyı kiştzâr-ı mülk ü milletden
Güzel def' eyledi sâz-ı hadeng tîz-i minḳârı

29 a bir gün : dâ'im B,C

33 a toğrıتماğa : turuşmağa A,B,E

33 a şafaḳla : şafaḳda B,C

35 b mişâli : mişâl A,C

- 37 Misāl-i rişte vü süzen geçer püladdan tiri
Eger kim penbeden de olsa peykânı ider kârı
- 38 Perişân itdi bûy hulķını tokındurup şarsar
‘Aceb mi kürkini tersine giyse müşg-i Tâtâri
- 39 Niçe ta‘dād ide ihsânın anuñ pençe-i hurşid
İder der-kâr egerçi rûz u şeb engüşt-i envârı
- 40 Dönüp şekl-i kaşidem taze hat bir hûb-ı mevzûna
Meyânına şarıldı şâ‘irün bu nazm-ı hem-vârı
- 41 Dili süzân u giryân eyler alup zülf-i mekkârı
İder peydâ nitekim berk ü bārân ebr-i âzâdı
- 42 Ruh-ı gül-fâmın öpmez süz-ı dil soldurmadan korkar
Yüzün sürmez gözinden şakınur ‘âşık hat-ı yârı
- 43 Hayâli dideye gelse çalar cân nakdin ol gamze
Dem-â-dem uğruya yol gösterür çeşm-i siyeh-kârı
- 44 Niçe demdür ki gül-bangın çeker ol verd-i handânun
Ne var zindân-ı miñnetden halâş itse dil-i zârı
- 45 Hazân evrâkı haşret-nâmelerdür kim revân itdüm
Ser-i küyına yârün peyk idüp bād-ı çemenzârı
- 46 Hüdâvendâ benem ol husrev-i fermân-dih-i ma‘nâ
Ki açdı mülk-i nazmı tab‘umuñ tig-i güher-bârı

- 47 Libāsi beytümün iller libāsına kıyas olma
Olur mı hiç berāber āsterle Ka^cbe astāri
- 48 Bu tomarum yiter ma^cnāsı mülk olduğına hüccet
Biḥamdi'llah ki yok mazmūnına ḥaşmuñ da inkāri
- 49 Irakdan gösterür āyinedāndur hāme destümde
İder zāhir kümün-ı gaybdan ebkār-ı efkārı
- 50 Olur nevr-i siyāha gark kâgıd lafz-ı rüşenle
Sevād-ı hatta salsa seb-çerāğ-ı tab^cum envārı
- 51 ^cAtāyiyem cihānda az düşer nazmum gibi cevher
Benümle müdde^ci bahs idemez terk itsün ikşārı
- 52 Bulınmaz degme bir gencinede dil la^cl bu gerekdür
Velikin zehr-i kahr itdi anı pā-zehr-i zengārı
- 53 Egerçi gezdürürler gūşe gūşe cevher-i nazmum
Bu bāzār içre āyā kim bulınmaz bir haridārı
- 54 Gamından niçe demlerdür ider şehri ^cadem ^cazmin
Ümid-i lutfun egler serverā tıfl-ı dil-i zārı
- 55 Bi-ḥamdi'llah baña yitmez mi bu ser-māye-i devlet
Ki oldum bir senün gibi kerem-kārūñ senā-kārı
- 56 Bilürler kadrūñi ey dil ne lāzım ḥod-furūş olmak
Yiter germ eyledün faşl-ı temūzī gibi bāzārı

49 a gösterür : gösteren C,D

50 b tab^cum : tab^c-ı B,C

52 b zengār : jengār C,E

- 57 Du'ā-yı devlet ü ikbāl ile müşgīn-tırāz idüp
Dilā tayy eyle tomār-ı tavīlū'z-zeyl-i eş'ārı
- 58 Nitekim eyleye germāda tāb-ı āteş-i hurşīd
Hevā-yı münkalib zībak gibi cūy-ı çemenzārı
- 59 Şalup şemşīr-i āteş-tābı dā'im Zülfekār-āsā
Güm ide leşker-i a'dāyı deryā-yı Necef-vārı
- 60 Müdām olsun kef-i destinde āteş-berk-i şemşīri
Cihān-efrūz-ı re'fet-hāne sūz-ı mülk-i gaddārı

57 b tomār : turma B

58 b hevā-yı : hevāya B

Der-sitâyiş-i Sadr-a'zam 'Ali Pâşâ¹

Mefâ'ilün / fe'ilâtün / mefâ'ilün / fe'ilün

- 1 Hoşâ revâk-ı Havernak nişân-ı zerrîn-tâk
Ki sâk-ı 'arş olamaz cüft-i zer nigârîne sâk
- 2 Nedür bu kubbe-i gerdün nümüne-i şeffâf
Nedür bu şemse-i hurşîd-i lem'a-i berrâk
- 3 Nedür bu nakş-ı minnet bu tarh-ı gün-â-gün
Nedür bu tâk-ı mukarnes bu zer-nigâr evrâk
- 4 Nedür bu kasr-ı mu'allâ-yı âsumân işrâf
Nedür bu sakf-ı muşallâ-yı âfitâb-işrâk
- 5 Tîlâsı verd-i mutarrâ gibi zer-ender-zer
Binâsı gonca-ı ra'nâ misâli tâk-be-tâk
- 6 Kibâb-ı çarh-sıfat feyz-i nûrî bî-hâ'il
Revâk-ı dîde gibi rüşenâ-terîn etbâk
- 7 Sipîhr o tâk-ı berînün kemîne pâyesidür
Mühendisâne bunun üstine ider atbâk
- 8 'Amûd-ı subh ile hem-ser 'imâd-ı pür-nûrî
O cüft-i zer-keş ider mâh-ı nevle meyl-i 'inâk
- 9 Safâ-yı câmını kasr-ı cihân-nümâsında
'Aceb mi câm-ı Cem'e beñzedürse ehl-i mezâk

6 A 13a, B 10b, C 10b, D 12b, E 11a

1 : - A, C, E

5 a mutarrâ : mutallâ D

6 a kibâb : âfitâb B, C

- 10 Meger kitâbeleri seb'â-ı mu'allakadur
O kaşr-ı huba nola dinse Ka'betü'l-'uşşâk
- 11 Turur sûtün-ı ruhâmî makâm-ı hidmetde
'Aceb mi gerdenine taksa zer-nigâr etvâk
- 12 Mişâl-i cebhe-i hüy-gerde levh-i selsâlı
Sûtün-ı mermeri bir dil-rübâ-yı sîmîn-sâk
- 13 Eger ki şâd-revânı su sepmese her-bâr
Uyanmaz idî nücüm-ı sipihr-i seb'-i tabâk
- 14 Derün-ı havzına gavvâş fikreti iremez
Ne deñlü şâ'ir-i vassâf eylese iğrâk
- 15 Kevâk-ı vasfını yazdukça kilik-i meşâ'i
İder ş'hâ'ifi mahsûd-ı hikmetü'l-iğrâk
- 16 Mediha-güylara anda Şeyh Sa'dî-vâr
Tabaklâ nür saçar âsumâne-i zer-tâk
- 17 İçinde şemse-i zerle o kubbe-i zer-tâk
Nümüne-i gül-i ra'nâ-yı surh u zerd evrâk
- 18 Eşi'a şaldı güneş gibi şanma riştesidür
O küy-ı zer ki olınmış kıbabına ilşâk
- 19 Meger ki gün çiçegidür o şemse-i zerrîn
Ki rüyı olmış o küy-ı mükellefe münşâk

16 b zer-tâk : zerrâk A,E

19 b mükellefe : mu'allaka B,C

- 20 'Aceb mi birbirine baksa tāk u manzarası
Biri birisinün olmış cemāline müştāk
- 21 Kaçan ki perde-i pür-nakş-ı bābı tayy olına
Safā virür dile mānend-i nāme-i eşvāk
- 22 Revādur olsa bisāt-ı birişimīn rişe
O sadr-ı suffe-i divāna perde-i ihrāk
- 23 Meger ki cāmları perde-i zücācidür
Ki itdi anı muvaffak nūr-ı dīde āfāk
- 24 Yegāne dāweriyem feyz-i hātemiyü'l-kef
Sütüde Āsaf-ı Cem-cāh tayyibü'l-i' rāk
- 25 Galat-tırāş-ı sitem seyf-i mutlak-ı İslām
Temīme-bend-i kerem hākim-i 'ale'l-ıtlāk
- 26 Vezir-i a'zam-ı Dārā-reviş-be-istiklāl
Müşir-i ekrem-i vālā-meniş-be-istihkāk
- 27 Şerif-i Ka'be-i muhkem esās-ı dīn ü düvel
Emir-i meclis-i 'izzet medār-ı 'adl ü vifāk
- 28 Hilāl-i kavş-ı şühüb tīr ü āfitāb-siper
Sitāre 'azm ü zūhal menzil ü mecerre niṭāk
- 29 Cihān-güşā-yı müeyyid-i himem 'Alī Pāşā
Ki hāsdur āna mülk-i mekārīm-i ahlāk

21 b mānend : mānende E

28 a tīr ü : tīr-i A,E

- 30 O kim müceddid-i devlet-serāy-ı 'adl olalı
 'Amūd-ı himmetine tayanur bu köhne revāk
- 31 Zülāl-i 'adli ile mülk-i ravza-i hurrem
 Şerār-ı kahrı ile haşm-ı 'arza-i ihrāk
- 32 Şifā-yı luṭfı virür zehre hālet-i pād-zehr
 Emān-ı 'adli kılur mārı māye-i tiryāk
- 33 Sütür-ı nāmesi silkü'l-le'āl-i gerden-i cān
 Şikāf-ı hāmesi bend-i dü-şāha-i a'nāk
- 34 Eger ki olmasa re'y-i müniri mihre mu'în
 Burūc-ı çarha deger miydi bayrak-ı berrāk
- 35 Bu re'y-i rüşene nisbet 'aceb mi İskender
 Olursa āyinecilikle şöhre-i āfāk
- 36 Revā budur ki olup cür'a-hāh-ı ihsanı
 Cem ola keçkül-i cām ile mazhar-ı işfāk
- 37 'Aceb mi hāme-sıfat tutsalar el üstinde
 Şu kim senā-yı cemilinde ide şedd-i niṭāk
- 38 Benān-ı kātibe nāzından istinād eyler
 Olinca hāme hırāmān-ı safha-i evrāk
- 39 Garik-i hayret olur fülk-i fikr vaşfindan
 Olursa hāme nola ser-be-ceyb-i istiğrāk

33 a cān : Eāh B, ca C

34 b bayrak : berk A, C

38 b olinca : ola D

38 b hırāmān : hırām B

- 40 Gülü-feşâri-i takvâsı zâhir itmişdür.
Sebü-yı meyde fuvâk u gülü-yı neyde hınâk
- 41 Dil-i müşevveş ile ser-nigün u garka-i hün
Devât-ı sürh gibi hep reviş-i ehl-i nifâk
- 42 Hutût-ı surh u siyâhıyla tîg-i kılki yazar
‘Adüya nüsha-i kahr u muhabbet vefk ü vifâk
- 43 Müdâm mülk-i ‘adem seyrin itdürür haşma
Meger ki devr-nümâdur o nâydan mızrâk
- 44 Felek-şükûh vezîrâ meh-i cihân-gîrâ
Eyâ mütemmim-i çarh-i mekârim ü eşfâk
- 45 Gulâm-ı halka-be-güşuñ kapuñda cümle cihân
Ne ârzü-yı ‘atâk u ne ihtimâl-i ibâk
- 46 ‘Aceb mi müzdehim-i ehl-i dil olursa kapuñ
Gören cemâlûñi müştâk görmeyen müştâk
- 47 Serîr-i ma‘delete sadr-bende-perversin
Eger ki hâl-i dilümden idersen istintâk
- 48 Müdâm kâr-ı dilüm çarh ile keş-â-keşdür
Araya kevkeb-i bahtum meger bıraktı şikâk
- 49 Misâl-i hâme lebüm şakk olup metâ‘ibden
Niçe dem idi ki hâtır iderdi meşk-i meşâkk

42 a tîg-i : tîg ü B,C

42 b Şekl-i şikâk-ı kahr u muhabbet B

46 a B-

- 50 Temām olmuş idi zur-i himmetine muhtāc
Felek der-i emeli şöyle eyledi aglāk
- 51 Hezār şükr-i Hüdā kim kemāl-i kudret ile
Kapuñı muksim-i erzāk eyledi Rezzāk
- 52 Alursa şimdi alur kām ehl-i haysiyyet
Olursa şimdi olur hakk-ı ma' delet ihkāk
- 53 Terahhüm eyle 'Atāyī-i zāre sultānum
Cefā-yı şabr-güdāz ile oldı tākati tāk
- 54 Du'ā-yı devletün itsün zamīme-i evrād
Fakīri bendelerün defterine kıl ilhāk
- 55 Menem ki nāy-ı nevā-sāz kilki alsam ele
Pür ola āh-ı ciger-süz reşkden āfāk
- 56 Kalem ki bağlaya bir tāze nākş-ı nev-peydā
Te'accübden urur kef suhanverān-ı 'Irāk
- 57 Sözü uzatma ne hācet kalur dilā çün ola
Ol āsitānede ilhāk sende istihkāk
- 58 Garaz du'ā-yı bekāsıdur evvel ü āhir
Ke 'arz-ı hāli ne lāzım buña siyāk u sibāk
- 59 Niteki turra-ı çarhı şafāk idüp la'lī
Dem-i seher yaza hurşīd bir gül-i berrāk

50 a himmetine : himmete C,D

52 a kām : kāmı B,E

53 a zāre : āzāre E

- 60 Hemîşe pençe-i kahrunda ola heft iklîm
 Niteki kâ'im ola çâr-rükn ü seb'-i tabâk
- 601 Kader mütâbi'-i fermân kazâ muvâfık-ı hâl
 Zemîn muṭâvi'-i hizmet zemâne bir misâk

60 a ola :- D

60 b niteki :nitekim A,E

‘Allāme-i be-nām Şeyhü'l-İslām Hazret-i Sun‘ullah
Efendi'ye virilmişdür¹
Fā‘ilātün/fā‘ilātün/fā‘ilātün/fā‘ilün

- 1 Şubh-dem kim geldi maşrıktan şeh-i hâversitân
Bir tabak altun nişâr itdi yolında ahteran
- 2 Mühre-bâz-âsumân izhâr-ı san‘at eyleyüp
Beyza-i necmi kebûdî kîsede kaçdı nihân
- 3 Mihr şanma düşürüp bu sebze-zâruñ nergisin
Şiše-i çarha kodı bir deste idüp âsumân
- 4 Olsa nâ-bînâ ‘aceb mi çeşm-i bî-dâr-ı nücüm
Karşu tutdı âteşin-âyinesin mihr-i cihân
- 5 Mihr-i ‘âlem-tâb kim çeşm ü çerâğ-ı çarhdan
Nola hıfz itse zücâcı perde içre her zemân
- 6 Kurs-ı germ-i mihr ile mahv itdi gerdün ser-be-ser
Gök yüzinde hâller kim gece olmışdı ‘ayân
- 7 Yûsuf-ı hurşîdi gerçi miske şatmışdı felek
Mısr-ı gerdünda bu gün oldı ‘azîz-i kâm-rân
- 8 Yazdı altun hulle-i meşşate -i kudret yüzün
Oldı mihr-i ‘âlem-ârâ bir ‘arûs-ı dilsitân

7 A 14b, B 12 a, C 12 a, D 14 b, E 12 b

1 B, C, D ‘Allāme-i be-nām Şeyhü'l-İslām Hazret-i
Sun‘ullah Efendi, E-

1 b yolında : yolına D, E

2 a mühre : mihr D

5 a çeşm ü çerâğ : çeşm-i çerâğ B, E

- 9 Rüşen-itdi 'âlemi mihr-i münevver nitekim
Tâli'-i ferhunde fâli müfti-i vâlâ-mekân
- 10 Neyyir-i burc-ı Hüdâ 'allâme-i rüşen-edâ
Gevher-i kân-ı şafâ üstâd-ı gerdün-âsitân
- 11 Muhtedâ-yı mülk ü millet müsteşâr-ı saltanat
Nükte-senc-i faẓl u hikmet mültecâ-yı kâr-dân
- 12 Bâyezid-i 'aşr Şun'ullah Efendi kim odur
Rûkn-i dîn şadrü's-şuûr-ı devlet-i 'Osmâniyân
- 13 Ol ki misli olmaya peydâ cihânda bir daḥi
Kim mukarrerdür bedende bir olur elbette cân
- 14 Halbe-i takrîrde tab'-ı serî'ci tîz-rev
'Arşa-i tefsîrde fikr-i bedî'ci pehlevân
- 15 Nâme-i rengîn edâsı nükte-dân-ı pür-hüner
Hâme-i müşkil-güşâsı tercemân-ı bî-zebân
- 16 Feyz-i ihsâniyla pür-zer pençe-i mihr-i münîr
Gevher-i faẓlıyla memlû dâmen-i âhîr-zemân
- 17 Döndi bir yanmış buhûra kilki surḥ-âlûd olup
Maḥber-i zerrîni güyâ micmer-i müşgîn-dehân
- 18 Nüşhadur fetvâları def'-i teb-i zulm itmege
Halk-ı 'âlem nola itse aña baş üzre mekân
- 19 Girse fetvâsı eline şur idi darb-i dest
Her ne kim aldı çenâr-ı bâğdan bād-ı hazân

9 b fâli :fâl C,D,E

14 a serî' :şerîf B,E

- 20 Mevc urur üstinde ‘anberdür sütürü güyiyā
Şafha-i taḥrīr-i pāki lücce-i faẓl u beyān
- 21 Hāce-i faẓlı öñinde eylediler ser-fürū
Tıfl-ı ebced-ḥān olup ser-cümle ebnā-yı zemān
- 22 Dest-būs için çıkanlar süllem-i dergāhına
Pençe-i ḥurşīde karşı zerredür olmuş ‘ayān
- 23 ‘Aqd ü ḥāl ser-riştesi dest-i ‘aṭā bahşındadır
Karşusunda nola el bağlarsa eşrāf-ı cihān
- 24 Bir gülistān-ı hünerdür şafha-i taḥrīri kim
Mār-ı müşk-efşān-ı kilki anda tutmuşdur mekān
- 25 Şem‘-i nūr-efşān-ı bezmi necm-i gīsū-dārdur
Āfitāb-ı ‘ālem-ārādur o zerrīn şem‘-dān
- 26 Tekye-i ‘ālemde pervīn şanma ḥaşmın kahr için
Ser-nıgūn yakdıydı şem‘-i münevver āsumān
- 27 Ey şeh-i mülk-i feẓā'il ‘ālim-i ‘ālī-makām
V'ey ser-efrāz-ı efāzıl server-i erbāb-ı şān
- 28 Hāk-rüb-ı dergehūñ ferrāşe-i zerle güneş
Farkına cārūbuñı eyler ināka keḥkeşān
- 29 Sāye-bān-ı kaşr-ı ‘adlūñ şeh-per-i rūḥū'l-emīn
Āsitān-ı devletūñ ‘ācizlere keḥfü'l-emān

26 a pervīn : perrīn B

27 a Ey şeh : İ‘āşe B

28 b keḥkeşān : ser-keşān B,D

- 30 Dergeh-i ikbālūne geldi 'Atāyī çakerūn
Bende-i kemter olup bulmak diler nām u nişān
- 31 Künc-i tārık-i belāda görünürdüm düşmene
Mıhr-i luṭfun şalsa bir kez üstüme pertev hemān
- 32 Hüsni ta'birüm anuñ mazmūnına şāhid yeter
Hüccet-i şı'rümle itsem da'vī-i fa'zı u beyān
- 33 Nola yaş dökse dem-ā-dem çeşme-sār-ı çeşm-i ter
Hiç göz açdurmaz gubār-ı rüzgār-ı bī-emān
- 34 Olmasaydı sükker-i medhūn eger kim serverā
Böyle cārī olmaz idi hāme-i mu'ciz-beyān
- 35 Āh cān-süz şikāyetden yübüset gelmedin
Vaktidür olam du'āda hāme-veş raṭbü'l-lisān
- 36 Niteki fānūs-ı zerrini firūzan eyleyüp
Sala baḥr-ı aḥḍara bu zevraḳ-ı nüh-bād-bān
- 37 Tā şabāḥ-ı haşr bī-dār ola şem'-i devletūn
Rüzgāruñ cünbişi olsun muvāfıḳ her zemān
- 38 Her sözüñ halk-ı cihān eyleye düstürü'l-'amel
Nefy ü işbāt-ı şehādet dilde oldukça revān

31. b pertev : bir kez B,C,D

35 b raṭbü'l-lisān : ṭıbbü'l-lisān B

38 a cihān eyleye : cihāne ola B,C

Berā-yı Şeyhü'l-islām Hâce-zāde Mehmed Efendi¹

Mefā'îlün / mefā'îlün / mefā'îlün / mefā'îlün

- 1 Yine hayl-ı bahār itdi şeh-i Behmen'le peygāri
Degüldür lāle hün-ālūde kıldı tîg-i kühsarı
- 2 Yine oldu mukābil leşker-i sermāyile ezhār
Öğüne çekdi bād şubh-dem zencir-i enhāri
- 3 Yine geldi berāber misk ü kâfuri şeb ü ruzūn
Kılup mihr ile māhi keffe nev-rüz itdi 'aṭṭāri
- 4 Meger bād-ı şāba sūr-ı bahāre oldu āteş-bār
Fişek çadırları gibi firūzān itdi gül-nāri
- 5 Varınca bāde düşdi 'akşi ābe sāyesi ḫāke
'Anāşır üzre düşmiş cemre şandum verd-i gülzāri
- 6 Çemen bahrinde döndi berg-i süsen pullı mahiye
Şu deñlü şaçdı bād-ı bahāri anā ezhāri
- 7 Şeb-i kadr oldu güyā sāye-i ebr-i bahāri kim
Kenār-ı cūda itdi secde bāguñ 'akş-i eşcāri
- 8 Gül-āb-ālūde yaprak şardı gonca başına şeb-nem
Virince derd ser-murgān-ı bāguñ itdügi zāri
- 9 Şanur seyr eyleyenler buz kayar bir tıfl-ı çabükdür
Kaçan cūy üzre itse berg-i gül sūr'atle reftāri

8-A 16 a, B 12 b, C 12 b, D 11 a, E 13 a

1-E-

4 a sūr : sūz D

6 b nev : -B

7 a güyā : - A, E

- 10 ^c Aceb midür kanatsa süzen-i hâriyla engüştin
Biri biriyle şimdi kan yalaşdı gonca ebkârı
- 11 Muḥannâ pençeye döndi çemende kırmızı zanbak
Şunar gül destine bir dest-mâl-i âl-i zer-târı
- 12 Tolanmış sebzezâr içre görüp enhâr şandı kim
Belinden serv-i bâğuñ salınurken düşdi zünnârı
- 13 Şeḥer efsûn okıyıp üfürür bād-ı şabâ tâ kim
Perî-veş göstere mir'ât-i cûda ^c aks-i envârı
- 14 Görenler lâlenüñ ^c aksin habâb-ı cûy-bâr içre
Şanur fânûs-ı minâya komışlar şem^c-i nürânî
- 15 Koyup mihr âteşine âb virdi dem-be-dem jâle
^c Aceb mi süsenüñ tîz olsa şemşîr-i güher-bârı
- 16 Harîr-i sebzeğe tağıtdı nakdın şehr-i gülşende
Bahâruñ tâcirî; şimdi yine germ itdi bâzârı
- 17 Meger bād-ı bahârî oldı kırtâsiyyeye mâlik
Sürer şehr-i çemende nukre-veş evrâk-ı ezhârı
- 18 Yine bād-ı şabâ gönlin büyütdi gonca-ı bâğuñ
Meger ırgürdi hâk-i makdem-i sadr-ı nigû-kârı
- 19 Emin-i dîn ü devlet muktedâ-yı ümmet ü millet
Muḥît-i cûd u himmet dürr-i deryâ-yı kerem-dârı

10 a kanatsa : konuşsa D

13 b envârı : ezhârı A

14 a cûy-bâr : rûzgâr A,E

15 a şubḥ-dem : dem-be-dem A,E

18 b ırgürdi : kim ırdı A,E

- 20 Ser-efrâz-ı efâzıl nükte-senc-i 'âlim ü fâzıl
Mürebî-i kavâbil ebr-i bârân-ı güher-bârı
- 21 Rumûz-âmûz-ı fetvâ rûkn-i dîn-i 'âmme-i dünyâ
Re'is-i ehl-i takvâ reh-nümâ-yı râst-girdârı
- 22 Cenâb-ı müfti-i 'âlem Muhammed-nâm 'Îsâ-dem
Ki re'y-i şâ'ibîdür şer' ü kânûn nigehtârı
- 23 O kim olmaz kitâb-ı midhatine kemterin levha
İderse mihr-i hâver lâciverd üstine halkârı
- 24 Dil-i şâfî rahîk-i 'ilm ü fazlun câm-ı şeffâfı
Ruh-ı pâki bahâr-ı feyz ü luḡfun berg-i gülzârı
- 25 Devâtı büstân-ı hikmetün havz-ı pür-emvâcı
Yerâ'ı gülsitân-ı dânişün naḡl-ı girân-bârı
- 26 Vücûd-ı 'âlem-i cüd u nevâlün gevher-i kânı
Derûnı gevher-i fazl ü kemâlün baḡr-ı zehhârı
- 27 Dilerse âb u âteş cem' ider çün verd-i pür-jâle
Murâd eylerse âteşden alur ḡâssiyet-i nârı
- 28 Zer-efşân sünbül ihdâ itmek ister bezmine gerdün
Degül bî-hüde çerḡ-i nîl-günün necm-i nevvârı
- 29 Duḡân-ı fazl u hikmetle dimâḡ-ı deḡri pür kıldı
Olup bir lâle güyâ mahber ile kilik-i zer-kârı

21 a 'âmme : 'âlim A, E 'allâme D

22 b nigehtâr : nigehtâr D

24 b gül-zâr : gül-nâr B, C, D

25 b dânişün : devletün A, D, E

29 b mahber : micmer E

- 30 Nola fetvāsına reşk eylese Tātār hāniyye
Varakda haṭṭı oldu penbe içre müşğ-i Tātārī
- 31 Midādı surh-ı âteşdür devâtı mahber-i zerrin
Âna cūd-ı mülebbesdür münakkaş kilik-i sehḥārı
- 32 Zebānından düşürmez muṭṭaşıl âyât-ı Kur'ân'ı
Kanı ol hāme-i Hindū'ya beñzer hāfız-ı cārī
- 33 Vücūdı cāmīc-i luṭf u cātā vü zühd ü takvādur
Muḥaṣṣal andazhatm olmışdur âyât-ı nigū-kārı
- 34 Degüldür mümkün ihsân-ı firāvānın hisāb itmek
Eger kim haşr olinca akçe dökse ebr-i āzārı
- 35 Ziyāfet-hāne-i miḥnetde miḥmān eyleyüp dā'im
Şerār-ı kahrı haşm-ı bed-me'āşa dāneler nārı
- 36 Eger olsaydı şer'ce devletinde tārı tanbūruñ
Gerilüp çār-miḥa eylemezdi dem-be-dem zārı
- 37 Zanān-ı devletinde kimseyi ağlatmadı kimse
Meger kim muṭṭıb-ı hoş-nağme c-uşşāk-ı dil-efgārı
- 38 Eger dārū's-sifā-yı luṭfına bir dem güzār itse
Çemende eylemezdi bād-ı şubḥ izhār-ı bīmārı
39. Muḳarrerdür bu kim itmez taḥammül âteşe şīşe
İder bir gün şikeste cām-ı çārhi nār-ı āzārı

31. a mahber : micmer C, E

39 - B, C

- 40 Felek dergāh-ı sadrā āfitāb āsumān-ı kıdrā
Meh-i burc-ı suhandānı der-i dūrc-ı kerem-dārr
- 41 'Atāyī bende-i hāş olmak ister āsitānuñda
Nola ta'yīn olınsa hizmet-i medh ü şenā-kārı
- 42 Kapuña yüz süregeldüm ümüdüm bu k'ide zā'il
Gubār-ı hāk-ı pāyūñ nār-ı kahr-ı çarh-ı gaddārı
- 43 Eger bir zerre deñlü iltifāta mażhar olsaydı
Tutardı şark u garbı tab'umuñ envār-ı āsarı
- 44 Selef nazmıyla bir nice sefīne qaraya atdı
Şatūr-ı şic'rümün mevc uralı baħr-ı güher-bārı
- 45 Sözüüm pür-süz u nāzük lafzı rengin ü muhayyeldür
Olupdur beytümün bu çar-şan'at çar-divārı
- 46 Veliy baħr-ı belā kim pür-güherdür dürr-i eşkümden
Bu baħt-ı ser-nigünüm oldı gavvāş-ı nigū-sārı
- 47 Nişār itseñ nola bārān-ı ihsānuñ yiter çekdün
Cefā-yı dehr-i gaddārı belā-yı çarh-ı mekkārı
- 48 Çemen-zār-ı şenādur bu kaşidem sebzedür haṭṭı
İder zāhir beyāzı ortada cüy-ı çemen-zārı

41 a āsitānuñda : āsitānında E

42 a k'ide : ide B,C,D

42 b çerh : dehr D

43 b envār-ı āsar : hürşid-i nevvār A,E

- 49 Yahud deryā-yı nīl-i şekkeristān-ı me'ānīdür
Ducāyile bu demde oldı Mısr-ı 'izzete cārī
- 50 Nitekim perde-i nīlī-i şüret-bāz olup cūlar
Görine bāgçe şeklinde bāgınuñ 'aks-i eşcārı
- 51 Felek ayīnesinden şüret-i iqbāli gör, dā'im
Mişāl-i naqş-ber-āb ide zā'il düşmenüñ Bārī
- 52 Hemīşe re'y-i mülk-ārā ile zāt-ı kerem-kārūñ
Sipih-r-i cāhuñ olsun tır-i rahşende-i envārı

Berâ-yı Saḍrû'l-‘ulemâ Hazret-i Es‘âd Efendi Sellemallahû^I

Meḥ‘ülü / fâ‘ilâtü / meḥâ‘ilü / fâ‘ilün

- 1 Evsâf-ı rûy-ı yâri ider ezber âyine
Dil-beste oldu ‘arızına beñzer âyine
- 2 Cebhe laṭîf sîne mücellâ ‘izârı şâf
Endâm-ı pâkine nazâr it her yir âyine
- 3 İtdi nigâr-ḥâne-i çîn ‘akṣi ruhleri
Dükkâne câ-be-câ dizüp berber âyine
- 4 Bâzâr-ı hüsnüñ âyine cinsinden it ḥazer
Evvel nazârda sînesini eyler âyine
- 5 Âh eylesem hicâb ile gark-ı ‘arak olur
Güyâ nefes tokunmağıla derler âyine
- 6 Beñzetdi zülfi halkasına kendin enebüñ
Hışm idüp ana itse nola çenber âyine
- 7 Mir‘at-ı çarḥe olmiş idi deste-düd-ı âh
Mîl üzre yapmadın dahi İskedder âyine
- 8 Dâg-ı nigâr sîne-i zerdümde yaraşur
Pervâzı zer olursa bulur ziver âyine
- 9 Nakşın çıkardı pâk-i cilâda güzellerüñ
Mânî-misâl olalı şüret-ger-i âyine

9 A 17 a, B 14 a, C 13 a, D 17 a, E 14 b

1 sellemallahû A, D, E-

3 b dizüp ol : dizücek E

9 a cilâda : cilâsın A, E

- 10 Meşşâta-ı 'arûs-ı murâd olsa vechi var
Şol dem ki ola âna ruḥ-ı dilber âyine
- 11 Sürildügince mişkale-i cebhe-i kibâr
Olur ruḥâm-ı ferş-i der-i dâver âyine
- 12 Es'âd Efendi hazreti kim rûy-ı bahtına
Tutar felekde mihr ü meh-i envâr âyine
- 13 Dl hüsrev-i serîr-i fezâ'il ki gelmedi
Mânend ü mişli bir dahi 'âlem sarâyına
- 14 Bir kerre eylese nazar-ı luḥf ile niḡâh
Tāvûs üzre görine her şeh-per âyine
- 15 Olsaydı nâr-ı kahrına ger bir nefes karîn
A'dânun' ide didelerin bî-fer âyine
- 16 İrse nesîm-i terbiyeti şahn-ı gülşene
Verd-i beyâzı ola şafâ-güster âyine
- 17 Tîr-i kemân-ı himmetine tutmağa siper
Pülâd-ı çarḥ olmaya bir kemter âyine
- 18 Sümm-i semendi mükhüle-i çeşm-i rûzgâr
Rahşında na'li mih ile pür-cevher âyine
- 19 Sâgar gâbi dü-rüy olup ayakda kalmadı
İhsân-ı rüyine olıcak mazhar âyine

10 b şol dem : şol dil B,C

13 b mânend ü mişli : mânend-i hüsni A,E

19 b İhsânına olursa nola mazhâr B,C

- 20 Göstermege 'Atāyi saña bikr-i fikrini
Gāhī redīf-i şî'r-i terin eyler āyine
- 21 Yine dükân-ı medhūne her satrı şî'rümün
Asdı siyâh rişte ile yir yir āyine
- 22 İrdi şu dem ki āyine-veş kalb-i şâf ile
İdem du'âñı mihr-i bülend ahter-āyine
- 23 Tâ kim nukûş-ı nîk virdi halk-ı 'âleme
Göstermege felekde ola ahter āyine
- 24 Her lahza saña sūret-i ikbâl gösterüp
Evbâr-ı şekli göre 'adūlar her āyine
- 25 Dâ'im bu gösterişle olup sadr-ı kâm-kâr
Re'yün 'arūs-ı mülke ola envâr āyine

Der Medh-i Hazret-i Sadru'l-'ulamā Yahyā Efendi
Sellemallahu Te'āla¹

Mefā'ilün / fe'ilātün / mefā'ilün / fe'ilün

- 1 Sepide-dem ser-i küh-sārda zalām-ı gamām
Duhāne döndi ki kış başduğın ider i'lām
- 2 Tökünce cüy-ı çemen geçdi leşker-i sermā
Yine memālik-i gülzārı gāret itdi temām
- 3 Şoyındı tekye-i gülşende şimdi hep eşcār
Bürindi her biri egnine bir beyāz ihrām
- 4 Şafā-yı gülşene dest āhir itdi serv ü çenār
Habāb oldı bu gün ser-nigün konılmış cām
- 5 İhāta itdi yine küy-ı hāki berf-i sefid
Derün-ı penbede oldı mişāl-i 'anber hām
- 6 Kapandı şiddet-i deyden deriçe-i hürşid
Gögerdi bād ile rüy-ı sipihr-i erzāk-fām
- 7 Meyān-ı yahda tönüp cüya saçılan cur'a
Derün-ı sengde la'l itdi gerdiş-i eyyām
- 8 Cihāne Behmen-i rüyin-ten-i şīta gelicek
Görüp mehābetini gökde ditredi Behrām

10 A 18 a, B 14 b, C 13 b, D 17 b, E 15 a

1 Sellemallāhu Te'ālā A, D, E-

1 a gamām : gulām B, C, D

3 b har biri egnine : egnine her biri B, C

4 a şafā-yı : şafā B

6 a deyden : berdden D

- 9 Derün-ı yahda turan hâri seyr idüp sandum
Geçürdi âyineye tîri bir dilîr-benâm
- 10 Kaçarsa bülbül-i gülşen nola bu hâli tuyup
Tegerg-i cüya kodı halkalarla dâne vü dâm
- 11 Bulup yah ile cilâ yine tîg-i kühsâruñ
İder kılıc gibi kış geldügin bize islâm
- 12 Döşendi yine çemenzâre berf ser-tâ-pâ
Mişâl-i ebr-i sefid ü sepîd-i erzâk-ı fâm
- 13 Zemâne eyledü peydâ sefid kâğıdlar
Tolınca penbe ile kâr-hâne-i eyyâm
- 14 Gelüp nesim-i seher aña virdi pâk-cilâ
Ki ola şafha-i medh-i edib-i nigû-nâm
- 15 Güzide şadr-ı zemâne emîn-i devlet ü dîn
Sütüde vaz'-ı yegâne ser-i südür-ı kirâm
- 16 Cihân-ı ma' delete hüsrev-i felek-mesned
Serîr-i mekremete dâver-i bülend-makâm
- 17 Cenâb-ı Hazret-i Yaşyâ Efendi kim oldur
Hudâygân-ı kuzât-ı 'asâkir-i Islâm
- 18 O şehri-yâr-ı memâliksitân-ı dâniş kim
Revâdur olsa derinde zühal kemîne-gulâm

12 b. sepîd : sipihr D

13 a. sefid : sepîd E

14 a. aña virdi : virdi aña B,C,D

- 19 Reşāşe-i kalemi feyz-bağ-ı bāğ-ı emel
Nevāle-i keremi şāmil-i havās u savām
- 20 Sipīhr-i mertebe-şadrāsın ol hümāsın kim
Bulur mūrādın elūn gölgesiyle cümle-enām
- 21 Nesīm-i terbiyetūn irse hāk-i gülzāre
Şitāya karşı soyunmazdı nahl-ı tāze mūdām
- 22 Düşeydi kubbe-i çarha şerāre-i gāzabuñ
Dem-i şitāda bulurdu harāret-i hammām
- 23 Şihāb şanma atar top-ı çarhdan zencir
Helāk-ü haşmuñ için bu sipīhr-i nā-fercām
- 24 Harīm-i bezmüne nā-gāh hüsrev-i re'yün
Murād iderse eger şem'-i mihri bī-hengām
- 25 Hilāl ü ebr ola harrāka ile āteş-berg
Şihāb u necm ola kibrīt ile şerer dem-i şām
- 26 Gubār-ı kuyuñ olup gördi āb-i ihsānuñ
Cudā olur mı kapuñdan 'Atāyī-i nā-kām
- 27 Metā'-ı ma'rifet ü fazlı baña bildürdi
Şu dem ki tutdı peder menzıl-i 'ademde makām
- 28 Mahall-i bağs degüldür letāfet-i engūr
Şafā virür dile ammā ki bāde-i gül-fām
- 29 Benem ol āb-ı muşaffā ki aldılar yolunu
Revā budur ola lutfuñ delīl-i rāh-ı merām

- 30 Zamīr-i āyine sīmāña çün degül maḥfī
Ne ḥācet itmege ḥāl-i derūnumı i' lām
- 31 Şeb-i şīta gibi itdūñ sevād-ı nazmı ziyād
Du'ā ile idelüm vakti geldi ḥatm-i kelām
- 32 Niteki maḥv ide kāfūr berfi ser-tā-pā
Fūrūğ-ı āteş-i mihr ile gerdiş-i eyyām
- 33 Müdām nefḥa-i müşğīn micmer-i 'adlūñ
Ola nesīm-i keremle cihāna 'itr-ı meşām
- 34 Hemīşe ḥalk-ı cihān ola zir-i destūñde
Mişāl-i pençe-i ḥurşid beğlūñ ola müdām

31 a ziyād : dirāz B,C,D

32 b āteş-i mihr + āteşin mihr B

Der Sitâyiş-i Şeyhü'l-İslâm Yaḥyâ Efendi Rahmetu'llahı A eyhi⁴

Mef'ülü / mefā'îlü / mefā'îlü / fe'ülün

- 1 Zerd oldı döküldi çemenün bergi hazāndur
Evrāk ile pür-cüy-ı revān kâh-keşāndur
- 2 Eşcâr koyup renge kurutmakda kumaşın
Güyâ ki çemen kârgah-ı reng-i rezāndur
- 3 İksîrî-i gerdün camel-i şems ile şimdi
Harc eyledügi hep zer-i pür-tâb-ı revāndur
- 4 Zer-levh aşılıp gerden ü bāzūsına yir yir
Etfâl-şifat şâh-ı şecer cilve-künāndur
- 5 Gevherli direfş itdi Ferîdün-ı hizāne
Şeb-nem ki nihâl üzre olan berge çekāndur
- 6 Zeyn oldı varaklarla şalıncaḡ gibi eşcâr
Mihrûn toḡınup şa'şâ'ası pür-leme'āndur
- 7 Zerrin-yarak üstinde turan şeb-nemi seyr it
Beñzer ki çemen çâr-süy-ı cevheriyāndur
- 8 Mir'ât-ı zamān gösterür eşkâlini hep zerd
Sanmañ ki çemen hasta-ı derd-i pür-kanđur
- 9 Kavş-i kuzaha döndi olup bergi mülemma'
Şâh-ı şecer-i tâze ki sarşarla kemāndur

11 A 19 a, B 15 a, C 14 a, D 18 b, E 16 a

1 A, C, E-

3 b. eyledügi : eyledigi B, C, D

5 b berge : berg-i A, E

6, 7 ile yer deġiştirmiş B, C, D

7 E-, 7a üstinde turan : üstindedür B, C

- 10 Bād ile düşer günbed-i eşcârdan evrâk
San kubbe-i nîlîde olan berk-i cihândur
- 11 Câret-ger-i sermâyı tuyup bülbül-i şeydâ
Kesdi sesi bir güşede havf iþe nihândur
- 12 Evrâk-ı çemen kâgâz-ı efşân pere döndi
Kalmadı ruṭubetden eþer hayli zamândur
- 13 Pejmürdedür kadrüñe kitâb içre konılmış
Berg-i gül ü sünbül ki çemenlerde ‘ayândur
- 14 Haṭṭ-ı çemeni berg-i rez altun ile başdı
Yazmağ için üstâd bahâra nigerândur
- 15 Cûlarda hazân yaprağı sîm üzre tîlâdur
Ya âyinedür berg aña zer âyinedândur
- 16 Hâk itdi felek bendini bendinden ayırdı
Eczâ-yı karanfil ten-i hâkiye nişândur
- 17 Kıştûñ döneli destesi miçide haşîre
Bildük çemen erbâbı yirinden güzerândur
- 18 Her bir varağ-ı zerd olup nâme-i hasret
Bağdıka gelen hâṭıra bir derd-i nihândur
- 19 Haṭṭ-ı çemen-i tâze kurursa nola şimdi
Zerrât ile hürşid-i felek rîg-feşândur

13 b berg-i gül : berge gül A,D,E

13 b ‘ayândur : nihândur A,E

16 a Hâk itdi felek bendini : Hâk eyledi hem-bendini A,E

16 a felek D-

19 b rîg : reng A,E

- 20 Berg-i zer olursa yaraşur levha-ı zerrîn
Mazmûn-ı çemen medh-i Hüdâvend-i zamândur
- 21 Ser-defter-i küll hazret-i şadrü'l-‘ulemâ kim
Nakkâd-ı suhan cevherî-i fażl u beyândur
- 22 ‘Allâme-i a‘zam ki mübârek haţ-ı desti
Ta‘vîze-i teshîr-i dil ü şevket ü şândur
- 23 Üstâd-ı felek-kevkebe kim gevher-i luţfı
Ser-mâye-i ârâyiş-i bâzâr-ı cihândur
- 24 Hürşîd-i Zühal-mertebe kim hânı dökülse
Nân rîzeleri tam‘a-ı hüt u seretândur
- 25 Carû-keş-i bâb-ı kerem-ı pençe-i hürşîd
Ferrâşê-i hâk-i kağemi ta‘ne-i kândur
- 26 Reşh-i nem-i luţfiyla felek şişe-i ‘aţţâr
Feyz-i dem-i halkıyla zemîn gâliye-dândur
- 27 Luţfı çemen-efrûz-ı gülistân-ı keremdür
Kahrı gazab-âmûz-ı dem-i serd-i hazândur
- 28 Eş‘âr-ı dürer-bârı huliyy-bend-i me‘ânî
Ta‘lîkasâ avîze-i güş-ı dil ü cândur
- 29 Mazmûn-ı sûtûrı güher-i rişte-i âmâl
İmzâ-yı kabûli sebep-i nâm u nişândur

22 b dil ü : dil-i A,B,C,E

24 b hüt u : hüt-ı D

25 a cârû-keş : cârüb-keş D

26 a reşh : reşk A,D,E. nem -Ğ

27 b serd : serv A,E

28 a huliyy : celî E

- 30 Mihr-i kerem-i şâmilinûn şekl-i şu'â'î
Pergâr-ı zer-i dâ'ire-i kevn ü mekândur
- 31 Eltâfını iclâme gider baħr ile berre
Cûy ile şabâ her yaña sür'atle revândur
- 32 Luṭfiyla irer maḫsada erbâb-ı münâsib
İtdükleri hep ṭayy-ı mekân bast-ı zamândur
- 33 Mektûbı ile gösterür aḫbâba velâyet
Tomârı 'aceb devr-nümâ âyine-dândur
- 34 Olursa nola garka-i ikbâline müzd-ver
Câh ise kavi devlet ise tâze civândur
- 35 Himmət nazarın kılsa televvünde komazdı
Gülbin nice sûretle 'aceb cilve-künândur
- 36 Re'yiyle gelüp çeşme-i envâr-ı hidâyet
Şahn-ı harem-i kadrine bir şâdurvândur
- 37 Peyveste şu'â'ıyla güneş şanma dem-i şubḫ
Bir beyzedür üstinde ki bâlâya cihândur
- 38 Bir gevher-i şeh-vâr-ı suḫandur bu meyân-bend
Kim vâsıṭatü'l-'akd-i me'ânî vü beyândur
- 39 Leb çeşme-i cân nahl-i kadûn serv-i revândur
Hüsniñ gül-i cennet gibi bî-hâr u hazândur

32 a irer : irüp B,C. ire D

34 a garka : gurra A,E

35 b gülbin nice sûretle : gülbin ki nice sûrettile B,C

35 b 'aceb - B,C,D

37 b beyzedür üstinde ki : beyze ki destindeki B,C,D

38 b 'akd-i : 'akde B

- 40 Eşcār ider ‘aşkuñ ile kaṭ‘-ı ‘alā’ik
Dervīg-i sebük-bāre murakkaṣda girāndur
- 41 Evrāk-ı murakkaṣ gibidür bu dil-i şad-çāk
Seyr eyle ki her şafhada taşvīr-i bütāndur
- 42 Dest-i sitemün dāg-nih-i şafha-i dildür
Sultān-ı gamuñ sikke-zen-i naḳd-i revāndur
- 43 ‘Aşkun eşeri mihr-i münevver gibi zāhir
La‘lün hevesi sīnede cān gibi nihāndur
- 44 Güftār-ı lebün ‘ukde-güşā-yı dil-i ‘uşşāk
Nāzük suhanuñ rişte-keş-i cevher-i cāndur
- 45 Elfāz-ı güher-bāruñ ile ma‘nī-i zengīn
Yākūt-ı revān kuvvet-i cān kūt-ı cenāndur
- 46 Hürşīd-i kefā terbiyatūñle dil-i ‘ālem
Mānend-i tarab-hāne-i gülzār-ı cināndur
- 47 Hükümüñle zemīn cevri sitem-gerden emīndür
‘Adlūñle zamān-ı muğtenim emn ü emāndur
- 48 Devründe keder var ise māh üzre kelefdür
‘Ahdünde hüzün var ise gülzār-ı hazāndur
- 49 Şekvālar ider bād-ı hazāndan saña güyā
Rāh-ı çemen üzre gül-i ter cāme-der-āndur
- 50 Maksūdı bu kim düşe tura kūyuna vara
Evrāk-ı hazan her yaña hayretle revāndur

47 b emn ü emān : emn-i emān E

49 a şekvālar : şekvā mı E,

49 b-50 b yer değıştirmiş E

- 51 Evrāk-ı hazāndan ve hüzn-i murg-ı çemenden
Maksūd hemān hāl-i dil-i zārı beyāndur
- 52 Biñ şive ider bir kurı peymāne ile çarh
Güyā o da sākī-i safā-bağ-ı muğāndur
- 53 Ancak tar olan cām-ı safāsiyla sipih-rūn
Bakdıkca leb-i perde-i çeşm-i nigerāndur
- 54 Tā key ola zindānī-i zencir-keş-i gam
Gayretle şu kim şir-i jiyān bebr-i beyāndur
- 55 Maḥsūd-ı dür-i sübha iken gevher-i nazmı
Küy-ı dili ser-geşte-i dest-i melevāndur
- 56 Gerdün ne bilür kıymetini ol dür-i pākūn
Gördüm dir ise bir dahi mişlini yalandur
- 57 Diñletse ‘aceb mi sözini halka ‘Atāyī
Ol zāt-ı felek menzilete menkabe-hāndur
- 58 Her ni‘met-i Hāk kim baña itmişdi teveccüh
Hep rāh-nümā ol kalem-i turfa-beyāndur
- 59 Öğretti nevāl-i kereme murg-ı dil-i zār
Dā'im kef-i yemm-pāşuḥa nezzāre-künāndur
- 60 Feryād-res ol niteki şeh-bāz-ṭabī‘at
Ser-geşte-i bī-tāb u tüvān-ı tayerāndur

51 a evrāk-ı hazāndan : evṣāf-ı hazāndan D
evṣāf-ı hazān ve B,C

54 b jiyān : ziyān D,E

58 b beyān : benān D

59 a öğretti : öğrendi D

- 61 Seyr it nic'olur cūşişi deryā-yı me'ānī
Bād-ı keremūñ çünki dil-i zāre vezāndur
- 62 Reşkiyle nola çatlasa erbāb-ı hased kim
Āb-ı suhanum āfet-i efsurde-dilāndur
- 63 Feyz-i nazar-ı luţfuñ ile kuvvet-i tab'um
Halka-şiken-i kufl-ı der -i genc-i nihāndur
- 64 Güyā ki şikeste hattıla beyt-i kasīdem
Mergül-ı perişān u dil-āvīz-i bütāndur
- 65 Hasma tokınan nükte ile ince hayālüm
Hançer götürür bir şanem-i müy-ı meyāndur
- 66 Reh-zen mi olur baña edānī benem ol kim
Hayyāl-i suhan-saff-der-i şemşir-i zebāndur
- 67 Bir hamle ile katmak olur biri birine
Evrāk-ı hazan niteki şarsarla vezāndur
- 68 Vakt oldı ki vessāf-ı suhan diye du'ālar
Şimden gerü iksar-i suhan tab'a girāndur
- 69 Tā kim irişüp feyz-i şifā-hāne-i gaybī
Pejmürde iken tıfl-ı çemensār-ı çemāndur
- 70 Ser-sebz ide yāri çemen-i kadrini dā'im
Kim gülşen-i ikbāle kadūñ serv-i revāndur

67 b vezān : revān B

68 a suhan : kalem B,C,D

70 a yāri - A,E

Berā-yı Sadr-ı 'Ulemā Hazret-i Kemāl Efendi¹
 Mefā'ılün / fe'ılātün / mefā'ılün / fe'ılün

- 1 Seher ki tâçır-i nev-rüz kondı sahrāya
 Kumaşın açdı gülün 'andelib-i şeydāya
- 2 Meger ki şāh-ı bahār aldı mülk-i gülzārı
 Tonandı şehr-i çemen çıkdılar temāşāya
- 3 Şu'ā'-ı hür gül-i ra'nāya oldı çehre-güşā
 Nigāh kıl kalem-ı şun'-ı Hak Te'ālāya
- 4 Bırakdı meskeni güyā gazāle-i hurşid
 Düşünce gülşene berg-i bahārdan sāye
- 5 Müşābih olmadı mı bahr-i Nıl ü mikyāsa
 Çemende sebze ile bak nihāl-i zībāya
- 6 Nihāl bagrına başdı sarup anı kat kat
 Gelince vakt irişüp tıfl-ı gonca dünyāya
- 7 Yanında bülbüle gül oldı bir kulak süfre
 Simāt-ı sebzi bahāruñ döşendi sahrāya
- 8 Seher ki düşdi leb-i cūda sebzeyle şeb-nem
 Zamāne döndi hatı derlemiş dil-ārāya
- 9 Bulandı bād-ı bahār ile cūylar güyā
 Nefes tokındı bir āyine-i mücellāya

12 A 21 a, B 16 b, C 15 b, D 20 b, E 17 b

1 Sadru'l-'Ulemā Kemāl Efendi Hazretlerine B.C

- 10 Çemende goncayı seyr eyle berg-i sebz içre
Könüldü şan^cat ile sîb şanki mînāya
- 11 Cihāzdur aña her gūneden kumāş-ı bahār
‘Arūs olup gül-i ter girmiş āl-i vālāya
- 12 Döküp saçar zer-i sūrhi çemen gedālarına
Meger tokındı sabā cām-ı verd-i ra^cnāya
- 13 Çenār el açsa nolā teng-dest idi hayli
Şaçınca sîm nesîm-i bahār dūnyāya
- 14 Sıgışmaz oldu şafā ile kendüye gonca
Nesîm-i lutf-ı Hüdāvend'den alup vāye
- 15 Güzīde-i ‘ulemā dāver-i felek-mesned
Yegāne-i fuzalā şadr-ı āsumān-pāye
- 16 Meh-i temām-ı sipihr-i kerem Kemāleddin
Ki zāt-ı pāki şeref virdi dîn ü dūnyāya
- 17 O mīr-i meclis-i ‘izzet ki bezm-i ikbāle
Gelince devlet ile geçdi şadr-ı a^clāya
- 18 Leāl-i süftesi gūş-ı cihāna āvīze
Zülāl-i güftesi bāğ-ı kemāle pīrāye
- 19 Mişāl-i māh-ı felek gösterürdi şekl-i cemīl
Nazar ideydi bir āyīne-i mücellāya

16 b dîn ü dūnyāya : dîn-i dūnyāya B

- 20 Çıkardı âteş-i sūzan yerine lâle vü gül
Tokinsa reşha-i ihsānı seng-i hārāya
- 21 Yakardı ebr-i siyāhı mişāl-i harrāka
Şerāre-i gazabı düşse çarh-ı valāya
- 22 Gül-āb olurdu derūnında çeşme-i hurşid
İrişse nūkhet-i lutfı sipihr-i mināya
- 23 Tokınmaz oldu zamānında kimseye kimse
Meger ki şā'ir-i pākīze-gūy ma'nāya
- 24 Hayāl-i hatt-ı siyeh-kār-ı yārdan gayrı
Gubār gelmedi devrinde tab'-ı dānāya
- 25 Şarīr-i hāmesine öykünürdi tahriri
Eger ki konmasa engüşt nağme-i nāya
- 26 Nevā-yı 'ūd ile diñlenmez oldu nağme-i nāy
Şu deñlü zūhd ile āvāze saldı dünyāya
- 27 Görile duhter-i rez belki cāmdan nā-geh
'Acab mi gelmez ise şimdi bezm-i şahbāya
- 28 Gubār-ı kūyı ricāsiyle hāk alur yirden
Kaçan ki bād güzer ide şahn-ı gabrāya
- 29 Bırağur üstine sahrānuñ idüp istişmām
Görür ki beñzemez ol hāk-i 'anber-āsāya

23 a kimseye kimse : kimse kimseye B,C,D

29 b hāk : -E

- 30 Bakar mı dirhem-i surh-ı nücüm ile mâha
Gedâ-yı kûyuña luţfuñdan ireli vâye
- 31 Birisi bir zeheb-i kem-^cayâr-ı nâkış-vezn
Birisi dirhem-i hî-sikke-i fûrû-mâye
- 32 Sipih-r-i mertebe-sadrâ meh-i felek-ğadrâ
Eyâ nihâl-i kâdi bâğ-ı dehre pîrâye
- 33 Ben ol ^cAtâyi-i nâ-şâd u nâ-murâdem kim
Zamâne va^cde-i luţfiyla şaldı ferdâye
- 34 Felekde şâhid-i mağsûdı görmedüm gitdi
Duhâni âh-ı keder virdi çarh-ı mînâya
- 35 Siriş-k-i dîde saña ma^ccerâyı itmege ^carz
Varurdu işigüne şu akaydı bâlâya
- 36 Dü-tâ-yı bâr-ı elem sine-riş-i erre-i gam
Kad-i hamîde dönüpdür kepâde bir yaya
- 37 Sarây-ı ^câlemi çokdan yakardı âteş-i âh
Eger ki eşk-i revân girmeseydi araya
- 38 Nigâh kıl dil-i üftâde olmasun zâyî^c
Düşer mi aña bedel gevher -i girân mâye
- 39 Revâ mîlfâ'idesin görmeyem zamânında
Elümde nakd-i hüner gibi ola ser-mâye

30 b luţfuñdan : luţfindan E

33 a nâ-şâd u nâ-murâd : nâ-şâd nâ-murâd A,D

34 a gitdi : gitdüm E

34 b duhâni : duhân A,D,E

35 b akaydı : akardı A,E

- 40 Semeid-i tab^cumı tîg-i zebân ile şimdi
 Suhanverân-ı cihân içre saldum âlâya
- 41 Dilâ murâd ise teshîr-i şâhid-i maksûd
 Ko nakd-i nazmı yüz ur bârgâh-ı Mevlâ'ya
- 42 Müdâvim ol yûri sîdk u şafâ ile şeb, ü rûz
 Ducâ-yı devlet ü ikbâl-i câh-ı vâlâya
- 43 Niteki pertev-i mihr ile serv-i bâlânûñ
 Zemîne sâye-i müşgîni ola pîrâye
- 44 Hemîşe târik-i ikbâli mihre hem-ser olup
 Nihâl-i kadri ola sidre ile hem-sâye

40 a tab^cumı : tab^c ile B,C, tab^cuma D,E

42 a müdâvim : müdâm A,D,E

44 b kadri : kaddi E

Berā-yı Hazret-i Kemāl Efendi¹

Mefā'ılün / fe'ılātün / mefā'ılün / fe'ılün

- 1 Zihī muvāfakat-ı tālı'-i hūmayūn-fāl...
Hoşā mukārenet-i faẓl-ı İzid müte'āl
- 2 Şaçıldı reşha-i rahmet esüp nesīm-i şafā
Açıldı gonca-ı ra'nā-yı gülbin-i āmāl
- 3 Atardı tācını başdan hevāya şevkindan
İletse şem'a bu peygāmlı ger nesīm-i şimāl
- 4 Virürdi dürr-i binā gūş-ı jāle-i müjde
Tokınsa gūş-ı güle bu nüvīd-i ferruḥ-fāl
- 5 Bu müjde cūy-ı gülistāne mün'aķıs olsa
Habāb rakşa girüp keff-zenān ola fi'l-hāl
- 6 Görülmemişdi meh-i rūze içre 'ıyd-ı sa'īd
Takaddüm eyledi var ise gırıra-ı şevvāl
- 7 Ya ḥod būmlar için 'ıyd eylesün 'acele
Zamān-ı devlet ü ikbāle itdi istikbāl
- 8 'Aceb mi sāye-şıfat zā'il olsa zulmet-i ḡam
Sa'ādet ile tülū' itdi neyyir-i ikbāl
- 9 Ne mihr olur bu ki tār şu'a'-ı elṭāfı
Cihāna dā'im ider nesc-i hil'at-i efdāl

13 A 22a, B 17b, C 16b, D 22a, E 18b

1 Der Sitāyiş-i Kemāl Efendi 'Aleyhirrahme B, C -A

5 a olsa : oldı D, E

7 a būmlar : bu demler D

7 a eylesün : eyleyüp B, D, E

- 10 Ne gurre-i meh-i garrā-yı mekremetdür bu
Ki geldügi gibi burc-i şerefde buldı kemāl
- 11 Güzide-şadr-ı efāzıl Kemāl Efendi meger
Sipihri-i cāha şeref virdi āfitāb-misāl
- 12 O mihr-i burc-ı sa'ādet ki itdi bir demde
Fürüg-ı 'adli zemīn ü zamānı māl-ā-māl
- 13 Yem-i 'atāsı dür-efşān-ı sâhil-i ümmīd
Nem-i sahāsı safā-bahş-ı gülşen-i âmāl
- 14 Cihān-ı 'ilm ü hikem āsumān-ı luţf u kerem
Meh-i sipihri-i himem āfitāb-ı cāh u celāl
- 15 Beyāz-ı şubh-demidür āna şabāhü'l-hayr
Zamāne rāyiz-i kadrine rahş-ı turfa-ni'āl
- 16 Duhān-ı miçmer-i bezmi mu'atţar itmek için
Felekde hāle bürür fark-ı māha mā'ī-misāl
- 17 Defini pāreledi dest-i redd-i nāhidün
Şikeste pāresi kaldı elinde şanma hilāl
- 18 Gedālar itdi nişār kef-i keriminden
Zer ile hırkaların pür misāl-ı şāl-ı leyāl
- 19 Alaydı pertev eger çarh mihr-i luţfindan
Olurdu safha-i zengār-ı kevnī levha-misāl

10 b geldügi : geldigi B,C,D

11 a güzide-şadr : güzide-i şadr B

12 b zamānı : zamān D

18 b pür : yir D

19 b zengār : jengār B,D

- 20 Elinde hâmesi bir tāk-ı katre-bār-ı hüner
Ki kaç^c olinsa olur zîb-i gülşen-i iclâl
- 21 Derünü mehbit-i envâr-ı vâridât-ı ‘ulüm
Vücûdı masdar-ı âşâr-ı himmet ü şfzâl
- 22 Ezelde var ise naqş-ı cebin-i kevkebîdür
Hidiv-i hûb-şiyem dâver-i ferişte-hışâl
- 23 ‘Atâyî bende-i gencine-dâr-ı midhatidür
İderse nazm ile her dem ‘aceb mi nesr-i le’âl
- 24 Sevâd-ı hattı bu şi‘rûñ egerçi yek-şebedür
Ve lîk reşk-i hilâl oldu nice ince hayâl
- 25 Müyesser ola mı hiç kaç^c-ı vâdî-i medhi
Ne deñlü gelmez ise reh-revân-ı fikre kelâl
- 26 Du‘âya başla kıyâm-ı hıyâm-ı devletine
Ki sâyesidür iden halk-ı ‘âlemi hoş-hâl
- 27 Niteki bād-ı bahâr ile pençe-i hurşîd
Ola tutuk-figen-i nev-‘arûs-ı gonca-i âl
- 28 Nesim-i mekremeti mihr-i devleti olsun
Hemişe ‘ukde-güşâyı kılup ehl-i melâl
- 29 Sabâ-yı luţfı güşâ-bende-i gül-i maqsûd
Ziyâ-yı ‘adli nümâyende-i rûh-ı âmâl

24 a şi‘rûñ : şi‘r B

28 a mekremeti : mekremet ü A,E

Berâ-yı Kâzî-i İstanbul Nâdirî Efeâdi Sellemallahu¹
 Fe'îlâtûn / fe'îlâtûn / fe'îlâtûn / fe'îlûn

- 1 Şahn-ı gülzâre gelüp kondı yine şâh-ı bahâr
 Haymesin eyledi çadır çiçeğinden ezhâr
- 2 Er yatagına döner püşteleri kühsâruñ
 Gaybdan lâle idüp şem'ini yir yir izhâr
- 3 Zîbak-ı cüyı nola bāgda zerrîn olsa
 Tarh ider cevherini aña hâkim-i kühsâr
- 4 Goncalar ağız açar şanki piristû-beççe
 Dâne-i jâle getürdükce nesîm-i eshâr
- 5 Ne jîve bardağıdur gonca-i pür-jâleyi gör
 Bûlbüle karşı nice işveler eyler her-bâr
- 6 Kaşre-i jâle nice dürr ü cevâhir taqdı
 Delicek duhter-i verdüñ kulağın süzen-i hâr
- 7 Bûlbüle yüz yumaz idi gül-i şad-berg-i çemen
 Güher-i pendini bezl itmese ebr-i dür-bâr
- 8 Kâğıd uçurmasını oynadı güyâ etfâl
 Çıkdı bād ile hevâya yine berg-i ezhâr
- 9 Jâle şehr-i çemenüñ olmasa lü'bet-bâzı
 Tig-i süsende hüner gösterüp itmezdi karar

14 A 23a, B18a, C17a, D23a, E19a

1 Sellemallâhu: -A, D, E

1 a şâh : bād A, E

4 b beççe : peççe A, D, E

- 10 Gülşene mâ'il idüp tab^cumuza bâd-ı şabâ
Gönlümüz sahn-ı çemen-zâre akıtdı enhâr
- 11 Bezm-i şâhâne idüp taht-ı zümür-rüd üzre
İdelüm la^cl-i müzâb ile şafâ-yı gülzâr
- 12 Kişiyi deyne koyar 'âmil-i faşl-ı nev-rûz
Cüyü zencîr ile gezdürse nola bâd-ı bahâr
- 13 Zanbağın goncası yol gösterür engüştü ile
Demidür gelse eger gülşene eşrâf-ı diyâr
- 14 Gözi yollarda yine muntazır ancak nergîs
Seyr-i gülzâre gelür var ise ol fahr-ı kibâr
- 15 Serv zîbinde zılâl-i çemen-i dîn ü düvel
Mihir-i rahşında cemâl-i felek-i 'izz ü vekâr
- 16 Âsumân-pâye Gani-zâde Efendi kim odur
Hâkim-i mahkeme-i şer^c-i nebi-i muhtâr
- 17 O ser-efrâz-ı efâzıl ki murâd itse olur
Gonca süzende-şerer ahker-i külhan gül-nâr
- 18 Tab^c-ı çâlâki nüvâzende-i kânûn-ı hüner
Zihn-i derrâki tırâzende-i tarz-ı eş^câr
- 19 'Adl ile velvele-endâz sipihr-ı nüh-tâk
'İlm ile nâdize-perdâz fûnûn-ı âsâr

12' a 'âmil : gâfil E, b gezdürse : ger dirse B, C

14 b seyr-i gülzâr : sîr-i gülzâr B, C, D

15 b mihr : meh A, E

18 a çâlâki : çâlâk D

19 b perdâz : pervâz B, E

- 20 İrse baħr-ı ğemene bŷy-ı bahār-ı ħulķı
Ser-be-ser tanber ola ħāk-i ħarīm-i gŷlzār
- 21 Maħl-ı ezhārı kılur cŷd u saħāya nā'il
Bŷy-ı luţfiyla ğemenzāre nesīm itse gŷzār
- 22 Kimsenŷn gŷnlŷne devrinde tokınmaz kimse
Şaħn-ı gŷlşende meger ğonğalara bād-ı bahār
- 23 Diñlenŷr ŷimdi hele her kişinŷn feryādı
Meger efgān-ı ney ŷ zemzeme-i mŷsikār
- 24 Ŗgine gelse ħicāb ile ayag ŷzre turur
Niğe da'vā-yı fażīlet iden ehl-i gŷftār
- 25 Āsitānına gelŷp ħizmetin itmezse gŷneş
Ola her ŷa'şası başına kızış mismār
- 26 Oynar altun ile devrinde nihāl-i gŷlşen
Gŷli taħrīk kılur şanma nesīm-i eşħār
- 27 Maţbah-ı cŷd u nevāline kifāyet itmez
Ser-be-ser tońsa eger memlaħa mānend-i biħār
- 28 Nem-i luţfiyla eger kuvvet ŷ kudret bulsa
Kemerinden yapışup kaldıra kŷhsārı ğenār
- 29 Nāmesi dil-ber-i mŷşgīn-ħaţ u sīmīn-berdŷr
Miski ğep-rāst olur ańa saţŷr-ı eş'ār

20 a nā'il : mā'il A,D,E , cŷd : cŷda D

21 b nesīm itse ğemenzāre gŷzār B,C,D

25 a ħizmetin : ħidmetin B,C,D

25 b ola : ura B,C,D

29 a ħaţ u : ħaţ-ı A,D,E

- 30 Hāmesi şem'-i şebistān-ı fezā'ıldür kim
Kaṭ' olındukca ider nūr-ı me'ānī izhār
- 31 Cān meşāmına virür vaşf-ı bahār itdükce
Nefha-i şi'ri ile haḫ bu ki būy-ı 'aṭṭār
- 32 Dāver-i bahr-i kefā meḫter-i 'ālī-ḫadrā
Ey güzīn-i 'ulemā eşref-i eşrāf-ı kibār
- 33 Cümle erbāb-ı dile feyż-i nevālūñ şāmil
Nitekim gonçalara terbiyet-i ebr-i bahār
- 34 Bir nazār eyle bu nā-çāre daḫi sultānum
Kalmışam bī-dil ü cān miññete yoḫ ḫadd ü şumār
- 35 Gülşen-i luṭfuna şeb-nem gibi düşdi göñlüm
Keremüñden nola alsañ ele mānend-i çenār
- 36 Dest-gīr ol dil-i üftādeye ayaklandur
Yiter ayakladılar cür'a-veş erzāl-i diyār
- 37 Ber-mūrādzeylemege bendeñi himmet eyle
Hem-dem ü yārūñ ola himmet-i ḫayl-ı aḫyār
- 38 Hiç yanūnda benüm ile o beraber ola mı
Müdde'ī eyler ise fażl u kemālüm inkār
- 39 Ḳadrümi nazm-ı muşanna' nola efzün itse
Çünki zī-kıymet olur şan'at ile ḫidmet-kār

32 a bahr : mihr A,E

34 b-35 b 35 b-34 b E

- 40 Kopardup bāg-ı suhandan yine derviş-âne
Serverā şundi bu gül-desteyi saña dil-i zār
- 41 Feyz-i ihsân ile şād eyle ‘Atâyî kuluñı
Reşha-i luţf ile kıl dîde-i bahtın bî-dâr
- 42 Turralardur bu satûr oldu kaşidem güyâ
Harem-i vasfuña bir şâhid-i şîrin-güftâr
- 43 Şıgmaya safhâ-i evrâka kitâb-ı medhûn
Demidür aña du‘âyı idelüm zîb-i kenâr
- 44 Tâ ki sultân-ı bahâr eyleye icrâ hükmin
Gayret-i bāg-ı cinân ola fezâ-yı gülzâr
- 45 ‘Âleme şâmil olup bād-ı bahâr-ı ‘adlûn
İ‘tidâl üzre kıla niteki eyyâm-ı bahâr
- 46 ‘İlm ü fazlıyla olup mîr-i serîr-i ‘irfân
Haşre:dek eylesin şadr-ı sa‘âdetde karâr

Berā-yı tehniyet-i Vezīr İskender Pāşā¹
 Mefā'ilün / fe'ilātün / mefā'ilün / fe'ilün

- 1 Gazā mübārek ola ey mücāhid-i ekber
 Bu rezmi görmedi hābında Tuğrul u Sencer
- 2 Nedür bu gūşış-i merdāne-i cihān-gīrī
 Nedür bu cünbiş-i pīrāne-i pīçiş-ejder
- 3 Nedür bu himmet-i Gür-efgenī-i Behrāmi
 Nedür bu heybet-i Fārūk u saṭvet-i ḥaydar
- 4 Nedür bu şavlet-i Behmen-pesend-i Tehmetenī
 Nedür bu 'azm-i şebāne nedür bu rezm-i seher
- 5 Başıldı gulgüle-i kürre nāy-ı rezmünden
 Şadā-yı tañtana-i Kahrāman-ı zūr-āver
- 6 Tağıldı cünbiş-i rāyāt ihtişāmuñdan
 Hamāme fevci gibi rüh-ı düşmen-i bī-fer
- 7 Çekildi şafha-i şemşir-i āheninüñden
 Hudūd-ı mülket-i İslāma Sedd-i İskender
- 8 Zihī peyām-ı revān-baḥş-ı nuşret-i İslām
 Hoşā şafā-yı pey-ā-pey nüvīd-i feth ü zafer

15 A 24b, B 19a, C 18a, D 24a, E 20b

- 1 Tehniyet-i gazā-yı Vezīr İskender Pāşā B, C
- 3 b heybet : hey'et B
- 4 a Tehmetenī : Tehemtenī vezin gereği Tehmeteni okundu
- 5 b şadā-yı : şadri E
- 6 a rāyāt : rā'yet D
- 8 b feth ü zafer : feth-i zafer C

- 9 Zemīni zelzele-nāk itdi top-ı gerdün-küb
Pür oldı velveleden tāk-ı künbed-i aḥḍar
- 10 Açıldı şehper-i ‘ankā-sıfat līvā-yı vegā
Yüridi rā’yet-i zerrīn-i ejdehā-peyker
- 11 Gören tutuşdı hayāl itdi bir neyistānı
Gelince nīzede pervāze al bayraklar
- 12 Şahīl-i esb ü şadā-yı nefīr ü na‘re-i merd
Zemīne ra‘şe virüp güş-ı çarḥı eyledi ker
- 13 Vezīr-i pāk-güher kalb-i ‘asker üzre turup
Mişāl-i kal‘a-i gevher-nigīn idi ‘asker
- 14 Yegāne şaff-der-i düşmen-rübā-yı haşm-efgen
Sütüde Āşaf-ı fermān-revā-yı şāh-nazar
- 15 Cihān-penāh-ı melā’ik sipāh-ı düşmengāh
‘Adū-güdāzı nesak-sāz-ı ma‘delet-güster
- 16 Peleng-i ma‘reke İsfendiyār-ı kişver-gīr
Peşeng-i menḳabe Efrāsiyāb-ı Dārā-der
- 17 Müşīr-i şīr-reviş Kahramān-ı pençe-şiken
Hidīv-i Gīv-meniş neyyir-i Nerīmān-fer
- 18 Tılısm-ı genc-i himem nakd-i Bījen ü Rüstem
Vezīr-i Şāh Süleymān cenāb-ı İskender

- 19 O kim mu'ayyin-i sâhib-ķırân-ı kevkebîdür
Fırâz-ı sandelî-i çarh-ı âhenîn-peyker
- 20 O kim müneccim-i dergâhidür Aristo-vâr
Sipîhr-i pîre suturlâb olup meh-i enver
- 21 O kim mu'âsker-i câh u celâli içre felek
Tokuz hazîneli jengâr-kevn kühen-çadır
- 22 Cihân-ı himmete ziyet-ger-i nizâm-endüz
Serîr-i haşmete İskender-i cihân dâver
- 23 'Amüf-ı kelle-şikâf ile Hâşim-i yek-đarb
Sinân-ı sine-güdâz ile Kâsım-ı saff-der
- 24 Bülend-i şarımı şemşir surh ile hem-reng
Elinde şeş-peri kûpâl-ı Zal ile hem-ser
- 25 Şu dem ki eyledi ser-hâdd-i mülke đarb-ı hıyâm
Kılup düşmen-i dîne bıraktı havf u hazer
- 26 Lehûñ siyeh-dili Bogđan ile olup yek-dil
Ol eşkıyâ iki bağdan yürüdiler yek-ser
- 27 Bucakda gaşber-i nâķış-vücüd ile bir olup
Şerâr-ı şerleri hâdd-i 'adüdan itdi güzer
- 28 Temevvüc eyledi deryâ-yı fiten vü âşüb
Telehhüb eyledi nîrân-ı harb u đarb u zarar

20 b enver : envâr B,C,D

21 a celâli : celâl E

21 b jengâr: zengâr A,E

- 29 Yürüdi millet-i İslāma toğrı tábürü
Ne yirde kónsa güdāz-āne hark idüp yir yir
- 30 Tuyup bu hāli o çāpük-süvār-ı ‘ālem-gīr
Yirinden eyledi ilgār ile o lahza sefer
- 31 Dili alındı şikest oldu düşmen-i hod-kām
Dil almağa varıcak her dil-āver-i şaff-der
- 32 Ayak tozıyla göz açdurmadı koyuldı hemān
Duhān içinde şerer gibi cūş idüp ‘asker
- 33 ‘Adūyı tahta-cebe sikke-şüret itmiş idi
Şarardı havf ile beñzi mişāl-i sikke-i zer
- 34 Kütükzalayı ile bir mişezār idi düşmen
Uşürdi kırmāğa ol mişezārı tīg ü teber
- 35 Görince mişkab-ı elmās-ı nevk-i nāvekini
Delindi havf ile kalb-i ‘adū-yı bed-gevher
- 36 Varınca düşmene tōmār-ı tiri nāme-mişāl
Zirih-cebe anı gözden geçürdi ser-tā-ser
- 37 Görenler anı şanur dāme urdı mahīdür
Urinca cevşen-i pülāda āb-gün hançer
- 38 Pergelinün yirini tutdı nevk-i ser-tīzi
Külünđi döğdisi ile delindi çün miğfer

29 b güdāz-āne : kirāz-āne D

29 b yir yir : yek-ser yir yir E

34 b tīg ü teber : tīg-i teber B

35 b havf : kahr B,C,D

38 a pergelinün : perenginün olmalı

38 b döğdi : döğdü A,E

- 39 Şu deñlü indi ser-i haşmağāhenīn kūpāl
Ki oldı mığfer ile kargāh-ı āhenger
- 40 Bucak o ma^crekede yok hisāba şayılu
Vücūd-ı gaşberi hurd itdi darbet-i şesşer
- 41 Bırakdı ^caskeri anı firāre yüz tutdı
Komaz alur Buçağı gördi kim dil-āverler
- 42 ^cAdūnuñ üstine ebr oldı yağdı top u tüfeng
Şu resme kim idemez dūd-ı ahı çarha güzer
- 43 Taḥammül itmeyüp ahir bu darba düşmen-i dīn
Derūn-ı handek-i tābūda girdi ser-tā-ser
- 44 Tıllısm-ı genc idi gūyā ki handek-i pūr-āb
Öñince top-ı şerer-bārı hıfz için ejder
- 45 Otu yitişdi gıdāsın atışdurup seheri
^cAceb götürdiler itdi tüfeng-i ceng-āver
- 46 Mecāl virmedi āhen-dilān-ı şīr-hücüm
Hisār u handeki bir demde oldı zīr ü zeber
- 47 Şikārgāh-ı emīrāne oldı ol tābūr
Tokād içindeki heyvāne döndi kāfirler
- 48 Kesüp ^cadūyı kılıç nīze-dil uzatmağla
Bozıldı ^casker-i a^cdā alındı ser-^casker

-
- 39 a indi : itdi B,C,D
42 a top u tüfeng : top tüfeng B,C,E
42 b kim : ki D
43 b tābud : tābur C,E
44 a pūr-āb : ber-āb D
46 b zīr ü zeber : zīr-zeber B
47 b Tokād : tokat B,C

- 49 Duhân-ı tōp ile zünbūr-ı haşmı def^c itdi
Tüfengle şehd-i müşebbek gibi delindi siper
- 50 Bozup o leşkeri büstân-ı harbüze-mânend
Döküldi kaldı yire tōp u güлле vü miğfer
- 51 Dikildi nizeye Leh konsalarının başı
Niteki çüplere büstânda kelle-i çar
- 52 Bunun gibi nice ser-askerân-ı gerden-keş
Yüz urdı hâke kodı cümle pay-ı esbine ser
- 53 O sedd-i râh gidince akın şalup yir yir
Yürüdi seyl-i revân-veş Tâtâr-ı gâret-ger
- 54 Fişek hişârı gibi yandı nice kal^caları
Guzâta sūr u sūrūr oldı hasma nâr-ı sağar
- 55 Yanup künişt ü kütübhanesi harâb oldı
Aceb mi râhib-i beğ küfri okısa ezber
- 56 Mişâl-i zülf-i bütân oldı deste deste esir
Kemend ile o şikâr-efgenân-ı deşt-i zafer
- 57 Satıldı kimisi orduda kimi ma^crekede
Hezâr şükr-i Hüdâ kalmadı adûdan eser
- 58 Adû-şikâr vezirâ kemend-i kahruñdan
Sıkıldı cümle feşârilük eyleyen ebter

49 b tüfengle ; tüfenge A,E

50 b tōp u güлле vü miğfer: tōp-ı güлле A,E, kelle-i
miğfer D

51 a nizeye Leh : nizelere A,E, konsa : kansa D

53 b veş : - E

54 b sūr u sūrūr : sūr-ı sūrūr A,B,C,E

55 a künişt ü : künişt-i B,C , kenise D

- 59 Ezelde kevkebe-i bahtuñuñ eserleridür
Sipihri-i kine-veri var ise iden çenber
- 60 Niçe kralı kılup darb-ı tîğ ile teshîr
Hezâr ser-keşi kahr ile eyledün bî-ser
- 61 Bu ana dek niçe baş ağrısı gören düşmen
Çıkardı miğferi zen gibi bağlanup çenber
- 62 Varur tırâş ider âhir serini tahtında
Senuñ ki tîğüne baş egmeye kral eger
- 63 Deli kraldan alsun naşihatı zîrâ
Kadîmi dilde meseldür delüden uslu haber
- 64 Tamâm-ı mülket-i küffârı bahri-ı zulmete dek
Muşahhar it yûri mânend-i hüsrev-i häver
- 65 Süyül-ı hayl ile geşt eyle deşt-i Kıpçakı
Meyân-ı mülket-i a^cdâya var bırak lenger
- 66 Semend-i mevkib-i şâhen-şehi taşırğamasun
Garaz harâc ise her mülke bir kuluñ gönder
- 67 Garabaş itse hizebrân-ı bebr-i pûşânũ
Görince kan kaşanur haşm nitekim ester
- 68 Delüleriñ soyınup girse ^carşa-i rezme
Yanında top-ı ^cadũ güy-ı savlecâne döner

59 a bahtuñuñ : bahtuñ E

62 a serini : serin E, 62 b egmeye : egmese D, ki:-D

62 b senuñ baş egmez ise tîğüne B,C

65 a geşt : bahri B,C, geşt eyle : - D

66 a şâhen-şeh : şehen-şeh E

68 a delüleriñ : delürerek A,E 68 b güy : küp A,E

- 69 Nice zamān idi kim intizār-ı müjde ile
Kıpuda idi kulağum misāl-i halka-i der
- 70 Yapışdı güşuma tebşir için bihamdillāh
‘Ale’s-sabāh peyām-āveri huçeste haber
- 71 Bu ‘ağd-i gevheri biñ şevk ile nisār itdi
Berā-yı müjde ‘Atāyī-i menkabet-güster
- 72 ‘Adū güşāsını kişver-güşā-yı ‘ālem iden
Beni de eyledi şahib-kırān-ı mülk-i hüner
- 73 Musahhir-i kalemüm oldı Kāf'dan Kāf'a
Perī-veşān-ı me‘ānī çü murğ-ı fermān-ber
- 74 ‘Arūs-ı hacle-nişān-i hayāli hidmetüme
Getürdi müy-keşān zür-ı fikr-i gāret-ger
- 75 Menem ki hüsrev-i şahib-zuhūr-ı ‘irfānem
Sunıldı tab‘uma tiğ-i cihān-güşā-yı zafer
- 76 Zemīn-i şi‘re yine tāze tarhlar şaldum
Kodum kalem-rev-i fażl u hünerde nice eser
- 77 Şu beyti kim ide mi‘mār-ı himmetüm ma‘mūr
Bināsı kāsır-ı cinān gūbi hep dürr ü gevher
- 78 Ne vaşfuña baña beñzer hüner-ver ide zuhūr
Ne medhe baña senūñ gibi bir hüner-perver

70 b huçeste haber : dest-i zafer A,E

77 b gevher : kevşer E

78 b medhe : sola A,E ,medhūñe D

- 79 Suhan-şinās-ı kerīmāne çāre neyleyeyin
Zemāne eyledi' kahr ile 'āciz ü muẓtarr
- 80 'Adū cefāsı unutturdu baña dünyāyı
Şedā'id-i sitem-i rūzgārı hod kim eger
- 81 Zamīr-i gayb-pezīr oldu vākıf-ı ahvāl
Ne hācet itmege taşrī'-i zāt-ı nīk siper
- 82 Ğarāz du'ā-yı cenābuñdur evvel ü āhir
Silāh-şūrī-i kıl-k-i hüner bu deñlü yiter
- 83 Niteki şa'şā'a-i berk-i tīg-i hāverden
Hıyām-ı çarhda gayb ola leşker-i ahter
- 84 Hemīşe zulmet-i a'dāyı mahv idüp kılıcuñ
Sipāh-ı düşmen-i dīn ola muẓtarib peyker
- 85 Kader mu'īn ü kazā yāver ü Hüdā nāzır
Zemīn mutī' vü zamān bende vü zafer reh-ber

80 a 'adū : ser ü A,E

82 a evvel ü āhir : evvel āhir C

Berā-yı Hâzret-i Şadrü'l-Şulemā Kemāl Efendi

Mef'ülü / fâ'ilâtü / mefâ'ilü / fâ'ilün

- 1 Tahrik idüp nihâli şabâ verd-i âl ile
Başladı oynamaga yine dest-mâl ile
- 2 Kondı sipâh-ı jâle seher sebzezârda
Gül şâhı geldi leşker-i deryâ-mişâl ile
- 3 Şahn-ı zemîne nür-feşân itdi nev-bahâr
Nahl-ı gülün şemâ'ili bād-ı şimâl ile
- 4 Hızır'un tokındı şanki yeşil tâziyânesi
Cûlar ki sür'at eyledi 'aks-i nihâl ile
- 5 Dârü kodı şemâmesine gonça var ise
Bî-hüş kıldı bülbül-i şeydâyı âl ile
- 6 Diller güşâde güller açık câm tolu mey
Bülbül nevâda neşve-i bezm-i vişâl ile
- 7 Taşdı cünün-ı faşl-ı bahâr ile cûy-bâr
Hem-hâl olup 'Atâyî-i üşkûfte-hâl ile
- 8 Bād-ı bahâr-ı devlet-i şadr-ı zamân gibi
Meşhûrdur nesîm-i şabâ i'tidâl ile
- 9 Ol dâver-i yegâne ki lâ-büdd keder çeker
Kim bir tutarsa meşrebin âb-ı zülâl ile
- 10 'Allâme-i zemâne ki olmaz aña bedel
İbn-i Kemâl fużl-ı muhît iştimâl ile

16 A 27a, B 21a, C 20a, D 26a, E 23b

1 Kemāl Efendi Hâzretlerine, -C

3 b gülün : mülün B, C, D

- 11 Hayl-ı nücüm içinde şeref buldı âfitâb
Hâk-i harîm-i devletine rüy-mâl ile
- 12 Minnet Hüdâ'ya irdi göge kâdr ile başum
Ol âsitâneye şeref-i ittisâl ile
- 13 Lâyık midur ki devlet-i muhlîş-nüvâzda
‘Ömrüm geçe mülâhaza-i bî-me’âl ile
- 14 Mahv-i vücûd idem gibi berg-i hazan-şîfat
Hâk-i mezellet üzre gam-ı infisâl ile
- 15 Agyâr bî-tereddûd olup vâsıl-ı murâd
Kaldum reh-i talebde ba‘îd ihtimâl ile
- 16 Güncişk aldı tu‘mesini ‘âr kalmadı
Şehbâz-ı tîz-per bu kadar yâl ü bâl ile
- 17 Çokdur sözüm velîk ümîdüm bu kim irem
Maşûda luţf-ı dâver-i deryâ-nevâl ile
- 18 Tâ kim dimâg-ı ‘âlemi ta‘tîr için bahâr
Neşr ide nefha-i güli bād-ı şimâl ile
- 19 Hıfz eyleye Hüdâ sitem-i rûzgârdan
Ol nahl-ı sâye-güsteri birkaç nihâl ile
- 20 Devlet refîk ü mevkib-i iqbâl hem-‘inân
Luţf-ı Hâk ola reh-beri ‘avn-ı ricâl ile

12 a başum : serüm A, E, şiyem D

12 a göge : bu ki D

14 a idem : itdüm B, C, D

16 a tu‘mesini : tu‘mesin E

16 b yâl ü bâl : pür yâl ü bâl A, E

Berā-yı Hāce Efendi¹

Fe-ilātün / fe-ilātün / fe-ilātün / fe-ilün

- 1 Sīne kim tahtgeh-i hüsrev-i gamdur şimdi
Cümletü'l-mülki anuñ cevr ü sitemdür şimdi
- 2 Düşdi dil şehrine âteş yine esbâb-ı tarab
Olsa endahte çâh-ı gama demdür şimdi
- 3 Nola ağlarsa gözüm kâfile-i şabr u sükün
Turmayup âzîm-i şahrâ-yı âdemdür şimdi
- 4 Pür-fürüg-ı ruḥ-ı cānâne iken perde-i çeşm
Mevc-i hün-ı dil ile reng-i bakamdur şimdi
- 5 Künc-i zulmet-gede-i kalbe biraz şevk viren
Tâbiş-i şa'şâ'a-i sāgar-ı Cem'dür şimdi
- 6 Meyve-i vaşluña ey naḥl-ı çemenzâr-ı ümîd
Hayliden muntazırız olsa keremdür şimdi
- 7 Mülket-i gamda 'Atâyî'yi şorarsan cānâ
Nâ-murādân-ı cihân içre âlemdür şimdi
- 8 Fülk-i sefeleden ey dil bu şikâyet nice bir
Yâverün dâver-i şâh-âne himemdür şimdi
- 9 O Hüdâvend-i kerem-kâr hüner-perver kim
Rükn-i dîn nâzım-ı ahvâl-i ümemdür şimdi
- 10 Hāce-i fazl u kerem vâsıtâtü'l-âkd-i kirâm
O cihân-dâver-i ferhunde-şiyemdür şimdi

17 A 27b, B 21b, C 20b, D 27a, E 23a

1 : - A, C, D, E

1 a kim : ki D

1 b cümletü'l-mülki : cümletü'l-mülk C, E

5 a biraz : zer-i A, e

- 11 Minnet Allah'a benüm gibi niçe mür-ı za'if
Şehd-i ihsânı ile garķ-ı ni'amdur şimdi
- 22 Benî dūr itdi felek hidmet-i dergâhından
Künc-i mihnetde işüm âh-ı nedemdür şimdi
- 13 Geçdi hengâm-ı tarab geldi dem-i sūr u şa' b
Kâmetüm bār-ı gâm-ı dehr ile hamdur şimdi
- 14 Şeb-çerâğ-ı dil-i pür-şevk-i girân-mâye dirîğ
Şem'-i zindân-ı kühen-hâne-i gamdur şimdi
- 15 Reşk-i cām-ı Cem iken bezm-i şafâmuz şad-hayf
Zehr-i kahr ile gönül şîşe-i semdür şimdi
- 16 Dām-ı ahyârda pâ-beste olan murg-ı şafâ
Baña nisbetle hemân sayd-ı haremür şimdi
- 17 Bir 'ilâc olmaz ise hâl kaçı müşgil olur
Dil ü cân haste-i endüh u elemdür şimdi
- 18 Hiç revâ mı ola pâ-mâl-i cefâ şol dil kim
Fahr-ı Rüm u hased-endâz-ı 'Acemdür şimdi
- 19 Vaktidür kim kıla ter şâh-ı nihâl emeli
Hâsılı lâyıķ olan vaz'-ı kalemdür şimdi
- 20 Hâl ma' lüm dirâz itme kelâmi ey dil
'İzz ü câhına du'â bundan ehemdür şimdi
- 21 Meclisi reşk-i tarab-hâne-i câvîd olsun
Çünkü 'adl ile cihân bāğ-ı İremdür şimdi

14 b şem'-i : şimdi A, E, zindân : rindân E

15 a şafâmuz : şafâda B, C

16 a ahyârda : agyârda B, C

19 a kıla ter : tutar bir A, E

Der-Medh-i Hazret-i 'Ali Kerremallahu Vechehu¹

Fā'ilātün / fā'ilātün / fā'ilātün / fā'ilün

1 Merhabā ey nokta-i pergār-ı çarç-ı bî-bekā
Halkadur gūşı derūn ser-halka-i ehl-i fenā

2 Pertev-i mihr-i sipihr-i lâ-fetâsın sendedür
Kuvvet-i hâşşiyet-i hurşid-i burc-ı evliyā

3 Ejdehâ-yı heft-serle şarılup ceng eyledün
Oldı piç-â-piç 'ankâ ile güyâ ejdehâ

4 Çeşm-i cânı kuhl-ı hâk-i merkadün binâ ider
Nitekim çeşm-i 'alîli hâk-i pāk-i Kerbelâ

5 Yaraşur olup mürîd-i sikke-dâruñ Zâl-i zer
İtse meydânuñda hidmet Behmen-i zerrin-kabâ

6 Turma miķnâtıs-veş cezb eyle âhen dilleri
İşigün taşında var hâşşiyet-i âhen-rübâ

7 Genc-i medfün üzre çün kurbân olınmak resmdür
Medfenünde nola kurbân itse erbâb-ı recâ

8 Rûz u Şeb çıkmakdadur mihmâne nân u ni' metün
Nitekim kurş-ı meh-i tabân u mihr-i pür-ziyâ

18 A 28a, B 22a, C 21a, D 27b, E 23b

1 : - A, C, D, E

4 a 'alîl : darîr B, C, D

5 b hidmet : hizmet A

6 a eyle : eyler B, C, D

8 a çıkmakdadur : çıkmadadır B

- 9 Sebze-veş olmuş mezâruñ küh-ı pür-temkîn-i dîn
Câ-be-câ zerrîn çerâguñ nergis-i bâğ-ı vefâ
- 10 Her nemed-püş ol çerâğa suhte-i pervânedür
Âyine-mânend kalbi şâf dili rû-nümâ
- 11 Tâc-bağş-ı pâdişâhân-ı diyâr-ı 'aşksın
'Âlemüñ sultânı olur işigünde her gedâ
- 12 Burclar kesmiş döner her biri tâcın terk idüp
Urdılar bu gerdiş-i zâtü'l-burûca püşt-i pâ
- 13 Ter gelür farkında yir yir şerha çekmiş başına
Serleridür kelle-i haşhâş-ı gülzâr-ı fenâ
- 14 Kim geçirür kelle-i teslim-i tavk-ı hizmeti
Bâ-huşûş ola muhibb-i hanedân-ı pür-safâ
- 15 Âsitânuñda 'Atâyî himmetüñ eyler ümîd
Sen de lutf eyle 'alîlüñ kıl be-nür-ı evliyâ

-
- 9 a sebze-veş : sebze-veş B,C,D
9 a pür : - E
9 b çerâguñ : çerâhuñ B,C
10 b kalbi şâf : sâfî kalb B,C,D
10 b dili rû-nümâ : ü ni-rüy-ı deryâ B,C
ü dili rüy-ı deryâ D
12 : - B
14 a geçirür kelle-i teslim : geçirmez garden-i B,C
14 b pür-safâ : bâ-safâ B,C,D

Kaşide-i Cülûsiyye Berâ-yı Sultân Murâd Hân Der-sıfat-ı
Taht-ı Pâdişâh

Fe'îlâtün / fe'îlâtün / fe'îlâtün / fe'îlâtün

- 1 Şubh-dem tahta geçüp Şâh Süleymân te'yîd
Hamdilillah ki şeref burcına geldi hürşîd
- 2 Refrefü'ş-şerefdür ol taht-ı sa'âdet ki anı
Bulsa zer küngürelî tâc idinürdi Nâhîd
- 3 Bârekallah zihî taht ki her mismârı
Oldı sandûka-ı pür-gevher-ı ikbâle kilid
- 4 Levhaşallah zihî destgeh-ı 'âlî kim
Şahre-ı leyale-ı mi'râc gibi kadri mezîd
- 5 La'îl-ı raşşânı nigîn-dân ile altun kandîl
Oldı mişkât aña taht-ı hümâyün-ı sa'îd
- 6 Çıkdı eyvân-ı şerefden yine bir şâh-nişân
Dest-ı mi'mâr-ı kazâ eyledi bir taht-ı cedîd
- 7 Buldı bārân-ı havâdisle halel olsa nola
Taht-bend-ı harem-ı 'izz ü sa'âdet tecdîd
- 8 Gören ol taht-ı zeri şah-ı sarây içre şanur
Dürr ü yâkût ile pür-kaşr-ı cinân-ı câvîd

19 A 28b, B 22b, C 21b, D 28a, E 23b

1 Cülûse-i Sultân Murâd Hân B, - C

Kaşide-i Cülûsiyye Beyâ-yı Sultân Murâd Hân D

3 a taht : tahte B

5 b mişkât : B, C, D

7 b taht : tahte B, C, D

- 9 Oldı gūyā kemer-i bāb-ı hūmāyūn mihrāb
Maḥfil-i cāmi^c-i iclāldür ol taht-ı sedīd
- 10 Bir güzel gūşedür anda o hūmāyūn evreng
Hūsn-i matla^cla o dergāha olup beyt-i kaşīd
- 11 Yaraşur taht-ı zer ol pa-rūy-ı sīmīn üzre
Gūyiyā taht-ı revānı götürür pīl-i sefīd
- 12 Dīde-i düşmene bir menkal-i āteş görünür
La^cl ü yakūt ile ol harmen-i āmāl ü ümīd
- 13 Ta^cne taşın atar ol taht-ı murassa^c felege
Eyledi çarḥ-ı şevābit anı ol mürvārīd
- 14 Āyete'l-Kürsī-i cāh olmuş aña harz-ı şerīf
Zer-kitābe ḥat-ı pūr kürsī-i ta^cvīz-i müfīd
- 15 Oldı ol taht-ı felek kevkebe zātü'l-kürsī
Anda tēc-ı zer-i pūr-şa^cşa^ca resm-i ḥurşīd
- 16 'Arş kandīlidür ol tēc-ı muşa^cşa^c gūyā
Buldı fer anuñ ile kürsī-i gerdūn temhīd
- 17 Ḥubbezā tēc-ı zer-endūd-ı murassa^c ki anuñ
Oldı her la^cl-i teri cevher-i cām-ı Cemşīd

10 a evreng : - D

10 b beyt-i kaşīd : olup kāsīd B,C,D

11 a pā-rūy : pā-būs B,C, pā-nev D

12 b āmāl ü : āmāl-i D

- 18 Nür-bağış olmağışın her tarafa şem^c gibi
Geçdi tâc-ı zer ile tahta şehen-şâh-ı reşîd
- 19 Âfitâb oldu ziyâ-bağış-ı hilâl-i iclâl
Geçecek taht-ı zere hüsrev-i seyyâre-i ʿıyd
- 20 Şeb-çerâğ oldu meger kim kafes-i zer-gerde
Ya o dîvâre-i zîver dür-i şeh-vâr-ı ferîd
21. Bârgâh-ı kereme açmış idi dest-i duʿâ
Âhir irişdi mürâda hele ol taht-ı saʿîd
- 22 Dürr-i dürc-i ʿazamet dürri-i burc-ı devlet
Meh-i gerdün-ı hilâfet şeh-i pür-dâniş ü dîd
- 23 Şeref-i şems-i kerem sâʿat-i nev-rüz-ı himem
Pertev-i nür-ı kadem âyet-i naşr-ı te'bid
- 24 Bahr-keff çarğ-şâdef emn-kenef ʿadn-şeref
Mihir-tef şîr-telef mâh-hedef tîr-merîd
- 25 Âsumân-kevkebe Cem-mertebe Sultân Murâd
Ki olur mürşid-i iclâline ikbâl-i mürîd
- 26 Ol ki olmuş idi haddi hân-ı katâr-câhı
Hevdec-i çarğ-ı berîn üzre ezelden Nâhîd
- 27 Ol ki olsa irişür hey'et-i garrâ-yı hilâl
Fâzîl-ı menşûrına zer-hulle-i tuğrâ-yı cedîd

19 b ʿıyd : ʿabîd B,C

20 b zîver : bu B, zer bu C

22 a ʿazâmet : ʿazimet B

23 a şems : şemş B,C, b kadem : harem D

23 b naşr-ı : naşr u B,C

24 b merîd : herîd B,C

27 a irişür : yaraşur E

- 28 Ol ki virür derem-i encümi resm-i mu^c tād
Vālī-i kişver-i subh itse berātın tecdīd
- 29 Kaşr-ı zer şemse-i mihre ^calemi rükn-i rekīn
Seyl-i idbār-ı sipihre işigi sedd-i sedīd
- 30 Mīl-i iklīl-ā zeri ta^cne-zen-i tād^aı Zūhal
Rīze-seng-i haremi ser-şiken-i haşm-ı ^canīd
- 31 Nīzesi hāme-i fetvā-dih-i katl-i düşmen
Hañçeri defter-i ^cömr-i siteme re'y-i resīd
- 32 Himemi genc-i tıllismāt-ı Cem'e kufl-şiken
Kalemi mahzen-i pür-gevher-i fazla iklīd
- 33 Levh-i sīmīn-i mehe böyle yazar evşāfın
Mihri zerrīn-kalem ol kātib-i ferhunde-neşīd
- 34 Dem-i şemşīr-i muhālif-şiken-i şer^c-i nebī
Berki envār-ı eşī^c a-figen-i Rabb-i mecīd
- 35 Ebr-i nisān-ı kerem şā^cika-bār-ı saşvet
Āb u āteş-i behem hikmet-i luţf-u tehdīd
- 36 Harīku'l-^cāde nüvāziş-gerī-i tālī^c-i sa^c d
Dil-firībāne kerem-güsterī-i baht-ı sa^c īd
- 37 Hamdülillah peder ü ^camm u birāder mülkin
Vāriş-i vāhid olup aldı o sultan-ı vāhid

29 a mihre : mihr E

31 b resīd : sedīd D

- 38 Minnet Allah'a gidüp hevl-i zalâm-ı hayret
Oldı bir necm-i hüdü evc-i sa'âdetde bedîd
- 39 Baş kaldurmayup itse yiridür secde-i şükr
Oldı rûzı bize rû-mâl-i der-i şâha ferîd
- 40 Özge 'ıyd olđı cihân halkına beyne'l- 'ıydeyn
Bahşış-i 'ıyddur erkâna ol in'âm-i sa'îd
- 41 Nola dâ'im kemerin kâh-keşân eylese pür
Zer-feşândur eli yollarda mişâl-i hurşîd
- 42 Himmet ile şu kadar münbasit erbâb-ı gümüm
Dil-i pür-gamdan açılsa nola kufl-ı ta'kîd
- 43 Şiddet ol deñlü muhâlif haç-ı fermânına kim
Az kaldı ki gide mağv ola resm-i teşdîd
- 44 Tutar anuñ yirini zerre-i mihr-i re'yi
Dem-i şubh olsa eger püf-zen-i şem'e-i hurşîd
- 45 İtse hurşîdi eger hâdis-i dîvânı taleb
Uyarır bād-ı seher hîzân-ı vakt-i temcîd
- 46 Pençe-i mihr-i şu'â'-efgene beñzer desti
Her kaçan rahş-ı felek-seyre binüp atsa harîr
- 47 Girse 'abbâsi şic'âre yaraşur şâh-ı 'Acem
Oldı zirâ işidüp kahrını cāndan nev-mîd

39 a itse : itsek B,C,D

39 b şâha : şâhı E

42 b gamdan : müdgām D

43 a fermânına : fermānuña A,E

45 b hîzan : hîzen D

- 48 Bīm-i kahr ile irüp sarşar alur destinden
Devr-i ʿadlinde ki hançer çeke şāh-ı güle bīd
- 49 Ağzını gönça-sıfat kana boyar dest-i kazā
Kim ki devrinde eme laʿl-i leb cām-ı nebīz
- 50 Salsa ʿaksın kılıcı āyine-i pūlāda
Rīz-rīz ola misāl-i dil-i ʿuşşāk-ı cedīd
- 51 İrse enfās-ı nesīm-i keremi cā'izdür
Nergise bāsıra-bahş olsa ruṭūbetle celīd
- 52 Behre-dār olsa nemek-dān-ı yem-i luṭfından
Mūmiyā ḥaṣṣiyetin feyz ide ecsām-ı kadīd
- 53 Hasta-i dār-ı şifā-yı keremi cān-ı ʿalīl
Beste-i ṭavk-ı ʿubūdiyyetidür ḥabl-ı verīd
- 54 Zāhir olinca hemān kevkebe-i ikbāli
Bezmi-i devletde kesildi bu kadar güft ü şinīd
- 55 Göricek taht-ı ʿadaletde şeh-i devrānı
ʿArza girse yaraşur ḥāme-i ferḥunde-nüvīd
- 56 Pādişāhum benem ol mīr-i livā-yı ʿirfān
Tarz-ı ḥāsum ki göre ḥüsrev iderdi taqlīd
- 57 Şüretā kemterin ammā söze gelse ṭabʿum
Geçinür ʿālem-i maʿnīde şehen-şāh-ı ferīd

48 b çeke : çeker A,B,C

52 b kadīd : hadīd E

56 a pādişāhum : pādişāhā E

- 58 Hutbe vü sikkesi dîbâçe ile mühr-i kabûl
Suhan ahkâmını dîvân idüp itdüm tecdîd
- 59 Dürr-i menşûrina inşâlarımın öykünemez
Fıkrasın itse murassa^c ne kadar mürvârîd
- 60 Kılisa tahrîr kaçan müy-şikâf-ı kalemüm
Lafzdan itmek olur rûh-ı kelâmı tecrîd
- 61 Zâde-i tab^c-ı güher-rizûme taklîd idemez
Gerçi zu^cminca falan ibn-i falan ider haşîd
- 62 Kankı hayâl-i suhandur ki cerîden idê red
Girse meydâne kaçan kilik-ı kümeyt-âne tarîd
- 63 Dildür işrâk-ı ma^cârifle muşac^c şac^c mülki
Ki ola bir tarafı kulzüm-i pür-dürr-i ferîd
- 64 Bu kadar gevheri bir gavtada tahsîl itdüm
Yümn-i bahtuñ ile ey şâh-ı Sikenderete'bid
- 65 Nola lutfuñla 'Atâyî'yi ser-efrâz itsen
Fazl ile oldı benî Nev^ci meyânında ferîd
- 66 Nakl-i şeh-nâme-i medhün yiter itdi demidür
Eyleye hayr-du^câ hâme-i zîbende neşîd
- 67 Nitekim tahta geçüp hüsrev-i mülk-i hâver
Ala bahşişle terakkîsini mâh-ı nev-^cıyd

60 a kalemüm : kalem E

61 b ider haşîd : idî hafîd D,E

64zb bahtuñ ile ey : tahtuñlañur A,E

67 b terakkî : terfî D

- 68 Dâ'imâ taht-i sa'âdetde olup genc-efşân
Kıla her emrde tevfi̇k-i İlähi te'bîd
- 69 Nâme-i câhına 'umvân olup âyât-ı zafer
Zeyl-i menşür-ı celâli ola kayd-ı te'yîd
- 70 'Ömr-i devlet müterakki 'azamet rûz-efzûn
Câh u şevket mütezâ'if dem-i ikbâl mezîd

Berā-yı Hazret-i Sultān Murād Hān¹

Mefā'īlün / mefā'īlün / mefā'īlün / mefā'īlün

1. Biḥamdillāh yine iqbāl ü devlet 'izz ü şān buldı
Zemīn ser-māye-i re'fet zamān emn ü emān buldı
- 2 Yine te'sīr idüp iksīr-i enfās-ı seher-gāhı
Du'ā-yı şeh revā-yı dil revāc-ı zerr-kān buldı
- 3 Yine gösterdi pīr 'akl-ı kül-i tagyīr-i māhiyyet
Cihān-ı bī-sebāt ārāyiş-i bāg-ı cinān buldı
- 4 Yayıldı pertev-i hurşīd-i 'adl ü dād āfāka
Fezā-yı bāhter ferr ü ziyā-yı hāverān buldı
- 5 Çekildi hān-ı ihsān kūrş-ı germ-i āfitāb-āsā
Gözi toydı nücümüñ mäh-ı nev bir pāre nān buldı
- 6 Şalındı bahr-i gevher-rīz feyz-ā-feyz dünyāya
Der-i maksūdını nā-kām-ı hayret rāygān buldı
- 7 Yakup tāt-ı sitem leb-teşne-i ihsān idi 'ālem
Yine mā'ü'l-hayāt-ı luṭf irişdi tāze cān buldı
- 8 Züleyhā gibi dehri Yūsuf-ı 'ahd eyledi tāze
Kemāl kuvvet ü kudret cemāl hüsn ü ān buldı

20 A 30b, B 24a, C 23a, D 30a, E 25b

1 Der-Sitāyiş-i Sultān Murād Hān 'aleyhirrahme ve'l-gufrān B, -A, C

2 b zerr-kān : zerre-kān D

3 a pīr : pūr E

3 b cihān-ı : cihānı B

4 b ferr ü : fer-i D

7 b mā'ü'l-hayāt : مآل الحيات B, C, D

8 a dehri : devri A, E

- 9 Felek feyz-i bahār-ı ma^cdeletle nev-civān oldu
Zemāne devlet-i şāhīde ‘ömr-i cāvidān buldı
- 10 Kurıldı taht-i zerrīn pīşgāh-ı kaşr-ı ‘ālīde
Hümā-yı himmet-i şāhī ne a^clā āşiyān buldı
- 11 Ayak dīvānın itdi pāy-i taht-ı heft-kişverde
Ne kim fermān buyurdı cümle baş üzre mekān buldı
- 12 Kılıç çıktı şalındı şark u garba zülfekār-āsā
‘Adū-yı kāfir ile dilleşür bir tercemān buldı
- 13 O şevka sīt-i gül-bang-ı senā irişdi eflāke
Du^cā-yı seyfdür kurb-ı kabül-i müste‘ān buldı
- 14 Çıkardı dahmeden güyā Nerīmān tīg-i Daḥḥāki
Bulup şāhib-kirān tīgin kılıç şāhib-kirān buldı
- 15 Siperden çıktı dirlikler dirildi eski gāzīler
Gedālar genc-i pinhān mürdeler rüh-ı revān buldı
- 16 Nice ser-keş nihāli bend idüp ber-tār ile re'yi
Riyāz-ı mülk ü millet hayli kāmīl bād-bān buldı
- 17 Nesīm-i feth ile bayrak açılısın yürüsün ‘asker
Muvāfık rüzgār esdi münāsib bād-bān buldı
- 18 Kemīne-iltifāt-ı pādişāh-ı dād-güsterle
Memālik ferr ü ‘adl-i devlet-i Nūşirevān buldı

10 a kaşr : taht A,E, b a^clā : ‘ālī E

11 : - E

12 a -āsā : - B

13 a irişdi : irmişdi A,B,C,E

18 b ferr ü ‘adl : fer-i ‘adl B,Ç,D

- 19 Cihān-cū hüsrev-i 'ādil ki devr-i luṭfı geldükde
Sipihri-i Zāl'e kuvvet virdi hayli nā-tüvān buldı
- 20 'Adālet-piše hayr-endiše sultān-ı suhanver kim
Nihān-ender-nihān biñ nükte-i nāzük-beyān buldı
- 21 Sikender-menkabet Dārā-dirāyet şah-ı deryā-dil
Ki Eflātün-ı re'yi imtiyāz u imtiyhān buldı
- 22 Şeh-i kişversitān Sultān Murād bende-perver kim
Zamān-ı re'fetinde çarhı herkes mihribān buldı
- 23 O server kim rikāb-ı 'azme çeşbān itmedin pāyin
Zimām-ı devleti der-kef sipihri zīn-rān buldı
- 24 O şeh kim feyz-i 'adli Hızır irişdi halk-ı dünyāya
Zülāl-i çeşme-i rāhat-resān-ı ins ü cān buldı
- 25 O şeh kim 'ahd-i luṭfı 'āleme bast-ı zemān itdi
Semend-i 'ömr-i çapük-rev feza-yı bī-girān buldı
- 26 O şeh kim dāğ-ı mühri heykel-i vefk-i murād oldı
Hulūs ehli misāl-i sīm ü zer nām u nişān buldı
- 27 Sevinsün baht-ı devlet dergehine intisāb itdi
Öğünsün 'ahd-i 'adli böyle şah-ı kām-rān buldı
- 28 Nice teşbih idem devletde āna hān u hākānı
Ne hākān böyle bir devlet ne devlet böyle hān buldı

-
- 19 b nā-tüvān : bād-bān A,E
21 b imtiyāz u imtiyāz-ı B,C
23 b sipihri : sipihri C,E, zīn-rān : zīr-ān B, zīr-rān C
26 a vefk : vākıf E, oldı : itdi A,E
27 a baht-ı : baht u A,E
28 b hān : cān B,C

- 29 Begendi p̄ir ü bernâ ser-te-ser evzâ^c vü eṭvārın
Ki fikr ü dāniş-i p̄irâne baht-ı nev-civān buldı
- 30 Meger levh-i derūnı pertev aldı ʿaql-ı evvelden
Ki ma^c k̄ulāt-ı ʿilmi rütbe-i hüsn ü ʿayān buldı
- 31 Sevād içre zülāl-i Hızrdur haṭṭ-ı hümayūnı
Cihānda ölmez ol kim böyle bir āb-ı revān buldı
- 32 Midād-ı surh la^cli reng ile ol haṭṭ-ı mevzūnı
Görenler kıṭ^ca-i yākūtdan kadrin girān buldı
- 33 Nigāh-ı nāz iderse nola çeşm-i encüm eflāke
Süm-i rahşı cihān-gerdi gibi bir sürme-dān buldı
- 34 Olur haşşiyeti şad-bār gālib tıyn-ı mahtūme
Ne yir kim na^cI-ı rahşından nişān-ı dilsitān buldı
- 35 Varak gerdān-ı bād-evrāk-ı verd-i bāğ-i lütfından
ʿilāc-ı nāfi^c-i teb-lerze-i faşl-ı hazān buldı
- 36 Olaldan pās-ı hıfzı hāris-i ma^cmüre-i ʿiffet
Metā^c-ı şabr-ı dil çeşm-i tubāndan dīde-bān buldı
- 37 Bulaldan dest-gīr-i lütfını çün pençe-i hurşid
Kef-i dest-i temennā ceyb-kān içre mekān buldı
- 38 O gark-āb-ı belā kim şıdk ile kıldı du^cāsın yād
Kenār-ı baħr-i istignāda kendin kām-rān buldı
- 39 Haṭ-ı şā^cir-veş itdi tefriķa tīg ile kalbin çāk
Anuñ kim hākim-i vicdānı kolında yılan buldı

29 a p̄ir ü bernâ : p̄ir bernâ D

36 a ʿiffet : devlet A,E,b tubān : tubbān (vezin gereği)

37 b mekān : revān A,E

39 b vicdānı : ü cüdrānı B n n

- 40 'Adū-yı devleti kûpāl-i kahri ser-nigūn itdi
Bu hâletden zemâne neşve-i ritl-i girân buldı
- 41 Musallaḡ olmış iken aña bir gül-i beyābānī
Hele rāh-ı ümid-i bī-kesān emn ü amān buldı
- 42 Kazā kıldı delâlet yār olup tevfiḡ-i Rabbānī
Yeñiden hâtem-i mülkin Süleymān-ı zamān buldı
- 43 Tıllsm-ı sihri ibtāl eyledi efsūn-ger-i hikmet
Gidüp ol şekl-i münker halk genc-i şây-gān buldı
- 44 Hadeng-i tīg-i kahri oynadı bögründe a'dānuñ
Görince 'aklı gitdi şanki ceybinde yılan buldı
- 45 Zihī üstād-ı tır-endāz-ı çabük-dest kim tīri
Dahi pervāze ruḡsat bulmadın nevkinde kân buldı
- 46 Eger kim kabzaya alsa kemān-ı Rüstemī dirler
Henüz bāzū-yı Rüstem zörına lâyıḡ kemān buldı
- 47 Şadā-yı zih tıyup mihr ile gerdün sīnesin yoklar
Her ok kim şast-ı destinde ḡalās-ı cānsitān buldı
- 48 Güneş yazdı 'umūr-ı sāk-ı 'arşā zerle tārīhin
Meger kim menzıl-i tır üzre sehminden nişān buldı
- 49 Şehen-şāha şu muşretler ki buldı haşma ecdāduñ
Ne Sāsāniler'ün girdi eline ne keyān buldı

41 b bī-kesān : be-kesān D

44 b ceybinde : cebinde B,C,D

47 b şast : şaşt E

49 b Sāsāniler : Sāmāniler A,E

- 50 Kimi taht-ı kadīme t̄abī^c itdi mülk-i Yūnānı
Kimi Rūm illerin açdı nice gene-i nihān buldı
- 51 Uyurdu baht-ı h̄āb-ālūd-ı düşmen gaflet almışdı
Ser-ā-ser çār-sū-yı mülketi bī-pāsbān buldı
- 52 Olup miftāh-ı kişver tīg-i pūlādı ebū'l-fethūn
Bevā-yı nusreti yolında dāmen der-meyān buldı
- 53 Selīm-i kāhir itdi çünki Mısr-ı Kāhire 'azmin
Fütūhı hem-rikāb u 'izz ü bahtı hem- 'inān buldı
- 54 Şu^cā^cı berķ-i tīgi gözlerin korkıtdı A^ccām'un
'Arab gül-bang-ı topımdan kıyāmetden nişān buldı
- 55 Süleymān Hān Gāzī baħr u berri eyledi teshīr
Meṭā^c-ı maşrık u mağrib harāc-ı baħr u kān buldı
- 56 Şeh-i İrān-zemīn h̄āk-i dīrīne ser-fürū itdi
Ayagı toprağında feyz-i kuħl-ı İsfahān buldı
- 57 Dimāg-āsūde kıldı cevher-i tīgi 'adem mülkin
Yemen ser-keşlerin kúpāl-ı kahrı pek yaman buldı
- 58 Kimi saldı vezīr-i şīr-giri deşt-i Şīrvāne
Varup sayd-ı pelengān itdi biñ bebr-i beyān buldı
- 59 Ser-ā-ser mülk-i mevrūsı gibi zabt itdi āfāķı
Kılā^c-ı mülk-i Azerbaycān buldı Revān buldı

52 ca olup : öpüp D, b bevā : livā D

55 a baħr ü berri : berr ü baħri B,C,D

55 b meṭā^c-ı maşrık...harāc-ı baħr : harāc-ı maşrık...
meṭā^c-ı baħr -kān D

57 b ser-keşlerin : ser-leşkerin A,E

58 a giri : girin A,E, b biñ bebr-i : biñ bir B,C

59 b mülk : - E

- 60 Muhammed Hân-ı Sâliḡ Egri gibi bir kal^c ayı aldı
Bozup tâbûr-ı ḡasrı mülk ü mâlı rây-gân buldı
- 61 Atañ geldi Celâli fitnesin def^c itdi ^câlemeden
Memâlik gülşeni dest-i erâzilden emân buldı
- 62 Bîḡamdîllah bu gün şād eyledüñ ecdâduñ ervâhın
Kadîmî intizâmın devlet-i ^cOsmâniyân buldı
- 63 Revâdur sübḡa-i medḡ ü ḡenâya fâşıla itsem
Bu vâdide kâlem bir gevher-i ḡâtırsitân buldı
- 64 Dil-i zârumda dil-ber dâḡ-ı ^caşkından nişân buldı
Nice şād olmasun mühr ile bir genc-i nihân buldı
- 65 Nola maḡbûl olursa ḡamze-i ḡün-rîzi yanında
Ki her baḡdıḡca tîḡin elde tîrin der-kemân buldı
- 66 Görince tâb-ı meyle ḡamzesi ḡünîliḡin bildi
Meger tîḡinde ^caşık reng-i ḡün-ı küştegân buldı
- 67 Çıkardı çünki takvîm-i cedîdi ḡatt-ı ruḡsârı
Bakanlar anda remz-i fitne-i âḡır-zamân buldı
- 68 Reh-i derd ü belâda zâyif^c itdi çün dil-efḡârı
Bu gün bir ḡûb-sevdâ itdüḡin ol dilsitân buldı
- 69 ḡam-ı zülfinde şâne yoklayup dil-besteler ḡâlin
Dirilmiş meşveret eyler hezârân nâ-tüvân buldı
- 70 Ayāḡı topraḡı kim cevher-i iksîr-i devletdür
Düşen tıfl-ı sirişküḡ gibi nakḡ-i bî-girân buldı

- 71 Ne bāg-ı cennet-āsādur çemenzār-ı muḥabbet kim
Ne şarsar şiddetin tıydı ne āsīb-i hazān buldı
- 72 Makām-ı emn ü ‘uzletde şafā rindān-ı bī-ḳayduñ
Huşuşā ol ki göñlince bir iki yār-ı cān buldı
- 73 Şehā kişversitānā dād-kāra devr-i ‘adlūñde
Biḥamdillāh cihān cevr-i sitem-gerden amān buldı
- 74 Dil-i zārūm olup mānend-i murgān-ı hazān-dīde
Ne gerdūndan amān buldı ne miḥnetden zamān buldı
- 75 Düşüp ser-menzil-i ümmid için sahrā-yı heyhāta
Cefā-yı der-kemīn ü tīr-i ḳahrı der-kemān buldı
- 76 Elümde ḫāme vü kāgıd görüp gerdūn cefā itdi
Elümde şahne güyā lüle vü berg-i duḫān buldı
- 77 Güm oldı vādi-i ḫayretde dil akrān ise geçdi
Reh-i ser-menzil-i maḳsūdı bulmadı bulan buldı
- 78 ‘Aṭāyī ‘arz-ı ḫāle cūr’et itmezdi bu lehceyle
Veliy zu‘minca bir ḫüñkāre lāyık armağān buldı
- 79 Devātın ağızın arar dā’imā kilik-i suḫan-çīnüm
Hezārān sırr-ı ser-beste nice rāz-ı nihān buldı
- 80 Tevārīḫ-i selefde çok nevādir eyledüm inşā
Talup gavvās-ı tab‘um anda dürr-i bī-girān buldı

73 b cevr-i sitem : cevr ü sitem A,E

74 a olup : dili B,C

75 : - A,E

76 b elümde : yüzinde B,C, elinde D

77 b bulmadı : bulmadın B,C,D

79 a çīnüm : cebīnüm B,C, b sırr: - B,C, tīr A,E

- 81 Şakā'ik zeyline bir vech ile oldum tırāzende
Gören didi tırāzın dāmen-i āhır-zamān buldı
- 82 Tetebbu^c eyleyüp āsarı Firdevsi gibi tab^c um
Mücellā tıgine efsāneden seng-i fesān buldı
- 83 Nizāmi Hamsesi kim pençe-i pülād-ı nırümdür
Yorılmadı nice Dehli vü Cāmī'den amān buldı
- 84 Tılā-yı surhı dest-i dürr-feşān gibi himmetle
Elümde hālet-i nermi-i deşt-i meh-veşān buldı
- 85 Nice te'lifüm oldu mu^c teber ism-i şerīfünle
Misāl-i nakd-i hālis sikkeden nām u nişān buldı
- 86 Nice garrā zeminde büstān-ı tāze tarh itdüm
Selef ammā ki hāzır dāstān-ı bāstān buldı
- 87 Eger eş^cār-ı mevzūnum eger āsār-ı menşūrum
Bulanlar gevher-i sencide vü nakd-i revān buldı
- 88 Görüp dīvān-ı eş^cārūm nice meyl itmesün'ādem
Anuñ her şafhasında nefha-i bāg-ı cinān buldı
- 89 Peder Sultān Murād-ı Şālis'ün olmışdı manzūri
Nice yıl hıdmet-i ta^clīm-i şeh-zādeyle şān buldı
- 90 Baña da iltifāt-ı şāh-ı 'ālem olsa dirlendi
Murāda irdi kāmın ol fakīr-i nā-tuvān buldı

82 b seng-i fesān : şekk-i feşān B,C

84 a surhı : surh B,C, dürr-feşān : efşā-zih B, efşāre C

84 b deşt : - A,D,E

86 a tarh : tār E

89 b hıdmet : hızmēt A,B,E

- 91 Kulûñ oğlı kuluñdur hizmet emr itsen nola dinse
Kadîmi bende-i mevrûsunı şâh-ı cihân buldı
- 92 Kalem kim hayliden ser-der-giribân-ı tefekkürdür
Nigâh-ı luţfa lâylık çok nikât-ı dilsitân buldı
- 93 Olur fersûde ger keşş ü casâ-yı âhenîn olsa
Devât u hâme vasfuñda ne hadd ü ne girân buldı
- 94 Duâ-yı devletüñdür lâzım olan evvel ü âhir
Suhan hüsn-i hitâm u hâtime luţf-ı beyân buldı
- 95 Dile şevk-i icâbet mücib-i tekrâr olur güyâ
Duâ erbâbı enfâs-ı eserle hem-înân buldı
- 96 Makâm-ı kuddise her biñ niyâzı kim idem irsâl
Duâlar didi geçdi menzil-i kerrübiyân buldı
- 97 Duâmuz bu Hüdâ'dan cömr ü devlet müstedâm olsun
Ki câlem devletüñde niçmet-i bî-ımtihân buldı

91 : - C

91 a hizmet : hizmet A, nola : ne var B

93 a keşş ü : keşş-i A,D,E

95 b enfâs-ı : enfâsın A,D,E

97 a cömr ü : cömr-i B,C

Der-sitāyış-ı Sultān Murād Hān 'Aleyhi'r-raḥme ve'l-Gufrān]

Mefā'ilün / fe'ilātün / mefā'ilün / fe'ilün

- 1 Seher-geh gonca-sıfat kıldı 'ālemi dil-şād
Nesīm-i müşğ-dem-i müjde-i mübārek-bād
- 2 Açıldı hātır-ı ümmid uyandı çeşm-i emel
Yayıldı nefha-i gül-berg-i arzū-yı fu'bād
- 3 Şeneldi feyz-i bahār-ı safā ile 'ālem
Tonandı sūr-ı sūrūr eyleyüp bilād u 'ibād
- 4 Ne sūr-ı nakd-i nişāri şu'ā'-ı subḥ-ı zafer
Ne subḥ-ı pertev-i nūrı cevāhir-i es'ād
- 5 Fūrüg-ı pençe-i mihrinden ebr-i gam sad-çāk
Nesīm-i subḥ-deminden gubār-ı dil ber-bād
- 6 Feza-yı çār-cihet tūde tūde gevher-i kām
Metā'-ı zevk u safā tā-be-sakf-ı seb'-ı şedād
- 7 a dül-i sabāh-ı emel burc-ı nuşrete çeşbān
b Amūd-ı subḥ-ı emāni sarāy-ı şevke 'imād
- 8 Mişāl-i keyf-i dü-bālā sūrūr pey-der-pey
Şu mihr ü mäh-ı şeb-ārā fūrüg-ı neşve ziyād
- 9 Zihī sūrūr dem-ā-dem 'arūsī-i 'ālem
Kur'ān-ı neyyir-i a'zam vişāl-i ehl-i vedād

21 A, 33a, B 26a, C 25a, D 33a, E 27b

1 Berā-yı Sultān Murād Hān D, E. - A, C

4 a şubḥ : tāt A, E. b nūr... : nūr-ı A, E

5 a mihrinden : kahrından A, E

7 a çeşbān : çeşpān A, B

- 10 Rahîk-i kām leb-â-leb ferâg-ı dil sâkî
Harîf-i ‘ayş ‘alem-dâr-ı ârzü-yı fu‘âd
- 11 Zimâm-ı kâr be-kef ‘arşa-ı zafer pehnâ
Semend-i şevk revân tûsen-i recâ münkâd
- 12 Vekîl-i harc-ı emânî hazîne-dâr-ı emel
Harîf-i ‘ayş ‘amel-güster-i murâd-ı fu‘âd
- 13 Cebîn-i tûsen-i tahta zafer sabâhü'l-hayr
Nigîn-i hâtem-î mülke fütüh nakş-ı sevâd
- 14 ‘Aceb mi şevk-ı derûn-ı dil olsa rûz-efzûn
Ki irdi subh-ı safâdan talî‘a-ı imdâd
- 15 İrişdi gûş-ı Sürüş'a şarîr-ı bâb-ı fütüh
Açıldı dest-i zaferle kilîd-i genc-i murâd
- 16 Takallüb eyleyicek Ka‘beteyn-i bîm ü ümîd
Yed-i mü'eyyid-i takrîrden görildi küşâd
- 17 Pür oldu gulgüle-ı şavk ile devâ'ir-ı dehr
‘Irâk'dan ‘aceb âvâze eyledi üstâd
- 18 Şabâ getürmese bu müjde-i revân-bahşı
Niçün nişâr olunurdu yolında müşğ-i ziyâd
- 19 Ne müjde ‘atse-i mezkûm u nakşa-i maşdûr
Ne müjde âh-ı belâ-keş teneffüs-i nâ-şâd

12 : - B,C

17 a şevk ile devâ'ir-ı dehr:şevkden pûte-i perdeB,C

18 b müşk-i : müşk ü B,C

19 a mezkûm : merkûm D

- 20 Ne müjde rāhat-ı rūh u devā-yı hasta-dilān
Ne müjde kuvvet-i kalb ü kıvām-ı hayy-ı cemād
- 21 Ne müjde hātme-i intizār-ı aşık-ı zār
Ne müjde nāmiye-i re'fet ü hazān-ı cinād
- 22 Zuhūr-ı dīn ile mülk-i Acem tezelzülde
Misāl-i zelzele-i tāk u mu'ciz-i mīlād
- 23 Yine nevā-yı Acem darb usūline uydu
Acem mi göklere irişse nāla vü feryād
- 24 Fütüh-ı mülk-i Acem makdem-i şeh-i ālem
Bize safā-yı dem-ā-dem adūya zahm-ı ziyād
- 25 Ne şah-ı dāver-i rüy-ı zemīn be-istiklāl
Ne şah-ı hüsrev-i devr-i zamān be-istibdād
- 26 Sütüde gevher-i yektā-yı ma'den-i ibdāc
Dür-i aziz-vücüd-ı şadefçe-i icād
- 27 Nücüm-ı asker-ü gerdün hıyām u subh-ı livā
Hilāl-i hançer ü hurşid tīg ü şule-nicād
- 28 Siper-şikāf-ı Peşen Kahramān-ı pençe-şiken
Kemin-rübā-yı Tehemten-keşende-i Kişvād
- 29 Siphir-kevkebe dārā-nihād Cem-efser
Bülend mertebe vālā-nijād Kisrā-dād

20 a rūh u : rūh A,E

25 a dāver-i rüy-ı zemīn : rüy-ı zemīn dāver-i A,D,E

26 a ibdāc : yarāc E

28 a Peşen : Peşen ü D

29 b kemin : kemer B,C,D

29 a nihād : nihāl A

- 30 Cem-i huçeste-siyer pâdişâh-ı her kişver
Serir-bahş-ı Sikender harâc-gir-i Kubâd
- 31 Şu'â'-ı cevher-i 'âlem güzide-i âdem
Cihân-güşâ-yı mu'azzam re'is-i ehl-i cihād
- 32 Cenâb-ı hazret-i Sultân Murâd-ı kişver-gîr
Ki oldu râ'yet-i mansûrî tāk-ı dîne 'imād
- 33 O şeh ki levha-i şeh-nâme-i sa'âdetidür
Sipîhr-i ahdar-ı hurşid bâhirü'l-es'âd
- 34 O şeh ki radde-i defter-i mehâbetidür
Sufûf-ı asker öninde selâsil-i pulâd
- 35 O şeh ki bende-i dîrîn-i bâb-ı devletidür
Gerek nebîre-i Rüstem gerekse pür-ı Kubâd
- 36 Muhit-i merkez-i kadri devâ'ir-i eflâk
Hudûd-ı hıttâ-i mülki nihâyet-i eb'âd
- 37 Hutût-ı cebhe-i ikbâli hayt-ı subh-ı zafer
Satür-ı safha-i iclâli şâh-râh-ı sedâd
- 38 Şu'â'-ı kevkeb-i kadri revâk-ı çarha cila
Zilâl-i kevkebe-i 'azmi rûy-ı 'arza mihâd
- 39 Gubâr-ı hâk-i rehinden recâ karîrû'l-'ayn
Nesîm-i bâr-gehinden ümid gülşeni şâd

30 a: - E

33 b ahdar-ı : ahdar u B,C

35 b gerekse : gerek D,E

36 a devâ'ir-i eflâk % revâk-ı çarha cilâ D

36 b : 38 b

37 , 38 : - D

- 40 Yed-i mü'eyyidi hürşide sunsa táb vire
Niteki bázü-yı nírümle pençe-i pülād
- 41 Olur zemīn ü zamān vakt-i luţf-ı kahrından
Misāl-i kīse-i nakkād ü kāse-i faşşād
- 42 Tirāşedür dil ü dest-i güher-feşānından
Harāc-ı hitta-i Bahreyn ü tuhf-e-i Bağdād
- 43 Eger kim şemme-i luţfı tokinsa bir hāke
Güli güşāde-zuhūr ide tā-be-yevm-i tenād
- 44 Ne'üzübillah eger nā-gehāni bir yirde
Birisi sebk-i lisānıyla itse tīgini yād
- 45 Nemā-yı kaţc ide ol yirde bil ki dil kesile
Eser kılup o nefes zır zır ola ecsād
- 46 Eger ki nāme-i tehdīdi varsa bir mülke
Misāl-i Zāl ola etfāli pır-i māder-zād
- 47 Olursa zerre-i re'y-i müniri pertev-sāz
Zühaldā kalmaya hergiz nişān-ı hāl-i sevād
- 48 Dināğ-ı dehre ki lezzet-resān ola ni'āmı
İde bu günbed-i mināyı şīşe-i kannād
- 49 Nücüm-ves şura deryā yüzinde gevher-i mevc
İletse kulzūme ebr-i kefi peyāmını bād

40 a yed-i : yedi E

41 a luţf u kahr : luţf kahr D

42 a dil ü dest-i : dil-i dest ü D

44 a bir yir : her bir yir A

48 a ni'āmı : kalemı A,E

- 50 İde tarab-gede-i kahkahayı beyt-i hazen
Egerçi çüpe-i ta'vini aındurur üstād
- 51 Şüküh-ı devlet ü ikbāli itse devlet ile
Reh-i mücerrede seyr-i menazil-i es'ād
- 52 Rikābinuñ ola sa' deyn peyk-i zer-tācı
Mevākibinde kevākib ola ekall-i 'ibād
- 53 Sebāt-ı pāyi semendin görince meydānda
Bilindi kim nic' olurmuş cibālinden evtād
- 54 Tahammül eylemege tābiş-i mehābetine
Misāl-i berf ola yah-beste burc-ı seb'-i şedād
- 55 Müseccel oldu zamān-ı zafer Kur'ān'ında
Zemīn-i mülk-i 'Acem'de haşād-ı ehl-i fesād
- 56 Metā'-ı cānı kesād üzre idi a' dānuñ
Hele varup kapu açdı hadeng-i saht-güşād
- 57 'Acab mı ah-ı derūnı şerer-feşān olsa
Tokında seng-i dil-i hasma hançer-i pulād
- 58 Revāne itdi revān hayl-ı seyl-i girdārın
Kuşatdı her yaña handekler eyledi icād
- 59 'Asāb için küre-i āteş itdi a' dāya
Şu dem ki top-ı hevāyiden oldu hışmı ziyād

-
- 50 a tarab-gede : kulzüm C
50 b egerçi : eger ki B,C,D
51 a devlet ü : devlet-i B,C. b mücerrede : mücerre-i D
53 a semendin : kemendin B
54 b ola : - D, berf : lücce B
56 a kesād : güşād B,C,D
57 b pulād : fulād A,E

- 60 Tokındı sadme-i şahı yıkıldı kalb-i 'adū
Bozıldı leşker-i düşmen alındı ehl-i fesād
- 61 İrişdi kal'aya çün töp-ı şavlet-i kahrı
'Acab degül yakasın yırtup eglese feryād
- 62 Meger ki makdem-i şahiden eyledi müjde
Yolında her nesi var ise eyledi ber-bād
- 63 Degül tezelzül-i bārū segirdi hep bedeni
Zafer nişaneleri itdi kal'ayı dil-şād
- 64 Kadimi bendesi olmaqlığa dirildi hemān
Tevāzıf eyledi pervāz-ı burc-ı hāk-i nihād
- 65 Dinildi fethine tevfiq-i Hakk ile tārīh
Revān'ı dōke dōke aldılar be-vefķ-i murād
- 66 Fütūh-ı hazret-i şah-ı cihāna fāl tutup
'Irak'dan idelüm nağme-i mübārek-bād
- 67 Kaleu geçirmez iken sözde hiç kāfiyeyi
İnlemesün mi ya Sultān Murād ile Bağdad
- 68 Bu feth-i bāba ki mäh-ı saferde oldı zafer
Tamām-ı sāla dek dek eyler fütūhı istitrad
- 69 Cem-ıktidār şehā hüsrevā cihān-gıra
Eyā huçeste-zılāl Cenāb-ı Rabb-ı 'ibād

62 a şahiden : şahide D

64 a olmaqlığa : olmağ ile B,C,D

64 b eyledi pervāz-ı : itdi yir öpdi B,C

66 b nağme : nefha E

- 70 Sen ol Sikender-i devr-i zemānesin ki olur
Peyām-ı ma' deletünle Revān-ı Kisrā şād
- 71 Sen ol Tehemten-i şāhib-kıran-ı ma'rekesin
Ki bozılır yed-i kahruñla şüret-i Bihzād
- 72 Sen ol güzide-halefsin ki dürr-i medhünden
Güher-tırāz kıla cān kulağını ecdād
- 73 'Ulvv-i şānuña nişbet menākıb-ı eslaf
Olur nümüne tamām-ı merātib-i a'dād
- 74 Cihān-nümā-yı celālünde cām-ı manzaradur
Olan Sikender'ün āyīnesine pīş-nihād
- 75 Benān-ı dest-i güher-bārda retīme-sıfat
Gören o mühr-i Süleymān-ı nigīn eyler yād
- 76 Kıbāb-ı mülk-i 'Acem şavletünle efgende
Harābe-zār-ı sitem re'fetünle emn-ābād
- 77 Hücüm-ı pençe-i kahruñ açar demür kapuyı
Mişāl-i hamle-i Haydardur pençe-i pülād
- 78 'Acem'de de kımayup fetḥ-i cedd-i a'clāñı
Revān-ı Hazret-i Sultān Murād'ı kılduñ şād
- 79 Siyāh-ı mühre-i dāğ-ı derūnıdur haşmuñ
Eger ki şeş-dere-i miñnet içre görse küşād

71 b yed-i kahruñla : kahruñ ile B

73 b tamām-ı : nümā-ger B, nümā-yı C

74 a cām : - A, D, E

75 a bār : pār B, C

75 b eyler : eyleye B, C

77 b pençe-i : deriçe D

- 80 'Adū Revān ile Toprak Hişārın aldurdı
 'Aceb mi cān u tenin nār-ı gayret itse remād
- 81 Cüzūr-ı tāt-ı serin toğradı Kızılbaş'un
 Refāfızuñ kökini kesdi tīg-i berk-i nihād
- 82 Güzāt-ı gürz-i girān ile başına kakdı
 O turfa tātını çün mih-i āteş-i cellād
- 83 Şarīr-i şeh-per-i nāvek nevā-yı na'ra-ı merd
 Misāl-i nağme-i sāz u sūrūd-ı hayl-ı cerād
- 84 Emān ile şu ki buldı necāt kahruñdan
 Yıkık gönüllerini luţfuñ eyledi ābād
- 85 Revānı cān gibi hıfz eyledün bedenlerde
 Kıyāmet olsa 'aceb mi teceddüd-i ecsād
- 86 Şikāf-ı handeki zahm urdı püşt-i mā'ıye
 Tokındı burc-ı beden rüy-ı māha saldı sevād
 Misāl-i sürme-i dīde kala kenārında
 Eger o handeke toprak süreydi şarsar-ı 'ād
- 88 Eger ki her birine kōnşa āteş-i Nemrūd
 Hezār lağm ile bir hıştı olmaya ber-bād
- 89 Kef-i kifāyetüne geldi minnetullaha
 Nigīn-ı mülk-i Süleymān kilīd-i best ü küşād

-
- 83 a nevā : sadā D
 83 b hayl : katl B,C
 85 a Revānı : Revān C
 85 b olsa : oldı B,C. ecsād : ecdād D
 86 a mā'ıye : māhiye D

- 90 Misāl-i hadde-i haddād şafha-i bābı
Burūc-ı künküresi resm-i şedde-i Şeddād
- 91 Kanı o mülhid-i sūfi-nijād-ı İrānī
Nesebde nakd-i zebād hasebde ibn-i ziyād
- 92 Çerāğı gerçi yakar Şeyh-i Erdebilī'den
Ve līk pertev-i nūrı şerer-ı şerr ü fesād
- 93 Şereng-i ni'met-i millet semūm-ı gülşen-i dīn
'Acīn-i zındıka vü Rafz-māye-i ilhād
- 94 Ne fā'ide ide şāh-ı velāyete nişbet
Çü nā-halefdür olur dīvden beter evlād
- 95 Neseb gibi hasebi de naşib-i a'dādur
Misāsı devlet ü dīne tekabül ile tezād
- 96 Unutdı mı kılıcın Hān Selīm-i kahhāruñ
Ki b̄y-ı h̄n getürür daħi ol taraıdan bād
- 97 Ne t̄ac kaldı ne hod taclı har̄b oldı
Ne t̄ig çaldı hele Çaldırān'ı itsün yād
- 98 Tarīk-ı terk ü tecerrüd tutup firār itdi
Masaffa tevbe idüp oldı fā'iz-ı irşād
- 99 Bir iki kez toknup mevkib-ı Süleymānī
Sipihre çıkdı figān-ı emān u nāle-ı dād

91 b zebād...ziyād : ziyād...zebād D

94 b Ki nā-halef olıcağ dīvdür hemān evlād B,C,D

98 a firār : karar B,C

99 a mevkib : sadme B,C

- 100 Zamān-ı devlet-i Sultān Murād-ı Sālīs'de
Ne silleler yidi bilmez mi kūr-ı māder-zād
- 101 Alındı kişveri mānend-i şahş-ı Tebrīzi
Görinmedi gözine hiç hem-ser ü evlād
- 102 Revā budur gözedüp kâh u resm-i ābâyı
Şeh-i 'Acem tuta pend ü nasihat-i ecdād
- 103 Kalenderāne çalar kande varsa yuf borusun
Ne sūd eylese biñ kerre nây ile feryād
- 104 Işıklığı koyup añsun cenāb-ı şeyhini
Ki oldı her birisi mürşid-i tarik-i şidād
- 105 Başını hırkaya çeksün görünmesün tacı
Ki tır-i kahra hedefdür nişāne-i ilhād
- 106 Gurūr təcını terk eylemezse hāzırdur
Tabanca-i kefi 'Osmāniyān-ı şir-nihād
- 107 Hemişe kabza-i tığ-ı belā be-dest-i kader
Hadeng-i tır-i kazādur kemān-ı isti'dād
- 108 'Atāyī bende-i dīrinedür cihān-dārā
Kapuñ kulu olalı oldı gussadan āzād
- 109 Medihe-senc-i şehān şā'ir oğlu şā'irdür
Razī' -i sedy-i edeb biker-i fikr ile hem-zād

101 a alındı : elinde D

108 b oldı : - D

109 b sedy : rüşd A,D,E

- 110 Dem-i suhanda benî nev^cinûn ser-efrâzı
Cemî^c-i fende yegâne hüner-ver-i üstâd
- 111 Benât-ı âlem-i dil dürr-i nazmuma meftûn
Hudûd-i kişver-i cânşab^cuma münkâd
- 112 Añlasa âdem okurlar âaleyke âynullah
Cevâd-ı tab^cuma dirler Tebârekallah üçâd
- 113 Kûneyt-i hâme ile rişte-i kalem-dânem
Cünûd-ı fikrete âmâde şâfinât-ı cilâd
- 114 Semend-i hâme nola meyl-i ittîrâd itse
Uranca râ'yiz-i tab^cum dem-i nizâl ü tîrâd
- 115 Zülâl-i kilik-i terûm varidât-ı gaybidür
Karihadâ ne cümûd u ne ihtimâl nakkâd
- 116 Âceb midür mütehayyir olursa heft-evreng
Cevâb-ı hamsede çok nükte eyledüm irâd
- 117 Nice karar ideyin zü-fünûn-ı âlem iken
Zemâne eyledi yek-fenn-i nâle vü feryâd
- 118 Veliy ne çâre ki gerdün zebûn-keş ü gaddâr
Varup anûn tarafın tutdı tâli^c-i nâ-şâd
- 119 Nice tağılmaya âklum ki gerdiş-i nâ-sâs
Ukûd-ı nazmumı nesr itdi nesrûmi ber-bâd

110 b yegâne hüner-ver-i : hüner-ver-i yegâne vü B,C

111 a nazmuma : nazmumda E

112 a âdem : nazmum B,C

113 b şâfinât : hünerver D

114 b tab^cum : tab^c-ı C

117 b yek-fenn : yek-fi B,C

- 120 Hezār hamle haṭā geçmiş iken ortada
Sipihri-i Zāl ider yine tāli^cümle ʿnād
- 121 Sipihri sehl idi bahtum gibi zebūn itmek
Olaydı himmet-i şehden tılāye-i imdād
- 122 Du^cāya başlayalum kim zamān-ı nuşretdür
Fütūh birbirine lā-būd eyler istiṭrād
- 123 Hemīşe ta ki mürekkeb dem-i bahārīden
Güşāde ide çemende tılāl-i goncayı bād
- 124 Hemīşe tā ki gülistānda ola şehir-āyīn
İrince peyk-i şehirden peyām-ı feth ü küşād
- 125 Müdām nağme-i bezmūn nevā-yı feth ü zafer
Nesīm-i gülşen-i ʿazmūn deh-i mübārek-bād
- 126 Nefīr-i hāb ola sāz-ı sürūr-ı baht-ı ʿadū
Şarīr-i bāb-ı fütūh ola nağme-i senc-i ʿibād

122 b birbirine : birbirini B,C

123 a mürekkeb : mehebb B,C

123 b tılāl : kılāl E

124 a şehir-āyīn : şerāyin D

124 b feth ü küşād : feth küşād D,E

126 a sāz-ı : sāz u D

Berā-yı Hazret-i Kapudan Ca^cfer Paşā¹
 Fe^cilātün / fe^cilātün / fe^cilātün / fe^cilün

- 1 Hamdülillah irişüp 'āleme luṭf-ı Mevlā
 Oldı şāhuñ dil-i āgāhına eltāf-ı Hüdā
- 2 Mezra^c-ı tohm-ı hidāyetdür o kalb-i sāfī
 Hayr-mahz olur aña her ne olinsa ilkā
- 3 İtdi tahrik der-i Kısra-i devrānda yine
 'Adl zercirini bir tã'ir-i ferhunda-likā
- 4 Levhaşallah zihī tã'ir-i ferruh-pey kim
 Beste-i perri ola nāme-i tevfiķ ü hüdā
- 5 İhtilāc eyledi 'ırķ-ı kerem-i sultānī
 Nitekim silsile-i 'adl-i revāk-ı Kısra
- 6 Oldı takdir-i İlahī'ye muvāfık tedbir
 Hātif-i gaybdan ahsentü diyü irdi nidā
- 7 Hubbezā lāyiha-i hayr-eser-i re'fet ü dād
 Bārekāllah zihī re'y-i memālik-ārā
- 8 Eyledi bir kulına ya^cni ināyet nazarın
 Baħr ü ber māliki sultān-ı serir-i Dārā
- 9 Baħrūñ ısmarladı ahvālini bir bendesine
 Tā ki teskin olına şūriş-i rüy-ı deryā

22 A 36a, B 28b, C 27b, D 36b, E 30b

1 Berā-yı Hazret-i Ca^cfer Paşā D, - A, B, C

1 b eltāf : ilhām B, C, D

1 b - 2b , 2b-1b C

4 b tevfiķ ü hüdā : tevfiķ hüdā A, D, E

9 b şūriş : sūziş A, D, E

- 10 Bu meseldür ki dñür eylîgi eyle suya şal
Lutf idüp bu meselün hükmini itdi icrâ
- 11 Bir çerâğ itdi anı şaldı bu gün deryâya
Oldı fânüs-ı zeri 'âleme hurşîd-i ziyâ
- 12 Nâ-gehân bir kapudan çıkdı ki olmaz mânend
Matla' -ı şubh-ı sa'âdetde aña şems-i duhâ
- 13 Dil-i ümmîd açılıp dest-i sitem-bend oldı
Hall ü 'akdi katı hûb itdi şeh-i 'ukde-güşâ
- 14 Bahre sür'atle şalup dâver-i ferruh-fâlı
Uçdı himmetle hemân Ca'fer-i Tayyâr-âsâ
- 15 Bende-i şâdık-ı sultân-ı Sikender te'yîd
Hande-i şubh-ı zafer dâ'ire-i 'izz ü 'alâ
- 16 Kahramân-ı vüzerâ şâhib-i sâ'ib-tedbîr
Âsaf-ı şaff-ı şafâ şadr-ı memâlik-pîrâ
- 17 Mâlik-i bahr-ı himem dâver-i ferhunde-şiyem
Bermekî lutf u kerem hazret-i Ca'fer Pâşâ
- 18 O güher-pâş hatâ-püş 'atâ-bahşâ kim
Buldı zâtıyla şeref rişte-i silk-i vüzerâ
- 19 Güher-i zâtı olup vâsıtatü'l-'akd-i kerem
Buldı anuñla şeref rişte-i silk-i vüzerâ

10 a eylîgi : eylûgi D

15 b zafer : sa'âdet B,C,D

18 b silk : - E

19 : - A,B,C,E

- 20 Lücce-i aḥḍar-ı zerrîn-‘alemi kevkebe-baḥş
Dide-i aḥtere ḥāk-i ḥaremi kuḥl-ı cilā
- 21 Lenger-i ḥilm ü vekār ile zemīn pür-temkīn
Filke-i fülki ile hayme-i gerdün ber-pā
- 22 Dil-i deryā-veşi esrār-ı Ḥüdā'ya maḥzen
Kef-i zer-baḥşı ‘aṭā itmede keyl-i evfā
- 23 Pençe-i mihr-i zer-efşandur o keff-i keremi
Eline baksa nola mihr-i giyā-veş dünyā
- 24 İnbisāt-ı keremi bast-ı zamān itdi meger
İrdi maksūdına bir anda hezārān fukarā
- 25 Nükhet-i luṭfinuñ evsāfı çıkar her varakı
Gonçanuñ yoklasa destārını gülşende şabā
- 26 Kabzaya almağičün dehri şehen-şāh-ı cihān
Oldı çün kim kılıc ihrācına fermān-fermā
- 27 İbtidā zāt-ı güher-bāruñı şaldı bahre
Hubbezā tīg-i cihān-gir-i keff-i dest-i gazā
- 28 Muntazam eyledüñ iṣlāḥ ile deryā kalemin
Bāğ-ı şāḥi gibi timārdan itdüñ ihyā
- 29 Şimdi saf saf dizilür nizeler ile elde
Taraf-ı cūda neyistān gibi erbāb-i du‘ā
- 30 Unudurlarsa nola ḥalk Kılıç Pāşā'yı
Ki anuñ gibi hezārān kılıç itdüñ peydā

20 a kevkebe : kevkeb A,D,E. b

23 a keremi : kalemin D,kāfi B,C

25 a varakı : ṭarafı D

27 b gazā : ḡarrā D

28 a deryā kalemin : der-i kalemin E

28 b itdüñ : oldı B,C

- 31 Dahme-i mülketine tîg tılısm itmişdür
İki koldan kılıcı vaz^c iden erbâb-ı gazâ
- 32 Zâhir ü bâtın olur iki silâh ile zafer
Biri şemşîr-i gazâdur birisi tîr-i du^câ
- 33 Katı yabana atılmaz suhan ehli hüsrev
Ki olur tîr-i du^câ tîg-ü vegâdan evlâ
- 34 Vüzerâya sebep-i şevket ü şân olmuşdur
Cevher-i tîg-i cihân-gîr senâ-yı bülegâ
- 35 Lâyık oldur ola keskin kılıcuñ yanuñda
Gevher-i sıdk u şafâ ile zebân-ı şu^carâ
- 36 Fikr olinsa selef ahvâli zarâr mı itdi
Ulemâ vü şu^carâ terbiyet iden vüzerâ
- 37 Eyledi her biri çün hâl-i cebîn-i hübân
Nâmını zîver-i dîbâçe-i şî^cr ü inşâ
- 38 Cümleden biri Atâyî gibi c'abd-i mahlaş
Bulsa ger kurb-ı kabûlûñle sentûñ c'izz ü c'alâ
- 39 Feyz ü medhûñle başup rûtbe-i ic'âze kalem
Vasfuñı tāk-i sipihr üzre iderdi imlâ
- 40 Garazum devletûñe dâ^cî-i ihlâs olmak
Şâhidûm rûtbe-i ihlâsa o kalb-i dâñâ

31 a mülketine : memlekete B,C

31 b koldan : kolda B, E

33 a katı : kanı D. hüsrev : hîred B,C,D

33 b tîg : tîr A,E

35 b şu^carâ : hevâ B,C,D

40 b -42 b,42b-40 b A,E

40 a ihlâs olmak : halâs olmakdur B,C,D

- 41 Nakd-i nazmum ki zer-i Ca'feri-i hâlisdür
Sikke-i nâm-ı şerîfünle bulur zîb ü bahâ
- 42 Demidür dest-i berâverde-i ihlâş olmak
İdelüm sâ'ili-i dergeh-i luṭf-ı Mevlâ
- 43 Dirham-i jāle gibi yağa ese bālâdan
Beñzeve keffe-i mîzâne kef-i dest-i du'â
- 44 Tâ ki feyyâz-ı ezelden irişüp luṭf-ı 'azîm
Ni'met-i Hak'dan ala hisselerin bay u gedâ
- 45 Dâ'imâ mazhar-ı eltâf ola zât-ı pākūñ
Güne güne ola eltâf-ı İlâhî'ye sezâ

41 a ki: - B,C

42 b-40 b,A,E

44 b bay u gedâ : bay gedâ E

Mef'ûlû / fâ'îlâtû / mefâ'îlû / fâ'îlûn

- 1 Bâd-ı bahâr saldı yine sebzezâre mevc
Döndürdi sahn-ı bâğı yem-i bî-karâre mevc
- 2 Az kaldı kim letâfet-i âb u havâ ile
Hârâ-misâl zâhir ide seng-i hâre mevc
- 3 Hoş-âb u tâb virdi çemenzâre bâd-ı subh
Kim itdi sūf-ı sebz-i çemen âşikâre mevc
- 4 Seng-i havâdis urdı meger dest-i rûzgâr
Minâ-yı rûy-ı âb urur pâre pâre mevc
- 5 Durdı bisât-i sebzini kaldurdi c'âkîbet
Râhat komadı lûcce-i gevher-nisâre mevc
- 6 Yok çâre karşılaşmâğa çün rûzgâr ile
Düşse c'aceb mi dâmene-i kühsâre mevc
- 7 Leb-rîz eyle sâgarı lutf ile sâkıyâ
Hûn-ı dil urdı şiddet ile her kenâre mevc
- 8 Teslîmdür garîk-i gama görinen c'ilâc
Elbette bir kenâre atar vara vara mevc
- 9 Şemşîr-i yâr yâreleri tende bellüdü
Eyler eger c'atâyî urıldukca yâre mevc
- 10 Deryâ-yı fasl haâret-i üstâd kim anuñ
Saldı saşûr-ı hâşiyesi her kenâre mevc

23 A 38a, B 29b, C 28b, D 37b, E 31b

5 a sebzini kaldurdi : sebzeyini B, C, sebzi kaldurırdı E

6 a karşılaşmâğa : karşılamâğa B

8 a c'ilâc : hemân B, C

10 b seldi : salsa D

- 11 Reşkiyle pāre pāre olur ebr-i nev-bahār
Kılsa yem-i yemini kaçan āşikāre mevc
- 12 Redd ü kabūli ehl ile nā-ehle hep be-cāy
Bahır-ı muhīt-i ʿadli urur bir karāra mevc
- 13 Virūr habāb-veş nice küh-ı gama fenā
Salsa nesīm-i ʿātıfeti kühsāre mevc
- 14 Dāmānını öpüp çekilürsem ʿaceb midür
ʿĀdet budur kaçan ki vara kühsāre mevc
- 15 Güm-kerde rāh-ı zulmet-i cehl ü dalālete
Deryā-yı kahır zāhir ider pür-şerāre mevc
- 16 Oldı redif-i bahır-ı gazel tā bu semt ile
Yüzler süre varup der-i devlet-medāre mevc
- 17 Tā kim nesīm-i nāmiye-bahş ile bahār
Görinmez ola kara düşüp sebzāre mevc
- 18 Dā'im garik-i niʿmeti olsun bütün cihān
İrsün firāz-ı günbed-i erzak-şicāre mevc
- 19 Nā-geh tokınsa nice kayalık şikest olur
Mevcı efendi burnı gibi sevk-pāre mevc
- 20 Olsun hemişe südde-i iclāli büsegāh
Sürʿatle varduğınca leb-i cüy-bāre mevc

11 b yem : - B

13 b ʿātıfeti : ʿāşıfeti B,C

14 a dāmānını : dāmānın E

14-15.yer değıştirmiş B,C,D

16 b varup : vara B,C,D

19 : - B,C

20 a iclāli : dergāhı B,C,D.b cüy-bār : kühsār E

Berā-yı Hāzret-i Kādı 'asker Efendi

Mef'ulü / fā'illätü / mefā'ilü / fā'ilün

- 1 Ol gonca-leb alınca ele sāgar-ı Cem'i
Berg-i gül-i neşat ile leb-riz olur femi
- 2 Pīrān-ı 'aşka bāde-i cān-bahşdur habāb
Besdür biri 'asā birisi tac-ı Edhemī
- 3 Öz 'āleminde saltanat eyler gedā-yı 'aşk
Hālī komaz mürīd-i muhabbet bu 'ālemi
- 4 Pendün müdām şuret-i zerk ü riyāya sevk
Şeytān ider senün sözün ey sūfī ādemi
- 5 Cām-ı şarāb ile etine tolı goncalar
Bezmün o mäh-ı bedri bu nūr-ı mücessemi
- 6 Ol şāh-ı hüsne bu dil-i pür-hünü aındurur
Kalb eylese elinde olan la'l-i hātemi
- 7 Destārını çıkardı güzel dökdi kākülin
Zibā yaraşdı hil'at-i garrā-yı perçemi
- 8 Genc-i melāhat üzre girih urdı şad-hezār
Çözmek olur mi bend-i meyān-ı miñnetümi
- 9 Esbāb-ı bezm ü rezm 'Atāyi halel-pezir
Kırdı zemāne cām-ı Cem'i tīg-i gam gamı

24 A 38a,B 30a,C 29a,D 38a,E 32a

1 - A,B,C,D

1 b femi : hamı B,C

5 b bedri : bedi E

7 a kākülin : kākül B,C,D

- 10 İrse nesīm-i himmet-i şadr-ı kerem-güzar
Keşti-i dil koparsa yine lenger-i gamı
- 11 Kādū'l-kuzāt-ı asker-i mansūr-ı şehr-yār
Asruñ ferīdi arşa-i nazmun müsellemi
- 12 Adlūñ bahār-ı dil-keş ü haṭṭ-ı mu'addili
Şadr-ı güzīn ü maşdar-ı āsar-ı hürremi
- 13 Şāhib-kırān-ı fażl u ma'arif ki kadrinūñ
Kaddine tā-pey-i şafaḳ olmaya Rüstemi
- 14 Haddām-ı āsitān-ı sipihr iştibāhınuñ
Şubḥ oldı cāme-dārī-i gül-gün mu'allimi
- 15 Üstād-ı nazm u neğr ki şākirdinūñ benem
Kim zerreden ḥakīri ḥazf-ı rīzeden kemi
- 16 Ammā bu ḥālet ile yine ḳande oynadur
Ḥunūk sipihri ṭab'umuñ esb-i mu'allemi
- 17 Ālem muṭı' emrine dinse aceb midür
Kes rān dāde-end berat-ı müsellemi
- 18 Hemvāre kim laṭife-i gaybiyye-i nesīm
Bī-iḫtiyār güldüre ezḥār-ı bādemi
- 19 Olup hemīşe hem-nefes-i himmet-i ricāl
Olsun nesīm-i luṭf-ı Hüdā yār u hem-demi

14 a sipihr iştibāhınuñ : sipihr-i iştibāhuñ D

15 a neğr ki : neğrūñ B,C

16 b Ṭab'um ki zīr-rān ide kīlk-i mu'allemi A,D,E

Berā-yı Hâzret-i Şeyhü'l-İslâm Efendi¹

Mef'ûlü / fâ'ilâtün / mef'ûlü / fâ'ilâtün

- 1 Seyl-âbı kühsârûn gark itdi deşti âbe
Gerdüne döndi anda gerdende-âsiyâbe
- 2 Âb üzre her 'arâbe bir zevrak-ı sebük-pâ
Gird-âblar düşürdi sükkânı iztirâba
- 3 Kaldı gül içre âhir devr itmez oldı çarhı
Bir âsiyâbe olduk mihmân o da harâbe
- 4 Eşkeste-bend-i Mecnûn boynına geçdi rahşun
Takdı tāk as-ı bahri esb-i ziyâ-şitâbe
- 5 Yârâne karşı yaran itmekte tâze kârı
Her âsitîn-i câme âb ile pür-karâbe
- 6 Turmaz tegâfûl eyler minnetler itseñ ebre
Rû-keş ider şehâbı yalvarsak âfitâbe
- 7 Bu cevri söyleşirdük tâlib olayduk ammâ
Gerdün-ı dün 'Atâyî sâlih degül hitâbe
- 8 Ne ihtiyâc-ı minnet ne ihtimal-ı saffet
'Arz eyle hâl-i zarı mollâ-yı kâm-yâbe
- 9 'Allâme-i mu'azzam müşgil-güşâ-yı 'âlem
Fetvâ-penâh-ı ekrem sadr-ı felek-cenâbe
- 10 Şahrâ-yı ebr-i luḫfı deryâyı ahḫdar eyler
Deryâyı tâb-ı kahrı hem-reng ider serâbe
- 11 Dâ'im riyâz-ı kadri ser-sebz ü hurrem olsun
Eşcârı ta'ne kılsun bu sebz-gün kibâbe

25 A 39a, B 30b, C 29b, D 39a, E 32b

1 : - A, B, C, E

8 b 'arz eyle : 'arz-ı hal eyle B

b

Bahāriyye Der-sitāyiş-i Şeyhü'l-islām Yahyā Efendi
Fe^c-ilātün / fe^c-ilātün / fe^c-ilātün / fe^c-ilün

- 1 Mülket-i bāğa irūp peyk-i şitābān-ı nesīm
Eyledi gülleri şen müjde-i pinhān-ı nesīm
- 2 'Ömr ü 'ayyār gibi goncayı açsun da görūn
Bu kadar bergi nice gizledi enbān-ı nesīm
- 3 'Aks-i gülbinle şular perde-keş-i zıll-ı hayāl
Düm-i tāvūsı 'ayān eyledi cevlān-ı nesīm
- 4 Jāleden gördi 'arak-riz gül-i gülgāri
İtdi hizmetler āna mervāha-cünbān-ı nesīm
- 5 Şahn-ı gülgāre gelüp eyleye mahfi gül-geşt
Şāh-ı gülden tıyılır makdem-i sultān-ı nesīm
- 6 Tokınup gūş-ı gül-i bāğa pür-āteş itdi
Vaz'-ı āşufte vü güftār-ı perişān-ı nesīm
- 7 Çin'den geldi 'Atāyi yüki hep 'ıtr-ı 'abir
Yaydı kālāsını sūdā-ger-i dükkān-ı nesīm
- 8 Cüy-ı dil-cūda habāb oldu nıgeh-bān-ı nesīm
Bāş göz itse 'aceb mi anı ihsān-ı nesīm
- 9 Gird-bād ile çıkup büy-ı bahār eflāke
Virdi āfāka zıyā micmere gerdān-ı nesīm
- 10 Açılup güller olur berg-i menefşe perrān
Revnağ-efrüz-ı nebāt oldu meges-rān-ı nesīm

26 A 39b, B 30b, C 29b, D 39a, E 32b

1 : - A, C, D, E

5 b makdem-i : nihānī B, C. tıyılır : - A, E

7 a 'Atāyi : - A, E

10 a olur : olup D. b meges-ren : meger an A, E

- 11 Beni teklîfe gelüp itse ferâmûş nola
Bâgda nergis ü gül olalı yārân-ı nesîm
- 12 Bûlbûli mâ'il ü servi mütemâ'il eyler
Nakş-i nav-beste-i gül-nermî-i ihsân-ı nesîm
- 13 Cûlara oldu şabâ silsile-cünbân-ı cünün
Kıldı ser-geşte habâbı yine devrân-ı nesîm
- 14 Dil-i şeydâ-yı 'Atâyî'ye nümüne besdür
Vaz'-ı mestânesi çün hâl-i perişân-ı nesîm
- 15 Hem-dem olmagıla üstâd-ı Mesîh-enfâse
Cândan oy virâi yine kâfiye-sencân-ı nesîm
- 16 Büy-ı hulkiyla bahâr-ı kerem ü ihsânı
'İtr-ı hoş-lahlaha-i ceyb-i girîbân-ı nesîm
- 17 Rûzgâra şeref ol nefha-i cân-bağş iledür
Devlet-i güldür olan revnak-ı devrân-ı nesîm
- 18 Bahr-ı luḫfından eger katreye fâ'iz olsa
Sîm-i sâfiden ola günbed ü eyvân-ı nesîm
- 19 Muttasıl c'aleme ser-çeşme-i eltâfı revân
Çün nûvâziş-geri-i bî-had ü pâyân-ı nesîm
- 20 Nev-be-nev hande kıla berg-i gül-i ikbâli
Dem-be-dem tâ ki ola güllere ihsân-ı nesîm
- 21 Tâcını kapdı urup dîde-i ezhâre gubâr
Gonçanuñ ceybini çâk eyledi düzdân-ı nesîm

11 a beni teklîfe : bî-tekellûf B,C,D .gelüp : - D

12 a ü : - D.b ihsân : elhân D,E

14 b mestânesi çün : mestâneyi çü D

15 b virâi yine : virür A,E

20 a kıla : ide .w

Der-sitāyiş-i Şeyhü'l-islām Yahyâ Efendi Der-Nazîre-i
Gazeleş¹

Mefâ'ilün / fe'ilâtün / mefâ'ilün / fe'ilün

- 1 Nice dem oldı ki hāk-i recāya yüz sürerüz
Ümîd odur sürerek hāk-i pāye yüz sürerüz
- 2 Hulūsumuz mihek-i imtiḥāna 'arż idêrüz
Varur o sūdde-i feyz-âşināya yüz sürerüz
- 3 Fütāde-i müjesi olduğum yiter takrîb
Bu semt ile ser-i zülf-i dü-tāya yüz sürerüz
- 4 O şeh-süvārūn olup pāy-bend-i fitrāki
Rikāb-ı nāzūk-i zerrîn-tilāya yüz sürerüz
- 5 Sirişk-i hasretümüz silmez ise dāmen-i zülf
Varur niyāz ile ol keff pāye yüz sürerüz
- 6 Tıyınca āhumı kalkar koparsa hāk-i rehi
Dü çeşm-i terle pey-i müşg-sāya yüz sürerüz
- 7 'Atāyî gibi hemān mest-i ser-efgende olup
Bahāne ile der-i dil-rübāya yüz sürerüz
- 8 Ümîd odur ide çîn-i cebinümüz münḥal
Genāb-ı müfti-i müşkil-güşaya yüz sürerüz
- 9 Güneş gibi başumuz göklere de irse eger
Ol āsitān-ı sipihr-i 'tilāya yüz sürerüz

27 A 40a, B 31a, C 30a, D 40a, E 33a

i Berā-yı Şeyhü'l-islām Efendi D, - A, C, E

1 a oldı : odur E

- 10 Medār-ı rıf'at olan süllem-i müsellemine
Degerse nevbet eger pāye pāye yüz sürerüz
- 11 Nişār-ı luţf umup ol şāh-sāre himmetden
Mişāl-i sāye varur bī-nihāye yüz sürerüz
- 12 Du'ā-yı devlet ile el yüze sürüp dā'im
'Atiyye-veş kef-i dest-i du'āya yüz sürerüz

Der-Sitāyiş-i Kapūdān Hasan Pāşā¹Fā^ˆilātūn / fā^ˆilātūn / fā^ˆilātūn / fā^ˆilūn

- 1 Hayr-makdem ey vezir-i saf-der-i rūşen-zamir
 ˆAzm-i mes^ˆūduñ mübārek fāl ide Hayy-ı kañir
- 2 Var ise bād-ı sabā virdi kudūmundan haber
 Müjde kıldı mevcler etrāfa mānend-i beşir
- 3 Şu^ˆle-i fānūs-ı zerden güldi deryānuñ yüzi
 Ferş-i rāh itdi safādan yoluna mā'i harir
- 4 Bīm-i top-ı saṭvetūnden zerd ü zār oldı neheng
 Şunda ˆaks-i rā'yet-i zer def^ˆ içün āb-ı zerir
- 5 Virdi bahre gül ṭonanmasından artuk zib ü fer
 Al bayrakla ṭonandı zevrak-ı deryā-mesir
- 6 Ebr-i deryā-bār fülkūn seyr iderken diñiler
 Bahre indi āb-ı rahmet olmağa ebr-ı mañir
- 7 Keşti-i gerdūn şükūhundan bilür ehl-i hıred
 Kim şu üstinde nice ārām ider çarḫ-ı esir
- 8 Peyker-i şir-i zer-endüdü gören başında dir
 Haşma salındı yine bir ejdehā-yı şir-gir
- 9 Heybetinden gözleri dört oldı çarḫ-ı çarumun
 Çıkdı uç fānūs ile çün keşti-i gerdūn-nañir

28 A 40b, B 31b, C 30b, D 40a, E 33b

1 : - A, B, C, E

2 a kudūmundan : kudretūnden A, E

9 a heybetinden : hey'etinden E

- 10 Seyr ider taht-ı Süleymāndur meger kim bād ile
Dīvlerdür güyiyā zencik-i kahr içre esir
- 11 Pür-cilā āyine-i İskenderi'dür ol 'alem
Kim ser-i mîl üzre olmuş hem-ser-i peykān-ı tîr
- 12 Dest-i kudret dikdi envār-ı hidāyet şalmağa
Ol sûtün-ı ser-firāzı bü'l-'aceb şem'-i münîr
- 13 Nârlardur kaṭre-i cārî 'alemdür şu'lesi
Hidmete pervānelerdür murg-ı cān-ı her dilîr
- 14 Bād-bān-ı ebr-sādan baḥr-ı aḥḍar müstefîz
Rāyet-i revnak-fezādan māh-ı enver müstenîr
- 15 Virdi baḥre zelzele şaldı sipihre velvele
Çulğul-ı top u sadā-yı darb-zen bang-ı nefîr
- 16 Nāmı batdı fülk-i deryā-seyr ile İskender'ün
Çünkü çıkdı ferr ü şevketle müşîr-i Cem-serîr
- 17 Şaf-der-i vālā-cenāb u dāver-i gerdün-cenîb
Server-i 'ālî-nazar kişver-güşā-yı bî-nazîr
- 18 Mâlik-i baḥr-ı kerem hâtem-i kef şāḥib-himem
Kâhîr-i ehl-i sitem 'âcîz-nüvâz-ı dest-gîr
- 19 Şadr-ı ḥaydar-menkâbet destûr-ı Kisrâ-ma'celet
Şāḥib-i cām-menzilet reşk-i hezārān Erd-şîr

13 a nârlardur : târlardur D

13 b hizmet : hizmet A,E

- 20 Āsaf-ı 'ādil Hasan Pāşā-yı deryā-dil k'odur
Hem kapūdān-ı memālik hem vezīr-i dil-pezīr
- 21 Ol Hıdıv-ı Giv-şavlet kim zamān-ı bezm ü rezm
Luṭf u kahır dostānı sīr ider haşmı esīr
- 22 Cüy-bār-ı şevketinde ṭāk-ı gerdün pür-habāb
Sebze-zār-ı devletinde heft-yem kemter-gadīr
- 23 Re'fet-i kişver-ṭırāzı kār-sāz-ı her za'if
Şefkat-i 'aciz-nüvāzı sāz-kār-ı her fakīr
- 24 Fikretiyle ḥall olur eşkāl-i şad farz-ı muḥāl
Himmetiyle sehl olur ḥāṭırdaki emr-i ḥatīr
- 25 Kahır iderse gurbeden kemter olur derrinde bebr
Luṭf iderse gurbe-i nā-çiz olur 'izzinde şīr
- 26 Bī-tevakḫuf indürürdi felek zer-fānūsını
Olsa mellāḥ-ı felek āheng-i 'azminde ḥabīr
- 27 Bir işāret itse kemter bendesi vakt-i rahīl
Kaldururdi tentesin fülk-i felekden çarḥ-ı pīr
- 28 Bezl-i cüdiyla Cezāyir lücce-i ihsāna gark
Feyz-i 'adliyle leb-i deryā zülāl-i luṭfa şīr
- 29 Mevc-hiz-i şer ü şūrı kıldı limān-ı emān
Ḥak budur kim görmemişdik böyle lengerli vezīr

22 a pür : bir A,D,E

23 a re'fet : rāyet A,E

27 b kaldururdi : kaldurur E

28 a Cezāyir : Cezā'ir A,D,E

29 b lücce : - D

- 30 İtdi mülk-i Kaydefâ'ya garkâ-i baħr-ı sefid
Oldı güyâ kaşr-ı şîrin çevresinde cüy-ı şîr
- 31 Nür-ı re'yi itmese imdâd şâh-ı hâvere
Gark iderdi lücce-i sîm-âb-gün-ı baħr-ı kîr
- 32 Cem-dirâlet dâverâ Cemşîd-himmet serverâ
Ey mücessem lutf-ı Bârî pertev-ı nür-ı kadîr
- 33 Hân-ı cüd u ni^cmetün-perverdesi bay u gedâ
Tâk-ı bâb-ı devletün efgendesı bernâ vü pîr
- 34 Çok midur olsa 'Atâyî gibi zâr u mest-mend
Âsaf-ı Cem-nesfetün yanında bir mâr -ı hakîr
- 35 'Âleme mür-ı Süleymân gibi virsün iştiħâr
Âsaf-ı Cem-nesfetün yanında bir 'abd-ı hakîr
- 36 Şi^cr ü inşâmı müselleme tutdı yârân-ı 'Acem
Nazm u nesrüm oldı reşk-endâz-ı Vassâf u Zahir
- 37 Şâh-ı 'âlem nâmına ben itmîşümdür beş kitâb
Penç beyti ħamse erbâbına olur pençe-gîr
- 38 'İlm ü faẓl ile bu gün mümtâziyam akrânımuñ
Reşk ider tab^c-ı hümâ-pervâzuma bâlâ vü zir
- 29 Bâ-ħuşûş ihlâş ile olup senâ-ħân-ı kadîm
Nâmı ħidmet-nâmede olsa du^câ-güy-ı fakîr

33 a ni^cmetün : himmetün B,C,D

34 b yanında : bâbında B,C

35,36,37,38 :- B

35 b hakîr : fakîr E

37 a ben : -D

- 40 Hod-furūş olmak huzūrunda ne lâzım bendene
Gevheri a^clâ bilür gördükde nakkâd-ı basîr
- 41 Şâh-ı âlem nâmına nazm eyleyelden beş kitâb
Himmatûnle hamse erbâbıyla oldum pençe-gîr
- 42 Ârz ide misginliğin inşâmı seyr itse Mu^cîn
Nazmumun^ñ tuysa zuhûrın reşk ide rûh-ı Zahir
- 43 Yiter hâmem arsa-i fazl içre buldı menzilin
Kim ki teslîm eylemezse işte meydân işte tîr
- 44 Şark u garbı tutdı âsarum veliy bî-fâ'ide
Hâme haybet-kâra âmil tâb-ı bî-ücret ecîr
- 45 Bende-i pür-san'atım ammâ bulunmaz müşteri
Neyleyin başumda devlet yok veliy san'at kesîr
- 46 Hayf kim tab'um gibi tütî-i şeker-hâlara
Çarh-ı dūn biñ nâz ider tâ virmeye nân u pezîr
- 47 Himmetünle cevher-i feyz-i nigāhuñdur garaz
Zerresinden mâlik-i iksîr olur kalb-i kesîr
- 48 Bendeñe lâzım du^câ-yı devletüñdür subh ü şâm
Devletün zimnında hep âmâdedür mâ-fi'z-zamîr
- 49 Kıl Âtâyî bendeñe manzûr-ı çeşm-i iltifât
Çarha minnet itmeden kurtar olup ni^cme'n-naşîr

40^agevheri : gevher B,C

44 b :- A,E

- 50 Tā ki deryā-yn felekde şandal-ı mäh-ı nevi
Mevc-i tūfān-ı havādiḡ eyleye bālā vü zīr
- 51 Tā ki fānūs-ı zer-endūdın firūzān eyleye
Birbiri üzre tokuz yelkenli bu mellāh-ı pīr
- 52 Dā'im olsun mesned-i 'izzete zātuñ ber-kenār
Rūzgār olsun muvāfiḡ düşmenūñ hor u ḡaḡīr
- 53 'Ömr-i Nūḡ olsun müyesser devlet ü iḡbāl ile
Ġarḡa-ı iḡsānuñ olsun ger saḡīr ü geh kebīr
- 54 Hem-demūñ fetḡ ü zafer ḡızr-ı hidāyet reh-ber
Tīḡ-ı nuşret der-kemer 'avn-i İlähī dest-gīr

Berā-ya Hazret-i Şeyhü'l-islām¹

Fe'îlâtün / fe'îlâtün / fe'îlâtün / fe'îlün

- 1 Gonçalar şöyle kavuşdurdı giribânı ucın
Güllerün bülbüle göstermedi cüzdânı ucın
- 2 Sebz-gün câmesinün bād açaldan ceybin
Tıfl-ı zanbak çıkarur sîm-i kalemdânı ucın
- 3 Mebhas-ı aşka gelince dili yandı şam'ün
Gerçi ıslatdı biraz âteş-i pinhânı ucın
- 4 Pây-mâl-i gamına gerçi geçer âhir-i kâr
Hayli demdür o sürür zülf-i perîşânı ucın
- 5 Bulmaduk hiç ucını ortasını âlemde
Gerçi tutduk emelün târ-ı firāvânı ucın
- 6 İdemez kimse Atâyî dil-i şeydâyı halâş
Bir kez ilişdüricek nîzede peykânı ucın
- 7 Ser-firâz-ı ulemâ hazret-i şeyhü'l-islâm
Yüz upup hâke öper her biri dâmânı ucın
- 8 Meh-i nev kâse-i der-yüzesin almış eline
Şehr içinde bula tâ küçe-i ihsânı ucın
- 9 Âleme taraf-ı lisân ile işâret besdür
Koymasun zahmete hiç kîlk-i dür-efşânı ucın
- 10 Dâ'imâ bezl idüp âfâka simât-ı ni'amı
Şarkdan garba dek ilişdüre Hak hânı ucın

29 A 42a, B 32b, C 31b, D 41b, E 35a

1 s. - A, B, C, D

3 b pinhânı : nihânı B, C

6 b peykânı : müjgânı B, C

8 b bula ta : tolanur B, C

Der-Hakk-ı Medh-i Selānik¹

Mef'ülü / fā'ılātü / mefā'ılü / fā'ılün

- 1 Gird-i zekānda kim haṭ-ı 'anber-şiken biter *
Şan'atla sīb ü miskde güyā çemen biter
- 2 Bir tıfla mā'ilem kim dem-i sihr-sāz ile
Gülse gül açılır dür-i pāk-i 'Aden biter
- 3 Teb-hāle zāhir olsa lebinde 'aceb degül
Şehd-i laṭīf danelenür her kaçan biter
- 4 Besler zemīn-i rāzda tohm-ı niyāzı dil
Berg-i murād hāşıl olinca suhan biter
- 5 Çıkamaz gönülden o rüh u o sīne hasreti
Hāk olsa da o yirde gül ü yāsemen biter
- 6 Gül meyl ider cemālūne tūbā nihālūne
Baña rakīb gökden iner hākden biter
- 7 Bī-hūde çekme zahmeti bu sebze-zārda
Bitmez ber-i murād-ı 'Aṭāyī biten biter
- 8 Bir ehl-i himmet açdı yine bir zemīn kim
Tohm-ı giyāh ekilse eger nārven biter

30 A 42a, B 32b, C 31b, D 42a, E 35a

1 - A, C, D, E

4 a rāzda : zārda D, rāz u E

5 a ol : olsa E

7 b 'Aṭāyī : - A

- 9 Şalmağda taze nazm-ı bülendi cihāna sūz
Ol gülbin üzre şu'le-i âteş-figen biter
- 10 Luţfuñ umar diñelse nola karşusunda halk
Mihir olmasaydı mihir-giyālar neden biter
- 11 Bu hākdānı kāse-i reyhān ider hemān
Kānde teveccūh itse gül ü nesteren biter
- 12 Ey bād-ı subh semt-i Selānik'e kıl şitāb
Berg-i piyāza menn yağar anda minen biter
- 13 Kalkındı feyz-i mağdem-i mağdūm ile zemīn
Şanmañ gubāz-ı hāğda misk-i Hutēn biter

-
- 10 b giyā:kūnā E
11 a hākdānı: hāke anı A
11 b itse : itse anda D
11 b nesteren : nesrīn B,C,D
12 b piyāz : niyāz B,C,D

Der-Sitâyiş-i Kapūdān Muştafā Pāşā¹

Mefā'īlün / mefā'īlün / mefā'īlün / mefā'īlün

- 1 Nice zabt eylesen bilmem bu cān-ı nā-şekībāyı
Safādan turmayup 'azm eyler istikbāle Pāşā'yı
- 2 Yeñilmez bir tarafından ıztırāb eyler dil-i şeydā
'Acebdür zāyi' itmezsem o tıfl-ı bād-peymāyı
- 3 Hayāl-i rüy-māl-i Āsaf-ı gerdün-cenāb ile
Birisi māl-i hulyāya döşenmiş biri sevdāyı
- 4 Tuyup eşkülme āhum birbirinden eyledi sebkat
Biri sikā-yı rāh oldu süpürdi biri şahrāyı
- 5 Şu deñlü çekildi gūş-ı ümīdüm halka-veş derde
Ki hiç fark itmez oldum hālet-i ye's ü temennāyı
- 6 Dü çeşmüm oldu iki çeşme rāh-ı intizār üzre
Gözetmekden de kaldum rāh u resm-i müjde-pirāyı
- 7 Mişāl-i sāye düşdi yollara kaldı ten-i hāküm
Zebān-ı nükte-verden gitdi táb-ı kār-fermāyı

31 A, 45a, B 38a, C 37a, D 49b, E 37b

1 Berā-yı Hazret-i Vezir Muştafā Pāşā D, - A, C, E

4 a eşkülme : eşk ile B, C, D

5 a çekildi : geldi A, D, E

5 a halka-veş der : halka-i der A, D, E

5 b ye's ü : ye's-i A, D, E

6 b de : - D

7 a hāküm : hāki B, C

- 8 Lisān-ı hāli kıldum cākıbet ol hıdmete ta'cyın
Ki pürsān vakt-i maqdem-i sadr-ı saf-ārāyı
- 9 Felek rāh-ı ümīdi hār-ı gamla gāhi sedd itdi
Zemāne çeşmüme teng itdi bu sahrā-yı penhāyı
- 10 Nesīm-āsā irişdi nā-gehān bir peyk-i ferruḥ-pey
Getürdi bir peyām-ı rüḥ-baḥş-ı rāhat-efzāyı
- 11 Gubār-ı maqdeminden dīde-i behcet karır oldu
Karār itdi dil-i şürīde-hātır cān-ı hercāyı
- 12 Biḥamdı'llah geçüp eyyām-ı hār-ı dil-hırāş-ı gam
İrişdi nev-bahār-ı gonca-hız-ı guşsa-fersāyı
- 13 Zihī gül-gonca kim revnak-girüz-ı tāk-ı devletdür
Der-āgüş eylemiş bir nev-hat-ı gül-büy-ı zībāyı
- 14 Ne nev-hat nāme-i ikbāl-i cālī-kadr-ı destürü
Ki itmişdür hacel-i şevk-vürüdi verd-i ra'nāyı
- 15 Halāş itdi derünü hāriş-ı hār-ı tereddüddün
Acab mi secdegāh-ı şükre kılsam çehre-fersāyı
- 16 Zihī cem'iyet-i esbāb-ı şevk-ı meclis-efrūzı
Hoşā germiyyet-i bāzār-ı kār-ı cālem-ārāyı
- 17 Revādur kim ola her heft-girde günbed-ı gerdün
Yaraşur kim çerāgān ide encüm çarḥ-ı mīnāyı

8 a lisānı : lisāna C.hidmet : hizmet A,E

9 b pehnā : tenhā B

10 a ferruḥ-pey : ferruḥı A,E

15 b şükre : şükr B,C

17 b çarḥ : tāk B,C,D

- 18 Şafāsından şığışmaz kendüüne halkı Üsküb'ün
Ceb̄in-i secde-senc-i şükr tutdı rüy-ı gābrāyı
- 19 Nice mağlūb-ı keyf-i şād-mānı olmasun cālem
Şafā geldūn şafāsi virdi keyf-i cām-ı sahbāyı
- 20 Nice germ olmasun ol neşve-i cān-baḡ ile cālem
O şehre pertev-endāz ola mihr-i evc-i dāmānı
- 21 Ne mihr-i evc-i dānāyı sipihr-i āfitāb-efrūz
Sipihr ammā ki mihri tīg ü mäh-ı bedrdür re'yi
- 22 Cenāb-ı şāh-ı şāhān-ı cihānuñ mīr-i mīrānı
Sütūde gevher-i deryā-yı mevc-engīz-i dārāyı
- 23 Vezīr-i Āşafııhimmet müşīr-i müşterī fıṭnat
Hizebr-i bebr-i şavlet merd-i meydān-ı şaf-ārāyı
- 24 Sikender menkabet Dārā-dirāyet Muştafā Pāşā
Ki levḡ-ı tīg-i pūlādı güzel sedd itdi a'cāyı
- 25 O sālār-ı cihān-dāver Hidīv-i dīn-perver kim
Esīr-i kahr idüp ḡaşmı kul itdi luṭfı dūnyāyı
- 26 Zemīn ma'mūr-ı ihsānı zamān me'mūr-ı fermānı
Nüvāsiş kıldı luṭfından dil-i a'lā vü ednāyı

-
- 18 a Üsküb : üslüb D
19 b geldūn : salduñ A,E
21,22 : - A,E
24 b a'cā : deryā A,E
25 a dīn : ehl B,C

- 27 Ceb̄inde (...) hayt-ı şubh-ı 'ālem-efrūzı
Yemininde hutūtı mevc-i deryā-yı güher-zāyı
- 28 Sipīhr-i 'ālem-i kahr u 'atādur mihr ü mäh-āsā
Tutar bir elde nān bir elde mir'at-i mücellāyı
- 29 Görenler pençe-i hurşide beñzetmiş kef-i destin
Şu'ā'-ı hūr sanup (sanup)kilk-i hilāl-engiz tuğrāyı
- 30 Hıyām-ı devleti ser-püş-ı sahn-ı 'izz ü rif'atdūr
Bisāt-ı meclisi çekmiş simāt-ı hān-ı yağmāyı
- 31 Döşenmiş berg-i ezhār-ı cinān-ı nakş nihālīsi
Kenārında mişāl-i nehr-i cennet naç'-ı sermāyı
- 32 Nizāmú'l-mülk-i 'ālem Āsaf-ı Rüstem-salābetdūr
Nesak-sāz-ı cihān-cüy-ı ser-endāğ-ı teberrāyı
- 33 Sipīhrün atlas-ı bālā-yı cāhı Rüstemī kılmaz
Begenmez şukka-ı rāyāt kadr-i çarḥ-ı vālāyı
- 34 'All-şīr-i zemāne Āsaf-ı mülk-i Süleymānī
Civān-baht-ı yegāne dāver-i iklīm-i kübrāyı
- 35 Zihī mihr-i celī-te'sīr-i şubh-ı 'adl ü re'fet kim
Fezā-yı pür-bahār oldu sipāh-ı Rüm'un ālāyı
- 36 Delüler bīd-i mecnūndur yeşil kisvetle
Kubādī surḥ-yelken lāleden pür kıldı sahrāyı

27 a (...) eksik kelime

29 b hūr : hurşid D

34 b kübrā : isrā D

36 a : Bu kelime okunamadı

- 37 İrişdi āsumāne nīzede gül-güni bayraklar
Hicāb altında kor rāyāt-ı kadrūñ çarḥ-ı vālāyı
- 38 Kılıç ıslāhına şemşīr-veş olduñ meyān-beste
Sunıldı saña el-ḥaḥ kabza-i iklīm-i pīrāyī
- 39 Mukābil olmaya bir şāfına ol ceyš-i vālānāñ
Şehān-ı şark u garbuñ bir yire gelseydi ālāyı
- 40 Vezīrān-ı cihān kim muntazam bir silk-i gevherdür
Felek ol ‘aḳde zīver eyledi sen dürr-i yektāyı
- 41 O vālā mesned-i feyz-i nigīndür cevher-i zātuñ
‘Aceb a‘lā yirin buldı maḳām-ı kişver-ārāyı
- 42 Göremler mesned-i ‘izzetde sen Dādār-ı dīn-dārı
Begenmez şadr-ı evvelde geçen dārāt-ı Dārā'yı
- 43 ‘Adūlar şulḥa mā'il ḥidmetünde hep cihān yek-dil
Eger böyle kalursa kalmaya hergiz teberrāyı
- 44 Felek ‘avf olmak isterse günāhı ser-fürü kılsın
Zemāne hoş geçem dirse medār itsün müdarāyı
- 45 Bahār-āsā giyüp ḥil‘atlerin teşrīf-i luḫfından
Kabūl itmez kemīne-ḳullaruñ zer-beft-i Dārā'yı
- 46 Revādur degse kām-nām-ı ḥumūle ḥişse-i gā'ib
Simāt-ı ḥān-ı iḥsānuñ ziyāfet itdi dūnyāyı

-
- 37 a nīzede : - B,C
42 a dīn-dār : dīdār D
43 a ḥidmet : ḥizmet A,E
44 a olmak : itmek A,E
44 b geçem : ḥikem E

- 47 Süvār olsañ kaçan ol raḥş-ı raḥşān-ı sebük-pāya
Gubārından ider fersüde çarḥa rüy-ı gabrāyı
- 48 Zihī âteş-i cinān berk-i seyr-i şu'le-cünbiş kim
Felek tâc ide pür-tâb itdügi na'1-i mücellāyı
- 49 Biri birine kor ol na'1-i sīmīn ḥāk ü eflāki
Berāber olmağ ister kıлмаğa her biri da'vāyı
- 50 Kemāl-i sür'atinden sāye resmin alamaz zirā
Serin naḫş eyler iken ḥāmesin perrān ider pāyı
- 51 Eger kim nerm-i reftār itse şahn-ı Türksitāne
Uyarmaz ḥâb-ı nâzından o ra'c'nâ çeşm-i şehlāyı
- 52 Kıyāmetler kopar ger tünd-i pīçān kopsa cānīden
İder çeşm-i nücūma sūde sürme seng-i ḥārāyı
- 53 Yedekler kim olupdur pūşişi bebr ü pelengine
Gören sanur atılmaz kūha bebr-i şīr-sīmāyı
- 54 Kırup zencīr-i zerrīni şihāb-āsā olur perrān
Cenībet-keş elinden atsa 'azm-i bād-peymāyı
- 55 Melā'ik çarḥa zer zencīr ile ejder çeker şandum
Kapuñda seyr idüp ol ejdehā-dem raḥş-ı zībāyı

47 a sebük-pāya : şekībāya A,E

49 a ḥāk ü eflāk : ḥāk eflāk E

50 b eyler iken : eyliyorken B,C

52 a tünd-i : tünd ü B,C

54 b Cenībet-keş : - A,E, cenībet : - D

55 a zer : - D

- 56 Gönülden toğdı bir ra^cnā gazel çün pençe-i hurşid
Bu matla^cda yine seyr it fūrüg-ı mihr-i ma^cnāyı
- 57 O gül ruhsār giymiş nāz ile bir sebz-i cüllāyı
Temāşā eyle nahl-ı tūr ile nūr-ı tecellāyı
- 58 Revādur yazmağa hāl ü haṭı vaşfını hall itsün
Sevād-ı dīde-i terle dil-i ‘āşık süveydāyı
- 59 Meyāna konuşa lā'ik puhtedür bu nazm-ı şirīnüm
Egerçi āhir-i hānda çekerler şehd-i helvāyı
- 60 Dirīg itmezdi gāhi sāyesin ben hāksārından
Komaz tahrik ider ammā ‘adū ol serv-i bālāyı
- 61 Şafaḳda mihre beñzer kim libāsı surh-ı tābīdür
Kaba-yı lāle-gün açmış yine ol verd-i ra^cnāyı
- 62 Kef-i pāyı taleb efkār-ı hāristān-ı nevmīdi
Ser-i rāh-ı recā neştersistān-ı kahr-fermāyı
- 63 ‘Adū-fersā vezirē olmasaydı makdemün[~] şevki
Nice tenhā bozardum gam gibi bir kara ālāyı
- 64 Biḥamdillāh zemāne hidmetünle eyledi teşrif
İdüp baht-ı hümāyün yāveri ikbāl-i yārāyı
- 65 Zebānum hayliden pür-jeng idi tīg-i haṭib-āsā
Bozılmaşdı tılısm-ı genc-i nazm-ı hikmet-ārāyı

59 a şirīn : sebzīn B,C,D

64 a hidmet † hizmet A,E

- 66 Şafā geldūñ gubār-ı maḳdemūñ cāna şafā virdi
Dil-i işkeste buldı hālet-ı cām-ı muşaffāyı
- 67 Nigāh-ı iltifātuñdan ‘Aṭāyī hisse-mend olsa
Benī Nev‘ī meyanında ururđı lāf u da‘vāyı
- 68 Nizāmī gibi şekl-i hamsesi hams-ı mübārekdür
Şunup yağmāya virdüm hān-ı bī-pāyān-ı ma‘nāyı
- 69 Le‘āl-i münşe‘ātum görse āb-dār-ı mürvārīd
İderdi fıkrasına gevherinden nokta pīrāyī
- 70 Kaşīdem kim simāṭ-ı hikmet-i rühāniyān oldı
Hümā-yı himmet alsa boynı görürdi na‘imāyı
- 71 Bu kemter mā-ḫazardur kār-ı hān sālār-ı gā ‘ibden
Tutar mā-beyn-i şark ü ğarbı çeksem hān-ı yağmāyı
- 72 Du‘ā-yı devletın eyle ki oldur bendeye lā‘ik
Nice bir bü‘l-füzüli hod-furüşı lāf-ı ra‘nāyı
- 73 Hemīşe tā ki teşrīf eyleyüp mihr-i cihān-ārā
İder zer-beft ile ziyet felek bu ṭāk-ı mināyı
- 74 Vücūduñ ṭāk-ı divān-hāne-i ikbāle şadr olsun
Cemālūñ rüşen itsün dest-ġāh-ı şadr-ı vālāyı

67 b lāf u da‘vā : lāf-ı ġarrā B

68 a Nizāmī : nīzā B

69 a Le‘āl-i āb-dār-ı münşe‘ātum görse mürvārīd B,C,E

69 a āb-dār : - E

70 a kim : ki D

71 a hān : hūn D

75 Fûrûg-ı neyyir-ı necmûn çerâg-ı meclis-ı devlet
Şuâc-ı şemc-i iqbâlûn delîl-i 'âlem-ârâyı

76 Ne yirler kim şala nazm ile nahl-ı semen-sâye
Revâdur hür-ı pây-endâz ide zülf-i semen-sâyı

- 1 Kanı o şeh ki destine alsaydı şeş-peri
Şahn-ı musattah eyler idi tāk-ı şeş-deri
- 2 Havf ile nesr-i tā'ir-i gerdün dökerdi per
İrseydi bāz-ı nāvekinūn sīt-i şeh-peri
- 3 Zerrine zeyn idi āna evreng-i zer-nigār
Keffinde dest-hūş idi kūpāl-ı cevheri
- 4 Halk-ı zemāne şadme-i kahruñ götürmeyüp
Mehdi-i rüzgāra hilāf itdi 'askeri
- 5 Pergār-ı 'ömri devresin itmām kılmadı
Bedr itmedi hilālını bu çarh-ı çenberi
- 6 Genc-i defini künc-i fenā oldu 'ākıbet
Naqd-ı peder yegāne dür-ı bahr-ı serveri
- 7 Kabrinde şūf-ı sebzi olup bahr-ı mevc-zen
Sanduka girdi kılmağa seyr-i Sikenderi
- 8 Tāb-ı sitemle bulmadı yir istirāhata
Zir-ı zemīnde vardı hāb-ı rāhata

111

- 1 Rübāh-ı hasma hamle kılup şîr-i ner gibi
Himmatler itdi geldi bu meydāna er gibi
- 2 Rezm içre sıçradurdu peleng olsa da 'adū
Şalsaydı bir kolın aña tîg-i zafer gibi
- 3 Kendi şalābet ile dūr-i bahr serveri
Zeyn olmuş idi aña nigîn-dān-ı zer gibi
- 4 Çıkdıķca seyre bād-ı bahār-ı saḫā ile
Altun saçardı devha-i gül-berg-i ter gibi
- 5 Taht-ı mücevher olmadı ol şāha pāy-dār
Düşdi hatā ile yire sengîn güher gibi
- 6 'Osmān Hān ki düşmene haydar-ı hücūm idi
Oldı şehîd dest-i kazāda 'Ömer gibi
- 7 'Osmāniyāne olmuş idi onbeşinci şāh
Ahşamladı bu şeb meh-i pūr-nūr u fer gibi
- 8 Cān murgı āşiyān-ı kadīmın idüp makām
Eski Sarāy'a vardı şeh-i müşterî-gulām

6 a idi : idüp A,D,E

8 b gulām : gulām gibi D

1V

- 1 Nakş üzre pâdişâh-ı memâlik-güşâ mıdur
Taht-ı fenâda hüsrev-i mülk-i bekā mıdur
- 2 Çıkdı kenâra mevce-i tūfânı kahr ile
Bir tahta üzre garka-i baħr-ı belâ mıdur
- 3 Nakş-ı sevâd tâc-ı zeri haṭṭ-ı ser-nüvişt
Ḥamm-ı kemend ya'ni rızâ-yı kazâ mıdur
- 4 Yüz yire kodı Ḥakk'a boyun virdi 'âkıbet
Bir boynı bağlu 'abd-ı mutî' -i Hüdâ mıdur
- 5 Ey çarḥ-ı kine-cū gele inşâf eyleye
Kaşd itdüğün senün olıcak müdde'â mıdur
- 6 Ol serv-i nâz-perver-i ikbâli sâye-vâr
Boyınca kara yirlere çalmak revâ mıdur
- 7 Sümm-i muvakkâti felegün eñ soñ öldürür
Her gün vazife-i keremi kan-bahâ mıdur
- 8 Alur benden hisârını bu çarḥ-ı hîle-ger
Seyr it kubürü gör ki nice lağmlar ider

-
- 1 a nakş : raḥş E
1 b mülk : silk B
6 a serv : - D
6 b boyınca : bunca B
7 a eñ soñ : bir gün A,E

V

- 1 Şanmañ zebün-ı mevce-i baħr-ı belâ idi
Anı boğan keş-â-keş-i dest-i kazâ idi
- 2 Eflâke çıkdı nâleler olup direk direk
Şanmañ minârelerde sadâ-yı salâ idi
- 3 Na^cşı öñince her taraf âh-ı şerer-feşân
Güyâ o rüz-ı mâteme nahl-ı ^cazâ idi
- 4 Ya Rab zalâl-i ^carşda asüde kıl anı
Rüy-ı zemîne sâye-i lutfı Hüdâ idi
- 5 Tahtında Erd-şîr-i nigû-kâr-ı ^casr idi
Raħş üzre gelse haytar-ı Hayber-güşâ idi
- 6 Taldı yem-i fenâya nihân oldı dîdeden
Deryâ-yı feyz ü ma^crifete âşinâ idi
- 7 Peymânesi pür oldı bu meclisde ^câkıbet
Bir nev-zuhûr-ı gırıra-i zulmet-zidâ idi
- 8 Her ne yazılssa başa ider anı rûzgâr
Kilk-i kazâya ya^cni o ser-meşkdür medâr

2 b sadâ-yı salâ : salâ-yı sadâ D

3 a öñince : öñinde A,D,E

7 a bir nev : partev A,E

VI

- 1 Kanlar döküp bu mâteme Câm-ı Cem ağlasun
Derd ile çeşmi halkalanup Hâtem ağlasun
- 2 Şad-pâre eylesün dil-i pür-hün goncayı
Ah eyleyüp sabâ gice de şeb-nem ağlasun
- 3 Bu guşsa ile pâreleyüp hâmesini gül
Dönsün sirişki kane gül-i bâdem ağlasun
- 4 Tîr-i belâ cigerde açup zaḥm-ı hün-feşân
Gözlerde nem dükendi dil-i pür-gam ağlasun
- 5 Gözden çıkup ḥabâb-ı yem-i 'aşkı çağlasun
Döksün yaşını taşlara cûlar hem ağlasun
- 6 Yansun yakılsun âteş-i hasretle ins ü cân
Perî yolınsun anuñ için âdem ağlasun
- 7 Şadr-ı şafâda görmeyicek şâh-ı 'âlemi
Mâtem tutup 'Aṭâyî gibi âdem ağlasun
- 8 Sâkî-i devr câm-ı fenâ sundı 'âkıbet
Bezm-i cihâna gelmedüğe döndi 'âkıbet

2 b de : - D

3 a gül : gelse D

3 b gül-i : daḥi A,E

VII

- 1 Yâ Rab o şâha ravza-i cennet maķâm ola
Nûzhetgehi hazâ'ir-i dârü's-selâm ola
- 2 'İtr-ı meşâm-ı cânı olup nefha-i cinân
Câm-ı rahîk hâteme müşgîn-hıtâm ola
- 3 Sâķî-i havz-ı kevşer idüp luţf ile nigâh
Dâ'im naşîbi cür'a-i ke'sü'l-kirâm ola
- 4 Göz yumdı bahtı gibi daħı nev-civân iken
Dîdârı özledi nazarı ber-devâm ola
- 5 Bâd-ı sabâ-yı ravzası bir der-selâm olup
Âb-ı zülâl-i rahmet ile şâd-kâm ola
- 6 Yatdukca yirde ol şeh-i rûy-i zemîn olan
Kuţb-ı zemâne devlet ile müstedâm ola
- 7 'Adliyle dâdı eyleye teshîr 'âlemi
Ecdâdı gibi hûsreve gerdün gulâm ola
- 8 Oldukca bunda şâhumuzuñ devleti ziyâd
Ol şâhuñ ola ravza-i cennetde rûhı şâd

Seg-bân-zâde Hüseyn Çelebi Merhûma Mersiyedür¹Fe^cilâtün / mefâ^cilün / fe^cilün

1

1 Dem-be-dem virmede derûna gubâr
Harekât-ı sipihr-i kec-reftar

2 Hâk-i kabr ile başılur âhir
Âh kim nice âteşin-ruhsâr

3 Mewcler tûde tûde hâk-i siyâh
Oldı yir yir nişâne seng-i mezâr

4 Zevrak-ı cismüni bu baır-ı fenâ
Bir gün eyler şikeste âhir kâr

5 Kuru tâbût tahtasıyla hemân
İdesin bir dem ola 'azm-i kenâr

6 Kanı ol burc-ı hüsne mâh Hüseyn
Diyelüm haşr olinca âh Hüseyn

11

1 Âh elünden senün hezârân âh
Ey felek neyledün kanı ol mâh

2 Cilvegâhında görmedüm anı
Yohsa hâ'il mi oldı dūd-ı siyâh

2 â 44a, B 34a, C 33a, D 44a, E 36b

1 : - A, C, D, E. B: Terkiib-i Bend-i Mersiye

2 -3 yer değiştirmiş B, C

- 3 İtdüñ ey miz-bân-ı merdüm-keş
Gice mihmānuñı fütāde-i çāh
- 4 Mātem-i Kerbelā'yı tāzeleyüp
Ehl-i cāşk itdi nāle-i cāngāh
- 5 Şerhalar çekdi gice şanma şihāb
Çarh bu mātemi tıyup nā-gāh
- 6 Yiridür çarha irse dūd-ı kebūd
Elif-i āhı idelüm memdūd

111

- 1 Tutılup bülbul-i hoş-elhānı
Kodı pejmürde gülşen-i cānı
- 2 Naḥl-ı mātem gelür o gabğabsuz
Bāğda naḥl-ı sâb-i elvānı
- 3 Kanı ol yār-ı hoş-hışālüm kim
Aña virmişdi fażl-ı Rabbānı
- 4 Hüsn-i Yūsuf sadā-yı Dāvūd'ı
Hulâ-ı Ahmed hayā-yı cOsmān'ı
- 5 Çok görüp çeşm-i aḥvāli gerdün
Gömdi hāke o genc-i pinhānı
- 6 Yoğ olup ortada meyāni gibi
Gözden oldı nihān dehānı gibi

1V

- 1 Altun üsküfle şem^c idi gūyā
Nā-geh aña tokındı bād-ı fenā
- 2 İtmege seyr-i gülşen-i cennet
Girdi gūyā ki koltuğına vebā
- 3 Aña zehr oldı içdüğü pā-zehr
Şübhe yok oldı pey-rev-i şühedā
- 4 Girdi yanınca bin bürāderi de
Gül ile şanki gonca-ı ra^c nā
- 5 Oldı pejmürde iki tāze nihāl
Gidicek ikisi o lahte dilā
- 6 Didi tārīh için karīb ü ba^c id
İdelüm mātem-i Hüseyn-i şehīd

V

- 1 Hāke düşdi o la^c l-i pür-gevher
Çeşme-i cāna irdi hayf keder
- 2 Şaçdı aña gubār dest-i fenā
Tāze hat var idi kuhında meger

1 b nā-geh : tā ki B,C,D

- 3 Dūd-ı dil itdi rūzumuz şeb-i tār
 Hāk içinde o mihr idince makarr
- 4 Oldı kabri esās-ı kaşr-ı bekā
 Dār-ı fāniyi kıldı zir ü zeber
- 5 Derde şabr eyle ey 'Aṭāyī-i zār
 Nazm bī-rūh ise bu deñlü yiter
- 6 Eyle dest-i du'âyı Hāk' a küğād
 Müjde-i rahmet ide rūhını şād

4 a kabr : kaşr A,E

5 a ey : - C,D

5 b bī-rūh : pey-rūh D

3

Müseddes Berā-yı Sultān Murād Hān^cAleyhi'r-rahme
ve'r-Rızvān¹

Fā^cilātün / fā^cilātün / fā^cilātün / fā^cilün

1

1 Bārekallah şadr-ı vālā kadr-i egrāf-ı güzīn
Levhaşallah dāverinün ahter-i izzet-karīn

2 Şit-i ʿadlün eyledi gūş-ı bilādı pūr-tanīn
Okudı bu maṭla^cı göklerde Cibrīl-i emīn

3 Dest-büse geldiler yine ser-efrāzān-ı dīn
Devletün eyyāmı el-ḥaḳ oldu ʿıydü'l-mü'minīn

11

1 Çünki teşrīf eyledün zātuñla şadr-ı devleti
Mürde-i gam tāze cān buldı görüp bu şevketi

2 Çarḫa irgürdüñ bu gün āvāz-ı kūs-ı şöhreti
Sā'im-i hirmāna bezl itdün firāvān ni^cmeti

3 Dest-büse geldiler yine ser-efrāzān-ı dīn
Devletün eyyāmı el-ḥaḳ oldu ʿıydü'l-mü'minīn

3 A 47b, B 35a, C 34a, D 45a, E 39b

1 : - A, C, D, E

2 a bilād : hiḷāl B, C (1)

1 mürde : müjde B, C (11)

111

- 1 'Avn-i Bārī yāver oldı zāt-ı 'ālī-şānuña
'Akd ü hal ser-riştesi geldi kef-i ihsānuña
- 2 Cān u dilden her biri münkād olup fermānuña
Hep ahāli tırdılar el bağlayup dīvānuña
- 3 Dest-būse geldiler yine ser-efrāzān-ı dīn
Devletüñ eyyāmı el-hak oldu 'ıydü'l-mü'minān

s 1V

- 1 Bu peyāmı gūşına ırgürse ger bād-ı vezān
Bir tabak altūn nişār eylerdi verd-i gülsitān
- 2 Nakd-ı cān virilse müjde yine olur rāygān
Niceler şimdi sürürından 'aceb mi virse cān
- 3 Dest-būse geldiler yine ser-efrāzān-ı dīn
Devletüñ eyyāmı el-hak oldu 'ıydü'l-mü'minān

V

- 1 Kâmetüñdür serv-i mevzûn-ı gülistân-ı saḡā
Hil'at-ı garrâ-yı mansıb rāst gelmişdür saña
- 2 Sāye-i 'adlûñde hoş geçsünler erbâb-ı recā
Eski 'âdetdür yeñi hil'at giyen ritmek 'atā
- 3 Dest-büse geldiler yine ser-efrāzân-ı dîn
Devletüñ eyyâmı el-ḡak oldı 'ıydü'l-mü'minîn

VI

- 1 Gördiler te'sîrin āḡir bende-i muḡlislerüñ
Şubḡ olinca giceler āḡ-ı dil ü çeşm-ı terüñ
- 2 Āsitānuñda 'Atāyî-veş olup fermân-berüñ
Muntazır iḡsānuña her biri 'abd-ı kemterüñ
- 3 Dest-büse geldiler yine ser-efrāzân-ı dîn
Devletüñ eyyâmı el-ḡak oldı 'ıydü'l-mü'minîn

Müseddes Berâ-yı Sultân Murâd Hân
 'Aleyhi'r-Rahme ve'l-Ğufrân¹

Mefa ilün / mefa ilün / mefa ilün / mefa ilün

1

- 1 Bihamdillâh idüp tahrik bād-ı luṭf-ı Yezdānī
 Hırām itdi sa'âdet bāginuñ serv-i hırāmānı
- 2 Çeküp hāk-i rehın mānende-i kuḥl-ı Şifāhānī
 Seher bu maṭla'ı gördüm okur ḥayli senā-hānī
- 3 Şafā geldün eyā dūd-ı sipihrün mihr-i raḥşānı
 Ğubār-ı makdemünle rüşen itdün çeşm-i a'yānı

11

- 1 Cemālün âfitābindan zemāne pür-ziyā oldı
 Ayāğun ṭprağı çeşm-i zamāna tütüyā oldı
 Misāl-i çarḥ-ı mīnā sīneler sāfi şafā oldı
 Dil-i tārık rüşen dīde-i cān rüşenā oldı
- 3 Şafā geldün eyā dūd-ı sipihrün mihr-i raḥşānı
 Ğubār-ı makdemünle rüşen itdün çeşm-i a'yānı

4 A 48a, B 35b, C 34b, D 46a, E 40a

1 : - A, C, D, E

111

- 1 Ekâbir hidmetünde bende-i fermānuñ olsun hep
Gedâlar devletünde mazhar-ı ihsānuñ olsun hep
- 2 Kudūmuñ gūş idenler hâzır-ı dīvānuñ olsun hep
İşigünde dil ü cāndan kuluñ kurbānuñ olsun hep
- 3 Şafâ geldūñ eyâ dūd-ı sipihruñ mihr-i rahşanı
Gubār-ı makdemūñle rüşen itdūñ çeşm-i a'yanı

IV

- 1 Haleb'den şehr-i İstanbūla geldūñ 'izz ü devletle
Çarık-ı bahr-ı ihsân itdūñ ol etrâfı himmetle
- 2 Muhaşşal cezr ü medd izhâr idüp esbâb-ı şevketle
Çekildūñ yine geldūñ yiriñe şimdi sa'âdetle
- 3 Şafâ geldūñ eyâ dūd-ı sipihruñ mihr-i rahşanı
Gubār-ı makdemūñle rüşen itdūñ çeşm-i a'yanı

111, 1 a hidmet : hizmet A,E

IV, 1 a Haleb : kalb B,C,D

IV, 2 a cezr : cüzv B

IV, 2 b şimdi : devlet B,C,D

V

- 1 Rikâbuñ şu^clesiyle feyz-i mihri tâb-dâr itdün
Cemâlün perteviyle deşt ü kühî tâb-dâr itdün
- 2 Karâr it burc-ı devletde yiter geşt ü güzâr itdün
Bizi yol gözlemekden hîre-çeşm-i intizâr itdün
- 3 Şafâ geldün eyâ dūd-ı sipihrün mihr-i rahşanı
Gubâr-ı maqdemünle rüşen itdün çeşm-i a^cyânı

VI

- 1 Şarâb-ı rüh-bahş-ı nazma Cem'dür çün dil-i dānā
Müseddes ol şarâba sâgar-ı şeş-hānedür gūyā
- 2 O şahbādan 'Atāyî kaldurup bir cām-ı gam-fersā
Şunar ma^czūr tut ey dāver-i devrān-ı mülk-ārā
- 3 Şafâ geldün eyâ dūd-ı sipihrün mihr-i rahşanı
Gubâr-ı maqdemünle rüşen itdün çeşm-i a^cyânı

V, 2 b gözlemekden : gözlemeden D

VI, 1 a Cem : ham B,C

5

Müseddes ¹Fā^cilātün / fā^cilātün / fā^cilātün / fā^cilün

1

1 Şām-ı hicrân içre şem^cüm âh-ı âteş-bâr olur

Görinen yanumda ancak sâye-i dîvâr olur

2 Meskenüm künc-ı belâ yârum ğam-ı aġyâr olur

Ülfet itmek derd ü mihnetle ne müşgil kâr olur

3 Kande bir ğam yârsız kalsa benümle yâr olur

Bir belâ kim sâhibin bulmaz baña ğam-hâr olur

11

1 ‘Āşık-ı zâruñ kimi mehcür-ı bezm-ı dil-rübâ

Kiminüñ bâr-ı ğam-ı aġyâr ile kaddi dü-tâ

2 Kışmet olaldan cihâne mihnet ü derd ü belâ

Her kişi bir ğamda herkes bir belâya mübtelâ

3 Kande bir ğam yârsız kalsa benümle yâr olur

Bir belâ kim sâhibin bulmaz baña ğam-hâr olur

5 A 48b, B 36a, C 35a, D 46b, E 40b

1 : - A, C, D, E

1, 2 b derd ü : derd-i B, C, D

111

- 1 Gūşe-i rāhatda iller eyleyüp 'ays u demin
'İşret-âbād itdiler dehrün sarây-ı mâtemin
- 2 Halk-ı 'âlem def'i gam itmekde buldı hem-demin
Baña mı ismarladılar cümle dünyānuñ gamın
- 3 Kānde bir gam yārsız kalsa benümle yār olur
Bir belā kim sâhibin bulmaz baña gam-hār olur

IV

- 1 Eyleyüp hicrün beni hem-hâl-i Kays u küh-ken
Gerçi olmışdur yirüm peygüle-i derd ü mihen
- 2 Herkesün hâlince var eglencesi ey sîm-ten
Künc-i mihnetde beni tenhâ mı sanduñ şimdi sen
- 3 Kānde bir gam yārsız kalsa benümle yār olur
Bir belā kim sâhibin bulmaz baña gam-hār olur

111,1a eyleyüp 'ays u demin : def'idüp derd ü gamın A,E

111,2 a buldı : bulup B,C,D

1V,2 a sîm-ten : gonca-fem A,E

V

- 1 Çıksam eflâke eger âh-ı şerer-bârum gibi
Zîr-i hâke girsem eşk-i çeşm-i hün-bârum gibi
- 2 Bulur elbette yine baht-ı siyeh-kârum gibi
Gam-güsârum hem-demüm yâr-ı vefâ-dârum gibi
- 3 Kande bir gam yârsız kalsa benümle yâr olur
Bir belâ kim sâhibin bulmaz baña gam-hâr olur

VI

- 1 Mübtelâ-yı 'aşk olaldan hâtır-ı âşufte-hâl
Deşt-i vahşetdür 'Atâyî menzilüm Mecnûn-misâl
- 2 'Uzlet itmişken cihândan kılmaga def'-i melâl
Gussa vü gamdan yine kurtulmaga yokdur mecâl
- 3 Kande bir gam yârsız kalsa benümle yâr olur
Bir belâ kêm sâhibin bulmaz baña gam-hâr olur

6

Tahmīs-i Qazel-i Sultān Ahmed Hān 'Aleyhi'r-Rahme
ve'l-Ğufrān¹

Mefā'īlün / mefā'īlün / zmefā'īlün / mefā'īlün

I

- 1 Dil ü cānā belādur kadd-i balā dil-rübālar da
- 2 Belā üzre belādur bir yaña zülf-i dü-tālar da
- 3 Dilā bir sen degülsin bend-i zercir-i cefālarda
- 4 Ne diller var o zülf-i piç-piçe mübtelālarda
- 5 Ne ādem cānları kurtulmadı kaldı belālarda

11

- 1 Meyān-ı hūb-rūlarda görüp sen dil-beri cānā
- 2 Gönül virdümse kāfir olmadum ben ey büt-i ra'cānā
- 3 Yüzine bakmayup şad-pāre eylersin hazef-āsā
- 4 Çalarsın kahr ile mir'āt-ı dili yirlere ammā
- 5 Ele alur çoğ olur anı şāhum dil-rübālarda

111

- 1 Dirig ol yār agyāre olaldan hem-dem ayrılmaz
- 2 Dil-i mecrūh-ı 'āşıkdan nitekim merhem ayrılmaz
- 3 Gönül sırr-ı gam-ı 'aşkuñla olmuş mahrem ayrılmaz
- 4 Ferağ gelmez gamuñ āvāre dilden bir dem ayrılmaz
- 5 Beni bir yād ider yok yādarda āşinālarda

6 A 49b, B 36b, C 35b, D 37a, E 41a

1 : - A, C, D, E

1,1 a dil-rübā : meh-likā B, C, D

11,4 Çalarsın yirlere... B, C

11,4 dili : kalbüm A, E

1V

- 1 Hoş ol dervîş kim pâ-mâl iken hâk-i mezelletde *
- 2 Ğinâ-yı kalb ile dâ'im ola devletde izzetde
- 3 Misâl-i serv-i âzâde turup kûy-ı ferâgatde
- 4 Kanâ'at gencine mâlik olup kûnc-i selâmetde
- 5 Fakir olur şeh-i devrâna baş egmez gedâlar da

V

- 1 Haç-ı dil-ber gibi tutdı çemen taraf-ı gülistâni
- 2 Esüp bād-ı şabâ itdi nevâ murg-ı hoş-elhâni
- 3 'Atâyî gibi bî-dâr eyle sen de dîde-i câni
- 4 İrişdi yine Yahyâ-feyz ebr-i lutf-ı Yezdânî
- 5 Tarâvet var çemenlerde letâfet var havâlarda

1V,1 ol : - B

1V, 4 selâmet : melâmet A,E

7

Fā'īlātün / fā'īlātün / fā'īlātün / fā'īlün

1

- 1 Ey gül-i bāg-ı leṭāfet iltifāt itdükce sen
- 2 Gülşen-i küyuñda oldum çeşm-i a'dāya diken
- 3 Ğayret-i 'aşkuñla olmışdur muḥammer ḥāk-i ten
- 4 Rūzgāriyla ğubār olursa da cāna beden
- 5 Komıyam tenhā ḥayālün dīde-i agyāre ben

11

- 1 Cevri nedür gerdiş-i dölāb-ı çarḥuñ devrine
- 2 Yārūñ ammā itdügi mümkin degüldür kim dine
- 3 Devr elinden 'ukde-i ğamla pür olmışken yine
- 4 Cān uzatmak neydi çarḥun döne döne cevrine
- 5 Nev-civānum rişte-i cānum ideydi pīrehen

111

- 1 Pīr-i mey-ḥāneyle dün seyr-i sarāy-ı deyr idüp
- 2 Gördüm itmiş nice ḥam şahbā ile pür-ḥayr idüp
- 3 'Arifāne şohbet itdük ḥāneyi bī-ğayr idüp
- 4 Humlar içre bādenūñ mestāne cūşın seyr idüp
- 5 Didüm ey pīr-i muğān yok mı bize ol bādeden

7 A 49b, B 36b, C 35b, D 37a, E 41a

11,5 rişte : dīde D

111,4 seyr : pīr B

1V

- 1 Dağ u şerham 'arż idince itdi dil-ber iltifāt
- 2 Tāblanmış zer gören elbette eyler iltifāt
- 3 Sīnede bir eski dağum tazelere her iltifāt
- 4 Tāze dağum gördüğünce yār eyler iltifāt
- 5 Reşken yanup tutuşsa vechi var dağ-ı kühen

V

- 1 Şāhid-i mazmūn ki eyler cilvegeh şicr-i teri
- 2 Āşikār olur 'Atāyī şīşede gūyā perī
- 3 Tūti-i tab'um gibi söyletse ehl-i dilleri
- 4 Şicr-i Yahyā-veş olup jeng-i tekellüfden beri
- 5 Biker-i ma'nāyı güzel gösterse mir'āt-i suhan

1V,1 şerham : surhum B,C

1V,2 elbette eyler : eyler mukarrer B,C

V,1 ki : - A,D,E

V,2 şişe : sine A,E

8

Tahmīs-i Gāzel-i Yahyā Efendi¹

Fā'īlātün / fā'īlātün / fā'īlātün / fā'īlün

1

- 1 Dergehüñdür maṭla'-ı hurşīd-i 'ālem-sūzumuz
- 2 Zerre-veş oynar güler dā'im dil-i bī-hūdumuz
- 3 'İyd-ı nev-rūzı nider tāb-ı şafā-āmūzumuz
- 4 Tal'atuñdur husrevā mihr-i cihān-efrūzumuz
- 5 Kadr ü baḥtuñdur cihānda 'ıydumuz nev-rūzumuz

11

- 1 Günbed-i gerdūna döndi gülbin-i fīrūze-fām
- 2 Gün gibi çıktı kūsūf-ı goncadan güller temām
- 3 'Ukde-i hātır-güşād oldu şeneldi ḥāş u 'ām
- 4 Gül açıldı bülbül oldu şād u diller şād-mān
- 5 Hamdül-illah kim müsā'id tālī'-i fīrūzumuz

111

- 1 Aḥker-i şevke olup ḥākister-i gam perde-dār
- 2 Bir nefes göz açmağa kor mıydı cevr-i rūzgār
- 3 Olmuş iken şiddet-i 'asrıyla derhem gonca-vār

8 A 50a, B 37a, C 36a, D 48a, E 41a .

1 : - A, C, D, E

1,2 bī-hūd : pūr-sūr A, E

1,3 'ıyd-ı : 'ıyd u A, E

1,5 kadr ü : kadr-i B, C, D

- 4 Esdi çün bād-ı bahār-ı iltifāt-ı şehr-yār
 Āteşin gül gibi açıldı dil-i pür-süzümüz

1V

- 1 Biz ki ser-mest-i şarāb-ı aşk-ı rind-i ʿālemüz
 2 Rūz u şeb cām-ı şafā-encām ile ferruh-demüz
 3 Rūze-i hicre vedāʿ itdük ferāmūş-ı gamuz
 4 Devletinde Hazret-i Sultān Murād'un hürremüz
 5 Kadrdür her gicemüz bayrāmdur her rūzumuz

V

- 1 Künc-i dilde mahzen-i hātırdā her üstād-ı kār
 2 Sakladı hünkāre lāyık laʿl ü dürr-i şāh-vār
 3 Gevher-i nazmum ʿAtāyī'ye kim eyler iʿtibār
 4 Tabʿ-ı Yahyā medhūñe maqdürını eyler nisār
 5 Hāk-i pāyūñe varur mahzūnumuz meknūzumuz

1V,2 encām ile : encāme-i D

V 3 nazmum : nazm-ı D

9

Taḥmīs-i Gazel-i Nev'î Efendi¹

Fâ'îlâtün / fâ'îlâtün / fâ'îlâtün / fâ'îlün

1

- 1 Hâk-i cismi zer kılanlar kîmyâyı neylesün
- 2 Gözi açıklar cilâ-yı tütüyâyı neylesün
- 3 Şâh-ı mülk-i 'aşk olan sırça sarâyı neylesün
- 4 Kalbini sâf eyleyen cām-ı şafâyı neylesün
- 5 'Aşk ile dem-sâz olan sâz u nevâyı neylesün

11

- 1 Dehre istignâ şatan olup emîr-i tâc-dâr
- 2 Başına almağa zerrin eğseri itmez mi 'âr
- 3 Câme-i zer-beft ile lâzım mı çetr-i zer-nigâr
- 4 Büriyâ-yı fakr ile besdür sıfâl-ı kûy-ı yâr
- 5 Maḥrem-i bezm-i fenâ tâc u kabâyı neylesün

111

- 1 Kûyına geçdüke cânânı haber-dâr eylemez
- 2 Kişi ağıyârı nedîm-i meclis-i yâr eylemez

9 A 50b, B 37b, C 36b, D 49a, E 41b

1 : - A, C, D, E

11, 3 çetr : tâc B, C

111, 1 cânânı : cânı B, C

- 3 Rāh-ı ʿaşkı bilmeyen ümmid-i dil-dār eylemez
- 4 Sālik-i ʿārif vücūdun kendüye yār eylemez
- 5 Ğarķa-i emvāc-ı himmet āşināyı neylesün

IV

- 1 Āh kim irişmez ol sīb-i zenaḥdāna elüm
- 2 Dost düşmen ğayreti bükdi kemān itdi belüm
- 3 Dahl iderler yoĝ iken arada herĝiz medḥalüm
- 4 Şabr idermiş yādlar taʿnına ʿāşık tatalum
- 5 Āşinālardan gelen seng-i cefāyı neylesün

V

- 1 Sūz-ı sīnem ʿarza kılmāĝa ʿAṭāyī dil-bere
- 2 Nār-ı ʿaşkımdan dönüpdür her sözüm bir aḥkere
- 3 Künc-i ğamda bir nazār kılmaz dil-i ğam-pervere
- 4 Āteş-i naşmın yakup Nevʿi çıkardı göklere
- 5 Ol şeh-i ʿāli-nazār görmez gedāyı neylesün

1

Gazel*

Fâ'îlâtün / fâ'îlâtün / fâ'îlâtün / fâ'îlün

- 1 Va^cde-i vaşl itse gelmez şüh-ı bezm-efrûzumuz
Geçdi bu efkâr ile hep 'ıydumuz nev-rûzumuz
- 2 Rakş iderdük pençe-i hürşide karşı zerre-veş
Dest-büse kılsa yâri tâli^c-i fîrûzumuz
- 3 Berk sanmañ şu^cle-i peykân-ı âhumdur benüm
Oynadı beñzinde çarhun tîr-i düşmen-fîrûzumuz
- 4 Sözlürümden oldı esrâr-ı muhabbet âşikâr
Eyledi izhâr-ı muzmer maṭla^c-ı pür-sûzumuz
- 5 Tâbiy-ı meyden 'Atâyî çarha minnet kalmadı
Mâh-ı bezm-efrûz ile nev-rûzdur her rûzumuz

1 : - A,E .B 37b,C 36b,D 48b

3 b vezin bozuk

11

Gazel

Fe^c-ilātün / fe^c-ilātün / fe^c-ilātün / fe^c-ilün

- 1 Müdde^c-iye virelüm ^cālemi gavgâsı ile
Kim kabül eyler ö vîrāneyi da^cvâsı ile
- 2 Baña besdür o büt-i sîm-beden ey hâsid
Zen-i gerdünü yûri var saña dünyâsı ile
- 3 Dile ta^cn itmeyelüm olsa esîr-i gam-ı ^caşk
Gelûñ anı koyalum hâline Mevlâsı ile
- 4 ^cArz-ı hâl idemezüz bîm-i ^cadûdan hergiz
Korkudur ol şeh-i hûbân bizi pâşâsı ile
- 5 Bende-i dergeh-i luṭfı geçinürken dünyâ
Şıgmadı gitdi ^cAtâyî dil-i şeydâsı ile
- 6 Ḥamdülillah bizi alçaklayamaz çarh-ı denî
Sadr-ı şâhib-keremûñ himmet-i vâlâsı ile
Âsitânında kemîne kûlî olmak besdür
Behre-mend olmaz isek mansıb-ı a^clâsı ile
- 8 Kalemüm görse çemen şafha-i evrâk üzre
Ser-fürû ide felek sidre vü tûbâsı ile
- 9 Dâ'ima Hızır irişüp garğa-i deryâ-yı gama
Niçe dil-mürdeyi ihyâ ide enfâsı ile

11 A 51a, B 37b, C 36b, D 48b, E 42b

Evvel-i Dîvân-ı Gazeliyyât Harfû'l-Elif^x

1

Fâ'îlâtün / fâ'îlâtün / fâ'îlâtün / fâ'îlün

- 1 Cānuma bir lem'a şalsa âteş-i 'aşk-ı Hüdā
Cām-ı kalbi eylese kandil envār-ı hüdā
- 2 Tās-ı dil olmaz sezā-yı naşş-ı tamgā-yı kabūl
Cevher-i 'aşk eylemezse anda kar-ı kīmyā
- 3 'Aşkdur ol berk-i harmen-süz-ı temkīn ü şekīb
Kim virür güldükce kâh u kûha bir yirden fenā
- 4 'Aşkdur süzende-i hār-ı muğaylân-ı emel
'Aşkdur şüyende-i naşş-ı rûsüm-ı mâ-sivā
- 5 Kāse-i işkesteñi ey dil tehī korlar mı hiç
Sen hemān der-yüze-i dergāh-ı 'aşk it dā'imā
- 6 Pāy-ı dilde tā ki vardur āb u gil ālāyişi
Hiç duhūl-ı bezm-i 'aşka ruşsat olur mı saña
- 7 Tīr-i hāmem aldı meydānı 'Atāyī her elif
Mīl-i menzildür kenārında saşūruñ güyiyā

x : - A,B,C,E

1 A 51b,B 40b,C 40b,D 51b,E 43b

1 b envār : eyvān B,C,D

3 a temkīn ü : temkīn-i B,C,D

2

Fā^ˆ-ilātūn / fā^ˆ-ilātūn / fā^ˆ-ilātūn / fā^ˆ-ilūn

- 1 Ğurre-i ğarrā-yı ebrūsı yiter yārūñ baña
Saña şimdi ey meh-i rûze ırakdur merhabâ
- 2 Reşk-i İskender degül mi devrūñ ey mäh-i şıyâm
Oldı bir mîl üzre biñ âyine-i câlem-nümâ
- 3 La^ˆ-i rahşân ile bir nahl-ı murassa^ˆ şandılar
Her menâri şu^ˆ-le-i kandîl idince pür-ziyâ
- 4 Yâm-ger bir gird-bād alup hazân evrâkıñı
Rakş ider şeb-tâ-seher menzilgehi evc-i hevâ
- 5 Görinür yir yir müşebbek olmağın aḡkerleri
Her minâre destine bir micmer olmiş güyiyâ
- 6 Nesne geçmez şimdi hiç ansız boğazdan ḡaşılı
Şâhid-i cıyda katı müştâk yârân-ı şafâ
- 7 Ey cAtâyî büse-i la^ˆ-lin temennâ eyledüm
Nâz ile aḡzum mühirlidür didi ol dil-rübâ

2 A 51b, B 40b, C 40b, D 51b, E 43b

Ş b Her minâre destine : bir minâre dest-rîz B, C

3

Müfte^cilün / fâ^cilün / müfte^cilün / fâ^cilün

- 1 Şu^cle-1 âh-1 derün rāh-nümündür baña
Şimdi hemān görinen semt-1 cünündür baña
- 2 Halka-1 gird-āb-1 eşk hey'et-1 tavḳ-1 cünün
Garḳageh-1 baḫr-1 ḡam cāy-1 sükündür baña
- 3 Dehr göz açdurmadı düş gibi geçmekte 'ömr
Var ise hem-vāḳı^c a baht-1 nigündür baña
- 4 Kulle-1 baḫr-1 ḡama bebr-1 peleng-efgenüm
Teb-zede şīr-1 jiyān ḡaşm-1 zebündür baña
- 5 Virdi 'Atāyī şarāb şem^c-1 ruḫ-1 yāre tāb
Cām-1 cihān-süz-1 mey şevḳ-1 füzündür baña

3 A 52a, B 40b, C 40b, D 52a, E 43b

4 b jiyān : ziyān A, E

Mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün

- 1 Kaçup ğamdan diyâr-ı 'aşk ser-gerdâniyuz cânâ
Anuñçün her gice bir tekyenün mihmâniyuz cânâ
- 2 Dem olmaz kim dil-i nâlânumuz kılmaya âzurde
Ğam-ı 'aşkuñ egerçi eskiden yârâniyuz cânâ
- 3 Gelenler bizden evvel bunda bulmış 'âlemi biz de
Gedâ-yı küy-ı 'aşkuz 'âlemün sultâniyuz cânâ
- 4 Kuş eylersün zarürî âdemi lutf-ı hitâbuñla
Anuñçün sen şehün hep bende-i fermâniyuz cânâ
- 5 Ne ararsın kapumda diyü cevri itme 'Atâyî'ye
Muhabbet ehlinün cüyende-i dermâniyuz cânâ

Fe^cilātün / feⁱlātün / fe^cilātün / fe^cilün

- 1 Eylesen̄ mushaf-ı ruhsāruñ içün fāl baña
Lām-ı zūlfūñ ola dil derdi içün dāl baña
- 2 ‘Akıbetmolacagum dāğ u elifden bilürem
Safha-ı sine yiter tahta-ı remmāl baña
- 3 Eksük olmaz zer-ı pür-tāb gibi dāğ-ı derün
Hasene yazsun anı kātib-ı a^cmāl baña
- 4 Vā^cizā ta^cna gider ‘āşık-ı dem-bestelere
Kısmet olmuş ezeli kāl saña hāl baña
- 5 Beslemişken nice biñ hūn-ı ciger ile anı
Gör neler itdi ‘Atāyī dil-ı meyyāl baña

5 A 52a, B 41a, C 41a, D 52a, E 44a

2 a bilürem : bilürin B, C, D

6

Mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün

- 1 Libās itdi civāne 'ıyd olinca 'aşık-ı şeydā
Veliy tenhāda hayli kesdi biçdi gūş idüp a'cā
- 2 Saña elbette yumşar akçe yūzi ışşıdur ey dil
Zer-i pür-tābı gün gibi görüp ol şem'-i bezm-ārā
- 3 Tutuşdı hārdan havlīsi çeşmūñ nār-ı āhumla
Degül eṭrāf-ı dīdemde ṭuran müjgān-ı hūn-bālā
- 4 Kuru bir gösterişdür Cām-ı Cem mir'āt-i İskender
Ruḥın seyr eyle 'ālem bundadır ey dīde-i bīnā
- 5 Felek sākīsi hoş geldūñ diyü cām-ı belā şundi
'Aṭāyī bezm-i dūnyāya gelince bu dil-i rüsvā

7

Mef'ülü / fâ'ilâtü / mefâ'ilü / fâ'ilün

- 1 Zâhir olinca sünbül-i şeb-reng-i dil-rübâ
Açıldı gönlümüz yine mânend-i şeb-güşâ
- 2 Bir gün gelür yoluna bulursun hep itdügün
'Uşşâkı zâyî' itme reh-i gânda dil-berâ
- 3 Harc itdi bunca bâde-i surhı döke şaça
Mey-hâredür şunarsa nola cām-ı pür-safâ
- 4 Şemşiri toğrayup oқını senc ider oyar
Bağrum hezâr-pâre kebâb oldu güyiyâ
- 5 Gördi ki la'l-i yâre tolaşur 'Aţâyî cām
Sâkî ele virürse tutub âl ile nola

8

Fe'îlâtûn / fe'îlâtûn / fe'îlâtûn / fe'îlûn

- 1 Cûylar toñdı geçüp mevsim-i seyr-î şahrâ
Yürimezse ne 'aceb zevrak-ı cām-ı şahbâ
- 2 Ferş-i mînāya dönüp āb-ı zülāl-i gülşen
Az kaldı ki toña memlaḥa gibi deryâ
- 3 Sâgar-ı bâde şikest olacağı bellü idi
Bezm-i meyde anı çatlatmış idi bād-ı şitâ
- 4 Ayagın cüy soğuklatdurup oldı meflüc
Başdurup örter anı gerçi ki berf ile hevâ
- 5 Tâb-ı mihr idemedi bezme 'Aṭâyî te'sîr
'Acabâ toñdı mı bu şiddet ile nūr u ziyâ

Harfû'l-bâ^x

9

Mefâ'îlün / fe'îlâtün / mefâ'îlün / fe'îlün

- 1 Egerçi bahse girüp eylemişdi hayli şitâb
Görince âteş-i âhum hemân ip oldu şihâb
- 2 Belürdi hañt-ı ruhi kad çeküp o serv-i revân
Kıyâmet oldu sanasın göge çekildi kitâb
- 3 Güler yüz ile şakın 'akluñı uğırlamasun
Efendi âline aldanma ekşidür mey-i nâb
- 4 Düzüpdür al cebinlik 'arûs-ı duñter-i rez
Dizerse aña gümüş pulların 'aceb mi habâb
- 5 Görüp o yâri yanumda yıkıldı gitdi 'adû
Şarâb-ı reşk ile oldu 'Añâyî mest ü ħarâb

9 A 52b, B 41b, C 41b, D 52a, E 44b

4 b mi : - D

5 b mest ü : mest-i B, C, D

Fâ'îlâtün / fâ'îlâtün / fâ'îlâtün / fâ'îlün

- 1 Sâkiyâ zevrak yürürken kalmadı nâ-geh şarâb
Kalmışuz 'ummân-ı gâmda teşne yok bir kaṭre âb
- 2 Zevrak-ı mey gibi keşti ser-girân itdi beni
Bâd-bânı oldu Ustine anuñ güyâ habâb
- 3 Tıfl-ı câna oldu keşti baḥr-ı pür-emvâcda
Bir 'aceb gehvâre kim şalınduğınca gitdi hâb
- 4 Baḥr-ı 'aşk içre dil-i ehl-i gâma keşti-şîfat
Gâlib oldukça havâ eksük degüldür ıztırâb
- 5 Cüş idüp 'aşk ile gösterme gubâr-ı hâtıruñ
Rîg-i deryâ-veş gerek olsun 'Atâyî bî-hisâb

10 A 53a, B 41b, C 41b, D 53a, E 45a

1 a nâ-geh : tâ ki B, C

3 b şalınduğınca : şalındukça B

Mef'ülü / fâ'ilâtü / mefâ'ilü / fâ'illün

- 1 Rez duhteriyle pür olıcağ sâgar-ı şarâb
Kızkullesi gibi görünür oltada habâb
- 2 Agyâr ile yiyüp iğer o şüh-ı bî-vefâ
Ben yaşumı şarâb iderin bağrumı kebâb
- 3 Şehd-i laṭîfdür ki yutup oldu dâne-dâr
Teb-hâlelerle var ise sâkî o la'l-i nâb
- 4 Gird-âb-ı cüy-ı rakşa girüp tās-bâz-veş
Yir yir çıkardı taşraya tās habâb-ı âb
- 5 Seyl-i sirişkûn itse cihâni 'Atâyî gark
Bir dâne sıçradur mı saña gör bu âsiyâb

11 A 53a, B 41b, C 41b, D 53a, E 45a

4 a tās-bâz : tās-pâs D

5 a cihâni 'Atâyî : 'Atâyî cihâni B, C, D

Fe^ˆilātün / mefā^ˆilün / fe^ˆilün

1 La^ˆl-i yāre tōkīnsa cām-ı şarāb
Zehremüz çāk olur mişāl-i habāb

2 Kāl^ˆa-ı ˆişrete şu kullēsīdūr
Hum yanında sebū-yı bāde-i nāb

3 Gūyiyā şāgdı sihr idüp sākī
Şişe kim oldı mäh-ı ˆālem-tāb

4 Her elif döndi tīr-i dil-dūze
Nāmede harf atup idince ˆitāb

5 Şıgmaya deftere ˆAtāyī eger
Eylesem derdümi hisāb u kitāb

12 A 53a, B 42a, C 42a, D 53a, E 45a

1 b zehremüz : zehrümüz E

3 a gūyiyā : gürbeyi E

5 : - B

13

Fā'illātün / fā'illātün / fā'illātün / fā'illün

- 1 Cismümi hāk eyledüm hāk üzre cevlanuñ görüp
Sīnemi çāk eyledüm çāk-i giribānuñ görüp
- 2 Sāye gibi kendümi yirden yire çaldum hemān
Pertev-i mihr-i ruhuñ serv-i hīrāmānuñ görüp
- 3 Mest-i 'aşkam ihtiyārum kalmadı kan ağladum
Sākīyā sāğarda 'aks-i la'l-i handānuñ görüp
- 4 Eyledüñ dem-beste 'arz idüp ruhuñ mir'ātını
Dem-be-dem āh itmezem ol lutf u ihsānuñ görüp
- 5 Derd-i 'aşk ile 'Atāyī şöyle olduñ hasta-dil
Hep tağitduk kendümüz zülf-i perīşānuñ görüp

13 A 53b, B 42a, C 42a, D 53b, E 45a

1 a cismümi : cismüm B

1b sīnemi : sīneyi C

4 b ol : - B, C, D

Fā'īlātūn / fā'īlātūn / fā'īlātūn / fā'īlūn

- 1 Gānzeler mahmūr kana çeşm-i şehlä teşne-leb
Hep anuñçūn katlıme tīg-i mücellā teşne-leb
- 2 Zahmumuñ ağzın sulandursa nola peykanlaruñ
Katreye olur şadef ey dürr-i yektā teşne-leb
- 3 Rüzgār ile varursa kendin artuğ alamaz
Cüy-bāre şol kadar gül-berg-i ra'cānā teşne-leb
- 4 Toyılır mı luţfına ey kām-bahş-ı cān u dil
Çeşme-i cāndur aña Hızr u Mesīhā teşne-leb
- 5 Neylesünler 'arz-ı hāle kimsede tākāt mı var
La'lūne 'ālem 'Atāyī gibi cānā teşne-leb

14 A 53b, B 42a, C 42a, D 53b, E 45a

1 b katlım: katlım D

15.

Harfû't-tâ^x

Mef'ûlü / fâ'ilâtün / mef'ûlü / fâ'ilâtün

- 1 Bimâr gözleründen irişdi cāna āfet
Şimden gerü efendi sen sağ biz selāmet
- 2 Mānend-i āb u āteş bī-sabr u bī-sükūnem
Cismümde āb-i hasret gönümde nār-ı firkat
- 3 Devr-i felek beni bir meh-pāreden ayırdı
Kaddüm hilāle döndi düşdi dile harāret
- 4 Dil-ber vedā' iderken nola helālleşirse
Zirā bilür komaz sağ ben zārı derd ü hasret
- 5 Necm-i sirişk-i demdür olsa 'Atāyī zāhir
Gitdi tolandı gözden ol āfitāb-ı tal'at

15 A 53b, B 42a, C42a, D 53b, E 45b

x : - A, C, E

1 a irişdi cāna : cāna irişdi B, C, D

4 a helālleşirse : helālleşse B, C, D

Me^cülü me^fâ^cî lü / me^fâ^cîlü / fa^cülün

- 1 Yir yir görünür sāgar-ı raḥşān-ı ḥarābāt
Döndi kafes-i zer-gere vîrān-ı ḥarābāt
- 2 Dil minnet ile ḥān-kaḥ-ı pîre varur mı
Başına yıkılmadı ya eyvān-ı ḥarābāt
- 3 Yanında şürāḥîsi pür oldukça ne gam yir
Dervîş-i gedā kim ola miḥmān-ı ḥarābāt
- 4 Yandurdu çarāk her tarafa sākî-i meclis
Pür-şevk yine gūşe-nişînān-ı ḥarābāt
- 5 Çok bekledün olmadı mı insāf 'Aṭāyî
Virmez mi icāzet daḥi pîrān-ı ḥarābāt

16 A 54a, B 42a, C 42a, D 54a, E 45b

1 a görünür : görünüp C

1 b vîrān-ı : vîrāne D

Fe'îlâtûn / fe'îlâtûn / fe'îlâtûn / fe'îlûn

- 1 Kimse yâd eylemez öldürse beni ol gözi mest
Üstühânumla meger itleri duta yâ dest
- 2 Bağrumuñ bağladı başın o tabīb-i dil ü cān
İtdi tīmārını gūyā ki sipāhi ser-best
- 3 Penbe-i dāğ-ı dili tāzelese luṭfından
Ursa ol sīm-beden sīne-i efkāruma dest
- 4 Cāmdur cāmi' -i 'işretde firūzān kandīl
Her gice anı uyandursa nola bāde-perest
- 5 Beli dirse ne 'aceb neşve-i merd-efgenine
Ey 'Atâyī anı kim mest ide sahbā-yı elest

17 A 54a, B 42b, C 42b, D 54a, E 45b

1 a gözi mest : gözi köz C, E

2 a tabīb-i dil ü cān : tabīb ü dil-i cān C

3 b efkāruma : efkārıma B, C, D

Fā'īlātün / fā'īlātün / fā'īlātün / fā'īlün

- 1 Gah elünde sübha gāhi sāgar-ı pür-şür tut
Hîç olmaz ise habâbı sübha-i billür tut
- 2 Zülf ü gamzeñ bildi murg-ı dil-şikâr olduğunu
‘Ākıbet bir bûseye bāzâr itdün ur tut x
- 3 Bî-sütün-ı gamda küh-endâz olan ‘āşıkları
Küh-ken-veş nakd-i vaşluñ va‘d idüp müzd-ver tut
- 4 Bezm-i gamda sîneye geh sille geh nâhun urup
Uy nevâ-yı ‘aşka gāhî def gehi tanbür tut
- 5 Safhada her pençe-beytün pençe-tâb-ı hamsedür
Saṭr-ı mâ-beynin ‘Atâyî pençe-i pür-zür tut

18 A 54a, B 42b, C 42b, D 54a, E 45b

2 a zülf ü gamze : zülf gamze B

2 a olduğunu : olduğunu D

2 b x : ur tut : uğur tut ma‘nâsına dañi münâsibdür
buyurdılar. Mes‘ûd Efendi

ur tut Rüm'da darb-ı meseldür. " Neylediysen eyledün

ur tut bāzâr eyledün, dirler." B (der-kenar)

4 a geh : - E

4 a nâhun : tâcın B

5 b mâ-beynin : ma-beyn E

Mefā'īlün / mefā'īlün / mefā'īlün / mefā'īlün

- 1 Muḥabbet olmasa meyden gelür mi cāna germiyyet
Ki āteş yanmasa şem^c ile bulmaz ḥāne germiyyet
- 2 Bu bāzār ile ancak üstüne düşmekle aldandı
Metā^c-ı vaşlı şem^ce gösterüp pervāne germiyyet.
- 3 Şarāb-ı bezm-i şevkinden meger bir kāse kaldurdu
Neden düşdi bu deñlü mihr-i nūr-efşāna germiyyet
- 4 Geçüp şādī vü gāmdan şogumişdı cümle 'ālemden
Teb-i 'aşkuñla buldı bu dil-i dīvāne germiyyet
- 5 'Atāyī tāb-ı mey pīr-i muğānı nev-civān itmiş
Ki elde āteşin meyle şatar yārāna germiyyet

19 A 54b, B 42b, C 42b, D 54b, - E

4 b 'aşkuñla : 'aşk ile A

Harfū's-sā¹

Mef'ülü / fā'ilätü / mefā'îlü / fā'îlün

- 1 Hübān ile yaraşmaz o 'ālî-cenāba baḥş
Lāyık mı hîç zerre ile āfitāba baḥş
- 2 Kimdür ki la'lini eme bî-hüş olmaya
Mümkin midür şarāb ile mest-i harāba baḥş
- 3 Haṭtına kimi müşk didi kimisi 'abîr
Çıkmaḡ beyāza gerçi ki gelmez hisāba baḥş
- 4 İhyā-ı mārde eylemege bir cevāb ile
Kim pişedür o dil-ber-i hāzır-cevāba baḥş
- 5 İnkār iderse hün-ı dil ü dideñi o yār
Eyle 'Atāyî sen iki şîşe şarāba baḥş

20 A 54b,B 42b,C 42b,D 54b,E 46b

1 : - A,C,D,E

2 a kimdür ki : kim kidür D

2 a misk : müşk A,E

Harfû'l-cîm¹

Fâ'îlâtûn / fâ'îlâtûn / fâ'îlâtûn / fâ'îlûn

- 1 Ey gönül derd-i derûnuñ sırrını dil-dâre aç
Sîneñi şad-pâre kıl şemşîr-i gamla yâre aç
- 2 Bezm-i meyde tâb-ı mülden gül gül oldu rûy-ı yâr
Bak ruhına kaşr-ı cânûñ revzenin gülzâre aç
- 3 Dürr-i dendânuñla'arâ it zülf-i pür-çînüñ baña
Cevherüñ şarrâfa göster nâfeñi 'aştâre aç
- 4 Derdi def' olsun okuyup üstine efsûn üfür
Gül kitâbın ey sabâ gel bülbül-i bîmâre aç
- 5 Ey 'Atâyî tîr-i bārân eyledükçe gül gibi
Nâvek-i dil-dâre karşı sîne-i şad-pâre aç

21 A 54b, B 43a, C 43a, D 54b, E 46a

1 : - A, C, E

2 a oldu : olsun B, C

2 b cânûñ : cāmun A, E

3 b nâfeñi : tenüñi A, D, E

5 a Tîr-i bārân ey 'Atâyî A

Tîr-i bārân eyledükce ey 'Atâyî B, C

Harfû'l-hâ¹

Fe'îlâtûn / fe'îlâtûn / fe'îlâtûn / fe'îlûn

- 1 Olalı mest-i şarâb-ı leb-i dil-dâr kadeh
Nesi var ise dilinde ider izhâr kadeh
- 2 Keyf-i aşkum nola olursa selefden efzûn
Arturur tolu için aşkını her-bâr kadeh
- 3 Mâh-ı nevdür küpesi encüm-i rahşende habâb
Oldı bu bezm-i gama günbed-i devvâr kadeh
- 4 Dâ'im olmaz tolusı meclis-i âlemdür bu
Kimi mahrûm olur içer kimi tekrâr kadeh
- 5 Ey Atâyî tolusın içmek için şâh-ı gülûn
Ayag üstinde tutar lâle-i gülzâr kadeh

22 A 55a, B 43a, C 43a, D 55a, E 46a

1 : - A, C, E

2 b aşkını : bezmde B, C

3 b bu bezm-i gama : bezm-i gama bu B, C

Mef'ülü / fâ'îlâtü / mefâ'îlü / fâ'îlün

- 1 Şubh-ı safâ ruhuñ zekānuñ sāgar-ı şubūh
Habb-i siyāh-ı hāl-i lebūñdür gīdā-ya rūh
- 2 Āsān degüldi gönline girmek güzellerün
Sākī eşinden oldu bize 'ākıbet fütūh
- 3 Raşşān olinca sāgar-ı islām-ı sūz-ı mey
Bir şu'lesine döymeye biñ tövbe-i naşūh
- 4 Tūfān-ı 'aşk-ı yār kaçan mevc-hīz olur
Başlar hemān tedārūke keşti-suvār Nūh
- 5 Fikr-i hatıyla sīne-i pūr-dāg-ı gülsitān
Güyā 'Atāyī oldu aña şerhalar şürūh

23 A 55a, B 43a, C 43a, D 55a, E 46b

5 a dāg : tāg C

5 b şürūh : sūrūh E

Harfû'l-hâ¹

Mef'ûlü / fâ'îlâtü / mefâ'îlü / fâ'îlün

- 1 Câm-ı şafâ sıfat kanı bir yâr-ı sâde-ruh
Âyîne gibi şâf-derûn u güşâde-ruh
- 2 Mânî gibi kâ pāk cilâ vire naqşına
Gösterdi yâr cām-ı mey-i pür-şafâda ruh
- 3 Mir'ât-i cām 'aks-i ruhuñdan mı surh olur
Âyîne-veş alur mı ya reng-i bâde ruh
- 4 Ferzânelükler eyledi naç'-ı zemānede
Atı önince süren o şahuñ piyâde-ruh
- 5 Geldi 'Aṭâyî sīneme ol tīg-i hūn-feşān
Güyâ ki girdi koynuma bir yâr-ı sâde-ruh

24 A 55a, B 43a, C 43a, D 55b, E 46b

1 : - A, C, E

4 b önince : öninde A, D, E

Harfû'd-dâil¹

Fâ'îlâtün / fâ'îlâtün / fâ'îlâtün / fâ'îlün

- 1 Şîve-i reftârûna öykünmez ey serv-i bülend
Saña nisbet kebğdür bürkân ayaklı derd-mend
- 2 Tutmasun âhum hazer kıl kaçma ey vahşî gazâl
Halka halka dūd-ı sîne oldı bir müşğîn kemend
- 3 Âbda ahker söyündürdüm degül göz merdümü
İtmek için hasta çeşmünden senün def'-i gezend
- 4 Deldi geçdi süzen-i dil-düz gamzeñ bağrumı
Hatırumdan geçmedi ammâ o zülf bend bend
- 5 Ey 'Aţâyî pür kılan fikr-i lebiyle gönlümi
Meclis-i rühâniyâna eylemiş bir şişe kand

25 A 55b, B 43b, C 43b, D 55b, E 46b

1 : - A, C, E

1 a şîve-i : şîveñe E

1 a reftârûna : reftârına A, D, E

2 b bir : - A, C, D, E

Mefâ'ilün / fe'ilâtün / mafâ'i lün / fe'ilün

- 1 Ümid-i vaşl ile itdi vücūdını nâ-būd
Muhabbet ehli şehā ihtimāle virdi vücūd
- 2 'Aceb mi ehl-i gamuñ hātiri şikest olsa
Dürüst olur mı o şīşe içinde kim ola dūd
- 3 Nefesde olmaz eser nār-ı 'aşka düşmeyicek
Yanup yakılmayıcak bü-y-ı hüb vire mi 'ūd
- 4 Helâllaşmağa başlar esir-i 'aşkı hemân
Görince gamze-i ser-mest-i yâri hün-âlūd
- 5 'Atâyî baña göz açdurmaz oldu çarh-ı denî
Meger ki nār-ı derün itdi hânesin pür-dūd

26 A 55b, B 43b, C 43b, D 55b, E 47a

2. a dūd: od B, C

3 a Nefesde olmaz başlar esir-i 'aşkı hemân B

3 a vide : virür D

4 a Helallâşmağa esir-i 'aşka düşmeyicek B

3 b- 4 b yer değıştirmiş B

27

Hargü's-zāl¹

Fe'ilātün / fe'ilātün / fe'ilātün / fe'ilün

- 1 Kadd-i mevzunuñı yād eyledi beñzer kâgaz
Şevk ile sînesine çekdi elifler kâgaz
- 2 Ğam-ı hālûñle siyeh nokta degüldür görinen
Dâğlar yakdı yine cismine yir yir kâgaz
- 3 Bunca dem gitmaz iken çîn-i cebîni anuñ
Göñli yazıldı idüp vasfuñı ezber kâgaz
- 4 Varma bâzâre meded miski 'akîde alma
Korkarın kim sunalar destüñe bir zer kâgaz
- 5 Ne yazıldıysa 'Atâyî gibi alnında görüp
Bir gün olur şerer-i kahrına mazhar kâgaz

27 A 55b,B 43b,C 43b,D 56a,E 47a

1 : - A,C,E

4 b bir : pür D

5 b kahrına : kahr ile E

Harfû'r-râ Berâ-yı Nâîrî Efendi ¹

Fâ'îlâtün / fâ'îlâtün / fâ'îlâtün / fâ'îlün

- 1 'İyd-ı ekber geldi şandım kim irişdi nev-bahâr
'İydgâhı berg-i sebz itmiş ser-â-ser sebze-zâr
- 2 Bâm-ı eflâk üzre şanmañ zâhir oldı mâh-ı 'İyd
Göklere atdı safâdan tâc-ı zerrîn menâr
- 3 Karşumuzda şalınur gayr ile ol serv-i revân
Kendümi reşk ile ber-dâr ideyüm Mansûr-vâr
- 4 Devr usûlin tutdılar cevri itmede dolâblar
Seyr idem diyü o mâhı eylemez bir dem karâr
- 5 'İydgehünde rakşa başlar cân bulur taht-ı revân
Her kaçan rûh-ı revânım nâz ile olsa süvâr
- 6 Bir döner taşvîri çok fânûsa beñzer fi'l-meşel
Şem'î rûyı şevkine rakş itmede leyl ü nehâr

28 A 55b, B 43b, C 43b, D 55b, E47a

1 : - A, C, E , harfû'r-râ D

3 b idelüm : ideyin B, C, D

5 a 'İydgehünde : 'İydgehde B, C, D

5 a bulur : bulup B, C, D

6 b şem'î rûyı şevkine : şevk-ı şem'î rûyı ile B, C, D

- 7 Dil-berûñ taht-ı revānda devrini seyr eyleyen
Olur elbette ‘Atāyī gibi ser-gerdān u zār
- 8 ‘İyd-ı ekber ol zamān olur ki ‘abd-i hālîşûñ
Dest-būsiyla müşerref eyleye şadr-ı kibār
- 9 Ol gül-i bāg-ı fazīlet kim dem-i lutfın Hūdā
Eylemiş maḥsūd-ı ‘İyd u reşk-i eyyām-ı bahār
- 10 Bu du‘āmuz kim ola devr eyledükce mäh-i ‘İyd
‘İzz ü rif‘at müstedām u ‘ömr ü devlet pāy-dār

Fā'ılātün / fā'ılātün / fā'ılātün / fā'ılün

- 1 Firkatünde dil gül-i gülzāra bakup eglenür
Ağlasa bī-ihtiyār enhāra bakup eglenür
- 2 Zülf-i pür-çinünde bend itseñ de kılmaz ihtiyār
Dil ham-ı müyuñdan ol ruhsāra bakup eglenür
- 3 Va'ce-i vaşl itse dil-ber Kayş-veş ehl-i cünün
Nice yıllar reh-güzār-ı yāra bakup eglenür
- 4 Sāyesiyle eylese ülfet dil-i tenhā-nişīn
Künc-i 'uzletde der ü dīvāra bakup eglenür
- 5 Ārzü-yı mihr-i rüyuñla 'Atāyī her gice
Şubh olinca maṭla'ü'l-envāra bakup eglenür
- 6 Serverā lāyık mı ben ser-geşte-i devrān olam
İl şafāda sebze vü enhāra bakup eglenür
- 7 Dāstānum oldı halk-ı 'ālemüñ eglencesi
Seyr iden bu āh-ı āteş-bāra bakup eglenür
- 8 Hāşılum oldı benüm sīm-sirişk ü rüy-ı zerd
Ehl-i dünyā dirhem ü dīnāra bakup eglenür
- 9 Bende-i muhlis du'ā-yı devletüñ eyler müdām
Muntazır ihsānuña yollara bakup eglenür

29 A 56a,B 44a,C 44a,D 56b,E 47b

2 a bend itseñ de : bend oldılsa A,E

3 a itse : itdi A,E

6 a Serverā ser-geşte-ı devrān olam lāyık mı ben A,E

9 a devletüñ eyler müdām : hayruñ eyler şubh u şāmB,C,D

Mef'ülü/mefā'ülü / mefā'ülü / fe'ülün

- 1 'Uzlet-gede-i 'aşka dili cān ile gönder
Ol hān-kaha hastañı kurbān ile gönder
- 2 Nūş eyleyüp ol muğ-peçe 'aşkına şarābı
Ey sūfī yūri tövbeyi imān ile gönder
- 3 Etfāl uşüp vādī-i hicrāna düşürsün
Mecnūn-ı dili şevket ü 'ünvān ile gönder
- 4 Cānān ile cān dil-ber ile dil gider olmuş
Gel cismi dahi eşk-i firāvān ile gönder
- 5 Epletme hemān kāfile-i 'aklı 'Atāyī
Cāmı pūr idüp meş'al-i rahşān ile gönder

30 A 56b,B 44a,C 44a,D 56b,E 47b

2 b yūri : yüz C

4 a dil : - C

5 b meş'al : bāde C

Mef'ülü / fâ'ilâtü / mefâ'ilü / fâ'ilün

- 1 Cûlarda berf levh-i yah üzre olup nişâr
Bakdukca geldi âyine-i hâtıra gubâr
- 2 Ol deñlü şoydı düzd-i şitâ yolda anı kim
Bir gömlek ile kaldı reh-i bāğda çenâr
- 3 Yahdan uruldı pâyine bir bend-i âhenîn
Şimdi usatmaz ayagını bağa cüy-bâr
- 4 Yah-beste oldu sāğar-ı zerrîn ile şarâb
Hâtem gibi ki faşsı ola la'l-i âb-dâr
- 5 Cāmuñ kulağına kodı bārid sözün şitâ
Nāzük-mizācdur ne 'aceb virse inkisâr
- 6 Elmāsa dutdı kim dürr ü gevher delüp döker
Yah-pāre taraf-ı bāmdan oldukça kaṭre-bâr
- 7 İtmişsin erba'ine girüp bādeden ferāğ
Katlan 'Atāyî gelmeye mi bir daḥi bahār

31 A 56b, B 44a, C 44a, D 56b, E 47b

2 b gömlek : gömlek B, C

Fā'īlātūn / fā'īlātūn / fā'īlātūn / fā'īlūn

- 1 Bakmadı murg-ı dile ol çeşmi mestūn nāzı var
Neylesūn bir uyhusı alınmaduk şeh-bāzı var
- 2 Alur ey bülbül şakin esbāb-ı şabruñ āl ile
Gonca ferzīnin gözet kim güllerūn açmazı var
- 3 Nakş-ı dībāyı çemenzārı yukardan tarh ider
Kārgāh-ı gülşenūn ūstād-ı nakş-ēndāzı var
- 4 Bād ile evrāk uçup āfāka tağıldı yine
Bir nażar kıl saķf-ı gerdūna ōaceb pervāzı var
- 5 Ey ōatāyī başladı bülbül seherden nağmeye
Bī-ķarār itdi bizi el-ķaķ ōaceb āgāzı var

32 A 57a,B 44b,C 44b,D 57a,E 48a

1 b alınmaduk : alınmamış A,E

2 a ey bülbül şakin : bülbül şakin bir C

Meḥ'ülü / fā'illätü / mefā'ülü / fā'ülün

- 1 Sâķī bir iki cām-ı mey-i hoş-güvār vir
Luṭf eyle nāy-ı nāleme bir dem karār vir
- 2 Senden ne gelse ḥāşıl-ı 'ömri bilür gönül
Ey naḥl-ı tāze ya gül-i gonca ya ḥār vir
- 3 Dil gaflet üzre 'ayşda ey gamze-i nigār
Gel şahne-i muḥabbete anı şikār vir.
- 4 Esrār-ı 'aşk fikrin iden 'aqlın aldurur
Müşkil luğazdur ol bilemezsen ḥişār vir
- 5 Ferhād'a pey-rev olma ki kār-ı kadīmdür
'Aşq içre ey 'Aṭāyī yeni iştihār vir

33 A 57a, B 44b, C 44b, D 57a, E 48a

2 b naḥl : gül D

5 b ey : - E

Mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün

- 1 'Aceb mi girye-i mestâne itse çeşm-i şehlâlar
Dökülmez mi ya geçgin mest eğinde cām-ı şahbâlar
- 2 Şarâb-ı nâz keskin gamzeler tîg-i cilâ-dâde
Halâs olmaz ol iki mest elinden cān-ı şeydâlar
- 3 Gül üzre sünbülü düşmiş perîşân-ı humâr olmuş
Ne mümkün devşürilmek şimdi ol zülğ-i semen-sâlar
- 4 Felek gümler figānum şadmesinden kühsâr înlere
O mest-i fitne-engîzûñ degül mi hep bu gavgâlar
- 5 'Atâyî bâde-i eşküm içüp mestâne olmuşdur
'Aceb mi mest olup biri birine girse deryâlar

34 A 57a,B 44b,C 44b,D 57a,E 48a

5 a mestâne : şürûde B,C

Mefā'īlün / meḡā'īlün / meḡā'īlün / mefā'īlün

- 1 Kitāb-ı hüsnüñe tab' ehli mir'ätü's-safā dirler
Ruh-ı pür-tābuña mü gelse haṭṭ-ı dil-güşā dirler
- 2 Görüşmek düşmediyse şahum öğren Rüm ilidür bu
Öperler bunda 'aşıklar seni de merhabā dirler
- 3 Niyāzın diñleyüp efsāne şanmañ yāre 'uşşākuñ
Aña 'aşk ehli cümle kıssa-ı mihr ü vefā dirler
- 4 Tedārük üzre ol güş eyle pendüm varacak yirdür
Yakında bir mahal var rāhat-ābād-ı fenā dirler
- 5 Kelām-ı mu'ciz-āsāruñ meger enfās-ı 'īsā'dur
'Atāyī medh idenler aña şi'r-i cān-fezā dirler

35 A 57a, B 44b, C 45a, D 57b, E 48a

5 b ana : anı B, C, D

Fe^c-ilātün / fe^c-ilātün / fe^c-ilātün / fe^c-ilün

- 1 Resen-i zülfün ile dil o zenahdāna iner
Şanki Cāmasb-ı belā-keş çeh-i mārāna iner
- 2 Reh-i ʿaşkuñ ötesin şordı gönül Mecnūn'a
Didi bu yolun uci vādi-i hicrāna iner
- 3 Ser-i kūyında atar sengi rakıbe o melek
Āsumāndan şanasın şā'ika şeytāna iner
- 4 Dūd-ı āhum giceler ʿaşkuñ ile çarha çıkar
Ağlamakdan gözümün yaşları dāmāna iner
- 5 İki şāhini süzildiler o şāh-ı hüsnün
Ey ʿAtāyī var ise murg-ı dil ü cāna iner

36 A 57b, B 45a, C 45a, D 57b, E 48a

1 b mārān : yārān B

4 b gözümün : gözümün B, C, D

37

Fe^cilātün / fe^cilātün / fe^cilātün / fe^cilün

- 1 Bağrumuñ başını gel tazeleyüp eyle karar
Bir ser-i kâr da sen ol dañi ey tîr-i nigâr
- 2 Tîr-i âhum irişür menzil-i maksûda diyü
Germ olup aşırı atma katı ey ‘âşık-ı zâr
- 3 Eline aldı kemânçe okını muṭrib-ı bezm
İtdi her pîş-revi tîr-sıfat cânuma kâr
- 4 Sîneme şerha çeküp kâmetümi ham kılalı
İtdi kullâb-ı cefâsına kepâde dil-dâr
- 5 Tîr-i bî-rişteye döndürdi ‘Aṭâyî gerçi
Düşerin pâyine yabana da atsa beni yâr

37 A 57b, B 45a, C 45a, D 57b, E 48b

1 a baş : yaş B, C, D

4 a kâmetümi : kâmetini A, E

Mer'ülü / mefā'ülü / mefā'ülü / fe'ülün

- 1 'Aşk ile girer 'arşa-i merdāna girenler
Gönlünde olandur yine meydāna girenler
 - 2 Hūnı müjeñün havfı ile şimdi yatağda
Peykān-ı ciger-düz gibi kana girenler
 - 3 Havf ile yem-i gāmda şināverlük olur mı
Bī-bāk gerek lücce-i 'ummāna girenler
 - 4 Koynına giren dil-berün el şunmamak olmaz
Küstāh olur elbette gülistāna girenler
- Mestāne yine rāzına fāş itdi 'Atāyī
Şürīde çıkar halka-i rindāna girenler

38 A 57b, B 45a, C 45a, D 58a, E 48b

1 a 'arşa : 'arşa E

3 b bī-bāk : bī-pāk C, E

Mefā'ılün / fe'ılātün / mefā'ılün / fe'ılün

- 1 Fütādeler dil-i zārı o la'ı-i nāba virür
Cihānda 'aklı olan varını şarāba virür
- 2 Bu demde zühd ile seccādesini şuya şalan
Şarāba rehn idüp esbāb-ı zühdi āba virür
- 3 Muḥabbet ehli görüp yāri aldurur kendin
Göñül memālikin ol şāh-ı kām-yāba virür
- 4 Edāniye düşer elbette ni'met-i dünyā
Virürse pāre-i nānı yine kilāba virür
- 5 'Aṭāyī künc-i ḥarābatı 'āleme virmez
Şarāb bulmayıcaḳ 'ālemi ḥarāba virür

Müstef^cilün / müstef^cilün / mastef^cilün / müstef^cilün

- 1 Burc-ı hamelde revzen-i hurşidden saçıldı zer
Çıkdı ʿadālet kaşrina nev-rüz-ı sultānī meger
- 2 İdüp şeh-i häver-zemīn hayli bahārī der-kemīn
Kıldı yine zīr-i nigīn rüy-ı zemīni ser-te-ser
- 3 Şāh-ı bahārī her sene hükmin yürüdür gülşene
Tomār-ı zanbağdan yine geldi ʿadālet-nāmeler
- 4 Bülbül idüp her sū nidā şāh-ı şecer açdı livā
Mülk-i çemen üzre şabā ezhārdan ʿasker sürer
- 5 Bād-ı bahār olup vezān her gonca açdı cāmedān
Gül egnine giydi hemān bir cāme-i pür-zīb ü fer
- 6 Şāh-ı gül üstinde meger bir āşiyāndur verd-i ter
Uçmağa her bergi açar mānend-i lücce bāl ü per
- 7 Yine ʿAṭāyī lāleden micmer-firüz oldu çemen
Oldı muʿaṭṭar pīrehan gülzārda her verd-i ter

40 A 58a, B 45b, C 45b, D 58a, E 49a

6 b lücce : beççe B

Fā'īlātün / fā'īlātün / fā'īlātün / fā'īlün

- 1 Şūfi-i zerrākdan şūrīde-dil dermān umar
Gör ne gāfildür bu kim şeytāndan imān umar
- 2 Haṭ belürdi cān ümīd eyler belā vü derdüñi
Miz-bān aḥşāma karşı gūyiyā mihmān umar
- 3 Dāg-ı surḥum gösterüp luṭfuñ recā itsem nola
Bir gedā kim şāha gül 'arz eyleye iḥsān umar
- 4 Yār gelmezse yirine cānumuz gelmez bizüm
Dil ümīd eyler zamān-ı vaşl-ı yāri cān umar
- 5 İhtiyāri yok ser-i kūy-ı muğāna varmada
Mest-i rüsvādur 'Atāyī himmet-i merdān umar

41 A 58a, B 45b, C 45b, D 58b, E 49a

3 a luṭfuñ : luṭfin A, E

Fā'īlātün / fā'īlātün / fā'īlātün / fā'īlün

- 1 Fırkatüñden gözlerüm segrer sirişk-i ter döker
Beñzer ol mahmūra kim peymānesin ditrer döker
- 2 Haṭṭ-ı rūyın tīg ile oldukça yārūñ ser-tırāş
Sanurın baħr-ı melāhat mevc urup 'anber döker
- 3 Sūz-ı 'aşkıyla olaldan mübtelā-yı mahreke
Şem'ı-meclis subħa dek yanar tutuşur der döker
- 4 Rāz-ı 'aşkı açma gör deryāyı kim hāmūş olur
Her tarafından cūylar gerçi gelüp diller döker
- 5 Pür kıılır merd-i muħabbetle 'adem sāhillerin
Baħr-ı ğamda zevrak-ı gerdün 'Atāyī er döker

42 A 58b, B 45b, C 45b, D 58b, E 49b

1 a sirişk-i : sirişküm D

2 b 'anber : gevher D

4 b gelüp : gelür B, C, D

5 b er : az B, C, D

Fā'īlātūn / fā'īlātūn / fā'īlātūn / fā'īlūn

- 1 Anı çok çekdi çevirdi bāgda dölāblar
Var ise araya dil sokdılar miz-āblar
- 2 Pāyūñe şu koymağa ey serv lā'ik olmaya
Taşt-ı sīm olsa kefinde cūlaruñ gird-āblar
- 3 Tāb-ı 'aşkuñ sīnem üzre eski dāgum tāzeler
Genc-ı şah-ı 'aşk için gūyā ki altun tāblar
- 4 Koymasa şeb-nem peyāmın gūşına bād-ı şabā
'Andelībe yüz yumazlardı gül-ı sīr-āblar
- 5 Zevrak-ı baħr-ı melāhatdūr 'Atāyī kaşları
İki zūlfi rīsmān ile iki kullāblar

Mef^cülü / fâ^cilâtü / mefâ^cilü / fâ^cilün

- 1 Ney gibi ol ki bağı delinmişdür âh ider
Surâhını duhân-ı derünü siyâh ider
- 2 Ağlañ o nâ-murâda ki şâm u seher firâk
Şem^c-i cemâl-i yâre nrağdan nigâh ider
- 3 Geşt ümîdin itse nola ceys-i gam tebâh
Ol kim fenâ yolında tenin hâk-i râh ider
- 4 Câm-ı cihân-nümâ-yı habâb-âver-i şarâb
Bakdikca döndi hüsrev-i Cem bârgâh ider
- 5 Olsak nola gedâ-yı pîr-i mey-furûş
Bir himmeti 'Atâyî bizi pâdişâh ider

44 A 58b, B 46a, C 46a, D 59a, E 49b

2 a firâk : firâkda D, şâm-ı firâkda , B, C

2 a ki : kim B, C , seher : - B-C

4 a habâb : habbât A, E

Fā'ilātün / fā'ilātün / fā'ilātüm / fā'ilün

- 1 İrmedi yāre sirişk-i çeşm-i bīnādan haber
Gerçi sür'atle varur dirlerdi deryādan haber
- 2 Güş tutsañ 'ālem-i bālā peyāmın dinleşen
Zāhidā virsem saña ol serv-i bālādan haber
- 3 Bülbül-i şūrīdeye gül-berg ile mektüb uçur
Var ise ey bād-ı gülşen verd-i ra'nanadan haber
- 4 Bī-haberdür dañi dünyādan o tıfl-i nev-resm
Dinlemez gelse eger 'uşşāk-ı şeydādan haber
- 5 Bezm-i yārūñ vasfını itmeñ 'Atāyī'den su'āl
Mümkin olur mı alınmağ mest-i rüsvādan haber

45 A 59a, B 46a, C 46a, D 59a, E 49b

2 a tutsañ : dutsañ B, C

2 a peyām : kelām A, E

2 b serv : kadd B, C, D

Fā'īlātūn / fā'īlātūn / fā'īlātūn / fā'īlūn

- 1 Def'-i gam eyler şu kim rıtl-ı girānı kaldurur
Destine meş'al alup bir kār-bānı kaldurur
- 2 Berg-i sebzın kaldurup gül-goncasın açsa sabā
Güyyā ser-püş-ı cām-ı erguvānı kaldurur
- 3 Bir mu'allem tevsene beñzer ki yirden tīg ala
Berg-i bīdi her kaçan bād-i hazānī kaldurur
- 4 Pāye-i rif'at umarken pāy-māl eyler felek
Cevr ider gerdüne senden nerdbānı kaldurur
- 5 Kehrübā gibi tenin zerd eyleyen erbāb-ı gam
Kendüye cezb eyleyüp ol mū-miyānı kaldurur
- 6 Bezme geldüğine ol tıfluñ taḥammül eylemez
Hāce-i şehri görüñ bir gün ṭabanı kaldurur
- 7 Ey 'Aṭāyī pür ider gerdün simāt-ı sifleyi
Ehl-i dil hāneñdeki bir pāre nānı kaldurur

46 A 59a, B 46a, C 46a, D 59a, E 49b

2 a sebzın : sebzün C

3 a ala: ile E

5-6 yer değıştirmiş B, C, D

7 b dil : - A

Fe[‘]ilātūn / fe[‘]ilātūn / fe[‘]ilātūn / fe[‘]ilūn

- 1 Leb-i cūya tokınup dem-be-dem enfās-ı bahār
Pür-şadā oldı neyistān nitekim mūsīkār
- 2 Hār derdinden ider bülbul-i şeydā nāle
Yoħsa urmaz gül ile anı nihāl-i gūlzār
- 3 Haṭṭuḥā dil uzadur sebze diyü sāye degül
Yiri kaldı yüzine sille urup berg-i çenār
- 4 Gül-i bādāmuñ olursa ne ‘aceb zehresi çāk
Haber-i gamzeñi irgürdi nesīm-i eşcār
- 5 Ey ‘Atāyī geçemem cām-ı leb-i dil-berden
Bāde-i mihnet ile gerçi ki oldum evkār

47 A 59a,B 46b,C 46b,D 59b,E 50a

5 a geçemem : geçeyüm A,E

Mef^cülü / mefā^cilü / mefā^cilü / fe^cülün

- 1 Dil bağlamayan zülfüne āzāde degüldür
Yoluñda helāk olmayan üftāde degüldür
- 2 Dil teşne-i ğam görmege toymazsa degül ğam
Hakkā ki lebün gördüğümüz bāde degüldür
- 3 İzhār-ı zekā eyledi vuşlat hevesinde
Divāno gönül şimdi o sevdāda degüldür
- 4 Āsāyiş-i dil rāhat-ı cān didüğün ey dil
Fi'l-cümle eger var ise dünyāda degüldür
- 5 Bakmaz zürefā sāde söze gerçi ^cAtāyī
Ammā görinen sen didüğün sāde degüldür

48 A 59b,B 46b,C 46b,D 59b,E 50a

2 a degül ğam : ğam degül D

2 b gördüğümüz : gördüğümüz B,C,D

3 a hevesinde : hevesinden C

3 b gönül : degül D

Mefā'ılün / fe'ılātün / mefā'ılün / fe'ılün

- 1 İrişse 'ıyd-ı vişāli şafāya el mi deger
Ayagına düşerüz merhabāya el mi deger
- 2 Dögünmeden girih-i dām-ı zülf-i pür-ħamda
Nüvāziş-i zekan-ı dil-rübāya el mi deger
- 3 Dile aman mı virür fikr-i müy-ı piç-ā-piç
Keş-ā-keş-i gam u çāk-i kabāya el mi deger
- 4 O şeh alurmuş ele 'arz-ı hālūmi tütalum
Yazarken ağlamadan müdde'āya el mi deger
- 5 Hemīşe sīnemi nāhunla çizmedür kārūm
Kitāb u hāme-i müşkil-güşāya el mi deger
- 6 Esīr-i 'aşkıını zülf-i dü-tāya ışmarlar
Dil-i belā-keşe cevr ü cefāya el mi deger
- 7 Rakībi ellemege dil tenezzül eyler mi hīç
Meger ki ol hār-ı bī-dest ü pāya el mi deger
- 8 Dimeñ ki 'aşıka dil-dār dest-gīr olmaz
Fütāde-i çeh-i derd ü belāya el mi deger
- 9 'Atāyī dīde-i pür-hūnı silmeden dā'im
Şafā-yı sāğar-ı 'ālem-nümāya el mi deger

49 A 59b, B 46b, Ç 46b, D 59b, E 50a

4 b ağlamadan : ağlamakdan A

5a sīne : şīşe B

9 a dīde : sīne

Fe^cilātün / fe^cilātün / fe^cilātün / fe^cilün

- 1 Şanmañuz kim görünür âh idicek şu^cle-i nār
Dehenümden iderem dil-bere ‘arz-ı dīnār
- 2 Rūyuñı seyr ideli gitdi dil-i zār elden
‘Aşk elinden güzelüm hāsılı kaldum bī-zār
- 3 Üzerine düşicek silsile-i zülf-i siyāh
Oldı Zincirlikuyı çāh-ı zenahdān-ı nigār
- 4 Olsa ‘uşşāk nola tälīb-i kırtāsiyye
Kesdürür akçeyi kāğıddan o şüh-ı mekkār
- 5 Ey ‘Atāyi yine derd-i serümlüz olmışdur
Niçe kez çekdüñ egerçi mey-i nāb ile humār

50 A 60a,B 46b,C 46b,D 60a,E 50b

1 b‘arz-ı dīnār : ‘arz u niyāz D

2 a ideli : eyleyeli A,E

Mef^cülü / mefā^cilü / mefā^cilü / fe^cülün

- 1 Teklîf-i vişāl eyleme cānāne cefādur
Zār olma gönül yok yire bu cāna cefādur
- 2 Ey ^cāşık-ı şūrīde varup yāre yanaşma
Hidmet degül ol husrev-i hūbāne cefādur
- 3 Vā^ciz bilür anlar mey ü maḥbūbsuz olmaz
Ancak garażı zümre-i rindāne cefādur
- 4 Gül bezmi savıldı nice bir eylosün efgām
Diñlenmeyicek bülbül-i nālāne cefādur
- 5 Derd ü gam ile şohbet-i ḥāş eyle ^cAṭāyī
Bīgāne koma ḥāneye mihmāne cefādur

51 A 60a, B 47a, C 47a, D 60a, E 50b

1 b gönül : - D

3 a mey ü : mey-i B, C, D

Fe^cilātün / fe^cilātün / fe^cilātün / fe^cilün

- 1 GÜL-ruhân kim kâdd-i bâlâ ile kâkül kodılar
Nahl-1 güldür sanasın farkına sünbül kodılar
- 2 Kıl nazâr sine-i dil-dâre bak o hâllere
Sanki kâfûr içine bir iki fülful kodılar
- 3 Sînede dil gam-ı aşkuñla pür olmuş gūyâ
Künc-i mey-hânede bir şîşe ile mül kodılar
- 4 Bülbul-i hasta için gonca-ı nev-reste meger
Gird-bâlişdür içine varak-ı gül kodılar
- 5 Nola pergâr-sıfat râst-rev olsa uşşâk
Çünkü bu dâ'ireye pây-ı tevekkül kodılar
- 6 Ol geçer cüy-ı fenâdan ki geçe cisminden
Kâdd-i ham-küşte ile araya bir pül kodılar
- 7 Ruḥ-ı gül-gün ile meh-pârelerüñ yûgrüğine
Ey 'Atâyî dil-i âvâreyi ögdül kodılar

52 A 60a, B 47a, C 47a, D 60b, E 50b

7 b ögdil : ol dil B

Mefā'ılün / fe'ılātün / mefā'ılün / fe'ılün

- 1 Füzün olur gam-ı 'āşık kaçan ki bāde ider
Dem-i firākda hün-ı dili ziyāde ider
- 2 Toli şürāhi kúmeyt-i dirāz-gerden olup
Āna benānını sākī gümüş kılāde ider
- 3 Kaçan ki yār ile maḥmürlik yazar 'āşık
Geçen gumüm-ı firākı fūrū-nihāde ider
- 4 Fūrüg-ı tal'at-ı sākī ziyā-yı cām-ı şarāb
Derūna şevk virür hātırı güşāde ider
- 5 Şakın keş-ā-keş-i kullāb-ı zülf-i dil-berden
'Atāyī gibi alup kabzaya kepāde ider

53 A 60b, B 47a, C 47a, D 60b, E 51a

1 a gam : dil B, C, D

2 a toli : doli D

Mefā'īlün / mefā'īlün / mefā'īlün / mefā'īlün

- 1 Beni bīmār iderse gözlerün mahmürdur dirler
Şafā virse lebün mest-i mey-i engürdur dirler
- 2 Temennā-yı vişāl eylerse 'āşık aña incinme
Efendi mest-i rüsvānuñ sözi ma'zürdur dirler
- 3 Fıtil-i dāğı yaksañ sīneñ üzre bāde şevkiyle
Yağar hürşide karşı penbeyi billürdur dirler
- 4 Vişāl ümmīd iderseñ yorgala sen de biraz derle
Dilā ser-menzil-i maşsūda gāyet dürdur dirler
- 5 'Atāyī gam degül halk-ı cihān gönlün yıkarlarsa
Bihamdillāh hele erbāb-ı dil ma'mürdur dirler

54 A 60b,^B 47a,C 47a,D 60b,E 51a

3 a sīneñ : seng D

4 b maşsūda : maşsūdı A,E

4 b dürdur : dūr C

Mefā'īlün / fe'īlātün / mefā'īlün / fe'īlün

- 1 Göñül ki yāre niyāz eyleyüp vefā ister
Tabībe derdini 'arz eylemiş devā ister
- 2 Bu gün o Yūsuf-ı sāmī iner terāzūdan
Meṭā'-ı vaşla anuâçün ağır bahā ister
- 3 Tekellüm eylemez almayıcak göñül nakdin
O gonca-leb var ise ağzına kirā ister
- 4 Muḥabbet ehli ki cānlar virür belālarına
Döner şu tālibe kim mansıb-ı kazā ister
- 5 Varur mı menzile 'aşk olmayınca nāvek-i āh
'Atāyī zor ile olmaz buña havā ister

Mefā'īlün / mefā'īlün / mefā'īlün / mefā'īlün

- 1 Ten-i hākī ezelden cur'a-i meyle alışmışdur
 Hele bir neşveden hālī degül zīrā karşımışdur
 Tuyup Pervīz'e meylin kuh-ken incindi Şirin'e
 Yine terk itmedi ol kārı var ise barışmışdur
- 3 Kebāb oldu ciger şimden giru gel yakma luḡ eyle
 Dil-i pür-izṭırābuñ hizmetinde baḡrı pişmişdür
- 4 Tekellüfsüz şunar bādeyle pür bir cām-ı gam-fersā
 Meger kim gülbin-i gül gonça-leblerle içişmişdür
- 5 'Atāyī murg-ı dil görünmez oldu āşiyānında
 Meger şehrūñ yine bir tıfl-i zībāsı yitişmişdür

56 A 61a,B 47b,C 47b,D 61a,E 51b

4 b gül : dil A,E

Mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün

- 1 Ğam-ı 'aşkuñla cānā sīne kim sūzān-ı āteşdür
Şerār-ı āh ile dil kūrre-i cūşān-ı āteşdür
- 2 Gül-feşān yaqdı sūz-ı 'aşka gōñlüm şevk-i rūyuñla
'Ulūvle çāk-ı sīnem şanma şadurvān-ı āteşdür
- 3 Yine tāb-ı gamuñla hūn-ı eşküm başdan aşmışdur
Meger tennūr-ı dilden cūş iden tūfān-ı āteşdür
- 4 Olur mı tūr-ı dilden hīç peydā sebze-i şādī
Tarāvet bulmaz ol sūzān-ı tābistān-ı āteşdür
- 5 'Aṭāyī 'aşqdan hālī degül dā'im ser ü sīne
Birisı küh-ı āteşdür birisi kān-ı āteşdür

57 A 61a,B 47b,C 47b,D 61a,E 51b

3,4 yer değıştirmiş B,C

Meḫā'īlūn / meḫā'īlūn / meḫā'īlūn / meḫā'īlūn

- 1 İden te'sīr yāre dildeki tuğyān-ı âteşdür
Gönülden gönüle yol var o da sūzān-ı âteşdür
- 2 Söyünmez âteşi 'aşk ehlinūn ḫāk-i mezār ile
Dil-i zārı gömülmüş aḫker-i pinhān-ı âteşdür
- 3 Niçün hiddetle âteş-pāre oldı şem'-i bezm-ārā
Ne var pervāne de bir gicelük mihmān-ı âteşdür
- 4 Şakin deryā-yı 'aşka girme sen döymezsin ey zāhid
Semenderdür bunuñ mähīleri 'ummān-ı âteşdür
- 5 Dil-i pür-gam 'Aṭāyī çekdi esbāb-ı şafādan el
Konılmaz ḡayra kālā bunda kim dükkān-ı âteşdür

58 A 61a,B 47b,C 47b,D - ,E 51b

4 a girme sen : - A,E

5 b kim : bu B,C

Fā'īlātūn / fā'īlātūn / fā'īlātūn / fā'īlūn

- 1 Şiddet-i sermā ile dil gonca-veş pejmürdedür
Her yaña akmaz gönül cular gibi efsürdedür
- 2 Katre katre nem düşüp toñmış giyāh-ı huşkda
Fi'l-mesel şol rişte-i bārīke beñzer dürdedür
- 3 Bir elek çarh-ı müşebbek çarh ise şekl-i daķık
Altına turmaz gezer üstinde ol kim hurdedür
- 4 Çille çekdürdi kerāmāt ehli itdi erba'īn
Halk su üzre yürür güyā ki me'āli berdedür
- 5 Ey 'Atāyī bir gün akar cüylar tuğyān idüp
Ejdehā gibi bu faşl içre egerçi mürdedür

59 A 61b, B 48a, C 48a, D 61a, E 51b

2 a toñmış : tolmış B

2 b beñzer : beñzer ki D

4 b ki : - B, C, D

Meḥ-ülü / meḥā-ülü / meḥā-ülü / fe-ülün

- 1 Zer ḥarc ider ol kim ḡaraḡı būs-ı lebidür
Şeftälüsü ol ḡadd-i nihālün zehebîdür
- 2 İhsânına her biri virürdi dil ü cânı
‘Aşıklarını öldüren ammâ ḡazabîdür
- 3 Bu şeş-der-i ‘âlemde dilâ bir pula degmez
Yârân ile şunlar ki konuşmaz çebebîdür
- 4 Bîymem nice mest itdi beni bâde-i la‘lî
Bir ḡatre ter ü tâze şarâb-ı ‘inebîdür
- 5 Ol yâre iden ḡâlûmi i‘lân ‘Atâyî
Âb-ı seher ü süz-ı dil-i nîm-şebîdür

60 A 61b, B 48a, C 48a, D 61b, E 51b

1 a ḡarc : harâc A

Fe^cilātün / fe^cilātün / fe^cilātün / fe^cilün

- 1 H̄ançerũn gerçi dil-i z̄arĩ delũp göz göz ider
N̄avekũn yine gelũp geçse dem-ā-dem göz ider
- 2 H̄āk-rũb-ı derũn olmiş güzelũm bād-ı sabā
Nice ağlamayayın kim ser-ı kũyun toz ider
- 3 Meş^cal-i āh ile h̄acet mi kalur hurs̄ide
Mũstedām ola gamuñ ḡicemũzi gündüz ider
- 4 D̄ane-i h̄āl-i ruhuñ sũfĩ gönũlden geçirür
Dilde tesb̄ihĩ odur sũbhayı elde yüz ider
- 5 Cevrini nazm ile itmişdi ^cAṭāyĩ meşhür
Gayra luṭfuñ işidürse anı da bir söz ider

61 A 61b, B 48a, C 43a, D 61b, E 52a

5 b anı da : āhında C

Mefā'īlün / mefā'īlün / mefā'īlün / mefā'īlün

- 1 Felek bezm-i belāda çekdügüm cām-ı muḥabbetdür
İçinde cürm-i gabrā cür'a-i şahbā-yı miḥnetdür
- 2 Dem-ā-dem ḳaddin egüp hīçe şatılmak gerek 'āşık
Budur sūdı şu kim sūdā-ger-i şehr-i melāmetdür
- 3 Ser-i kūyuña gitdükce nola serden ḳadem ḳılsam
Nişān-ı sümm-i yekrānuñ başumda tāc-ı devletdür
- 4 Ḳaçan kim rāst gelse saña tokınmaz geçer dā'im
Hadeng-i gamzeñ ey ḳaşıkemānum özge āfetdür
- 5 Cefādur gerçi senden umduğı dā'im 'Atāyī'nüñ
Eger kim va'de-i vaşl eyleseñ cāna mürüvveddür

62 A 62a, B 48a, C 48a, D 61b, E 52a

1 b miḥnet : muḥabbet B, C

3 b başumda : başuma A, D, E

5 a umduğı : umdığı A, E

Mef^cülü / fâ^cılâtü / mefâ^cîlü / fâ^cılün

- 1 Bî-çāre dil ki bār-ı gam-ı erguvān çeker
Bir pehlevān gibi sağa sola kemān çeker
- 2 Gūyā çeküp ider güllini hārdan cūdā
‘Āşık kaçan rakībūñ elinden civān çeker
- 3 Ol şeh-süvār gayrılarını çignedür dirîğ
Görseydi ben fütādeyi nā-geh ‘inān çeker
- 4 Şabr u karar tutdı yanup dilde nār-ı ‘aşk
Hicrān şebinde şanma ki ‘āşık duhān çeker
- 5 Āh-ı şerer-feşān ile ‘aşk ehli bellüdür
Dā'im ‘Aṭāyī bir ‘alem-i zer-nişān çeker

63 A 62a, B 48b, C 48b, D 62a, E 52a

1 a bār : nār D

3 a çignedür : çekendür C

Mef^cülü / fā^cilātü / mefā^cilü / fā^cilün

- 1 Gerdüne içre yār ile ben mübtelâyı gör
Taht üzre pādişāh ile kemter gedāyı gör
- 2 Mecnūn-ı zār mahmil-i Leylā'ya girdüğün
Gel görmedünse şimdi dil-i bi-nevāyı gör
- 3 ^cAşıkla dil-beri didi gerdünede gören
Bir murg-ı zāre hem-kafes olmuş hümāyı gör
- 4 Gerdüne içre tal^cat-ı cānāne kıl nazar
Halvetde sūfī pertev-i nūr-ı Hüdā'yı gör
- 5 Cānāneden şikāyete ^cahd eyle bir dahi
Gözle rızā-yı yāri ^cAtāyī vefāyı gör

64 A 62a,B 48b,C 48b,D 62a,E 52a

1 a gerdüne : gerdün D

3 b kafes : nefes A,E

4 a gerdüne : gerdün D

Mef^cülü / fâ^cilâtü / mefâ^cilü / fâ^cilün

- 1 Gird-ruhında şanma haṭ-ı nūr meyledür
Bir kıṭ^cadur ki yâ kaşı anda keşidedür
- 2 Güyâ berât-ı hüsne yazılmış residedür
Pür-ham saçı ki tâ bün-i güşe-residedür
- 3 Ol naḥl-ı nâze şem^c ile gül nice öykünür
Gisü bürîde dâmen-i ʿismet deridedür
- 4 Rıṭl-ı girân-ı gussayı çekme bu demde kim
Sâkinün̄ elde bâde-i nâbı çekidedür
- 5 Câm-ı safâda kim görine ʿaks-i la^cl-i yâr
Güyâ ʿAtâyi şîse içinde ʿakidedür

65 A 62a, B 48b, C 48b, D 62a, E 52b

1 a nūr : nev B

2 a güyâ : güyâ ki D

2 b pür-ham : perçem A, D, E

Fe^ˆilātün / fe^ˆilātün / fe^ˆilātün / fe^ˆilün

- 1 Tokınup şāha şabā berg-i gül-i ter dökülür
Nitekim ditrese mahmūr eli sâgar dökülür
- 2 Ağız açsa söze biñ nāz ile ol gonca-dehen
Hoķka-ı teng feminden dūr ü gevher dökülür
- 3 ʿAsker-i fitne dil almağ için iki kıl olur
İki yanına ki ol zülf-i muʿanber dökülür
- 4 Kaṭre-bār itdi geçüp yār hayāli gözden
Şāh sürʿat idicek yollara ʿasker dökülür
- 5 Müşk-bār oldu ʿAtāyī haṭı vaşında kalem
Rīgdāndan nitekim hurde-i ʿanber dökülür

66 A 62b, B 48b, C48b, D 62b, E 52b

3 a fitne dil : fitneyi A, D, E

Fā'īlātün / fā'īlātün / fā'īlātün / fā'īlātün

- 1 Aldı naqd-ı şabrın anuñ şahid-i kâşâneler
Gerçi şem'ün üstine devr eyledi pervâneler
- 2 Mâh-ı nev şanma gelüp hüsnüñ temâşâsına çarh
Câmesine na'ı kesmiş 'âşık-ı ferzâneler
- 3 Hasta diller sînede cân gibi şaklar dâğınâ
Anı bir derdine dermân şanur ol dîvâneler
- 4 Sâgar-ı la'lüñden idüp 'âşıkı mest ü harâb
Câmuñ üstine yıkarlar bezmde cânâneler
- 5 Ey 'Atâyî gözlerine gelmeyince tâb-ı mey
Devr-i meyde birbirine bakmadı mestâneler

67 A 62b, B 49a, C 49a, D 62b, E 52b

3 a cân : dâğ D, zer B, C

Mef'ülü / fâ'illätü / mefâ'ilü / fâ'ilün

- 1 Görse o şüh âyine-i dilde inkisâr
Şanur ki saçlarından aña düşdi 'aks-i nâr
- 2 Gör luţfını ki gamzesi kan itdügin görüp
Dāmānı ile örter o gīsū-yı müşğ-bār
- 3 Vaşf eyledüm rakībe ser-i kūy-ı dil-beri
Gördüm ki öteden beri geldi o nā-be-kār
- 4 Şu koyma âteş-i meye ey pīr-i mey-gede
Baña gerekmez ancılayın la'l-i âb-dār
- 5 Aldı 'Aţâyī 'aklumuzu haţt-ı 'arızı
Bī-hüş ider saçılssa kaçan âteşe gubār

Fā'īlātūn / fā'īlātūn / fā'īlātūn / fā'īlūn

- 1 Ğamze kāfir turrası zunnār şeklin gösterür
Çeşmi cādūdur saçından mār şeklin gösterür
- 2 Rūy-ı yāri gösterür destinde tīg-i āb-dār
Cūydur gūyā gül-i gūlzār şeklin gösterür
- 3 Sīnemūn her gūşesinde cilve-gerdür 'aks-i dost
Dāğ-ı dil āyīnedür dil-dār şeklin gösterür
- 4 Sīmyā-gerdür felek bu köhne gūlşende saña
Yılda bir kez nahl-ı pūr-ezhār şeklin gösterür
- 5 Nokta-ı encüm 'Aṭāyī tahta-i eflākda
'Āşık-ı bī-çāreye edbār şeklin gösterür

69 A 63a, B 49a, C 49a, D 63a, E 53a

2 b gūl-i : gūl ü B, C

3 a cilve-ger : cilve A, B

4 a sīmyā-gerdür : sīmyā-ger B, C, D

4 b yılda : yāre A, E

Fā'īlātün / fā'īlātün / fā'īlātün / fā'īlün

- 1 Maḥbus-ı tenden çıkanlar gāmdan āzād oldılar
Nakd-i cān ile halāş olup ucuz kurtuldılar
- 2 Mevc-hīz-i gāmda gird-āb-ı belāya uğrayup
Mihnet ehli düşdiler līmāna rāhat buldılar
- 3 Teng-nāy-ı dehrden gāyet şıkıldı ehl-i dil
Geldiler küstāhlar her gūşesine taldılar
- 4 Şahne-i dey gülşeni ezhāra zindān eyledi
Lāle vü gül zerd olup gün geldüginde şoldılar
- 5 Ey 'Atāyī zūlf ü haṭṭ-ı yār ile baḥşin görüp
Sünbül ile sebzenūn saçın şakalın yoldılar

70 A 63a, B 49a, C 49a, D 63a, E 53a

2 a belā : fenā B, C

Fā'īlātün / fā'īlātün / fā'īlātün / fā'īlün

- 1 Sīnem üzre çäklerden âteş-i süzân çıkar
Hâkdan güyâ ki yir yir lâle-i nu'mân çıkar
- 2 Çeşm-i pür-hün rāz-ı 'aşkı halka fāş itdi diyü
Kırpügüm çep-râstlar urdukça andan kan çıkar
- 3 Girmesün cāna 'adū efsāne ile koynuña
'Āşık-ı şādık geçer ammâ şakın yalan çıkar
- 4 Küşt-gīr-i 'aşk-ı dil-berle çıkışmaz kimse hiç
Gerçi kim meydânına biñ Rüstem-i destân çıkar
- 5 Nazmum âfākı tutar dirdüñ sözüñ çıkamaz mı gör
Ey 'Atâyî sen hele tertīb idüp dīvān çıkar

71 A 63a, B 49a, C 49b, D 63a, E 53a

1 a sīnem : şeb-nem D

2 a rāz : zār B, C, D

2 b andan : güyâ A, D, E

Mef'ülü / mefâ'îlü / mefâ'îlü / fe'ülün

- 1 Dil fikr-i lebûñ cānda nihān eylemek ister
Cānum ıarılur āh u figān eylemek ister
- 2 Ten zār u nizār oldu belüm iki bükildi
Cān rihlet idüp ıayy-ı mekān eylemek ister
- 3 'Aşk odı yakup sīnede bir şem'-i firūzān
Esrār-ı dili halka 'ayān eylemek ister
- 4 Cān nağdı virüp şarılan o rüb-ı revānı
Başdan ayāğa cismini cān eylemek ister
- 5 Bir gamzesi Tātār'a gönül virdi 'Aıāyī
Dil kişverine var ise hān eylemek ister

72 A 63b, B 49b, Ç 49b, D 63b, E 53b

1 b ıarılur : ıarılup E

Fā'īlātūn / fā'īlātūn / fā'īlātūn / fā'īlūn

- 1 Sāye-i zülfinde ḥaṭṭ-ı müşk-nâbın gösterür
 Âlem-i ḥüsnün zevâl-i âfitâbın gösterür
- 2 Her ḥabâb-ı bâde kim olur havâya münkalib
 Kubbe-i minâ-yı çarhuñ inqilâbın gösterür
- 3 Âlem-i âb içre gör mânend-i mülk-i Kaydefâ
 Bâde zühdün nice biñ şeh-i harâbın gösterür
- 4 Şafha-i ruhsâra bakmakda ḥaṭâ egler gibi
 Men' ider Âşıqları zâhid kitâbın gösterür
- 5 Kible-i uşşâkı eylesen Âṭâyî'den su'âl
 O şeh-i ḥüsnün der-i devlet-me'âbın gösterür

73 A 63b, B 49b, C 49b, D 63b, E 53b

1 a ḥaṭṭ-ı : ḥaṭ kim B, C

3 b bâde : bâde-i B, C

3 b zühdün : zühdin D

Mef^cülü / mefā^cilü / mefā^cilü / fe^cülün

- 1 Dil-berle dil-ḥastayı tenhāya ḳomazlar
Bir ḥüb-ı perī-südü ki peydāya ḳomazlar
- 2 Bī-vakt tolaşma ḥarem-i kūyını yārūñ
Her dem kişiyi Ka^cbe-i ^culyāya ḳomazlar
- 3 ^cUşşāka virür ḡanzeler elbette cevābın
Bir söz yiri ol la^cl-i ḡüher-zāya ḳomazlar
- 4 ^cAşḳ ile yanup vāşıl olur maḳşada ^cāşık
Zühhād gibi vuşlatı ferdāya ḳomazlar
- 5 Ceng eylesün ḡonca için bülbül-i ser-mest
Zirā ki tutarlar anı ḡavḡaya ḳomazlar
- 6 Sūfī nedür erbāb-ı ḥarābāta bu kīnūñ
Anuñla seni cennet-i a^clāya ḳomazlar
- 7 Tenhā ḳonuşur yār ile aḡyār ^cAtāyī
Şatranc-ı vefāda bizi araya ḳomazlar

74 A 63b, B 49b, C 49b, D 63b, E 53b

1 a tanhāya : tenhā D

1 b perī : pür B

4 a ^cāşık : ^cuşşāk B, C, D

5 a için ; ile A, E

7 b bizi : seni D

Fe^c-ilātūn / mefā^c-ilūn / fe^c-ilūn

- 1 Ruhlerūn ile dil-figār alınur
İki şahidle bir hişār alınur
- 2 Bir kadeh mey tolu bahāsıdur
Sākiyā buse-i nigār alınur
- 3 Nakd-i cān ile müşterī olsam
Tuyup ol şüh-ı şive-kār alınur
- 4 ‘Arşa-i gānda niceler şatılur
Gāh olur kim nice şikār alınur
- 5 Ey ‘Atāyī olursa naqş-ı murād
Şeş-der-i ‘ālem içre yār alınur

75 A 64a,B 50a,C 50a,D 64a,E 53b

2 a tolu : tolu B,C,E

Mefā^cilün / mefā^cilün / mefā^cilün / mefā^cilün

- 1 Kıyāmet ^carşasıdur şanma zevraklarla deryādur
Sütünü bād-bān ile kefen-ber-düş-ı mevtādur
- 2 Ne mümkündür geçilmek baħr-i pür-emvācdan şimdi
Nice emvāc güyā pāre pāre ferş-i mīnādur
- 3 Görenler cünbiğ-i emvāc ile keştīlerüh dirler
Ḥazīzi evc ider evci ḥazīz eyler bu dünyādur
- 4 Dilā şimden geru erbāb-ı keşti kumda oynasun
Ki kumlar kımmē-i ḥadrā-yı gerdūndan mu^callādur
- 5 ^cAtāyī şimdi deryā menzil-i maḫsūda yol virmez
Bogazlar kesmege her mevci bir tīg-i mücellādur

77

Mefā'īlūn / mefā'īlūn / mefā'īlūn / mefā'īlūn

- 1 Cilā vir cāma sākī maṭla' ü'l-envāri görsünler
Dile bir cür'a feyz it maḥzenü'l-esrāri görsünler
- 2 Şeker ḥandüñle gāhī nakd-i iḥsāna nemek-pāş ol
Mezāk erbābı cāna lezzet-i güftāri görsünler
- 3 Ne āteş şaldugūñ seyr eylesünler kişver-i cāna
Yakam çāk ideyin sīnemde yanan nāri görsünler
- 4 Tenümde nāy olup her üstühānum nāleler eyler
Beni seyr itmeyen aḥbāb müsīkāri görsünler
- 5 Nazīrūñ bulunur mı bir daḥi ey Yūsuf-ı sānī
Aṭāyī-veş meded cān virürüz bāzāri görsünler

77 64a,B 50a,C 50a,D 64a,E 54a

3 a şaldugūñ : şaldıgūñ A,E

4 b itmeyen : eyleyen A,E

Fā^cilātün / fā^cilātün / fā^cilātün / fā^cilün

- 1 Ser-be-ser gözden geçürdi düşmeni ol gamze-kār
Şanki küffāre kıılıç altından itdürdi güzār
- 2 Şağ kolda seyr idüñ ol Rüm ili seh-bāzını
Her şalındukça nice cān murgını eyler şikār
- 3 Germ olup ol şüh-ı âteş-pāre şevkiyle gice
Yağdılar bezm ehli pīrāhenlerin pervāne-vār
- 4 Rüz-ı hicr-i yārde görmez cihānı gözlerüm
Neyleyin dünyā müsā^cid olduğın yār olsa yār
- 5 Bāde-i gül-günü sürdüñ def^c-i gam kaşd eyleyüp
Şahn-ı sine oldı sürdükce ‘Aṭāyī pür-gubār
- 6 Şīşe içre sükker-i tābende sandum sākiyā
‘Aks-i engüştin olinca cām-ı meyde āşikār

78 A 64b, B 50a, C 50a, D 64b, E 54a

2 b şalındukça : şalındukda E

4 b olduğın : olduğın A, E

5 a eyleyüp : eyledün A, D, E

6 : - A, B, C, D, E

Fâ'îlâtün / fâ'îlâtün / fâ'îlâtün / fâ'îlün

- 1 Sîm-i eşküm gördüğince hande eyler ol nigâr
Yine bizden harcanur turmaz o şüh-ı şive-kâr
- 2 Gūiyâ tıfl-ı dilün başında etmek pâreler
Zahm-ı sînem üzre kurş-ı dâğumı çâk itse yâr
- 3 Ağzuma alsam eger yâkût-ı rümmâni gibi
Eyleye ben teşneyi sîr-âb o la'l-i âb-dâr
- 4 Dâmen-i şabri tutuşmuş 'âşık-ı ser-geştenün
Bî-karâr olsa 'aceb mi 'âşk ile pervâne-vâr
Ey 'Atâyî 'âkıbet komaz alur cân nakdini
Bâzî-i 'âşk oldu gūyâ ol kamer ruhla kumâr

79 A 64b, B 50a, C 50b, D 64b, E 54a

1 a hande eyler ol : handeler eyler B, C

2 a etmek : ekmek D

3 a ağzum : ağzım A, E

4 a tutuşmuş : tutuşmak A, E

Fâ'îlâtün / fâ'îlâtün / fâ'îlâtün / fâ'îlün

- 1 Ol 'izâr-ı pākde olmak neden ḥaṭṭ-ı gubār
Nev-civānum ābda nakş olmaz iken bir karar
- 2 Geldi başdı ḥaṭṭ-ı ruḥsāruñ o saçma beñleri
Dānelerden zāhir oldı güyiyā bir sebze-zār
- 3 Ḥaṭ degül şāhīn-i zūlfūñ eyleyince zīr-bāl
Peççedür kim beyza-i ğabğabdan oldı āşikār
- 4 Nūşā-i mihr ü muḥabbetdür ki konmuş âteşe
Güyiyā ruḥsār-ı āl üzre o ḥaṭṭ-ı müşş-bār
- 5 Şafḥa-i ruḥsārdan nola kazıtsa ol perī
Ey 'Atāyī neylesün yañlışdur ol ḥaṭṭ-ı 'izār

80 A 64b,B 50b,C 50b,D 64b,E 54b

3 a zīr-bāl : per ü bāl D

Fe'ilatün / mefā'ilün / fe'ilün

- 1 İştihā germ ü nerm-i sīne-i yār
Od ile penbenūñ ne oyunu var
- 2 Oğuma feth tılısm-ı vuşlatı hıç
Bīñ kılıcdur o ğamze-i ħūn-ħār
- 3 Hışm ile didi var yūri şuradan
Rāh-ı kūyın şorınca 'āşık-ı zār
- 4 Hedef-i tīr-i 'aşk olup āħir
Başumuzla berāber oldı nigār
- 5 'Āfiyetler ola 'Atāyī eger
İçe kanum o gözleri bīmār

Fā'īlātūn / fā'īlātūn / fā'īlātūn / fā'īlūn

- 1 Sīne pūr-āteş göñül ser-mest cān ālūdedür
Şehr vīrān olmada dīvāneler āsūdedür
- 2 'Aşık-ı pūr-gam nice çīn-i cebīn izhār ide
Āsitān-ı yārde her gün yüzi fersūdedür
- 3 Cem' olup yārūñ 'arağ çīninde yārūñ güyiyā
Kāse içre şem'-i hūsnūnden dirilmiş dūdedür
- 4 Şahn-ı şahrā-yı fenāda günbed-i çarḥ-ı berīn
Şāh-ı 'aşkum reh-güzārumda yapılmış tūdedür
- 5 Ey 'Atāyī çūn gül-i mest-i şarāb-ı cām-ı 'aşk
Hān-kāhda zāhidūñ hep na'rası bī-hūdedür

82 A 65a, B 50b, C 50b, D 65a, E 54b

1 b olmada : olmadadır A, E

1 b āsūde : ālūde D

Fā'īlātün / fā'īlātün / fā'īlātün / fā'īlün

- 1 Kühi bir āh ile deşt it resm-i Ferhādī budur
Söyle ol Mecnün-ı şahrā-gırde kim vādī budur
- 2 'Aysını luţf aňlayup altında kalma ey gönül
Çünki dünyānuň sarāy-ı süst-i bünyādı budur
- 3 Bādenüň şāfı dükendi dürdi kaldı şīşede
'Aşık-ı zāruň gubār-ı kalb-i nā-şadı budur
- 4 Hārlarla şalınur gül dīnlemez şekvāsını
Bülbül-i bī-çārenüň gülşende feryādı budur
Kabrine gelseñ 'Aţāyī'nüň dise erbāb-ı 'aşk
endesin hāk eyleyen ol serv-i āzādī budur

83 A 65a, B 50b, C 50b, D 65a, E 54b

2 a kalma ey : kalmadı E

5 a gelseñ : gelse A, E

Fe^cilātün / fe^cilātün / fe^cilātün / fe^cilün

- 1 Sırr-ı būs-ı lebūñi cāma şūrāhī söyler
‘Aks idüp haṭṭuñ anı eyledi dilli defter
- 2 Gelse meydāna şūrāhi meyini kullansak
Gerdenin itse o gül-gün-ı sebük-pāy-ı kemer
- 3 Feyz-i la^clūñle olur şehd-i müseddes-hāne
Bāde-i nāb ile ol sāgar-ı şış-hāne-i zer
- 4 Zekān-ı dil-beri gör derlemege başladı haṭ
Beyzadur derledi nār daḥi tāb ile meger
- 5 Seyr iderken yine bir ḥūba düşürmiş gönülin
Kūçe-i ğamda ‘Aṭāyī ṭolaşup anı arar

84 A 65b,B 51a ,C 51a,D 65a,E 55a

5 a ḥūba : ḥūna B,C

5 b ṭolaşup : dolaşup A,D,E

Fā^cilātün / fā^cilātün / fā^cilātün / fā^cilün

- 1 Mevsim-i gül irdi gül-bang-ı hezār eyyāmıdur
Devr-i cām u na^cra-i bī-ihtiyār eyyāmıdur
- 2 Tutmada sūdā-ger-i faşl-ı bahārı bārını
Akçe peydā eylesün her şāh kār eyyāmıdur
- 3 Oldı haṭṭ-ı rüy-ı dil-ber gibi cān-perver çemen
Rūz-ı Hızr oldı şafā-yı sebze-zār eyyāmıdur
- 4 İydgāh oldı çemen ^caşık görüşsün yār ile
Tolular şun sākıyā būs u kenār eyyāmıdur
Vaḳtidür sür zevraḳı yandur gül-efsūnı baña
^cĀlem-i ^caşkuñ dem-i hicri yanar eyyāmıdur
- 5 Leblerinden buseye sa^cy it kirāsuñ faşlıdur
Göñlüne gir dil-beruñ seyr-i hişār eyyāmıdur
- 7 Zaḳm-ı pür-hün-ı dili açma ^cAtāyī gonca-vār
Sanma bu eyyāmı şerh-i inkisār eyyāmıdur

85 A 65b, B 51a, C 51a, D 65b, E 55a

2 a bārını : kār-bān A

4 b būs u : būs-ı B, C

5 a efsūnı : efsūn B, C, D

6 b seyr : şır A

Fe^cilātün / fe^cilātün / fe^cilātün / fe^cilün

1 Nev-bahār oldı güzeller yine seyrāne çıkar

Ṭonanup her biri gül gibi gülistāne çıkar

2 Hūblar bādeye meyl eyledi nev-rüz irişüp

Yine şohbet göresin ^cāşık-ı nālāne çıkar

3 Yaqalar çāki iner lāle-şıfat dāmane

Ḡulḡul-i bezm-i şafā günbed-i gerdāne çıkar

4 ^cAşkuñ āvāreleri şevk ile mānend-i habāb

Baş göstermez iken her biri meydāne çıkar

5 ^cAklum aldı diyü ^cuşşāk şikāyetler ider

Korkarın bu dil-i şeydā daḡi dīvāne çıkar

6 Bezm-i meyde dökilür sım-i sirişk-i ^cuşşāk

Sen de ey dīde-i gam-dīde ḡarīfāne çıkar

7 Eylesen rāh-ı muḡabbetde ne deñlü tek ü pū

Ey ^cAṭāyī ötesi vādi-i hicrāne çıkar

86 A 65b, B 51a, C 51a, D 65b, E 55a

3 a çāki : çāk A, E

3 b gerdān : gerdün D

7 a tek ü pū : tek ü pā B, C

Mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün

- 1 İrişdi devr-i gül rindân-ı dūd-âşâm-ı hurremdür
Kudüm-ı bâdeden cām-ı sūrūr-encām-ı hurremdür
- 2 Şafâ geldüñ küdüret gitdi 'âlem güldi açıldı
Peyâm-ı maqdem-i nev-rüz ile eyyâm-ı hurremdür
- 3 Nice mağmüm u hāmüş ola 'âşık genc-i mihnetde
Kedü pür-kaḫḫaha humlar hurüşân cām-ı hurremdür
- 4 Gözi gönli açıldı 'âlemüñ faşl-ı bahâr oldı
Güşâde gonca-ı ra'nâ gül-i bādām-ı hurremdür
- 5 Bahâr-ı hüsn-i rüz-efzünunüñ şeydâsıdur 'âlem
Haṭ-ı sebzüñ mutarrâ 'arış-ı gül-fâm-ı hurremdür
- 6 Nezâret-baḫş-ı 'âlem feyz-i kilik-i şadr-ı ekremdür
Pey-â-pey reşhasından ravza-i îslâm-ı hurremdür

87 A 66a, B 51b, C 51b, D 66a, E 55b

1 a dūd : hūn A, E

3 a mağmüm : mağnün B, C, D

3 a mihnet : firkat B, C

Mef'ülü / fâ'ilâtü / mefâ'ilü / fâ'ilün

- 1 La'lüñ görince 'âşık-ı mehcür mest olur
Cüzvî-i şarâb ile maḥmūr mest olur
- 2 Câm-ı lebün figendesidür dostum gönül
Açmaz bu sırrı ğayra mestür mest olur
- 3 Bir şucle ile âteş-i mey kızdurur defi
Bir kâse ile bezmde ṭanbūr mest olur
- 4 Nâ-çîz iseñ de feyze ne mânî ki cur'adan
Gâhî olur ki ḥâkde bir mūr mest olur
- 5 La'lüñ emüp 'Aṭâyî vişâl ârzü ider
Küstâḥ olursa da hele ma'zūr mest olur

88 A 66a,B 51b,C 51b,D 66a,E 55b

2 b ğayra : - A,E

3 a defi : dahi A,D,E

Fe^c-ilātün / fe^c-ilātün / fe^c-ilātün / fe^c-ilün

- 1 Hüblar ser-keş olur serv-veş āzāde olur
Döşenür sāye-şifat ehl-i dil üftāde olur
- 2 Sāde Rūm ili ile cāna düşer āteş-i hāl
Cām-ı Cem^dür dil-i ‘āşık şü kosañ bāde olur
- 3 Ham-ı zülfinde gönül çille-i merdān-çıkıkarur
Haç-ı ‘arız aña āb üstine seccāde olur
- 4 Dilde cān gibi nihān eyle hayāl-i yāri
Vuşlat isterseñ eger yār ile tenhāda olur
- 5 Ni^c-met-i vaşla mey-i la^c-le tekellūf mi kalur
Ey ‘Atāyī dil ü dil-ber ki bir arada olur

89 A 66a,B 51b,C 51b,D 66a,E 55b

5 a kalur : olur A,D,E

Fâ'îlâtün / fâ'îlâtün / fâ'îlâtün / fâ'îlün

- 1 Germ olup 'uşşâkını hübâne dil-ber gösterür
Mîr-i mülk-i hüsndür güyâ ki 'asker gösterür
- 2 Bâr olur diyü meyân-ı nâzüke imdâd ider
Kabzaya el urşa dil-ber şanma hançer gösterür
- 3 'îzzet idüp dilde cāy itsem nola peykânına
Nâvek-i hün-rîzûñ ögine düşer yir gösterür
- 4 Gonca-i gül naqd-i cânın harc idüp bülbüllerüñ
Yıldı bir kez hüsrev-i nev-rûza defter gösterür
- 5 Ey 'Atâyî vaşl umar 'âşık yüzün alup ele
Ehl-i kudret dil-ber-i sîmin-tene zer gösterür

Fā'īlātūn / fā'īlātūn / fā'īlātūn / fā'īlūn

- 1 Hūblar bezmūñ ki mest-i ser-girānın yıkdılar
 Āl ile sultān-ı ʿaşkuñ pehlevānın yıkdılar
- 2 Gonca ebkārın temāşā itdūgiyūn hūlbūlūñ
 Uşdiler şāh üzre murgān āşiyānın yıkdılar
- 3 Bir nefes kesb-i hevāya kādīr olmadı habāb
 Başına ol hayme-i gerdūn-nişānın yıkdılar
- 4 Duhter-i rezden harābāt ehlini ayırdılar
 Şāhneler birkaç fakīrūñ hānmānın yıkdılar
- 5 Kesret-i gāndan ʿAtāyī çökdi cism-i şerha-dār
 Mestler deyr-i mugānūñ nerd-bānın yıkdılar

Fā'īlātün / fā'īlātün / fā'īlātün / fā'īlün

- 1 Her nigāhın ehl-i dil cān ile bāzār ider
Devr-i ḥüsn-i yārde ol ḡamze ḡayli kār ider
- 2 ḡamze-i ḡün-rīz ile yār öldürür 'āşıkları
La'l-i cān-baḡşı söze gelse yine inkār ider
- 3 Çīn-i zülf-i yāre uğrarsa ider cümle nisār
Nefḡa-i miski şabā bī-hūde niçün bār ider
- 4 Bir nefes yanumdan ayrılmaz ḡam u endüh u derd
Hep dil-i bī-çāreye bunca cefāyı yār ider
- 5 Ezber eyler var ise bülbül 'Atāyī şic'ini
Şubḡa dek ḡülşende ṡurmaz dersini tekrār ider

92 A 66b, B 52a, C 52a, D 66b, E 56a

1 b ḡayli : ḡayāli E

2 b baḡşı : baḡş A, E

4 a endüh u : endüh C

Harfû'z-zâk

Müstef'îlün / müstef'îlün / müstef'îlün / müstef'îlün

- 1 Çeşmün beni gâmzeñ kadar âzâde-hâtır eylemez
Cânâ ne zulm olur bu kim kâfirce kâfir eylemez
- 2 Dil kand-ı la'îlün yolına harc itdi cümle varını
Haqqâ ki Mısr'a varsa da ol kârı tâcir eylemez
- 3 Mey-hâne şadrında varup rindâne câm-ı Cem çeker
Kemter gedânın itdügin bunda ekâbir eylemez
- 4 Eşk-i revânından bilür hâl-i dil-i uşşakı yâr
Şuya bakanlar ol kadar keşf-i serâ'ir eylemez
- 5 Eyler 'Aţâyî nazm ile mâ'il perî-peykerleri
Şâ'ir degül efsün ile ol kârı sâhir eylemez

93 A 67a, B 52a, C 52a, D 67a, E 56a

1 : - A, E

2 a cümle varını : nakd-i cânını B, C, D

4 b serâ'ir : serâyir B, C, D

Mef^cülü / mefā^cilü / mefā^cilü / fe^cülün

- 1 Gelmez ten-i hākīye o tīr-i müje bir kez
‘Āşıkları çok igne bıraksañ yire düşmez
- 2 Hāsīd göricek mār-şıfat dil uzadursa
Luţf eyle anuñ seng-i sitemle başını ez
- 3 Sākī şunıcaķ cām-ı habāb-āveri şandum
Emdürdi lebin duhter-i gül-pیرهnen-i rez
- 4 Mecnūn ile Ferhād'e maħal kalsa yabanda
Kim dirdi koyup yāri aşāğı yukarı gez
- 5 ‘Āşıkda ‘Atāyī yog ise şeh-per-i himmet
Bī-hūde gezer ‘arsa-i ğamda nitekim gez

Mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün

- 1 Cihâna şaldı āvāze dem-i pür-hālet-i nev-rūz
Dönüp çarḥ-ı felek geldi irişdi sâ'at-i nev-rūz
- 2 Seher kaldurdu altun sāgar ile kehrübāyī mey
'Aceb mi zāhir olsa gün gibi germiyyet-i nev-rūz
- 3 Yine sultān-ı gül taht-ı zümürüd fāmına geçdi
Nola ezhār u eşcāra çıkarsa hil'at-i nev-rūz
- 4 'Aceb mi göricek ebr-i bahārı giryeler itse
Nice vakt olmuş idi kim çekerdi firkat-i nev-rūz
- 5 'Atāyī keşret-i meyden nihāl-i erguvān-āsā
Bedende kan hurūş itsün budur hāşşiyet-i nev-rūz

95 A 67a,B 52b,C 52b,D 67a,E 56b

1 a pür : bir E

1 b sâ'at : nevbet E

3 b - 4 b yer değıştirmiş E

4 a göricek : anuñla A,E

Mef'ülü / fâ'ilâtü / mefâ'ilü / fâ'ilün

- 1 İncindi seg raķibe yine mäh-pāremüz
Barışmasa anuñla 'aceb mi sitāremüz
- 2 Dermān iderdi derd ile ol tabīb-i cān
Annā ki yoķ eşigine varmağa çāremüz
- 3 Hayli dem oldı dilde yanar nār-ı 'aşķ-ı dost
Her dem hevā-yı vaşl ile artar şerāremüz
- 4 Bizden yüzi dönüp dil-i a'dāyı çāk ider
Azsa 'aceb mi tığini gördükçe yāremüz
- 5 Ara görünüp ara görünmez bize ol mäh
Bilmem 'Atāyî nic'olur anuñla aramız

96 A 67b,B 52b,C 52b,D 67a,E 56b

1 b anuñla 'aceb mi : 'aceb mi anuñla A,E

5 a ol : o A,E

Müstef'ılün / müstef'ılün / müstef'ılün / müstef'ılün

- 1 Mey-hâne vü mescid gezen 'ayyâş-ı merd-i kâmilüz
Sâgar-şıfat sâfî-derün kandîl-veş rüşen-dilüz
- 2 Ağyâr olup gark-i ni'âm 'âşık çeke cevr ü sitem
Lâyık mı ey şâh-ı kerem insâfa biz de kâ'ilüz
- 3 Turmaz yaqar seng-i cefâ taşmakda seyl-âb-ı belâ
Dîvâne-i ser der-hevâ üftâde-i pâ-der-gilüz
- 4 İtseñ nola tıfl-ı dili bezm-i gamuñ lâ-ya'kılı
Dîvâne eyler 'âkili bir şive-kâra mâ'ilüz
- 5 Pendi ko nâsih aña sen geçmez 'Aţâyî bâdeden
'Aşka gelince şeyh-i fen semt-i riyâda râcilüz

97 A 67b, B 52b, C 52b, D 67b, E 56b

3 b gilüz : - D

Mef^cülü / fâ^cilâtü / mefâ^cilü / fâ^cilün

- 1 Tūfān-ı pür-hurūş tenūr-ı muḥabbetüz
Tennūre-pūş-ı tekyegeh-i vecd ü ḥāletüz
- 2 Âhir naşīb-i nār-ı fenādur vücūdumuz
Biz kim bürīde şāḥ-ı kühen tāḳ-ı miḥnetüz
- 3 Mecnūnlaruz ki baş açup itmekdeyüz du^cā
Bed-ḥāḥ-ı cünd-i şabr u sūkūn u selāmetüz
- 4 La^cliyle ḥaṭṭ-ı ḥayf u recāda ḳodı bizi
Medhūş-ı cām-ı ^cişve vü ḥayrān-ı vuslatuz
- 5 Tā kim mürīd-i pīr-ı muḡānuz ^cAṭāyī biz
Rüsvā-yı şehr ü şöhre-i kūy-ı melāmetüz

Mef^cülü / fā^cilätü / mefā^cilü / fā^cilün

- 1 Babası ile gelse de gelsün civānumuz
Baş üzre yiri var o da babayî cānumuz
- 2 Bir bülbülüz ki hün-ı sirışk ile dā'imā
Her kande olsa gülşen olur āşiyānumuz
- 3 Her lahza rüy-ı zerdî yaşum lāle-gün ider
Birdür hevā-yı gamla bahār u hazānumuz
- 4 Neyler gubārı zevkın alan dürd-i bādenün
Peymānedür efendi bezm-i cür^cadānumuz
- 5 Yārün ışığı taşını levh-i mezār idün
Tā kim ^cAtāyî söylene nām u nişānumuz
- 6 Hün-ı sirışk-i dīde pür eyler mekānumuz
Bir bülbülüz ki gülşen olur āşiyānumuz
- 7 Pāyine yüz sürüp döşenür sāye-veş gönül
Ser-keşlük eyledükce o serv-i revānumuz

99 A 68a, B 52b, C 53aD 68a, E 57a

3 a lāle-gün : lālezār E, lā-gün D

4 a dürd : devr A, E

6, 7 : - A, B, C, D, E

100

Mef^cülü / mefâ^cilü / mefâ^cilü / fe^cülün

- 1 ‘Aşkuñla gönülde heves-i cām-ı Cem olmaz
Deryâ-zedede dağdağa-i ‘ağş u dem olmaz
- 2 Gelmez gözüme peyk-i hayâlün gibi çālāk
Deryâlara düşse ser-i dāmānı nem olmaz
- 3 Dünyâ elomi bir yire gelse hazer itmez
Dil-teng-i gam-ı ‘aşkuña çokluk elem olmaz
- 4 Bir va^cd ile şād eyle muhāl ise de vuslat
Hiç bendeñe anuñ gibi luṭf u kerem olmaz
- 5 Gam çekmem eger yoklamasa hâṭır-ı zārı
Divâne-i bî-kaydda zirā ki gam olmaz
- 6 Şahrâ ile kühsäre varup eyleme feryād
Kânün-ı muḥabbetde dilā zir ü bem olmaz
- 7 Derviş ola mı hırka-i tāmāt ile ādem
Bîñ kerre didüm ben saña olmaz didüm olmaz
- 8 Dermānide mi derd-i dile yār ‘Atâyî
Söylesem eger müşkil olur tınmasam olmaz

100 A 68a,B 53a,C 53a,D 68a,E 57a

4 a eyle : hele D

4 b luṭf u : luṭf-ı C

7 a tāmāt : dāmān A,D,E

8 a derd-i dile : derd ile D

101

Fe^cilātün / fe^cilātün / fe^cilātün / fe^cilün

- 1 Nā-mülāyim güzelün seyrâne kâ'il degülüz
Kara gözine kara kaşına mâ'il degülüz
- 2 Karşusunda boyun egsek nola çevgân gibiyüz
Mîve-i nahl-ı ser-efrâzına nâ'il degülüz
- 3 Ruhını pertev-i hurşîdden a^clâ bilürüz
Hüsn-i Bâkı dilerüz tâlib-i zâ'il degülüz
- 4 Mahrem-i bezm-i fenâyuz dil ü cândan geçdük
Harem-i şöhbete muhtâc-ı vesâ'il degülüz
- 5 Ey 'Atâyî nice fâş olmaya esrâr-ı derün
Dildeki şu^cle-i nâr-ı gama hâ'il degülüz

101 A 68a,B 53a,C 53a,D 68a,E 57b

- 1 a güzel : dil-ber D
- 2 b nâ'il : mâ'il B,C,D
- 4 a dil ü : dil-i B,C
- 5 b şu^cle-i : şfleñe D

Mefā^cīlün / mefā^cīlün / mefā^cīlün / smefā^cīlün

- 1 Sunar dil-ber baña cām-ı gamı keyfiyyetin bilmez
Tabībüm hastaya şerbet virür hāşşiyetin bilmez
- 2 Çeker agyāre gāhī pīş-keş pehlü-yı sīmīnin
Dirīg ol Yūsuf-ı Mısr-ı melāhat kıymetin bilmez
- 3 Ta^caccüb eylemeñ cevri itse dil-ber tıfl-ı nev-resīd
Dañi mihr ü vefānuñ ol parī māhiyyetin bilmez
- 4 Bu meclis içre yārān birbirinden bī-haberlerdür
Lebün mesti hañuñ ser-geştesinin hayretin bilmez
- 5 ^cAñāyī şerbet-ı dārü's-şifā-yı luñf u iñsānı
Virenler ^cilletin şormaz alanlar hikmetin bilmez

Mefā'īlün / mefā'īlün / mefā'īlün / mefā'īlün

- 1 Yüz urmuş 'aşık-ı şeydâ ruh-ı dil-dâre ayrılmaz
Yapışmış safhadur gūya haç-ı dil-dâre ayrılmaz
- 2 O dil-ber kendi gibi bir semen-berle olup pehlū
Döner bir mağz-ı bādāma iki meh-pāre ayrılmaz
- 3 Anuñla intisāb-ı dergeh-i pīr-i muğān itdi
Ölince duhter-i rezden dil-i āvāre ayrılmaz
- 4 Dür-i şeh-vār-ı 'aşkı dilde pinhān eyleyen 'ārif
Şadef-vār itseler de sīnesin pūr-yāre ayrılmaz
- 5 Cüdā olmaz 'Aṭāyī hizmetünden eski bendeñdür
Tutupdur dāmen-i ihsānıñ ol bī-çāre ayrılmaz

103 A 68b,B 53b,C 53b,D 68b,E 57b

5 a hizmet : hizmet A,E

Mefā'īlün / mefā'īlün / mefā'īlün / mefā'īlün

- 1 Şalan dil zevrakın deryā-yı 'aşka karasın görmez
Habāb-āsā şikest olur gider bir pāresin görmez
- 2 Marīz-i 'illet-i 'aşkuñ 'ilācı bāde görmekdür
Niçün ihmāl ider dil-hasta-i gam çāresin görmez
- 3 Güm eyler 'āşık-ı ser-geşte gāhi küçe-i gamda
Niçe yıllar geçer tıfl-ı dil-i āvāresin görmez
- 4 İder şad-pāre bir sengin dilüñ deryā-yı 'aşkında
Bunun keştī-nişin-i şabr-ı seng-i hāresin görmez
Tabībüm göñlümüz almaz ele hiç sīneye gelmez
İle zaḥm urduğın añmaz derūnum yāresin görmez
- 6 Tıyar mı künc-i tārık-i belāda rüze vü 'ıydı
Esir-i bend-i firkat ay olur meh-pāresin görmez
- 7 'Atāyī bakmayup mir'at-i cāma zahid-i ḥod-bīn
Bize ta'n eyler ammā kendi yüzün karasın görmez

104 A 68b, B 53b, C 53b, D 68b, E 57b

1 b olur : olup A, E

3 a gamda : 'aşkı A, E

5 b yāre : pāre B, C, D

7 a cām : cāh D

Mefā'īlün / mefā'īlün / mefā'īlün / mefā'īlün

- 1 Gönül rahmuñla 'aşkuñdan ferāgat fikrini kılmaz
Şikeste şişedür ammā şarāb-ı nābı eksilmez
- 2 Kedü-yı bādeyi yanından ayırmaz cünün ehli
Ol olmayınca zirā bezm-i ğamda kendüyi bilmez
- 3 Nefes geçmez ki şit-i nāle 'aqs olmaya kühsāre
Dem olmaz kim benüm seyl-i sirişküm deşte yayılmaz
- 4 Müdāmī 'aşk ile kân zel olursa Ğays'a ta'n itmeñ
Şarāb-ı nāb ile ser-mestdür Leylā da ayrılmaz
- 5 'Atāyī ol büt-i simin-tenüm ger ağır olursa
Bu ğün ol Yūsuf-ı şānī ile bir hūb tartılmaz

105 A 69a,B 53b,C 53b,D 69a,E 58a

1 a rahm : zahm E

5 b tartılmaz : tarılmaz B

Harfû's-sîn¹

Fe'îlâtûn / fe'îlâtûn / fe'îlâtûn / fe'îlûn

- 1 Ehl-i 'aşkuñ saña kim dir ki silüp yaşın kes
Yaşı dinmez tatalum şem^c gibi başın kes
- 2 Yaşın alma başın al bir bölük üftâdelerün
Bâg-1 'aşkuñ bir iki kelle-i haşhâşın kes
- 3 Kırş-1 dâg ile ciger kanı yiter 'aşıkuña
Hün-1 vaşla uzanursa güzelüm başın kes
- 4 Kahveden kesmedesin ta^cn ile ehl-i keyfi
Vâ'izâ kâdir iseñ mey-gede kallâşın kes
- 5 San'at-1 'aşkı 'Atâyi görüp üstâdından
Yüri Ferhâd-şifat küh-1 gamuñ taşın kes

106 A 69a,B 53b,Ç 53b,D 69a,E 58a

1 : - A,E

3 a kanı : hünü B,C

Fe^cilātün / fe^cilātün / fe^cilātün / fe^cilün

- 1 Geşt-gîr-i gam olup gerçi ki 'üryân idi Kays
Şadme-i miñnet ile bî-ser ü sāmān idi Kays
- 2 Sāye-veş atdı yabana çıkarup cāmesini
Gülşen-i miñnete bir serv-i hırāmān idi Kays
- 3 Fikr-i gîsü-yı girih-gîr ile püyān olmış
Merd-i zencîr-keş-i küçe-i hırāmān idi Kays
- 4 Müy-ı jülîde ile zerd ü nizār olsa nola
Mürde-i şem^c-i seher firkat-i cānān idi Kays
- 5 Şavt-ı zencîri 'Atāyî-veş iderdi te'sîr
Nice sevdā-zedeye silsile-cünbān idi Kays

Harfû'ş-şın¹

Mef'ülü / fâ'ilâtü / mefâ'ilü / fâ'ilün

- 1 Ol gânzelerle hâl ü haţuñ ey yüzi güneş
Âşüb-ı Türk ü şür-ı Hoten fitne-i Habeş
- 2 Beñzerdi mâh-ı nev kaşuña olmasaydı zerd
Mihr öykünürdi rüyuña olsaydı lâle-veş
- 3 Dîvânelükde yanbaşı geldi gönül aña
Mecnün tutardı aşk ile bu çarsada güreş
- 4 Olma havâle üstine ol mâh-ı enverün
Ey mihr-i pür-fürüg ka germiyeti tolaş
- 5 Eyler 'Atâyî eşk-i revân mâcerâyı çarz
Gülzâr-ı küy-ı yâre varursañ öñini eş

108 A 69b, B 54a, C 54a, D 69b, E 58b

1 : - A, E

2 a olmasaydı : olmuş idi D

Mef'ülü / fâ'ilâtün / mef'ülü / fâ'ilâtün

- 1 Ruhsârına okurken muṭrib kitâb tutmuş
Naḳşum çıkarmasunlar diyü nikâb tutmuş
- 2 Paslanduğın bu gice bildürdi ğamzesinden
Ol tiğ-i hûn-feşânı zengâr-ı hâb tutmuş
- 3 Dil şevk-i cām-ı meyle varmış der-i muğâne
Necm-i hüdâya uymış râh-ı şavâb tutmuş
- 4 Mahmûr-ı mey sehergeh almış eline sâğar
Gör 'aksini felekte kim iztîrâb tutmuş
- 5 Tutmaz 'Atâyî hergiz ğam geşt-gîrin ol kim
Bezm-i şafâda geçmiş cām-ı şarâb tutmuş

109 A 69b, B 54a, C 54a, D 69b, E 58b

2 b hûn-feşân : zer-nigâr A, E

2 b zengâr : jengâr D

3 b uymış : olmış A, E

5 b cām-ı şarâb : bir kaṭre âb A, E

Mefā^cilün / mefā^cilün / mefā^cilün / mefā^cilün

- 1 Çeküp zülfin nikāb eyler yüzine her dem ol meh-veş
Baña cevır itmek ister şüretā zülfin idüp rü-keş
- 2 Yazılmaz gönlümüz ol kaşı yā göndermese tīrin
Kālemdān oldı güyā kim yanında zer-nişān terkeş
- 3 Tıyaldan sūz-ı aşkum ol kul oğlu hātırım yıkdı
Yıkarlar eski cādetdür düşünce hāneye āteş
- 4 Eger seyr-i çemenzār itmege hem-rāh isterseñ
Yūri ey kebg der-i murg-ı dili yanuña alup eş
- 5 Meṭā^c-ı vaşl-ı yāre ṭālib olup nakd-i nazm ile
cAtāyī şaydum ol Yūsuf-cemāle ben anı beş beş

110 A 69b,B 54a,C 54a,D 69b,E 58b

5 a nazm ile : nazmumla B,C,D

111

Mefā'īlün / mefā'īlün / mefā'īlün / mefā'īlün

- 1 Şu 'āşık kim senün tīg-i müjeñden sīne-çāk olmuş
Gözün bir gūşe itmiş kim sürürından helāk olmuş
- 2 Şığışmaz kendüye taşkın şular gibi şafāsından
Dil-i şūrīdenün yarı hevā-yı 'aşk-ı pāk olmuş
- 3 Degüldür tūde-i hāk mezārı cūş ider turmaz
Ümīd-i pāy-būsuñla yoluñda kim ki hāk olmuş
- 4 Bu gün almış ele ol meh-likā hurşīd-veş sāgar
Kızarmış tāb-ı mülden ruḡ güneşden tāb-nāk olmuş
- 5 'Atāyī puhte kalmış āfitāb-ı 'aşk Mansūrı
Meger bāg-ı belāda hūşe-i engūr tāk olmuş

111 A 70a,B 54b,C 54b,D 69b,E 58b

3 a ider : idüp A,E

112 x

Mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün

- 1 Olup ben hâkden dâmen-keşân ol serv nâz itmiş
Meger kim hün-ı eşk-i çeşm-i terden ihtizâz itmiş
- 2 Ne var hoş geçse 'âşık sâyesinde ol sehl kaddûn
Bunı hâk ile yek-sân iden anı ser-firâz itmiş
- 3 Şarâb-ı nâz gelmiş gözine dil-berûn ammâ
Kimin bî-rahm-ı 'âşık-keş kimisin dîn-nüvâz itmiş
- 4 Düşüp kalmış 'Aṭâyî secdezâr-ı hâk-ı pâyünde
Meger kim na' lçen resmini mihrâb-ı niyâz itmiş

112 A 70a, B54b, C 54b, D 70a, E 59a

x : Musannif nüshasında dahi bir beyti açıkdur D (der-
kenar)

1 b hün : hân B, C

3 b bî-rahm : perçem B, C

Mef'ülü / mefâ'îlü / meşâ'îlü / fe'ülün

- 1 Kāndīl-firūz olalı ol dil-ber-i meh-veş
Kāndīl-şıfat düşmededür dillere āteş
- 2 Hurşīd-şıfat oldı şeh-i leşker-i encüm
Burc-ı şerefe oldı aña taht-ı münakkaş
- 3 Tīr-i müjesiyle pür idüp kalb-i figārı
Kāndīl-i hadeng eyledi ol şüh-ı kemān-keş
- 4 Eñ virsa eger rūze-keş-i hicre vişāli
Kāndīl firuzān ola cām-ı mey-i bī-ğış
- 5 Dā'im eline baksa anuñ nola 'Aṭāyī
Leb-teşne-i hicr oldı dil-i zār-ı müşevveş

113 A 70a,B 54b,C 54b,D 70a,E 59a

2 b şerefe : şeref A,E

2 b aña : aña ol A,E

5 b zār-ı: zār u A,E

Harfû's-sād¹

Fâ'îlâtün / fâ'îlâtün / fâ'îlâtün / fâ'îlün

- 1 Cân virüp oldum ğam-ı zülf ü zenaḥdāndan ḥalās
Deynini viren olur zencīr ü zindāndan ḥalās
- 2 Ğarḳ olam gibi hevā-yı ʿaşḳ ile göz yaşına
Müşkil olur rüzgār olınca ʿummāndan ḥalās
- 3 Dāğ-ı dilden geçmede peyveste müjgān oḳları
Tabla-ı gül gibi olmaz tīr-i bārāndan ḥalās
- 4 Kim bilür şeytān kazāsıdur toḳına nā-gehān
Olmaga sa'y eyle seng-i ta'n-ı nā-dāndan ḥalās
- 5 Ey ʿAṭāyī cāna geçdi ta'n-ı düşmen cevr-i dost
Hīç ne bundan emīn olduḳ ne ḥod andan ḥalās

Harfû'z-zâd 1

Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün

- 1 'Aşk-ı pākūndür dil-i 'uṣṣāk-ı şeydādan ğarāz
Bāde-i rahṣān degül mi cām-ı mīnādan ğarāz
- 2 Vaṣf-ı hüsñüñdür senün ṣerh-i cününumdur benüm
Kıṣsa-ı pür-hiṣse-i Mecnün u Leylā'dan ğarāz
- 3 Hidmet-i hāk-i derün dīdār-ı pākūndür senün
Pādiṣāhum 'aşkına dünyā vü 'ukbādan ğarāz
- 4 Dinlemez ṣekvā bilürsin ol ṣeh-i iklīm-i nāz
Ya nedür aġyār ile ey dil bu ğavġādan ğarāz
- 5 Sīm-berlerden hemān ṣeftāludur maṣṣūdumuz
Mīve-i terdür 'Mṭāyī naḥl-ı bālādan ğarāz

115 A 70b,B 54b,C 54b,D 70b,E 59a

1 : - A,E

3 a hidmet : hizmet A,E

Harfû't-tâ¹Mef^cülü / fâ^cilâtü / mefâ^cilü / fâ^cilün

- 1 Hüsniñ ziyāde itse nola müşg-bār-ı haṭ
Virdi cemāle şöhreti cāna gubār-ı haṭ
- 2 Âhir çıkardı tezkiremüz virdi bî-günāh
Dirlik komadı bendeñe ey şehr-yār-ı haṭ
- 3 Ol hüsni haṭla kıṭ^ca-i yāḳūtdur lebün
Ya mühr-i la^cldür kim ide âşikār haṭ
- 4 Virse şifā lebün nola dil-hasta-ı gama
Yazdı kadeḥ du^cāsın aña ey nigār haṭ
- 5 Mir'āt-i cānı tutsa ^caceb mi gubār-ı gam
Gördüm ^cAtāyī ^carız-ı dil-berde var haṭ

 116 A 70b, B 55a, C 55a, D 70b, E 59b

1 : - A, E

3 b âşikār : âşikāre D

117

Harfû'z-zâ¹

Mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün

- 1 O şüh-ı pür-cefâ eyler dil-i zâra sitemden haz
Anuñla gösterür dâ'im benüm cânım elemden haz
- 2 İder şehd-i lebüñden ayru dil zenbür-veş zârı
Dirîğa almaduğ gitdi o yâr-ı gonca-femden haz
- 3 Cemâlün seyr iden âyîne-i İskender'e bakmaz
Lebün zevkin tıyanlar eylemezler câm-ı Cem'den haz
- 4 Gubâr-ı gamla hayrân olup eyler hâline hande
Kişi şanmañ ider bu hân-kâh-ı derd ü gamdan haz
- 5 Peyâm-ı vaşl ile dem-beste iken açılur gönlüm
A'tâyî eylemez mi gonca bād-ı şubh-demden haz

117 A 71a, B 55a, C 55a, D 71a, E 59b

1 : - A, E

2 a lebüñden : lebinden B, C, D

2 b almaduğ : almadan B

4 b şanmañ : şanma A, E

118

Harfû'l-¹ayn¹

Fâ'îlâtün / fâ'îlâtün / fâ'îlâtün / fâ'îlün

- 1 Olalı abdâl-ı aşkuñ ey ruḥ-ı gül-nâr şem^c
 Āteşin dâğ urdı farkına kalender-vâr şem^c
- 2 Kehrübâ-yı şu^clesin şol dem ki izhâr eyledi
 Kâh-veş cezb eyledi pervâneyi nâ-çâr şem^c
- 3 Ruhların evsâfını yazar diyû ey mâh-rû
 Giceler oldı benümle şubḥa dek bî-dâr şem^c
- 4 Asker-i zengî-i şâmı târumâr idüp fitîl
 Egnine giydürdi anuñ hil^cat-i zer-kâr şem^c
- 5 Ey Atâyî bezmümüz reşk-i sipihr olsa nola
 Câm-ı mey mâh-ı münevver necm-i gîsû-dâr şem^c

 118 A 71a, B55a, C 55b, D 71a, E 59b

1 : - A, E

1 a ruḥ : yûz A, E

3 b Şubḥa dek oldı benümle giceler A, E

4 a şâm : şâh B, C

Harfû'l-ğayn¹

Fâ'îlâtûn / fâ'îlâtûn / fâ'îlâtûn / fâ'îlûn

- 1 Çokdan eylerdüm safâ-yı bezm-i şahbâdan ferâğ
Mümkün olsa şohbet-i maḥbûb-i zîbâdan ferâğ
- 2 Mansıb-ı 'âlî hevâsından geçürdüm gönümi
Hâtıra gelmez veliy ol kadd-i bâlâdan ferâğ
- 3 Ağzı altun deger ḥ kâ ki ol Yûsuf-cemâl
Eylesem 'aşkıyla anuñ nola dünyâdan ferâğ
- 4 Dâm-ı zülf-i yâre düşdi şimdi kendin alamaz
'Ömri oldukça gönül itmez bu sevdâdan ferâğ
- 5 'Aşk-ı dil-berden 'Aṭâyî vaz gelmez gönümüz
Bûlbûl-i şeydâ ider mi verd-i ra'nâdan ferâğ

120

Harfû'l-fâ¹Fâ^cilâtûn / fâ^cilâtûn / fâ^cilâtûn / fâ^cilûn

- 1 Bunca dem şarkardı būs-ı dāmen-i cānāna zūlf
‘Azm idüp kōdı bu yoldan başını dāmāna zūlf
- 2 Çāh-ı mārāndur zenaḥdānuñ ki anda varıcak
Beñzedi Cāmasb'a dil döndi şeh-i mārāna zūlf
- 3 Kesseler nola elin meydān-ı ḥüsnünde şehā
İtdi pāyüñe düşen nakd-i dil-i nālāna zūlf
- 4 Oldı altından gubār-ı haṭṭ-ı rüyüñ āşikār
Döndi gülzār içre yatmış mār-ı müşk-efşāna zūlf
- 5 Ey ‘Atāyī ‘aşk ile şöyle sarılmış yāre kim
Beñzer ol servüñ belinde ‘āşık-ı bī-cāna zūlf

120 A 71b, B 55b, C 55b, D 71b, E 60a

1 : - A, E

3 b pāyüñe : pāyine A, E

4 b yatmış : yanmış B, C, D

121

Harfû'l-kâf¹

Fe'îlâtün / fe'îlâtün / fe'îlâtün / fe'îlün

- 1 Gonca-i dil açılır gerçi ki nev-rûz olıcak
Aña hâcet mi kalur tâlîf-i firûz olıcak
- 2 Zülmet-i ebr-i siyeh mâni olur mı seyre
Bâgda her gül-i ter meş'ale-efrûz olıcak
- 3 Birbirin diñlemeyen tıfl-ı debistâna döner
Şubh-dem gulgüle-i murg-ı nev-âmûz olıcak
- 4 Diñelüp tursa nola karşına cism-i şad-çāk
Ey kaşı yâ hedef-i nâvek-i dil-dûz olıcak
- 5 Tâbiş-i 'aşk ile seyr eyle 'Atâyî gazelin
Böyle olsa kişinün sözleri pür-sûz olıcak

121 A 71b, B 55b, C 55b, D 71b, E 60a

1 : - A, E

Fā'ilātün / fā'ilātün / fā'ilātün / fā'ilün

- 1 Ben gedāyı küy-ı miḥnet sīne-i ḥāk rāh-ı 'aşk
Kalb pür-gam kâse-i der-yüze-i dergāh-ı 'aşk
- 2 Zāhir oldı dildeki toḥm-ı muḥabbet ḥāsılı
Üstine sürdi meger kim mürşid-i āgāh-ı 'aşk
- 3 Sāğar-ı zerrīn-ı meyden feyz alur erbāb-ı ḥāl
Bedr olur ol āfitābuñ pertevinden mäh-ı 'aşk
- 4 Biñ dil ü cān ile göstersen de teslīm ü rızā
Bī-dil ü cān itmedür çün kim seni dil-ḥāh-ı 'aşk
- 5 Mısr-ı ğamda şāmumuz rüz oldı şem'-i āh ile
Ey 'Atāyī böyle icrā itdi ḥükmin şāh-ı 'aşk

122 A 71b, B 55b, C 56a, D 71b, E 60a

3 a alur : alup D

3 b olur : olup D

Müstef^ç-ilün / fâ^ç-ilün / müstef^ç-ilün / fâ^ç-ilün

- 1 Yakdı kül itdi tenüm. âteş-i sūzān-ı ʿaşk
Eyledi hākisterüm rīg-i beyābān-ı ʿaşk
- 2 Şevk ile tırmar yanar şu^ç-lesidür dil anuâ
Oldı süveydâ ser-i şem^ç-i dirahşān-ı ʿaşk
- 3 Şām-ı gamuñda gönül sūzını izhār ider
Cümle şerer görünür kaṭre-i ʿummān-ı ʿaşk
- 4 Âteş-i āh-ı dili bedreka-ı rāh olur
Havf ide mi hārdan bādeye pūyān-ı ʿaşk
- 5 Hāk-i mezārum döner tūde-i hākistere
Sīnede bākī olup âteş-i pinhān-ı ʿaşk
- 6 Tahte-i sīnem yakar yāreleyüp dest-i gam
Dik-i dil-i zār eger olmasa cūşān-ı ʿaşk
- 7 Döndi süveydâ ile kaṭre düşen ahkere
Düşdi ʿAtāyī dile nār-ı firūzān-ı ʿaşk

123 A 72a, B 55b, C 56a, D 72a, E 60b

4 a rāh : āh E

Müfte^cilün / mefâ^cilün / müfte^cilün / mefâ^cilün

- 1 Gūşa pey-ā-pey irdi çün hayy-^cale'l-felâh-ı ^caşk
Kâmete gelse vaktidür mest-i harâb râh-ı ^caşk
- 2 Laht-i cigerle hün-ı dil râtibe-i revâc olur
Da^cvet-i es-salâ-yı şevk zemzeme-i sabâh-ı ^caşk
- 3 Cezbe-kemend-i Bîjenüm âh ise tîg-i gamgamum
Rüstem-i carşa-i gamum degdi baña salâh-ı ^caşk
- 4 Sâhil-i bezme gelmedi zevrak-ı pür-habâb-ı mey
Yelkeni şuda hâsılı esmeyeli riyâh-ı ^caşk
- 5 Müşdi ^cAtâyî dîdeye çünki hayâl-i gamzesi
Çok cigerümde oynadı şa^cşa^ca-ı rimâh-ı ^caşk

124 A 72a,B 56a,C 56a,D 72a,E 60b

1 b râh : çl, B,C

2 a olur : gam B

3 a Bîjen : Pîjen A,E

4 b esmeyeli : ismeyeli D

Mef'ülü / fâ'ilâtü / mefâ'ilü / fâ'ilün

- 1 Şîrin lebüni būs ideli dil-berā kabak
Bir boynı baġlu bende olupdur saña kabak
- 2 Zerd olmaz idi rüyü vü tolmazdı baġrı kan
Olmasa cām-ı la'lüne ger mübtelā kabak
- 3 Bilmez ne kulp taķacaġın aña ehl-i rızķ
Bezm ehline muşāhib olaldan şehā kabak
- 4 Aġzını tut ki fāş ide bu sırr-ı meclisi
Būs eylemek diler lebüni sākıyā kabak
- 5 Ğaltān-ı küy-ı pîr-i muġāndur Aţâyî-veş
Olmış esîr-i Őişret-i bezm-i şafā kabak

Fā'īlātūn / fā'īlātūn / fā'īlātūn / fā'īlūn

- 1 Rūyuña öykünmege taşvīr-i hüsnūn cānı yok
Hüsnī olmış tatalum ol deñlü ammā cānı yok
- 2 La'ī ile gonca ruhuña āfitāb olmaz şebīh
Goncanuñ dendānı yok beñzinde mihrūn kani yok
- 3 Serde sevdā-ya muhabbet dilde zahm-ı hūn-feşān
'Āşık-ı şūrīde-hālūn başına dermānı yok
- 4 Şöhreti var hüsn ile aşkum gibi dil-dārumūn
Derd-mend-i 'āşikuñ derdüm gibi pāyānı yok
- 5 Şehr-i dilde şenlik olur mı 'Aṭāyī yārsız
Tahtgāh-ı sīnenūn sultān-ı 'ālī-şānı yok

Harfû'l-kâf¹

Mef'ûlü / mefâ'ilü / mefâ'ilü / fe'ülün

- 1 Cân küştesi dil-bende-i fermâni 'Alî'nüñ
Oldum dil ü cāndan kulı kurbāni 'Alî'nüñ
- 2 Kûyında nola sâye-sıfat yollara düşse
Ten hâk-i dih-i serv-i hırāmāni 'Alî'nüñ
- 3 Dil murgı yuvasına döner şâh-ı gül üzre
Destinde kaçan kim tura fincāni 'Alî'nüñ
- 4 Derdüñle şehā cān viricek mesnedüm üzre
Yārān yazalar küşte-i hicrāni 'Alî'nüñ
- 5 Kayd eyle kuluñ defterine tā ki disünler
Ben zāre 'Aṭāyî-i suhandāni 'Alî'nüñ

 127 A 72b, B 56a, C 56b, D 72b, E 61a

1 : - A, E

2 b dih : reh D

3 a döner şâh-ı gül üzre : dü şâh-ı gül üzere B, C

4 b yazalar : yaralar D

128^x

Fe^cilātün / fe^cilātün / fe^cilātün / fe^cilün

- 1 Dil-berün gamzesi hūnī gözi mestāne gerek
Kendi kız nakşı güzel cūbişi merdāne gerek
- 2 Çeşmi gibi gönül avlayıcı şūh u şeh-bāz
Hāl-i ruhsārı gibi fitnede bir dāne gerek
- 3 Hāne-perver olıcağ hūr-ı cinān ise daği
Hiç görünmez gözūme yār levendāne gerek
- 4 Revnağ-ı hūsni yiter aña nidersin uzadup
Haṭṭ-ı nev-hīze ne meşşāte ne hod şāne gerek

128 A 72b, B 56a, C 56b, D 72b, E 61a

x : Nüsha-i mü'ellifde daği maḳṭa' nokşāndur. D
Tahallüş beyti nüsha-i muşannifde açıkdur.
Tekmīle himmet gerek. B (der-kenar)

Fā^ˆilātūn / fā^ˆilātūn / fā^ˆilātūn / fā^ˆilūn

- 1 ˆIyd-ı vaşl ile dil-i mahzūnumı şād eylesen̄
Ey mu^ˆallim luṭf idūp ol servi āzād eylesen̄
- 2 Ka^ˆbe yapmaḡdur gönül yapmak bilürsin dostum
Hayra girseñ hāṭır-ı vīrānı ābād eylesen̄
- 3 Gird-bād-āsā safādan raḡş urup tā haşre dek
Hāk-i cismi ger ser-i küyuñda ber-bād eylesen̄
- 4 Ağzı dadın virseñ aḡyāra cevāb-ı telḡ ile
Pādişāh-ı mülk-i behcetsin ne var dād eylesen̄
- 5 Ey ˆAtāyī evc-i istignādudur ol mest-i nāz
Gūşına girmez eger biñ kerre feryād eylesen̄

Fe[◌]ilātün/ mefā[◌]ilün / fe[◌]ilün

- 1 Sūr-ı ʿaşkında seyr için o melek
Nār-ı āhum yakar hevāyī fişek
- 2 Oldı bu dūd-ı āh-ı pūr-şererüm
Cāmi[◌]-ı ʿaşka bir şumākī direk
- 3 Baḡ idüp ḡüsn-i rūy-ı dil-beri
Aşdı Leylā'ya çeşm-i bendi elek
- 4 Sözlerüm cümle ḡasb-ı ḡālümdür
Kime yalan ise baña gercek
- 5 Bir hünerdür ʿAṭāyī kim dinmez
Gazeli böyle nāzükāne dimek

130 A 72b, B 56b, C 56b, D 72b, E 61b

2 b şumākī : sāfī D

3 a dil-beri : dil-berden D

Mer'ülü / fâ'illâtü / mefâ'ilü / fâ'illün

- 1 İtdükce gâhi girye mestâne gözlerün
Murg-ı dili şikâre döker dâne gözlerün
- 2 Āvâre şol kebüter-i vaḥşî gibi hemân
Geldükce bezme bakmada yabane gözlerün
- 3 Lebdür hezâr-zahmuna bir sūzen-i müje
Baksa kaçan dike dike yârâne gözlerün
- 4 Cânâ musahḥar itmege çâre var mıdur
Bir tîr gönderürseTâtâr Hâne gözlerün
- 5 Bir gün 'Aṭâyî bendeñi gamzen helâk ider
Âhîr şerîk olur güzelüm kane gözlerün

132

Mef'ulü / fâ'ilâtün/ mef'ulü / fâ'ilâtün

- 1 Yok gonca ile gülde te'sîr-i nâzî şem'ûñ
 'Aşık-keş ölmâğ ile var imtiyâzî şem'ûñ
- 2 Pervâneler görince nola mu'allak atsa
 Yalîñ kılıcla oynar şemşîr-bâzî şem'ûñ
- 3 Pervâne de kalur mı tâb-ı cemâle tākāt
 Yakmaz mı anî meyl-i 'aşık-nüvâzî şem'ûñ
- 4 Dilde nihân olur mı esrâr-ı 'aşk-ı cân-sûz
 Bir lem'asın görince yayıldı râzî şem'ûñ
- 5 Hep yâr içün degül mi meclisde ey 'Atâyî
 Hûn-ı derûnı câmuñ sūz u gūdâzî şem'ûñ

 132 A 73a, B 56b, C 57a, D 73a, E 61b

3 b nüvâzî : nüvâz D, zârî A, E

5 b sūz u gūdâz : sūz-i dil-dâr B, C

133^x

Fâ'îlâtün / fâ'îlâtün / fâ'îlâtün / fâ'îlün

- 1 Gam göz açdurmazdı yārān-ı şafāyı görmesek
Şehrümüzde āşinā-yı rüşenāyı görmesek
- 2 Çeşm-i ma'lûle devādur sürme-i hāk-i rehi
Nesne görmezdük eger ol tütüyāyı görmesek
- 3 Hicr-i la'linde yiter eglence dîrsin 'āşıkā
Sākiyā bari şarāb-ı dil-güşāyı görmesek
- 4 Aldanurduk kûbbe-i nûh tāk-ı çarhun cevrine
Sîmyāda kıssa-ı gayret-nümāyı görmesek

133 A 73a,B 57a,C 57a,D 73a,E 61b

x : Tahallûs beyti nüsha-i muşannifde yokdur C

(der-kenar)

4 b sîmyā : sîmā B,C

Mef'ülü / mefâ'ilü / mefâ'ülü / fe'ülün

- 1 Ey meh reviş-i gerdiş-i gaddāre mi uyduñ
Ahbābı koduñ düşmen-i mekkāre mi uyduñ
- 2 Sen de bize cevr itmede hem-reng-i feleksin
Ey baht-ı siyeh çarh-ı sitem-kāre mi uyduñ
- 3 Başdan çıka sen gibi bu sevdā ile āhir
Āvāre gönül turra-ı tarrāre mi uyduñ
- 4 Ey mu'tekif-i mey-gede semtūnde degülken
Mescidde varup şeyh-i riyā-kāre mi uyduñ
- 5 Şürīdelük itdün gice kūyında 'Aṭāyī
Mestāne düşüp yoḥsa dil-i zāre mi uyduñ

134 A 73b, B 57a, C 57a, D 73b, E 61b

1 b düşmen : zümre A, E a reviş : rüşen C, D

2 a itmede : itmekde D, itmege E

2 b sitem : siyeh B, C, D

4 a degülken : degilken B, C

Mef'ülü / fā'ılātü / mefā'ilü / fā'ilün

- 1 Cānā rakībi luṭf ile şermende eyledün
Defterde nāmı gibi ser-efgende eyledün
- 2 Seng-i cefādan eyledün āhir seri ḫalāş
Bezm-i belāda sāgar-ı gerdende eyledün
- 3 Dilde gamuñla kalmadı şabr u qarār u hūş
Zulm ile bir diyārı perākende eyledün
- 4 Her-cāyılığda aşırısın sen de ey felek
Ammā o şuhūñ itdüğini kande eyledün
- 5 Diller düşüp 'Atāyī gibi bend-i zülfüne
Sen bu tutumla 'ālemi hep bende eyledün

135 A 73b, B 57a, C 57a, D 73b, E 62a

4 a Her-cāyılığ sen daḫi eylersin ey felek A, E

5 b 'ālem : 'alem D

de idersin D

136

Harfû'l-lâm^{1x}

Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün

- 1 Dest-i sâkiden ki cām-ı pür-şafâ eksük degül
Turfa gül-bündür güli şayf u şitâ eksük degül
- 2 Serde 'aşk olsa hevâlanmağdadur zahm-ı derün
'Âşık-ı zârûñ başından bir hevâ eksük degül
- 3 Şahne-i bâzâr-ı miñnet eksügüm tutmaz benüm
Sînem üzre kurs-ı dâğum dâ'imâ eksük degül
- 4 Hüsnüne mağrūr olup sen arturursın 'âşıkı
Baña da çok sevdügüm bir meh-likâ eksük degül
- 5 Ey 'Atâyî muttaşıl gelmekde cāna derd ü ğam
Hānemüzden hiç yārān-ı şafâ eksük degül

136 A 73b, B 57a, C 57b, D 73b, E 62a

1 : - A, E

1 b şayf u : şayf D

5 a cāna : cānā D

Fā^ˆ-ilātün / fā^ˆ-ilātün / fā^ˆ-ilātün / fā^ˆ-ilün

- 1 Var ise dergāh-ı şāha dāda geldün ey gönül
Cevr-i devri yād idüp feryāda geldün ey gönül
- 2 Bād-ı minnetle şakın nā-dāna kılma ser-fürü
Sen bu bāga serv-veş āzāde geldün ey gönül
- 3 Köhne saķından geçer yađdıķca bārān-ı belā
Yok huzūrı bir harāb-ābāda geldün ey gönül
- 4 Çekmeseñ riṭl-ı girān-ı guşsa-ı dehri nola
Sen ezelden mest-i cām-ı bāde geldün ey gönül
- 5 Kalb-i vīrān-ı ‘Aṭāyī-veş gubār eksük degül
Pür-keder bir kaşr-ı bī-bünyāda geldün ey gönül

137 A 74a, B 57b, C 57b, D 74a, E 62a

4 b cām-ı bāde : cāmıyla B

Meḥ'ülü / fâ'ilâtü / mefâ'ilü / fâ'ilün

1. Çāk itdi sīnem itmek içün cüst ü cüy-ı dil
Gösterdi yine tīg-i mücellâsı rüy-ı dil
- 2 Çokdur efendi teşne-i ser-çeşme-i lebün
Olur şikeste arada bir gün sebū-yı dil
- 3 Āhir çekildi döymedi táb-i firâkuña
Cüş eyledükce kendüya şıgmazdı cüy-ı dil
- 4 Cānum yirine geldi hele būs idüp lebin
Annā ne çāre sīnededür ārzū-yı dil
- 5 Çevgān-ı zūlf-i yār ile gitdi dönē dönē
Bilmem 'Aṭāyī kande karār ide güy-ı dil

138 A 74a,B 57b,C 57b,D 74a,E 62a

1 b mücellâsı : mücellâsını D

3 a çekildi : geldi D

4 b sīnededür : sīnedür A,E

Fā'īlātūn / fā'īlātūn / fā'īlātūn / fā'īlūn

- 1 Çāk çāk tīg-i ğam-ı bī-çāre olduñ ey gönül
Dökme âb-ı eşküñi pür-yāre olduñ ey gönül
- 2 Seng-dil hübāne düşmüşken nice olduñ halās
Ben sanurdum ki seni biñ pāre olduñ ey gönül
- 3 Bī-ķarār itdūñ beni her-cāylarla bir olup
Sen dañi benden beter āvāre olduñ ey gönül
- 4 Çarñ bir sille urınca gözleründen od çıkar
Tutalum āhen yâ seng-i hāre olduñ ey gönül
- 5 Cām-ı ğamla 'ākıbet gördūñ 'Aṭāyī oldu mest
Sen de bu ğamdan varup bī-çāre olduñ ey gönül

139 A 74a, B 57b, C 57b, D 74a, E 62b

4 b hāre : hārā D

5 b bī-çāre : mey-hāre D

Fā'īlātün / fā'īlātün / fā'īlātün / fā'īlün

- 1 Bezm-i 'aşkuñ tolı cām-ı erguvānidur göñül
Şem'-i şevküñ hākden bir şem'dānidur göñül
- 2 Kana gark olmuş süveydā şekl-i merdümdür aña
'Aşıkuñ güyā ki çeşm-i hün-feşānidur göñül
- 3 Şevk ile fānūs-ı mīnādur ya hod kandil-i nūr
Kim fitil-i dāğ-ı pinhānuñ mekānidur göñül
- 4 Tünd-bād-ı 'aşk ile ey hüsrev-i mülk-i cemāl
Ayagına geldi genc-i şāygānīdür göñül
- 5 Şām-ı gamda gaybdan yanar çerāğı dā'imā
Cān şehīd-i 'aşkdur anuñ nişānidur göñül
- 6 Tamlamışdur aña güyā kaṭre-i hün-ı şikār
Şāh-bāz-ı 'aşk-ı yārūñ āşiyānidur göñül
- 7 Maḥrem-i bezm-i nigār olsa 'aceb mi her zamān
Ey 'Atāyī ehl-i 'aşkuñ yār-ı cānidur göñül

140 A 74b, B 57b, C 58a, D 74b, E 62b

1 b bir : - B

2 b hün-feşān : erguvān A, E

5 a yanar çerāğı : çerāğı yanar D

6 b 'aşk-ı yārūñ : 'aşk-bāz D

Fā'īlātün / fā'īlātün / fā'īlātün / fā'īlün

- 1 Bāde-i bezm-i muḥabbetden olup mestāne dil
Düşdi rāh-ı 'aşkda bir hüsrev-i hūbāne dil
- 2 Cezbe-i 'aşk ile meyl idüp zebānın emdürür
Gāh olur dil-ber de virür 'āşık-ı giryāne dil
- 3 Gördiler hūsn ile dünyāya ne gavgā şaldugın
Dil-rübālar virdiler ol āfet-i devrāne dil
- 4 Cismümi pirāhen-āsā ref' iderdüm ortadan
Olsa la'1-i rüh-baḥş ile eger cān cāna dil
- 5 Ger zebānum mest idüp gam cāmı şarmaşdurmasa
Ey 'Atāyī öğredürdüm bülbul-i nālāne dil

143

Harfû'l-mîm¹

Mef'ûlü / fâ'ilâtü / mefâ'ilü / fâ'ilün

- 1 Tâb-i ruhiyla turra-ı tarrâr ham-be-ham
Çıkısa 'aceb mi dūd-ı dil-i zâr ham-be-ham
- 2 Muṭrīb meyân-ı meclise bir tâb vir meded
Çengün şikeste kâmeti evtâr ham-be-ham
- 3 Zülfün görince şüfî yalanlar kuşanmasun
Yatsun kemerde uyusun ol mâr ham-be-ham
- 4 El mi virür o muğpeçenün genc-i hüsnine
Hançer yılan dili ser-i zünnâr ham-be-ham
- 5 Mehcürdur meger nazâr-ı i'tibârdan
Derhem hutût-ı defter ü tûmâr ham-be-ham
- 6 Engüşt-i penç pençe-i kahr oldu cîvâ-i zâr
Lutf eyle kalmasun meded ol târ ham-be-ham
- 7 Bükdi hayâl-i zülfi 'Atâyî meyânımı
Piçide râh-ı vuşlat u efkâr ham-be-ham

143 A 75a, B 58a, C 58b, D 75a, E 63a

1 : - A, E

3 a kuşanmasun : koşmasun B

5 b derhem : defter A, D, E

144

Fe^c-ilātün / fe^cilātün / ^zfe^c-ilātün / fe^c-ilün

- 1 Rūz-ı ‘ıyd irdi yine oldı meh-i rūze temām
Gıceyi gündüze katup idelüm ‘ıyş müdām
- 2 Getür ey p̄ir-i mugān cām-ı safā-encāmı
Bize ansız nice gündür ki safā oldı harām
- 3 Merhabā eyleyelüm tolu içälsün bāde
Gurre-i ‘ıyd degül mi dil-i āvāreye cām
- 4 Sākiyā nakd-i dili añā görümlük virelüm
Vakti geldi alalum duhter-i rezden yine kām
- 5 Mülk-i nazm içre bu gün sikkeyi mermerde kazup
Koyalum safha-i ‘ālemde ‘Atāyī eyü nām

144 A 75a, B58b, C 58b, D 75a, E 63a

1 a irdi : oldı A, D, E

3 a tolu : tolı B, C

3 a bāde : yāre D

5 b eyü : bir B, C

Fe^cilātün / fe^cilātün / fe^cilātün / fe^cilün

- 1 Rind-i mey-hārelerüñ 'aqlın uğurlardı müdām
Bezm-i meyde ele geldi tutilup dün gibi cām
- 2 Bezme zāhid gelicek bezmümüzi telh itdi
Eyledi sohbeti rindān-ı mey-āşāma harām
- 3 Başmasun sūfī-i sālūs harābāta ayak
Okıdur sıkleti zīrā ki götürmez bu makām
- 4 Şafha-ı sīnesine dāğ-ı gamuñ mihr urdı
Olsa 'aşkuñla nola 'āşık-ı gamdan da niyām
- 5 Ey 'Atāyī göricek yolda seni ol ser-keş
Bir selāmını dirīg itse gerekdür ne kelām

Fe^c-ilātün / fe^c-ilātün / fe^c-ilātün / fe^c-ilün

- 1 Yāre tenhāda didüm eyle benüm dermānum
Dile perhūz gerek didi tabīb-i cānum
- 2 Ugrayup kūyına daḥi göricek gamzesini
Neye uğraduḡını bildi dil-i nālānum
- 3 Çāre yok vaşla dime va^cde kıllup şād eyle
Hayra aç aḡzını ey pādīşeh-i ḥübānum
- 4 Şerḫalı kollarımı gerdenüñe salmayıcak
Öldürüp yok yire gel boynuña alma kanum
- 5 Bī-günāh idi 'Atāyī kuluñı redd itdün
Kimlerün hem-demisin şimdi benüm sultānum

146 A 75a, B 58b, C 58b, D 75a, E 63a

2 a daḥi : takı B, nā-gāh D

Mefâ'ılün / fe'ılātün / mefâ'ılün / fe'ılün

- 1 Bahār irişdi yine sebzezāre ʿazm idelüm
Kadehle gül gibi bezm-i bahāre ʿazm idelüm
- 2 Şafāya teşne-leb ü rūze-dār-ı hicrānān
Kenār-ı bāğ u leb-i cūybāre ʿazm idelüm
- 3 Aşağı yukarı seyr idicek zamān oldı
Gehi fezāya gehi kühsāre ʿazm idelüm
- 4 Çemende bâde-i gül-günü kullān ey sākī
Saña refik olalum bir kenāre ʿazm idelüm
- 5 Bahār mevsimidür bî-karār olup giderüz
Tevakkuf itmeyelüm küy-ı yāre ʿazm idelüm
- 6 Raķib ile o civān eylemiş sefer fikrin
Mecāl kalmadı terk-i diyāre ʿazm idelüm
- 7 Cevāhir-i suhanın kimse kıymetin bilmez
ʿAtāyī hāce-i sāhib-ʿayāre ʿazm idelüm

- 8 Şafā ile gēlelūm rakşa gerd-bād-āsā
Cenāb-ı şadr-ı sipihr-ıktidāra ʿazm idelūm
- 9 Yolum fezā-yı elem cāna geçdi táb-ı sitem
Nihāl-ı bār-ver-i sāye-dāre ʿazm idelūm
- 10 Duʿā-yı devlet ü iqbālūñi idüp ezber
Nevā-yı medh ile cāy-ı karāre ʿazm idelūm

Fe^cilātün / fe^cilātün / fe^cilātün / fe^cilün

- 1 Her makāmi nice bir geşt ü güzār eyleyelüm
Varalum menzil-i maqşūda qarār eyleyelüm
- 2 Varalum tīr-i nazār cezbe kemendin şalalum
Düşürüp bir gözi ahūyı şikār eyleyelüm
- 3 Derd-i ser virdi seher bāde-i hicr-i cānān
Mey-i la^cliyle yine def^c-i humār eyleyelüm
- 4 Sākiyā şun kadehi mest-i ser-endāz olalum
Nām u neng adını yād itmege cār eyleyelüm
- 5 Ey 'Atāyī varalum mey-gedeye cışret için
Mutrib-i bezm ile bir kavlı ü qarār eyleyelüm

Mef'ülü / mefâ'îlü / mefâ'îlü / fe'ülün

- 1 Ol dem kanı kim 'aşk ile efgâr idi gönüm
Dâg-ı siyeh-i miñnet ile zâr idi gönüm
- 2 Cân kılca kalup rişteye dönmişdi vücudum
Bir Yûsuf-ı sâniye haridâr idi gönüm
- 3 Dirmiş ki gerek 'âşık olanlar katı pür-dil
El-hak didügince o şehûñ var idi gönüm
- 4 Bî-hüde degül zülfini kaç' itdügi yârûñ
Kesdi resenin zulm ile ber-dâr idi gönüm
- 5 Bu yolda 'Atâyî gibi kendin yâd kıldı
Üftâde-i hâk-i der-i dil-dâr idi gönüm

149 A 76a, B 59a, C 59a, D 75b, E 64a

5 a yâd : yâdı A, E

Mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün

- 1 Hādengün sine-i hākiye gelse āh u zār itmē
Döküp tenhāda eşk-i çeşmüm izhār-ı gubār itmē
- 2 Mişāl-i murg-ı bismil üft ü hīz itmek mukarrerdür
Bu yād illerde dil-bersiz ölürsem de karar itmē
- 3 Ne deñlü gam gelürse hāne-i hātır müheyyādur
Şakın havf eyleme ey cān-ı şeydā saña bār itmē
- 4 Koşılmam seg-şifat her bulduğum āhū-yı vaşşīye
Şalınmam bād-veş gayr ile şirket ihtiyār itmē
- 5 Derūñi zahmın açmazsa 'Atāyī sanma bī-gamdur
Nice derdüm var ammā biñde birin āşikār itmē

Fe'illātün / fe'illātün / fe'illātün / fe'illün

- 1 Kademin öpmek için kaddümüzü lām idelüm
El virelüm bile şayed hele ikdām idelüm
- 2 Şavm-ı hicrân nice bir dil-beri da'vet kılalum
Gelünüz cem' olalum bir yire bayrām idelüm
- 3 Her ne hāl ise seg-i küyüñüñ öñince kaçup
Kendimizden uluya 'izzet ü ikrām idelüm
- 4 Dāne yok şayd ola mı hiç o hümā-pervāzum
Tutalum rişte-i cāndan aña bir dām idelüm
- 5 İtmedi nālişümüz yāre 'Atāyī te'sir
Çünkü rām idemedük nice bir ibrām idelüm

Fe'îlâtün / fe'îlâtün / fe'îlâtün / fe'îlün

- 1 Ağlayup büsesin alur dil-i şeydâ her dem
Sîm-i eşkini şatar dil-bere dirhem dirhem
- 2 Kahramân'ı bakışıyla nola eylerse helâk
Gamzesinüñ gamıdur 'âşıkâ tîğ-i gamgam
- 3 Rüyın öpdürse o dil-dâr 'aceb 'âlem idi
Büse-i la'lini luţf eylese cân-ı 'âlem
- 4 Dinlemez bûlbûl-i şürîdelerüñ feryâdın
Güllerüñ güşına kurşun mı akıtdı şeb-nem
- 5 Haţ-ı cânâneye beñzetmede müşgîn rakamın
Ey 'Atâyî yine düşmiş tama'-ı hâma kalem

152 A 76b,B 59a,C 59b,D 76a,E 64a

1 b dil-bere : dil-ber B,C

3 a dil-dâr: 'aceb : 'aceb dil-dâr B,C

Mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün

- 1 Hevâlar açılup şahrâ gülistân olduğın görsem
Kenâr-ı cûda ol servûn hîrâmân olduğın görsem
- 2 Göregelmez tabîbüm hastasın bilmez gam-ı 'aşkı
Anuñ da mübtelâ-yı derd-i hicrân olduğın görsem
- 3 Görüp rüsvâligum düşnâm iderse râziyuz itsün
Dehân-ı dil-berûn tek gevher-efşân olduğın görsem
- 4 Hicâbı kaldurup mest olsa dil-ber sine-çâk olsa
Meyânın kocmağa fi'l-cümle imkân olduğın görsem
- 5 'Atâyî şarılup pâyine olurdu hele vâsıl
Eger cân mârğinuñ küyına perrân olduğın görsem

Mer'ülü / fā'ılātü / mefa'î lü / fā'ılün

- 1 Mümkün mi 'āşık-ı ruḥ-ı cānāne olmayam
Kābil midür bahār ola divāne olmayam
- 2 Sākī-i gül-ruḥ elde tuta tölü cām-ı mey
Ben bu tutumla ya nice mestāne olmayam
- 3 Ğayret midür ki pāreleyüp cāme-i teni
Vuşlat deminde yār ile cān cāna olmayam
- 4 Humlar pür ola nice ḥarābāta varmayam
Genc arayam da sākın-i vīrāne olmayam
- 5 Lāyık midür 'Aṭāyī esīr-i şarāb iken
Hidmet-güzār-ı dergeh-i mey-hāne olmayam

154 A 76b, B 59b, C 59b, D 76b, E 64b

2 a elde : elinde D

5 b hidmet : hizmet A, E

Mef'ûlü / fâ'îlâtü / mefâ'îlü / fâ'îlün

- 1 Bâg-ı emelde mîve-i vuslat hayâl-i hām
Ol hām-ı mîveler bizi itmekte telh-kām
- 2 Bilmem kulâgına ne kodı sâkiyâ sebū
Ne söyledi egildi ki böyle kızardı cam
- 3 Zerrîn şürâhi devlet-i Cem yād-gārıdur
Gördükce anı gözi tolar sâgaruñ mūdām
- 4 Hālūñle rüyuña nice teşbîh ider nesīm
Misk-i Hoten zu'âf virür büy-ı gül zükām
- 5 Gördi 'Aṭâyî nergis-i pür-hâb gamzeñi
Kanın helâl iderse nola uykuyı harām

155 A 77a,B 59b,C 59b,D 76b,E 64b

2 a ne kodı sâkiyâ : sâkiyâ ne kodı D

4 b zükām : hām D

5 a pür-hâb : pür-ham u B,C

Mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün

- 1 Yıkıldı görmeden şenlik bu kalb-i minnet-âbâdum
Meger dest-i belâ seng-i sitemle urdı bünyâdum
- 2 Dil-i mecrûha yârûn ândurur la'1-i nemek-pâşın
Anuñçün bâde gördükce tutar dünyâyı feryâdum
- 3 Ele alup ne var gâhi nûvâziş eylese gönülüm
Biraz def' eylese dil-ber gubâr-ı kalb-i nâ-şâdum
- 4 Gönül murgı görünmez bir perînüñ dâmına düşdi
Meded kim ölmedin gelse yetişse baña sayyâdum
- 5 Nigârın taşâ kazmış küh-ken ben dilde nakş itdüm
'Atâyîyem beni bu resme ta'lîm itdi üstâdum

Mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün

- 1 Şoyup ten pōstın cāndan dilā 'uryān-ı 'aşk olsam
Muḥabbet tekyegāhında bu gün kurbān-ı 'aşk olsam
- 2 Gülistān olsa āḥir sīne gül gül tāze dāğıyla
Halīl-āsā ḥarīk-ı āteş-ı sūzān-ı 'aşk olsam
- 3 Düşerdüm ḥançer-ı yār üstine şabrum gidüp ol dem
Eger bezm-ı belāda mest-ı ser-gerdān-ı 'aşk olsam
- 4 Gönül dir kim yanıp nār-ı muḥabbetle ten-ı ḥāki
Fenā ḥākisterinde aḥker-ı pinhān-ı 'aşk olsam
- 5 'Aṭāyī-veş yürürdi şehir-ı gamda sikke-ı eşküm
Muḥabbet kişverinde ben de sultān-ı 'aşk olsam

Mefā'īlün / mefā'īlün / mefā'īlün / mefā'īlün

- 1 Murassa^c kabzalı hançerle bir za^hm ursa cānānum
Bir avuç gevher ihsān eylemişce ha^zz ider cānum
- 2 Döner bir nev-şüküfte goncaya şāh-ı gül üstinde
Elinde tāze yanmış lüle tutsa verd-i han^dānum
- 3 Du^hān içdüke nola istesem cānānuⁿ ağzından
Baⁿa ney-zen bakışlaruⁿ bakar ol şāh-ı hūbānum
- 4 Şarılmış kaddine başdan ayaga zūlf-i ham-der-ham
Hemān zāncīrlī serve dönmiş ol na^hl-ı hīrāmānum
- 5 'A^tāyī güyiyā la'īn-kabādur kalb-i hūn^tūm
Okur ezber o şāha kıssa-ı ālām-ı hīcrānum

158 A 77a, B 59b, C 60a, D 77a, E 65a

1 a hançerle : hançer B

4 a ham-der-ham : ham-ber-ham B

4 b na^hl : serv A, E

Meḫā^cīlūn / meḫā^cīlūn / meḫā^cīlūn / meḫā^cīlūn

- 1 Gehi bār-ı elem geh zehr-i ḳahr-ı dīl-rübā çekdüm
Reh-i ʿaşḳ-ı muḫabbetde nice derd ü belā çekdüm
- 2 Sipīhr-i kīne-ver ḳasdına āh-ı pūr-şerārūmla
Niyām-ı sīneden bir haṅçer-i erzen-rübā çekdüm
- 3 Ta^caccüb eylemeñ āh eylesem zindān-ı miḫnetde
ʿAdū-yı zālīmūñ ḳahrına gül-bang-ı fenā çekdüm
- 4 Derūnumdan çıkardüm fikret-i müjgān-ı ḫūn-rīzi
Bu zaḫm-ı ḫūn-feşāndan bir nice tīr-i belā çekdüm
- 5 Çekem gibi ʿAtāyī şāhid-i maḳşūdı āgūşa
Düşümde gice zirā sīneye bir meh-likā çekdüm

Mer'ûlû / fâ'îlâtû / mefâ'îlû / fâ'îlûn

- 1 Pür-neşvedür müdâm dil-i pâkümüz bizüm
Zibâ alışdı bāde ile hākümüz bizüm
- 2 Gördük hele mürüvvetini duhter-i rezûn
Sür oldı mātem-i dil-i gam-nākümüz bizüm
- 3 Virdi nigāri aşkına hep 'akl u hūşını
Mecnūn kadar da yok mıdur idrākümüz bizüm
- 4 Sıçradı 'aklı her görenün ol perī-veşi
Niçe karar ide dil-i çālākümüz bizüm
- 5 Kandan tıyardı dāğ-ı derünü 'Atāyī yār
Açılmasaydı sīne-i sad-çākümüz bizüm

Mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün

- 1 Der-i mey-hâneyi buldum bir iki şâğârın gördüm
Devâ kılsam nola derd-i dile şimdi yirin gördüm
- 2 Cihānuñ sūret-i ikbāli degmez inkisārına
Nice cām-ı Cem'in âyine-i İskender'in gördüm
- 3 Habāb-ı bādeye kıldum nazar gūyā ki Cemşīd'ün
Şalındukda fenā gird-ābına fark-ı serin gördüm
- 4 Emel şāhın kesüp āzāde oldum bār-ı mihnetden
Ne çarhun mīve-i luṭfın ne bir berg-i terin gördüm
- 5 'Aṭāyī her nihāl-i tāze seyrinden ferāgum var
Bu gün bāğ-ı melāhatde 'aceb a'clāların gördüm

161 A 77b,B 60a,C 60b,D 77b,E 65b

4 a mihnet : minnet B

Fā'īlātūn / fā'īlātūn / fā'īlātūn / fā'īlūn

- 1 Hāk olursam der-i 'aşk-ı sīne-çākūmden benüm
 Āyine düzsün alup 'aşk ehli hākūmden benüm
- 2 Eyledüm maḥv-ı vücūd ayrı düşelden zerre-vār
 Sīne-i berrākı mihr-i tāb-nākūmden benüm
- 3 Pāk-meşreb pāk-bāzuz pāk dāmen isterüz
 Olmasun dil-ber mükedder 'aşk-ı pākūmden benüm
- 4 Hañer-i hūn-rīz-i gamzeyle bizi korkutmasun
 Kurtulur mı bu dil-i bī-vehm ü bākūmden benüm
- 5 Yüz sürüp der'-i gubār itdūñ 'Atāyī yārdan
 Sīne şāf olup hele geğdi helākūmden benüm

162 A 78a, B 60a, C 60b, D 77b, E 65b

1 a der : derd D

163

Mefā'īlūns/ fe'īlātūn / mefā'īlūn / fe'īlūn

- 1 Semūm-ı hıcrı görüp âteş-i 'azāba" ışındum
Teb-i firākı çekelden o teff ü tāba ışındum
- 2 Ten-i nizārumı lerzān idince serdī-i āhum
Şerār-ı nār-ı derūn-ı pūr-ihtihāba ıřındum
- 3 Hevā-yı zerķ ile zāhid olup füsürde dimāgum
Şuc'ā'-ı tövbe-güdāz-ı şarāb-ı nāba ışındum
- 4 Yabanda pister-i hār üzre oldu gerçi ki mecnūn
Āam âteşine düşelden o cāme-hāba ışındum
- 5 Dirīg itmedi yüz kızdurınca sīne-i şāfum
'Aţāyī hūblar içre ol āfitābe ıřındum

163 A 78a, B 60b, C 60b, D 78a, E 65b

2 b şerār : şerer D

3 a güdāz : güzār B, D.

5 a şāfum : sāf B, C, D

Fe[‘]ilātün / mefā[‘]ilün / fe[‘]ilün

1 Nār-ı hiçr, ile dāğdur göñlüm
Ser be-mihr-i ferāğdur göñlüm

2 Tekyegāh-ı gumūmdur sīnem
Bir söyünmez çerāğdur göñlüm

3 Fikr-i hālūñ buhūr-ı müşgini
‘İtr-süz-ı dimāğdur göñlüm

4 Seyr-i reftār u gūş-ı güftāre
Haylden göz kulağdur göñlüm

5 Şu[‘]le-ı āh ile ‘Aṭāyī hemān
Bir tutuşmaş ocāğdur göñlüm

164 A 78a, B 60b, C 60b, D 78a, E 65b

4 a güftāre : güftār B

4 b hayl : hayli D

Fe^cilâtün / mefâ^cilün / fe^cilün

1 Bahr-i nâ-ka^cr-ı yâbdur gönlüm

Mâye-i ıstırâbdur gönlüm

2 Lücce-i âteşin-i pür-şûra

Bâz gûne habâbdur gönlüm

3 Câm-ı merd-efgen-i muhabbetden

Fâriğ olmaz harâbdur gönlüm

4 Ma^cden-i la^cl-i nâbdur çeşmüm

Ma^cla^c-ı âfitâbdur gönlüm

5 Şadr-ı mey-ḥâneḍe ‘Aṭâyî bu gün

Şâh-ı ‘âlî-cenâbdur gönlüm

165 A 78b, B 60b, C 61a, D 78a, E 66a

1 b ıstırâb : ıztırâb C, D

Fe^ʿilātün / fe^ʿilātün / fe^ʿilātün / fe^ʿilün

- 1 Gül-i gülzârı görüp ʿarızuñı yâd idelüm
Uyalum biz daħı bülbüllere feryâd idelüm
- 2 Eskimişdür gözelüm kıssa-ı Kays u Ferhâd
Kendimizden yeñi efsâneler îcâd idelüm
- 3 Harem-i vaşlına yol bulmağ için şan^ʿatla
Dil-i ser-geştemüzi pey-rev-i Ferhâd idelüm
- 4 Dil degül mi bizi vâdî-i cünûna düşüren
Anuñ itdüklerini yâre mi isnâd idelüm
- 5 Umaruz kim ola feyz-i nazara isti^ʿdâd
Ey ʿAtâyî varalum hidmet-i üstâd idelüm

166 A 78b, B 60b, C 61a, D 78b, E 66a

2 a Kays u : Kays B, C

2 b yeñi : iki D

167

Harfû'n-nûn¹

Fâ'îlâtün / fâ'îlâtün / fâ'îlâtün / fâ'îlün

- 1 'İşret âyînin görüp hürşîd-i 'âlem-sûzdan
Şâma dek dönsün piyâle ibtidâ-yı rûzdan
- 2 Gülsitân içre şabâ gönlin büyütdi goncanuñ
Bir haber irgürdi beñzer husrev-i nev-rûzdan
- 3 Nev-bahâr oldı çıkardı gül yeñi takvîmini
Hükm-i uşurlâb-ı hürşîd-i cihân-efrûzdan
- 4 Pür-şadâ oldı neyistân âteş urdı gül meger
Her taraf hâlî degüldür şimdi saz u sözden
- 5 Ey 'Atâyî okuyup eş'âr-ı hâlet-bahşını
Tarz-ı şîr öğren yüri üstâd-ı sihr-âmûzdan

167 A - ,B 61a,C 61a,D 78b,E -

1 : - A,E

4 a gül : - B,C

5 a bahşını : bahşı B,C

Fā'ılātün / fā'ılātün / fā'ılātün / fā'ılün

- 1 Kayd-ı dünyādur dil-i pür-ıztırābı iñleden
Tār-ı beyt-i 'ankebūtdur zebābı iñleden
- 2 'Aşk degül mi nāle-i dil-süz-ı bülbül mi 'aceb
Bāğda giryān idüp dölāb-ı ābı iñleden
- 3 Cism-i zerd ü kadd-i ham birle mişāl-i çeng ü nāy.
Hālet-i 'aşk u hevādur şeyh ü şābbı iñleden
- 4 Dūd-ı āhumdur benüm çeşm-i nücümü ağladan
Ra'd-ı nālemdür dem-ā-dem nüh kıbābı iñleden
- 5 Āhum işitse 'Atāyī nāle eyler kühsār
'Aşkumuñ te'sīridür seng ü turābı iñleden

168 A 78b, B 61a, C 61b, D 79a, E 66a

1 a ıztırāb : ıztırāb B

3 a cism : çeşm A, D, E

167

Harfû'n-nûn¹

Fâ'îlâtün / fâ'îlâtün / fâ'îlâtün / fâ'îlün

- 1 'İşret âyînin görüp hurşîd-i 'âlem-sûzdan
Şâma dek dönsün piyâle ibtidâ-yı rûzdan
- 2 Gûlsitân içre şabâ gönlin büyütdi goncanuñ
Bir haber irgürdi beñzer husrev-i nev-rûzdan
- 3 Nev-bahâr oldı çıkardı gül yeñi takvîmini
Hükm-i uşurlâb-ı hurşîd-i cihân-efrûzdan
- 4 Pür-şadâ oldı neyistân âteş urdı gül meger
Her taraf hâlî degüldür şimdi saz u sözden
- 5 Ey 'Aţâyî okuyup eş'âr-ı hâlet-bahşını
Tarz-ı şi'r öğren yüri üstâd-ı sihr-âmûzdan

167 A - ,B 61a,C 61a,D 78b,E -

1 : - A,E

4 a gül : - B,C

5 a bahşını : bahşı B,C

Mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün

- 1 Nice bir hāk-i ten mir'ât-i cānı pür gubār itsün
Silüp dest-i irâdet rüy-ı yâri âşikâr itsün
- 2 İşin altun ider ehl-i muhabbet rüy-mâl itse
İzûn tozı ruh-ı zerdüm zer-i kâmil-^cayâr itsün
- 3 Hevâ-yı gayra mâ'il serv-kadler bilmezın yâ Rab
Göñül murgı bu bâğuñ kangı şahında karar itsün
- 4 Göñül hicrinde pür-gam yâr ise agyâr ile hem-dem
Gerekse ihtiyâr itsün gerek terk-i diyâr itsün
- 5 ^cAtâyî rişte-i dūd-ı siyâh u şule-i âhuñ
Mişâl-i süzen-i zer çarh-ı atlasdan güzâr itsün

169 A 79a, B 61a, C 61b, D 79a, E 66a

1 b irâdet : decellî, muhabbet B, C (der-kenar)

170

Fe^c-ilātün / fe^c-ilātün / fe^c-ilātün / fe^c-ilün

- 1 Yāri gördükçe hemān baħr gibi cūş ider/n
Karşu varup o dūr-i pāki der-āgūş ider/in
- 2 Keyf-i esrār gibi hayretüm olup sārī
Künc-i mihnetde gelen hem-demi medhūş iderin
- 3 Ben ki sultān-ı gamum meclisüm içre dilesem
Tāc-ı zerrīn-i Cem'i cāmuma ser-pūş idenin
- 4 Didüm agyāre varup hātırını hoş itme
O cefā-kār didi ey varurın hoş iderin
- 5 Günde biñ zehr içirür kahr ile gerçi devrān
Ey ^cAtāyī çekerin her ne ise nūş iderin

170 A 79a,B 61b,C 61b,D 79a,E 66b

3 b pūş : būs B

4 b iderin : varurın D

171

Fe^cilātün / fe^cilātün / fe^cilātün / fe^cibün

- 1 Hün-feşân zahma dönüpdür yine çeşm-i giryân
Dikse süzenle ‘aceb mi nice yirden müjgân
- 2 Bakamaz şem^c-i cemaline remedden çeşmüm
‘Arz ider zülf-i siyâhın baña ol şüh-ı cihân
- 3 Şanma çenber harem-i küyına bakmaya diyü
Revzen-i çeşmüme tutdurdı havâle cânân
- 4 Zevrak-ı çeşm-i ter açup nice yirden yelken
Kapanıyazdı yem-i eşk-i revânında hemân
- 5 Gözi baĝlu gezerin girmez ele dâmen-i yâr
İtdi gerdün beni bāzıçe-i etfâl-i zamân
- 6 Tâli^c-inde görünür hep yine şekl-i humret
Şu kadar nokta döker dide-i hün-âbe-feşân
- 7 Dem-be-dem bāde görür yâr ile meclisde rakīb
Ey ‘Atâyî görünürse yiridür gözümne kân

171 A 79a,B 61b,C 61b,D 79b,E 66b

7 a yâr ile meclisde : meclisde yâr ile A,D,E

7 b yiridür : dem-be-dem B,C

4 a nice yirden : yine çenber B,C

Mef'ûlü / fâ'îlâtü / mefâ'îlü / fâ'îlün

- 1 Dâm itse zülfini ne gam ol şüh-ı dilsitân
Dil-beste idi hayliden ansız da murğ-ı cân
- 2 Nâz ile güldi didi unutma buracığı
Küyında ben fakîri görünce o ney-civân
- 3 'Uşşâkın aldı dillerin ol gonca-fem yine
Bir hoşka içre eyledi biñ mihre'yi nihân
- 4 Başlar helâllaşmağa 'uşşâk-ı dil-figâr
Çekse harâmî gamzelerüñ tîğ-i hün-feşân
- 5 Saña hüner gelür gibi cân almak ey melek
Al nakd-i cānumı hünerüñ göreyin hemân
- 6 A'dâ elem çekerse görüp penç-beytümi
Gavgāya beş dahi dirüz ey fitne-i cihân
- 7 Cüyâ süzildi tütü-i al âşiyânına
Cāma 'Aṭāyî bāde-i nāb olıcağ revân

Mef'ülü / fâ'ilâtü / mefâ'ilü / fâ'ilün

- 1 Bâzâr-ı 'aşk içinde olalı derem-feşân
Ancağ seni alur gözüm ey Yûsuf-ı zamân
- 2 Gencîne-i cevâhir-i esrârı feth ider
Miftâh-ı gaybdur meger ey gonca ol dehân
- 3 Dönmişdi cism-i zerd ile bir şem'e-i mürdeye
Mecnûn idince murgâ başı üzre âşiyân
- 4 Pâ-mâl idüp semend ile bu cism-i zerdümi
Bir sikke kodı şimdi o sultân-ı hüsn ü ân
- 5 Cevr oklarıyla tırkeşe döndürdi ten-i nizâr
Turmaz okını taldurur ol kaşları kemân
- 6 Yitmez mi ey 'Atâyî bize cevri-i gamzesi
Haft-ı lebi 'aceb niçün olur hırâş-ı cân

173 A 79b, B 61b, C 62a, D 80a, E 67a

2 b dehân : zamân B, C

3 b-4b yer değiştirmiş D

5 a ten : dil A, E

6 b lebi : gibi D

Fe'ılātün / fe'ılātün / fe'ılātün / fe'ılün

- 1 Derd-i tebden gehi sūzān olurun geh lerzān
İtdi ḡayf ile şitā hāk-i vücūdumda kıran
- 2 Muttasıl dest-i ecel naḡl-ı vücūdum sarşar
Murg-ı rūḡum ola tā evc-i fenāya perrān
- 3 Mübtelā olalı tāb-ı elem-i muḡriḡaya
Şem'-veş her ser-i müdan şarak olur rızān
- 4 Güyiyā penbe ile baḡlar idi ḡummāyı
Tutsa engüşṡ ile nabzum o ṡabīb-i dil ü cān
- 5 Beni öldürmege ḡaşd eyledi cellād-ı belā
Ey 'Atāyī nola ḡavf ile olursam lerzān

174 A 79b,B 62a,C 62a,D 80a,E 67a

2 b fenā : a'lā D

3 b her : bir D

Fā^cilātün / fā^cilātün / fā^cilātün / fā^cilün

- 1 ^cArz-ı reftār it diyü virdüm yolında naqd-i cān
Hışm ile aldı yürüyüvirdi ol rüĥ-ı revān
- 2 Meclise ta^czīm idüp tācın eline aldı Cem
Şanma destinde tutar cām-ı şarāb-ı erguvān
- 3 Perr ü bāli pister-i Leylā ola şāyed diyü
Eyledi murgāna Mecnūn başı üzre āşiyān
- 4 ^cArız-ı yāre yüzüm sürmiş kadar ĥazz eylerüm
^cAks-i rüyuh olsa mir'āt-ı cemālinde ayān
- 5 Tīşe urmuş küh-ken başa ġam-ı Şīrīn ile
Ey ^cAṭāyī sen daĥi sa^cy it er ol baş yar hemān

175 A 80a, B 62a, C 62b, D 80a, E 67a

1 a virdüm yolında : yolına virdüm D

5 b sen daĥi sa^cy it er ol : sa^cy it er ol sen daĥi

4 a eylerüm : eylerin B, C

A, D, E

Fā'īlātün / fā'īlātün / fā'īlātün / fā'īlün

- 1 Āh-ı aşıkdan şakın sür'atle kaçma her zamān
Şem'-i hüsn-i 'ālem-efrūzūñ söyinür nā-gehān
- 2 Naḥl-ı kaddūñ üzre gūyā yazılır bir sīb olur
Ġabgab-ı sīmīnūñe geldükde ḥaṭṭ-ı dilsitān
- 3 Her perin bir nāme-i ser-beste-i Leylā şanur
İtse Mecnūn nola murġa başı üzre āşiyān
- 4 Turma ey dīde revān it hūn-ı eşki pāyine
Sākii seyr idelüm olsun biraz dāmen-keşān
- 5 Ol kul oġlı dil-berūñ ṭavrında cem' itmiş Hūdā
Kadd-i serv-i sīr-bād u şīve-i āb-i revān
- 6 Pīr olası bir civāndur tekye-i 'ālemde kim
Bir bölük abdālı olmuş zümre-i Bektāşiyān
- 7 Mey yirine dem-be-dem nūş itdügıyçün kanuñı
Gör o hūnīnūñ 'Atāyī çeşm-i mestīn ṭutdı kan

176 A 80a,B 62a,C 62b,D 80b,E 67a

1 b söyinür : sürinür D

3 a perin : perün A,E

5 b kadd-i : kadd ü D, bād u : bād D

6 a tekye : zümre D

Fā^cilātün / fā^cilātün / fā^cilātün / fā^cilün

- 1 Şu^cle-veş bāde gehi peydā olur gāhi nihān
Güyyā oldı sebū şem^ci dükenmiş şem^cdān
- 2 Şarşar-ı āhumla virseñ harmen-i māhı yile
Dāne sıçratmaz yine saña bu dihkān-ı zamān
- 3 Öykünürken kāmēt-i mevzün hırām-ı dil-bere
Sāye şanma düşdi boyınca yire serv-i revān
- 4 Olmadın dirmek olurdı tāze şeftālūların
Bitse habb-i hāl-i rüyuñdan eger naḥl-ı revān
- 5 Na^c1 kesmiş sīne-i şāfına dil-ber seyr idūñ
Virdi ḥakkā kim ^caleḥ taḡalı kāğıddan nişān
- 6 Ey ^cAtāyī virmesün taḡa gubār-ı ḡam keḡer
Hiç revā mı sāḡar-ı Gemşid'i itmek cūr^cadān

177 A 80b, B 62b, C 62b, D 80b, E 67b

2 a virsen : dirsen D, yile : yeke D (harekeli)

4 a olmadın : olmadan A, E

4 b bitse : yitse A, E. revān : cinān B, C

5 a na^c1 : la^c1 B, C.

5 a dil-ber seyr idūñ : seyr it dil-beri A, E

Mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün

- 1 Dilâ gam çekme çâh-ı gabğab-ı cânânda kalmazsın
Virüp la'line cân borcın çıkar zindânda kalmazsın
- 2 Tahammül eyle yârân-ı belâya râh-ı aşk içre
Varursın menzil-i maksûduña yabanda kalmazsın
- 3 Bu sukde açılır elbetde bir gün rûzgâr ile
Dilâ gird-âb-ı miñnetden çıkar cummânda kalmazsın
- 4 Kalursın şubha dek bezm-i rakîbi rûşen eylersin
Niçün ey mâh-ı tal'at küjbe-i ahzânda kalmazsın
- 5 Dönersin görmedige bâde-i bezm-i gamı bir gün
Atâyî sen de ahır güşe-i hicrânda kalmazsın

Fā'ılātün / fā'ılātün / fā'ılātün / fā'ılün

- 1 Yār dirmiş kūyuma üftāde diller gelmesün
Kimseler ol tır-i müġgāna berāber gelmesün
- 2 Tāb-ı mülde āteşin ruhsārı olmuş şu'le-dār
Korkarın döymez yanar haġġ-ı mu'anber gelmesün
- 3 Vākıf itmen ġayrı yār ile nihānī 'işrete
Şu'le-i sāġar yiter şem'-i münevver gelmesün
- 4 Meclis-i va'za varanlar uğrasun mey-ġāneye
Virmesün tab'a keder bezme mükedder gelmesün
- 5 Bunca ālāma 'Atāyī hiç tayansun mı ġöñül
Yıkılmamak yokdur hemān bir mülke 'asker gelmesün

179 A 80b, B 62b, C 63a, D 81a, E 68a

2 b korkarın : korkarum A, E

Me^cülü / me^fâ^cilü / me^fâ^cilü / fe^cülün

- 1 İrdi yine va^kt-i se^her-i vu^slat-ı cānān
Va^kti iki eyle yūri var ey ^şeb-i hicrān
- 2 Kim aldanur itseñ ne kadar ^şeklüñi ta^ğyir
Bilmez mi seni ehl-i dil ey zāhid-i nādān
- 3 Sāki^l lebūñe meyl idüp ayrılmadı ^gitdi
Beñzer ki kade^h dostları oldu dil ü cān
- 4 Cāna ^şulanur zevrak-ı ^çeşmüm ^şu kadar kim
Deryālar olur dökdüğümüz āb-ı firāvān
- 5 Kaçmazdı ^cA^tāyī dil ü cān meclis-i ^ğamdan
Olsaydı nazargāhı ham-ı zūlf-i perīşān

180. A 81a, B 62b, C 63a, D 81a, E 68a

1 a vakt-i : firkat D

T.C. YÜKSEK HAKEMLER KURULU
DOKÜMANİSTİK VE ARŞİV MERKEZİ

Mef'ülü / fâ'ilâtü / mefâ'ilü / fâ'ilün

- 1 'Aşık ki tutdı hançer-i dil-dāre sīnesin
Bu yārelerle yine umar şara sīnesin
- 2 Cüş itdi zahm-ı dil-ber ile kanı 'āşıkūñ
Bezm-i belāda eyledi fevvāre sīnesin
- 3 Tuymaz safā-yı vuşlat ile 'andelīb-i zār
Sürse güle yüzini virür hāre sīnesin
- 4 Sensin beni bu derde giriftār iden diyü
Döğer kapuñda 'āşık-ı bī-çāre sīnesin
- 5 Mey-hāne piş-hānına döndürdi hüblar
Zahm urmadan 'Atāyi-i mey-hāra sīnesin

181 A 81a, B 63a, C 63a, D 81a, E 68a

1 b yārelerle yine umar : yārelerine umaruz A, D, E

Mef'ûlü / fâ'ilâtü / mefâ'ilü / fâ'ilün

- 1 Öpdürmeden kaçar dil-i gam-hâra sînesin
Yartûñ hemân tutup öpesin vara sînesin
- 2 Dönmiş sevâd-ı mäh-ı pür-envâra yirleri
Dün gice yâr emdürüp ağıvâra sînesin
- 3 Göstermez idi kimseye ammâ ki dün gice
Şem^c olmamağla açdı o meh-pâre sînesin
- 4 Eglendürüp bu gice füsün-ı niyâz ile
'Aşık o şıfla eyledi gehvâre sînesin
- 5 Rahm eyleyüp 'Atâyi hemân başdı bağrına
'Aşık tutınca hançer-i dil-dâre sînesin

182 A 81a, B 63a, C 63a, D 81b, E 68a

2 a yirleri : sînesi A, E dîdesi D

Fā^cilātün / fā^cilātün / fā^cilātün / fā^cilün

- 1 Sūr-ı vaşl-ı yārdur ritl-ı girān devr eylesün
Karşumuzda kâse-i bāz-āsumān devr eylesün
- 2 Sāğar için kaçmazuz sākiye medyün olmadan
Alıruz biñ can ile söyleñ hemān devr eylesün
- 3 Yine cān-perver nefesle çarhda ‘İsā gibi
Halka-ı ihyāda ol rüh-ı revān devr eylesün
- 4 Āteş-i cān-süz-ı ‘aşk ile kebāb olsun ciger
Üstine pervāne-āsā murg-ı cān devr eylesün
- 5 Ey ‘Atāyī şem^c-ı nūr-efşān-ı ‘aşk-ı pāk ile
Sūret-ı fānūs-veş kerrūbiyān devr eylesün

Meḥ'ülü / fā'ılātü / mefā'ılü / fā'ılün

- 1 Berg-i hazān ki cūya gelür sebzezārdan
Sīme tılā ider zer-i kāmīl-^çayārdan
- 2 Surh oldu sebz iken keḥ-i evrāk-ı zer meger
Hinnālmışıdı el yudı ebr-i bahārdan
- 3 Evrāk-ı zerd turma muşamma^ç kor üstine
Gördüm yol üzre sāyesi düşmiş çenārdan
- 4 ^çIyd āhir oldu bozdu şalıncagını nihāl
Pejmürde bergi turma döker şahsārdan
- 5 Nahl-ı hazāna döndi ^çAṭāyī vücūdumuz
Nā-kām u nā-ümīd-i teḥi berg ü bārdan
- 6 Ğam çekme necm-i bahtunı rüşen ider dilā
Bir zerre luṭf-ı şadr-ı sipihr-iḳtidārdan
- 7 Ol kim ğubār-ı dergehine rüy-māl için
Hurşīd iner bu manzara-i zer-niğārdan
- 8 Dest-i derem-feşān u keḥ-i zer-nişār ile
Virdi ferāğ halka hazān ü bahārdan
- 9 Hemvāre nahl-ı bār-ver-i bāğ-ı devletin
Hıfz eyleye Hüdā sitem-i rüzgārdan

184 A 81b, B 63a, C 63b, D 81b, E 68b

1 b zer : der C

3 b sāyesi : şalı B, C

Mefā^cīlūn / mefā^cīlūn / mefā^cīlūn / mefā^cīlūn

- 1 Meded öldük gam-ı hicr ile ol rûh-ı revân gelsün
Emüp la^clin biraz pejmürde cisme tâze kan gelsün
- 2 Bilindi 'arşa-ı 'aşk içre hâli Kays u Ferhād'un
Sipih-r-i zâle kendin bildürür bir pehlevân gelsün
- 3 Bulur zehr ile kuvvet derd-perverd-i gam u miñnet
Çeküp ritl-i girân-ı guşşayı beñzine kan gelsün
- 4 Bu dāmuñ dānesine murg-ı zîrek aldanup gelmez
Turur mı bir nefes seyr eyle vakt-i āşiyân gelsün
- 5 'Aţâyî dürr-i nazmunla pür it atbâk-ı evrâkı
'Arūs itdünse bikr-i fikrünü göster nişân gelsün

185 A 81b, B 63b, C 63b, D 82a, E 68b

1 b kân : cān D

5 b fikrünü : fikrini A, E

Mefā'īlün / mefā'īlün / mefā'īlün / mefā'īlün

- 1 Gidermezsün 'alā'ik fikrin ey mey kalb-i 'āşıkdan
Ayırma bāri anı ğam gibi yār-ı muvāfıkdan
- 2 Mey ü maḥbūb bezminde ne zāhid ne raḳīb olsun
Hüdāyā sen bizi şakla mürāyiden münāfıkdan
- 3 Seni 'āşık çeker gūşem diyü oḫşarsa ey ğonca
Şakın kaçma zarar gelmez benüm cānum atalıkdan
- 4 Kayırmam sīnemi karşında a'dā çāk çāk itse
Ruḫuñ seyr ideyin tek çeşm-i cānumla aralıkdan
- 5 'Aṭāyī pāy-bend olmaz bize ḫār u ḫas ümmidi
Misāl-i serv olup āzāde kurtulduk 'alā'ikden

186 A 82a,B 63b,C 63b,D 82a,E 68b

2 a mey ü : mey-i B

4 b ideyin : ideyüm A,D,E

5 a ḫār u ḫas : ḫār-ı vaḫş E

187

Harfū'l-vāv¹Mefā^cilün / fe^cilātün / mefā^cilün/ fe^cilün

- 1 Alinsa hak-i der-i yārdan turāb-ı sebū
Konıldığı gibi mūskit ola şarāb-ı sebū
- 2 Şarıldı şīşe gibi bir haşire mey-hāre
Dağı dūkenmedi hammār ile hisāb-ı sebū
- 3 Sebū olaydı eger hak-i cism-i mest -i harāb
Eser kılup şuya mey-gün olurdu āb-ı sebū
- 4 Derün-ı sāğarı hep dökme zer-i nāb itdi
Şu dem ki pūteden akdı zer-i mūzāb-ı sebū
- 5 Sebūda reşha degül sākıyā hicābından
Erir geçer lebūne karşı la^cl-i nāb-ı sebū
- 6 O kendi yağı ile kavırılır yuvasında
Hezare neyler idüp gönçalar kebāb-ı sebū
- 7 Nola 'Aṭāyī-i ser-mestün oynasa yüregi
Düşince hātırına geldi ıztırāb-ı sebū

187 A 82a, B 63b, C 64a, D 82a, E 68a

1 : - A, E

1 a der-i yārdan : deryādan D

7 b ıztırāb : ıştırāb B

Fā'īlātūn / fā'īlātūn / fā'īlātūn / fā'īlūn

- 1 Yüzine sürsün yüzün cāşık helāk olsun cādū
Da'vi-i cāşık eyleyen yār ile olsun rū-be-rū
- 2 Hasret-i la'l-i nigār ile ne şanlar yutduğın
Söyledi camuñ egilüp gūşına bir bir sebū
- 3 Baħr-i eşküme şināverlük ider var ise çarħ
Mihr ü meh şanma takınmış yanana iki kedū
- 4 Kendüñ ortaya atup ğavgāya şalma başuñı
Zāhidā ihyaya gelmez yār hāy u hāyı ko
- 5 Cānda yir itsem c'Atāyī nola tīr-i dil-bere
Tamladur peykānı zaħmum ağızına bir kaṭre şu

188 A 82a, B 63b, C 64a, D 82b, E 68a

4 a şalma başuñı : - E

4 b gelmez : gelsün A, D, E

5 b peykānı : peykān A, D, E

Mef'ülü / fâ'ilâtü / mefâ'ilü / fâ'ilün

- 1 İtmez mi kār dīde-i nem-nāk-i ārzū
Gül-hīz-i kām olmaya mı hak-i ārzū
- 2 Leb-rīz-i ni'met olsa bu nüh-kaşr-ı āsumān
Ālūde olmaya nażar-ı pāk-i ārzū
- 3 Bīm ü ümīdi bü'l-heves-i faşl olan bilür
Ser-mest-i 'aşk itmeye idrāk-i ārzū
- 4 Kor mıydı kām-ı kuvvet-i kalb olmayaydı nās
Rāh-ı muhabbet-e dil-i bī-bāk-i ārzū
- 5 Olmaz kalenderān-ı tarīkat elem-zede
Reh-zenlük idemez hüsn-i hāşāk-i ārzū
- 6 Olmaz mı eşk-i reşk-i hasūd ile çāre-sāz
Eflāke çıkdı āh-ı şerer-nāk-i ārzū
- 7 Oldı 'Atāyī hāke beraber giyāh-ı 'acız
Şah-ı murāda pençe salan tāk-ı ārzū

189 A 82b, B 64a, C 64a, D 82b, E 68a

3 a bīm ü : bīm D

3 a faşl : vaşl A, D, E

3 b idrāk : nem-nāk A, E

4 b bāk : pāk B, C

Harfû'l-hâ¹

Mefâ'îlün / fe ilatün / mefâ'îlün / fe ilatün

- 1 Gehi hevâ ile ser-geşte gâhi âb gözinde
Degül gamuñla bu hâkûñ nüh-âsiyâb gözinde
- 2 Şanur gözindeki olmuş kümeýt-i bâdeyi saķı
Görinse 'aķsi kaçan hâlinüñ habâb gözinde
- 3 Döner şu kaķre düşen aķkere o merdümek ile
Kimüñ ki 'aķkuñ odından görine tâb gözinde
- 4 Zamân-ı 'ays göz açup yuminca olmadı gitdi
'Aceb mi kalsa hababuñ şarâb-ı nâb gözinde
- 5 Hayâl-i hâli gözinden gider mi 'aşıķ-ı zârüñ
Şu suhte gibi ki da'im uçar rûbab gözinde
- 6 Cihâni 'aynına almazdı gerçi zühd ile vâ'iz
Bu gün içüp yola düşmiş gezer harab gözinde
- 7 Dü çeşmi sürme-i hâk-i derüñden olmaya hâli
Meger 'Atâyi olup cây ide turâb gözinde

190 A 82b,B 64a,C 64b,D 83a,E 69b

1 : - A,E

1 b degül : zel-iB,C

3 a aķkere : - D o : şu C

5 a hayâl-i; hayâli B, b, şu : - B,C

7 b turâb : hâb A,E

Fā^cilātün / fā^cilātün / fā^cilātün / fā^cilün

- 1 Tev-emāndur sūrı dehrūñ mātem-i pūr-şūr ile
Bir dükanda yapılır t̄abūtı naḥl-ı sūr ile
- 2 Nağme-i şadı bülend olsa ne deñlü kalbden
İtdürür gerdün kararın nāle-i rencūr ile
- 3 Çünki āhir başuña teng eyler anı ruzgār
Günbed-i şeş-hāne birdür hāne-i zenbūr ile
- 4 Yār her-cāyī gönül āvare ‘āşık neylesün
Hayret alur adamı efkār-ı devr-ā-devr ile
- 5 Ötmesün yabane şeyh t̄ire-dil hāli-derün
Bāde içsün bāde kim kalbin pūr eyler nūr ile
- 6 Cevr-i devre karşı turmağdur ‘Atāyī himmetüm
Ya gönül uslana ya gerdün-ı gerdān yorıla

191 A 83a, B 64a, C 64b, D 83a, E 69b

1 b yapılır : işlenür B, C

1 b t̄abūtı : t̄abūt A, E

2 b İtdürür āhir kararın nağme-i maşdūr ile B, C

(der-kenār)

6 a devre : ura E

Fā' ilātūn / fā' ilātūn / fā' ilātūn / fā' ilūn

- 1 Gör şafāyı bağ pür-şīt-i hezār olsun hele
Vaktine şabr it salā-yı sebze-zār olsun hele
- 2 Eski takvīme döne köhne kitabı vā'izūn
Rūz-ı nev-rūz irişüp faşl-i bahār olsun hele
- 3 Leşker-i sermā ider mi şahn-ı gülşende karār
Bayrak-ı gül-gün-ı lāle āşikār olsun hele
- 4 Sūnbül-i gülzār dūd-ı micmere ta' n eyleye
Hāklar 'anber hevālar müşk-bār olsun hele
- 5 Turmaduñ yolda 'Atāyī şād-kām olsun diyü
Katlan ey çabük-süvār-ı şive-kār olsun hele

192 A 83a, B 64b, C 64b, D 83a, E 69b

2 b bahār : hezār A, D, E

3 b āşikār : şikār B

Fe'îlâtün / fe'îlâtün / fe'îlâtün / fe'îlün

- 1 O gül-endâm içüp sāğarı ibrāmı ile
Aldı dil nakdın elümden bu gün endāmı ile
- 2 Ne tevakkuf yiridür faşl-ı güle kim sākī
Naḥl-ı gül gibi turur elde tolu cāmı ile
- 3 Vaḳt-i 'aış oldu biraz muḫrıbı da dînleyelüm
Yüri vā'iz ḳoya hengāmeyi hengāmı ile
- 4 'Aklı olsa nice baḡ eyler idi ehl-i riya
Güşe-i mey-gedenün mest-i mey-aşāmı ile
- 5 Ey 'Atāyī kadehe şīşeye de 'aksi düşüp
Güle yir ḳomadı sākī ruh-ı gül-fāmı ile

193 A 83a, B 64b, C 64b, D 83b, E 69b

2 b tolu : tolu A, D, E

3 a da : - A, E

3 b kola : yine B, C

Meḩā'īlūn / fe'īlātūn / meḩā'īlūn / fe'īlātūn

- 1 Ne cām Cem'de ne Cem pāy-dār-ı taht-ı zerinde
Ko almasun katı āvāreler aşarāb üzerinde
- 2 Gererse gögsini kühsār-veş 'aceb mi cihānda
Anuñ ki gizlüce sīm ü zeri ola kemerinde
- 3 Nigar kolda kadeḩ elde tolı her yana humlar
Bozılmamış hele āyīn-i 'ayş yirlü yirinde
- 4 Ne yirde bu dil-i divāne hub işitse turur mı
Niçe belālara uğrar egerçi her seferinde
- 5 Alur füsūn ile 'aklum nigāh-ı mesti o şūhuñ
Ġarīb neşve kōmışdur ḩak anuñ 'işvelerinde
- 6 Ne fikr-i vuşlat-ı dil-ber ne zikr-i dīn-i mey-āver
'Aḩāyi geçdi cihānuñ ne sūd u ne zararında

194 A 83b,B 64b,C 65a,D 83b,E 70a

1 a taht : cām A,E, - D

4 : - E , 4 a dil-i : dil ü C

5 a füsūn : ḩavf A,E

5 b kōmışdur : kōmış B,C,D

6 b cihānuñ : cihānda D,cināndan B,C

Mefā^ˆilün / fe^ˆilātün / mefā^ˆilün / fe^ˆilün

- 1 Cihāna ʿaşk ile salmaz mı bülbül āvāze
ʿAle'l-huşūş, ola yanında gül gibi taze
- 2 Şabā gibi kanı ʿālemde rind-i şāhid-bāz
Baş egdürür niçe ʿarʿar gibi ser-efrāze
- 3 Terennüm eyle uyup çeng ü ʿūda ey muṭrib
Gelürse şūfi biraz nağme it o nā-sāze
- 4 Bu fenni bilmezsin ol tıfla kim ider ta^ˆlīm
Niyāzumı görelî yār başladı nāze
- 5 ʿAṭāyi oynaya gibi hevā-yı ʿaşk ile dil
Mişāl-i peççe-i şeh-bāz geldi pervāze

195 A 83b, B 64b, C 65a, D 83b, E 70a

4 a bilmezsin : bilmezem A, E

4 b niyāzumı : niyāzum A, E

5 b peççe : beççe B, C

Fecilātün / fe^cilātün / fe^cilātün / fe^cilün

- 1 Yine bu cāy-ı şafā-bahşa gelüp seyrāne
Soyınup ‘aşk ile ey dil girelüm meydāne
- 2 Yiridür tekyelenüp olsa mücāvir yārān
Var mı dünyada bunuñ gibi misāfir-hāne
- 3 ‘Ālemün şāhidur ol ‘ārif-i Cem-meşreb kim
Gele ‘işret kıla yārān ile dervişāne
- 4 Lāle-i bāğ-ı fenādur teni dervīşlerün
Tīg-i ‘aşk ile olup hāk boyanmış kane
- 5 Ey ‘Atāyī buradan biz didük āhir yā Hū
Hāşılı ‘aşk iderüz soñra gelen yārāne

196 A 83b, B 65a, C 65a, D 84a, E 70a

1 a bahşa : bahşı B, C

4 b hāk : çāk A, E

Mefā'ilün / fe'ilātün / mefā'ilün / fe'ilün

- 1 Tagıldı bezm-i safā sındı cām-ı 'işret ise
Şarāb-ı guşşayı hoş gör dilā ne hālet ise
- 2 Beni gamuñdan ayırmağa pend ider nāsih
O lutfı kendüye itsün bülend himmet ise
- 3 Se-rūze menzil için minnet-i fülk-i ne belā
Bu táb-hānede mümkün degül ikāmet ise
- 4 Tolandı gözden o meh basdı şam-ı zulmet-i gam
Nesim-i şubh gibi geçdi vakt-i fırsat ise
- 5 Egerçi hasta-ı 'aşkuñ 'ilācı müşkildür
Gel ey tabīb meded kıl ne deñlü zahmet ise
- 6 Nikāt-ı nazm-ı bedi'un husūdı itdi helāk
Yiter bu deñlü 'Atāyī garañ zarāfet ise

197 A 84a, B 65a, C 65a, D 84a, E 70b

2 a nāsih : zāhid A, E

6 a husūd : 'adū A, E

Fa^cilātün / fa^cilātün / fa^cilātün / fa^cilün

- 1 Yağdı gül pīrāheni bir sāgar-ı zer şevkine
Oldı dil-keş nağmeler gülşende güller şevkine
- 2 Hırka-püşān şu^cle-i cāmı görüp pervāne-vār
İtdiler perendelük meclisde sāgar şevkine
- 3 Mihre karşı mäh-ı bedr-āsā şeb-i meh-tābdan
Tolular kaldurdılar ^cuşşak dil-ber şevkine
- 4 Yandurup sākī ^carak bir bir görüşdiler yine
Cem^c olup ^cāşıklar ol şem^c-i münevver şevkine
- 5 Başına gün toğdı aḥbābuñ ^cAṭāyī zerre-vār
Rakş iderler dāver-i ferhunde aḥter şevkine

198 A 84a,B 65a,C 65b,D 84a,E 70b

- 1 a pīrāheni: pīrāhen B
- 2 b perende : perrende (harekeli) B,C
- 3 a meh-tāb : mäh-tāb A,E
- 5 a aḥbāb : ḥabāb D

Mefā'ılün / fe'ılātün / mefā'ılün / fe'ılün

- 1 Şikest olur ser-i 'uşşāk la'1-i yār üzre
Nice sebū kırılır gāhi çeşmesār üzre
- 2 Alınca murg-ı dili vuşlatın reca itdüm
O şāha hālūmi 'arz eyledüm şikār üzre
- 3 Gelüp bu sīne-i mecrūha naqd-i cānum alur
Sihām-ı gamze-i dil-ber müdām kār üzre
- 4 El üzre tutar iken bülbülü çemende çenār
Nihāl kaddüñi tercih ider çenār üzre
- 5 'Aṭāyi sīne-i çākümde cān kapuya bakar
Hadeng-i gamze-i cānāne intizār üzre

199 A 84a, B 65a, C 65b, D 84a, E 70b

4 b kaddüñi : kaddini A, E

Fâ'îlâtün / fâ'îlâtün / fâ'îlâtün / fâ'îlün

- 1 Bâ'is olur çeşm-i bîmâruñ niçe kan olmağa
Cân virür 'âşıkıların yolunda kurbân olmağa
- 2 Müşkil işdür sâde-rüy iken irişmek vaşfuña
Nüşadur güyâ hañ ol müşgil âsân olmağa
- 3 Bezmümüzde nağmeler itse o yâr-i hoş-sadâ
Karşusunda bir bahâne olsa giryân olmağa
- 4 Kande gitse bir dem ayrılmaz rakîb-i seg-şifat
Ol kul oğlı meyl ider var ise seg-bân olmağa
- 5 Bezm-i 'âlemde 'Atâyî gibi hergiz çâre yok
Mest-i câm-i 'aşk olan yıllarla handân olmağa

200

A 84b, B 65b, C 65b, D 84b, E 70b

1 b yolında : yollar E

2 a rüy : rû A, E

201

Mefā'illün / mefā'illün / mefā'illün / mafā'illün

- 1 Dökilmiş berg-i ezhār-ı dırahta kıl nazar cūda
Bahār eyyāmı geçdi şimdi bāguñ yelkeni suda
- 2 Şarābından cūdā bir sāgar-ı şad-pāredür gūyā
Yiriyile kalmadı reng ü leṭāfet verd-i hoş-būda
- 3 Düşüp pervānesi şem'ı söyünmiş bezm ṭağılmış
Hazān evrākını seyr eyle pāy-ı naḥl-ı dil-cūda
- 4 Çemenler vahşet-ābād oldı nāleyle geçer andan
Kulak ṭut gāhi sūr'atle akarken nağme-i rūda
- 5 Bu fasl içre 'Aṭāyī hem-nişin olmağa meclisde
Sūrāhī gibi olmaz baña bir gönlümce ālūde

201 A 84b, B 65b, C 65b, D 84b, E 71a

1 b şimdi bāguñ : şimdilik de A, E. bāguñ : - D

2 a şad : şadr D

2 b reng ü : reng A, E

4 a geçer : kaçır B, C

Mefā'īlün / mefā'īlün / mefā'īlün / mefā'īlün

- 1 Sabā-veş berg-i terle varmağa ser-bezm-i rindāne
Biraz gül-çin olalum uğrayup şahñ-ı gülistāne
- 2 Surāhi kulçuliyla sāgar-ı sahbāyı vaşf itdüm
Görüp işitdügüm naql eyledüm meclisde yārāñz
- 3 Gice ağıyar ile varmış kapuña 'āşık-ı tedbīl
Şehā incinme kim mest idi bilmez uydu şeytāne
- 4 Oda yansun o da çünkim bizi ağlatmadur kārı
Sürūd-ı şevk ü şādī itmedi gitdi bu şeş-ñāne
- 5 Şeker hāb-ı subühidür 'Atāyī hasta-i hicre
Leb-i la'line cāñ virmeñ bakup ruhsār-ı cāñāne

202 A 84b,B 65b,C 66a,D 85a,E 71a

3 a tebdil : bī-dīl D

3 b idi : eyledi E

Fā'ilātün / fā'ilātün / fā'ilātün / fā'ilün

- 1 Cān virürdük[^] vaşl-ı cānāne firākı[^] olmasa
Kim kaçardı ölmeden yār iftirākı[^] olmasa
- 2 Bîñ yaşardı irişen āb-ı hayāt-ı vuşlata
Zehr-i cām-ı hicr-i derd ü iştiyākı[^] olmasa
- 3 Yār içün cān ü cihāndan geçmez idi ehl-i aşk[^]
Ārzū-yı haşr u ümmid-i telākı[^] olmasa
- 4 Defter-i 'ömre geçerdi hañçer-i rāy-ı resīd
Va'ce-i naqd-i vişāl-i yār bākı[^] olmasa
- 5 Seyl-i eşk ile 'Aṭāyī def' olurdu sūzumuz
Lāle gibi dilde sevdā ihtirākı[^] olmasa

203 A 85a,B 65b,C 66a,D 85a,E 71a

2 a vuşlata : vaşla D

2 b hicr-i derd ü : hicr ü derd-i B,C,D

4 a geçer : çeker B,C

Mefā^cilün / mefā^cilün / mefā^cilün / mefā^cilün

- 1 Gönül derd-i derünün fāş ider aşk ile hūş itse
Keder izhār ider zīrā kaçan cular hurūş itse
- 2 Has u hār ile yakmak istemezdi başına āteş
Eger feryād-ı Kays-ı bī-dili Leylāsı gūş itse
- 3 Gelüp dervāze-i kaşruñda hoş geldüñ umar āşık
Ne var sāyeñde āşık bir iki peymāne nūş itse
- 4 Bulınmaz gördi şahrālarda pūyān olmağa hem-pā
Nola Mecnūn-ı şeydā ragbet-i ins-i vuhūş itse
- 5 Der ü dīvār-ı dil hāli degüldür āh-ı şāmīden
Aṭāyī dest-i gayret vaḫtidür mahv-ı nukūş itse

204 A 85a,B 66a,C 66a,D 85a,E 71a

1 b zīra : zīr E

2 b Leylāsı : Leylāyı D

3 b nūş : gūş B,C

5 a şāmī : şāhum A,B,C,E

Fā^ˆilātūn / fā^ˆilātūn / fā^ˆilātūn / fā^ˆilūn

- 1 Ten hilāle döndi ğamdan mübtelādur var ise
Yine bir meh+pāre dil-berden cüdādur var ise
- 2 Āfitāb-ı ˆālem-ārā sandılar vaqt-i seher
Hiç degül ol dil-ber-i zerrīn-ķabādur var ise
- 3 Hep esīr itdi belā-yı cān olan dil-berleri
Zūlf-i dil-ber didüğün dām-ı belādur vār ise
- 4 Bahr-ı eşkümden geçer gelse hayāli çeşmüme
Yine terk itmez kadīmī āşinādur var ise
- 5 Yok dimezdi büse-i la^ˆl-i lebin ol ğonca-fem
Ey ˆAtāyī ˆāşıķa ķaşdı cefādur var ise

205 A 85a,B 66a,C 66a,D85b,E 71b

2. b ķabādur var ise : - E

Mef'ülü / mefâ'ilü / mefâ'ilü / fe'ülün

- 1 Gönderdi haber bağa lebün gonca-ı terle
Şeb-nem nola pür itse dehânını güherle
- 2 Esrâr-ı hatûn fikr-i lebün dilde dem-â-dem
Beñzer şu gubâra ola âlüde şekerle
- 3 Mâh-ı nev ile mihr degül çarh-ı sitem-kâr
Üstüme yürür şâm u seher tig ü teberle
- 4 Ey hasta gûñül ister iseñ derdüñe çäre
Germ-âba-i 'aşkında o yarûñ dahi terle
- 5 Bir sîm-beden şehr-i melahatda 'Atâyî
Tartılmadı ol Yûsuf-ı pākîze-güherle

206 A 85a, B 66a, C 66b, D 85b, E 71b

5 b tartılmadı : tartıldı D

Mef'ülü / fâ'ılâtü / mefâ'îlü / fâ'îlün

- 1 Tîrûñle cānı ehl-i gamuñ kim revān ola
Sandūka-i mezārı aña bir nişān ola
- 2 Yarūmden ayru düşdigim aḥbāb feh̄m ide
Tā ki mahalleḡ içre kaçan kim fiğān ola
- 3 Dil müşteri visāline ammā ki kōrkārın
Ser-māye-i muḥabbete tā ki ziyān ola
- 4 Başında od yanarken o şem'-i muḥabbetūñ
Mecnūnı gör ki derd-i seri āşiyān ola
- 5 'Aşık 'Atāyī söyleşür ol tıfl-ı şūḡ ile
Nev-bāde-i visāli kaçan rāygān ola

207 A 85b, B 66a, C 66b, D 85b, E 71b

3 a kōrkārın : kōrkārum A, E

4 b ki : kim C

5 b bāde : nāde B

Fâ'îlâtün / fâ'îlâtün / fâ'îlâtün / fâ'îlün

- 1 Devr-i güldür mevsim-i geşt ü güzâr oldu yine
Cüy-veş divâne göflüm bî-karâr oldu yine
- 2 Yelken açdı şahlar yaprağ açan eyyâmıdur
Yürisin zevrak muvâfık rûzgâr oldu yine
- 3 Sünbülün zülfinde gördi çeşm-i bülbül nağşını
Bülbülün çeşmine 'âlem teng ü târ oldu yine
- 4 Zîr-i dâmânında pinhân idi kühsârun meğer
Bezm-i gülde şem'-i lâle şu'le-dâr oldu yine
- 5 İtdi âfâkı mu'attar sâye sanmañ her taraf
Gülşene ebr-i bahâri müşk-bâr oldu yine
- 6 Gonça evrâkı misâl-i hâtır-ı erbab-ı dil
Cem' olup bir iki günlük târ u mâr oldu yine
- 7 Dilde bir sevdâ zuhûr itdi 'Atâyî lâle-veş
Eski dâgum tazelendi nev-bahâr oldu yine

208 A 85b, B 66b, C 66b, D 85b, E 71b

5 a mu'attar : münevver D

5 a şanmañ : şanma B, C

6 b târ u mâr : târ mâr A, E

Mefā'īlün / mefā'īlün / mefā'īlün / mefā'īlün

- 1 Gelüp bülbüllere sırr-ı dehanuñ keşf ider gonca
Kulak tutsa nola gül virdi gâ'ibden haber gonca
- 2 Okurlar mekteb-i gülşende dersi safha-i gülden
Anuñçün bād ile etfāl-veş başın şalar gonca
- 3 Elinde berg-i sebzi nāzūkane bād-bīz itmiş
Gehi kesb-i hevā eyler yüzine geh tutar gonca
- 4 Resīde mäh-rūlardan geçüp nev-resteler sev kim
Olur erzān açılmış gül tutulur mu'teber gonca
- 5 Nesīm-i şubh ile jāle tokınmış gönline anuñ
Başın şalup 'aceb midür 'Aṭāyī düşse ter gonca

209 A 86a, B 66b, C 66b, D 86a, E 72a

3 a sebzi : şīri C

4 : - E

Fā'īlātün / fā'īlātün / fā'īlātün / fā'īlün

- 1 Rengde yār-ı muvāfık az buldum kendüme
Bir nefes cāmı hele dem-sāz buldum kendüme
- 2 Sırr-ı meyden şīşe-i şahbāyı söyletdüm biraz
Ben daħı göñlümce bir hem-rāz buldum kendüme
- 3 Seyre çıkdı hublarla gördüm erbāb-ı şafā
Arayup bir dil-ber-i mümtāz buldum kendüme
- 4 Tīşe-i āhı kılup bālā-yı çarħ-ı bī-sütün
Bü'l-'aceb bir mitin-i küh-endāz buldum kendüme
- 5 Ey 'Atāyī gūş idüp efgānum uydı 'andelib
Bir hevā-dār bülend-āvāz buldum kendüme

210 A 86a, B 66b, C 67a, D 86a, E 72a

1 a, b kendüme : kendime A, E (raāif)

2 a söyletdüm : söyleşdüm B, C

4 a tīşe : tīre D

4 a Tīşe-i āhı havāle eyleyüp gerdüna ben B

(der-kenār)

Fe[‘]ilātün / fe[‘]ilātün / fe[‘]ilātün / fe[‘]ilün

- 1 ‘Azm-i rāh itse vedā[‘] eylemedin dil-ber yine
Hasta-i ‘aşk gider bir daği gelmez yirine
- 2 Bakmaya ‘ārif olan nīk ü bed-i dünyāya
Bula ‘aşk ile ğināyı yağa sīmīn-berine
- 3 Katı nazūk bili var nesne götürmez diyeli
O cefā-kār dem-ā-dem yapışur hañçerine
- 4 Varurın karşı hadengi geliyorken gūyā
Yār mektüb uçurup gel didi ben çākerine
- 5 Ey ‘Atāyī dil-i dīvāneyi hem-rāh kıllup
Yād-gār ilte yüzün Rūm ili dil-berlerine

211 A 86a, B 66b, C 67a, D 86b, E 72a

4 a varurın : varurum A, E

5 b itse : eyletirüz A, E

Mef'ülü / fā'ilātü / mefā'ilü / fā'ilün

- 1 Eyle niyāz o şem'e hīç aldanma nāzına
Yumşar bakup dilüñ yine sūz u güdāzına
- 2 İçmez geçerse zāhid eger cām-ı bādeyi
Akıt sebū-yı mey gibi tutup boğazına
- 3 Şemşirüñ ile toğra dilerseñ başum dise
Aldanmasun o yār 'adūnuñ piyāzına
- 4 Sūfīnūñ aldı 'aklını gamzeñ kaza ile
Tutsun anı efendi o geçmiş namazına
- 5 Vaşf eyle ey 'Atāyī haṭ-ı rüy-ı dil-beri
Ehl-i şafā gazellerüñi tā ki yazana

212 A 86a, B 67a, C 67a, D 86b, E 72b

5 b gazellerüñ : gazellerin : A, D, E

5 b tā ki : ta ki cānum C

Fā'īlātūn / fā'īlātūn / fā'īlātūn / fā'īlūn

- 1 Yār severe merhem-i bihbūd dirdüm bādeye
Būse virse kīmyā-yı cūd dirdüm bādeye
- 2 Sāğarı güllerle zeyn olmuş göreydüm sākiyā
Şīşe içre āb-ı reng-ālūd dirdüm bādeye
- 3 Dil-berūn nerm eylese baña dil-i pūlādını
Şübhesiz ben mu'ciz-i Dāvūd dirdüm bādeye
- 4 Zemm ider nāşih diyü deryālara dökme neden
Ben bulaydum gevher-i maşşūd dirdüm bādeye
- 5 Şöyle teng itdi 'Aṭāyi berg-i 'ayşī rūzgār
La'1-i yāri görmesem nā-būd dirdüm bādeye

213 A 86b, B 67a, C 67a, D 86b, E 72b.

1 b cūd : ḥūd B

5 a şöyle : söyle B

5 a itdi : idi E

Fe[˘]ilātün / fe[˘]ilātün / fe[˘]ilātün / fe[˘]ilün

- 1 O perīnün çürüdüp mālını peydāsında
Ehl-i dünyā da görür soñ ucu dünyāsında
- 2 Seherī dergeh-i mey-ḥāneye gelmiş sūfī
Bāde-i nāb mı görmüş gice ru[˘]yāsında
- 3 Zāhid-i şeh̄r suyu üfürür iḫer ammā
Üfürürmiş mey-i gül-gūnı da tenhāsında
- 4 Yāri mestāne şanup buseye ikdām itdüm
Bulmadum büy-i vefā gonca-ı ra[˘]nāsında
- 5 Ey [˘]Atāyī dehen-i tengi degüldür yarün
Rişte-i cān yiri var la[˘]l-i güher-zāsında

Mef^cülü / mefā^cilü / mefā^cilü / fe^cülün

- 1 Āhum tıyurup ^caşkı ^cuşşāk arasında
Bir gulguledür kubbe-i nüh-tāk arasında
- 2 Bezmünde şehā nukle iki sīm-ṭabakdur
Ay ile güneş çarḥ-ı nüh-atbāk arasında
- 3 Var ise der-i dil-beri arar ki yakup şem^c
Āhum tolanur her gice āfāk arasında
- 4 Cān u dil için incinüp ol yār dimiş kim
Kaldum bu iki ^cāşık-ı müştāk arasında
- 5 Yārāna ^cAṭāyī nice ṭurfa gazelüm var
Şimdi bunu buldum hele evrāk arasında

215 A 86b, B 67a, C 67b, D 87a, E 72b

1 a Āh-ı şerer-i ^caşkı bu ^cuşşāk arasında A, D, E

2 a nakle : nukre C

Mef^cülü / mefā^cilü / mefā^cilü / fe^cülün

- 1 Geh mihr ü vefā gāh cefā vü sitem eyle
Raḥm eyle dil-i ^cāşık-ı zāra kerem eyle
- 2 Hūn-ı dili mey bezm-i gama kellem ayag it
Bir buseye virdüm saña vardum kadem eyle
- 3 Ağyarı şatup al yanuña bendeñi cānā
Gel bezm-i şarāb eyleyelüm def^c-i gam eyle
- 4 Yan başsa ger ol Yūsuf-ı gül-çehreye ağyār
Mānend-i terāzū kefini pür-derem eyle
- 5 Hāl ü haṭı cevrini ḥisāb eylemek için
Dağ ile eliflerle ^cAtāyī rakam eyle

216 A 87a, B 67b, C 67b, D 87a, E 73a

2 b virdüm : virdük B, C

5 a haṭı cevrini : haṭ -ı dil-dāri A, E

Mef'ūlū / mefā'īlū / mefā'īlū / fe'ūlūn

- 1 Cānāne eṣer kıldı düşelden dil ü cāne
 'Aşq ateşi salındı yine ḥāne-be-ḥāne
- 2 Ah eylemege çāre mi var 'aşıq-ı şeydā
 Ol şāh-ı cihān şimdi yasag itdi duḥāne
- 3 Döndi ser-i çüb üzre iki dāne kirāsa
 O lebler ile lūleyi alınca dehāne
- 4 Cezb itse ḥayālin ne 'aceb ka'rina deryā
 Gird-āba döner iki gözüm eşk-i revāne
- 5 Bāg-ı emeli itmedi sīr-āb 'Atāyī
 Delvini düşürdi gibi dolāb-ı zemāne

217 A 87a, B 67b, C 67b, D 87a, E 73a

1 b ḥāne-be-ḥāne : cāna-be-ḥāne B

4 a Cezbi ne 'aceb itse ḥayāl ka'rina deryā A, D, E

4 a deryā : her bār B, C

Mefā'īlün / mefā'īlün / mefā'īlün / mefā'īlün

- 1 İder kendüyi zāyi' gūşe-i mey-hāne olmazsa
Muhabbet ehli dīvāne olur mestāne olmazsa
- 2 Başı ağrımason 'ālemde maḥmūr-ı ḥarābatuñ
İder fark-ı serin sāgar eger peymāne olmazsa
- 3 Tolaş dirler aña meclisde ey şem'-i şebistānum
Eger bezmünde 'āşık ḥidmete pervāne olmazsa
- 4 Ne var fitrākine bend itse cānān gerden-i cānı
Eger ol halka-i zūlf-i 'abīr-efşāne olmazsa
- 5 'Atāyī gibi üstāde nazīre dimek olurdu
Biraz nāzūk edālar olsa üstādāne olmazsa

218 A 87a,B 67b,C 68a,D 87b,E 73a

3 b ḥidmet : ḥizmet A,E

4 a bend : - B

5 a nazīre dimek : nazīr dinmek

Mef'ülü / fâ'ılâtü / mefâ'îlü / fâ'ılün

- 1 Hürşid-veş tolan yürü cām-ı safāyile
Seyr it cihānı sâğar-ı 'ālem-nümāyile
- 2 Dil zevrakı ümmid-i kenār eyliyorken āh
Düşdi diyār-ı hicre bir olmaz hevāyile
- 3 Mey-hāne kâpusın nolâ beklerse pîr-i gam
Der-bān-ı bārgāh-ı Cem oldı 'aşāyile
- 4 Ol şāh-ı hüsni görelî zühhād-ı şavma'ā
Har biri boynı bağlu kul oldı rızāyile
- 5 Olmaz 'Aṭāyī āhuma āheng-i nağmesi
Kaşd itseleldi uymağa biñ kerre nāy ile

219 A 87b, B 67b, C 68a, D 87b, E 73a

5 b uymağa : olmağa A, E

Mefā^cilün / fe^cilātün / mefā^cilün / fe^cilün

- 1 Şükûfe üzre ^cayān itdi kaçreler jāle
Çiçek şuyı çıkarur["] var ise seher jāle
- 2 Döker şabā bulıcağ giceden açık kalmış
Egerçi cām-i güli pür-şarāb ider jāle
- 3 ^cArūs-ı bağa meger dikme yakadur gül-i ter
^cAceb mi ana virürse dür ü gevher jāle
- 4 Çemende beñzedi zerrin kadeh nigindāna
İçinde lülü-yı ter kondurur meger jāle
- 5 ^cAṭāyī atlas-i al-i güli yitişdürdi
Açup şabā yakasın dikdi dügmeler jāle

220 A 87b, B 67b, C 68a, D 87b, E 73b

3 a dikme : düğme B, C

3 b ana : eger A, D, E

4 b kondurur : kona durur B

5 b dikdi : tağdı B, C dökdi D

Fe^cilātün / fe^cilātün / fe^cilātün / fe^cilün

- 1 Harf atar t̄ir-i müjeñ nāhīde
Nokta kor hāl-i ruhuñ hurşīde
- 2 Fikr-i haṭṭuñla dil-i sūzānum
Oldı bir micmere-i tefsīde
- 3 Toli dā'im olalı meclisümüz
Döndi 'işret-gede-i Cemşīd'e
- 4 Āşinā-yı yem-i 'aşk olmazsın
Evvelā düşmeyicek tecrīde
- 5 'Aşkdan kâbil-i feyz olmaya dil
Nazar itmezse 'Aṭāyī dīde

221. A 87b, B 68a, C 68a, D 88a, E 73b

3 a meclisümüz : meclissiz B, C, D

3 b Cemşīd : Çemşīd B

Harfü'l-yâ¹

Mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün

- 1 Cihāna lerze virdi şimdi bīm-i kahr-ı sultānī
°Aceb mi almasa kimse eline cām-ı raḥṣānı
- 2 Deveṭabanı-sāgar nūṣ'iden rindān-ı mey-hāne
Deve gördük mi diyü her biri kaldurdu ṭabanı
- 3 Sikest oldı leb-i deryāda şimdi zevrak-ı sahrā
Nola ayak kıra da korsa şehruñ mey-perestānı
- 4 Alurlar yine başı örtülü rez duḥterin rindān
Virür pīr-i mugān ser-pūṣ ile cām-ı dirahṣānı
- 5 Surāḥi zīr-i dāmānuñda gelsün meclise sāki
Meded bād-ı zarardan saḳla ol şem°-i firūzānı
- 6 Dönüp bārid kelāmı şahnenüñ bād-ı zemistāna
Kırıldı cām-ı billūr oldı rīzan la°l-i rümmānı
- 7 Aḳup gitdi °Aṭāyī çeşme-i hurşid-i mey ḥāke
Hilāl oldı sipihr-i °ayş u nūṣuñ mäh-ı tābanı

222 A 88a, B 68a, C 68a, D 88a, E 73b

1 : - A, E

3 a zevrak : sāgar A, E

5 b firūzān : şebistān A, D, E

- 8 Çekildi yine şahbā jāle-veş zerrin kadehlerden
Şalup āfāka pertev āfitāb-ı ‘adl-i sultānī
- 9 Şeh-i Cem-bezm Rüstem-rezm Sultān Ahmed-i ‘ādil
Ki cām-ı kalbidür ‘ālem-nümā-yı ‘ilm-i Rabbānī
- 10 O şāh-ı kām-rān kim görse in‘ām-ı kef-i destin
Olurdu bezminün fağfūr-i Çin'i kāse-gerdānī
- 11 Zemīni garka virdi hışmı aqdı bāde deryāya
Çıkup tenmūr-ı humdan āb u āteş reng-i tūfānī
- 12 Degül deryāda hursīd āb u āteş imtizāc itdi
Cihāna şol kadar şāmīl olupdur ‘adl-i hākānī
- 13 Du‘āmuz bu ki rengin ola dā'im hūn-ı a‘dādan
Şarāb-ālūde deryā gibi şāhuñ tīg-i bürrānı

8 a zerrin : rengin A,D,E

10 b kase-gerdani : kase-i gerdani B

11 : - A,E

11 b ab u : ab

12 a hursid : bade B,C , - D

12 a ab u ateş : ateş u ab D

Mefā'īlün / mefā'īlün / mefā'īlün / mefā'īlün

- 1 Gönül kim sübha vü seccāde terkin ihtiyār itdi
Sürüp hāke yüzün ol hāle şükr-i bī-şumār itdi
 - 2 Şeh-i 'aşkuñ harābāt-ı muğān eski sarāyıdur
Ele cām-ı Cem aldı geçdi şāhāne karar itdi
 - 3 Ögin aldı gelüp yolsuzluk itdi kühsār-ı gam
Görince Kays-ı şeydā gayrı vādiden güzār itdi
 - 4 Dizilmiş yol buhūrı tabla-i 'aṭṭār idi her-gül
Tokındı nā-gehānī bād-ı şarsar tār u mār itdi
 - 5 Bir avuç hāk ile şāh-ı gül üzre lānesār oldu
Bu 'ālemde sebük-bār olmanuñ zevkin hezār itdi
 - 6 Dilüm hāşāk ü cismüm hākden tertīb iden yarūñ
Vücūdın sīm-i hāliş kalbin ahından hişār itdi
- ayī pāk söz ser-çeşme-i feyz-i ilāhīdür
hamdillah ki anı nevk-i hāmeñ aşikār itdi

223 A 88a, B 68b, C 68b, D 88b, E 74a

- 3 a yolsuzluk : yolsuz D
- 4 a yol : pul B, C, tabla : - B, C
- 5 a lānesār : hānesār A, E, şāhsār D
- 5 b olmanuñ : olmağūñ B, C
- 6 b kalbin : kılan B, C

Mef'ülü / fā'ilātü / mefā'ilü / fā'ilün

- 1 Sihr itdi almada dil-i 'uṣṣāk-ı zārını
Evvel nazarda gamzelerün gördi kārını
- 2 Aḥbābını ne çöllere kor 'ākıbet göre
Hiç şeyhe rind tapşura mı ihtiyārını
- 3 Te'sīr-i devr-i hīle-ger-i bī-sebāt ile
Bulmaz yirinde yoqlasa bir yār yārını
- 4 Açılduğınca gonca-ı gül ahdin unudup
Gördükde ol degül gibi oldu hezārını
- 5 El çek 'Atāyī dehr-i televvün-şi'ārdan
Bir daḥi aḥma baḥa hazān u bahārını

224 A 88b, B 68b, C 69a, D 88b, E 74a

1 a zār : rāz D

2 b Hiç tapşurdı mı şeyhe kişi ihtiyārını B(der-ken.

3 a bī : - D

4 a oldu : - B, C

Mefā'īlün / mefā'īlün / mefā'īlün / mefā'īlün

- 1 Tokındı nār-ı hürşidüñ meger kibrit-i pür-süzü
Çemende lālenüñ yandı çerāğ-ı meclis-efrüzü
- 2 Bahār oldı döşendi hurde-i pürüze sahrāya
Bi-ħamdillah yine gördük hele nev-rüz-ı fīrüzü
- 3 Degüldür lāleler yir yir 'ulüvler eyledi zāhir
Şabā buldı çıkardı şimdi hep hāk üzre meknüzü
- 4 Tağıtdı naqd-i vakti tutdı bārın şehr-i gülşende
Nihāl-i sāye-endāzuñ bahār-ı māye-endüzü
- 5 Şafāsından şıgışmaz kend'özine gonçalar şimdi
Şaba ırgürdi beñzer müjde-i teşrīf-i nev-rüzü
- 6 Derün-ı gonça-veş efsurde diller oldı pür-āteş
Hezāruñ güş idüp her çekdüğü āh-ı ciger-süzü

225 A 88b, B 68b, Ç 69a, D 89a, E 74a

2 b yine gördük hele : hele gördük yine D

3 b üzre : içre B, C, D

5 a kend'özine : kendüsine B, C

5 a şimdi : yir yir A, E

5 b şabā : şafā D

6 b çekdüğü : çekdiği C

7 Bahār eyyāmı gül faşlı kadeh devri şafā vaḳti
Zihī-tāli^c ki bu demde vişāl-ı yār ola rūzī

8 ^cAṭāyi sözlerün tab^c ehli altun ḫal ile yazsun
Bu fennün ḫak bu kim ^caşruñda sensin şimdi zer-dūzı

9 Yine bir naḳş-ı dil-keşle cihāna salduñ avāze
Bu bāguñ ötmesün yabana her murg-ı nev-āmūzı

8 a ḫal : ḫul B

9 b ötmesün : olmasun C

Mefā'ılün / fe'ılātün / mefā'ılüns/ fe'ılün

- 1 Gül açılup yine bāğa nigār gelmeye mi
Zamān-i seyr-i gül ü gül-‘izār gelmeye mi
- 2 Şükūfe ‘askeri nev-rūza karşı çıkmaya mı
Çemen diyārına şāh-ı bahār gelmeye mi
- 3 Niçe dem oldı ki efgār-ı hārdur gonça
Yirine bir dahi ol dil-figār gelmeye mi
- 4 Kalur mı dil gidicek bāğ-ı ‘aşk bülbülsüz
Biri giderse birine hezār gelmeye mi
- 5 Kemend-i āh ile tır-i nazarla muntazırız
Yine kemīngēh-i ‘aşka şikār gelmeye mi
- 6 Dime hadengi gelüp sīneye güzār ide mi
Şeh-i diyār-ı gamız bergüzār gelmeye mi
- 7 Kalur gider mi dil-i zār kūy-ı dil-berde
‘Atāyi nezd-i muhabbatde zār gelmeye mi

226 A 89a, B 69a, C 69a, D 89a, E 74b

1 b seyr-i gül ü : seyr ü gül-i A, E

4 a gidicek : gidicak D

5 b kemīngēh : kemīn ile D

Mef'ülü / mefā'ilü / mefā'ilü / fe'ülün

- 1 Meyl itmez iken dil o sehi-kāmet irişdi
Gülzār-ı gamuñ gonçasına āfet irişdi
- 2 Cānānı çeküp sīnesine hasta-i 'aşkı
Cānı yirine geldi hemān şihhat irişdi
- 3 Gelsün beri meydāna yine bāde-i gül-gün
Eyyām-ı bahār oldu dem-i 'işret irişdi
- 4 Yāri göricek nola 'adū ağız egerse
Tek turmadı aña o perī-şūret irişdi
- 5 Kurtardı 'Aṭāyī bizi ser-pençe-i gamdan
Keyfiyyet-i meyle hele bir hālet irişdi

Mefā'īlūn / mefā'īlūn / mefā'īlūn / mefā'īlūn

- 1 Nolaydı ne dil-i zār u ne dil-rübāmuz olaydı
Ne derd hāsıl ideydük ne hod devāmuz olaydı
- 2 Cefā mı kaldı ki bu bī-günāha itmeye dil-ber
'Aceb ne hālet iderdi eger haṭāmuz olaydı
- 3 Cihān cihān gam-ı dehri tecerru'c itmek için
Ṭolı ṭolı şunılur sāgar-ı safāmuz olaydı
- 4 Şafā dahi nic'olurmuş göreydi dil-siyeh-i zerk
Şarāb-ı bī-giṣ u cām-ı cihān-nümāmuz olaydı
- 5 Kabāhat eglemedür cürmümüz ki rind-i gedāyuz
'Azīz-i 'ālem olurduk eger riyāmuz olaydı
- 6 Sebūyı dāmenümüz içre görse kim ṭokınurdu
Eger ki tende 'abā elde bir 'aşāmuz olaydı
- 7 Ne nāz ider dil-i āzādeye 'acūz-ı zemāne
'Atāyī bāri hele eski aşināmuz olaydı

228 A 89a, B 69a, C 69b, D 89b, E 74b

- 1 a zār u : zār D
- 3 a dehr : devr B, C
- 3 a için : olurdu A, E
- 3 b ṭolı : ṭolu A, D, E
- 5 b riyā : devā A, E

Mefā'īlün / mefā'īlün / mefā^cīlün / mefā^cīlün

- 1 Bakup 'aks-i ruḥ-ı yāre mey-i gül-fāmdan gördi
Ne gördiyse gönül cām-ı sürür-encāmdan gördi
- 2 Benüm gibi kamer tā şubḥa dek kūyına yüz sürüp
Der-i cānāneyi ḥurşīd-i enver cāmdan gördi
- 3 Bize mihr ü muḥabbet gösterüp yüz döndürür āḥir
Cefā resmini dil-ber gerdiş-i eyyāmdan gördi
- 4 Ele cām alup okıtsa kitabı nola rindāne
Fenā fennini 'āşık rind-i dörd-āşāmdan gördi
- 5 'Aṭāyī-veş 'aceb mi olmasa dil bir dem anlarsız
Mey-i gül-fām ile ancak güler yüz cāmdan gördi

229 A 89b, B 69a, C 69b, D 89b, E 75a

- 1 a mey : - B
- 2 a sürüp : sürdi D
- 2 b cām : yān B, C, bām D
- 4 a kitabı : kitābın A, E

Mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlüns/ mefâ'îlün

- 1 Nola meyl eylese tıfl-ı dil-i 'uşşâk-ı şeydâsı
O yârũñ bir 'akide-hâtem ancak la'lı-zibâsı
- 2 Nolurdu duhter-ı rez bezmi teşrîf eylese bir kez
'Aceb sâki ayagınuñ dökilür miydi hınnâsı
- 3 Garâz cân nakdini harc itmek idi râh-ı 'aşkuñda
Hañũñ geldükde 'uşşâkuñ tamâm oldu temennâsı
- 4 İnanma iki gözüñse eger ey 'âşık-ı giryân
Olupdur kârı hep hûbân-ı şehruñ nukre-peydâsı
- 5 İşigũñ itlerine ta'me olsa cismi öldükde
'Aţâyî'nũñ hemân dârũ'n-na'îm olurdu me'vâsı

230 A 89b, B 69b, C 69b, D 90a, E 75a

4 a ey : - D

4 b şehr : dehr A, E

Mef'ûlü / fâ'îlâtü / mefâ'îlü / fâ'îlün

- 1 Şubh-ı bahârdur yine ezhâr uyanmadı
Gün toğdı başına dağı eşcâr uyanmadı
- 2 Dîvânın itdi husrev-i nev-rûz şubh-ı dem
Maḥmûr düşdi nergis-i bîmâr uyanmadı
- 3 Lâle çerâgını yakamaz rûzgârdan
Bezm-i çemende şem'-i pür-envâr uyanmadı
- 4 Tuymaz nigâhuñı kılıcağ yaşdanup uyur
Şükr it gönül o gamze-i hün-hâr uyanmadı
- 5 Murg-ı seher terânede yâr hurûşda
Ammâ 'Atâyî baht-ı siyeh-kâr uyanmadı

231 A 89b, B 69b, C 70a, D 90a, E 75a

5 a murg-ı seher terânede : murg terânede seher B, C

Mefā^cīlūn / mefā^cīlūn / mefā^cīlūn / mefā^cīlūn

- 1 Şabādan var ise gūş itdi vasf-ı kūy-ı cānānı
Çemende yollara düşmiş görüñ gül-berg-i handānı
- 2 Elinden rüzgāruñ rüz u şeb yanup düter gülşen
Görenler āteşin güllerle sūnbüller şanur anı
- 3 Ne var ğam-hāne-i ‘uşşāka gelse şevk düşdükce
Tenezzül eylemez mi yilsek ol ħurşīd-i rahşānı
- 4 Bahāra irmedin āvāre kıldı gülsitanumdan
Felek söyletmedi ben ‘andelīb-i zār u nālānı
- 5 ‘Aṭāyī bir avuç yir ħor mı erbāb-ı dile ğerdūn
Nola bir yād iderse āşiyān-ı ‘andelībānı

232 A 90a, B 69b, C 70a, D 90a, E 75a

2 a rüz u : rüz B, C

2 a düter gülşen : - E

3 b rahşān : tābān A, D, E

4 a irmedin : irmedüm A, D, E,

4 a kıldı : ħaldum A, D, E

4 b nālān : ğiryān A, E, E

Mef^cülü / fâ^cilâtü / mefâ^cilü / fâ^cilün

- 1 Hattuñ irişdi bende-i fermānunam daḥi
Zülfün mişāli bī-ser ü sāmānuñam daḥi
- 2 Yanuñca sāye-veş salınur nice rû-siyāh
Ben ḥāksār-ı serv-i hırāmānuñam daḥi
- 3 Cāndan egerçi tiğ-i ğamuñ kaldı nā-ümīd
Ümmīd-vār-ı va^cde-i ihsānuñam daḥi
- 4 Bezm-i vişālūñe kaçan irem ‘aceb senūñ
Ben ḥod mülāzım-i seg-i der-bānuñam daḥi
- 5 Gelmez ḥaṭuñla baña ‘Aṭāyī-sıfat ferāğ
Aşufte-hāl-i zülf-i perişānuñam daḥi

Fe'ılātün / fe'ılātün / fe'ılātün / fe'ılün

- 1 Bezme geldükce tutup ٲoluya cānānumuzı
Ol bahāneyle biraz oyalaruz cānumuzı
- 2 Lāle gibi Şeb-i miĥnetde ƙalur dem-beste
Görmese dil eger ol mihr-i dirāŐānumuzı
- 3 Rāh-ı 'aŐkuñda bize bedreƙadur āteŐ-i āh
Tutmasa ĥār-ı ta'alluƙ nola dāmānumuzı
- 4 Ahdümüz tā öliceƙ cām-ı gamuñ çekmek idi
Senüñ cevruñ Őıdı peymāne-i peymānumuzı
- 5 Nola yaş dökse 'Aṫāyī gibi hicründe gözüm
Nār-ı sūzān-ı firākuñ ƙurıdur ƙanumuzı

234 A 90a,B 70a,C 70a,D 90b,E 75b

4 a ahdümüz : ahdimiz A,E

5 a dökse : dolsa A,B,C

Fā'īlātūn / fā'īlātūn / fā'īlātūn / fā'īlūn

- 1 Reng-i berg-i sebzden açıldı gül peymānesi
Gülşeni tutdı hezāruñ na'ra-i mestānesi
- 2 Hākda medfūn olan humdur piyāz-ı lāle kim
Çıkdı içinden Cem'ūñ bir sāgar-ı şeş-hānesi
- 3 Murg-ı dest-āmūzdur bülbül meger kim bāgda
Destin açmış gül tutar keffinde erzen dānesi
- 4 Bülbül-i bī-çāneyi gör kim hayāl itse güli
Eşk-i çemenden döner gird-āb-ı hūna lānesi
- 5 Reng-i hākisterde seyr iden 'Atāyī bülbüli
Didi yanmış ol muhabbet şem'inūñ pervānesi

Mef'ülü / fâ'ilâtü / mefâ'ilü / fâ'ilün

- 1 Hânemde kal didüm gice ol yâre kalmadı
Hayfâ ki gitdi derd-i dile çâre kalmadı
- 2 Cevr itmek ile şandı ki gönüm kala o yâr
İtdüğine anuñ dil-i bî-çâre kalmadı
- 3 Çeşmüm 'alîl oldı ögitedükce tâb-dâr
Ruhsâr-ı yâre tâkat-ı nezzâre kalmadı
- 4 Tîg-i firâkı itmede her dem derünü çâk
Sînemde gerçi bir görünür yâre kalmadı
- 5 Geldi kabâ-yı hüsni baha kadd-i yâre rest
Andan 'Atâyî hublara bir pâre kalmadı

236 A 90b, B 70a, C 70b, D 90b, E 76a

1 a ol yâre : agyâre D

2 b bî-çâre : âvâre B, C

5 b bir : - B, C

Mefā'īlün / mefā'īlün / mefā'īlün / mefā'īlün

- 1 Pür itdi künc-i şaşkuñ hâtır-ı vîrānemüz şimdi
Nesi var idügin bilmez dil-i dîvānemüz şimdi
- 2 Fıtil-i dāğ-ı dil yandı eritdi bagrumuz yağın
Münevver oldı bir kandil ile gam-hānemüz şimdi
- 3 Fūrüg-ı bāde eyler rüz u şeb dil-hānesin rüşen
Bizüm hürşid-ü mâha ta' n ider peymānemüz şimdi
- 4 Şeb oldı gün kavuşdı ol dem olur mı 'aceb yā Rab
Bizümle sîne-ber-sîne ola cānānemüz şimdi
- 5 'Atāyî sāğar-ı bezm-i ezel şevkini añdukça
Çalar yirden yire kendin dil-i mestānemüz şimdi

237 A 90b, B 70a, C 70b, D 91a, E 76a

3 a bāde : hāne A, D, E

Meḥ'ulü / fā'ılātü / mefā'ılı / fā'ılün

- 1 Sāki bizüm olup yine rengin 'izār-ı mey
Germ oldı meclis irdi meger nev-bahār-ı mey
- 2 Bir kez lebün emen kişi döymez firākuña
Elbette derd-i ser virür ey mehşumār-ı mey
- 3 Rindān ki 'ays ide gıceyi gündüze katup
Mihr ü mehe döner kadeh-i zer-nigār-ı mey
- 4 Rıtl-ı girān çeken döker elbette sım-i eşk
Ol sime bozılır zer-i kāmıl-'ayār-mey
- 5 Olsak 'aceb mi bezm-i meyün bāde-āveri
Çekmez 'Atāyī 'ākıl olan intizār-ı mey
- 6 Tāc-ı habābı çünki giye şehr-yār mey
Ola hezār Cem nola hıdmet-kār-ı mey
- 7 Meclisde bāde kalmayınca bāde arar ol
Bir dem 'Atāyī çekme yürü intizār-ı mey

238 A 91a, B 70b, C 70b, D 91a, E 76a

1 b meclis : - A, E

1 b nev : kim A, E

6, 7 : - A, B, C, D, E

Mefā^cilün / fe^cilātün / mefā^cilün / fe^cilün

- 1 Kıyās eylemeñüz Yūsuf ile Kays'a beni
Ne zen beni sever aslā ne ben cihānda zeni
- 2 Yinür mi şanduñ idi 'aşk lezzetin ey Kays
'Aceb mi kāse-şikest eylese nigār seni
- 3 Günāh için atılır şuya diyü bende-i şāh
O yār gark-ı yem-i 'aşk ider gönül vireni
- 4 Özi bilür eger itmezse hıdmatın şimşād
Yirine diksün o naħl-ı ümid-i nārveni
- 5 Pür eyle genc-i muħabbetle kalb-i vīrānı
'Atāyī gibi dilā tā ki gönül ola gani

239 A 91a, B 70b, C 70b, D 91a, E 76b

4 a hıdmet : hizmet A, E

Fe^cilātūn / fe^ciIātūn / fe^cilātūn / fe^cilūn

- 1 Hoş tutar gânzeleri zaḥm-ı dil-i nālānı
Gūyiyā sūzen ile anı diker müjgānı
- 2 Sīnemūñ nālelerin kesse nola eşk-i revān
Olsa ter çıkmaz olur çünki defūñ efgānı
- 3 Gice meclisde defūñ üstine kân eyledi cām
Sāki-i bezm ‘aceb mi ele virse anı
- 4 La^clūñūñ var ise hemşiresidür duḥter-i rez
Şanma āvāre görünce anı kaynar kânı
- 5 Besleye dahi ‘Aṭāyī niçe bīkr-i ma^cnā
Eger olursa kemāl-i kerem-i Rabbānī

240 A 91a,B 70b,C 71a,D 91b,E 76b

2 b olsa : ol B,D, ola C

3 a cām : cānum B,C

3 b - 4 b yer deḡiştirmiş B

Mef'ûlü / fâ'îlâtü / mefâ'îlü / fâ'îlün

- 1 Pür kıldı tîr ü seng-i cefâ cism-i lâgarı
Seyr eyleyen şanur beni nahl-ı şanevberî
- 2 Sâgarda görse dil nola ruhsârın ol mehûn
Dirler ki tıfla zâhir olur şîşede perî
- 3 Rindâne oldu sâgar-ı mey sadr-ı meg-gede
Câm-ı cihân-nümâ vü serîr-i Sikenderî
- 4 Sen nahla tîg ü seng-i cefâ oldu berg ü bâr
Gel bezm-i 'aşka berg ü nevânı getür beri
- 5 Vaşf itmek ile nakşını her bir kul oğlunuñ
Oldı 'Atâyî cöngümüz eşkâl defteri

241 A 91b,B 70b,C 71a,D 91b,E 76b

3 b nümâ : nümâyı E

4 b berg : bezm A,E

Mef^cülü / fā^cilātü / mefā^cilü / fā^cilün

- 1 Elden ele koyup bu dil-i guşsa-perveri
Ser-geşte eyledi bizi şehriñ güzelleri
- 2 Kaçmaz esir-i zülfi-girih-giri bā-huşuş
Pür-ham saçı gibi ola bir bakıcak yiri
- 3 Olsa eger gidermege bir çäre guşsayı
Rez duhterine olur idük biz de müşteri
- 4 Mest itmege hezār-za^cifi nihāl-i gül
Arz itdi zehr-i guş ile āguşte-sāgarı
- 5 Güyā ‘Aṭāyī nāmesidür bülbulün güle
Kim päre päre itdi sabā gonca-i teri

242 A 91b, B 71a, C 71a, D 91b, E 76b

3 b olur idük : olurıduğ B, C, D

Mef'ülü / meâ'ülü / mefâ'ülü / fe'ülün

- 1 Ağyāre açılmaz bilürüz gerçi dehānı
Tanburanuñ orta kılıdur müy-ı meyānı
- 2 Ya Rab niçe 'ayyārdur ol ğamze-i kāfir
İki göz arasında güm itdi dil ü cānı
- 3 La'lindeki hālin görüp ümmīde düşer dil
Beklense kirāsūñ irişür zevki zamānı
- 4 Uğrar dil-i mestāne ağır hasteligine
Kaldurmaz ise şubḥ olıcağ ritl-i girānı
- 5 Cān sohbetin itdük bu gice yine 'Aṭāyī
La'l-i leb-i yār ile idüp 'ayş-ı nihānı

243 A 91b, B 71a, C 71a, D 92a, E 76b

3 a ümmīde : ümmīd B

3 b zevki zevk ü A, E

Mef^cülü / mefā^cilü / mafā^cilü / fe^cülün

- 1 Hāb üzre iken koşdı dimişsin o meyānı
Hayr ola düşüñse eger ey Yūsuf-ı sānı
- 2 Bī-çāre olup derd ile kalmadı mecālüm
Sākı berü gel kalduralum rıtl-ı girānı
- 3 Teb-hāle degül cān ile hemşiredür ol leb
Gördükde dil-i zārı hemān kaynadı kanı
- 4 Hakkā ki eger ^caşıkına rāst gelür ise
Kālā-yı vişāle vire nakd-i dil ü cānı
- 5 Şeftālū recā itdüm idi yolda ^cAṭāyī
Ol nahl-ı revān didi degül şimdi zamānı

244 A 92a, B 71a, C 71b, D 92a, E 77a

2 a derd ile kalmadı : kalmadı derd ile A, E

5 b şimdi : - B

Mefā^cīlūn / mefā^cīlūn / mefā^cīlūn / mefā^cīlūn

- 1 Koyupdur sīnem üzre dāğ-ı surhum biriki pulı
Efendi mansıb-ı aşkuñda budur tahte maşsūli
- 2 Gelüp cāna hayālin gitdi naqd-ı cakl u hūş elden
Ziyāde vāridinden ehl-ı aşkuñ harc-ı ma^ckūli
- 3 Elinde sūbha-ı mercān dilinde ta^cne-ı rindān
Eli ağızına uymaz ta^cn ider gör zāhid-ı gūli
- 4 Bu meclisde aceb mi cām-ı işret akşine dönse
Kaçan mest olsa sākı fark ider mi sağdan solı
- 5 Esīr-ı firkat-ı yārem garīb ü zār u bīmārem
Meded kābil midür görmek yine ol tarz-ı maqbulı
- 6 Atāyī ben geçerdüm Rūm ilinūñ merhabāsından
İrağdan seyr idebilsem civānān-ı Sitanbulı

245 A 92a, B 71a, C 71b, D 92a, E 77a

4 b sağdan : sağ ile A, D, E

Fā^ˆilātün / fā^ˆilātün / fā^ˆilātün / fā^ˆilün

- 1 Nüş iderken zehr-i kahr-ı dürd-i devr-i miñneti
Dil götürmez hāşılı rıtl-ı girān-ı minneti
- 2 Her sebük-ser kadr ile irgürdi başın göklere
Tāli^ˆi gör rif^ˆate ser-māye oldu hiffeti
- 3 Bir sakīli yār idersin ey felek alup elin
Sür^ˆat ile devr idüp bāri götürseñ sıķleti
- 4 Yirleşür yirinde sarsıldıķca haşm-ı na-be-kār
Zelzeleyle oldu müstahkem esās-ı devleti
- 5 Sāgar-ı ˆayş u safā elde bu deñlü eglenür
Baña geldükce nedür devr-i zamānuñ sür^ˆati
- 6 Rūha rāhat virmez elbette girān cānlarına
Eylesen tenhā perī-rüyān ile cān şöbeti
- 7 Derd-i ser virdi ˆAtāyī'ye humār-ı hicr-i yār
Şimdi görseñ görmedüģe döndi cām-ı vuşlatı

246 A 92a, B 71b, C 71b, D 92b, E 77a

1 a kahr-ı : kahrı B, A

1 b dil : ol D

4 a nā-be-kār : nān-kār C

7 b görmedüģe : görmedige A, E

Mefā'īlün / mefā'īlün / mefā'īlün / mefā'īlün

- 1 'Aceb mi eylesen̄ kaṭ'-i menāzil görmege yāri
Yine gerdünelerle çarha tutduk tīg-i kühsarı
- 2 İrişdürmez beni ser-menzil-i maqşūduma gerdün
Koşarsa eşheb-i subh ile şeb-diz-i şeb-i tāri
- 3 Mekānum çarh-ı çārum hem-demüm 'İsā olur güyā
Gelürse yanuma ol evc-i hüsñün mihr-i envāri
- 4 Nola bād ile gerdān-āsiyābe dönse gerdüne
Sabādan tiz-rev sür'atde her bir esb-i reh-vāri
- 5 Firāk-ı gül-izārumda beni seyr eyleyen dirler
Kafes gerdünedük güyā 'Aṭāyī bülbül-i zāri

247 A 92b, B 71b, C 71b, D 92b, E 77a

2 a ser : bir D, - B, C

3 b ol evc-i hüsñün : yār-ı evc-i A, E

3 b hasñün : - A, D, E

3 b mihr : - B

4 a gerdān : gerdāne B

Mefā^cilün / mefā^cilün / mefā^cilün / mefā^cilün

- 1 ^cAceb mi haymeden tercih idersem zıll-i eşcārı
Murakka^cdan gerek şahān-ı ^caşka çetr-i jengārı
- 2 Şafā-yı tab^c ile peşmīne-püş olduğudur bīdūn
Alup zevkin göre hiç fevt ider mi seyr-i enhārı
- 3 Meger kim rüz-ı Hızr oldu irişdi sebze-i zībā
Elinde tāziyāneyle yüritdi cümle ezhārı
- 4 Hezāruñ cezbē-i ^caşkı çıkardı başdan āhir
Degül bī-hūde çak böyle açılmak gonca-ebkārı
- 5 Mey-i ^caşka berāber mi olur te'siri şahbānuñ
^cAtāyī cān için ölmüşle bir olur mı bāzārı

248 A 92b, B 71b, C 72a, D 92b, E 77b

1 b jengār : zengār A, D, E

3 a kim : ki D

3 b tāziyāneyle : tāziyānıyla B, C, D

Fe^cilātün / fe^cilātün / fe^cilātün / fe^cilün

- 1 'Aşkına nüş idicek dil-berümün sāgarını
Didi cānlar meze meclisde şunup leblerini
- 2 Dil-i divāneyi gör bāde götürmez dir iken
Kaldurur rıtl-ı girānı göricek dil-berini
- 3 Göñlüme gelse hayāl-i lebi bī-hüş eyler
Mey-i gül-gün tutamaz hak bu ki anuñ yirini
- 4 Kaşı cādū gözi sāhir hat u hāli fitne
Leşker-i şīve ile aldı gönül kişverini
- 5 Fikr-i la^cl ile şu demler ki 'Aṭāyī ola hāk
Teb-i gam-hastasına içüreler cevherini

249 A 92b, B 71b, C 72a, D 93a, E 77b

4 a kaşı : katı B, C, D

5 a Fikr-i la^cliyle 'Aṭāyī k'ola şol demler hāk A, D,

5 b içüreler : içüremez A, D, E

Mef^cülü / mefâ^cillü / mefâ^cilü / fe^cülün

- 1 ‘Āşık heves-i vuslat-ı yār eylesün mi
Ölsün mi ‘ilāc-ı dil-i zār eylesün mi
- 2 Bî-gānelere uydı sefer ‘azmin idüp yār
Āvāre gönül terk-i diyār eylesün mi
- 3 Eglenmedi hiç sīne-ı ‘āşıkda hadengi
Peykân-ı belâ cānına kār eylesün mi
- 4 Kaldurmağ için seg gibi ağıyār arañken
‘Āşık bulup ol kebgi şikār eylesün mi
- 5 Vā^ciz tatalum her sözün eyler eşer ammā
Dil-hasta-i gam def^c-i humār eylesün mi
- 6 La^clin ışırup hañçerini gösterür ol şüh
Hātır heves-i būs u kenār eylesün mi
- 7 Rüşvā-yı cihān itdi ‘Atāyî seni bende
Yār olduğ için hāsılı ‘ār eylesün mi

250 A 93a, B 72a, C 72a, D 93a, E 77b

4 : - E

5 a eyler eşer : eşer eyler D

6 a ışırup : ışırur A, E

Fe'îlâtûn / fe'îlâtûn / fe'îlâtûn / fe'îlûn

- 1 Cem gibi bezl iderüz herkese peymānemüzi
Devlet-i meyde görûñ himmet-i şāhānemüzi
- 2 Tîrûñe karşı turup sînemüzi çāk itdük
Ya'ni mihmān içün açduk der-i gam-hānemüzi
- 3 Murg-ı zîrek niçe yanına anun uğraya kim
Āsiyāb içre komış çarh-ı felek dānemüzi
- 4 Kūy-veş künc-i harābāta atarduk bulsak
Kendi hāline komazlar dil-i divānemüzi
- 5 Hüblar birbirine düşdi 'Atāyî biz de
Zāyi itdük ara yirde dil-i mestānemüzi

Mef'ülü / fâ'ilatün/ mef.'ülü / fâ'ilatün

- 1 Dil kim reh-i kazâda cân ile hem-dem oldu
Ser-menzile gelince balçıkdan âdem oldu
- 2 Nâm-ı nigû dilersen bî-nâm u bî-nişân ol
Şöhret murâd idenler rüsvâ-yı 'âlem oldu
- 3 Lâl eylese 'aceb mi 'uşşâkı hayret-i 'aşk
Hîç râz açar mı ol kim sultâna mahrem oldu
- 4 Cûş eyledükce gâhi dünyâya sığmayan dil
Yârûñ yanında şimdi bir katreden kem oldu
- 5 Minnet Hüdâ'ya lutf-ı üstâd ile 'Atâyî
Zâtuñ mükerrem oldu nazmuñ müselleme oldu

252 A 93a, B 72a, C 72b, D 93b, E 78a

1 b gelince : irince A, E

2 a bî-nişân : kem-nişân A, D, E

5 a Minnet 'Atâyî Hakk'a üstâd lutfı ile A, E

Mef'ülü / mefā'îlü / mefā'îlü / fe'ülün

- 1 Dil-dāre gönül dilde mekân eyleyemez mi
Cânāneyi cân içre nihān eyleyemez mi
- 2 'Uşşāka ne hā'il olur ey husrev-i hūbān
Bir āh ile biñ kühı revān eyleyemez mi
- 3 Tutmuş midur esrār-ı gülū-gīr-i muḥabbet
'Aşık ser-i kūyında fiğān eyleyemez mi
- 4 Bī-ṭākat iderse ne kādār ḥüsn-i-dil-ārā
Pīrān-ı gamı 'aşk-ı civān eyleyemez mi
- 5 Sad-merḥale devr olsa 'Atāyī der-i dil-dār
Dil himmet ile ṭayy-i mekân eyleyemez mi

Mef'ûlû / fâ'îlâtû / mefâ'îlû / fâ'îlûn

- 1 Câm-ı zücâca tâ ki mey-i nâb gelmedi
Çeşme fûrûg-ı nûr u dile tâb gelmedi
- 2 Vechi ne ola dîde terâzû degül midür
Kûy-ı nigâre gözden akan âb gelmedi
- 3 Bir şeb vişâl-i yâri getürdüm hayâlûme
Ol gice şubha dek gözûme hâb gelmedi
- 4 Nev-bâde-i şuhan özenür hasta-dillerüz
Hayli dem oldu tuhfe-i aḥbâb gelmedi
- 5 Yâd itmedi 'Aṭâyi bizi nâme ile yâr
Gülzâra noldı gonca-ı sîr-âb gelmedi

254 A 93b, B 72b, C 72b, D 93b, E 78a

2 a ola : oldu A, E

5 b noldı : nola A, E

Fe'îlâtün / fecîlâtün / fe'îlâtün / fe'îlün

- 1 Vaşl-ı yārün çekilüp 'ıydda nâ-kâmlığı
Döndi ol tıfla gönül olmaya bayrâmlığı
- 2 İltifât itdi açıldı bize halvetde o yâr
Hüb imiş bilmez idük hak bu ki hammâmlığı
- 3 Sîm-keşler gümüşi çekdi çevirdi vâfir
Yâre öykünmek ile zâhir olup hâmlığı
- 4 Ehl-i dil hakkına çok hayr dimez ehl-i riyâ
İhtiyâr eylese 'âşık nola bed-nâmlığı
- 5 Zühdine bakma 'Aṭâyî gibi rindün şimdi
'İyd irişsün göresüz yine mey-âşâmlığı

Mef'ülü / fâ'ılâtü / mefâ'ılü / fâ'ılün

- 1 Döysün mi āh-ı serde civānuñ mülāyimi
Yitmez mi tāze verde havānuñ mülāyimi
- 2 Tuymaz kıyās eyleme nāzūkdür incinür
Yāre tokınma hoşdur edānuñ mülāyimi
- 3 'Āşıkda himmet olmasa āh eylemez eser
Tiri ne deñlü ata kemānuñ mülāyimi
- 4 Zāhid huşūnet itmese de bezmi tağıdur
Gülzāra hayr ider mi şitānuñ mülāyimi
- 5 Farq eylemez 'Aṭāyi gedā-yı bürehne-ten
Ya kara çul ola ya 'abānuñ mülāyimi

256 A 94a, B 72b, C 73a, D 94a, E 78b

1 a döysün : döymesün D

5 b ya 'abānuñ : bāg-bānuñ D

Mefā'īlün / mefā'īlün / mefā'īlün / mefā'īlün

- 1 Şurāhi-ves muhabbet 'aşıkuñ bağrını hūn itdi
Dilin dem-beste cānın hasta bahtın ser-nigün itdi
- 2 Olup her sālike irşād-ı pīr-i 'aşk bir yoldan
Kimi sahrāya düşdi kimi 'azm-i bī-sütün itdi
- 3 Zalām-ı hevlnāk-ı deşt-i hayret ola mı hā'il
Ana kim pertevin şem'-i hidāyet reh-nümün itdi
- 4 Meded sāki yitişdür ol şarāb-ı rāhat-efzāyı
Teb-i tāb-ı sitem ben hastayı gāyet zebün itdi
- 5 'Atāyī şerha kesdi dağ yakdı kanlu yaş dökdi
Bir iki günde 'aşkuñ anı merd-i zū-fünün itdi
- 6 Muhabbet sağarın nuş eyleyüp dil ser-nigun itdi
Tehi peymanesin pūr nuş-ı camı lale-gun itdi
- 7 Bakup hayran olanlar nakş-ı na-hem-var gerduna
İnandı saye-i divare izhar-ı cünun itdi

257 . A 94a, B 72b, C 73a, D 94a, E 78b

6,7 : - A, B, C, D, E

Mef'ülü / mefâ'ilü / mefâ'îlü / fe'ülün

- 1 Yazdurma görüp bāde içerken dil-i zārı
Ey şahne yazılsun hele bir pāre humārı
- 2 Baksa dil-i 'uṣṣākı nola ol şeh-i hūbān
Lāzım degüle neyler i illerde hiṣārı
- 3 Ol gamze gibi olmaya hūn-rīz fedāyī
Yokdur ham-ı zūlfi gibi ser-bāz feṣārı
- 4 Kūyına iletduñse peyāmum benüm ey yār
Her adımuna Ka'be şevābın vire Bārı
- 5 Ugrarsañ eger bād ile ey hāk-i der-i yār
Luṭf eyle başup geçme ten-i zār u nizārı
- 6 Seyr eyle 'Atāyī haṭ-ı ruhsārını yārūñ
Görince olur dā'ire-i nişf-ı nehārı

258 A 94a, B 73a, C 73a, D 94a, E 78b

5 b başup geçme ten-i zār u nizārı ? - D

5 b ten : dil A, E

Müfte^cilün / mefā^cilün / müfte^cilün / mefā^cilün

- 1 İşledi cāna gānzeler līk eger belürmedi
Tīr-i kazāyımış meger geçdügi yir belürmedi
- 2 Gelmedi ol büt-i çigilāh iderüz muttaşıl
Rūzı şeb itdi dūd-ı dil necm-i seher belürmedi
- 3 Dilde hevā-yı gonca-fem dīdede eşk dem-be-dem
Dökdi bahār naḥl-ı gām mīve-i ter belürmedi
- 4 Gelmege bezme ol perī şalmış idi kebūteri
İrmedi sīt-i şeh-peri hīç haber belürmedi
- 5 Gönderdi gitdi zār ile diller o gül-^cizār ile
Öldi ki intizār ile kāfileler belürmedi
- 6 Yol gözedür bu çeşm-i ter gelmedi peyk-i nāme-ber
Seyl-i sirişkümle meger rāh-güzār belürmedi
- 7 Hāk-i rehin ^cAtāyiyā kılmadı çeşme tūtiyā
Gelmedi kāşid-i şabā hergiz eger belürmedi

259 A 94b, B 73a, C 73a, D 94b, E 79a

- 1 a işledi : başladı B, C
- 1 b geçdügi : geçdigi B, C
- 3 b bahār : bahārı B
- 3 b gām : - C

Mefa'îlün / mefa'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün

- 1 Göl açıldı derildi gülşene hüsn ü bahâ ehli
Koparsunlar yine her güşeden şavt u nevâ ehli
- 2 Vişâlün isteyenler tâb-ı meyle kelle-germ olsun
Hemân yüz kızdurup def'-i hicâb itsün recâ ehli
- 3 Kalur mı duhter-i rez güşe-i mey-hânede seyr it
Sebûlarla çekildi şahn-ı gülzâre şafâ ehli
- 4 Şadâ-yı bûlbûle gül-bang-ı bûlbûl 'âşıkâ besdür
Mugannîlerle varsun 'ayş u nûş itsün gînâ ehli
- 5 'Atâyî devr-i gül âzâdelük eyyâmıdır şimdi
Habâb-ı mey gibi hep bâdeye düşdi hevâ ehli

260 A 94b, B 73a, C 73b, D 94b, E 79a

1 b şavt : şît A, E

3 b çekildi : çekilsün A, E

Mefā'ılün / fe'ılātün / mefā'ılün / fe'ılün

- 1 Girince rakşa kılıçlar o şüh idüp bāzı
Cigerde oynadı çak nevk-i hançer-i nāzı
- 2 Şikār iderdi dil ol kebgi bāz-ı himmetle
Gözini bağlamasa gamze-i füsün-sāzı
- 3 Göñüllü bende olup şāh-ı gonca kāmetine
Haç-ı 'ızārına lāle kul oldu pervāzı
- 4 Görüp bu āteş-i āhum egilmedi gitdi
Nihāl-i ser-keş imiş kām-et-i ser-efrāzı
- 5 'Atāyī san'at-ı eş'ar-ı hāfızānumdur
Kabā-yı nazm-ı belāgat-tırāze Şīrāzī

261 A 94b, B 73a, C 73b, D 95a, E 79a

1 a bāzı : nāzı D

4 b ser-efrāz : füsün-bāz A, E

Mef'ülü / mefâ'îlü / mefâ'îlü / fe'ülün

- 1 Dil husrev-i hübân bilür ol şâh-ı nihâdî
Geyse yaraşur farkına destâr-ı kubâdî
- 2 Defterde 'adû nâmını bilsem niye yoqlar
Anuñ dañi ey şüh-ı cihân var mıdur adı
- 3 Bâzâra gelüp her yaña mestâne nigâh it
Birbirine ur kâr-geh-i kevn ü feşâdî
- 4 Açıldı nice yâre gidüp mûhre-i dâgum
Nerd-i gam-ı 'aşkuñ katı çok oldu güşâdî
- 5 Bir bûse için cânuma kaşd itdi 'Atâyî
Haklaşmak imiş 'âşık-ı zâr ile murâdî

262 A 95a, B 73b, C 73b, D 95a, E 79a

5 b imiş : çün imiş A, E

Mef'ülü / fâ'ilâtü / mefâ'ilü / fâ'ilün

- 1 Dil kim şafâ-yı bâtın ile 'âlem eyledi
Bir kaḫre meyle kendüyi reşk-i Cem eyledi
- 2 Yâr ile bezmümüz görüp öldürdi ta'n ile
Geldi rakib sūrumuzı mâtem eyledi
- 3 Evzâ'-ı bî-mülâhaza-ı çarḫ-ı pîre-zen
Ser-rişte-i murâdı ham-ender-ḫam eyledi
- 4 Hūn-ı dili gubâr-ı ḡamı sîne-i figâr
Cem'itdi kendüden yine bir merhem eyledi
- 5 Biz de 'Atâyî vuşlat ile ser-firâz idük
Tokındı kelle-küb-ı sitem sersem eyledi

263 A 95a,B 73b,C 74a,D 95a,E 79b

2 a Yâr ile görüp bezmümüz öldi reşk ile A,E

Mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün

- 1 Cebînüñ şafhasında ol ki cāna iki nün yazdı
Bu ben āvāreyi ser-defter-i ehl-i cünün yazdı
- 2 Muḥabbet bezmini telḥ itdügıyçün kâtib-i kudret
Raḳībünñ nāmı gibi ḥaṭ-ı la'îlün ser-nigün yazdı
- 3 Yed-i kudret gülistān şafhasına tarḥ-ı nev şaldı
Gelüp faşl-ı bahārı bir bisāṭ-ı sebze-gün yazdı
- 4 Perişān zülfi yārünñ düşürünce ḥayli 'uşşākı
Dil-i zārı şeh-i 'aşka gulām-ı enderün yazdı
- 5 'Atāyî nazm ile kılduñ musahḥır ol perî-zādı
Meger efsāne dirken kil-k-i şehḥāruñ füsün yazdı

264 A 95a,B 73b,C 74a,D 95b,E 79b

1 b bu ben : bütün A,E

Fâ'îlâtûn / fâ'îlâtûn / fâ'îlâtûn / fâ'îlûn

- 1 Humları surh ile mâl-â-mâl kılma mül gibi
Şevk ile varuñ nişâr it ibn-i vakt ol gül gibi
- 2 Olma zülf-i yâr-veş çengâl-dest ü tîre-dil
Pâyüñî dâmân-ı istignâya çek kâkül gibi
- 3 Nâfi' ol cem' eyleyüp kendüñ mişâl-i sünbüle
Yok yire varuñ perîşân eyleme sünbül gibi
- 4 Surh-rüy olma çeküp cām-ı şarâbı lâle-vâr
Bülbül-âsâ nâr-ı gamla beñzüñ olsun gül gibi
- 5 Deşt-i miñnetde 'Atâyî darbet-i hâr-ı belâ
'Âşîka esrâr-ı 'aşkı söyledür bülbül gibi

A 95b, B 73b, C 74a, D 95b, E 79b

2 a dest ü : dest A, D, E.

4 a Surh-rüy ol çek şarâbın cāmıñ ey dil lâle-veş A,

3 b sünbül : kâkül D

Mer^cülü / mefâ^cilü / mefâ^cilü / fe^cülün

- 1 Câm-ı Cem'i aldum ele dil şevk ile taldı
Bağduğca ol âyineye dünyâ benim oldu
- 2 Dil derdine dermân arayan 'âşık-ı şeydâ
Sür^catle gidüp küyünü bir lahzada buldı
- 3 Bir lem^casına kâni^c olur dîde irakdan
Câm-ı mey-i 'işret ezeli böyle görildi
- 4 Ebnâ-yı zamân san^cat idüp resm-i cefâyı
Takvîm-i kühen gibi fütüvvet unudıldı
- 5 Düşdi işigi hâkine dil yârûn 'Aţâyî
Ol seng-dile yalvarı yalvarı yorıldı

266 A 95b, B 74a, C 74a, D 95b, E 80a

5 a yârûn : kaldı A, E

Fe' ilātün / mefā' ilün / fe' ilün

- 1 Göricek ben esîr-i hicrānı
Aldı şatdı o Yūsuf-ı şānı
- 2 Öykünür oldu gamze-i yāre
Açdılar hayli tīg-i bürrānı
- 3 Hatı yaklaşmayınca çıkmaz yār
Begler eyler ikindi dīvānı
- 4 Zevrak-ı çeşümü sulandurdı
Tābiş-i mihr-i rüy-ı rahşānı
- 5 Dil-i mecrūhumuz virtür cānın
Naqd-i cāna gelürse peykānı
- 6 'Iyddur vaşlı rüzedür hicri
Yevm-i şek rüz-ı va'd-i ihsānı
- 7 Seng-kalbi 'Atāyī gevher ider
Gösteren cām-ı la'l-i rümmānı

267 A 95b, B 74a, C 74a, D 96a, E 80a

5 a cānın : bir baş B

6 a vaşlı : vaşl D

7 b gösteren : gösterür A, E

Meḥ-ülü / fā'ılātü / meḥā'ılı / fā'ılün

- 1 Şiše sākız şarābı ile itdi kulkulı
Bülbül sadā-yı bülbüle sāgar sākız güli
- 2 Hicrān şebinde çıkmaya dilden sipāh-ı gam
Tutmazsam elde meş'ale-i sāgar-ı müli
- 3 Zülf-i nigāra var ise meşşatadur bahār
Bir la'ı-şāne eyledi berg-i karanfili
- 4 Kaşd-ı cefā idüp bize ol şüh-ı nev-tırāş
Berg-i gül içre itdi nihān süde-fülfüli
- 5 Gencine-i kanā'ate mālİK olup hemān
Açma 'Atāyī kimseye bāb-ı tevekküli

268 A 96a, B 74a, C 74b, D 96a, E 80a

4 b süde-fülfül : tūde-i gül A, D, E

Mütefā^cilün / fe^cülün / mütefā^cilün / fe^cülün

- 1 Gam-ı ʿaşkuñ ile gamzeñ dile çok cefālar itdi
Bize neylediyse cānā yine āşınalar itdi
- 2 Dañi meclis evvelinde buradan çekildi Cemşid
Yine cām-ı Cem şafāsın güzelüm gedālar itdi
- 3 Nice bende olmayam ben ki o şeh geçüp giderken
Göz ucuyla çeşm-i pür-fen bize merhabālar itdi
- 4 Görüp çeşm-i bīgerānum güler ol şeh-ı cihānum
Ney-i nāle vü figānum işidüp şafālar itdi
- 5 Göre hiç yavaşdurur mı kulını o şāh-ı hūbān
Dil-i zār için ʿAtāyī şu kadar cefālar itdi

269 A 96a,B 74a,C 74b,D 96a,E 80a

3 a ki : gedā D

4 a şeh : şāh D

5 b şu : bu A,E

Fā'īlātūn / fā'īlātūn / fā'īlātūn / fā'īlūn

- 1 Atdı gamzeñ cāna tīr cānsitānın bulmadı
Zāhir olmadı eṣer hergiz nişānın bulmadı
- 2 Söyleşürlerdi meṭā'-ı vaşlın ol muğ-peçenūñ
Neylesün bī-diller anuñ tercemānın bulmadı
- 3 Būlbūl-i dil-sūz-ı hicr ü serdī-i aḡyārdan
'Arz-ı hāle ol gülnūñ aṣlā zamānın bulmadı
- 4 'Aşıkına rāst gelseydi iderdi terbiyet
Hayf ile ol servai ser-keş bāḡ-bānın bulmadı
- 5 Lezzet-i 'aşkı 'Aṭāyī nice inkār eylesün
Niçe meh-rū buldı ammā mihr-bānın bulmadı

270 A 96a,B 74b,C 74b,D 96b,E 80b

2 a vaşlın : vaşlını B,C,D

3 b hāl : hāk B

4 a terbiyet : tīz-dest A,E

5 a eylesün : itsün D, itmesün B

Mef'ülü / fā'ilātü / mefā'ilü / fā'ilün

- 1 Bād oynadınca şu'le-i cevväle-i güli
Pervane-vār eyledi perrende bülbülü
- 2 Güller gurūr-ı hüsn ile meşgül-i mest-i nāz
Bülbül niyāz ide ide arturdu gülgülü
- 3 Bilmez benüm ne çekdüğüm ol mest-i fitne-cū
Öldürmeyince tīg-i nigāh-ı tegafülü
- 4 Seyl-i revān ebr-i cefā şöyle geldi kim
Şad-çāk kıldı dāmen-i küh-ı tahammülü
- 5 Bir gonca-ı tebessüm ile la'lı-i dil-rübā
Virdi 'Atāyī bezme şafā-yı gül ü müli

271 A 96b,B 74b,C 75a,D 96b,E 80b

1 b Perende itdi şevk ile gülşende bülbülü B

Fā'īlātūn / zfā'īlātūn / fā'īlātūn / fā'īlūn

- 1 Bir bakışda bildi çeşmün 'āşık-ı bî-çāreyi
Bakıcıdan yeg bilür hāl-i dil-i āvāreyi
- 2 Gördi kim sünbüllerün olmaz keş-ā-keşden halās
İki böldi tīg-i firkat bu dil-i pür-yarayı
- 3 Duhter-i rez mahremi halvet-serāy-ı mey-gede
Öldi gitdi bādesiz hakkına koñ mey-hāreyi

272 A 96b,B 74b,C 75a,D 96b,E 80b

x : Nüsha-i muşannıfde dañi nā-tamām bulındı B,C
(der-kenār)

2 a olmaz : oldı A,E

3 a mahremi : mahrem A,E

Fā^cilātūn / fā^cilātūn / fā^cilātūn / fā^cilūn

- 1 Dil virenler şamma kim cānana teshīr eyledi
Yok yire ol dil-ber-i ra^cnāyı dil-gīr eyledi
- 2 Kuvvet-i bāzū-yı Ferhād itmedi hārāyı çāk
Āteş-i ‘aşk-ı muhabbet taşā te’sīr eyledi
- 3 Gördi Mecnūn cūşış-i deryā-yı şevkın şiddetin
Lenger-i sabr u sūkūnı bozdı zencir eyledi

273 A 96b,B 74b,C 75a,D 97a,E 80b

x : Bu daħi nā-tamām bulındı B,C (der-kenār)

TĀRĪHLER

Tārīh-i intikāl-i merhūm vālid¹

Mefā'ılün / mefā'ılün / fe'ülün

- 1 Bu hāristān-ı dehr-i bī-bekādan
Gūlistān-ı cināna gitdi Nev'ī
- 2 İdüp pervāz murg-ı cān-ı pāki
Kadīmī cālemine gitdi Nev'ī
- 3 Fezā'il gencin itmişdi güşāde
Dirigā ol deri berkitdi Nev'ī
- 4 Didi ervāh-i kudsī āna tārīh
Cinān gülzārını cāy itdi Nev'ī (1007)

1 A 96b, B 75b, C 75b, D 97a, E 81a

1 : - A, B, E, Tārīh-i vefāt-ı Nev'ī Efendi pedereş D

Berā-yı müderris Ebū Bekir Efendi¹

Mefā'īlün / mefā'īlün / fe'ülün

برای وصل حق بو بکر افندی
 و ترک دار فانی کشت امشب

مطابق کفت تاریخ وفاتش
 شده بو بکر افندی واحد رب

(1016)

Nihāl-i devha-i vücūd oğlum Muhammed'e¹

Mefāc̄ilün / mefāc̄ilün / fe^{c̄}ülün

1 Seher gün gibi toğdı çün Muhammed
Kabül oldu sūz-ı dil subh-gāhı

2 Degül mi bu tıfla delil necābet
Ki tārīh ola mahz-ı luṭf ilahi (1019)

3 A 97a,B 75b,C 75b,D 97a,E 81a

1 : - A,E, tārīh D

Tārīh-i Vakf-ı Kandīl¹

Mefā'īlün / mefā'īlün / fe'ulün

- 1 Zihī kandīl-i nūrānī ki eyler
Zebān-ı hāl ile tesbīh ü tehlīl
- 2 Delīl olmağ için ehl-i salāha
Firūzān olup oldı vaqfı tescīl
- 3 Hüdāyā menzilin kandīl-i nūr it
Şu cān kim eyledi bu hayrı tekml
- 4 Du'ā idüp 'Atāyī didi tārīh
Sabāh-ı haşre dek yansun bu kandīl (1017)

4 A 97a, B 75b, C 75b, D 97a, E 81a

1 : - A, E tārīh D

3 a olup oldı : oldı olup A, D, E

Berā-yı Çeşmehā-yı İskender Pāşā Mīr-i Mīrān-ı Silisre¹

Mefā'īlün / mefā'īlün / mefā'īlün // mefā'īlün

- 1 Revān itdi bu gün ser-çeşme-i ihsānı dünyāya
Vezīr-i pāk-meşreb āb-ı rüy-ı mülk-i 'Osmānī
- 2 Sikender-nām Āşaf-menķabet pāşā-yı Cem-rütbet
Ki fehm-i re'y ü tedbīrinde 'āciz 'aql-ı Yūnānī
- 3 Emīn olmazdı ser-ħad fitneye ye'cūc-ı a'dādan
Eger sed çekmeseydi āhen-i şemşīr-i bürrānī
- 4 Bi-ħamdillah Silisre bāğ-ı cennet gibi ħurremdür
Şalaldan rāyeti sāye mişāl-i ebr-i nisānī
- 5 Şehāb-ı luţfı ħurşīd 'Aţāyī feyzini gör kim
İşigin kıldı himme menba'ı lutf u saħā-kānı
- 6 'Aceb muhtāc idi āb-ı revāna ħalkı ol şehruñ
Akardı ağızı suyu lüle-veş şu görse 'atşānı
- 7 Revān itdi bulup ser-çeşmesin bir āb-ı cān-baħşuñ
Bekārı evlādı başdan olup tevfiķ-i Rabbānī
- 8 Be-nām-ı dest-i deryā-feyz gibi kaldı on çeşme
Muħassıl Hızr irişdi ħalka ol İskender-i sānī
- 9 Du'ā idüp 'Aţāyī didi tārīhin bu ħayrātuñ
Sikender buldı ihyā itdi ħakkā āb-ı ħeyvānı(1018)

5 A 97a, B 75b, C 75b, D 97b, E 81a

1 : - A, E tārīh-i çeşme D

Berā-yı Tecdīd-i Hammām-ı ʿatīk Behem İskender Pāşā¹

Mefāʿilün / mefāʿilün / mefāʿilün / mefāʿilün

- 1 Zihī pāşā-yı ʿālī-menziilet serdār-ı pür-şevket
Ki tutdı ser-be-ser āfākı İskender gibi nāmı
- 2 Gögüs gerdi ʿadūya karşı olup sedd-i İskender
Halel bulmuşken ābād eyledi ser-hadd-i İslāmı
- 3 Silisre şehrine geldükde taʿmīr itdi bir hammām
Ki oldı kubbe gerdūna hem-ser-i kubbe-i bāmī
- 4 Zülāl-i dil-pezirī münşāʿib Nīl-i mübārekdür
Kıbāb-ı mürtefiʿ güyā diyār-ı Mışır'un ihrāmı
- 5 Ruhāmī mevc uran enhār-veş tefriḥ-i rūḥ eyler
Görüp cennet şanur ādem bu cāy-ı rāḥat-encāmı
- 6 Meger kim müşteri kızdurmudur kārı bu hammāmuñ
Güzel seyr itdürür halvetde her şūḥ-ı gül-endāmı
- 7 Yapup mecrā-yı ābın kıldı yir yir çeşmeler ihyā
Yolında eyledi icrā zülāl-i feyz ü inʿāmı
- 8 ʿAṭāyī seyr idince didi tārīḥin bu āsāruñ
Yeñiden yaptı pāşā çeşmeyi hem eski hammāmı (1028)

6 A 97b, B 76a, C 76a, D 97b, E 81b

1 : - A, E, tārīḥ D

1 b ser-be-ser : ser-te-ser A, E

Dürr-i Şeh-vār-ı Saltanat Vilâdet-i Tārîh-i Şeh-zâde¹

Mefâ'ılün / mefâ'ılün / fe'ülün

- 1 Şeher toğdı sa'âdet maṭla'ında
Yine bir âfitâb-ı pertev-efşân
- 2 Yem-i ikbâlden geldi kenâra
Dür-i şeh-vâr derc-i 'adl ü ihsân
- 3 Nicedür dürretü't-tâc-ı selâtin
'Adîl-i gevher-i mühr-i Süleymân
- 4 Zuhûr itdi meger bir şâh-zâde
Olup şâh-ı cihâna fazl-ı Yezdân
- 5 Du'â idüp 'Aṭâyî didi târîh
Ola yâ Rab güzîn-i âl-i 'Osmân (1030)

7 A 97b, B 76a, C 76a, D 98a, E 81b

1 : - A, E, Tārîh D

Tārīh-i Şadāret-i 'Alī Efendi ¹

Mefā'ılün / fe'ılātün / mefā'ılün / fe'ılün

- 1 'Alī Efendi Anaṭolı'dan geçüp Rūm'a
Hilāl-i 'izzeti gün geldügince bedr oldu
- 2 Kemal ü ma'rifet erbābınuñ günü toğdı
Ki rüz u şāmı nümūdār-ı 'ıyd u kıadr oldu
- 3 Mufāsıd-i 'amel erbābınuñ olup kāsıd
Gürüh-ı ehl-i fesāda garīb gadr oldu
- 4 'Aṭāyī bendesi şādān olup didi tārīh
'Alī Efendi bu gün Rūm ilinde şadr oldu

(1030)

8 A 98a, B 76a, C 76a, D 98a, E 81b

1 : - A, E Tārīh D

2 a kemāl ü : kemāl-i B, C

2-3 yer değıştirmiş B

Tarih-i Diger Müşanın İleyh¹

Mef'ülü / fâ'ilâtün / mef'ülü / fâ'ilâtün

- 1 Kıldıñ Anatolı'dan Rüm ili şadrını cāy
Bulduñ şulüvv-i kadri şānuñda rif'atūñle
- 2 Oldı kemāle ragbet cūhelāya düşdā nekbet
Buldı cihān 'adālet hükmūñle diqqatūñle
- 3 Erbāb-ı rüşvet oldı mānend-i naqd-i kāsıd
Bozdı fezā'il ehli anları himmetūñle
- 4 Gūş eyleyüp bu hāli biñ şevk ile 'Atāyī
Didi efendi Rüm'a geldūñ 'adāletūñle

(1030)

9 A 98a, B 76b, C 76a, D 98a, E 82a

1 : - A, E, Tārīh D

4 a bu hāli biñ şevk ile : biñ şevk ile bu hāli B, C

Tārīh-i Gazā-yı Leh¹

Mef'ülü / mefā'îlün / mefā'îlü / fe'ül

- 1 Sultān-ı cihān eyledi çün 'azm-i cihād
Leh mülkini kıldı atınuñ cilvegehi
- 2 Ol şah-ı ser-efrāz-ı kadr-i kudret kim
Hurşīde şalar zıllını perr-i külehi
- 3 Rüm illerine sāye-i re'fet şaldı
Mānend-i Süleymān kurulup bārgēhi
- 4 Meydānda yine tuğ u 'alem kıldı hırām
Gülzār-ı şafāda nitekim serv-i sehī
- 5 Zerrīn 'alemi gün gibi olup lāmī'
Maḥv itdi hemān şa'şā'a-i mihr ü mehi
- 6 Bir toz kopara 'arşada inşā'Allah
A'dā gözini tīre ide gird-rehi
- 7 Rūbeh gibi çok hileler itdi düşmen
Hargūş-sıfat yatdı tıyups'azm-i şehi
- 8 A'dāya göz açdurmasa şah-ı 'ālem
Çeşm-i emelin kör ide gerd-i sipehi
- 9 Tārīhin anuñ lafzen ü ma'nen didiler
Sultān-ı cihān kıra biñ otuzda Leh'i

10 A 98a, B 76b, C 76b, D 98a, E 82a

1 : - A, E, Tārīh D

Tārīh-i Diger¹

Fe'cilātün / fe'cilātün / fe'cilün

1 'Azm-i rezm eyledi sultān-ı cihān
Leh 'inād eyler ise eblehdür

2 Evliyā ile melā'ik cümle
Şeh-i din-perver ile hem-rehdür

3 Ya'ni hākān-ı zamān 'Osmān Hān
Ol ki na'l-ı sümi reşk-i mehdür

4 Niçe karşı tura haşm-ı bed-kār
Şāhumuz şir ü o bir rübehdür

5 Ey 'Atāyî bu cihāda tārīh
Oldı Leh üstine 'azm-i şehdür

(1030)

11 A 98b, B 76b, C 76b, D 98b, E 82a

1 : - A, E Tārīh D

1 b Leh : kim A, E ki D

3 b reşk : eşk C

4 b şir ü : şire B, C , ü : - D

5 a cihāda : cihānda E

12

Tārīh-i Diger¹Fe^cilātün / mefā^cilün / fe^cilün

- 1 Vardı Leh üzre husrev-i gāzī
 Hasma el-hak güzel virildi cevāb
- 2 Kal^ca-ı āhenīn iken tābūr
 Yollar açdı miftahū'l-ebvāb
- 3 ^cĀkıbet sulha virđi mā mülkin
 Cānın itđi halāş u hāne-harāb
- 4 İki mişrā ile didüm tārīh
 Biri lafzen ü ma^cnen oldı hisāb
- 5 Gelüp elçi harāc ile Leh'den
 Eyü feth oldı biñ otuzda bu bāb

(1030)

 12 A 98b, A 76b, C 76b, D 98b, E 82b

1 : - A, E, Tārīh D

Fā'īlātūn / fā'īlātūn / fā'īlātūn / fā'īlūn

- 1 İtdi ol maḥdum-ı fāzıl sūy-ı firdevse güzār
Cān dimāgına irüp 'ıtr-ı cināndan rāyiḥa
- 2 Bāg-ı cennetden Hüdāyā kabrine revzenler aç
Her tarafından olsun envā'-ı revāyiḥ fāyiḥa
- 3 Fazl u takvada müselleme 'ārif-i āgāh idi
Kalbine esrār-ı levḥ idi ser-ā-ser lāyiḥa
- 4 Bekleyüp kabrin şehāb ışigin seyl-āb eylesün
Ra'd u berk āh u figān itsün miṣāl-i nāyiḥa
- 5 Sūz u derd ile 'Aṭāyī didi tārīḥin anuñ
Okuñ 'Abdü'l-Hayy Efendi cānı için fātiḥa

(1031)

13 A 98b, B 77a, C 77a, D 98b, E 82b

1 : - A, E Tārīḥ D

2 b her : bir D

4 a eylesün : itsün B, C, D.

5 a didi tārīḥin : tārīḥin didi A, E, didi : - D

Tārīh-i Diger Berā-yı 'Ārif Efendi¹

Fe'īlātūn / fe'īlātūn / fe'īlātūn / fe'īlūn

- 1 Āh kim geçdi cihāndan yine bir fāzıl merd
Eylemişdi selefūñ defter-i āsārını tayy
- 2 Ya'ni ol fā'iz-i feyz-i karīn kim eşeri
Reşk ile bakmış idi cān u dil-i hāside ley
- 3 Bağrumuz deldi meded bu haber-i cān-fersā
Rūz u şeb nāle idersek nola mānende-i ney
- 4 Kādr ile irmiş iken göklere mānend-i Mesīh
Zīr-i hāk itdūñ anı hey felek-i zālīm hey
- 5 Hātif-i kuds āña lafzen ü ma'nen tārīh
Didi geçdi biñ otuzbir Recebi 'Abdü'l-Ḥayy

(1031)

14 A 99a,B 77a,C 77a,D 99a,E 82b

1 : - A,E, Tārīh D

1 a merd : merd kim B,C

1 b eylemişdi : k'eylemişdi A,D,E

4 a itdūñ anı hey : itdi maqāmın A,D,E

15

Tārīh-i İntikāl-i Sultān 'Osmān Hān¹

Mef'ûlü / fā'ilātün / mef'ûlü / fā'ilātün

- 1 Şāhen-şeh-i yegāne 'Osmān-ı nev-civāne
Kıldı bu gün zemāne nā-geh be-hük-m-i Yezdān
- 2 Gūş idüp ehl-i diller bu kıssayı ser-ā-ser
Tārīhini didiler oldı şehīd 'Osmān
(1031)

16

Berā-yı Veysī Efendi Merhūm¹

Mef'ûlü / fā'ilātü / mefā'ilü / fā'ilün

- 1 Veysī ki olmuş idi tegazzülde bī-bedel
Ta'yīn-i sāl-i fevtine tārīhdür gazel
(1037)

15, 16 A 99a, B 77a, C 77a, D 99a, E 83a

1 : - A, E Tārīh D

Mezestre'de Beg-zāde 'Abdü'l-kerīm Beg Hānesine¹

Mefā'īlün / mefā'īlün / fā'īlün

1 Zihī cāy-ı hūb u makām-ı kerīm
Ki yapmış anı bir ferişte-hisāl

2 Temāşā idüp vaşf-ı tārīh için
'Aṭāyī didi cāy-ı cennet-misāl

(1041)

17 A 99a,B 77a,C 77a,D 99a,E 83a

1 : - A,E Tārīh D

18

Tārīh-i Tevcīh-i li-Muharrirü'l-fakīr¹

Mefā'īlün / mefā'īlün / fe'ülün

1 Olup 'Abdü'l-ḥalīm-zāde yirine

Yine Tırhāle 'abd-ı nā-murāda

2 'Atāyī bü'l-'aceb tārīh oldı

Olup 'Abdü'l-ḥalīm Tırhāle-zāde

(1041)

18 A 99a, B 77a, C 77b, D 99b, E 83a

1 : - A, E Tārīh D

Li-Muharrirü'l-Fakîr¹

Mefâ'îlün / fe'îlâtün / mefâ'îlün / fe'îllün

- 1 Şalındı hâkim-i Tirhâle iken Üsküb'e
Kılup 'Atâyi'ya himmet gönülden ehl-i kulüb
- 2 Semend-i devleti nakliyle eyledi hareket
Müyesser oldu vusûl-i menâzil-i ma'lûb
- 3 Hisâb idersen eger hemzeyi olur târih
Vusûli sâline kâzî-ı belde-i Üsküb

(1042)

19 A 99b, B 77b, C 77b, D 99b, E 83a

1 : - A, E, Târih D

Tārīḥ-i İhyā-i Egridere bā-Himmet-i Bayrām Pāşā¹Fe^ˆilātün / fe^ˆilātün / fe^ˆilün

- 1 Hān Murād'un̄ eser-i ma^ˆdeleti
Dād-ı emn eyledi deşt ü dereyi
- 2 Zīr-i destān şu kadar oldu kavī
Şīre āhū-bere urur bereyi
- 3 Niçe yıldan beru Egridere'den
Emn kaldurmuş idi kaṅtarayı
- 4 Sedd idüp ol yolu kıṭā'-ı ṭarīk
Rāh-ı peymāyla kesdi arayı
- 5 Her kenārında şikāf-ı hārā
Açdı semt-i ʿademe pencereyi
- 6 Tīg-i kühsār ki kesmiş boğazı
Añdurur haṅçer ile haṅçereyi
- 7 Heft-hān gibi o der-bend-i maḥūf
Hūn iderdi ciger-i ʿantereyi
- 8 Per dökerdi varamayup şeh-bāz
Şalsa ger perr-i hümā beftereyi

20 A 99b, B 77b, C 77b, D 99b, E 83b

1 : - A, E Tārīḥ D

3 a beru : beri B, C

8sa varamayup : varamazdı B, C

- 9 'Ākıbet lāyih idüp mülhem-i ğayb
Hāzret-i Āşaf'a bu hātırayı
- 10 Dökdi şaçdı yine Mevlā yolına
Gül-i bādem gibi naqd-i sereyi
- 11 Yapdı bir kal'a-i gerdün-mānend
Zeyn idüp top ile her manzarayı
- 12 Toķınup kulleleri Behrām'a
Zāl-i gerdün ile bozdı vireyi
- 13 Virdi bir cāmī' ile aña şeref
Katı hūb eyledi el-ħak burayı
- 14 Ol menār ile o beyt-i zībā
Gösterür hāme ile maḥbereyi
- 15 Hey'et-i hūb u 'abır-āmīzi
'Arz ider halka gümüş micmereyi
- 16 Mevc urup mermer-i pāk-i haremi
Añdurur Akdeniz'i Marmara'yi
- 17 Gūş idüp didi 'Aṭāyī tārīh
Yapdı Bayrām Pāşā Egridere'yi

(1043)

21

Tārīh¹

Mef'ülü / mefā'īlü / mefā-īlü / fe'ülün

1 Bir gonça-ı nev-ḥīzi ciger-i gūşemüzün
Gülzār-ı vücūdı eyledi menzilgāh

2 Cedd-i pederi nāmı ile buldı şeref
Ma'mūr-ı mu'ammer ide ol Ḥayy-ı İlah

3 Tārīh ola bu tīr-i du'āmuz yā'sız
Yahyā'ya vire ḥayāt-ı ser-med-i Allah

21 A 100a,-B,-C D 100a,E 83b

1 : - A,E

Tārīḥ-i Diger Berā-yı Egridere¹

Fā'ılātün / fā'ılātün / fā'ılātün / fā'ılün

- 1 Ḥamdüli-llah Ḥazret-i Sulṭān Murād'unḥimmeti
Ser-be-ser āfākı emn-ābād-ı re'fet eyledi
- 2 Sāye-bān-ı 'adlinüñ āsüdesi oldı cihān
Sāyesinde ḥalk-ı 'ālem ḥāb-ı rāḥat eyledi
- 3 Bir vezīr-i şā'ibü't-tedbīr-i istiḥkāk ile
Cümletü'l-mülk-i umur-ı dīn ü devlet eyledi
- 4 Evvelā ıslāḥ-ı 'ālem emrin itdi soñradan
Cā-nişīn-i sadr-ı vālā-yı vezāret eyledi
- 5 Āşaf-ı ferḥunde-rāḥ Bayrām Pāşā kim Ḥüdā
Devlet-i eyyāminı 'ıyd-ı meserret eyledi
- 6 Gūş idüp Egridere der-bendinüñ aḥvālını
Aña bir toğrı kulın saldı ḥırāset eyledi
- 7 Ol beyābān içre kim olmışdı niçe kār-bān
Düzd-i yağmā-ger hezārān kaṭl ü gāret eyledi

22 A 100a,B 77b,C 77b,D 100a,E 84a

1 : - A,E, Tārīḥ D

2 b ḥāb-ı : ḥāb u B,D

7 b kaṭl ü : kaṭl D

- 8 Nāle vü feryādın ebnā-yı sebīlūñ işidüp
Ola ki müşfik gibi luṭf itdi şefkat eyledi
- 9 Anda bir hısn-ı haşīn hān u cāmī⁶ tarḥ idüp
Deşt-i gūlsitānı şeh-r-i ins ü ülfet eyledi
- 10 Şöyle dökdi şu gibi māl-i firāvānı aña
Seng-lāh u mīşeyi kaldurdı himmet eyledi
- 11 Gūşe gūşe niçe ādem şoyılan menzilleri
Cā-mekān u havz u ḥammām itdi ḥalvet eyledi
- 12 ‘İydgāha döndürüp bir vahşet-ābādı bu gün
Hoş ‘imāret kıldı dünyāyı ziyāfet eyledi
- 13 Göricek āşārını idüp ‘Atāyī-ves du‘ā
Didiler pāşāyı burada vilāyet eyledi

8 b ki : - B,C

9: - E

12 b kıldı dünyāyı : eyledi ‘āme D

Tārīḥ-i Diger Berā-yı Ta'c'mīr Şoden Egridere¹

Mefā'īlün / mefā'īlün / fe'ülün

1 Cenāb-ı Hāzret-i Bayrām Pāşā
Gezide Āşaf-ı sultān-ı devrān

2 İdüp Egridere der-bendini gūş
Zülāl-ı cūy-ı luṭfı oldı cūşān

3 Niçe der-bend-i pūr-dehşet kanāre
Ki niçe koç yigitler oldı kurbān

4 Olurdu 'azm iden ma'zūr-ı gāfil
'Adem iklīmine toğrı hıramān

5 Ser-i rāh üzre olmışdı o der-bend
Dehān-ı ejdehā-yı tünd-i pīçān

6 Mişāl-ı kalb-i zālīm tīre vü teng
Dil-i hāsīd gibi bir mekr ü destān

7 Biri birin başardı rāh-zenler
Kadem başdukca aña reh-i nūr-dān

8 Niçe reh-zen ciger-der ehremenler
Mekānı çāh-ı Pījen kendi ekvān

23 A 100b, B 78a, C 78a, D 100b, E 84a

1 : - A, E Tārīḥ D

- 9 'Adū-yı ins ü cîn haşm-ı zebūn-keş
Sibā'-ı deşt ile dest ü girībān
- 10 Mişāl-i mār-ı ef'ī dil çıkarmaz
İder menzillerin kūy-ı hamūşān
- 11 Umīd-i merḥamet ḥod fikr-i bāṭıl
Müderris yok sipihre çıkısa efgān
- 12 İdūp himmet vezīr-i merḥamet-kīş
Cihāne ṭođrı yoldan itdi iḥsān
- 13 Yapup bir kal'a vü bir ḥān-ı 'ālī
Fiten ye'cūcine sedd çekdi el-ān
- 14 Yanında cāmī' vü ḥammām yaptı
Safā buldı şeneldi ol beyābān
- 15 Kesildi ayagı düzd-i pelīdūn
Kırıldı mīşezārı oldı meydān
- 16 'Aceb maṭbū' düşdi ḥān u cāmī
Müsāfirken mūcāvır olur insān
- 17 'Atāyī fikr iderken āna tāriḥ
Didi hātif yirinde cem'a vü ḥān

10 a mār : nār A,E

16 b olur : oldı A,E

17 b cem'a : cümle E

Tārīh-i Feth-i Revān bā-Hücum-ı Sultān Murād Hān¹

Mefā^cilün / fe^cilātün / mefā^cilün / fe^cilün

- 1 Hezār şükr-i Hüdā kim yine şehen-şeh-i Rüm
‘Acem memālikine saldı nār-ı kahr ile tāb
- 2 O şeh ki olsa çehinde şerāre-i gāzabı
Felekleri küre-i nār ile ider pür-tāb
- 3 Revāne itdi revān-ı seyl-i fīl-i cerrārın
İhāta eyledi vardı mişāl-i handek-i āb
- 4 Alup o hışn-ı haşīni ‘azīmet itdi hemān
‘Acem diyārını tā^c kim ide harāb u yebāb
- 5 Ümid odur ki salup bir kulın Safāhān'a
Mişāl-i rūh-ı revān ola hükmi ‘ālem-tāb
- 6 Açup demür kapuyı zūr-ı pençe-i kahrı
Kılā^c-ı hıttā-ı Şirvān'e ola nusret-i bāb
- 7 Berā^cat oldu bu cānına konmağa haşmuñ
Açıldı kutlu kapu oldu fāl-i fethü'l-bāb
- 8 Yıkıldı kişver-i şāhuñ Herāt u Gazvini
Dahi ne günlere şaklar ‘aceb o hāne-harāb
- 9 ‘Atāyī hamd ü senā eyleyüp didi tārīh
Revān'dan açdı kapu ol miftahü'l-ebvāb (1040)

24 A 101a, B 78a, C 78a, D 101a, E 84b

1 : - A, E Tārīh D

Tārīh-i Diger Berā-yı Feth-i Revān¹

Mef'ūlū / fā'īlātūn / mef'ūlū / fā'īlātūn

- 1 Şad-bār-ı şükr ü minnet aldı yine Revān'ı
Hākān-ı rub'-ı meskūn Sultān Murād-ı Rābī'
- 2 Ol husrev-i zemāne İskender-i yegāne
Şāh-ı sūtūde-kevkeb mäh-ı huçeste-tāli'
- 3 Mālik-rikāb-ı a'zam sāhib-kırān-ı 'ālem
Müsta'zibü'l-menākıb müstagribü'l-vekāyī
- 4 Magribden oldu çün kim rāyāt-ı 'azm-i şārik
Rüz-ı kıyāmuñ anda āyātı oldu şāyī'
- 5 İrān zeminden irdi ser-ḥadd-i ḥāverāne
Tāb-ı şu'ā'-ı kahrı mānende-i ṭalāyī'
- 6 Sultān Murād-ı Sālis feth itmişidi anı
Ma'mūr idi mesācid meftūḥ idi cevāmī'
- 7 Āb-ı revān-ı ḥandek taḥt-ı sümūñde ğābir
Necm-i simāk-ı rāmiḥ burc-ı bedende lāmī'
- 8 Burcında nesr-i tā'ir perrin dökerdi geçse
Āna vuşūli ḥaşmuñ ğafletle oldu vākī'

25 A 101a, B 78b, C 78b, D 101a, E 85a

1 : - A, E Tārīh D

- 9 Mānend-i dahme-i Cem itdi tılısm-ı muhkem
Sad güne şekl-i münker oldu duhüle mānı^c
- 10 Gördükde şehr-yāri burc-ı beden yir öpdi
Def^c eyledi ‘adūyı āhen-beden müdāfi^c
- 11 Habb-i tūfeng^a-i ‘asker haşmın işin bitürdi
Tohm-ı Umīd-i āmāl olmadı ya^cni zāyī^c
- 12 Ma^cmūr idüp o hışnı bir sūr itdiler kim
Agyāre mānı^c olup efrādı oldu cāmī^c
- 13 Āb-ı revān yanında sery-i bülende beñzer
Her bir menār-ı mevzūn zībende-i cevāmī^c
- 14 Cem^c oldu ehl-i sūnnet mahv oldu resm-i bid^cat
Ma^cmūrdur ma^cābid pūr-nūrdur şavāmī^c
- 15 Tenvīr-i müdde^cāya şāh-ı cihān-penāhuñ
Dīdāri nūr-ı sātīf şemsīri naşş-ı kātī^c
- 16 Cidd-i bezir-güvāruñ şād eyledi Revānın
Şenlikler itdi ‘ālem zeyn oldu hep mecāmī^c
- 17 Didi bu feth ü naşruñ tārīhini ‘Aṭāyī
Aldı yine Revān'ı Sultān Murād-ı Rābī^c (1040)

14 a bid^cat : be-dest B,C

16 b şenlik : şenik B,C

16 b hep : - A,B,C

Tārīh-i Diger Berā-yı Feth-i Revān¹

Mef'ülü / fā'ilātün / mef'ülü / fā'ilātün

- 1 Hakān-ı bü'l-megāzī Sultān Murād-ı Gāzī
Cemşīd-i bī-mu'ādil Dārā-yı bī-müdānī
- 2 Şāh-ı 'Acem'den aldı bir hısn-ı üstüvārī
Kim anda burc-ı bārū zātü'l-burüc-ı sānī
- 3 Su kullesine anuñ öykünmek istemezdi
Olmasa burc-ı ābı ger işidür Revān'ı
- 4 Kahr-ı şeh-i cihāndan cān kurtarursa düşmān
Bu şevka müjde virsün Şirvān'ı Nahcivān'ı
- 5 Neyler bu kār u bārı süff-i Erdebilī
Hāk-i 'Irak'ı itsün hakkü'l-kudüm-ı sānī
- 6 Gerçi yaqar çerāğı şāh-ı 'Acem safiyyden
Olsaydı şem'-i dīni tāt ola şem'-dānı
- 7 Şeh-nāme-güy olup hep bu feth için efāzıl
Vaşf-ı menākıbında harc itdiler me'ānī
- 8 Kendin hisābe katup didi 'Atāyī tārīh
Şāh-ı 'Acem'den aldık döke döke Revānı(1045)

26 A 101b, B 79a, C 79a, E 85a

1 : - A, E Tārīh D

Ve lehu¹Fecilātün / mefā^cilün / fecilün

- 1 Hān Murād ol şehen-şāh-ı gāzī
Aldı tīg-i gazāyı çünki kola
- 2 İtdi kahr-ı Refāfıza niyyet
Şaldı ehl-i gazāyı şag u şola
- 3 Evvelā feth idüp Revān mülkin
Fāl tutdı bu fethi girdi yola
- 4 Umaruz açılup diyār-ı Acem
Nūr-ı İslām ile derünü tola
- 5 De düşünce didüm aña tārīh
Feth-i bāb-ı Revān mübārek ola

27 A 102a, B 79a, C 79a, D 102a, E 85b

1 : - A, E Tārīh D

Tārīh¹Fe^cilātün / fe^cilātün / fe^cilātün / fe^cilün

- 1 Baba sultān idüp ebnā-ı sebīle şefkat
Cān virüp eyledi bu cāy-ı luḫfı ihyā
- 2 Çekilür her gice mihmānlarına hān-ı ni^cām
Kendüsi itmiş iken ^cazm-i na^cīm-i ^cuḫbā
- 3 Bir gedā ^caşḫ ile ^cālemde Süleymānlık ider
Kendi geçmiş yine aḫkān iderler icrā
- 4 Gördi Mansūr-şifat şehd-i şehādet zevḫın
Ḳudret-i Ḥak ile hayrān iken ol ehl-i fenā
- 5 Bī-sebeb biri ol rüşen-dili itdi ber-dār
Oldı ḫandil-i ziyā-güster-i eyvān-ı hüdā
- 6 Seyr idün türbesinün ḫubbe-i şeş-hānesini
Şeş-cihetde ḫanı bir böyle makām-ı zibā
- 7 Dinse bu cāy-ı feraḫ-baḫşa ^cAḫyā yiridür
Ḳible-i ehl-i vefā Ka^cbe-i yārān-ı safā

28 A 102a,B 79a,C 79a,D 102a,E 85b

1 : - A,B,C,E

2 a mihmānlarına : mihmānlara D

5 a itdi ber-dār : ber-dār eyledi B,C, idüp A,E

6 a seyr idün : seyrün A,E

6 a türbesinün ḫubbe-i : ḫubbesini türbe-i C

Ekābirden Birine Du'ā Şadrında¹

Mefā'īlün / mefā'īlün / mefā'īlün / mefā'īlün

- 1 'Aceb mi gonça-veş açılsa diller devr-i 'adlünde
Nesīm-i nev-bahār-ı faẓl u cūduñ feyz-i 'ām eyler
- 2 Sen ol mihr-i bülend-âşār-ı himmetsün hilāl-āsā
Niçe nākış-vücūdı zerrece luţfuñ tamām eyler
- 3 Kapuñ beytü'l-harem altun oluğdur kıl-k-i zerrīnūñ
Nem-i ebr-i kerem evrādın anuñ ber-devām eyler
- 4 Devām-ı 'izz ü kadrūñ isterüz Hağ'dan muğarrerdür
Zamān-ı devlet-i muhliş-nüvāzı müstedām eyler
- 5 Yine bir tāze vādide 'Atāyī-i du'ā-gūyuñ
Du'ālar didi gitdi hāk-i pāyūñe selām eyler

29 A 102a,B 79b,C 79b,D 102b,E 85b

1 : - A,D,E

İskender Paşa'ya¹

Mef'ülü / fâ'ilâtü / mefâ'ilü / fâ'ilün

- 1 Feth eyleyüp geçen sene tábür-ı düşmeni
Alduñ 'arūs memleketin erlük eyledün
- 2 Hayber-misāl kal'a-ı sahtını bu sene
Aldukda darb-ı dest ile hayderlük eyledün
- 3 Rām idüp anı leşker-i deryā-misāl ile
Kaydāfe-i 'adūya Sikenderlük eyledün

30 A 102b, B 79b, C 79b, D 102b, E 86a

1 : - A, D, E

Tuna Defter-dārına¹

Mefā'īlün / mefā'īlün / mefā'īlün / mefā'īlün

- 1 Hüdāvendā nesīm-i büy-ı luṭfuñ dehre şāmıldür
Hasedden nāfe- hünin dil-i gül-ter şerm-sār ancak
- 2 Adālet virdün āfāka mişāl-i mäh fūrū virdün
Anuñçün bülbulān-ı bāğ-ı medhün sad-hezār ancak
- 3 Dökilür sım ü zer ezhār-ı gün-ā-gün gibi dā'im
Muhaşşıl gülsitān-ı meclisün her dem bahār ancak

31 A 102b, B 79b, C 79b, D 102b, E 86a

1 : - A, D, E

Edirne Timurtaş Seyrinde¹Fa^cilātün / fā^cilātün / fā^cilātün / fā^cilün

- 1 Bezm-i dārü'l-ins-i kudsün añlamazduk hâletin
Edirne şehrinde yārân-ı safâyı görmesek
- 2 Bâ-husus ol şehre nüzhetgah-ı bî-mânend olan
Kaşr-ı hâlet-bağş u âb-ı cân-fezâyı görmesek
- 3 Her taraf havz-ı leb-â-leb pür-şafâ âyinedür
Nesne görmezdük bu cây-ı dil-güşâyı görmesek

Mukattât²Fe^cilātün / fe^cilātün / fe^cilātün / fe^cilün

- 1 ^cAks-i berg-i gül ile şüh-ı gül-endâmlarun
Cüylar virdi nişân ^carız-ı dil-cüyından
- 2 Rind-i maḥmûra bulunmaz ise kendü mey-i nâb
Geliñüz nüş idelüm bari kabak şuyından

32: A 102b, B 79b, C 79b, D 102b, E 86a

1 : - A, D, E

33 A 102b, B 79b, C 79b, D 103a, E 86a

2 : - A, E, Diğer B, C

2 b geliñüz : gelüñüz C

34

Diger¹

Mef'ülü / fâ'îlâtü / mefâ'îlü / fâ'îlün

- 1 Evrāk-ı zerd ile döndi hazırlığa
Murgun firāz-ı şāhda her āşiyānesi
- 2 Mā'ü'l-ḥayāt-ı cūya düşüp'aksi sebzenün
Hızr'un görindi yine yeşil tāziyānesi

35

Alāy Olup Kavm Yollara Düşdüke²

Mefâ'îlün / fe'îlâtün / mefâ'îlün / fe'îlün

- 1 Döşendi rīg ser-ā-pā reh-i Sitanbul'a
Geline devlet ile şehre pādişāh-ı cihān
- 2 Sipāhi seyl-i firāvān idi geçüp gidicek
Güzergehinde nola kalsa rīg-i bī-püyān

34 A 103a, B 80a, C 79b, D 103a, E 86b

1 : - A, D, E

2 a mā'ü'l-ḥayāt : mā'ü'l-ḥayve B, C, D

35 A 103a, B 80a, C 80a, D 103a, E 86b

2 : - A, D, E

36

Medrese-i Cānbāziye Ricāsına¹

Fe'īlātūn / fe'īlātūn / fe'īlūn

1 Riṣte-i fikr ü hayālātı kırup
Niçe lu' b itdi yine bu dil ü cān

2 Luṭf olinca nola cān-bāzına
Aña ey ṣāh-ı serīr-i 'irfān

37

Veliyyü'n-ni'ām Hazretlerine²

Mef'ūlü / fā'īlātü / mefā'īlü / fā'īlūn

1 Ben ey 'Atāyi añlar iken kendü 'aczümi
Tahmīse cür'et itmez idüm ṣi'r-i dāveri

2 Te'sīr-i nazmı iṣūmi altun ide diyü
Ṭarḥ eyledüm bu ḥāk-i siyāha o cevheri

36 A 103a, B 80a, C 80a, D 103a, E 86b

1 : - A, D, E

37 A 103b, B 80a, C 80a, D 103b, E 86b

2 : - A, D, E

2b bu : bir D

Fazîlet-me'âb Gani-zâde Efendi¹

Mefâ'îlün / fe'îlâtün / mefâ'îlün / fe'îlün

- 1 Göreydi hâşiyesin kâzî-ı Sitanbul'uñ
Olurdi kâzî-ı Beyzâvî fazlına râzî
- 2 Keş-â-keş fuzalâdan kaçan olurdi halâş
Eger ki olmasa aña 'inâyet-i kâzî

Muharrir-i Vilâyet²

Fâ'îlâtün / fâ'îlâtün / fâ'îlâtün / fâ'îlün

- 1 Fursat eldeyken gönüller şaydın eyle serverâ
Şâh-bâz-ı himmetün murg-ı hümâ-pervâze şal
- 2 Şer' ü kânûna sarîr-i nây-ı kilki uydurup
Bir güzel tahrîr idüp 'âlemlere âvâze şal

38 A 103a, B 80a, C 80a, D 103a, E 86b

1 : - A, D, E

39 A 103b, B 80a, C 80a, D 103a, E 86b

2 : - A, D, E

40

Ber-Sâhib-i Devlet¹

Mefâ'îlün / fe'îlâtün / mefâ'îlün / fe'îlün

- 1 Yine kıluna bir a'lä kumâş lütf itdün
Bulınmaz atlas-ı zîbâda bu letâfet ise
- 2 Ne atlas atlas-ı çarh aña nisbet alçakdur
Efendi hak bu ki ancak olur inâyet ise

41

Diğer²

Mef'ûlü / fâ'îlâtü / mefâ'îlü / fâ'îlün

- 1 Tebdîl iderse câme-i câhı 'aceb midür
Eyyâm-ı devletünde 'Aṭâyi-i dil-figâr
- 2 Devründe çünkü her günü 'ıyd-ı sâ'adettür
Bir giydüğünü bir daḫi giymese vechi var

40 A 104b, B 80a, C 80a, D 103b, E 86b

1 : - A, D, E

41 A 103b, B 80a, C 80a, D 103b, E 86b

2 : - A, D, E

42

Diğer¹

Fe' ilātün / fe' ilātün / fe' ilātün / fe' ilün

1 Bende-i hālise ol husrev-ı fazl u 'irfān

Cāme-i cāhı hola itse 'ināyet kat kat

2 Resmdür bir kulına itse 'ināyet nazarın

Giydürür şāh-ı cihān luṭf ile hil'at kat kat

43

Şeyhü'l-islām Hazretlerine²

Fe' ilātün / fe' ilātün / fe' ilātün / fe' ilün

1 Minnet Allah'a fazîletle benüm sultānum

Oldı her müşğ ile benüm kalemüm 'ukde-güşā

2 Hakk bu kim mes'ele-i fakr katı müşkil imiş

Anı hall itmege luṭf it baña bir kaç fetevā

42 A 103b, B 80b, C 80a, D 103b, E 86b

1 : - A, D, E

43 A 103b, B 80b, C 80b, D 103b, E 87a

2 : - A, D, E

Nakrî Çelebi Kaşîdesine¹

Mefâ'îlün / fe'îlâtün / mefâ'îlün / fe'îlün

- 1 Zihî kaşîde-i zîbâ ki döndi her beyti
Nigâr-hâne-i Çîn'e hezâr-şûret ile
- 2 Nezâket-i suhanın gör nikâtını fehm it
Kaşâ'id-i selefe gâlib oldı şan'at ile

Der-Hakk-ı Duhan²

Mef'ûlü / mefâ'îlü / mefâ'îlü / fe'ûlün

- 1 Şanmañ ki duhan içmek için cem' olup ahbâb
Her subh-ı safâda uyarur şem'-i firüzân
- 2 Bu künc-i fenâda der-i Mansûrî kim itdün
Mumlar yakaruz gündüz olup hep anı cüyân

44 A 103b, B 80b, C 80b, D 103b, E 87a

1 : - A, D, E

2 a nikâtını : nezâketin A, B, C, E

45 A 103b, B 80b, C 80b, D 103b, E 87a

2 : - A, D, E

46

Kıt'a¹

Fā'īlātün / fā'īlātün / fā'īlātün / fā'īlün

- 1 Hāne-i kalbi yaqar merdüm-i bigāne gibi
Gönlümüz gerçi hayāline mukarrer oldu bizüm
- 2 Fikr-i āmed-şūd-ı dil-dār ile bīmār olalı
'Aqlumuz gāh gelür gāh gider oldu bizüm

47

Kıt'a²

Fe'īlātün / fe'īlātün / fe'īlātün / fe'īlün

- 1 'Ayb-bīn olsa nola zulmet-i cehl içre kalem
Pertev-i şem' -i kemālātuma idüp hasedi
- 2 Cāy-ı rüşende olan zulmete baksa göremez
Şem' olan yirün irakdan görünür nık ü bedi

46 A 103b, B 80b, C 80b, D 104a, E 87b

1 : - A, D, E

47 A 104a, B 80b, C 80b, D 104a, E 87a

2 : - A, D, E

48

Kıt'a¹

Fā'īlātūn / fā'īlātūn / fā'īlātūn / fā'īlūn

- 1 Rīze-i elmāsdur her katresi içme 'arak
Dā'im elden koma yākūtı müferrihdür şarāb
- 2 Rind olan idrāk ider anı ne lāzım tecrübe
Kimse tīz-ābı içer mi var iken la'l-i müzāb

49

Kıt'a²

Fe'īlātūn / mefā'īlūn / fe'īlūn

- 1 Hāl-i Mecnūn'ı gūş idüp ey dil
Pend iken āna ibret almazsın
- 2 Olma dīvāne bekle yār ışigin
Hidmet eyle yabanda kalmazsın

48 A 104a, B 80b, C 80b, D 104a, E 87a

1 : - A, D, E

49 A 104a, B 80b, C 80b, D 104a, E 87a

2 : - A, D, E

2b hizmet : hizmet A, E

50

Kıt'ca¹

Fe'ılātün / mefā'ilün / fe'ılün

- 1 Ey 'Atāyī şadā-yı nāle ile
Ra'duñ āvāzını unutduralum
- 2 Olalum çarha sille-i āhen
Ensesin taş gibi ötdürelüm

51

Kıt'ca²

Mef'ülü / fā'ilātü / mefā'ilü / fā'ilün

- 1 Divār yapıdı Mekke'ye Bağdād'dan biri
A'mālar aña yapışup itsün diyü güzār
- 2 Olmaz tarīk-i Hakk'a refīk-i nazar delīl
Şer'-i mübeyyendür bize divār-ı üstüvār

50 A 104a, B 81a, C 80b, D 104a, E 87b

1 : - A, D, E

1 b ra'duñ : ra'd C

51 A 104a, B 81a, C 80b, D 104a, E 87b

2 : - A, D, E

52

Kıt'a¹

Fā'ilātün / fā'ilātün / fā'ilātün / fā'ilün

- 1 Lutf u kahrından cihānuñ şād olup olmaz melül
Sāni' uñ her zerrədə tedbīrine vākıf olan
- 2 Āşinālık eyle var aşl ile fehmi hikmetin
Şarşılur mı āşinā evza' dan 'ārif olan

53

Kıt'a²

Fe'ilātün / fe'ilātün / fe'ilātün / fe'ilün

- 1 Cān virür 'āşıka o la'l-i leb-i rūh-efzā
Öldürür ādemi ammā haṭ-ı hāṭır-fersā
- 2 Bāl-sebz melekü'l-mevte döner haṭ-ı lebi
Kudret-i Hak ile cān almağa gelmiş güyā

52 A 104a, B 81a, C 81a, D 104b, E 87b

1 : - A, D, E

1 a lutf u : lutf D

53 A 104b, B 81b, C 81b, D 104b, E 87b

2 : - A, D, E

1a virür : - D

Rafî'î Çelebi Turra'ı Mektûbunda Gönderilmiş İdi¹

Mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün

- 1 Yüzün alup ele 'azm itdi çünkü nâme-i ihlâş
O mahdûma ki lütfi reşk-i eyyâm-ı Ref'îdür
- 2 Ümîd oldur ki ide muhliş-i dîrîne hakkında
Şu lütfi kim ezelden lâayık-ı şân-ı Refî'dür

Şâlih Efendi²

Mef'ûlü / mefâ'îlü / mefâ'îlün / fa'

- 1 Ey sadr-ı kerem-güster-i dâniş-perver kim
Nâmuñla bulur cümle medâyiñ zîver
- 2 Evşâfına ol zât-ı kerîmüñ had yok
Her mertebe medh olmsa. şâlih dirler

54 A 104b, B 81b, C 81b, D 104b, E 87b

1 : - A, D, E

55 A 104b, B 81a, C 81a, D 104b, E 87b

2 : - A, D, E

2b Hep vird-i zebânumuz du'â-ı şâlih B, C

56

Diger Der-Medh-i Muşārün-i İlayh¹

- 1 Oldukca seher rüy-ı nihâdi-i lâyah
Evsâfına ol zât-ı kerîmün had yok
- 2 Her mertebe medh olinsa şâlih dirler
Kıldukca şabâ büy-ı baharı fâyah.

57

- 1 Kalbün güher-i ma^crifete kân olsun
Cân gavta hod lücce-i ^cirfân olsun
- 2 Çün ^cârif-i âgâha işâret besdür
Hü nâme-i a^cmâlûne ünvan olsun

56 A 104b, B 81a, C 81a, D 104b, E 87b

1 : - A, D, E

57 A 104b, B 81a, C 81a, D 104b, E 87b

58

Rübâcî¹

Şol dem ki tütî-i cān ebkem ü vālā
 ‘Arz ide ādeme ‘arızî-i āyine-misāl
 Yā Rab nefesüm bağla benüm cānum al
 Tek görmeyem ol āyīnede jeng-i melāl

59

Rübâcî¹

Sevdâ-zede-i hicrde kalmadı mecāl
 Heyhāt ki dermān ide efsūn-ı vişāl
 Zahm-ı gam ile dil kim ola fevvāre-i hūn
 Bend ide mi dām-ı ‘ankebūt-ı āmāl

60

Dil ‘aşk ile bî-karār u bî-tāb oldı
 Ser-geşteligüm ta‘ne-i dölāb oldı
 Her nokta pergār-ı şebāt el-hāşıl
 Güyā ki hemān katre-i sîm-āb oldı

58,59 A 104b,B 81a,C 81a,D 105a,E 88a

1 : - A,D,E

60 A 105a,B 81b,C 81b,D 105a,E 88a

61

Olmaz 'aceb eylerse dili 'aşk eger
 Bir gonca iken bir gül-i ma'nāya maḳarr
 Ol gonca-dehen sāḡar i'çerken seyr it
 Niçe kim olur zerrede mihr-i enver

62

Her seyr ideni 'āşık-ı nālān eyler
 'Uşşākı o büt tırma firāvān eyler
 Nakdine-i 'aşkın şakınup illerden
 Her gün anı bir sīnede pinhān eyler

63

Bezm-i gam-ı 'aşkuñda döner cām-ı felek
 Ser-geştesidür ol kadehün hür u melek
 Çün şerbet-i feyzi baña şunduñ yā Rab
 Anı içene lāzım olur ḥamd itmek

61,62,63 A 105a,B 81b,C 81b,D 105a,E 88a

61 b,biñ : bir A,E

61 c sāḡar : bāde D

61 d niçe kim : kim niçe D

64

Biz halka-i zikri göricek yan virürüz
 Kūyuñ anıcağ bir lki meydān virürüz
 Hācet komadı hiç melekü'l-mevte haṭuñ
 Sīb-i zekānuñ kokmagilē cān virürüz

65

Şaldıysa eger āteş-i gam cānuña tāb
 Düş kūy-ı harābāta olup mest ü harāb
 Zāhiddēn uman feyz-i safā-yı aşkı
 Gassāl sebūsından umar bāde-i nāb

66

Biz zāhid-i aşşa aşık-ı mehcūruz
 Kūhsār-ı emelde reh-reviş-i bekūruz
 Biñ merhale yir cūdā düşüp şenlikden
 Ser-menzil-i şevka sad-beyābān-ı dūruz

64 A 105a,B 81b,C 81b,D 105a,E 88a

65 A 105b,B 81b,C 81b,D 105b,E 88a

66 A 105b,B 81b,C 81b,D 105b,E 88b

64 c haṭuñ : gamuñ B,C

66 a zāhid : şahid D

67

Nakd-i gam olur ceyb-i ten-i curyānda
 'Uşşākuñ olur kelleleri meydānda
 'Aşkı ne bilür cübbe vü destār ehli
 Āteş mi olur dükkān-ı bezzāzānda

68

Gülşende olan āb-ı hevā 'aşk iledür
 Hep gerdiş iden şayf u şitā 'aşk iledür
 Efsurde kılp anı iderüz berfi müzāb
 El-kıssa fenā ile bekā 'aşk iledür

69

Hem küre-keş āteş-i hasretdür āh
 Hem Kerem-ken-i eşk-i nedāmetdür āh
 Ol serv-kadūñ firkatı hengāmında
 Peydā-ger-i şarsar-ı kıyāmetdür āh

67,68,69 A 105b,B 82a,C 82a,D 105b,E 88b

68 c ābı iderüz berfi : anı ider mey-i A,E

70

Pür-derdlere māye-i rāhatdur āh
 Feryād-res-i vādi-i hayretdür āh
 Ah eyleme luṭf ider civānuñ dırsün
 Bilmez miyem ol perī ne āfetdür āh

71

Tazmīn-i dü-beyt-i Yaḥyā¹

Fe⁴ilātün / mefā⁴ilün / fe⁴ilün

- 1 Ele girincédür o müy-miyān
 El virür saña naḳd-i vaşlı hemān
- 2 Zülfine olmağ ile dil-beste
 Derde bulmaz devā dil-i ḥaste
- 3 Tālib-i ʿaşkı itmege irşād
 Bu iki beyti ḥoş dimiş üstād
- 4 Gelmelü olsa ādeme devlet
 Yedilür bir kıl ile bī-minnet
- 5 Gitmelü olsa eylemeñ tedbīr
 Tutamaz anı niçe biñ zencīr

70,71 A 105b,B 82a,C 82a,D 105b,E 88b

70 c dırsün : dırsin B,C,D

1 : - A,D,E

EBYĀT

1

Mefā^cilün / mefā^cilün / mefā^cilün / mefā^cilün

Hevā-yı dāne-i hāl-i ruhuñ terk eylemem cānā
 Degürmen yürüdürlerse başumda cüy-bār-āsā

2

Mefā^cilün / mefā^cilün / mefā^cilün / mefā^cilün

Zer-i surhi döküp saçmağdadur ‘āşık şarāb-āsā
 Girüp altından üstinden çıkar āhir habāb-āsā

3

Mefā^cilün / fe^cilātün / mefā^cilün / fe^cilün

Meyānı olduğu gā'ib dehānı nā-peydā
 Ne bulduñ ayrılamazsın sen ey dil-i şeydā

4

Mef^cülü / mefā^cilü / mefā^cilü / fe^cülün

Şuhanuñ yirine şimdi muzāf oldı bir āfet
 Hakkā ki irişdi aña bu ‘arf ü izāfet

5

Fā^cilātün / fā^cilātün / fā^cilātün / fā^cilün

Müdde^ci ol halka-i zülf-i mu‘anberden geçer
 Güyiyā gelüp mu‘allimdür ki çenberden geçer

6

Fā'īlātūn / fā'īlātūn / fā'īlātūn / fā'īlūn

Var ise ol dil-ber-i güm-geştesini yād ider

Kumrı-ı dil turma yūsufçuk diyü feryād ider

7

Fā'īlātūn / fā'īlātūn / fā'īlātūn / fā'īlūn

Tek bendiyle miyānını carz eyledi o yār

San bir harāmīdür ki yanında kemendi var

8

Mefā'īlūn / mefā'īlūn / mefā'īlūn / mefā'īlūn

Virüp mīkrāz ile perdāht haṭını o meh-peyker

Tırāz-ı cāme-i ḥüsnini ārāyişledi yir yir

9

Fā'īlātūn / fā'īlātūn / fā'īlātūn / fā'īlūn

Gönlümü cezb itse zülfün gözlerüm giryān olur

Ebr deryādan şu alsa lā-cerem bārān olur

7 b var : - C

9 a gönlümü : gönlüm D

10

Mefā'īlün / mefā'īlün / mefā'īlün / mefā'īlün

Tolansa ağlayarak küy-ı yāri 'āşık-ı zār
Sirişk ile ser-i küyı olur tulāb-ı bīnār

11

Mefūlū / fā'ilātū / mefā'īlū / fā'ilün

Za'f ile yine halkalanup oldu eşk-bār
Dinse 'aceb mi çeşm-i tere halkalı bīnār

12

Mef'ulū / fā'ilātū / mefā'īlū / fā'ilün

Zih-gīr ü tīri ehl-i gama şekl-i āhdur
Ol kara yüzli yay āna medd-i siyāhdur

13

Mefā'īlün / mefā'īlün / mefā'īlün / mefā'īlün

Göñül akduğına meyl itmedi o şahid-i bāzār
Hele akmazsa tamlar sīm-i eşk eksük degül her-bār

10,11,12,13 A 106b,B 82b,C 82b,D 106b,E 89a

12 a tīri : tīr A,E

12 b yüzli : tozlu B,C

14

Fā'īlātūn / fā'īlātūn / fā'īlātūn / fā'īlūn
 Sīm-i eşki yūri kıl yārūn̄ ayağına nişār
 Akçe itmez kırı nālišlerūn̄ ey 'āşık-ı zār

15

Mef'ūlü / mefā'īlü / mefā'īlü / fe'ūlūn
 Turmaz satılır 'āşık olup hıcre giriftār
 Hayli içi bāzārlıdur çarh-ı sitem-kār

16

Mefā'īlūn / mefā'īlūn / mefā'īlūn / mefā'īlūn
 Serīr-i hūsnūn̄ ol şeh-i hūşrev 'ālī-cenābīdūr
 Pür āteş olmuş anuñçūn libās-ı surh-ı tābīdūr

17

Fe'īlātūn / fe'īlātūn / fe'īlātūn / fe'īlūn
 Garazum hidmet idi itdi beni āyine-dār
 Göñüle kıldı nazar ol meh-i hūşīd-i envār

14,15,16,17 A 106b,B 82b,C 82b,D 106b,E 89b
 14b nālišlerūn̄ : nālišler A,E,nālišler ile B,c
 16 b pür : bir A,D,E

18

Mefā'īlün / fe'īlātün / mefā'īlün / fe'īlün

Şarāb-ı al ile gül-gün-ı turfadur sāgar
Kulağı dibi ter olmaz sürilse her ne kadar

19

Mefā'īlün / mefā'īlün / mefā'īlün / mefā'īlün

Mukābil olsa mihr ü mäh rüyuñ gibi enverdür
Hilālūñ kaşuña öykündügi nādir berāberdür

20

Mefā'īlün / fe'īlātün / mefā'īlün / fe'īlün

Bisāṭ-ı sebze defter açup döker ezhār
Hezār-zāre üç aylık vazīfe virdi bahār

21

Mef'ūlü / fā'īlātün / mef'ūlü / fā'īlātün

Tezyīn-i zūlfūñ için çarḥ eyledi niçe zer
Meşşāṭalar getürdi iki ucın beraber

18,19 A 106b,B 82b,C 82b,D 106b,E 89b

20,21 A 107a,B 82b,C 82b,D 107a,E 89b

19 b öykündügi : öykündigi C

22

Fe'ılātün / fe'ılātün / fe'ılātün / fe'ılün

Ele al gönümi diyü idicek nâle vü zâr

Alurın ben anı bir gün ele didi ol yâr

23

Mefâ'ılün / mefâ'ılün / mefâ'ılün / mefâ'ılün

Teninde yol yol iden şerhasın 'aşk-ı mecâzîdür

Efendi bu dil-i dîvâne hayli yollı gâzîdür

24

Mefâ'ılün / mefâ'ılün / mefâ'ılün / mefâ'ılün

Ri'âyet idüñ aña bezm-i 'işret yine hâzîrdur

Hilâl-i rûze ayağı üzengide müsâfirdür

25

Fâ'ılātün / fâ'ılātün / fâ'ılātün / fâ'ılün

Bezm-i muhâbbetde ben haste-i 'aşkı görür

Muṭrib u ney-zen hemân turmaz okur üfürür

22,23,24,25 A 107a,B 83a,C 82b,D 107a,E 89b

22 a ele al : ale ele A,D,E

23 a şerhasın 'âşık : surhını 'aşk C

Fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilün

Döndi re'sü'l-'ayne şimdi her habāb-ı rüzgār
 'Ayn-ı zerķā dinse de 'aķs-i ğemende vechi var

Mefā' ilün / fe' ilātün / mefā' ilün / fe' ilün

Şağuñ selāsıl-i ħavf ile ey büt-i tannāz
 Resende şimdi terāzū ile yürür cān-bāz

Fe' ilātünz/ fe' ilātün / fe' ilātün / fe' ilün

Oldı kandīl-firūz ol meh-i ħurşid-enver
 Mıhrden yaķsa ğerāğı nola kandil-i menār

Mefā' ilün / fe' ilātün / mefā' ilün / fe' ilün

Kenar ümīdine pür-gam olur dil-i şeydā
 Kenārdan gelür ekser iç illerde kālā

30

Mef'ülü / fâ'ılâtü / mefâ'îlü / fâ'ılün

Vir döke şaça zülfüñe anuñla āb u tāb
 Alnuñ deri degül dura ey gonca ol kilāb

31

Fâ'ılātün / fâ'ılātün / fâ'ılātün / fâ'ılün

Serd ü ser-keş bir raķīb-i bed-likāya uğraduķ
 'Aşķ ile ey serv-ķad yavuz belāya uğraduķ

32

Mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün

Oķur vaşf-ı meyi meclisde itdükce gazel-ķānlık
 Harīf-i şūhdur muķrib nola itse maķal ķānlık

33

Fe'ılātün / fe'ılātün / fe'ılātün / fe'ılün

Neçm-i kübrā ise de kevkeb-i ikbāl el-ķaķ
 Hazz olunmaz nazarı seglere maķsūs olıcaķ

30, 31, 32, 33 A 107b, B 83a, C 83a, D 107b, E 90a

30 a zülfüñe : kendüñe D

30 b ol : - D

32 a meclisde itdükce : itdükce meclisde A, E

34

Fe^cilātün / fe^cilātün / fe^cilātün / fe^cilün

Gerçi ol dil-ber-i ‘aṭṭār-ı niyâz eyler çok
Pul bahûr çeneğe mankır yok

35

Fe^cilātün / fe^cilātün / fe^cilātün / fe^cilün

Ehl-i ṭab^ca sırka gerçi ki degüldür lâfık
‘Özr idüp dir zürefâ düşdi ṭabī^cat sârik

36

Fe^cilātün / fe^cilātün / fe^cilātün / fe^cilün

İçerek geçdi hemân cüy meyin mey-gedenün
Geçidi bundan imiş ‘âşık-ı mihnet-gedenün

37

Mefâ^cilün / mefâ^cilün / mefâ^cilün / mefâ^cilün

Niçün sebz eylemez halk-ı ümidin halk-ı dünyânun
Meger kim çarh-ı ‘arza düşdi delvi çarh-ı gerdânun

34,35,36,37 A 107b,B 83a,C 83a,D 107b,E 90b

34 b: - A,B,C,D,E

35 a ki : - A,B,C,E

35 a sırka gerçi : gerçi sırka D

Mefā'īlün / mefā'īlün / mefā'īlün / mefā'īlün

Dili dönmez firengîdür meger şemşir-i hün-rizûn
Önince tercemân-ı ehl-i dildür tîr-i ser-tizûn

Fe'īlātün / fe'īlātün / fe'īlātün / fe'īlün

Kaşd ider dişlemege gerçi görüp mîm-femin
Kışadur alt çeñesi hâme-i müşgîn-raķamın

Fā'īlātün / fā'īlātün / fā'īlün /

Sebzeyi na'ī-i semend itdi helāk
Çār-darb abdāle döndi rüy-ı hāk

Mefā'īlün / mefā'īlün / mefā'īlün / mefā'īlün

Ne var ey serv-ķad bezmi behişt-i cāvidān itsen
Kıyamet mi kopardı meclise gelseñ duhān itsen

38,39 A 107b,B 83a,E 83a,D 107b,E 90b

40,41 A 108a,B 83b,C 83b,D 107b,E 90b

39a kaşd ider : kaşdı C

40 : C der-kenār, - B

42

Fâ'îlâtün / fâ'îlâtün / fâ'îlâtün / fâ'îlün

Asiyâ-veş döndi āhumla murādumca felek
Yār geldi hāneye bir taş döndürmek gerek

43

Fe'ülün / fe'ülün / fe'ülün / fe'ül

Ruhın 'arz idince o reşk-i melek
Kızardı bozardı şafaqla felek

44

Mef'ülü / fâ'îlâtü / mefâ'îlü / fâ'îlün

'Aklūñ var ise bāde ile bengden kesil
Olmaz cünün efendi cihānda yeşil kızıl

45

Fâ'îlâtün / fâ'îlâtün / fâ'îlâtün / fâ'îlün

Nāy-veş āgāz idince nāle vü efgāne dil
Hem-dem olmaz bana mūsikāruñ āgzi düz degül

42,43,44,45 A 108a,B 83b,C 83b,D 107b,E 90b

46

Fā'īlātün / fā'īlātün / fē'īlātün / fā'īlün

Bir şeb ol tanbūrī dil-dār ile tenhā olsa dil
Zühre dahi gelse dirdüm çeşteci lâzım degül

47

Mefā'īlün / fe'īlātün / mefā'īlün / fe'īlün

Şarīrin uydururın nāy-ı nāleme her dem
Meger ki dilli düdükdür elümde nāy-kalem

48

Fe'īlātün / fe'īlātün / fe'īlātüns/ fe'īlün

Virdi hammāma şeref oğ şanem-i sīm-endāz
O perī olmayıcak âteşe yansun hammām

49

Mef'ülü / fā'īlātün / mef'ülü / fā'īlātün

Kūyına varıbilsem vuşlat gamın yimezdüm
Bir kerre yāri görsem hiç nesne istemezdüm

46,47,48,49 A 108a,B 83b,C 83b,D 108a,E 90b

50

Fe^cilātün / fe^cilātün / fe^cilātün / fe^cilün

Şafha-ı sînemi pür-dâg-ı siyâh itdi benüm

Nokta-ı zâdcı için noktalar oldu bedenüm

51

Mefâ^cilün / mefâ^cilün / mefâ^cilün / mefâ^cilün

‘ilâc olmazsa cânâ hâk-i pâyün çeşme sürmezdüm

Eger kim görmesem ol tütüyâyı nesne görmezdüm

52

Fe^cilātün / fe^cilātün / fe^cilātün / fe^cilün

1 Geçdi vaktüm diyü şimden geru reviş bulsun

Haç gelüp didi güzelliük giceler hayr olsun

2 Zâyi^c itdi dil-i âvâreyi reh-i gamda

Yolina gelsün anuñ itdüğini hep bulsun

53

Mef^cülü / fâ^cilâtü / mefâ^cilü / fâ^cilün

Şanma tağıtdı berg-i güli bād-ı gülsitân

Gül süfresinden atdı hezâra bir iki nân

50,51,52,53 A 108b,B 83b,C 83b,D 108a,E 91a

50 b için : niçün B,C,D

52,1 b giceler : gicenüz D

52,2 : - B,der-kenār C

54

Mef'ülü / fâ'îlâtü / mefâ'îlü / fâ'îlün

Bezm âhir oldı cām tehîdür şarābdan

Bir gül gibi ki ayru düşüpdür gül-ābdan

55

Mef'ülü / mefâ'îlü / mefâ'îlü / fe'ülün

Zemzemledi aġyāruñ alup cām-ı şarābın

Gösterdi bize ol leb-i şirin şekker-ābın

56

Fâ'îlâtün / fâ'îlâtün / fâ'îlâtün / fâ'îlün

Sāġar-ı 'ālem-nümā dā'im nazardan ġitmesün

'Ālemi seyr eylesün 'ālem anı seyr itmesün

57

Mef'ülü / fâ'îlâtü / mefâ'îlü / fâ'îlün

Sīm ü zeri nider taleb-i vecd ü hāl iden

Dünyāyı birbirine ġatar cem'-i māl iden

54,55,56,57, A 108b,B 83b,C 83b,D 108a,E 91a

56 b eylesün...anı : eyle sen...seni C

56 b eylesün : itsün D

57 a vecd ü : vecd-i D

58

Fâ'îlâtûn / fâ'îlâtûn / fâ'îlâtûn / fâ'îlûn

Yazdı gönülüm hâtırum yapı o şüh-ı dilsitân
Safha-i dil virdi âbâdî kâğıddan nişân

59

Fe'îlâtûn / fe'îlâtûn / fe'îlâtûn / fe'îlûn

Kehkeşân ile anı çeşme-i mihr anlama sen
Yüridür suyu felek sarı şaman altından

60

Fâ'îlâtûn / fâ'îlâtûn / fâ'îlâtûn / fâ'îlûn

Kaşı vaşında gönül gitdi kad-i dil-cūsına
Egri söylerken 'acebdür yañılur toğrısına

61

Mefâ'îlûn / fe'îlâtûn / mefâ'îlûn / fe'îlûn

Nişânı âb ile ol rüy-ı âb-dâr üzre
Büni gazâl -i nazardur ki kaldı kâr üzre

58,59,60,61 A 109a,B 84a,C 84a,D 108b,E 91a

61 a ab : - C

61 a nişânı âb ile : nişân ile B

62

Mef'ülü / fâ'ilâtü / mefâ'ilü / fâ'ilün

Virsün sükün-ı mār dil-i bī-karāruma

Toprak saçup eliyle o dil-ber mezāruma

63

Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün

Dide pür-hün cām rahşān oldugından baña ne

Kalb mahzūn gonça handān oldugından baña ne

64

Mefâ'ilün / mefâ'ilün / mefâ'ilün / mefâ'ilün

Müşābih mi olur ey gonca-fem ol 'anberin hāle

Sevād-ı dide-i nergis süveydā-yı dil-i lāle

65

Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün

İtdürür darb-ı muhabbet 'āşık-ı gam-hārına

'Aşk ola ol bī-āmanuñ turra-ı tarrārına

62,63,64,65 A 109a,B 84a,C 84a,D 108b,E 91b

66

Mefā^cilün / fe^cilātün / mefā^cilün / fe^cilün

Çemende gonca ser-i şāḥda şalınmakda

Görince bülbülü dirlər gönüller alçaqda

67

Fā^cilātün / fā^cilātün / fā^cilātün / fā^cilün

Şanma dağ urdı gönül zahm-ı dil-i hün-pāşına

Ol şehe şekvā içün âteş yakupdur başına

68

Fā^cilātün / fā^cilātün / fā^cilātün / fā^cilün

Bakmadan men^c eyle çuşşākı cānā sīneñe

Ağzı egriler қо бакsun ey perī āyineñe

69

Mef^cülü / mefā^cilü / mefā^cilü / fe^cülün

Mecruh idüp ağıarı derünümde yer eyle

Ey nāvek-i dil-düz-ı cefā bir eşer eyle

66, 67, 68, 669, A 109a, B 84a, C 84a, D 109a, E 92a

68 b egriler : egrilere B, C

68 b ey perī : dā'imā B, C

70.

Fā'īlātün / fā'īlātün / fā'īlātün / fā'īlün

Mekteb-i 'aşka viren tıfl-ı dili itmesün âh
Nüsha-ı derdün olur fâtihası besmelegâh

71

Mef'ûlü / fā'īlātün / mef'ûlü / fā'īlātün

Yâver olursa tâlî' rindân-ı mey-pereste
Eyler tâlî'a-ı mey ceys-i gamı şikeste

72

Mef'ûlü / fā'īlātü / mefā'îlü / fā'īlün

Öyküندی 'âşıkun var ise eşk-i çeşmine
Deryâ-yı Nîl'e hayli kesim kesdiler yine

73

Fe'īlātün / fe'īlātün / fe'īlātün / fe'īlün

Virme sancaklı meded 'âşık-ı dürd-âşâme
Sâgara giydiricek al firengî câme

70,71,72,73 A 109b,B 84a,C 84a,D 109a,E 92a

74

Kıt'a¹Fe^cilātün / fe^cilātün / fe^cilātün / fe^cilün

- 1 Geldi pāşaları hap dergeh-i cānāne yine
Girdiler 'arza, bu gün ol şeh-i hūbāne yine
- 2 Çıkdı nev-besteleri nev-rūzda gonçaların
Muṭrib-ı bezm-i çemen başlasun efgāne yine
- 3 Küh-kenlükler idüp seyl-i bahāri şimdi
Kays-veş düşdi reh-i deşt ü beyābāne yine

75

Mef^cülü / fā^cilātün / mef^cülü / fā^cilātün

Döne döne çıkıldı bir ulu kühsāre
El-hak görilmemişdür bir kubbeden mināre

76

Mef^cülü / fā^cilātü / mefā^cilü / fā^cilün

- 1 L^cali yanında yād idicek sāgar-ı ğamı
Leb-riz oldı berg-i gülün handeden femi
- 2 Vā^ciz tarik-i zerk ü riyā tut didün baña
Şeytān ider güç ile sentün sözüñ ādemi
- 3 Pīrān-ı 'aşka bāde-i gül-gün ile habāb
Besdür biri 'asā birisi tāk-ı Edhemī

74,75,76 A 109b,B 84b,C 84a,D 109a,E 92a

74,2 a nev-besteleri nev-rūzda : nev-rūzda nev-besteleriC

76,1 a ğamı : Cem'i D,

77

Fâ'îlâtûn / fâ'îlâtûn / fâ'îlâtûn / fâ'îlûn

Yanına almağa sa'y eylermiş a'dâ dil-beri
Söyleñüz şeytân alur anı şakınur ol perî

78

Müstef'îlûn / fâ'îlûn / müstef'îlûn / fâ'îlûn

Aldı metâ'-ı dili gamze-i mestânesi
Aldı göñül şehrini tarz-ı levendânesi

79

Fe'îlâtûn / fe'îlâtûn / fe'îlâtûn / fe'îlûn

Haft-ı nev-hîz ile yârûñ zekân-ı zîbâsi
Oldı güyâ ki ter ü tâze alef alması

80

Mefâ'îlûn / mefâ'îlûn / mefâ'îlûn / mefâ'îlûn

Görenler dir dehân-ı tengi üzre hâl-i cânânı
Bütün bir dâne-i fülful de almazmış nemekdâni

77,78,79,80 A 110a,B 84b,C 84b,D 109b,E 92b

77 b şeytân : şeytândan D

77 b şakınur : şakınsun B

78 b aldı : avladı B,C,D

81

Mefā'illün / mefā'illün / mefā'illün / mefā'illün

O gül-ruhsār giymiş egnine bir sebz-i cilâyı
 Temâşâ eyle naḥl-ı tūr ile nūr-ı tecellâyı

82

Mef'ülü / fā'ilâtü / mefā'îlü / fā'illün

Resm-i cefāda gerçi kim arturdu şan'atı
 Zāl-i zemāne lîk kim itdi fütüvveti

83

Mef'ülü / mefā'îlü / mefā'îlü / fec'ülün

Gül rûhlarını öpmege virmez didilerdi
 Biñ nâz ile ol gonça dehānum gülivirdi

84

Mef'ülü / fā'ilâtü / mefā'îlü / fā'illün

Mihr ü meh ile döndi bu çarḥ-ı müşebbeki
 Pîr-i dü-tāya kim ola farkında 'ayn iki

81,82,83,84 A 110a,B 84b,C 84b,D 109b,E 92b

85

Mefā^cilün / mefā^cilün / mefā^cilün / fe^cilün

Cihānuñ oldı bir hūsn ile şāh-ı hūbānı
 ‘Aceb mi Bursa’nuñ olsa emir-i sultānı

86

Mefā^cilün / mefā^cilün // mefā^cilün / mefā^cilün

Görüp agyār ile dün va^cde-i vuşlat ricā itdüm
 Didi dil-ber saña bir müjde var ammā dimem şimdi

87

Fe^cilātün / fe^cilātün / fe^cilün

Yāri mecrūh idüp a^cdā gıtdı
 Müdde^cī şāhidümüz çarç itdi

88

Mef^cülü / fā^cilātü / mefā^cilü / fā^cilün

Şehr-i suhandan az güherler götürmedi
 Hāme iki ucını berāber götürmedi

85,86,87,88 A 110b,B 84b,C 84b,D 110a,E 92b

89

Mef'ülü / fâ'ilâtü / mefâ'ilü / fâ'ilün

Bu şiddet-i şitâda bize keyf irişmedi
Yârân keselde kaldı gıdâlar yetişmedi

90

Mefâ'ilün / mefâ'ilün / mefâ'ilün / mefâ'ilün

Hişâr bu iki yanında deryānuñ ki zeyn oldu
Meger ki mâye-i nüh-ṭāk-ı çarha killeteyn oldu

91

Mefâ'ilün / mefâ'ilün / mefâ'ilün / mefâ'ilün

Habâb-ı bâde kim kalkup ayaga baş gösterdi
Gelince şahne-i bād-ı şabâ başın gözün yardı

92

Mefâ'ilün / mefâ'ilün / mefâ'ilün / mefâ'ilün

Didi küyümde sen miydün kılan zenbür-veş zârı
Didüm ey lebleri şehd ü şeker ben kuluñam arı

93

Fe'ilâtün / mefâ'ilün / fe'ilün

Zahmuma sundı tîg-i pür-hünü
Meblağıyla kubürü ma'cünü